

तैत्तिरीय संहिता

Colophon

This document was typeset using \LaTeX , and uses the Siddhanta font extensively. It also uses several \LaTeX macros designed by *H. L. Prasāda*. Practically all the encoding was done with the help of Ajit Krishnan's mudgala IME (<http://www.aupasana.com/>).

Acknowledgements

The initial ITRANS encodings of some of these texts were obtained from <http://sanskritdocuments.org/> and <https://sa.wikisource.org/>. Thanks are also due to Ulrich Stiehl (<http://sanskritweb.de/>) for hosting a wonderful resource for Yajur Veda, and also generously sharing the original Kathaka texts edited by Subramania Sarma.

See also <http://stotrasamhita.github.io/about/>

अनुक्रमणिका

काण्डम् १	1
प्रथमः प्रश्नः	1
द्वितीयः प्रश्नः	11
तृतीयः प्रश्नः	21
चतुर्थः प्रश्नः	31
पञ्चमः प्रश्नः	46
षष्ठमः प्रश्नः	61
सप्तमः प्रश्नः	77
अष्टमः प्रश्नः	92

काण्डम् २	108
प्रथमः प्रश्नः	108
द्वितीयः प्रश्नः	127
तृतीयः प्रश्नः	149
चतुर्थः प्रश्नः	166
पञ्चमः प्रश्नः	181
षष्ठमः प्रश्नः	202

काण्डम् ३	223
प्रथमः प्रश्नः	223

द्वितीयः प्रश्नः	237
तृतीयः प्रश्नः	251
चतुर्थः प्रश्नः	262
पञ्चमः प्रश्नः	277

काण्डम् ४ 289

प्रथमः प्रश्नः	289
द्वितीयः प्रश्नः	303
तृतीयः प्रश्नः	318
चतुर्थः प्रश्नः	331
पञ्चमः प्रश्नः	343
षष्ठमः प्रश्नः	351
सप्तमः प्रश्नः	365

काण्डम् ५ 377

प्रथमः प्रश्नः	377
द्वितीयः प्रश्नः	394
तृतीयः प्रश्नः	413
चतुर्थः प्रश्नः	427
पञ्चमः प्रश्नः	444
षष्ठमः प्रश्नः	462
सप्तमः प्रश्नः	477

काण्डम् ६**495**

प्रथमः प्रश्नः	495
द्वितीयः प्रश्नः	517
तृतीयः प्रश्नः	535
चतुर्थः प्रश्नः	553
पञ्चमः प्रश्नः	568
षष्ठमः प्रश्नः	581

काण्डम् ७**594**

प्रथमः प्रश्नः	594
द्वितीयः प्रश्नः	610
तृतीयः प्रश्नः	625
चतुर्थः प्रश्नः	639
पञ्चमः प्रश्नः	656

॥ काण्डम् १ ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

इ॒षे त्वो॒र्जे त्वा॑ वा॒यवः॑ स्थोपा॒यवः॑ स्थ दे॒वो वः॑ सवि॒ता
प्रा॒र्पय॑तु श्रेष्ठ॑तमा॒य क॑र्मण॒ आ प्या॑यध्वम॒घ्निया दे॒वभा॒गमूर्ज॑स्वतीः
पय॑स्वतीः प्र॒जाव॑तीरनमी॒वा अ॑य॒क्ष्मा मा वः॑ स्तेन॒ ईश॑त॒ मा-
ऽघ॑श॒सो रु॒द्रस्य॑ हे॒तिः परि॑ वो वृणक्तु ध्रु॒वा अ॒स्मिन्गो॑प॒तौ स्या॑त
ब॒ह्वीर्य॑ज॒मान॑स्य प॒शून्पा॑हि॥ (१)

इ॒षे त्रि॑च॒त्वारि॑श॒त्॥ [१]

य॒ज्ञस्य॑ घो॒षद॑सि प्रत्यु॑ष्टः॒ रक्षः॑ प्रत्यु॑ष्टा अ॒रा॒तयः॑
प्रेय॑म॒गाद्वि॑षणा॒ ब॒र्हि॒रच्छ॑ मनु॒ना कृ॑ता स्व॒धया॑ वि॒त॑ष्टा त
आ॒व॑हन्ति क॒वयः॑ पु॒रस्ता॑द्वे॒वेभ्यो॑ जुष्ट॑मि॒ह ब॒र्हि॒रा॒सदे॑ दे॒वाना॑
प॒रिषू॑तम॒सि व॒र्षवृ॑द्धम॒सि दे॒व॑ब॒र्हिर्मा त्वा॒ऽन्व॑ङ्गा ति॒र्यक्प॑र्व
ते रा॒ध्या॒समा॑च्छे॒त्ता ते मा रि॑षं दे॒व॑ब॒र्हिः श॒तव॑ल्शं वि रो॒ह
स॒हस्र॑वल्शा (२)

वि व॒यः रु॑हेम पृथि॒व्याः स॒म्पृचः॑ पा॒हि सु॒स॒म्भृता॑ त्वा
स॒म्भ॑रा॒म्यदि॑त्यै रा॒स्नाऽसी॑न्द्रा॒ण्यै स॒न्न॒ह॒नं पू॒षा ते॑ ग्र॒न्थिं ग्र॑न्थातु
स ते मा॒ऽऽस्था॑दिन्द्र॒स्य त्वा बा॒हु॒भ्यामु॑द्यच्छे बृह॒स्पते॑र्मूर्धा

हराम्युर्वन्तरिक्षमन्विहि देवङ्गममसि॥ (३)

सहस्रं वल्शा अष्टात्रिंशच्च॥ [२]

शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्यायै मातरिश्वनो घर्मो-
ऽसि द्यौरसि पृथिव्यसि विश्वधाया असि परमेण धाम्ना
दृ॥हंस्व मा ह्यार्वसूनां पवित्रमसि शतधारं वसूनां पवित्रमसि
सहस्रधारं हुतः स्तोको हुतो द्रप्सोऽग्नये बृहते नाकाय स्वाहा
द्यावापृथिवीभ्यां सा विश्वायुः सा विश्वव्यचाः सा विश्वकर्मा
सम्पृच्यध्वमृतावरीरूर्मिणीर्मधुमत्तमा मन्द्रा धनस्य सातये सोमेन
त्वाऽऽतन्चीन्द्राय दधि विष्णो हव्यं रक्षस्व॥ (४)

सोमेनाष्टौ च॥ [३]

कर्मणे वां देवेभ्यः शकेयं वेषाय त्वा प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा
अरातयो धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्व तं योऽस्मान्धूर्वति तं धूर्व यं
वयं धूर्वामस्त्वं देवानामसि सस्त्रितं पप्रितं जुष्टं वहितं
देवहूतं महूतमसि हविर्धानं दृ॥हंस्व मा ह्यार्वसूनां त्वा चक्षुषा
प्रेक्षे मा भेर्मा सं विक्था मा त्वा (५)

हिंसिषमुरु वाताय देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां
पूष्णो हस्ताभ्यामग्नये जुष्टं निर्वपाम्यग्नीषोमाभ्यामिदं देवानामिदं
नः सह स्फात्यै त्वा नारात्यै सुवरभि वि ख्येषं वैश्वानरं

ज्योतिर्दृ९ हन्ता॒न्दुर्या॒ द्यावा॑पृथि॒व्योरु॒र्वन्तरि॑क्षमन्वि॒ह्यदित्या॑स्त्वो-
पस्थे॑ सादया॒म्यग्रे॑ ह॒व्य९ रक्ष॑स्व॥ (६)

मा त्वा पद्व॑त्वारि९शच्च॥ [४]

दे॒वो वः॑ सवि॒तोत्पु॑ना॒त्वच्छि॑द्रेण पु॒वित्रे॑ण॒ वसोः॑ सूर्य॒स्य
र॒श्मिभि॑रापो॒ देवी॑रग्रेपुवो॒ अग्रे॑गुवोऽग्रं॒ इमं॑ य॒ज्ञं न॑य॒ताग्रे॑
य॒ज्ञप॑तिं धत्त युष्मा॒निन्द्रो॑ऽवृणीत वृ॒त्रतू॑र्ये यू॒यमिन्द्र॑मवृणीध्वं
वृ॒त्रतू॑र्ये प्रोक्षि॑ताः स्था॒ग्रये॑ वो जुष्टं प्रोक्षा॑म्य॒ग्रीषोमा॑भ्या९
शु॒न्यध्वं॑ दै॒व्याय॑ कर्म॒णे दे॒वय॑ज्याया॒ अव॑धूत९ रक्षोऽव॑धूता॒
अरा॑तयोऽदि॒त्यास्त्वग॑सि॒ प्रति॑ त्वा (७)

पृथि॒वी वै॑त्त्वधि॒षव॑णमसि॒ वान॑स्प॒त्यं प्रति॑ त्वा-
ऽदि॒त्यास्त्वग्वै॑त्त्व॒ग्रेस्त॑नूर॒सि वा॒चो वि॒सर्जनं॑ दे॒ववी॑तये॒ त्वा
गृ॒ह्णाम्य॑द्रि॒रसि॑ वानस्प॒त्यः स इ॒दं दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्य९ सु॒शमि॑
शमि॒ष्वेष॑मा॒ वदो॑र्ज॒मा व॑द द्यु॒मद्व॑दत व॒य९ स॒ङ्घातं॑ जै॒ष्म
व॒र॒षवृ॑द्धमसि॒ प्रति॑ त्वा व॒र॒षवृ॑द्धं वेत्तु॒ परा॑पूत९ रक्षः॒ परा॑पूता॒
अरा॑तयो॒ रक्ष॑सां भा॒गोऽसि॑ वा॒युर्वो॑ वि॒वि॒नक्तु॑ दे॒वो वः॑ सवि॒ता
हि॒र॒ण्यपा॑णिः॒ प्रति॑ गृ॒ह्णातु॥ (८)

त्वा भा॒ग एका॑दश च॥ [५]

अव॑धूत९ रक्षोऽव॑धूता॒ अरा॑तयोऽदि॒त्यास्त्वग॑सि॒ प्रति॑ त्वा
पृथि॒वी वै॑त्तु दि॒वः स्क॑म्भ॒निर॑सि॒ प्रति॑ त्वाऽदि॒त्यास्त्वग्वै॑त्तु धि॒षणा॑-

ऽसि पर्वत्या प्रति त्वा दिवः स्कम्भनिर्वेतु धिषणाऽसि पार्वतेयी
 प्रति त्वा पर्वतिर्वेतु देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो
 हस्ताभ्यामधिंवपामि धान्यमसि धिनुहि देवान्प्राणाय त्वाऽपानाय
 त्वा व्यानाय त्वा दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धां देवो वः सविता
 हिरण्यपाणिः प्रति गृह्णातु॥ (९)

प्राणाय त्वा पञ्चदश च॥ [६]

धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छापाऽग्नेऽग्निमामादं जहि निष्क्रव्यादं
 सेधा देवयजं वह् निर्दग्धं रक्षो निर्दग्धा अरांतयो ध्रुवमसि
 पृथिवीं दृहं हाऽऽयुर्दृहं प्रजां दृहं सजातान्स्मै यजमानाय
 पर्यूह धर्मस्यन्तरिक्षं दृहं प्राणं दृहं हापानं दृहं सजातान्स्मै
 यजमानाय पर्यूह धरुणमसि दिवं दृहं चक्षुर् (१०)

दृहं श्रोत्रं दृहं सजातान्स्मै यजमानाय पर्यूह धर्माऽसि
 दिशो दृहं योनिं दृहं प्रजां दृहं सजातान्स्मै यजमानाय पर्यूह
 चितः स्थ प्रजाम्स्मै रयिम्स्मै सजातान्स्मै यजमानाय पर्यूह
 भृगूणामङ्गिरसां तपसा तप्यध्वं यानि घर्मे कृपालान्युपचिन्वन्ति
 वेधसः। पूष्णस्तान्यपि व्रत इन्द्रवायू वि मुञ्चताम्॥ (११)

चक्षुर्गृष्टाचत्वारिंशच्च॥ [७]

सं वपामि समापो अद्विरग्मतु समोषधयो रसेन स

रे॒वती॑र्ज॒गंती॑भिर्मधु॑मती॒र्मधु॑मतीभिः सृ॒ज्यध्व॑म॒द्भ्यः परि॒ प्रजा॑ताः
 स्थ॒ सम॒द्भिः पृ॑च्यध्वं ज॒नय॑त्यै त्वा॒ सं यौ॑म्य॒ग्रये॑ त्वा॒ऽग्नी॑षोमा॒भ्यां
 म॒खस्य॑ शिरो॑ऽसि घ॒र्मो॑ऽसि वि॒श्वायु॑रुरु प्र॒थस्वो॑रु ते॒ यज्ञ॑पतिः
 प्रथ॑तां त्वचं॑ गृ॒ह्णी॑ष्वा॒ऽन्तरि॑त॒ः रक्षो॑ऽन्तरि॑ता अ॒रा॒तयो॑ दे॒वस्त्वा॑
 सवि॑ता श्र॒पय॑तु व॒र्षि॑ष्ठे अधि॒ नाके॑ऽग्निस्ते॒ तनु॑वं मा॒ऽति॑ धा॒गग्रे॑
 ह॒व्यः र॑क्षस्व सं ब्र॒ह्म॑णा पृ॒च्यस्वैक॑ताय॒ स्वाहा॑ द्वि॒ताय॒ स्वाहा॑
 त्रि॒ताय॒ स्वाहा॑॥ (१२)

सविता द्वाविंशतिश्च॥ [८]

आद॑द् इन्द्र॑स्य बा॒हुर॑सि दक्षि॑णः सु॒हस्र॑भृष्टिः श॒तते॑जा
 वा॒युर॑सि ति॒ग्मते॑जाः पृथि॑वि दे॒वय॑ज॒न्योष॑ध्यास्ते मूलं॑ मा
 हि॒ऽसि॑षमप॑हतो॒ऽरुः पृथि॑व्यै व्र॒जं ग॑च्छ गो॒स्थानं॑ व॒र्षतु॑ ते
 द्यौर्ब॑धान दे॒व स॑वितः प॒रम॑स्यां प॒राव॑ति श॒तेन॑ पा॒शैर्यो॑ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं च॑ व॒यं द्वि॑ष्मस्तमतो॒ मा मौ॑गप॑हतो॒ऽरुः पृथि॑व्यै दे॒वय॑ज॒न्यै
 व्र॒जं (१३)

गच्छ गो॒स्थानं॑ व॒र्षतु॑ ते द्यौर्ब॑धान दे॒व स॑वितः प॒रम॑स्यां
 प॒राव॑ति श॒तेन॑ पा॒शैर्यो॑ऽस्मान्द्वेष्टि यं च॑ व॒यं द्वि॑ष्मस्तमतो॒ मा
 मौ॑गप॑हतो॒ऽरुः पृथि॑व्या अदे॒वय॑जनो व्र॒जं ग॑च्छ गो॒स्थानं॑ व॒र्षतु॑
 ते द्यौर्ब॑धान दे॒व स॑वितः प॒रम॑स्यां प॒राव॑ति श॒तेन॑ पा॒शैर्यो॑ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं च॑ व॒यं द्वि॑ष्मस्तमतो॒ मा (१४)

मौ॒ग॒रु॒स्ते दि॒वं मा स्का॒न् वस॑वस्त्वा॒ परि॑गृह्णन्तु॒ गाय॑त्रेण॒
छन्द॑सा रु॒द्रास्त्वा॒ परि॑गृह्णन्तु॒ त्रैष्टु॑भेन॒ छन्द॑साऽऽदि॒त्यास्त्वा॒
परि॑गृह्णन्तु॒ जाग॑तेन॒ छन्द॑सा दे॒वस्य॑ सवि॒तुः सु॒वे कर्म॑ कृण्वन्ति
वे॒धसं ऋ॒तम॑स्यु॒तस॑दनमस्यु॒तश्री॑र॒सि धा अ॑सि स्व॒धा अ॑स्यु॒र्वी
चा॒सि व॒स्वी चा॒सि पु॒रा क्रू॒रस्य॑ वि॒सृपो॑ वि॒रप्शि॑न्नुदा॒दाय॑
पृथि॑वीं जी॒रदा॑न्यु॒र्यामै॑रयं च॒न्द्रम॑सि स्व॒धाभि॑स्ता॒न्धीरा॑सो अनु॒दृश्य॑
यज॑न्ते॥ (१५)

दे॒वय॑ज॒न्ये ब्र॒जन्त॑मतो॒ मा वि॑रप्शि॒न्नेका॑दश च॥—————[१]

प्रत्यु॑ष्ट॒५ रक्षः॑ प्रत्यु॑ष्टा अ॒रा॒तयो॑ऽग्ने॒र्वस्ते॑जि॒ष्ठेन॑ तेज॑सा॒
नि॒ष्ट॒पामि॑ गो॒ष्ठं मा निर्मृ॑क्षं वा॒जिनं॑ त्वा स॒पत्न॑सा॒ह५ सम्मा॑र्जि॒र्म
वाचं॑ प्रा॒णं चक्षुः॑ श्रोत्रं॑ प्र॒जां योनिं॑ मा निर्मृ॑क्षं वा॒जिनीं॑ त्वा
स॒पत्न॑सा॒ही५ सम्मा॑र्ज्य॒शासा॑ना सौम॒न॒सं प्र॒जा५ सौभा॑ग्यं
त॒नूम्। अ॒ग्नेरनु॑व्र॒ता भू॒त्वा सन्न॑ह्ये सुकृ॒ताय॑ कम्। सुप्र॒जसं॑स्त्वा
व॒य५ सु॒पत्नी॑रुपं (१६)

सेदि॑म। अ॒ग्ने स॒पत्न॑द॒म्भ॒न॒मद॑ब्धासो अदा॑भ्यम्। इ॒मं वि॒ष्यामि॑
वरु॑णस्य॒ पाशं॑ यमब॑धीत सवि॒ता सु॒शेवः॑। धा॒तुश्च॒ योनौ॑ सुकृ॒तस्य॑
लो॒के स्यो॑नं मे॒ सह॑ पत्या॑ करोमि। समा॑युषा॒ सम्प्र॑जया॒ सम॑ग्ने
वर्च॑सा पुनः॑। सम्प॒त्नी पत्या॑ऽहं गच्छे॒ समा॑त्मा त॒नुवा॑ मम। म॒हीनां॑
पयो॑ऽस्योष॑धीना॒५ रस॑स्तस्य॒ तेऽक्षी॑यमाणस्य॒ निर् (१७)

व॒पामि॑ म॒हीनां॑ प॒योऽस्योष॑धीना॒५ र॒सोऽद॑ब्धेन त्वा॒ चक्षु॑षा-
 ऽवे॑क्षे सु॒प्रजा॒स्त्वाय॑ तेजो॑ऽसि तेजोऽनु॒ प्रेह्य॑ग्निस्ते तेजो॒ मा वि॑
 नै॒दग्ने॑र्जि॒ह्वाऽसि॑ सु॒भूर्दे॑वानां॒ धाम्ने॑धाम्ने दे॒वेभ्यो॑ यजु॑षेयजुषे भव
 शु॒क्रम॑सि॒ ज्योति॑रसि तेजो॑ऽसि दे॒वो वः॑ सवि॒तोत्पु॑ना॒त्वच्छि॑द्रेण
 प॒वित्रे॑ण॒ वसोः॑ सूर्य॑स्य र॒श्मिभिः॑ शु॒क्रं त्वा॑ शु॒क्रायां॑ धाम्ने॑धाम्ने
 दे॒वेभ्यो॑ यजु॑षेयजुषे गृह्णामि॒ ज्योति॑स्त्वा॒ ज्योति॑ष्य॒र्चिस्त्वा॒ऽर्चिषि॑
 धाम्ने॑धाम्ने दे॒वेभ्यो॑ यजु॑षेयजुषे गृह्णामि॥ (१८)

उप॒ नी र॒श्मिभिः॑ शु॒क्र५ षोड॑श च॥ ————— [१०]

कृ॒ष्णो॑ऽस्याखरे॒ष्ठोऽग्नये॑ त्वा॒ स्वाहा॑ वेदि॑रसि ब॒र्हिषे॑ त्वा॒
 स्वाहा॑ ब॒र्हिर॑सि सु॒ग्न्यस्त्वा॒ स्वाहा॑ दि॒वे त्वा॒ऽन्तरि॑क्षाय त्वा
 पृथि॑व्यै त्वा॑ स्व॒धा पि॑तृभ्य॒ ऊर्ध्व॑ ब॒र्हिष॑द्भ्य॒ ऊर्जा॑ पृथि॑वीं
 ग॑च्छ॒तु वि॑ष्णोः॒ स्तूपो॑ऽस्यूर्णा॑म्रदसं त्वा स्तृणामि॒ स्वास॑स्थं दे॒वेभ्यो॑
 गन्ध॑र्वोऽसि वि॒श्वाव॑सुर्वि॒श्वस्मा॑दीष॒तो यज॑मानस्य परि॒धिरि॑ड
 ई॒डित॑ इन्द्र॑स्य बा॒हुर॑सि (१९)

दक्षि॑णो यज॑मानस्य परि॒धिरि॑ड ई॒डितो॑ मि॒त्रावरु॑णौ
 त्वोत्तर॑तः परि॒धत्तां॑ ध्रु॒वेण॑ धर्म॑णा यज॑मानस्य परि॒धिरि॑ड ई॒डितः॑
 सूर्य॑स्त्वा पु॒रस्ता॑त्पातु॒ कस्या॑श्चिद॒भिष॑स्त्या वी॒तिहो॑त्रं त्वा कवे
 द्युमन्त॑५ समि॑धीम॒ह्यग्ने॑ बृ॒हन्त॑मध्व॒रे वि॒शो य॒न्त्रे स्थो॑ वसू॑ना५

रुद्राणांमादित्यानां५ सदसि सीद जुहूरुपभृद्धुवाऽसिं घृताची नाम्नां
प्रियेण नाम्नां प्रिये सदसि सीदैता असदन्त्सुकृतस्य लोके ता
विष्णो पाहि पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञनियम्॥ (२०)

बाहुरसि प्रिये सदसि पञ्चदश च॥—————[११]

भुवनमसि वि प्रथस्वाग्ने यष्टरिदं नमः। जुह्वेह्यग्निस्त्वां ह्वयति
देवयज्याया उपभृदेहि देवस्त्वां सविता ह्वयति देवयज्याया
अग्नाविष्णू मा वामवं क्रमिषं वि जिहाथां मा मा सन्ताप्तं लोकं
मे लोककृतौ कृणुतं विष्णोः स्थानमसीत इन्द्रो अकृणोद्वीर्याणि
समारभ्योर्ध्वो अध्वरो दिविस्पृशमहुतो यज्ञो यज्ञपतेरिन्द्रावान्थ-
स्वाहा बृहद्वाः पाहि माऽग्ने दुश्चरितादा मा सुचरिते भज मुखस्य
शिरोऽसि सं ज्योतिषा ज्योतिरङ्गाम्॥ (२१)

अहुत एकविंशतिश्च॥—————[१२]

वाजस्य मा प्रसवेनोद्गाभेणोदग्रभीत्। अथा सपत्ना५ इन्द्रो मे
निग्नाभेणाधरा५ अकः। उद्गाभं च निग्नाभं च ब्रह्म देवा अवीवृधन्।
अथा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यताम्। वसुभ्यस्त्वा
रुद्रेभ्यस्त्वाऽऽदित्येभ्यस्त्वाऽक्त५ रिहाणा वियन्तु वयः। प्रजां
योनिं मा निर्मृक्षमा प्यायन्तामाप ओषधयो मरुतां पृषतयः स्थ-
दिवं (२२)

गच्छ ततो नो वृष्टिमेरय। आयुष्पा अग्नेऽस्यायुर्मे पाहि चक्षुष्पा

अग्नेऽसि चक्षुर्मे पाहि ध्रुवाऽसि यं परिधिं पर्यधत्था अग्ने देव
 पुणिभिर्वीर्यमाणः। तन्तं एतमनु जोषं भरामि नेदेष त्वदपचेतयातै
 यज्ञस्य पाथ उप समितं सः स्रावभागाः स्थेषा बृहन्तः प्रस्तरेष्ठा
 बरहिषदश्च (२३)

देवा इमां वाचंमभि विश्वे गृणन्तं आसद्यास्मिन्बरुहिषि
 मादयध्वमग्नेर्वामपन्नगृहस्य सदसि सादयामि सुम्राय सुमिनी सुम्रे
 मां धत्तं धुरि धुर्यो पातमग्नेऽदध्यायोऽशीततनो पाहि माऽद्य दिवः
 पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ठ्यै पाहि दुरद्वयै पाहि दुश्चरितादविषन्नः
 पितुं कृणु सुषदा योनिः स्वाहा देवा गातुविदो गातुं वित्वा
 गातुमित मनसस्पत इमं नो देव देवेषु यज्ञं स्वाहा वाचि स्वाहा
 वातै धाः॥ (२४)

दिवश्च वित्वा गातुन्नयोदश च॥ [१३]

उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधंसः सह मादयध्वै। उभा
 दाताराविषा रयीणामुभा वाजस्य सातयै हुवे वाम्। अश्रवः
 हि भूरिदावत्तरा वां वि जामातुरुत वां घा स्यालात्। अथा
 सोमस्य प्रयती युवभ्यामिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नव्यम्। इन्द्राग्नी
 नवतिं पुरो दासपत्नीरधूनुतम्। साकमेकेन कर्मणा। शुचिं नु स्तोमं
 नवजातमद्येन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम्॥ (२५)

उभा हि वाः सुहवा जोहवीमि ता वाजः सद्य उशते

धेष्टा॑। व॒यमुं॑ त्वा पथ॑स्पते॒ रथं॑ न वाज॑सातये। धिये॑ पू॒षन्नयु॑ज्महि।
प॒थस्प॑थः परि॑पतिं वच॑स्या कामे॑न कृतो अ॒भ्या॒नडु॑र्कम्। स नो॑
रास॑च्छुरु॒धश्च॑न्द्रा॒ग्रा धियं॑ धिय॑ः सीष॑धाति॒ प्र पू॒षा। क्षेत्र॑स्य॒ पति॑ना
व॒यः॑ हिते॑ने॒व जया॑मसि। गामश्च॑ पोषयि॒त्वा स नो॑ (२६)

मृ॒डाती॒दृशे॑। क्षेत्र॑स्य॒ पते॒ मधु॑मन्तमूर्मिं धे॒नुरि॑व॒ पयो॑
अ॒स्मासु॑ धु॒क्ष्व। म॒धुश्चु॑तं घृ॒तमि॑व॒ सुपू॑तमृतस्य॑ नः॒ पत॑यो
मृ॒डय॑न्तु। अ॒ग्ने नय॑ सु॒पथा॑ रा॒ये अ॒स्मान् विश्वा॑नि दे॒व व॒युना॑नि
वि॒द्वान्। यु॒यो॒ध्यस्म॑ञ्जु॒हुरा॑णमे॒नो भूयि॑ष्ठान्ते॒ नम॑ उ॒क्तिं वि॒धेम॑।
आ दे॒वाना॑मपि॒ पन्था॑मगन्म॒ यच्छु॑क्रवा॑म॒ तदनु॑ प्रवो॒ढुम्।
अ॒ग्निर्वि॒द्वान्त्स य॑जा॒थ (२७)

सेदु॑ होता॒ सो अ॑ध्व॒रान्त्स ऋ॑तून्कल्पयाति। यद्वाहि॑ष्ठं तद॒ग्नये॑
बृ॒हद॑र्च॒ विभा॑वसो। म॒हिषी॑व॒ त्वद्र॑यिस्त्वद्वाजा॒ उदी॑रते। अ॒ग्ने त्वं
पा॑रया॒ नव्यो॑ अ॒स्मान्त्स्वस्ति॑भिरतिं दु॒र्गाणि॑ विश्वा॑। पू॒षं पृ॒थ्वी
ब॑हु॒ला न॑ उ॒र्वी भवा॑ तो॒काय॑ तन॑याय॒ शं योः॑। त्वम॑ग्ने व्रत॒पा
अ॑सि दे॒व आ म॒र्त्येष्वा॑। त्वं य॒ज्ञेष्वी॒ड्यः॑। यद्वो॑ व॒यं प्र॑मि॒नाम॑
व्र॒तानि॑ वि॒दुषा॑ दे॒वा अ॒विदु॑ष्टरासः। अ॒ग्निष्ट॒द्विश्च॒मा पृ॑णाति वि॒द्वान्
येभि॑र्दे॒वाः ऋ॑तुभिः कल्पया॑ति॥ (२८)

जुषेथामा स नो यजादा त्रयोविंशतिश्च॥ [१४]

[इषे त्वा यज्ञस्य शुन्यध्वं कर्मणे देवोऽवधृतन्यष्टिः सं वपाम्या ददे प्रत्युष्टं कृष्णोऽसि भुवनमसि]

वाजस्योभा वां चतुर्दश॥14॥ इषे दृ॑ह भुवनमष्टाविंशतिः॥28॥ इषे त्वां कल्पयति॥]

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

आप॑ उ॒न्दन्तु जी॒वसे॑ दी॒र्घायु॑त्वाय॒ वर्च॑स॒ ओष॑धे॒ त्राय॑स्वैन॒ऽ
स्वधि॑ते॒ मेन॒॑ हि॒॒सीर्दे॒वश्रू॑रे॒तानि॒ प्र व॑पे॒ स्वस्त्यु॑त्तराण्यशी॒याऽ-
ऽपो॑ अ॒स्मान्मा॒तरः॑ शु॒न्धन्तु॑ घृ॒तेन॑ नो घृ॒तपु॑वः पु॒नन्तु॑ वि॒श्वम॒स्मत्प्र
व॑हन्तु रि॒प्रमु॑दा॒भ्यः शुचि॑रा पू॒त ए॒मि सोम॑स्य त॒नूर॑सि त॒नुव॑ मे
पाहि॑ मही॒नां पयो॑ऽसि वर्चो॒धा अ॑सि॒ वर्चो॑ (१)

मयि॑ धेहि वृ॒त्रस्य॑ क॒नीनि॑काऽसि चक्षु॒ष्पा अ॑सि॒ चक्षु॑र्मे
पाहि॑ चि॒त्पति॑स्त्वा पु॒नातु॑ वा॒क्पति॑स्त्वा पु॒नातु॑ दे॒वस्त्वा स॒वि॒ता
पु॒नात्वच्छि॑द्रेण प॒वित्रे॑ण॒ वसोः॑ सूर्य॑स्य र॒श्मिभि॑स्तस्य॒ ते प॒वित्र॑पते
प॒वित्रे॑ण॒ यस्मै॒ कं पु॒ने तच्छ॑केय॒मा वो॑ दे॒वास ई॒महे॒ सत्य॑धर्माणो
अध्व॑रे यद्वो॑ दे॒वास आ॒गुरे यज्ञि॑यासो॒ हवा॑मह॒ इन्द्रा॑ग्नी॒ द्यावा॑पृथि॒वी
आप॑ ओषधी॒स्त्वं दी॒क्षाणा॒मधि॑पतिरसी॒ह मा॒ सन्त॑ पाहि॥ (२)

वर्च॑ ओषधीरष्टौ च॥ _____[१]

आकू॑त्यै प्र॒युजे॑ऽग्नये॒ स्वाहा॑ मे॒धायै॑ मन॑सेऽग्नये॒ स्वाहा॑
दी॒क्षायै॑ तप॑सेऽग्नये॒ स्वाहा॑ सर॑स्वत्यै पू॒ष्णेऽग्नये॑ स्वाहाऽऽपो॑
दे॒वीर्बृ॒हती॑र्वि॒श्वश॑म्भुवो॒ द्यावा॑पृथि॒वी उ॒र्वन्तरि॑क्षं बृ॒हस्प॑तिर्नो॒ हवि॑षा॑

वृधातु स्वाहा विश्वे देवस्य नेतुर्मर्तोऽवृणीत सुख्यं विश्वे राय
इषुध्यसि द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहर्ष्मामयोः शिल्पे स्थस्ते वामा
रभे ते मां (३)

पातमाऽस्य यज्ञस्योदचं इमां धियः शिक्षमाणस्य देव क्रतुं
दक्षं वरुण सः शिशाधि ययाऽति विश्वा दुरिता तरेम सुतर्माणमधि
नावः रुहेमोर्गस्याङ्गिरस्यूर्णम्रदा ऊर्जं मे यच्छ पाहि मा मा मां
हिः सीर्विष्णोः शर्मासि शर्म यजमानस्य शर्म मे यच्छ नक्षत्राणां
माऽतीकाशात् पाहीन्द्रस्य योनिरसि (४)

मा मां हिः सीः कृष्यै त्वां सुसस्यायै सुपिप्पलाभ्यस्त्वौष-
धीभ्यः सूपस्था देवो वनस्पतिरूर्ध्वो मां पाह्योदचः स्वाहा यज्ञं
मनसा स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याः स्वाहोरोरन्तरिक्षाः स्वाहा यज्ञं
वातादा रभे॥ (५)

मा योनिरसि त्रिंशच्च॥ [२]

दैवीं धियं मनामहे सुमृडीकामभिष्टये वर्चोधां यज्ञवाहसः
सुपारा नो असद्वशैः। ये देवा मनोजाता मनोयुजः सुदक्षा
दक्षपितारस्ते नः पान्तु ते नोऽवन्तु तेभ्यो नमस्तेभ्यः स्वाहाऽग्ने
त्वः सु जागृहि वयः सु मन्दिषीमहि गोपाय नः स्वस्तये प्रबुधै
नः पुनर्ददः। त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्व। त्वं (६)

यज्ञेष्विड्यः॥ विश्वे देवा अभि मा माऽववृत्रन् पूषा सन्या

सोमो राधसा देवः संविता वसोर्वसुदावा रास्वेयंत्सोमाऽऽभूयो
 भर मा पृणन्पूर्या वि राधि माऽहमायुषा चन्द्रमसि मम भोगाय
 भव वस्त्रमसि मम भोगाय भवोस्त्राऽसि मम भोगाय भव हयोऽसि
 मम भोगाय भव (७)

छागोऽसि मम भोगाय भव मेषोऽसि मम भोगाय भव वायवे
 त्वा वरुणाय त्वा निर्ऋत्यै त्वा रुद्राय त्वा देवीरापो अपां नपाद्य
 ऊर्मिर्हविष्य इन्द्रियावान्मदिन्तमस्तं वो माऽवक्रमिषमच्छेत्रं
 तन्तु पृथिव्या अनु गेष भद्रादभि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुरता
 ते अस्त्वथेमव स्य वर आ पृथिव्या आरे शत्रून् कृणुहि
 सर्ववीर एदमगन्म देवयजनं पृथिव्या विश्वे देवा यदजुषन्त पूर्व
 ऋक्सामाभ्यां यजुषा सन्तरन्तो रायस्पोषेण समिषा मदेम॥ (८)

आ त्वं हयोऽसि मम भोगाय भव स्य पञ्चविंशतिश्च॥ [३]

इयं ते शुक्र तनूरिदं वर्चस्तया सं भव भ्राजं गच्छ जूरसि
 धृता मनसा जुष्टा विष्णवे तस्यास्ते सत्यसंवसः प्रसवे वाचो
 यन्त्रमशीय स्वाहा शुक्रमस्यमृतमसि वैश्वदेव हविः सूर्यस्य
 चक्षुराऽरुहमग्नेरक्षणः कनीनिकां यदेतशेभिरीयसे भ्राजमानो
 विपश्चिता चिदसि मनाऽसि धीरसि दक्षिणा- (९)

ऽसि यज्ञियाऽसि क्षत्रियाऽस्यदितिरस्युभयतःशीर्ष्णी सा
 नः सुप्राची सुप्रतीची सं भव मित्रस्त्वां पदि बध्नातु पूषाऽध्वनः

पा॒त्विन्द्रा॒याध्य॑क्षा॒यानु॑ त्वा मा॒ता म॑न्यता॒मनु॑ पि॒ताऽनु॑ भ्रा॒ता
सग॒भ्योऽनु॑ सखा॒ सयू॑थ्यः सा दै॒वि दे॒वम॑च्छेहीन्द्रा॒य सोम॑ः
रु॒द्रस्त्वाऽऽव॑र्तयतु मि॒त्रस्य॑ प॒था स्व॒स्ति सोम॑सखा पुन॒रेहि॑ स॒ह
र॒य्या॥ (१०)

दक्षिणा सोमसखा पञ्च च॥ ————— [४]

वस्व्य॑सि रु॒द्राऽस्य॑दि॒तिर॑स्यादि॒त्याऽसि॑ शु॒क्राऽसि॑ च॒न्द्राऽसि॑
बृह॒स्पति॑स्त्वा सु॒म्ने र॑ण्वतु रु॒द्रो वसु॑भिरा चि॒केतु॑ पृथि॒व्यास्त्वा
मूर्ध॑न्ना जि॒घर्मि॑ दे॒वय॑जन् इडा॒याः प॒दे घृ॒तव॑ति स्वाहा
परि॑लिखितः रक्षः परि॑लिखिता अरा॑तय इ॒दम॑हः रक्ष॑सो
ग्री॒वा अपि॑ कृ॒न्तामि॒ योऽस्मान् द्वेष्टि॑ यं च व॒यं द्विष्म॑ इ॒दम॑स्य
ग्री॒वा (११)

अपि॑ कृ॒न्ताम्य॒स्मे रा॒यस्त्वे रा॒यस्तो॑ते रा॒यः सं दै॒वि दे॒व्योर्व॑श्या
पश्य॑स्व त्वष्टी॑मती ते सपे॒य सुरे॑ता॒ रेतो॑ दधा॒ना वी॒रं वि॑दे॒य तव॑
स॒न्दशि॒ माऽह॑ः रा॒यस्पोषे॑ण॒ वि योष॑म्॥ (१२)

अस्य ग्रीवा एकात्रिंशच्च॥ ————— [५]

अ॒ःशुना॑ ते अ॒ःशुः पृ॒च्यतां॑ परु॒षा परु॑र्गन्ध॒स्ते का॒मम॑वतु
मदा॑य॒ रसो॒ अच्यु॑तोऽमा॒त्योऽसि॑ शु॒क्रस्ते॒ ग्रहो॑ऽभि त्यं दे॒वः
संवि॑तार॑मू॒ण्योः क॒विक्र॑तुम॒र्चामि॑ स॒त्यसं॑वसः रत्न॑धा॒मभि॑ प्रि॒यं
म॒तिमूर्ध्वा॑ यस्या॒मति॑र्भा अदि॑द्युत॒त्सवी॑मनि॒ हिर॑ण्यपा॒णिर॑मिमीत

सुक्रतुः कृपा सुवः। प्रजाभ्यस्त्वा प्राणाय त्वा व्यानाय त्वा
प्रजास्त्वमनु प्राणिहि प्रजास्त्वामनु प्राणन्तु॥ (१३)

अनु सप्त च॥ [६]

सोमं ते क्रीणाम्यूर्जस्वन्तं पयस्वन्तं वीर्यावन्तमभिमाति-
षाह९ शुक्रं ते शुक्लेण क्रीणामि चन्द्रं चन्द्रेणामृतममृतेन
सम्यत्ते गोरस्मे चन्द्राणि तपसस्तनूरसि प्रजापतेर्वर्णस्तस्यास्ते
सहस्रपोषं पुष्यन्त्याश्चरमेणं पशुना क्रीणाम्यस्मे ते बन्धुर्मयि
ते रायः श्रयन्तामस्मे ज्योतिः सोमविक्रयिणि तमो मित्रो न
एहि सुमित्रधा इन्द्रस्योरु मा विश दक्षिणमुशन्नुशन्त९ स्योनः
स्योन९ स्वान् भ्राजाङ्घारे बम्भारे हस्त सुहस्त कृशानवेते वः
सोमक्रयणास्तात्रक्षध्वं मा वो दमन्न॥ (१४)

ऊरुं द्वाविंशतिश्च॥ [७]

उदायुषा स्वायुषोदोषधीना९ रसेनोत्पर्जन्यस्य शुष्मेणोदस्था-
ममृता९ अनु। उर्वन्तरिक्षमन्विह्यदित्याः सदोऽस्यदित्याः सद
आसीदास्तभ्राद्यामृषभो अन्तरिक्षममिमीत वरिमाणं पृथिव्या
आसीदद्विश्वा भुवनानि सम्राड्विश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानि वनेषु
व्यन्तरिक्षं ततान् वाजमर्वथ्सु पयो अघ्नियासु हृथ्सु (१५)

क्रतुं वरुणो विक्ष्वग्निं दिवि सूर्यमदधात्सोममद्रावुदुत्यं
जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः। दृशे विश्वाय सूर्यम्॥ उस्त्रावेतं

धूर्षाहावन॒श्रू अवीर॑हणौ ब्रह्म॒चोद॑नौ वरु॑णस्य॒ स्कम्भ॑नमसि॒
वरु॑णस्य॒ स्कम्भ॑सर्जनमसि॒ प्रत्य॑स्तो वरु॑णस्य॒ पाशः॥ (१६)

हृथ्मु पञ्चत्रिंशच्च॥ [८]

प्रच्य॑वस्व भुव॑स्पते॒ विश्वा॑न्यभि॒ धामा॑नि॒ मा त्वा॑ परि॒परी॑
वि॒दन्मा॑ त्वा॑ परि॒पन्थि॑नो वि॒दन्मा॑ त्वा॒ वृका॑ अघा॒यवो॒ मा गन्ध॑र्वो
वि॒श्वाव॑सुरा द॒घच्छे॑नो भू॒त्वा परा॑ पत॒ यज॑मानस्य नो गृ॒हे
दे॒वैः सङ्स्कृ॑तं यज॑मानस्य स्व॒स्त्यय॑न्यस्यपि॒ पन्था॑मगस्महि
स्व॒स्तिगा॑मने॒हसं॑ येन॒ विश्वाः॑ परि॒ द्विषो॑ वृ॒णक्ति॑ वि॒न्दते॑ वसु॒ नमो॑
मि॒त्रस्य॑ वरु॑णस्य॒ चक्ष॑से म॒हो दे॒वाय॑ तदृ॒तं संप॑र्यत दूरे॒दृशे॑ दे॒व-
जा॑ताय के॒तवे॑ दि॒वस्पु॑त्राय॒ सूर्या॑य श॒सत॑ वरु॑णस्य॒ स्कम्भ॑नमसि॒
वरु॑णस्य॒ स्कम्भ॑सर्जनम॒स्युन्मु॑क्तो वरु॑णस्य॒ पाशः॥ (१७)

मित्रस्य त्रयोविंशतिश्च॥ [९]

अ॒ग्नेरा॑तिथ्यम॑सि॒ विष्ण॑वे त्वा॒ सोम॑स्याऽऽतिथ्यम॑सि॒ विष्ण॑वे
त्वाऽति॑थेरातिथ्यम॑सि॒ विष्ण॑वे त्वाऽ॒ग्नये॑ त्वा॒ राय॑स्पोष॒दाञ्जे॑ विष्ण॑वे
त्वा श्ये॑नाय॒ त्वा सोम॑भृते॒ विष्ण॑वे त्वा॒ या ते॑ धामा॑नि ह॒विषा॑
यज॑न्ति॒ ता ते॑ विश्वा॑ परि॒भूर॑स्तु य॒ज्ञं ग॑य॒स्फार्नः॑ प्र॒तर॑णः सु॒वीरो-
ऽवीर॑हा प्र च॑रा सोम॒ दुर्या॑नदि॒त्याः स॒दोऽस्य॑दि॒त्याः स॒द आ॑ (१८)

सी॒द वरु॑णोऽसि धृ॒तव्र॑तो वा॒रुण॑म॑सि शं॒योर्दे॒वाना॑ं स॒ख्यान्मा॑
दे॒वाना॑म॒पसं॑श्छि॒ध्मह्या॑प॒तये॑ त्वा गृ॒ह्णामि॑ परि॒पतये॑ त्वा गृ॒ह्णामि॑

तनून॑त्रे॒ त्वा गृ॒ह्णामि॑ शा॒क्राय॑ त्वा गृ॒ह्णामि॑ श॒क्मन्नो॑जि॒ष्ठाय॑ त्वा
गृ॒ह्णाम्यना॑धृष्ट॒मस्य॑नाधृ॒ष्यं दे॒वाना॑मो॒जोऽभि॑शस्ति॒पा अ॑न॒भि॒शस्ते॒-
ऽन्य॑मनु॒ मे दी॒क्षां दी॒क्षाप॑तिर्मन्यता॒मनु॒ तप॑स्तप॑स्पतिर॒ञ्जसा॑
स॒त्यमु॑प॒ गेष॑ सु॒विते॒ मा धाः॥ (१९)

आ मैकं च॥ [१०]

अ॒५शु॒र५शु॒स्ते दे॒व सो॒माऽऽप्या॑यता॒मिन्द्रा॑यै॒कध॑न॒विद्
आ तु॒भ्यमिन्द्रः॑ प्यायता॒मा त्वमिन्द्रा॑य प्याय॒स्वाऽऽप्या॑य
सखी॑न्त्स॒न्या मे॒धया॑ स्व॒स्ति ते॑ दे॒व सोम॑ सु॒त्याम॑शी॒येष्टा॑ रा॒यः
प्रेषे॑ भ॒गाय॑र्तमृ॒तवा॑दि॒भ्यो नमो॑ दि॒वे नमः॑ पृथि॒व्या अ॒ग्रे व्र॑तपते
त्वं व्र॑ताना॑ व्र॒तप॑तिरसि॒ या मम॑ त॒नूरे॑षा सा त्वयि॒ (२०)

या तव॑ त॒नूरि॑य॒ सा मयि॑ स॒ह नौ॑ व्र॒तप॑ते व्र॒तिनो॑व्र॒तानि॒ या
ते॑ अ॒ग्रे रु॒द्रिया॑ त॒नूस्त॑या॒ नः पाहि॑ तस्या॑स्ते॒ स्वाहा॒ या ते॑ अ॒ग्रे-
ऽया॑श॒या र॑जाश॒या ह॑राश॒या त॒नूर्व॑र्षि॒ष्ठा ग॒ह्वरे॑ष्ठो॒ग्रं वचो॑ अ॒पाव॑धीं
त्वेषं॑ वचो॒ अ॒पाव॑धी॒ऽ स्वाहा॑॥ (२१)

त्वयि चत्वारि५शच्च॥ [११]

वि॒त्ताय॑नी मे॒ऽसि ति॒क्ताय॑नी मे॒ऽस्य॑व॒तान्मा॒ नाथि॑तम॒व॒तान्मा॒
व्यथि॑तं वि॒देर॒ग्निर्न॑भो॒ नामा॒ग्रे अ॒ङ्गिरो॒ योऽस्यां॑ पृथि॒व्याम॑स्याऽऽयु॑षा
ना॒म्रेहि॑ यत्ते॒ऽना॑धृष्टं॒ नाम॑ य॒ज्ञियं॑ तेन॒ त्वाऽऽद॑धे॒ऽग्रे अ॒ङ्गिरो॒ यो
द्वि॒तीय॑स्यां तृ॒तीय॑स्यां पृथि॒व्याम॑स्याऽऽयु॑षा॒ नाम्रेहि॑ यत्ते॒ऽना॑धृष्टं
नाम॑ (२२)

य॒ज्ञियं तेन॒ त्वाऽऽद॑धे सि॒ःहीर॑सि म॒हिषीर॑स्युरु॒ प्रथ॑स्वोरु
 तं य॒ज्ञप॑तिः प्रथतां ध्रु॒वाऽसि॑ दे॒वेभ्यः॑ शु॒न्धस्व॑ दे॒वेभ्यः॑
 शु॒म्भस्वेन्द्र॑घोषस्त्वा वसु॑भिः पुरस्ता॑त्पातु मनो॑जवास्त्वा
 पि॒तृभिर्दक्षि॑णतः पा॑तु प्रचे॑तास्त्वा रु॒द्रैः प॒श्चात्पा॑तु वि॒श्वक॑र्मा त्वा-
 ऽऽदि॒त्यैरु॑त्तरतः पा॑तु सि॒ःहीर॑सि स॒पत्नसा॒ही स्वाहा॑ सि॒ःहीर॑सि
 सु॒प्रजा॒वनिः॒ स्वाहा॑ सि॒ःही- (२३)

-र॑सि रा॒यस्पोष॑वनिः स्वाहा॑ सि॒ःहीर॑स्यादि॒त्यव॑निः स्वाहा॑
 सि॒ःहीर॑स्या व॒ह दे॒वान्दे॒वय॑ते यज॑मानाय॒ स्वाहा॑ भू॒तेभ्य॑स्त्वा
 वि॒श्वायु॑र॒सि पृथि॑वीं द॒ःह ध्रु॒वक्षि॑द॒स्यन्तरि॑क्षं द॒ःहाच्यु॑त॒क्षिद॑सि
 दि॒वं द॒ःहाग्ने॑र्भस्मा॑स्य॒ग्नेः पुरी॑षमसि॥ (२४)

नामं सुप्रजावनिः स्वाहा सिःहीः पञ्चत्रिंशच्च॥ [१२]

यु॒ञ्जते॒ मन॑ उ॒त यु॒ञ्जते॒ धियो॒ विप्रा॒ विप्र॑स्य बृ॒हतो॑ वि॒पश्चितः॑।
 वि हो॒त्रा द॑धे व॒युना॒विदे॑क॒ इन्म॒ही दे॒वस्य॑ स॒वितुः॑ परि॒ष्टुतिः॑॥
 सु॒वाग्दे॒व दुर्या॑ः आ व॑द दे॒वश्रु॑तौ दे॒वेष्वा घो॑षेथा॒मा नो॑ वी॒रो
 जा॒यतां॑ क॒र्मण्यो॑ य॒ः सर्वे॑ऽनु॒जीवा॑म॒ यो ब॑हूनामस॒द्वशी॑। इ॒दं
 विष्णु॑र्वि च॒क्रमे॑ त्रे॒धा नि द॑धे प॒दम्। स॒मूढ॑मस्य (२५)

पा॒ःसुर॑ इ॒राव॑ती धे॒नुम॑ती हि भू॒तः सू॒यव॑सिनी॒ मन॑वे यश॒स्यै।
 व्य॑स्क॒भ्राद्रो॑द॒सी विष्णु॑रे॒ते दा॑धार॒ पृथि॑वीम॒भितो॑ म॒यूखैः॑॥ प्राची॑
 प्रे॒तम॑ध्व॒रं क॑ल्पय॒न्ती ऊ॒र्ध्वं य॒ज्ञं न॑यत॒ मा जी॑ह्वरत॒मत्र॑ रमेथा॒ं

वर्ष्मन्पृथिव्या दिवो वा विष्णवुत वा पृथिव्या महो वा विष्णवुत
वाऽन्तरिक्षाद्धस्तौ पृणस्व बहुभिर्वसव्यैरा प्र यच्छ (२६)

दक्षिणादोत सव्यात्। विष्णोर्नुकं वीर्याणि प्र वोचं यः
पार्थिवानि विममे रजांसि यो अस्कंभायदुत्तरं सधस्थं
विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायो विष्णो रराटमसि विष्णोः पृष्ठमसि विष्णोः
श्जत्रे स्थो विष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवमसि वैष्णवमसि विष्णवे
त्वा॥ (२७)

अस्य यच्छैकान्नचत्वारिंशच्च॥ [१३]

कृणुष्व पाजुः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवा इमेन।
तृष्णीमनु प्रसितिं द्रूणानोऽस्तांसि विध्यं रक्षसस्तपिष्ठैः॥ तवं
भ्रमासं आशुया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः। तपूष्यग्रे
जुह्वा पतङ्गानसन्दितो वि सृज विष्वगुल्काः॥ प्रति स्पशो वि
सृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या अदब्धः। यो नो दूरे
अघशंसो (२८)

यो अन्त्यग्रे माकिष्टे व्यथिरा दधर्षीत्। उदग्रे तिष्ठ
प्रत्याऽऽतनुष्व न्यमित्रा ओषतात्तिग्महेतो यो नो अरातिं
समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतुसं न शुष्कम्॥ ऊर्ध्वो भव प्रति
विध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्रे। अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां
जामिमजामिं प्र मृणीहि शत्रून्॥ स ते (२९)

जानाति सुमतिं यविष्ठ॒ य ईव॑ते ब्रह्म॑णे गा॒तुमैर॑त्। विश्वा॑न्यस्मै
सु॒दिना॑नि रा॒यो द्यु॒म्रान्य॑र्यो वि दुरो॑ अ॒भि द्यौ॑त्॥ सेद॑ग्रे अस्तु सु॒भगः
सु॒दानुर्य॑स्त्वा॒ नित्ये॑न ह॒विषा॒ य उ॒क्थैः। पि॒प्री॑षति॒ स्व आयु॑षि दुरो॒णे
विश्वेद॑स्मै सु॒दिना॒ साऽस॑दिष्टिः॥ अर्चामि ते सुमतिं घोष्य॒र्वाख्यं
ते वा॒वाता॑ जरता- (३०)

मि॒यङ्गीः। स्वश्वा॑स्त्वा सु॒रथा॑ म॒र्जये॑मा॒स्मे क्ष॒त्राणि॑ धारये॒रनु
द्युन्॥ इ॒ह त्वा॒ भूर्या॑ चरे॒दुप॒ त्मन्दो॑षावस्तर्दी॒दिवा॑ स॒मनु॑ द्युन्।
कीड॑न्तस्त्वा सु॒मन॑सः सपेमा॒भि द्यु॒म्रा त॑स्थि॒वा स॒ो जना॑नाम्॥
यस्त्वा॒ स्वश्वः॑ सु॒हिर॑ण्यो अ॒ग्न उप॑याति॒ वसु॑मता॒ रथे॑न। तस्य
त्रा॒ता भ॑वसि॒ तस्य॑ सखा॒ यस्त॑ आति॒थ्यमा॑नुष॒गजु॑जौषत्॥ म॒हो
रु॑जामि (३१)

ब॒न्धुता॒ वचो॑भिस्तन्मा॑ पि॒तुर्गोत॑मा॒दन्वि॑याय॥ त्वं नो॑ अ॒स्य
वच॑सश्चिकिद्धि॒ होत॑र्यविष्ठ सु॒क्रतो॑ द॒मूनाः॥ अस्व॑प्रजस्तर॒णयः
सु॒शेवा॑ अत॑न्द्रासोऽवृ॒का अश्र॑मिष्ठाः। ते पा॒यवः॑ स॒ध्रिय॑श्चो निषद्या॒
ऽग्रे॑ तव॑ नः पान्त्वमूर॥ ये पा॒यवो॑ मामतेयं ते॑ अ॒ग्रे प॑श्यन्तो अ॒न्ध
दु॑रि॒ताद॑रक्षन्। र॒रक्ष॑ तान्त्सु॒कृतो॑ वि॒श्ववे॑दा॒ दिप्स॑न्त॒ इद्रि॑पवो॒ ना
ह॑ (३२)

दे॒भुः॥ त्वया॑ व॒य स॑ध॒न्यस्त्वो॒तास्त॒व प्र॑णी॒त्यश्या॑म् वा॒जान्।
उ॒भा श॑सा॒ सूद॑य सत्यतातेऽनु॒ष्टुया॑ कृ॒णु॒ह्यह॑याण॥ अ॒या ते॑ अ॒ग्रे
स॒मिधा॑ विधेम॒ प्रति॑ स्तोम॑ स॒ शस्य॑मानं गृ॒भाय॑। दहा॒शसो॑ र॒क्षसः॑

पा॒ह्यस्मान्द्रु॒हो नि॒दोऽमि॑त्रम॒हो अव॑द्यात्॥ र॒क्षो॒हणं॑ वा॒जिन॒माऽ-
 ऽजि॑घर्मि मि॒त्रं प्रथि॑ष्ठमुपं॒ यामि॑ शर्म॑। शिशा॑नो अ॒ग्निः क्रतु॑भिः
 समि॑द्धः स नो॒ दिवा॒ (३३)

स रि॒षः पा॑तु नक्तम्॥ वि ज्योति॑षा बृ॒हता भा॑त्य॒ग्निरा॒विर्वि॑श्वानि
 कृणु॑ते म॒हित्वा। प्रादे॑वीर्मा॒याः स॒हते॑ दुरे॒वाः शिशी॑ते शृ॒ङ्गे रक्ष॑से
 वि॒निक्षे॑॥ उ॒त स्वा॒नासो॑ दि॒विष॑न्त्व॒ग्रेस्ति॒ग्मायु॑धा रक्ष॑से हन्त॒वा उ॑।
 मदे॑ चिदस्य॒ प्ररु॑जन्ति॒ भामा॒ न व॑रन्ते परि॒बाधो॑ अदे॑वीः॥ (३४)

अ॒घश॑र॒सः स तै॑ जरता॒ रुजामि॑ ह॒ दिवैक॑चत्वारि॒शच्च॥ [१४]

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒वेऽश्विनो॑र्बा॒हुभ्यां॑ पू॒ष्णो
 हस्ता॑भ्या॒माद॑देऽ॒ग्निर॑सि ना॒रिर॑सि परि॑लिखित॒ रक्षः॑ परि॑लिखिता
 अरा॑तय इ॒दम॑ह॒ रक्ष॑सो ग्री॒वा अपि॑ कृन्तामि॒ योऽस्मान् द्वेष्टि॑
 यं च॑ व॒यं द्वि॒ष्म इ॒दम॑स्य ग्री॒वा अपि॑ कृन्तामि॒ दिवे॑ त्वा-
 ऽन्तरि॑क्षाय त्वा पृथि॒व्यै त्वा॒ शुन्ध॑तां लो॒कः पि॑तृषद॒नो यवो॑ऽसि
 य॒वया॒स्मद्वे॒षो (१)

य॒वया॒रा॑तीः पि॒तृणा॑ रु॒ सदन॑म॒स्युद्वि॑व॒ स्तभा॒नाऽन्तरि॑क्षं पू॒ण
 पृथि॒वीं दृ॑ह द्यु॒ता॒नस्त्वा॑ मारु॒तो मि॑नोतु मि॒त्रावरु॑णयोर्ध्रु॒वेण॑ धर्म॒णा

ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं सुप्रजावनिं रायस्पोषवनिं पर्यूहामि ब्रह्म
 द९ह क्षत्रं द९ह प्रजां द९ह रायस्पोषं द९ह घृतेन द्यावापृथिवी
 आ पृणेत्यामिन्द्रस्य सदोऽसि विश्वजनस्य छाया परि त्वा गिर्वणो
 गिरं इमा भवन्तु विश्वतो वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टय
 इन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य ध्रुवमस्यैन्द्रमसीन्द्राय त्वा॥ (२)

द्वेषं इमा अष्टादश च॥ [१]

रक्षोहणो वलगहनो वैष्णवान्खनामीदमहं तं वलगमुद्वपामि
 यं नः समानो यमसमानो निचखानेदमेनमधरं करोमि यो नः
 समानो योऽसमानोऽरातीयति गायत्रेण छन्दसाऽवबाढो वलगः
 किमत्र भद्रं तत्रौ सह विराडसि सपत्नहा सम्राडसि भ्रातृव्यहा
 स्वराडस्यभिमातिहा विश्वाराडसि विश्वासां नाष्ट्राणां हन्ता (३)

रक्षोहणो वलगहनः प्रोक्षामि वैष्णवान् रक्षोहणो वलगहनोऽव
 नयामि वैष्णवान् यवोऽसि यवयास्मद्वेषो यवयाराती रक्षोहणो
 वलगहनोऽव स्तृणामि वैष्णवान् रक्षोहणो वलगहनोऽभि
 जुहोमि वैष्णवान् रक्षोहणो वलगहनावुपं दधामि वैष्णवी
 रक्षोहणो वलगहनो पर्यूहामि वैष्णवी रक्षोहणो वलगहनो परि
 स्तृणामि वैष्णवी रक्षोहणो वलगहनो वैष्णवी बृहन्नसि बृहद्वावा
 बृहतीमिन्द्राय वाचं वद॥ (४)

हुन्तेन्द्राय द्वे च॥ [२]

विभूरसि प्रवाहणो वह्निरसि हव्यवाहनः श्वात्रो-
 ऽसि प्रचेतास्तुथोऽसि विश्ववेदा उशिर्गसि कविरङ्घारिरसि
 बभ्भारिरवस्युरसि दुवस्वाञ्छुभ्यूरसि मार्जालीयः सम्राडसि
 कृशानुः परिषद्योऽसि पवमानः प्रतक्काऽसि नभस्वानसम्मृष्टोऽसि
 हव्यसूद ऋतधामाऽसि सुवर्ज्योतिर्ब्रह्मज्योतिरसि सुवर्धामाऽजो-
 ऽस्येकपादह्निरसि बुध्नियो रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा
 मा मा हिंसीः॥ (५)

अनीकेनाष्टौ च॥ _____[३]

त्व९ सोम तनूकृद्ध्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्य उरु यन्तासि
 वरूथ३ स्वाहा जुषाणो अमुराज्यस्य वेतु स्वाहाऽयं नो
 अग्निर्वरिवः कृणोत्वयं मृधः पुर एतु प्रभिन्दन्। अय९ शत्रूञ्जयतु
 जरहृषाणोऽयं वाजं जयतु वाजंसातौ॥ उरु विष्णो वि क्रमस्वोरु
 क्षयाय नः कृधि। घृतं घृतयोने पिब प्रप्र यज्ञपतिं तिर॥ सोमो
 जिगाति गातुविद् (६)

देवानामेति निष्कृतमृतस्य योनिमासदमदित्याः सदो-
 ऽस्यदित्याः सद आ सीदैष वो देव सवितः सोमस्त९ रक्षध्वं
 मा वो दभदेतत् त्व९ सोम देवो देवानुपांगा इदमहं मनुष्यो
 मनुष्यान्त्सह प्रजया सह रायस्पोषेण नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यं
 इदमहं निर्वरुणस्य पाशात्सुवरभि (७)

वि ख्येषं वैश्वानरं ज्योतिरग्रे॑ व्रतपते॒ त्वं व्रतानां॑ व्रतपतिरसि॒
या मम॑ तनूस्त्वय्यभूदियं॑ सा मयि॒ या तव॑ तनूर्मय्यभूदेषा॑ सा
त्वयि॑ यथायथं नौ॑ व्रतपते व्रतिनो॑र्व्रतानि॑॥ (८)

गातुविदभ्येकत्रिंशच्च॥ _____ [४]

अत्यन्याना॑गां नान्यानुपा॑गामर्वाक्त्वा परैरविदं॑ परोऽवरैस्तं
त्वा जुषे॑ वैष्णवं देवय॒ज्यायै॑ देवस्त्वा॑ सविता॒ मध्वा॑ऽनक्तोषधे॑
त्राय॑स्वेन॒ऽस्वधिते॑ मेन॑ हि॒सीर्दिवम॑ग्रेण॒ मा लेखी॑रन्तरिक्षं
मध्यै॑न॒ मा हि॒सीः पृथिव्या॑ सं भव॑ वनस्पते॒ शत॑बल॒शो वि रो॑ह
सहस्र॑बल॒शा वि वय॑ रुहेम॒ यं त्वाऽय॑स्वधिति॒स्तेति॑जानः
प्रणि॒नाय॑ मह॒ते सौभ॑गायाऽच्छिन्नो॒ रायः॑ सुवीरः॑॥ (९)

यं दशं च॥ _____ [५]

पृथिव्यै॑ त्वाऽन्तरिक्षाय॒ त्वा दि॒वे त्वा शु॒न्यतां॑ लोकः
पितृ॑षद॒नो यवो॑ऽसि यवया॒स्मद् द्वेषो॑ यवया॒रातीः॑ पितृणां॑
सद॑नमसि॒ स्वावे॑शोऽस्यग्रे॒गा नै॒तृणां॑ वनस्पतिरधि॒ त्वा स्था॑स्यति
तस्य॑ वित्ताद्देवस्त्वा॑ सविता॒ मध्वा॑ऽनक्तु सुपिप्प॒लाभ्य॑स्त्वौषधीभ्य॑
उद्वि॑वः॒ स्तभाना॑न्तरिक्षं॒ पृण पृथि॑वीमुपरेण॒ दृ॒ह ते ते॑
धामा॑न्युश्मसी (१०)

ग॒मध्ये गा॒वो यत्र॑ भूरि॑शृङ्गा अ॒यासः॑। अत्रा॒हु तदु॑रुगा॒यस्य॑
विष्णोः॑ पर॒मं प॒दम॑वं भाति॒ भूरैः॑॥ विष्णोः॑ कर्मा॑णि पश्यत॒ यतो॑
व्र॒तानि॑ पस्प॒शे। इन्द्र॑स्य॒ युज्यः॑ सखा॑॥ तद्विष्णोः॑ पर॒मं प॒दं सदा॑

पश्यन्ति सूरयः। दिवीव चक्षुराततम्॥ ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं
 सुप्रजावनिं रायस्पोषवनिं पर्यूहामि ब्रह्मं द९ह क्षत्रं द९ह प्रजां
 द९ह रायस्पोषं द९ह परिवीरसि परि त्वा देवीर्विशो व्ययन्तां
 परीमं रायस्पोषो यजमानं मनुष्या अन्तरिक्षस्य त्वा सानावव
 गूहामि॥ (११)

उश्मसी पोषमेकान्नविंशतिश्च॥ [६]

इषे त्वोपवीरस्युपो देवान्देवीर्विशः प्रागुर्वहीरुशिजो बृहस्पते
 धारया वसूनि हव्या ते स्वदन्तां देवं त्वष्टर्वसुं रण्व रेवती
 रमध्वमग्नेर्जनित्रमसि वृषणौ स्थ उर्वश्यस्यायुरसि पुरुरवा
 घृतेनाक्ते वृषणं दधाथां गायत्रं छन्दोऽनु प्र जायस्व त्रैष्टुभं जागंतं
 छन्दोऽनु प्रजायस्व भवंतं (१२)

नः समनसौ समोकसावरेपसौ। मा यज्ञं हिंसिष्टं मा
 यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः॥ अग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट
 ऋषीणां पुत्रो अधिराज एषः। स्वाहाकृत्य ब्रह्मणा ते जुहोमि मा
 देवानां मिथुयाकर्भागधेयम्॥ (१३)

भवतमेकत्रिंशच्च॥ [७]

आ दद ऋतस्य त्वा देवहविः पाशेनाऽऽरभे धर्षा
 मानुषानद्भ्यस्त्वौषधीभ्यः प्रोक्षाम्यपां पेरुरसि स्वात्तं चिथ्सदेव
 हव्यमापो देवीः स्वदतैनं सं ते प्राणो वायुना गच्छतां

सं यजत्रैरङ्गानि सं यज्ञपतिराशिषा घृतेनाक्तौ पशुं त्रायेथाः
रेवंतीर्यज्ञपतिं प्रियधाऽऽविंशतोरौ अन्तरिक्ष सजूर्देवेन (१४)

वातेनाऽस्य हविषस्मना यज्ञ समस्य तनुवा भव वर्षीयो
वर्षीयसि यज्ञे यज्ञपतिं धाः पृथिव्याः सम्पृचः पाहि नमस्त
आतानाऽनुर्वा प्रेहि घृतस्य कुल्यामनु सह प्रजया सह
रायस्पोषेणाऽऽपो देवीः शुद्धायुवः शुद्धा यूयं देवाः ॐ ॐ शुद्धा
वयं परिविष्टाः परिवेष्टारो वो भूयास्म॥ (१५)

देवेन चतुश्चत्वारिंशच्च॥ [८]

वाक्त आ प्यायतां प्राणस्त आ प्यायतां चक्षुस्त आ प्यायतां
श्रोत्रं त आ प्यायतां या ते प्राणाञ्छुग्जगाम या चक्षुर्या श्रोत्रं यत्
ते क्रूरं यदास्थितं तत् त आ प्यायतां तत् त एतेन शुन्धतां नाभिस्त
आ प्यायतां पायुस्त आ प्यायतां शुद्धाश्चरित्राः शमद्भ्यः (१६)

शमोषधीभ्यः शं पृथिव्यै शमहोभ्यामोषधे त्रायस्वैनः
स्वधिते मैत्रिं हिंसी रक्षसां भागोऽसीदमहं रक्षोऽधमं तमो
नयामि योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इदमैनमधमं तमो
नयामीषे त्वां घृतेन द्यावापृथिवी प्रोर्ण्वाथामच्छिन्नो रायः सुवीर
उर्वन्तरिक्षमन्विहि वायो वीहि स्तोकानां स्वाहोर्ध्वनभसं मारुतं
गच्छतम्॥ (१७)

अद्भ्यो वीहि पञ्च च॥ [९]

सं ते मनसा मनः सं प्राणेन प्राणो जुष्टं देवेभ्यो हव्यं
घृतवथ्स्वाहैन्द्रः प्राणो अङ्गेअङ्गे नि दैध्यदैन्द्रोऽपानो अङ्गेअङ्गे
वि बोभुवद्देवं त्वष्टर्भूरि ते सःसमेतु विषुरूपा यथ्सलक्ष्माणो
भवथ देवत्रा यन्तमवसे सखायोऽनु त्वा माता पितरौ मदन्तु
श्रीरस्यग्निस्त्वा श्रीणात्वापः समरिणन्वातस्य (१८)

त्वा ध्रज्यै पूष्णो रङ्हा अपामोषधीनां रोहिष्यै घृतं
घृतपावानः पिबतु वसां वसापावानः पिबतान्तरिक्षस्य हविरसि
स्वाहा त्वाऽन्तरिक्षाय दिशः प्रदिश आदिशो विदिश उद्दिशः
स्वाहा दिग्भ्यो नमो दिग्भ्यः॥ (१९)

वातस्याष्टाविंशतिश्च॥ [१०]

समुद्रं गच्छ स्वाहाऽन्तरिक्षं गच्छ स्वाहा देवः संवितारं गच्छ
स्वाहाऽहोरात्रे गच्छ स्वाहा मित्रावरुणौ गच्छ स्वाहा सोमं गच्छ
स्वाहा यज्ञं गच्छ स्वाहा छन्दांसि गच्छ स्वाहा द्यावापृथिवी
गच्छ स्वाहा नभो दिव्यं गच्छ स्वाहाऽग्निं वैश्वानरं गच्छ स्वाहा-
ऽद्ध्यस्त्वौषधीभ्यो मनो मे हार्दि यच्छ तनू त्वचं पुत्रं नप्तारमशीय
शुगंसि तमभि शौच योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो धाम्नो धाम्नो
राजन्नितो वरुण नो मुञ्च यदापो अघ्निया वरुणेति शपांमहे ततो
वरुण नो मुञ्च॥ (२०)

असि षड्विंशतिश्च॥ [११]

ह॒विष्म॑तीरि॒मा आपो॑ ह॒विष्मा॑न् दे॒वो अ॑ध्व॒रो ह॒विष्मा॑ ५ आ
वि॒वास॑ति ह॒विष्मा॑ ५ अस्तु॒ सूर्यः॑ ॥ अ॒ग्नेर्वो॑ऽप॒न्नगृ॑हस्य॒ सद॑सि
साद॑यामि सु॒म्नाय॑ सु॒मिनीः॑ सु॒मे मा॑ धत्तेन्द्रा॒ग्नि॒योर्भा॑ग॒धेयीः॑ स्थ
मि॒त्रावरु॑णयोर्भा॒ग॒धेयीः॑ स्थ॒ विश्वे॑षां दे॒वानां॑ भा॒ग॒धेयीः॑ स्थ य॒ज्ञे
जा॑गृत ॥ (२१)

ह॒विष्म॑तीश्चतु॑स्त्रि॒ ५ शत॑ ॥ ————— [१२]

हृ॒दे त्वा॒ मन॑से त्वा दि॒वे त्वा॒ सूर्या॑य त्वो॒र्ध्वमि॒मम॑ध्व॒रं कृ॑धि
दि॒वि दे॒वेषु॑ हो॒त्रा य॑च्छु॒ सोमं॑ रा॒ज॒त्रेह्य॑व॒ रोह॑ मा भे॒र्मा सं
वि॒क्त्वा मा॑ त्वा॒ हि ५ सि॒षं प्र॒जास्त्व॑मु॒पाव॑रोह प्र॒जास्त्व॑मु॒पाव॑रोहन्तु
शृ॒णोत्व॑ग्निः स॒मिधा॒ हव॑ मे शृ॒ण्वन्त्वापो॑ धि॒षणा॑श्च दे॒वीः । शृ॒णोत॑
ग्रा॒वाणो वि॒दुषो॒ नु (२२)

य॒ज्ञ ५ शृ॒णोतु॑ दे॒वः सं॒वि॒ता ह॑व॒ मे । दे॒वीरा॑पो अ॒पां न॒पाद्य
ऊ॒र्मिर्ह॑वि॒ष्य इन्द्रि॑यावा॒न्मदि॑न्त॒मस्तं॑ दे॒वेभ्यो॑ दे॒वत्रा॑ ध॒त्त शु॒क्र ५
शु॒क्रपे॑भ्यो॒ येषां॑ भा॒गः स्थ॑ स्वाहा॒ कार्षि॑र॒स्यपा॑पां मृ॒ध्र ५ सं॒मु॒द्रस्य॑
वो॒क्षित्या॑ उ॒न्नये॑ । यम॑ग्ने पृ॒थ्सु म॒र्त्यमा॑वो॒ वाजे॑षु॒ यं जु॑नाः । स यन्ता॒
शश्व॑तीरि॒षः ॥ (२३)

नु स॒प्तच॑त्वारि॒ ५ श॒च्च ॥ ————— [१३]

त्वम॑ग्ने रु॒द्रो असु॑रो म॒हो दि॒वस्त्व॑ ५ श॒र्धो मा॑रु॒तं पृ॑क्ष ई॒शिषे॑ ।

त्वं वातैररुणैर्यासि शङ्खयस्त्वं पूषा विधृतः पांसि नु त्मना॥ आ वो
 राजानमध्वरस्य रुद्रः होतारः सत्ययज्ञः रोदस्योः। अग्निं पुरा
 तनयित्वोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसे कृणुध्वम्॥ अग्निर्होता निषसादा
 यजीयानुपस्थे मातुः सुरभावुं लोके। युवां कविः पुरुनिष्ठ - (२४)

ऋतावां धर्ता कृष्टीनामुत मध्यं इद्धः॥ साध्वीमर्कदेववीतिं नो
 अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम्। स आयुरागांश्च सुरभिर्वसानो
 भद्रामर्कदेवहूतिं नो अद्य॥ अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा
 रेरिहद्वीरुधः समञ्जन्। सद्यो जज्ञानो विहीमिद्धो अख्यदा रोदसी
 भानुना भात्यन्तः॥ त्वे वसूनि पुर्वणीक (२५)

होतर्दोषा वस्तोरेरिरे यज्ञियांसः। क्षामेव विश्वा भुवनानि
 यस्मिन्त्सः सौभंगानि दधिरे पावके॥ तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम
 विश्वाः सुक्षितयः पृथक्। अग्ने कामाय येमिरे॥ अश्याम तं
 काममग्ने तवोत्यश्याम रयिः रयिवः सुवीरम्। अश्याम वाजमभि
 वाजयन्तोऽश्याम द्युममजराजरं ते॥ श्रेष्ठं यविष्ठ भारताग्ने
 द्युमन्तमाभर। (२६)

वसो पुरुस्पृहः रयिम्॥ स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था
 अजरेभिर्नानदद्विर्यविष्ठः। यः पावकः पुरुतमः पुरुणि
 पृथून्यग्निरनुयाति भर्वन्॥ आयुष्टे विश्वतो दधद्यमग्निर्वरण्यः।
 पुनस्ते प्राण आयति परा यक्ष्मः सुवामि ते॥ आयुर्दा अग्ने
 हविषो जुषाणो घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि। घृतं पीत्वा मधु चारु

गव्यं पितेवं पुत्रमभि (२७)

रक्षतादिमम्॥ तस्मै ते प्रतिहर्यते जातवेदो विचरषणे। अग्ने
जनामि सुष्टुतिम्॥ दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद् द्वितीयं
परि जातवेदाः। तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते
स्वाधीः॥ शुचिः पावक वन्द्योऽग्रे बृहद्वि रोचसे। त्वं घृतेभिराहुतः॥
दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौद् दुर्मरषमायुः श्रिये रुचानः। अग्निरमृतो
अभवद्वयोभिर्- (२८)

यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः॥ आ यदिषे नृपतिं तेज आनद्धुचि
रेतो निषिक्तं द्यौरभीकै। अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाधियं
जनयत्सूदयच्च॥ स तेजीयसा मनसा त्वोत उत शिक्ष स्वपत्यस्य
शिक्षोः। अग्रे रायो नृतमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुष्टुतयश्च वस्वः॥
अग्रे सहन्तमा भर द्युमनस्य प्रासहां रयिम्। विश्वा यश- (२९)

चरषणीरभ्यासा वाजेषु सासहत्॥ तमग्ने पृतनासहं रयिं
सहस्व आ भर। त्वं हि सत्यो अद्भुतो दाता वाजस्य गोमेतः॥
उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे। स्तोमैर्विधेमाग्रये॥ वद्मा हि
सूनो अस्यद्वसद्वा चक्रे अग्निर्जनुषाज्मान्नम्। स त्वं न ऊर्जसन
ऊर्ज धा राजैव जेरवृके क्षेप्यन्तः॥ अग्र आयूषि (३०)

पवस आ सुवोर्जमिषं च नः। आरे बाधस्व दुच्छुनाम्॥ अग्ने
पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम्। दधत्पोषं रयिं मयि॥ अग्ने

पावक रोचिषां मन्द्रयां देव जिह्वया॥ आ देवान् वक्षि यक्षि च॥
 स नः पावक दीदिवोऽग्ने देवाः इहा वह। उप यज्ञः हविश्च नः॥
 अग्निः शुचिव्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः। शुची रोचत आहुतः॥
 उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते। तव ज्योतीं ष्यर्चयः॥ (३१)

पुरुनिष्ठः पुर्वणीक भराऽभि वयंभिर्य आयूःपि विप्रः शुचिश्चतुर्दश च॥—————[१४]

[देवस्य रक्षोहणो विभूस्त्वः सोमात्यन्यानां पृथिव्या इषे त्वाऽऽदे वाक्ते सं ते समुद्रः
 हविष्मतोरहृदे त्वमग्ने रुद्रश्चतुर्दश॥ देवस्य गमर्थे हविष्मतोः पवस एकत्रिंशत्॥ देवस्यार्चयः॥]

॥ चतुर्थः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

आ ददे ग्रावांस्यध्वरकृद् देवेभ्यो गम्भीरमिममध्वरं कृध्युत्तमेन
 पविनेन्द्राय सोमः सुषुतं मधुमन्तं पयस्वन्तं वृष्टिवनिमिन्द्राय
 त्वा वृत्रघ्न इन्द्राय त्वा वृत्रतुर इन्द्राय त्वाऽभिमातिघ्न इन्द्राय
 त्वाऽऽदित्यवत इन्द्राय त्वा विश्वदैव्यावते श्वात्राः स्थ वृत्रतुरो
 राधोगूर्ता अमृतस्य पत्नीस्ता देवीर्देवत्रेमं यज्ञं धत्तोपहृताः सोमस्य
 पिबतोपहृतो युष्माकः (१)

सोमः पिबतु यत्ते सोम दिवि ज्योतिर्यत् पृथिव्यां
 यदुरावन्तरिक्षे तेनास्मै यजमानायोरु राया कृध्यधि दात्रे वोचो
 धिषणे वीडू सती वीडयेथामूर्जं दधाथामूर्जं मे धत्तं मा वाः

हिंसिषं मा मां हिंसिष्टं प्रागपागुदंगधराक्तास्त्वा दिश आ
धावन्त्वम्ब नि ष्वर। यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम
सोमाय स्वाहा॥ (२)

युष्माकं स्वर यत्ते नवं च॥ [१]

वाचस्पतये पवस्व वाजिन् वृषा वृष्णो अशुभ्यां गर्भस्तिपूतो
देवो देवानां पवित्रमसि येषां भागोऽसि तेभ्यस्त्वा स्वां कृतोऽसि
मधुमतीर्न इषस्कृधि विश्वेभ्यस्त्वेन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यो
मनस्त्वाष्ट्वन्तरिक्षमन्विहि स्वाहा त्वा सुभवः सूर्याय देवेभ्यस्त्वा
मरीचिपेभ्य एष ते योनिः प्राणाय त्वा॥ (३)

वाचः सप्तचत्वारिंशत्॥ [२]

उपयामगृहीतोऽस्यन्तर्यच्छ मघवन् पाहि सोममुरुष्य रायः
समिषो यजस्वान्तस्ते दधामि द्यावापृथिवी अन्तरुर्वन्तरिक्षं
सजोषा देवैरवरैः परैश्चान्तर्यामे मघवन् मादयस्व स्वां कृतोऽसि
मधुमतीर्न इषस्कृधि विश्वेभ्यस्त्वेन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यो
मनस्त्वाष्ट्वन्तरिक्षमन्विहि स्वाहा त्वा सुभवः सूर्याय देवेभ्यस्त्वा
मरीचिपेभ्य एष ते योनिरपानाय त्वा॥ (४)

देवेभ्यः सप्त च॥ [३]

आ वायो भूष शुचिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार।

उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम्॥
 उपयामगृहीतोऽसि वायवे त्वेन्द्रवायू इमे सुताः। उप प्रयोभिरा
 गंतुमिन्दवो वामुशन्ति हि॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्रवायुभ्यां त्वैष ते
 योनिः सज्जोषाभ्यां त्वा॥ (५)

आ वांयो त्रिचत्वारिंशत्॥ [४]

अयं वा मित्रावरुणा सुतः सोमं ऋतावृधा। ममेदिह श्रुतं
 हवम्। उपयामगृहीतोऽसि मित्रावरुणाभ्यां त्वैष ते योनिर् ऋतायु-
 भ्यां त्वा॥ (६)

अयं वां विंशतिः॥ [५]

या वां कशा मधुमत्यश्विना सूनृतावती। तया यज्ञं मिमिक्षतम्।
 उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वैष ते योनिर्माध्वीभ्यां त्वा॥ (७)

या वांमृष्टादश॥ [६]

प्रातर्युजौ वि मुच्येथामश्विनावेह गच्छतम्। अस्य सोमस्य
 पीतये॥ उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वैष ते योनिर्ऋश्विभ्यां त्वा॥ (८)

प्रातर्युजावेकान्नविंशतिः॥ [७]

अयं वेनश्चोदयत् पृश्निगर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने।
 इममपां सङ्गमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रां मतिभीं रिहन्ति॥
 उपयामगृहीतोऽसि शण्डाय त्वैष ते योनिर्वीरतां पाहि॥ (९)

अयं वेनः पञ्चविंशतिः॥ [८]

तं प्र॒त्न॒थां पू॒र्व॒थां वि॒श्व॒थे॒म॒थां ज्ये॒ष्ठ॒तां॑तिं ब॒र्हि॒षद॑ सुव॒र्वि॒दं
प्र॒ती॒ची॒नं वृ॒ज॒नं दो॒ह॒से गि॒राऽऽशुं॑ ज॒य॒न्त॒म॒नु या॒सु व॒र्ध॒से।
उ॒प॒या॒म॒गृ॒ही॒तोऽसि॑ म॒र्का॒य त्वै॒ष ते॒ योनिः॑ प्र॒जाः पा॑हि॥ (१०)

त२ षड्विंशतिः॥ [९]

ये दे॒वा दि॒व्ये॒का॒द॒श स्थ॑ पृ॒थि॒व्या॒म॒ध्ये॒का॒द॒श स्थाऽ॒प्सु॒षदो॑
महि॒नै॒का॒द॒श स्थ॑ ते दे॒वा य॒ज्ञमि॑मं जु॒षध्व॑मु॒प॒या॒म॒गृ॒ही॒तो-
ऽस्या॒ग्र॒य॒णोऽसि॑ स्वा॒ग्र॒य॒णो जि॒न्वं य॒ज्ञं जि॒न्वं य॒ज्ञप॑तिम॒भि
स॒र्व॒ना पा॑हि विष्णु॒स्त्वां पा॑तु वि॒शं त्वं पा॑हीन्द्रि॒येणै॒ष ते॒
योनि॑र्वि॒श्वेभ्य॑स्त्वा दे॒वेभ्यः॑॥ (११)

ये दे॒वास्त्रि॑च॒त्वारि॒ंशत्॥ [१०]

त्रि॒ंश॒त्रय॑श्च ग॒णि॒नो रु॒ज॒न्तो दि॒व रु॒द्राः पृ॒थि॒वीं च॑ स॒च॒न्ते।
ए॒का॒द॒शा॒सो अ॒प्सु॒षदः॑ सु॒त सोमं॑ जु॒षन्ता॒ स॒र्व॒नाय॑ वि॒श्वे॑॥
उ॒प॒या॒म॒गृ॒ही॒तोऽस्या॒ग्र॒य॒णोऽसि॑ स्वा॒ग्र॒य॒णो जि॒न्वं य॒ज्ञं जि॒न्वं
य॒ज्ञप॑तिम॒भि स॒र्व॒ना पा॑हि विष्णु॒स्त्वां पा॑तु वि॒शं त्वं पा॑हीन्द्रि॒येणै॒ष ते॒
योनि॑र्वि॒श्वेभ्य॑स्त्वा दे॒वेभ्यः॑॥ (१२)

त्रि॒ंशद् द्वि॑च॒त्वारि॒ंशत्॥ [११]

उ॒प॒या॒म॒गृ॒ही॒तोऽसी॒न्द्रा॒य त्वा बृ॒हद्व॑ते व॒यं॒स्वत॑ उक्था॒यु॒वे

यत् तं इन्द्र बृहद्वयस्तस्मै त्वा विष्णावे त्वेष ते योनिरिन्द्राय
त्वोक्थायुवे॥ (१३)

उपयामगृहीतो द्वाविंशतिः॥ [१२]

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृताय जातमग्निम्।
कविं सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः॥
उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा वैश्वानराय ध्रुवोऽसि ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां
ध्रुवतमोऽच्युतानामच्युतक्षित्तम एष ते योनिरग्रये त्वा
वैश्वानराय॥ (१४)

मूर्धानं पञ्चत्रिंशत्॥ [१३]

मधुश्च माधवश्च शुक्रश्च शुचिश्च नभश्च नभस्यश्चेषश्चोर्जश्च
सहश्च सहस्यश्च तपश्च तपस्यश्चोपयामगृहीतोऽसि सः सर्पो-
ऽस्य हस्पत्याय त्वा॥ (१५)

मधुस्त्रिंशत्॥ [१४]

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम्। अस्य पातं
धियेषिता॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राग्निभ्यां त्वेष ते योनिरिन्द्राग्नि-
भ्यां त्वा॥ (१६)

इन्द्राग्नी विंशतिः॥ [१५]

ओमांसश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गत। दाश्वांसौ

दाशुषः सुतम्॥ उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते
योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥ (१७)

इन्द्राग्नी ओमांसो विश्वेभ्यस्त्वाः॥ [१६]

मरुत्वंतं वृषभं वावृधानमकवारिं दिव्यं शासमिन्द्रम्॥
विश्वासाहमवसे नूतनायोग्रं सहोदामिह तं हुवेम॥
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वंत एष ते योनिरिन्द्राय
त्वा मरुत्वंते॥ (१८)

मरुत्वंतं षड्विंशतिः॥ [१७]

इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्य॥
तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः॥
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वंत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा
मरुत्वंते॥ (१९)

इन्द्रेकात्रिंशत्॥ [१८]

मरुत्वा इन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्वधं मदाय॥ आ
सिञ्चस्व जठरे मध्वं ऊर्मिं त्वं राजाऽसि प्रदिवः सुतानाम्॥
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वंत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा
मरुत्वंते॥ (२०)

इन्द्रं मरुत्वो मरुत्वानेकात्रिंशदेकात्रिंशत्॥ [१९]

महा इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमा इव॥

स्तोमैर्वथ्सस्यं वावृधे॥ उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वैष ते
योनिर्महेन्द्राय त्वा॥ (२१)

महानेकात्रविंशतिः॥ [२०]

महा९ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा उत द्विबर्हा अग्निः
सहोभिः। अस्मद्रियं गवावृधे वीर्यायोरुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत॥
उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा॥ (२२)

महानृवत्पद्विंशतिः॥ [२१]

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्रं सश्वसि दाशुषै। उपोपेन्नु
मंघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते॥ उपयामगृहीतो-
ऽस्यादित्येभ्यस्त्वा॥ कदा चन प्र युच्छस्युभे नि पांसि जन्मनी।
तुरीयादित्यं सर्वनं त इन्द्रियमा तस्थावमृतं दिवि॥ यज्ञो
देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयन्तः। आ वोऽर्वाचीं
सुमतिर्ववृत्त्याद्९होश्चिद्या वरिवोवित्तरासत्॥ विवस्व आदित्येष
तै सोमपीथस्तेन मन्दस्व तेन तृप्य तृप्यास्म ते वयं तर्पयितारो
या दिव्या वृष्टिस्तया त्वा श्रीणामि॥ (२३)

वः सप्तविंशतिश्च॥ [२२]

वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे वाममस्मभ्य९ सावीः।
वामस्य हि क्षयस्य देव भूरैरया धिया वामभाजः स्याम॥
उपयामगृहीतोऽसि देवाय त्वा सवित्रे॥ (२४)

वामं चतुर्विंशतिः॥ _____ [२३]

अदब्धेभिः सवितः पायुभिर्द्वयं शिवेभिर्द्वयं परि पाहि नो
गयम्। हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यंसे रक्षा माकिर्नो अघशंस
ईशत॥ उपयामगृहीतोऽसि देवाय त्वा सवित्रे॥ (२५)

अदब्धेभिस्त्रयोविंशतिः॥ _____ [२४]

हिरण्यपाणिमृतये सवितारमुप ह्वये। स चेत्ता देवता पदम्॥
उपयामगृहीतोऽसि देवाय त्वा सवित्रे॥ (२६)

हिरण्यपाणिं चतुर्दश॥ _____ [२५]

सुशर्माऽसि सुप्रतिष्ठानो बृहदुक्षे नम एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा
देवेभ्यः॥ (२७)

सुशर्मा द्वादश॥ _____ [२६]

बृहस्पतिसुतस्य त इन्दो इन्द्रियावतः पत्नीवन्तं ग्रहं
गृह्णाम्यग्ना(३)इ पत्नीवा(३)ः सजूर्देवेन त्वष्टा सोमं पिब
स्वाहा॥ (२८)

बृहस्पतिसुतस्य पञ्चदश॥ _____ [२७]

हरिरसि हारियोजनो हर्योः स्थाता वज्रस्य भर्ता पृश्नेः प्रेता
तस्य ते देव सोमेष्टयं जुषः स्तुतस्तोमस्य शस्तोक्थस्य हरिवन्तं
ग्रहं गृह्णामि हरीः स्थ हर्योर्धानाः सहसोमा इन्द्राय स्वाहा॥ (२९)

हरिः षड्विंशतिः॥ [२८]

अग्र आयूँषि पवस् आ सुवोर्जमिषं च नः। आरे बांधस्व
दुच्छुनाम्॥ उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा तेजस्वत एष ते योनिर्ग्रये
त्वा तेजस्वते॥ (३०)

अग्र आयूँषि त्रयोविंशतिः॥ [२९]

उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वा शिप्रे अवेपयः। सोममिन्द्र चमू
सुतम्॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वौजस्वत एष ते योनिरिन्द्राय
त्वौजस्वते॥ (३१)

उत्तिष्ठन्नैकविंशतिः॥ [३०]

तुरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य। विश्वमा भांसि
रोचनम्॥ उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजस्वत एष ते योनिः
सूर्याय त्वा भ्राजस्वते॥ (३२)

तुरणिर्विंशतिः॥ [३१]

आ प्यायस्व मदिन्तम् सोम विश्वाभिरूतिभिः। भवा नः
सप्रथस्तमः॥ (३३)

आ प्यायस्व नवं॥ [३२]

ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः।
अस्माभिरू नु प्रतिचक्ष्याऽभूदो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान्॥ (३४)

ईयुरेकात्रविंशतिः॥ [३३]

ज्योतिष्मतीं त्वा सादयामि ज्योतिष्कृतं त्वा सादयामि
ज्योतिर्विदं त्वा सादयामि भास्वतीं त्वा सादयामि ज्वलन्तीं
त्वा सादयामि मल्मलाभवन्तीं त्वा सादयामि दीप्यमानां
त्वा सादयामि रोचमानां त्वा सादयाम्यजस्रां त्वा सादयामि
बृहज्ज्योतिषं त्वा सादयामि बोधयन्तीं त्वा सादयामि जाग्रतीं त्वा
सादयामि॥ (३५)

ज्योतिष्मती ५ षट्त्रिंशत्॥ [३४]

प्रयासाय स्वाहाऽऽयासाय स्वाहा वियासाय स्वाहा
संयासाय स्वाहोद्यासाय स्वाहाऽवयासाय स्वाहा शुचे स्वाहा
शोकाय स्वाहा तप्यत्वै स्वाहा तपते स्वाहा ब्रह्महत्यायै स्वाहा
सर्वस्मै स्वाहा॥ (३६)

प्रयासाय चतुर्विंशतिः॥ [३५]

चित्तं सन्तानेन भवं यक्रा रुद्रं तनिम्ना पशुपतिं
स्थूलहृदयेनाग्निं हृदयेन रुद्रं लोहितेन शर्वं मर्तस्त्राभ्यां
महादेवमन्तःपार्श्वेनौषिष्ठहनं शिङ्गीनिकोश्याभ्याम्॥ (३७)

चित्तमष्टादश॥ [३६]

आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरीं अर्वाचीनं सु ते
मनो ग्रावां कृणोतु वग्नुनां उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं

एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनै॥ (३८)

आ तिष्ठ षड्विंशतिः॥ [३७]

इन्द्रमिद्धरीं वहतोऽप्रतिधृष्टशवसमृषीणां च स्तुतीरुपं यज्ञं
च मानुषाणाम्॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते
योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनै॥ (३९)

इन्द्रमित्रयोर्विंशतिः॥ [३८]

असावि सोमं इन्द्र ते शविष्ठ धृष्णवा गंहि। आ त्वां
पृणक्तिन्द्रियं रजः सूर्यं न रश्मिभिः॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय
त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनै॥ (४०)

असावि समविंशतिः॥ [३९]

सर्वस्य प्रतिशीवरी भूमिस्त्वोपस्थ आऽधिता। स्योनाऽस्मै
सुषदां भव यच्छास्मै शर्म सप्रथाः॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा
षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनै॥ (४१)

सर्वस्य षड्विंशतिः॥ [४०]

महां इन्द्रो वज्रबाहुः षोडशी शर्म यच्छतु। स्वस्ति नो मघवां
करोतु हन्तु पाप्मानं योऽस्मान् द्वेष्टि॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा
षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनै॥ (४२)

सर्वस्य महान्यषड्विंशतिः षड्विंशतिः॥ [४१]

सजोषां इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहञ्छूर विद्वान्।
जहि शत्रूँ रप मृधो नुदस्वाऽथाभयं कृणुहि विश्वतो नः॥
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा
षोडशिनै॥ (४३)

सजोषांश्चि० शत॥ ————— [४२]

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः। दृशे विश्वाय
सूर्यम्॥ चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः।
आऽप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च॥
अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान्।
युयोध्यस्मञ्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम॥ दिवं गच्छ
सुवः पत रूपेण (४४)

वो रूपमभ्येमि वयंसा वयः। तुथो वो विश्ववेदा वि भञ्जतु
वर्षिष्ठे अधि नाकै॥ एतत् ते अग्ने राध ऐति सोमच्युतं तन्मित्रस्य
पथा नयर्तस्य पथा प्रेतं चन्द्रदक्षिणा यज्ञस्य पथा सुविता
नयन्तीर्ब्राह्मणमद्य राध्यासमृषिमार्षेयं पितृमन्तं पैतृमत्यं
सुधातुदक्षिणं वि सुवः पश्य व्यन्तरिक्षं यतस्व सदस्यैरस्मद्वात्रा
देवत्रा गच्छत मधुमतीः प्रदातारमा विशतानवहायास्मान् देवयानेन
पथेत सुकृतां लोके सीदत तन्नः सःस्कृतम्॥ (४५)

रूपेण सदस्यैरष्टादश च॥ ————— [४३]

धा॒ता रा॒तिः स॑वि॒तेदं जु॑षन्तां प्र॒जाप॑तिर्निधि॒पति॑र्नो अ॒ग्निः।
 त्वष्टा॑ विष्णुः प्र॒जया॑ स॒ररा॑णो यज॑मानाय॒ द्रवि॑णं दधातु॥ समि॑न्द्र
 णो मन॑सा नेषि॒ गोभिः॑ स॒ सूरि॑भिर्म॒घव॑न्त्स॒ स्व॒स्त्या। सं ब्र॑ह्मणा
 दे॒वकृ॑तं यदस्ति॒ सं दे॒वाना॑ सु॒म॒त्या य॒ज्ञिया॑नाम्॥ सं वर्च॑सा
 पय॑सा सं त॒नूभि॑रगन्महि मन॑सा स॒ शि॒वेन॑। त्वष्टा॑ नो अत्र
 वरि॑वः कृ॒णो- (४६)

त्व॒नु मा॑र्ष्टु त॒नुवो॑ यद्वि॒लि॒ष्टम्॥ यद॑द्य त्वा॑ प्रय॒ति य॒ज्ञे
 अ॒स्मिन्न॑ग्रे हो॒ता र॒मवृ॑णीमहीह। ऋ॒ध॒गया॑ इ॒ध॒गु॒ताश॑मि॒ष्टाः प्र॒जा॒नन्
 य॒ज्ञमु॑प॒याहि॑ वि॒द्वान्॥ स्व॒गा वो॑ दे॒वाः स॒दन॑मकर्म॒ य आ॑ज॒ग्म
 स॒वने॑दं जु॒षा॒णाः। ज॒क्षि॒वा॒सः प॒पि॒वा॒संश्च॑ वि॒श्वेऽस्मे॑ ध॒त्त
 व॒सवो॑ व॒सूनि॑॥ या॒नाऽव॑ह उ॒श॒तो दे॒व दे॒वान्ता॑न् (४७)

प्रेर॑य॒ स्वे अ॑ग्रे स॒धस्थे॑। व॒ह॒मा॒ना भ॑र॒मा॒णा ह॒वी॒षि व॑सुं
 घ॒र्म दि॒व॒मा ति॑ष्ठ॒तानु॑॥ य॒ज्ञं य॒ज्ञं ग॑च्छ॒ य॒ज्ञप॑तिं गच्छ॒ स्वां योनि॑
 गच्छ॒ स्वा॒हृष॑ ते य॒ज्ञो य॑ज्ञ॒पते॑ स॒हसू॑क्तवाकः सु॒वीरः॑ स्वाहा॒ देवा॑
 गा॒तुवि॒दो गा॑तुं वि॒त्वा गा॑तुमि॒त् मन॑सस्पत॒ इमं॑ नो दे॒व दे॒वेषु॑
 य॒ज्ञं स्वा॒हा वा॒चि स्वा॒हा वा॒ते धाः॑॥ (४८)

कृ॒णोतु॑ तान॒ष्टाच॑त्वारि॒शच्च॑॥ [४४]

उ॒रु॒ हि रा॒जा व॑रु॒णश्च॑का॒र सूर्या॑य॒ पन्था॑मन्वे॒त॒वा उ॑। अ॒पदे॑
 पादा॒ प्रति॑धातवेऽक॒रु॒ताप॑व॒क्ता हृ॑दया॒विध॑श्चित्॥ श॒तं ते॑ राजन्

भिषजः सहस्रमुर्वी गम्भीरा सुमतिष्ठे अस्तु। बाधस्व द्वेषो निर्ऋतिं
पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुग्ध्यस्मत्॥ अभिष्टितो वरुणस्य पाशो-
ऽग्नेरनीकमप आ विवेश। अपां नपात् प्रतिरक्षन्नसुर्यं दमेदमे (४९)

सुमिधं यक्ष्यग्ने॥ प्रति ते जिह्वा घृतमुच्चरण्येत्समुद्रे ते
हृदयमप्स्वन्तः। सं त्वा विशन्त्वोषधीरुताऽऽपो यज्ञस्य त्वा
यज्ञपते हविर्भिः॥ सूक्तवाके नमोवाके विधेमावभृथ निचङ्कुण
निचेरुरसि निचङ्कुणाव देवैर्देवकृतमेनोऽयाडव मर्त्यैर्मर्त्यकृतमुरोरा
नो देव रिषस्पाहि सुमित्रा न आप ओषधयः (५०)

सन्तु दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुर्योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो
देवीराप एष वो गर्भस्तं वः सुप्रीतः सुभृतमकर्म देवेषु नः सुकृतो
ब्रूतात् प्रतियुतो वरुणस्य पाशः प्रत्यस्तो वरुणस्य पाश एधो-
ऽस्येधिषीमहि सुमिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेह्यपो अन्वचारिषः
रसेन समसृक्षमहि। पयस्वाः अग्न आऽगमं तं मा सः सृज-
वर्चसा॥ (५१)

दमेदम् ओषधय आ षट् च॥ [४५]

यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानोऽमर्त्यं मर्त्यो जोहवीमि।
जातवेदो यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिरग्ने अमृतत्वमश्याम्॥ यस्मै
त्वः सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनम्। अश्विनः स

पुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तं रयिं नशते स्वस्ति॥ त्वे सु पुत्र शवसो-
ऽवृत्रन् कामकातयः। न त्वामिन्द्रातिं रिच्यते॥ उक्थउक्थे सोम-
इन्द्रं ममाद नीथेनीथे मघवानं (५२)

सुतासः। यदीं सुबाधः पितरं न पुत्राः संमानदक्षा अवसे-
हवन्ते॥ अग्रे रसेन तेजसा जातवेदो वि रौचसे। रक्षोहा-
ऽमीवचातनः॥ अपो अन्वचारिषं रसेन समंसृक्षमहि। पयस्वां
अग्र आऽगमं तं मा स सृज वर्चसा॥ वसुर्वसुपतिरुहिकमस्यग्रे
विभावसुः। स्याम ते सुमतावपि॥ त्वामग्रे वसुपतिं वसूनामभि प्र-
मन्दे (५३)

अध्वरेषु राजन्। त्वया वाजं वाजयन्तो जयेमाभि प्याम
पृथ्सुतीर्मर्त्यानाम्। त्वामग्रे वाजसातमं विप्रा वर्धन्ति सुष्टुतम्।
स नो रास्व सुवीर्यम्॥ अयं नो अग्निर्वरिवः कृणोत्वयं मृधः
पुर एतु प्रभिन्दन्। अयं शत्रूञ्जयतु जरहृषाणोऽयं वाजं जयतु
वाजसातौ॥ अग्निनाऽग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा। हव्यवाङ्
जुह्वस्यः॥ त्वं ह्यग्रे अग्निना विप्रो विप्रेण सन्धस्ता। सखा
सख्या समिध्यसे॥ उदग्रे शुचयस्तव वि ज्योतिषा॥ (५४)

मघवानं मन्दे ह्यग्रे चतुर्दश च॥ [४६]

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

दे॒वा॒सु॒राः सं॒य॑त्ता आ॒स॒न् ते दे॒वा वि॑ज॒य॒मु॒प॒य॒न्तोऽग्नौ॑
वा॒मं व॒सु सं न्य॑दध॒ते॒द॒मु॒ नो भ॑विष्यति॒ यदि॑ नो जे॒ष्य॒न्तीति॑
तद॒ग्नि॒र्य॒काम॑यत् तेनापा॑क्रामत् तद्दे॒वा वि॑जित्या॒वरु॑रु॒त्स॒मा॒ना
अ॒न्वा॒य॒न् तद॑स्य॒ सह॑साऽदि॒त्सन्त॑ सोऽरो॒दी॒द्यद॑रो॒दीत् तद्ब्रु॑द्रस्य॒
रु॒द्र॒त्वं यद॑श्वशी॒यत् तद् (१)

र॑ज॒त॒ हिर॑ण्यमभवत् तस्मा॑द्रज॒त॒ हिर॑ण्यमदक्षि॒ण्यम॑श्रुज॒
हि यो ब॒र्हिषि॑ ददाति॒ पुरा॑ऽस्य॒ संव॑त्स॒राद्गृ॑हे रु॒दन्ति॑ तस्मा॑द्ब॒र्हिषि॑
न दे॒य॒ सोऽग्नि॑र॒ब्रवी॑द्भाग्यंसा॒न्यथ॑ व इ॒दमि॑ति॒ पुन॑रा॒धेयं॑ ते
के॒वल॑मित्य॒ब्रुव॑न्नृ॒षव॑त् खलु स इत्य॑ब्रवी॒द्यो म॑द्दे॒वत्य॑म॒ग्निमा॑दधा॒ता
इति॑ तं पू॒षाऽऽध॑त्त॒ तेन॑ (२)

पू॒षाऽऽध॑र्त्त॒ तस्मा॑त् पौ॒ष्णाः प॒शव॑ उच्यन्ते॒ तं त्व॑ष्टाऽऽध॑त्त॒
तेन॑ त्व॒ष्टाऽऽध॑र्त्त॒ तस्मा॑त् त्वा॒ष्ट्राः प॒शव॑ उच्यन्ते॒ तं म॑नुराऽध॑त्त॒
तेन॑ म॒नुराध॑र्त्त॒ तस्मा॑न्मा॒न॒व्यः प्र॒जा उच्य॑न्ते॒ तं धा॒ताऽऽध॑त्त॒ तेन॑
धा॒ताऽऽध॑र्त्त॒त्सं॒वत्स॑रो वै धा॒ता तस्मा॑त्सं॒वत्स॑रं प्र॒जाः प॒शवोऽनु॑ प्र
जा॒यन्ते॑ य ए॒वं पु॑नरा॒धेय॑स्यर्द्धिं वेद॒- (३)

ध॑र्त्ये॒व योऽस्यै॑वं ब॒न्धुतां॑ वेद॒ बन्धु॑मान् भवति॒ भाग॑धेयं॒ वा
अ॒ग्निरा॑हित॒ इच्छ॑मानः प्र॒जां प॒शून् यज॑मान॒स्योप॑ दो॒द्रावो॑द्वास्य॒

पुनरा दधीत भागधेयेनैवैन९ समर्धयत्यथो शान्तिरेवास्यैषा
 पुनर्वस्वोरा दधीतैतद्वै पुनराधेयस्य नक्षत्रं यत्पुनर्वसू स्वायामेवैनं
 देवतायामाधाय ब्रह्मवर्चसी भवति दुर्भेरा दधात्ययातयामत्वाय
 दुर्भेरा दधात्यद्ध्य एवैनमोषधीभ्योऽवुरुध्याऽऽधत्ते पञ्चकपालः
 पुरोडाशो भवति पञ्च वा ऋतव ऋतुभ्य एवैनमवुरुध्याऽ-
 ऽधत्ते॥ (४)

अर्शायत् तत् तेन वेदं दुर्भेः पञ्चविंशतिश्च॥ [१]

परा वा एष यज्ञं पशून् वपति योऽग्निमुद्वासयते पञ्चकपालः
 पुरोडाशो भवति पाङ्क्तो यज्ञः पाङ्क्तोः पशवो यज्ञमेव पशून् व रुन्धे
 वीरहा वा एष देवानां योऽग्निमुद्वासयते न वा एतस्य ब्राह्मणा
 ऋतायवः पुराऽन्नमक्षन् पङ्क्तौ याज्यानुवाक्या भवन्ति पाङ्क्तो यज्ञः
 पाङ्क्तः पुरुषो देवानेव वीरं निरवदायाग्निं पुनरा (५)

धत्ते शताक्षरा भवन्ति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये
 प्रति तिष्ठति यद्वा अग्निराहितो नर्ध्यते ज्यायो भागधेयं
 निकामयमानो यदाग्नेय९ सर्वं भवति सैवास्यर्धिः सं वा
 एतस्य गृहे वाक् सृज्यते योऽग्निमुद्वासयते स वाच९ स९ सृष्टां
 यजमान ईश्वरोऽनु पराभवितोर्विभक्तयो भवन्ति वाचो विधृत्यै
 यजमानस्यापराभावाय (६)

विभक्तिं करोति ब्रह्मैव तदकरुपा९ शु यजति यथा वामं वसुं
 विविदानो गूहति तादृगेव तदग्निं प्रति स्विष्टकृतं निराह यथा

वामं वसुं विविदानः प्रकाशं जिगमिषति तादृगेव तद्विभक्तिमुक्त्वा
 प्रयाजेन वर्षद्वरोत्यायतनादेव नैति यजमानो वै पुरोडाशः पशव
 एते आहुती यदभितः पुरोडाशमेते आहुती (७)

जुहोति यजमानमेवोभयतः पशुभिः परि गृह्णाति कृतयजुः
 सम्भृतसम्भार इत्याहुर्न सम्भृत्याः सम्भारा न यजुः कर्तव्यमित्यथो
 खलु सम्भृत्या एव सम्भाराः कर्तव्यं यजुर्यज्ञस्य समृद्धौ
 पुनर्निष्कृतो रथो दक्षिणा पुनरुत्स्यूतं वासः पुनरुत्सृष्टोऽनङ्घ्रान्
 पुनराधेयस्य समृद्धौ सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इत्यग्निहोत्रं
 जुहोति यत्रयत्रैवास्य न्यक्तं तत (८)

एवैनमव रुन्धे वीरहा वा एष देवानां योऽग्निमुद्वासयते
 तस्य वरुण एवर्णयादाग्निवारुणमेकादशकपालमनु निर्वपेद्यं
 चैव हन्ति यश्चास्यर्णयात्तौ भागधेयेन प्रीणाति नाऽऽर्तिमाच्छति
 यजमानः॥ (९)

आऽपराभावाय पुरोडाशमेते आहुती ततः पट्विंशच्च॥ [२]

भूमिर्भूम्रा द्यौर्वरिणाऽन्तरिक्षं महित्वा। उपस्थे ते देव्यदिते-
 ऽग्निमन्त्रादमन्त्राद्यायाऽऽदधे॥ आऽयं गौः पृश्निरक्रमीदसनन्मातरं
 पुनः। पितरं च प्रयन्त्सुवः॥ त्रिंशद्धाम वि राजति वाक्पतङ्गाय
 शिश्रिये। प्रत्यंस्य वह द्युभिः॥ अस्य प्राणादपानत्यन्तश्चरति रोचना।
 व्यख्यन्महिषः सुवः॥ यत् त्वा (१०)

क्रुद्धः परोवपं मन्युना यदवर्त्या। सुकल्पमग्रे तत्
 तव पुनस्त्वोदीपयामसि॥ यत् ते मन्युपरोत्तस्य पृथिवीमनु
 दध्वसे। आदित्या विश्वे तद्देवा वसवश्च समाभरन्॥
 मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु।
 बृहस्पतिस्तनुतामिमं नो विश्वे देवा इह मादयन्ताम्॥ सप्त ते
 अग्रे समिधः सप्त जिह्वाः सप्त (११)

ऋषयः सप्त धामं प्रियाणि। सप्त होत्राः सप्तधा त्वा यजन्ति सप्त
 योनीरा पृणस्वा घृतेन॥ पुनरूर्जा नि वर्तस्व पुनरग्र इषाऽऽयुषा।
 पुनर्नः पाहि विश्वतः॥ सह रय्या नि वर्तस्वाग्रे पिन्वस्व धारया।
 विश्वप्स्त्रिया विश्वतस्परि॥ लेकः सलेकः सुलेकस्ते न आदित्या
 आज्यं जुषाणा विंयन्तु केतुः सकेतः सुकेतस्ते न आदित्या आज्यं
 जुषाणा विंयन्तु विवस्वाः अदितिर्देवजूतिस्ते न आदित्या आज्यं
 जुषाणा विंयन्तु॥ (१२)

त्वा जिह्वाः सप्त सुकेतस्ते नञ्चर्योदश च॥ [३]

भूमिर्भूम्रा द्यौर्वरिणेत्याहाऽऽशिषैवैनमा धत्ते सर्पा वै
 जीर्यन्तोऽमन्यन्त स एतं कंसर्णीरः काद्रवेयो मन्त्रमपश्यत्
 ततो वै ते जीर्णास्तनूरपाघ्नत सर्पराज्ञिया ऋग्भिर्गार्हपत्यमा
 दधाति पुनर्नवमेवैनमजरं कृत्वाऽऽधत्तेऽथो पूतमेव पृथिवीमन्नाद्यं
 नोपानमथ्यैतं (१३)

मन्त्रमपश्यत् ततो वै तामन्नाद्यमुपांनमद्यत्सर्पराज्ञियां
 ऋग्भिर्गार्हपत्यमादधात्यन्नाद्यस्यावरुद्धा अथो अस्यामेवैनं
 प्रतिष्ठितमा धत्ते यत्त्वा क्रुद्धः परोवपेत्याहापहुत एवास्मै तत्
 पुनस्त्वोद्दीपयामसीत्याह समिन्ध एवैनं यत्ते मन्युपरोप्तस्येत्याह
 देवताभिरे- (१४)

वैनं सं भरति वि वा एतस्य यज्ञश्छिद्यते योऽग्निमुद्वासयते
 बृहस्पतिवत्यर्चोप तिष्ठते ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैव यज्ञं
 सं दधाति विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधात्वित्याह सन्तत्यै विश्वे देवा
 इह मादयन्तामित्याह सन्तत्यैव यज्ञं देवेभ्योऽनु दिशति सप्त तै
 अग्ने समिधः सप्त जिह्वा - (१५)

इत्याह सप्तसप्त वै संस्रधाऽग्नेः प्रियास्तनुवस्ता एवाव
 रुन्धे पुनरूर्जा सह रय्येत्यभितः पुरोडाशमाहुती जुहोति
 यजमानमेवोर्जा च रय्या चोभयतः परि गृह्णात्यादित्या वा
 अस्माल्लोकादमुं लोकमायन्तेऽमुष्मिल्लोके व्यतृष्यन्त इमं लोकं
 पुनरभ्यवेत्याग्निमाधायैतान् होमानजुहवुस्त आर्ध्रुवन् ते सुवर्गं
 लोकमायन् यः पराचीनं पुनराधेयादग्निमादधीत स एतान्
 होमाञ्जुहयाद्यामेवाऽऽदित्या ऋद्धिमाध्रुवन् तामेवध्नोति॥ (१६)

एतमेव जिह्वा एतान् पञ्चविंशतिश्च॥

[४]

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्रयै। आरे अस्मे च

शृण्वते॥ अस्य प्रत्नामनु द्युतः शुक्रं दुदुहे अहंयः। पयः
 सहस्रसामृषिम्॥ अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत् पतिः पृथिव्या अयम्।
 अपाः रेताः सि जिन्वति॥ अयमिह प्रथमो धायि धातृभिरुहोता
 यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः। यमप्रवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं
 विभुवं विशेविशे॥ उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या (१७)

उभा राधसः सह मादयध्वै। उभा दाताराविषाः रयीणामुभा
 वाजस्य सातये हुवे वाम्॥ अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो
 अरोचथाः। तं जानन्नग्र आ रोहाथा नो वर्धया रयिम्॥ अग्र
 आयूषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः। आरे बाधस्व दुच्छुनाम्॥
 अग्रे पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम्। दधत्पोषः रयिं (१८)

मयि॥ अग्रे पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्वया। आ देवान्
 वक्षि यक्षि च॥ स नः पावक दीदिवोऽग्रे देवाः इहाऽऽवह। उप
 यज्ञः हविश्च नः॥ अग्निः शुचिव्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः।
 शुची रोचत आहुतः॥ उदग्रे शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते। तव
 ज्योतीः ष्यर्चयः॥ आयुर्दा अग्रेऽस्यायुर्मै (१९)

देहि वर्चोदा अग्रेऽसि वर्चो मे देहि तनूपा अग्रेऽसि तनुवं
 मे पाह्यग्रे यन्मै तनुवा ऊनं तन्म आ पृण चित्रावसो स्वस्ति तै
 पारमशीयेन्धानास्त्वा शतः हिमा द्युमन्तः समिधीमहि वयस्वन्तो
 वयस्कृतं यशस्वन्तो यशस्कृतः सुवीरांसो अदाभ्यम्। अग्रे

सपत्नदम्भनं वरषिष्ठे अधि नाकै॥ सं त्वमग्ने सूर्यस्य वर्चसाऽगथाः
समृषीणां स्तुतेन सं प्रियेण धाम्ना॥ त्वमग्ने सूर्यवर्चा असि सं
मामायुषा वर्चसा प्रजया सृज॥ (२०)

आहुवर्च्यै रयि मे वर्चसा सप्तदश च॥ [५]

सं पश्यामि प्रजा अहमिदं प्रजसो मानवीः। सर्वा भवन्तु नो
गृहे॥ अम्भः स्थाम्भो वो भक्षीय महः स्थ महो वो भक्षीय सहः स्थ
सहो वो भक्षीयोर्जः स्थोर्ज वो भक्षीय रेवती रमध्वमस्मिँल्लोकै-
ऽस्मिन् गोष्ठेऽस्मिन् क्षयेऽस्मिन् योनाविहैव स्तेतो माऽप गात
बृहीर्मे भूयास्त (२१)

सं हितासि विश्वरूपीरा मोर्जा विशाऽऽगौपत्येनाऽ-
ऽरायस्पोषेण सहस्रपोषं वः पुष्यासं मयि वो रायः श्रयन्ताम्॥
उप त्वाऽग्ने दिवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम्। नमो भरन्त एमसि।
राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविम्। वर्धमानं स्वे दमे॥
स नः पितेवं सूनवेऽग्ने सूपायनो भव। सचस्वा नः स्वस्तये॥
अग्ने (२२)

त्वं नो अन्तमः। उत त्राता शिवो भव वरूथ्यः॥ तं त्वा
शोचिष्ठ दीदिवः। सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः॥ वसुरग्निर्वसुश्रवाः।
अच्छां नक्षि द्युमत्तमो रयि दाः॥ ऊर्जा वः पश्याम्यूर्जा मां पश्यत
रायस्पोषेण वः पश्यामि रायस्पोषेण मा पश्यतेडाः स्थ मधुकृतः

स्यो॒ना माऽऽवि॑ंशतेरा॒ मदः॑। सह॒स्रपो॑षं वः पु॒ष्यासं॑ (२३)

मयि॑ वो रायः॑ श्रयन्ताम्॥ तथ्स॑वि॒तुर्वरे॑ण्यं॒ भर्गो॑ देवस्य॑
धीमहि॑। धियो॒ यो नः॑ प्रचोदयात्॥ सो॒मान॒ऽ॒ स्वर॑णं कृणुहि
ब्र॒ह्मण॑स्पते। क॒क्षीव॑न्तं॒ य औ॑शिजम्॥ क॒दा च॑न स्त॒रीर॑सि॒ नेन्द्र॑
सश्च॑सि दा॒शुषे॑। उ॒पोपे॑न्नु म॒घव॑न् भूय॒ इन्नु॑ ते दानं॑ देवस्य॑ पृच्यते॥
परि॑ त्वाऽग्ने॒ पुरं॑ वयं विप्रः॑ सहस्य॑ धीमहि। धृष॑द्वर्णं दि॒वेदि॑वे भे॒त्तारं॑
भङ्गु॑रावतः॥ अ॒ग्ने गृह॑पते सु॒गृह॑पतिर॒हं त्वया॑ गृह॑पतिना भूयासः॑
सु॒गृह॑पतिर्मया॒ त्वं गृह॑पतिना भूयाः॒ शत॑ः हिमा॒स्तामा॑शिष॒मा शा॑से
तन्त॑वे ज्योति॑ष्मतीं॒ तामा॑शिष॒मा शा॑सेऽमुष्मै॒ ज्योति॑ष्मतीम्॥ (२४)

भूयास्त॒ स्वस्तये॑ऽग्ने॒ पुष्यासं॑ धृष॑द्वर्णमेका॒त्रिंशच्च॑॥ [६]

अयं॑ज्ञो वा ए॒ष यो॑ऽसामोप॑प्रयन्तो॒ अध्व॑रमित्या॒ह
स्तोम॑मे॒वास्मै॑ युन॒क्त्युपे॑त्या॒ह प्र॒जा वै प॒शव॑ उपे॒मं लो॒कं
प्र॒जामे॑व प॒शूनि॑मं लो॒कमुपै॑त्यस्य प्र॒त्नाम॑नुद्युत॒मित्या॑ह सु॒वर्गो॑
वै लो॒कः प्र॒त्नः सु॑वर्गमे॒व लो॒कः॑ स॒मारो॑हत्य॒ग्निर्मूर्धा॑ दि॒वः
क॒कुदि॑त्या॒ह मूर्धा॑न- (२५)

मे॒वैनः॑ स॒माना॑ करोत्यथो॒ देवलो॒कादे॑व म॒नुष्यलो॒के
प्रति॑तिष्ठत्ययमि॒ह प्र॑थ॒मो धा॑यि धा॒तृभि॑रित्या॒ह मु॒ख्यमे॒वैनं॑
करोत्यु॒भा वा॑मिन्द्रा॒ग्नी आ॑हुव॒ध्या इ॒त्याहौ॒जो ब॒लमे॒वाव॑ रु॒न्धेऽयं॑
ते योनि॑र्ऋ॒त्विय॑ इत्या॒ह प॒शवो॑ वै र॒यिः प॒शूने॒वाव॑ रु॒न्धे ष॒ङ्गिरु॑पं

तिष्ठते षड्वा (२६)

ऋतव ऋतुष्वेव प्रति तिष्ठति षड्विरुत्तराभिरुप तिष्ठते द्वादश
सं पद्यन्ते द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सर एव प्रति तिष्ठति
यथा वै पुरुषोऽश्वो गौर्जीर्यत्येवमग्निराहितो जीर्यति संवत्सरस्य
परस्तादाग्निपावमानीभिरुप तिष्ठते पुनर्नवमेवैनमजरं करोत्यथो
पुनात्येवोप तिष्ठते योगे एवास्यैष उप तिष्ठते (२७)

दम एवास्यैष उप तिष्ठते याञ्जैवास्यैषोप तिष्ठते यथा
पापीयाञ्छेयस आहत्य नमस्यति तादृगेव तदायुर्दा अग्नेऽस्यायुर्म
देहीत्याहाऽऽयुर्दा ह्येष वर्चोदा अग्नेऽसि वर्चो मे देहीत्याह वर्चोदा
ह्येष तनूपा अग्नेऽसि तनुव मे पाहीत्याह (२८)

तनूपा ह्येषोऽग्ने यन्मे तनुवा ऊनं तन्म आ पृणेत्याह यन्मे
प्रजायै पशूनामूनं तन्म आ पूरयेति वावैतदाह चित्रावसो स्वस्ति
ते पारमशीयेत्याह रात्रिर्वै चित्रावसुरव्युष्ट्यै वा एतस्यै पुरा ब्राह्मणा
अभैषुर्व्युष्टिमेवाव रुन्ध इन्धानास्त्वा शतः (२९)

हिमा इत्याह शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति
तिष्ठत्येषा वै सूर्मी कर्णकावत्येतया ह स्म वै देवा असुराणां
शततरुहाः स्तृहन्ति यदेतया समिधमादधाति वज्रमेवैतच्छतघ्नीं
यजमानो भ्रातृव्याय प्रहरति स्तृत्या अछम्बद्धारः सं त्वमग्ने सूर्यस्य

वर्चसा गथा इत्याहैतत्त्वमसीदमहं भूयासमिति वावैतदाह त्वमग्ने
सूर्यवर्चा असीत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते॥ (३०)

मूर्धानं वै तिष्ठत आह शतमहं षोडश च॥ [७]

सं पश्यामि प्रजा अहमित्याह यावन्त एव ग्राम्याः
पशवस्तानेवाव रुन्धेऽम्भः स्थाम्भो वो भक्षीयेत्याहाम्भो ह्येता
महः स्थ महो वो भक्षीयेत्याह महो ह्येताः सहः स्थ सहो वो
भक्षीयेत्याह सहो ह्येता ऊर्जस्थोर्ज वो भक्षीये- (३१)

त्याहोर्जो ह्येता रेवती रमध्वमित्याह पशवो वै रेवतीः
पशूनेवात्मन् रमयत इहैव स्तेतो माऽप गातेत्याह ध्रुवा एवैना
अनपगाः कुरुत इष्टकचिद्वा अन्योऽग्निः पशुचिदन्यः संहितासि
विश्वरूपीरिति वत्समभि मृशत्युपैवैनं धत्ते पशुचितमेनं कुरुते
प्र (३२)

वा एषोऽस्माल्लोकाच्च्यवते य आहवनीयमुपतिष्ठते
गार्हपत्यमुप तिष्ठतेऽस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठत्यथो गार्हपत्यायैव
नि हुते गायत्रीभिरुप तिष्ठते तेजो वै गायत्री तेज एवात्मन् धत्ते-
ऽथो यदेतं तृचमन्वाह सन्तत्यै गार्हपत्यं वा अनु द्विपादो वीराः
प्रजायन्ते य एवं विद्वान् द्विपदाभिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठत - (३३)

आऽस्य वीरो जायत ऊर्जा वः पश्याम्यूर्जा मां पश्यतेत्याहा-
ऽऽशिषमेवैतामा शास्ते तत्सवितुर्वरेण्यमित्याह प्रसूत्यै सोमानः

स्वर॑ण॒मित्या॑ह सोमपी॒थमे॒वाव॑ रुन्धे कृ॒णुहि॑ ब्र॒ह्मण॑स्पत॒ इत्या॑ह
ब्र॒ह्मव॑र्च॒समे॒वाव॑ रुन्धे क॒दा च॒न स्त॒रीर॒सीत्या॑ह न स्त॒रीः रात्रि॑
वसति॒ (३४)

य ए॒वं वि॒द्वान॒ग्निमु॑पतिष्ठते परि॑ त्वाऽग्ने॒ पुरं॑ व॒यमित्या॑ह
परि॒धिमे॒वैतं॑ परि॑ दधा॒त्यस्क॑न्दा॒याग्रे॑ गृहपत॒ इत्या॑ह
यथा॒यजुरे॒वैतच्छ्रु॑तः हिमा॒ इत्या॑ह श॒तं त्वा॑ हेम॒न्तानि॑न्धिषी॒येति॑
वावै॒तदा॑ह पु॒त्रस्य॒ नाम॑ गृह्णा॒त्यन्ना॒दमे॒वैनं॑ करोति॒ तामा॑शिष॒मा
शा॒से तन्त॑वे ज्योति॑ष्मती॒मिति॑ ब्रूया॒द्यस्य॑ पु॒त्रोऽजा॑तः स्यात्
तेज॑स्ये॒वास्य॑ ब्रह्मव॑र्च॒सी पु॒त्रो जा॑यते तामा॑शिष॒मा शा॒सेऽमुष्मे॑
ज्योति॑ष्मती॒मिति॑ ब्रूया॒द्यस्य॑ पु॒त्रो जा॑तः स्यात् तेज॑ ए॒वास्मिन्॑
ब्रह्मव॑र्च॒सं द॑धाति॥ (३५)

ऊर्जं॑ वो भक्षी॒येति॑ प्र गार्ह॑पत्यमुपतिष्ठते वसति॒ ज्योति॑ष्मती॒मेका॒न्नत्रि॑ः शब्दः॥ [८]

अ॒ग्नि॒होत्रं॑ जु॒होति॑ यदे॒व किं॑ च॒ यज॑मानस्य॒ स्वं तस्यै॒व तद्रेतः॑
सि॒ञ्चति॑ प्र॒जन॑ने प्र॒जन॑नः॒ हि वा॑ अ॒ग्निरथो॑षधी॒रन्त॑गता दहति॒
तास्ततो॑ भूय॑सीः प्रजा॑यन्ते यत्सा॒यं जु॒होति॑ रे॒त ए॒व तथ्सि॑ञ्चति॒
प्रैव॑ प्रा॒तुस्त॑नेन॒ जन॑यति॒ तद्रेतः॑ सि॒क्तं न॒ त्वष्ट्रा॑ऽवि॒कृतं॑ प्रजा॑यते
याव॑च्छो॒ वै रे॒तसः॑ सि॒क्तस्य॑ (३६)

त्वष्टा॑ रूपाणि॒ विक॑रोति॒ ताव॑च्छो॒ वै तत्प्रजा॑यत ए॒ष वै
दैव्य॑स्त्वष्टा॒ यो यज॑ते ब॒ह्वीभि॑रुप॒ तिष्ठ॑ते रे॒तस ए॒व सि॒क्तस्य॑ बहु॒शो

रूपाणि वि करोति स प्रैव जायते श्वःश्वो भूयान् भवति य एवं
विद्वानग्निमुपतिष्ठते ऽहर्देवानामासीद्रात्रिरसुराणां ते ऽसुरा यद्देवानां
वित्तं वेद्यमासीत्तेन सह (३७)

रात्रिं प्राविशन् ते देवा हीना अमन्यन्त ते ऽपश्यन्नाग्नेयी
रात्रिराग्नेयाः पशवं इममेवाग्निं स्तवाम स नः स्तुतः पशून्
पुनर्दास्यतीति ते ऽग्निमस्तुवन्त्स एभ्यः स्तुतो रात्रिया अध्यहरभि
पशून्निर्जत् ते देवाः पशून् वित्वा कामा अकुर्वन् य एवं
विद्वानग्निमुपतिष्ठते पशुमान् भवत्या- (३८)

दित्यो वा अस्माल्लोकादमुं लोकमैत्सो ऽमुं लोकं गत्वा पुनरिमं
लोकमभ्यध्यायन्त्स इमं लोकमागत्य मृत्योरविभेन्मृत्युसंयुत इव
ह्ययं लोकः सोऽमन्यतेममेवाग्निं स्तवानि स मां स्तुतः
सुवर्गं लोकं गमयिष्यतीति सोऽग्निमस्तौत्स एनं स्तुतः सुवर्गं
लोकमगमयद्य - (३९)

एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठते सुवर्गमेव लोकमेति सर्वमायुरेत्यभि
वा एषोऽग्नी आ रोहति य एनावुपतिष्ठते यथा खलु वै
श्रेयानभ्यारूढः कामयते तथा करोति नक्तमुप तिष्ठते न प्रातः
स हि नक्तं व्रतानि सृज्यन्ते सह श्रेयाश्च पापीयाश्चासाते
ज्योतिर्वा अग्निस्तमो रात्रिर्यन्- (४०)

नक्तमुपतिष्ठते ज्योतिषैव तमंस्तरत्युपस्थेयोऽग्नी(३)र्नोप-

स्थेया(३) इत्याहुर्मनुष्यायेन्वै योऽहरहराहृत्याथैनं याचति स इन्वै
तमुपाच्छत्यथ को देवानहरहर्याचिष्यतीति तस्मान्नोपस्थेयोऽथो
खल्वाहुराशिषे वै कं यजमानो यजत इत्येषा खलु वा (४१)

आहिताग्रेराशीर्यदग्निमुपतिष्ठते तस्मादुपस्थेयः प्रजा-
पतिः पशूनंसृजत ते सृष्टा अहोरात्रे प्राविशन् ताञ्छन्दो-
भिरन्विच्छन्दोभिरुपतिष्ठते स्वमेव तदन्विच्छति न तत्र
जाम्यंस्तीत्याहुर्योऽहरहरुपतिष्ठत इति यो वा अग्निं प्रत्यङ्मुपतिष्ठते
प्रत्येनमोषति यः पराङ् विष्वङ् प्रजयां पशुभिरेति कवातिर्यङ्मोषं
तिष्ठेत नैनं प्रत्योषति न विष्वङ् प्रजयां पशुभिरेति॥ (४२)

सिक्तस्य सह भवति यो यत्खलु वै पशुभिस्त्रयोदश च॥—————[९]

मम नाम प्रथमं जातवेदः पिता माता च दधतुर्यदग्रे। तत्त्वं
बिभृहि पुनरा मदैतोस्तवाहं नाम बिभराण्यग्रे॥ मम नाम त्वं च
जातवेदो वासंसी इव विवसानौ ये चरावः। आयुषे त्वं जीवसे
वयं यथायथं वि परि दधावहे पुनस्ते॥ नमोऽग्नयेऽप्रतिविद्धाय
नमोऽनाधृष्टाय नमः सम्राजै। अषाढो (४३)

अग्निर्बृहद्व्या विश्वजिह्वसहन्त्यः श्रेष्ठो गन्धर्वः॥ त्वत्पितारो अग्रे
देवास्त्वामाहुतयस्त्वद्विवाचनाः। सं मामायुषा सं गौपत्येन सुहिते
मा धाः॥ अयमग्निः श्रेष्ठतमोऽयं भगवत्तमोऽयं सहस्रसातमः।
अस्मा अस्तु सुवीर्यम्॥ मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञं

समिमं दधातु। या इष्टा उषसो निमृचंश्च ताः सं दधामि हविषा
घृतेन॥ पर्यस्वतीरोषधयः (४४)

पर्यस्वद्वीरुधां पर्यः। अपां पर्यसो यत्पयस्तेन मामिन्द्र सः
सृज॥ अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छुकेयं तन्मे राध्यताम्॥
अग्निः होतारमिह तं हुवे देवान् यज्ञियानिह यान् हवामहे॥ आ
यन्तु देवाः सुमनस्यमाना वियन्तु देवा हविषो मे अस्य॥ कस्त्वा
युनक्ति स त्वा युनक्तु यानि घर्मे कपालान्युपचिन्वन्ति (४५)

वेधसः। पूष्णस्तान्यपि व्रत इन्द्रवायू विमुञ्चताम्॥ अभिन्नो
घर्मो जीरदानुर्यत आत्तस्तदगन् पुनः। इध्मो वेदिः परिधयंश्च सर्वं
यज्ञस्याऽऽयुरनु सं चरन्ति॥ त्रयस्त्रिंशत्तन्तवो ये वितन्तिरे य इमं
यज्ञं स्वधया ददन्ते तेषां छिन्नं प्रत्येतदधामि स्वाहा घर्मो देवाः
अप्येतु॥ (४६)

अपां ओषधय उपचिन्वन्ति पञ्चत्वारिंशच्च॥ [१०]

वैश्वानरो न ऊत्याऽऽप्र यातु परावतः। अग्निरुक्थेन वाहंसा॥
ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिम्। अजस्रं घर्ममीमहे॥
वैश्वानरस्य दसनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वपस्यया कविः। उभा
पितरा महयन्नजायताग्निर्द्यावापृथिवी भूरिरेतसा॥ पृष्टो दिवि पृष्टो
अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश। वैश्वानरः सहसा
पृष्टो अग्निः स नो दिवा स (४७)

रिषः पातु नक्तम्॥ जातो यदग्ने भुवना व्यख्यः पशुं न गोपा

इर्यः परिज्मा। वैश्वानरं ब्रह्मणे विन्द गातुं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा
नः॥ त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान् आ रोदसी अपृणा जायमानः। त्वं
देवाः अभिशस्तेरमुश्चो वैश्वानर जातवेदो महित्वा॥ अस्माकमग्ने
मघवत्सु धारयानामि क्षत्रमजरं सुवीर्यम्। वयं जयेम शतिनं
सहस्रिणं वैश्वानरं (४८)

वाजमग्ने तवोतिभिः॥ वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हिकं
भुवनानामभिशीः। इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते
सूर्येण॥ अव ते हेडो वरुण नमोभिरव यज्ञेभिरीमहे हविभिः।
क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेतो राजन्नेनांसि शिश्रथः कृतानि॥
उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमं श्रथाय। अथा
वयमादित्य (४९)

व्रते तवानागसो अदितये स्याम॥ दधिक्राव्णो अकारिषं
जिष्णोरश्वस्य वाजिनः॥ सुरभि नो मुखां करत् प्र ण आयूषि
तारिषत्॥ आ दधिक्राः शवसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषा-
ऽपस्ततान। सहस्रसाः शतसा वाज्यर्वा पृणक्तु मध्वा समिमा
वचांसि॥ अग्निर्मूर्धा भुवः। मरुतो यद्ध वो दिवः सुम्नायन्तो
हवामहे। आ तू न (५०)

उप गन्तन॥ या वः शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि
दाशुषे यच्छुताधि। अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रयिं नो

धत्त वृषणः सुवीरम्॥ अदितिर्न उरुष्यत्वदितिः शर्म यच्छतु।
 अदितिः पात्व९हंसः॥ महीम् पु मातर९ सुव्रतानामृतस्य
 पत्नीमवसे हुवेम। तुविक्षत्रामजरन्तीमुरूची९ सुशर्माणमदिति९
 सुप्रणीतिम्॥ सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहस९ सुशर्माणमदिति९
 सुप्रणीतिम्। दैवीं नाव९ स्वरित्रामनागसमस्रवन्तीमा रुहेमा
 स्वस्तये॥ इमा९ सु नावमाऽरुह९ शतारित्रा९ शतस्फ्याम्।
 अच्छिद्रां पारयिष्णुम्॥ (५१)

दिवा स संहस्त्रिणं वैश्वानराऽऽदित्य तू नोऽनेहस९ सुशर्माणमेकान्रवि९शतिश्च॥——[११]

॥ षष्ठमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः ॥

सं त्वां सिञ्चामि यजुषा प्रजामायुर्धनं च। बृहस्पतिप्रसूतो
 यजमान इह मा रिषत्॥ आज्यमसि सत्यमसि सत्यस्याध्यक्षमसि
 हविरसि वैश्वानरं वैश्वदेवमुत्पूतशुष्म९ सत्यौजाः सहोऽसि
 सहमानमसि सहस्वारातीः सहस्वारातीयतः सहस्व पृतनाः
 सहस्व पृतन्यतः। सहस्रवीर्यमसि तन्मा जिन्वाऽऽज्यस्याऽ-
 ऽज्यमसि सत्यस्य सत्यमसि सत्यायु- (१)

रसि सत्यशुष्ममसि सत्येन त्वाऽभि धारयामि तस्य ते भक्षीय
 पश्चानां त्वा वातानां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि

पश्चानां त्वर्तूनां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि
 पश्चानां त्वा दिशां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि
 पश्चानां त्वा पञ्चजनानां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि
 चरोस्त्वा पञ्चबिलस्य यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि
 ब्रह्मणस्त्वा तेजसे यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि
 क्षत्रस्य त्वौजसे यन्त्राय (२)

धर्त्राय गृह्णामि
 विशे त्वा यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामि
 सुवीर्याय त्वा गृह्णामि सुप्रजास्त्वाय त्वा गृह्णामि रायस्पोषाय त्वा
 गृह्णामि ब्रह्मवर्चसाय त्वा गृह्णामि भूरस्माकं हविर्देवानांमशिषो
 यजमानस्य देवानां त्वा देवताभ्यो गृह्णामि कामाय त्वा
 गृह्णामि॥ (३)

सत्यायुरौजसे यन्त्राय त्रयस्त्रिंशच्च॥

[१]

ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहं संजातेषु भूयासं
 धीरश्चेत्ता वसुविदुग्रोऽस्युग्रोऽहं संजातेषु भूयास-
 मुग्रश्चेत्ता वसुविदभिभूरस्यभिभूरहं संजातेषु भूयास-
 मभिभूश्चेत्ता वसुविद्युनज्मि त्वा ब्रह्मणा दैव्येन हव्यायास्मै वोढुवे
 जातवेदः। इन्धानास्त्वा सुप्रजसः सुवीरा ज्योग्जीवेम बलिहृतौ
 वयं ते॥ यन्मे अग्रे अस्य यज्ञस्य रिष्या- (४)

द्यद्वा स्कन्दादाज्यस्योत विंष्णो। तेन हन्मि सपत्नं दुर्मरायुमैनं
 दधामि निर्ऋत्या उपस्थे। भूर्भुवः सुवरुच्छुष्मो अग्ने यजमानायैधि
 निशुष्मो अभिदासते। अग्ने देवैद्ध मन्विद्ध मन्द्रजिह्वामर्त्यस्य ते
 होतर्मूर्धन्ना जिघर्मि रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय मनोऽसि
 प्राजापत्यं मनसा मा भूतेनाऽऽविश वागस्यैन्द्री संपत्क्षयणी (५)

वाचा मैन्द्रियेणाऽऽविश
 वसन्तमृतूनां प्रीणामि स मां प्रीतः प्रीणातु
 ग्रीष्ममृतूनां प्रीणामि स मां प्रीतः प्रीणातु
 वर्षा ऋतूनां प्रीणामि ता मां प्रीताः प्रीणन्तु
 शरदमृतूनां प्रीणामि सा मां प्रीता प्रीणातु
 हेमन्तशिशिरावृतूनां प्रीणामि तौ मां प्रीतौ प्रीणीता-
 मग्नीषोमयोरहं देवयज्यया चक्षुष्मान् भूयासम-
 ग्रेरहं देवयज्ययान्नादो भूयासं (६)

दब्धिरस्यदब्धो भूयास-
 ममुं दभेयमग्नीषोमयोरहं देवयज्यया वृत्रहा भूयास-
 मिन्द्राग्नियोरहं देवयज्ययैन्द्रियाव्यन्नादो भूयास-
 मिन्द्रस्याहं देवयज्ययैन्द्रियावी भूयासं
 महेन्द्रस्याहं देवयज्यया जेमानं महिमानं गमेयमग्नेः स्विष्टकृतोऽहं
 देवयज्ययाऽऽयुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयम्॥ (७)

अग्निर्मा दुरि॑ष्टात् पातु सवि॑ताऽघश॑साद्यो मेऽन्ति॑ दूरे॑-
 ऽराती॑यति॒ तमे॑तेन॑ जेष॑ सु॒रूपव॑र्षवर्ण॑ एही॒मान् भ॑द्रान्
 दुर्या॑ अ॒भ्येहि॑ मामनु॑व्रता न्यु शी॒रूपाणि॑ मृ॒द्धमि॑ड ए॒ह्यदि॑त
 एहि॑ सर॑स्वत्येहि॑ रन्ति॑रसि॒ रम॑तिरसि॒ सूनर्य॑सि जुष्टे॒ जुष्टि॑
 तेऽशी॒योप॑हृत उप॒ह्वं (८)

तेऽशी॒य सा मे॑ स॒त्याशी॒रस्य॑ य॒ज्ञस्य॑ भूया॒दरे॑डता॒ मन॑सा
 तच्छ॑केयं य॒ज्ञो दिव॑ रोहतु य॒ज्ञो दिव॑ गच्छतु यो दे॒व्यान्
 पन्था॑स्तेन॑ य॒ज्ञो दे॒वा अप्ये॑त्वस्मास्विन्द्र॑ इन्द्रि॒यं द॑धात्वस्मान्नाय॑
 उ॒त य॒ज्ञाः स॑चन्ताम॒स्मासु॑ सन्त्वा॒शिषः॑ सा नः॑ प्रि॒या सु॒प्रतू॑र्तिर्म॒घोनी॑
 जुष्टि॑रसि जुषस्व॑ नो जुष्टा॑ नो- (९)

ऽसि जुष्टि॑ ते गमे॒यं मनो॑ ज्योति॑र्जुषता॒माज्यं॑ विच्छि॑न्नं
 य॒ज्ञं स॑मिमं द॒धातु॑। बृह॒स्पति॑स्तनुतामिमं नो वि॒श्वे दे॒वा इ॒ह
 मा॑दयन्ताम्॥ ब्र॒ध्र पि॒न्वस्व॑ दद॑तो मे॒ मा क्षा॑यि कुर्व॑तो मे॒
 मोप॑दसत् प्र॒जाप॑तेर्भा॒गोऽस्य॑ूर्ज॒स्वान् पय॑स्वान् प्राणा॒पानौ मे॑
 पा॒हि स॑मानव्या॒नौ मे॑ पा॒ह्युदा॑नव्या॒नौ मे॑ पा॒ह्यक्षि॑तोऽस्य॒क्षित्यै॑ त्वा
 मा मे॑ क्षे॒ष्टा अ॒मुत्रा॒मुष्मि॑ल्लो॒के॥ (१०)

उपह्वं जुष्टा नस्त्वा षट् च॥ [३]

ब॒र॒हिषो॑ऽहं दे॒वय॑ज्यया॑ प्र॒जावा॑न् भूयासं॒ नरा॑शंस॒स्याहं॑
 दे॒वय॑ज्यया॑ पशु॒मान् भूया॑सम॒ग्नेः स्वि॑ष्ट॒कृतो॑ऽहं दे॒वय॑ज्यया॑ऽ-

ऽयुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमग्नेरहमुज्जितिमनूजैषः सोमस्या-
हमुज्जितिमनूजैषमग्नेरहमुज्जितिमनूजैषमग्नीषोमयोरहमुज्जितिमनूजैष-
मिन्द्राग्नियोरहमुज्जितिमनूजैषमिन्द्रस्याहमु- (११)

ज्जितिमनूजैषं महेन्द्रस्याहमुज्जितिमनूजैषमग्नेः स्विष्टकृतो-
ऽहमुज्जितिमनूजैषं वाजस्य मा प्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत्। अथा
सपत्न्याः इन्द्रो मे निग्राभेणाधराः अकः॥ उद्ग्राभं च निग्राभं च ब्रह्म
देवा अवीवृधन्। अथा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यताम्॥
एमा अगमन्नाशिषो दोहकामा इन्द्रवन्तो (१२)

वनामहे धुक्षीमहि प्रजामिषम्॥ रोहितेन त्वाऽग्निर्देवतां
गमयतु हरिभ्यां त्वेन्द्रो देवतां गमयत्वेतंशेन त्वा सूर्यो देवतां
गमयतु वि ते मुञ्चामि रशना वि रश्मीन् वि योक्त्रा यानि
परिचर्तनानि धत्तादस्मासु द्रविणं यच्च भद्रं प्र णो ब्रूताद्वाग्धान्
देवतासु॥ विष्णोः शंयोरहं देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयः
सोमस्याहं देवयज्यया (१३)

सुरेता रेतो धिषीय त्वष्टुरहं देवयज्यया पशूनाः रूपं
पुंषेयं देवानां पत्नीरग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्य मिथुनं तयोरहं देवयज्यया
मिथुनेन प्र भूयासं वेदोऽसि वित्तिरसि विदेय कर्मासि करुणमसि
क्रियासः सनिरसि सनितासि सनेयं घृतवन्तं कुलायिनः
रायस्पोषः सहस्रिणं वेदो ददातु वाजिनम्॥ (१४)

इन्द्रस्याहमिन्द्रवन्तः सोमस्याहं देवयज्यया चतुश्चत्वारिंशच्च॥ [४]

आ प्यायतां ध्रुवा घृतेन यज्ञं यज्ञं प्रति देवयज्यः।
सूर्याया ऊधोऽदित्या उपस्थ उरुधारा पृथिवी यज्ञे अस्मिन्॥
प्रजापतेर्विभानाम् लोकस्तस्मिंस्त्वा दधामि सह यजमानेन
सदसि सन्मै भूयाः सर्वमसि सर्वं मे भूयाः पूर्णमसि पूर्णं मे भूया
अक्षितमसि मा मे क्षेष्टाः प्राच्यां दिशि देवा ऋत्विजो मार्जयन्तां
दक्षिणायां (१५)

दिशि मासाः पितरो मार्जयन्तां प्रतीच्यां दिशि गृहाः
पशवो मार्जयन्तामुदीच्यां दिश्याप ओषधयो वनस्पतयो
मार्जयन्तामूर्ध्वायां दिशि यज्ञः संवत्सरो यज्ञपतिर्मार्जयन्तां
विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहा गायत्रेण छन्दसा पृथिवीमनु वि
क्रमे निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमोऽस्यभिशस्तिहा त्रैष्टुभेन
छन्दसाऽन्तरिक्षमनु वि क्रमे निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः
क्रमोऽस्यरातीयतो हन्ता जागतेन छन्दसा दिवमनु वि क्रमे
निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमोऽसि शत्रूयतो हन्ताऽऽनुष्टुभेन
छन्दसा दिशोऽनु वि क्रमे निर्भक्तः स यं द्विष्मः॥ (१६)

दक्षिणायां द्विष्मो विष्णोरेकान्नत्रिंशच्च॥ [५]

अगन्म सुवः सुवरगन्म सन्दृशस्ते मा छिंथिस् यत्ते तपस्तस्मै
ते माऽऽवृक्षि सुभूरसि श्रेष्ठो रश्मीनामायुर्धा अस्यायुर्मै धेहि वर्चोधा

असि॒ वर्चो॑ मयि॑ धेहीदम॒हम॑मुं॒ भ्रातृ॑व्यमा॒भ्यो दिग्भ्यो॑ऽस्यै दि॒वो-
ऽस्माद॒न्तरि॑क्षाद॒स्यै पृथि॑व्या अ॒स्माद॒न्नाद्या॒न्निर्भ॑जामि॒ निर्भ॑क्तः स
यं द्वि॒ष्मः। (१७)

सं ज्योति॑षाऽभू॒वमै॑न्द्रीमा॒वृत॑म॒न्वाव॑र्ते॒ सम॒हं प्र॒जया॒ सं मया॑
प्र॒जा सम॑ह॒ राय॑स्पोषेण॒ सं मया॑ रा॒यस्पोषः॑ समि॑द्धो अ॒ग्रे मे
दीदि॑हि॒ समे॑द्धा ते॒ अग्रे॑ दी॒द्यासं॑ वसु॑मान् य॒ज्ञो वसी॑यान् भूया॒सम॒ग्न
आयू॑र॒षि पव॑स॒ आ सु॒वोर्ज॑मिषं च नः। आ॒रे बा॑धस्व दु॒च्छुना॑म्॥
अ॒ग्रे पव॑स्व॒ स्वपा॑ अ॒स्मे वर्चः॑ सु॒वीर्य॑म्। (१८)

दध॑त् पोष॑र॒ रयि॑मयि॑। अ॒ग्रे गृह॑पते सु॒गृह॑प॒तिर॒हं त्वया॑
गृह॑प॒तिना॒ भूया॑स॒ सुगृह॑प॒तिर्मया॒ त्वं गृह॑प॒तिना॒ भूयाः॑ श॒त॒
हिमा॒स्तामा॒शिष॑मा शा॒से तन्त॑वे ज्योति॑ष्मतीं॒ तामा॒शिष॑माशा॒से-
ऽमुष्मै॒ ज्योति॑ष्मतीं॒ कस्त्वा॑ युनक्ति॒ स त्वा॑ विमु॑ञ्च॒त्वग्रे॑ व्रत॑पते
व्र॒तम॑चा॒रिषं॒ तद॑श॒कं तन्मै॑ऽराधि॒ य॒ज्ञो ब॑भूव॒ स आ॑ (१९)

ब॑भूव॒ स प्र॒ जज्ञे॒ स वा॑वृधे। स दे॒वाना॑मधि॒पति॑र्बभूव॒ सो
अ॒स्मा॒ अधि॑पतीन् करोतु व॒यः॒ स्याम॑ प॒तयो॑ रयी॒णाम्॥ गोमा॑र॒
अ॒ग्रेऽवि॑मा॒ अश्वी॑ य॒ज्ञो नृ॒वत्स॑खा स॒दमि॑द॒प्रमृ॑ष्यः। इडा॑वा॒ एषो॑
अ॒सुर॑ प्र॒जावा॑न् दी॒र्घो र॒यिः पृथु॑बुध्रः स॒भावान्॑॥ (२०)

द्विष्मः सु॒वीर्य॑र॒ स आ॑ पञ्च॒त्रिंश॑च॥ [६]

यथा॒ वै संमृत॑सो॒मा ए॒वं वा॒ ए॒ते संमृत॑य॒ज्ञा यद्व॑र्शपूर्णमा॒सौ

कस्य॒ वाहं॑ दे॒वा य॒ज्ञमा॒ गच्छ॑न्ति॒ कस्य॑ वा॒ न ब॑हूनां॒ यज॑मानानां॒
 यो वै दे॒वताः॒ पूर्वः॑ परिगृ॒ह्णाति॒ स ए॑नाः॒ श्वो भू॑ते यंजत
 ए॒तद्वै दे॒वाना॑मा॒यत॑नं॒ यदा॑हव॒नीयो॑ऽन्त॒राग्नी॑ प॒शूनां॑ गा॒र्हप॑त्यो
 मनु॒ष्या॑णामन्वा॒हार्य॑पच॑नः॒ पित॑र॒णाम॒ग्निं गृ॑ह्णाति॒ स्व ए॒वाय॑तने
 दे॒वताः॒ परि॑ (२१)

गृ॒ह्णाति॒ ताः श्वो॑ भू॒ते यंज॑ते व्र॒तेन॒ वै मे॒ध्योऽग्नि॑र्व्र॒तप॑तिर्ब्राह्म॒णो
 व्र॑त॒भृद् व्र॑तमु॒पैष्य॑न् ब्रू॒याद॒ग्ने व्र॑तपते व्र॒तं च॑रिष्या॒मीत्य॑ग्निर्वै
 दे॒वानां॑ व्र॒तप॑तिस्तस्मा॑ ए॒व प्र॑तिप्रोच्य॒ व्रत॑माल॒भते ब॒र्हिषा॑
 पूर्ण॑मा॒से व्र॑तमु॒पैति॑ व॒त्सैर॑मावा॒स्यायामे॑तद्ध्यै॒तयो॑रा॒यत॑नमु॒पस्ती॑र्यः
 पूर्वं॑श्चा॒ग्निरप॑र॒श्चेत्या॑हुर्मनु॒ष्या (२२)

इ॒त्वा उप॑स्तीर्णमिच्छन्ति॒ किमु॑ दे॒वा येषां॑ नवा॒वसान॑-
 मुपा॑स्मि॒ञ्चो य॒क्ष्यमा॑णे दे॒वता॑ वसन्ति॒ य ए॒वं वि॒द्वान॑ग्निमु॒पस्तृ॑णाति॒
 यज॑मानेन॒ ग्राम्या॑श्च॒ पश॑वोऽव॒रुध्या॑ आ॒रण्या॑श्चेत्या॒हुर्यद्वा॑म्यानु॒प-
 वस॑न्ति॒ तेन॑ ग्राम्या॒नव॑ रुन्धे॒ यदा॑र॒ण्यस्या॑श्जाति॒ तेना॑र॒ण्यान्
 यदना॑श्चानु॒पवसे॑त् पित॒देव॑त्यः॒ स्यादा॑र॒ण्यस्या॑श्जातीन्द्रि॒यं (२३)

वा आ॑र॒ण्यमिन्द्रि॑यमे॒वाऽऽत्म॑न् ध॑त्ते॒ यदना॑श्चानु॒पवसे॑त्
 क्षो॒धुकः॑ स्या॒द्यद॑श्जी॒याद्रु॒द्रोऽस्य॑ प॒शून॑भि॒मन्ये॑ता॒पोऽश्जा॑ति॒
 तन्नेवा॑शि॒तं नेवा॑न॒शितं॒ न क्षो॑धु॒को भ॑वति॒ नास्य॑ रु॒द्रः
 प॒शून॑भि॒मन्य॑ते॒ वज्रो॑ वै य॒ज्ञः क्षु॒त्खलु॑ वै म॒नुष्य॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यो

यदना^१श्वानुपवसति वज्रेणैव साक्षात्क्षुधं भ्रातृव्यं हन्ति॥ (२४)

परि मनुष्यां इन्द्रियं साक्षात् त्रीणि च॥ _____ [७]

यो वै श्रद्धामनारभ्य यज्ञेन यजते नास्येष्टाय श्रद्धधतेऽपः प्र
णयति श्रद्धा वा आपः श्रद्धामेवाऽऽरभ्य यज्ञेन यजत उभयैऽस्य
देवमनुष्या इष्टाय श्रद्धधते तदाहुरति वा एता वरत्रेदन्त्यति वाचं
मनो वावैता नाति नेदन्तीति मनसा प्र णयतीयं वै मनो- (२५)

ऽनयैवैनाः प्र णयत्यस्कन्नहविर्भवति य एवं वेद यज्ञायुधानि
सम्भरति यज्ञो वै यज्ञायुधानि यज्ञमेव तथ्सम्भरति यदेकमेकं
सम्भरेत् पितृदेवत्यानि स्युर्यथ्सह सर्वाणि मानुषाणि द्वेद्वे
सम्भरति याज्यानुवाक्ययोरेव रूपं करोत्यथो मिथुनमेव यो वै
दशं यज्ञायुधानि वेदं मुखतोऽस्य यज्ञः कल्पते स्फ्य- (२६)

श्च कपालानि चाग्निहोत्रहवणी च शूर्पं च कृष्णाजिनं च शम्यां
चोलूखलं च मुसलं च दृषच्चोपला चैतानि वै दशं यज्ञायुधानि य
एवं वेदं मुखतोऽस्य यज्ञः कल्पते यो वै देवेभ्यः प्रतिप्रोच्यं यज्ञेन
यजते जुषन्तेऽस्य देवा हव्यं हविर्निरूप्यमाणमभि मन्त्रयेताग्निं
होतारमिह तं हव इति (२७)

देवेभ्य एव प्रतिप्रोच्यं यज्ञेन यजते जुषन्तेऽस्य देवा हव्यमेष
वै यज्ञस्य ग्रहो गृहीत्वैव यज्ञेन यजते तदुदित्वा वाचं यच्छति

यज्ञस्य धृत्या अथो मनसा वै प्रजापतिर्यज्ञमन्तनुत् मनसैव तद्यज्ञं
तनुते रक्षसां मनन्ववचाराय यो वै यज्ञं योग आगते युनक्ति युक्ते
युञ्जानेषु कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्तित्याह प्रजापतिर्वै कः
प्रजापतिनैवैनं युनक्ति युक्ते युञ्जानेषु॥ (२८)

वै मन्ः स्फ्य इति युनक्तेकादश च॥ [८]

प्रजापतिर्यज्ञानसृजताग्निहोत्रं चाग्निष्टोमं च पौर्णमासीं चोक्थ्यं
चामावास्यां चातिरात्रं च तानुदमिमीत् यावदग्निहोत्रमासीत्
तावानग्निष्टोमो यावती पौर्णमासी तावानुक्थ्यो यावत्यमावास्यां
तावानतिरात्रो य एवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोति यावदग्निष्टोमेनोपाप्नोति
तावदुपाप्नोति य एवं विद्वान् पौर्णमासीं यजते यावदुक्थ्येनो-
पाप्नोति (२९)

तावदुपाप्नोति य एवं विद्वानमावास्यां यजते
यावदतिरात्रेणोपाप्नोति तानुदमिमीत् तावदुपाप्नोति परमेष्ठिनो वा एष
यज्ञोऽग्रं आसीत् तेन स परमां काष्ठामगच्छत् तेन प्रजापतिं
निरवासाययत् तेन प्रजापतिः परमां काष्ठामगच्छत् तेनेन्द्रं
निरवासाययत् तेनेन्द्रः परमां काष्ठामगच्छत् तेनाग्नीषोमौ
निरवासाययत् तेनाग्नीषोमौ परमां काष्ठामगच्छतां य (३०)

एवं विद्वान् दशपूर्णमासौ यजते परमामेव काष्ठां गच्छति
यो वै प्रजातेन यज्ञेन यजते प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते

द्वादश॑ मा॒साः॑ सं॒वत्स॑रो द्वाद॑श द्व॒न्द्वानि॑ दर्शपूर्णमा॒सयो॒स्तानि॑
स॒म्पाद्या॑नीत्याहुर्व॒त्सं चो॑पावसृजत्यु॒खां चाधि॑ श्रय॒त्यव॑ च॒ हन्ति॑
दृषदौ॑ च स॒माह॑न्त्यधि॑ च॒ वप॑ते क॒पाला॑नि चोप॑ दधाति पुरो॒डाशं॑
चा- (३१)

धि॒श्रय॑त्याज्यं च स्तम्बय॒जुश्च॑ हर॑त्य॒भि च॑ गृह्णाति वेदिं च
परि॑गृह्णाति प॒त्नीं च॑ सं न॒ह्यति॑ प्रोक्ष॑णीश्चाऽऽसादय॒त्याज्यं॑ चै॒तानि॑
वै द्वाद॑श द्व॒न्द्वानि॑ दर्शपूर्णमा॒सयो॒स्तानि॑ य ए॒व॑ स॒म्पाद्य॑ यज॑ते
प्रजा॑तेनैव य॒ज्ञेन॑ यजते प्र प्र॒जया॑ प॒शुभिर्मि॑थुनैर्जा॑यते॥ (३२)

उक्थ्ये॑नोपा॒प्रोत्य॑गच्छतां यः पु॒रोडा॑शं च चत्वारि॒ंशच्च॑॥ [९]

ध्रुवो॑ऽसि ध्रुवो॑ऽह॑ संजा॑तेषु भूयास॒मित्या॑ह ध्रुवा॒नेवैनान्॑
कुरु॑त उ॒ग्रो॑ऽस्यु॒ग्रो॑ऽह॑ संजा॑तेषु भूयास॒मित्या॑हाप्र॑तिवादिन
ए॒वैनान्कुरु॑तेऽभिभूर॑स्यभिभूर॑ह॑ संजा॑तेषु भूयास॒मित्या॑ह य ए॒वैनं॑
प्रत्यु॑त्पिपी॑ते तमुपा॑स्यते यु॒नज्मि॑ त्वा ब्रह्म॑णा दै॒व्येने॒त्याहैष॑ वा
अ॒ग्नेर्यो॑ग॒स्तेनै॑- (३३)

वैनं॑ यु॒नक्ति॑ य॒ज्ञस्य॑ वै समृ॑द्धेन दे॒वाः सु॒वर्गं॑ लो॒कमा॑यन्
य॒ज्ञस्य॑ व्यृ॑द्धेनासुरा॒न् परा॑भावयन् यन्मे॑ अ॒ग्ने अ॒स्य य॒ज्ञस्य॑
रिष्या॑दित्या॒ह य॒ज्ञस्यै॒व तत्समृ॑द्धेन यज॑मानः सु॒वर्गं॑ लो॒कमे॑ति
य॒ज्ञस्य॑ व्यृ॑द्धेन भ्रातृ॒व्यान् परा॑ भावयत्यग्नि॒होत्रमे॑ताभिर्व्या॒हृतीभि॑-
रुपं॑ सादयेद्यज्ञमु॒खं वा अ॑ग्नि॒होत्रं॑ ब्रह्मै॒ता व्या॑हृतयो यज्ञमु॒ख ए॒व

ब्रह्म (३४)

कुरुते संवत्सरे पर्यागत एताभिरेवोपसादयेद् ब्रह्मणैवोभयतः
संवत्सरं परिगृह्णाति दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यान्यालभमान
एताभिर्व्याहृतीभिर्हवीऽप्यासादयेद्यज्ञमुखं वै दर्शपूर्णमासौ
चातुर्मास्यानि ब्रह्मैता व्याहृतयो यज्ञमुख एव ब्रह्म कुरुते संवत्सरे
पर्यागत एताभिरेवासादयेद् ब्रह्मणैवोभयतः संवत्सरं परिगृह्णाति
यद्वै यज्ञस्य साम्ना क्रियते राष्ट्रं (३५)

यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छति यद्वा विशं यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छत्यथ
ब्राह्मणोऽनाशीर्केण यज्ञेन यजते सामिधेनीरनुवक्ष्यन्नेता व्याहृतीः
पुरस्ताद्व्याद् ब्रह्मैव प्रतिपदं कुरुते तथा ब्राह्मणः साशीर्केण यज्ञेन
यजते यं कामयेत यजमानं भ्रातृव्यमस्य यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छेदिति
तस्यैता व्याहृतीः पुरोऽनुवाक्यायां दध्याद् भ्रातृव्यदेवत्यां वै पुरो-
ऽनुवाक्यां भ्रातृव्यमेवास्य यज्ञस्या- (३६)

ऽऽशीर्गच्छति यान् कामयेत यजमानान्त्समावत्येनान्
यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छेदिति तेषामेता व्याहृतीः पुरोऽनुवाक्याया
अर्धर्च एका दध्याद्याज्यायै पुरस्तादेका याज्याया अर्धर्च एका
तथैनान्त्समावती यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छति यथा वै पर्जन्यः सुवृष्टं
वर्षत्येवं यज्ञो यजमानाय वर्षति स्थलयोदकं परिगृह्णन्त्याशिषा
यज्ञं यजमानः परिगृह्णाति मनोऽसि प्राजापत्यं (३७)

मनसा मा भूतेनाऽऽविशेत्याहु मनो वै प्राजापत्यं प्राजापत्यो
यज्ञो मन एव यज्ञमात्मन् धत्ते वागस्यैन्द्री संपलक्षयणी वाचा
मैन्द्रियेणाऽऽविशेत्याहुैन्द्री वै वाग्वाचमेवैन्द्रीमात्मन् धत्ते॥ (३८)

तेनैव ब्रह्मं राष्ट्रमेवास्यं यज्ञस्यं प्राजापत्यं पद्विंशच्च॥ [१०]

यो वै सप्तदशं प्रजापतिं यज्ञमन्वायत्तं वेदं प्रति यज्ञेन तिष्ठति
न यज्ञाद् भ्रंशत आ श्रावयेति चतुरक्षरमस्तु श्रौषडिति चतुरक्षरं
यजेति द्व्यक्षरं ये यजामह इति पञ्चाक्षरं द्व्यक्षरो वषट्कार एष वै
सप्तदशः प्रजापतिर्यज्ञमन्वायत्तो य एवं वेदं प्रति यज्ञेन तिष्ठति न
यज्ञाद् भ्रंशते यो वै यज्ञस्य प्रायणं प्रतिष्ठा- (३९)

मुदयनं वेदं प्रतिष्ठितेनारिष्टेन यज्ञेन सङ्स्थां गच्छत्या
श्रावयास्तु श्रौषड्यज ये यजामहे वषट्कार एतद्वै यज्ञस्य
प्रायणमेषां प्रतिष्ठैतदुदयनं य एवं वेदं प्रतिष्ठितेनारिष्टेन यज्ञेन
सङ्स्थां गच्छति यो वै सूनृतायै दोहं वेदं दुह एवैनां यज्ञो वै
सूनृताऽऽश्रावयेत्यैवैनामह्वदस्तु (४०)

श्रौषडित्युपावांस्त्राग्यजेत्युदनैषीद्ये यजामह इत्युपास-
द्वषट्कारेण दोग्ध्येष वै सूनृतायै दोहो य एवं वेदं दुह एवैनां
देवा वै सत्रमांसत तेषां दिशोऽदस्यन्त एतामाद्रां पङ्क्तिमपश्यन्ना
श्रावयेति पुरोवातमजयन्नस्तु श्रौषडित्यभ्रं समप्लावयन् यजेति
विद्युत- (४१)

मजनयन् ये यजामह इति प्रावर्षयन्नभ्यस्तनयन् वषट्कारेण
ततो वै तेभ्यो दिशः प्राप्यायन्त य एवं वेद प्रास्मै दिशः प्यायन्ते
प्रजापतिं त्वोवेदं प्रजापतिस्त्वं वेद यं प्रजापतिर्वेद स पुण्यो
भवत्येष वै छन्दस्यः प्रजापतिरा श्रावयास्तु श्रौषड्यज ये यजामहे
वषट्कारो य एवं वेद पुण्यो भवति वसन्त- (४२)

मृतूनां प्रीणामीत्याहर्तवो वै प्रयाजा ऋतूनेव प्रीणाति तैऽस्मै
प्रीता यथापूर्वं कल्पन्ते कल्पन्तेऽस्मा ऋतवो य एवं वेदाग्नी-
षोमयोरहं देवयज्यया चक्षुष्मान् भूयासमित्याहाग्नीषोमाभ्यां वै
यज्ञश्चक्षुष्मान् ताभ्यामेव चक्षुरात्मन् धत्तेऽग्नेरहं देवयज्ययान्नादो
भूयासमित्याहाग्निर्वै देवानामन्नादस्तेनैवा- (४३)

ऽन्नाद्यमात्मन् धत्ते दब्धिरस्यदब्धो भूयासमुमुं दमेयमित्या-
हैतया वै दब्ध्या देवा असुरानदभ्रुवन् तयैव भ्रातृव्यं दभ्रोत्यग्नी-
षोमयोरहं देवयज्यया वृत्रहा भूयासमित्याहाग्नीषोमाभ्यां वा इन्द्रो
वृत्रमहन् ताभ्यामेव भ्रातृव्यं स्तृणुत इन्द्राग्नियोरहं देवयज्ययै-
न्द्रियाव्यन्नादो भूयासमित्याहेन्द्रियाव्यैवान्नादो भवतीन्द्रस्या- (४४)

ऽहं देवयज्ययैन्द्रियावी भूयासमित्याहेन्द्रियाव्यैव भवति
महेन्द्रस्याहं देवयज्यया जेमानं महिमानं गमेयमित्याह जेमानमेव
महिमानं गच्छत्यग्नेः स्विष्टकृतोऽहं देवयज्ययाऽऽयुष्मान् यज्ञेन
प्रतिष्ठां गमेयमित्याहायुरेवात्मन् धत्ते प्रति यज्ञेन तिष्ठति॥ (४५)

प्रतिष्ठामहदस्तु विद्युतं वसन्तमेवेन्द्रस्याऽष्टात्रिंशच्च॥ ————— [११]

इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनैभ्यः। अस्माकमस्तु केवलः॥

इन्द्रं नरो नेमधिता हवन्ते यत्पार्या युनजन्ते धियस्ताः। शूरो नृषांता
शर्वसश्चकान आ गोमति ब्रजे भजा त्वं नः॥ इन्द्रियाणि शतक्रतो
या ते जनैषु पञ्चसु। इन्द्र तानि त आ वृणे॥ अनु ते दायि मह
इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्यै। अनु (४६)

क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृषह्यै॥ आ यस्मिन्त्स
वासवास्तिष्ठन्ति स्वारुहो यथा। ऋषिर्ह दीर्घश्रुतं इन्द्रस्य घर्मो
अतिथिः॥ आमासु पक्वमैरय आ सूर्यं रोहयो दिवि। घर्म
न सामन्तपता सुवृक्तिभिर्जुष्टं गिर्वणसे गिरः॥ इन्द्रमिद्राथिनो
बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः। इन्द्रं वाणीरनूषत॥ गायन्ति त्वा
गायत्रिणो- (४७)

ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः। ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतुवुद्धं शर्मिव येमिरे॥
अहोमुचे प्र भरेमा मनीषामौषिष्ठदान्ने सुमतिं गृणानाः। इदमिन्द्र
प्रति हव्यं गृभाय सत्याः संन्तु यजमानस्य कामाः॥ विवेष यन्मो
धिषणा जजान स्तवै पुरा पार्यादिन्द्रमहः। अहंसो यत्र पीपरद्यथा
नो नावेव यान्तमुभये हवन्ते॥ प्र सम्राजं प्रथममध्वराणां- (४८)

महोमुचं वृषभं यज्ञियानाम्। अपां नपांतमश्विना
हयन्तमस्मिन्नर इन्द्रियं धत्तमोजः॥ वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा

यच्छ पृतन्यतः। अधस्पदं तर्मी कृधि यो अस्मा९ अभिदासति॥
 इन्द्र क्षत्रमभि वाममोजोऽजायथा वृषभ चर्षणीनाम्। अपानुदो
 जनममित्रयन्तमुरुं देवेभ्यो अकृणोरु लोकम्॥ मृगो न भीमः
 कुचरो गिरिष्ठाः परावत - (४९)

आ जंगामा परस्याः। सूक९ स९शायं पविमिन्द्र तिग्मं
 वि शत्रून् ताडि वि मृधौ नुदस्व॥ वि शत्रून् वि मृधौ नुद
 वि वृत्रस्य हनू रुज। वि मन्युमिन्द्र भामितोऽमित्रस्याभिदासतः॥
 त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्र९ हवेहवे सुहव९ शूरमिन्द्रम्। हुवे नु शक्रं
 पुरुहूतमिन्द्र९ स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः॥ मा ते अस्या९ (५०)

संहसावन् परिष्ठावघायं भूम हरिवः परादै। त्रायस्व नो-
 ऽवृकेभिर्वरूथैस्तव प्रियासः सूरिषु स्याम॥ अनवस्ते रथमश्वाय
 तक्षन् त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम्। ब्रह्माण इन्द्रं महयन्तो
 अर्कैरवर्धयन्नहये हन्तवा उ॥ वृष्णे यत् ते वृषणो अर्कमर्चानिन्द्र
 ग्रावाणो अदितिः सजोषाः। अनश्वासो ये पवयोऽरथा इन्द्रैषिता
 अभ्यवर्तन्त दस्यून्॥ (५१)

वृत्रहत्येऽनुं गायत्रिणां ऽध्वराणां परावतोऽस्यामष्टाचत्वारि९शच्च॥ [१२]

॥ सप्तमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे सप्तमः प्रश्नः ॥

पा॒क॒य॒ज्ञं वा अ॒न्वाहि॑ताग्नेः प॒शव॑ उप॑ तिष्ठन्त॒ इडा॒ खलु॒ वै
पा॒क॒य॒ज्ञः सैषाऽन्तरा॑ प्रयाजानूयाजान् यज॑मानस्य लोकेऽव॑हिता
तामा॑हियमाणाम॒भि म॑न्त्रयेत् सु॒रूप॑वर्षवर्ण॒ एहीति॑ प॒शवो॒ वा इडा॑
प॒शूने॒वोप॑ ह्वयते य॒ज्ञं वै दे॒वा अ॒दुह॑न् य॒ज्ञोऽसु॑रा॒ अदु॑हत् तेऽसु॑रा
य॒ज्ञदु॑ग्धाः परा॑ऽभवन् यो वै य॒ज्ञस्य॒ दोहं॑ वि॒द्वान् (१)

यज॑तेऽप्य॒न्यं यज॑मानं दुहे सा मे स॒त्याऽऽशी॒रस्य॒ य॒ज्ञस्य॑
भूया॑दित्या॒हैष वै य॒ज्ञस्य॒ दोह॑स्तेनै॒वैनं॑ दुहे प्र॒त्ता वै गौर्दु॑हे प्र॒त्तेडा॒
यज॑मानाय दुह ए॒ते वा इडा॑यै स्तना॒ इडो॑प॒हूतेति॑ वा॒युर्व॒थ्सो य॒र्हि
होते॑डा॒मुप॑ह्वयेत् त॒र्हि यज॑मानो होता॑र॒मीक्ष॑माणो वा॒युं मन॑सा
ध्यायेन् (२)

मा॒त्रे व॒थ्समु॒पाव॑सृजति॒ सर्वे॑ण॒ वै य॒ज्ञेन॑ दे॒वाः सु॑व॒र्गं
लो॒कमा॑यन् पाकय॒ज्ञेन॒ मन॑र॒श्राम्य॒थ्सेडा॒ मन॑मु॒पाव॑र्तत॒ तान्दे॑वासु॒रा
व्य॑ह्वयन्त प्र॒तीचीं॑ दे॒वाः परा॑ची॒मसु॑राः सा दे॒वानु॑पाव॑र्तत प॒शवो॒ वै
तद्दे॒वान॑वृणत प॒शवो॑ऽसु॒रान॑जहु॒र्यं का॒मये॑ताप॒शुः स्या॒दिति॑ परा॑चीं
तस्ये॒डा॒मुप॑ह्वयेताप॒शुरे॒व भ॑वति॒ यं (३)

का॒मये॑त प॒शुमा॑न्थस्या॒दिति॑ प्र॒तीचीं॑ तस्ये॒डा॒मुप॑ह्वयेत

पशुमानेव भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वा इडामुपह्वयेत्
 य इडामुपह्वयाऽऽत्मानमिडायामुपह्वयेतेति सा नः प्रिया
 सुप्रतूर्तिर्मघोनीत्याहेडामेवोपह्वयाऽऽत्मानमिडायामुप
 व्यस्तमिव वा एतद्यज्ञस्य यदिडा सामि प्राश्नन्ति (४)

सामि मार्जयन्त एतत् प्रति वा असुराणां यज्ञो व्यच्छिद्यत
 ब्रह्मणा देवाः समदधुर्बृहस्पतिस्तनुतामिमं न इत्याह ब्रह्म वै
 देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैव यज्ञं सन्दधाति विच्छिन्नं यज्ञं समिमं
 दधात्वित्याह सन्तत्यै विश्वे देवा इह मादयन्तामित्याह सन्तत्यैव
 यज्ञं देवेभ्योऽनु दिशति यां वै (५)

यज्ञे दक्षिणां ददाति तामस्य पशवोऽनु सङ्गमन्ति स एष
 ईजानोऽपशुर्भावुको यजमानेन खलु वै तत्कार्यमित्याहुर्यथा देवत्रा
 दत्तं कुर्वीताऽऽत्मन् पशून् रमयेतेति ब्रध्नं पिन्वस्वेत्याह यज्ञो वै
 ब्रध्नो यज्ञमेव तन्महयत्यथो देवत्रैव दत्तं कुरुत आत्मन् पशून्
 रमयते ददतो मे मा क्षायीत्याहाक्षितिमेवोपैति कुर्वतो मे मोप
 दसदित्याह भूमानमेवोपैति॥ (६)

विद्वान्याये द्यं प्राश्नन्ति यां वै म एकात्रविंशतिश्च॥ [१]

सः श्रवा ह सौवर्चनसस्तुमिञ्जमौपोदितिमुवाच यत्सत्रिणां
 होताऽभूः कामिडामुपाह्वथा इति तामुपाह्व इति होवाच या प्राणेन
 देवान् दाधार व्यानेन मनुष्यान्पानेन पितृनितीं छिनत्ति सा न
 छिनत्ती (३) इति छिनत्तीति होवाच शरीरं वा अस्यै तदुपाह्वथा

इति होवाच गौर्वा (७)

अस्यै शरीरं गां वाव तौ तत्पर्यवदतां या यज्ञे दीयते सा प्राणेन देवान् दाधार यया मनुष्या जीवन्ति सा व्यानेन मनुष्यान् यां पितृभ्यो घ्नन्ति साऽपानेन पितृन् य एवं वेद पशुमान् भवत्यथ वै तामुपाह्व इति होवाच या प्रजाः प्रभवन्तीः प्रत्याभवतीत्यन्नं वा अस्यै त- (८)

दुपाह्वथा इति होवाचौषधयो वा अस्या अन्नमौषधयो वै प्रजाः प्रभवन्तीः प्रत्या भवन्ति य एवं वेदान्नादो भवत्यथ वै तामुपाह्व इति होवाच या प्रजाः पराभवन्तीरनुगृह्णाति प्रत्याभवन्तीर्गृह्णातीति प्रतिष्ठां वा अस्यै तदुपाह्वथा इति होवाचेयं वा अस्यै प्रतिष्ठे- (९)

यं वै प्रजाः पराभवन्तीरनुगृह्णाति प्रत्याभवन्तीर्गृह्णाति य एवं वेद प्रत्येव तिष्ठत्यथ वै तामुपाह्व इति होवाच यस्यै निक्रमणे घृतं प्रजाः सञ्जीवन्तीः पिबन्तीति छिनत्ति सा न छिनत्ती (३) इति न छिनत्तीति होवाच प्र तु जनयतीत्येष वा इडामुपाह्वथा इति होवाच वृष्टिर्वा इडा वृष्ट्यै वै निक्रमणे घृतं प्रजाः सञ्जीवन्तीः पिबन्ति य एवं वेद प्रैव जायतेऽन्नादो भवति॥ (१०)

गौर्वा अस्यै तत् प्रतिष्ठाऽह्वथा इति वि०श्रुतिश्च॥ [२]

परोक्षं वा अन्ये देवा इज्यन्ते प्रत्यक्षमन्ये यद्यजते य एव देवाः परोक्षमिज्यन्ते तानेव तद्यजति यदन्वाहार्यमाहरत्येते वै देवाः प्रत्यक्षं यद् ब्राह्मणास्तानेव तेन प्रीणात्यथो दक्षिणैवास्यैषा-

ऽथो यज्ञस्यैव छिद्रमपि दधाति यद्वै यज्ञस्य कूरं यद्विलिष्टं
तदन्वाहार्येणा- (११)

न्वाहरति तदन्वाहार्यस्यान्वाहार्यत्वं देवदूता वा एते यदृत्विजो
यदन्वाहार्यमाहरति देवदूतानेव प्रीणाति प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान्
व्यादिशत्स रिरिचानोऽमन्यत स एतमन्वाहार्यमभक्तमपश्यत्
तमात्मन्नधत्त स वा एष प्राजापत्यो यदन्वाहार्यो यस्यैवं
विदुषोऽन्वाहार्य आह्रियते साक्षादेव प्रजापतिर्मृधोत्यपरिमितो
निरुप्योऽपरिमितः प्रजापतिः प्रजापते- (१२)

रास्यै देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा एतं
प्राजापत्यमन्वाहार्यमपश्यन् तमन्वाहरन्त ततो देवा अभवन्
परासुरा यस्यैवं विदुषोऽन्वाहार्य आह्रियते भवत्यात्मना परास्य
भ्रातृव्यो भवति यज्ञेन वा इष्टी पक्वेन पूर्ती यस्यैवं विदुषोऽन्वाहार्य
आह्रियते स त्वेवेष्टापूर्ती प्रजापतेर्भागोऽसी- (१३)

त्याह प्रजापतिमेव भागधेयेन समर्धयत्यूर्जस्वान्
पयस्वानित्याहोर्जमेवास्मिन् पयो दधाति प्राणापानौ मे
पाहि समानव्यानौ मे पाहीत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते-
ऽक्षितोऽस्यक्षित्यै त्वा मा मे क्षेष्टा अमुत्रामुष्मिल्लोक इत्याह

क्षीयते वा अमुष्मिल्लोकेऽन्नमितः प्रदानं ह्यमुष्मिल्लोके प्रजा
उपजीवन्ति यदेवमभिमृशत्यक्षितिमेवेनद्रमयति नास्यामुष्मिल्लोके-
ऽन्नं क्षीयते॥ (१४)

अन्वाहार्येण प्रजापतेरसि ह्यमुष्मिल्लोके पञ्चदश च॥ [३]

बर्हिषोऽहं देवयज्यया प्रजावान् भूयासमित्याह बर्हिषा वै
प्रजापतिः प्रजा असृजत तेनैव प्रजाः सृजते नराशंसस्याहं
देवयज्यया पशुमान् भूयासमित्याह नराशंसैन् वै प्रजापतिः
पशून्सृजत तेनैव पशून्सृजतेऽग्नेः स्विष्टकृतोऽहं देवयज्ययाऽ-
ऽयुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्याहाऽऽयुरेवात्मन् धत्ते प्रति यज्ञेन
तिष्ठति दर्शपूर्णमासयोर्- (१५)

वै देवा उज्जितिमनूदजयन् दर्शपूर्णमासाभ्यामसुरानपा-
नुदन्ताग्नेरहमुज्जितिमनूज्जेषमित्याह दर्शपूर्णमासयोरेव देवतानां
यजमान उज्जितिमनूज्जयति दर्शपूर्णमासाभ्यां भ्रातृव्यानप नुदते
वाजवतीभ्यां व्यूहत्यन्नं वै वाजोऽन्नमेवावरुन्धे द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै
यो वै यज्ञस्य द्वौ दोहौ विद्वान् यजत उभयत - (१६)

एव यज्ञं दुहे पुरस्ताच्चोपरिष्ठाच्चैष वा अन्यो यज्ञस्य दोह
इडांयामन्यो यर्हि होता यजमानस्य नाम गृहीयात् तर्हि
ब्रूयादेमा अगमन्नाशिषो दोहंकामा इति सःस्तुता एव देवता
दुहेऽथो उभयत एव यज्ञं दुहे पुरस्ताच्चोपरिष्ठाच्च रोहितेन

त्वाऽग्निर्देवतां गमयत्वित्याहैते वै देवाश्वा - (१७)

यजमानः प्रस्तरो यदेतैः प्रस्तरं प्रहरति देवाश्चैरेव यजमानः
सुवर्गं लोकं गमयति वि ते मुञ्चामि रशना वि रश्मीनित्याहैष वा
अग्नेर्विमोकस्तेनैवेनं वि मुञ्चति विष्णोः शंयोरहं देवयज्यया यज्ञेन
प्रतिष्ठां गमेयमित्याह यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञ एवान्ततः प्रति तिष्ठति
सोमस्याहं देवयज्यया सुरेता - (१८)

रेतो धिषीयेत्याह सोमो वै रेतोधास्तेनैव रेतं आत्मन्
धत्ते त्वष्टुरहं देवयज्यया पशूनां रूपं पुषेयमित्याह त्वष्टा वै
पशूनां मिथुनानां रूपकृत्तेनैव पशूनां रूपमात्मन् धत्ते देवानां
पत्नीरग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्य मिथुनं तयोरहं देवयज्यया मिथुनेन प्र
भूयासमित्याहैतस्माद्वै मिथुनात्प्रजापतिर्मिथुनेन (१९)

प्राजायत तस्मादेव यजमानो मिथुनेन प्र जायते वेदोऽसि
वित्तिरसि विदेयेत्याह वेदेन वै देवा असुराणां वित्तं वेद्यमविन्दन्त
तद्वेदस्य वेदत्वं यद्यद् भ्रातृव्यस्याभिध्यायेत् तस्य नाम गृह्णीयात्
तदेवास्य सर्वं वृद्धे घृतवन्तं कुलायिनः रायस्पोषः सहस्रिणं
वेदो ददातु वाजिनमित्याह प्र सहस्रं पशूनांप्रोत्यास्यं प्रजायां
वाजी जायते य एवं वेद॥ (२०)

द्रुशपूर्णमासयोरुभयतो देवाश्वाः सुरेताः प्रजापतिर्मिथुनेनाऽऽप्नोत्यष्टौ च॥—————[४]

ध्रुवां वै रिच्यमानां यज्ञोऽनु रिच्यते यज्ञं यजमानो यजमानं

प्रजा ध्रुवामाप्यायमानां यज्ञोऽन्वा प्यायते यज्ञं यजमानो
यजमानं प्रजा आ प्यायतां ध्रुवा घृतेनेत्याह ध्रुवामेवाऽऽप्याययति
तामाप्यायमानां यज्ञोऽन्वा प्यायते यज्ञं यजमानो यजमानं
प्रजाः प्रजापतेर्विभान्नाम लोकस्तस्मिंस्त्वा दधामि सह
यजमानेने- (२१)

त्याहायं वै प्रजापतेर्विभान्नाम लोकस्तस्मिन्नेवैनं दधाति
सह यजमानेन रिच्यत इव वा एतद्यद्यजते यद्यजमानभागं
प्राश्नात्यात्मानमेव प्रीणात्येतावान् वै यज्ञो यावान् यजमानभागो
यज्ञो यजमानो यद्यजमानभागं प्राश्नाति यज्ञ एव यज्ञं
प्रतिष्ठापयत्येतद्वै सूयवसं सोदकं यद्वरुहिश्चाऽऽपश्चैतद् (२२)

यजमानस्याऽऽयतनं यद्वेदिर्यत् पूर्णपात्रमन्तर्वेदि निनयति
स्व एवाऽऽयतने सूयवसं सोदकं कुरुते सदसि सन्मे भूया
इत्याहाऽऽपो वै यज्ञ आपोऽमृतं यज्ञमेवामृतमात्मन्धत्ते सर्वाणि
वै भूतानि व्रतमुपयन्तमनूप यन्ति प्राच्यां दिशि देवा ऋत्विजो
मार्जयन्तामित्याहैष वै दर्शपूर्णमासयोरवभृथो (२३)

यान्येवैनं भूतानि व्रतमुपयन्तमनूपयन्ति तैरेव सहावभृथमवैति
विष्णुमुखा वै देवाश्छन्दोभिरिमाँल्लोकाननपजय्यमभ्यजयन्
यद्विष्णुक्रमान् क्रमते विष्णुरेव भूत्वा यजमानश्छन्दोभि-
रिमाँल्लोकाननपजय्यमभि जयति विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहेत्याह

गायत्री वै पृथिवी त्रैष्टुभमन्तरिक्षं जागती द्यौरानुष्टुभीर्दिशश्छन्दो-
भिरेवेमाँल्लोकान् यथापूर्वमभि जयति॥ (२४)

इत्येतदवभृथो दिशः सप्त च॥ [५]

अगन्म सुवः सुवर्गन्मेत्याह सुवर्गमेव लोकमेति सन्दृशंस्ते
मा छिथ्सि यत्ते तपस्तस्मै ते मा वृक्षीत्याह यथायजुरेवैतत्सुभूरसि
श्रेष्ठो रश्मीनामायुर्धा अस्यायुर्मे धेहीत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते
प्र वा एषोऽस्माल्लोकाच्च्यवते यो (२५)

विष्णुक्रमान् क्रमेते सुवर्गाय हि लोकाय विष्णुक्रमाः
क्रम्यन्ते ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वे विष्णुक्रमान् क्रमेतु य
इमाँल्लोकान् भ्रातृव्यस्य संविद्य पुनरिमं लोकं प्रत्यवरोहेदित्येष
वा अस्य लोकस्य प्रत्यवरोहो यदाहेदमहममुं भ्रातृव्यमाभ्यो
दिग्भ्योऽस्यै दिव इतीमानेव लोकान्भ्रातृव्यस्य संविद्य पुनरिमं
लोकं प्रत्यवरोहति सं (२६)

ज्योतिषाऽभूवमित्याहास्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठत्यैन्द्रीमा-
वृतमन्वावर्त इत्याहासौ वा आदित्य इन्द्रस्तस्यैवाऽऽवृतमनु
पर्यावर्तते दक्षिणा पर्यावर्तते स्वमेव वीर्यमनु पर्यावर्तते
तस्माद्वक्षिणोऽर्ध आत्मनो वीर्यावत्तरोऽथो आदित्यस्यैवाऽऽवृतमनु
पर्यावर्तते समहं प्रजया सं मया प्रजेत्याहाऽऽशिष- (२७)

मेवैतामा शास्ते समिद्धो अग्ने मे दीदिहि समेद्धा ते

अग्ने दीद्यासमित्याह यथायजुरेवैतद्वसुमान् यज्ञो वसीयान्
 भूयासमित्याहाऽऽशिषमेवैतामा शांस्ते बहु वै गार्हपत्यस्यान्ते
 मिश्रमिव चर्यत आग्निपावमानीभ्यां गार्हपत्यमुप तिष्ठते
 पुनात्येवाग्निं पुनीत आत्मानं द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्या अग्ने गृहपत
 इत्याह (२८)

यथायजुरेवैतच्छ्रुतं हिमा इत्याह शतं त्वां हेमन्तानिन्धिषीयेति
 वावैतदाह पुत्रस्य नामं गृह्णात्यन्नादमेवैनं करोति तामाशिषमा
 शांसे तन्तवे ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रोऽजातः स्यात्
 तेजस्व्येवास्य ब्रह्मवर्चसी पुत्रो जायते तामाशिषमा शांसेऽमुष्मे
 ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रो (२९)

जातः स्यात् तेज एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधाति यो वै यज्ञं
 प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रतिष्ठानो वै स भवति कस्त्वा युनक्ति स
 त्वा वि मुञ्चत्वित्याह प्रजापतिर्वै कः प्रजापतिनैवैनं युनक्ति प्रजा-
 पतिना वि मुञ्चति प्रतिष्ठित्या ईश्वरं वै व्रतमविसृष्टं प्रदहोऽग्ने
 व्रतपते व्रतमचारिषमित्याह व्रतमेव (३०)

वि सृजते शान्त्या अप्रदाहाय पराङ् वाव यज्ञ एति न नि
 वर्तते पुनर्यो वै यज्ञस्य पुनरालम्भं विद्वान् यजते तमभि नि वर्तते
 यज्ञो बभूव स आ बभूवेत्याहैष वै यज्ञस्य पुनरालम्भस्तेनैवैनं
 पुनरालभतेऽनवरुद्धा वा एतस्य विराड्य आहिताग्निः सन्नसभः
 पशवः खलु वै ब्राह्मणस्य सभेष्वा प्राङुत्क्रम्य ब्रूयाद्गोमां अग्ने-

ऽवि॒मा॑ अ॒श्वी य॒ज्ञ इत्य॑व॒ स॒भा॑ रु॒न्धे प्र स॒हस्रं॑ प॒शूना॑प्रो॒त्यास्य॑
प्र॒जाया॑ वा॒जी जा॑यते॥ (३१)

यः स मा॒शिषं॑ गृह॒पत॒ इत्या॑हु यस्य॑ पु॒त्रो व्र॑तमे॒व ख॒लु वै च॑तुर्विंश॒तिश्च॑॥ [६]

दे॒वं स॒वि॒तुः प्र॑सु॒व य॒ज्ञं प्र॑सु॒व य॒ज्ञप॑तिं॒ भगा॑य दि॒व्यो ग॑न्ध॒र्वः।
के॒त॒पूः के॒तं नः पु॑नातु वा॒चस्प॑ति॒र्वाच॑म॒द्य स्व॑दाति नः॥ इन्द्र॑स्य
वज्रो॑ऽसि वा॒त्रघ्न॑स्त्वया॒ऽयं वृ॒त्रं व॑ध्यात्॥ वा॒जस्य॑ नु प्र॑स॒वे मा॒तरं॑
म॒हीम॑दि॒तिं नाम॑ वच॑सा करा॒महे। यस्या॑मि॒दं वि॒श्वं भु॑व॒नमा॑वि॒वेश॑
तस्या॑ नो दे॒वः स॑वि॒ता ध॑र्म सा॒विष॑त्॥ अ- (३२)

प॒स्व॑न्त॒र॒मृ॒तम॑प्सु भे॒षज॑म॒पामु॑त प्रश॑स्तिष्व॒श्वा भ॑वथ
वा॒जिनः॑॥ वा॒युर्वा॑ त्वा म॒नु॒र्वा त्वा ग॑न्ध॒र्वाः स॒प्तवि॑ंश॒तिः। ते
अ॒ग्रे अ॒श्वमा॑युञ्ज॒न्ते अ॑स्मिञ्ज॒वमा॑द॒धुः॥ अ॒पा न॑पा॒दाशु॑हेम॒न् य
ऊ॒र्मिः क॒कु॒द्भान् प्र॑तू॒र्तिर्वा॒जसा॑त॒मस्ते॑ना॒यं वा॒जः से॑त्॥ वि॒ष्णोः
क्र॒मो॑ऽसि वि॒ष्णोः क्रान्त॑म॒सि वि॒ष्णोर्वि॑क्रान्त॑मस्य॒ङ्को न्य॑ङ्काव॒भितो॑
रथं॑ यौ ध्वा॒न्तं वा॑ता॒ग्रम॑नु स॒ञ्चर॑न्तौ दू॒रेहे॑तिरिन्द्रि॒यावा॑न्प॒त॒त्री ते
नो॑ऽग्र॒यः प॑प्र॒यः पा॑रयन्तु॥ (३३)

अ॒प्सु न्य॑ङ्को पञ्च॑दश च॥ [७]

दे॒वस्या॑ह॒ः स॑वि॒तुः प्र॑स॒वे बृ॒हस्प॑ति॒ना वा॒ज॒जिता॑ वा॒जं जे॑षं
दे॒वस्या॑ह॒ः स॑वि॒तुः प्र॑स॒वे बृ॒हस्प॑ति॒ना वा॒ज॒जिता॑ व॒र्षि॑ष्ठं ना॒कः
रु॒हेय॑मिन्द्रा॒य वा॑चं वद॑तेन्द्रं वा॒जं जा॑पय॒तेन्द्रो वा॑जंमजयि॒त्।

अश्वा॑जनि वाजिनि॒ वाजे॑षु वाजिनीव॒त्यश्वा॑न्त्स॒मथ्सु॑ वाजय॥
 अर्वा॑ऽसि सप्ति॑रसि वाज्य॑सि वाजिनो॒ वाजं॑ धावत म॒रुता॑ प्रस॒वे
 ज॑यत् वि योज॑ना मिमीध्व॑मध्वनः स्क॒भीत् (३४)

काष्ठा॑ गच्छ॒त् वाजे॑वाजेऽवत वाजिनो नो धने॑षु विप्रा अमृता
 ऋत॑ज्ञाः॥ अ॒स्य म॒ध्वः पि॒बत मा॒दय॑ध्वं तृ॒प्ता या॑त प॒थिभि॑र्दे॒व्याना॑ः॥
 ते नो॒ अर्व॑न्तो हवन्श्रुतो॒ हवं॑ विश्वे॑ शृण्वन्तु वाजिनः॥ मि॒तद्र॑वः
 सह॑स्र॒सा मे॒धसा॑ता सनि॒ष्यवः॑। मु॒हो ये रत्न॑ः समि॒थेषु॑ ज॒भ्रिरे॑ शं नो॑
 भवन्तु वाजिनो॒ हवै॑षु॥ दे॒वता॑ता मि॒तद्र॑वः स्व॒र्काः। ज॒म्भय॑न्तोऽहिं
 वृ॒कः॑ रक्षा॑सि सने॑म्यस्मद्यु॑यवन्न- (३५)

मी॒वाः॥ ए॒ष स्य वा॒जी क्षि॑प॒णिं तु॑र॒ण्यति॑ ग्री॒वायां॑
 ब॒द्धो अ॑पि॒कक्ष॑ आ॒सनि॑। ऋतुं॑ दधि॒क्रा अनु॑ स॒न्तर्वा॑त्वत्
 प॒थाम॑ङ्का॒स्यन्वा॑पनी॒फणत्॑॥ उ॒त स्मा॑स्य॒ द्रव॑तस्तु॒रण्य॑तः प॒र्णं न
 वेर॑नु॒ वाति॑ प्रग॒र्धिनः॑। श्ये॒नस्ये॑व ध्रज॑तो अङ्क॑सं परि॑ दधि॒क्राव्णः॑
 स॒होर्जा॑ तरि॑त्रतः॥ आ मा॑ वाज॑स्य प्रस॒वो ज॑गम्या॒दा द्या॑वापृ॒थिवी॑
 वि॒श्वश॑म्भू। आ मा॑ गन्ता॑ पि॒तरा॑ (३६)

मा॒तरा॒ चाऽऽमा॒ सोमो॑ अमृ॒तत्वाय॑ गम्यात्॥ वाजिनो॑
 वाज॑जितो॒ वाजः॑ स॒रिष्य॑न्तो॒ वाजं॑ जे॒ष्यन्तो॑ बृ॒हस्प॑ते॒र्भा॒गम॑व
 जिघ्र॑त् वाजिनो॒ वाज॑जितो॒ वाजः॑ स॒सृवा॑सो॒ वाजं॑ जि॒गिवा॑सो
 बृ॒हस्प॑ते॒र्भा॒गे नि मृ॑द्वमि॒यं वः॒ सा स॒त्या स॒न्धाऽभू॑द्यामिन्द्रे॒ण

समधध्वमजीजिपत वनस्पतय इन्द्रं वाजं विमुच्यध्वम्॥ (३७)

स्कन्धीत युयवन्पितरा द्विचत्वारिंशच्च॥ [८]

क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य योनिरसि जाय एहि सुवो
रोहाव रोहाव हि सुवरहं नावुभयोः सुवो रोक्ष्यामि वाजंश्च
प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्जियश्चाऽ-
ऽन्त्यायनश्चान्त्यश्च भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च। आयुर्यज्ञेन
कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानो - (३८)

यज्ञेन कल्पतां व्यानो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां
श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा
यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पतां सुवर्देवाः अंगन्मामृता
अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूम समहं प्रजया सं मया प्रजा समहं
रायस्पोषेण सं मया रायस्पोषोऽन्नाय त्वाऽन्नाद्याय त्वा वाजाय
त्वा वाजजित्यायै त्वाऽमृतमसि पुष्टिरसि प्रजननमसि॥ (३९)

अपानो वाजाय नवं च॥ [९]

वाजस्येमं प्रसवः सुषुवे अग्रे सोमं राजानमोषधीष्वप्सु।
ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु वयं राष्ट्रे जाग्रियाम पुरोहिताः॥
वाजस्येदं प्रसव आ बभूवेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः। स
विराजं पर्येति प्रजानन् प्रजां पुष्टिं वर्धयमानो अस्मे॥ वाजस्येमां
प्रसवः शिश्रिये दिवमिमा च विश्वा भुवनानि सम्राट्। अदिथ्सन्तं
दापयतु प्रजानन् रयिं (४०)

च नः सर्ववीरां नि यच्छतु॥ अग्ने अच्छा वदेह नः प्रति नः
 सुमना भव। प्र णो यच्छ भुवस्पते धनदा असि नस्त्वम्॥ प्र णो
 यच्छत्वयमा प्र भगुः प्र बृहस्पतिः। प्र देवाः प्रोत सूनृता प्र वाग्देवी
 ददातु नः॥ अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय। वाचं विष्णुं
 सरस्वतीं सवितारं (४१)

च वाजिनम्॥ सोमं राजानं वरुणमग्निमन्वारंभामहे।
 आदित्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम्॥ देवस्य त्वा
 सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां सरस्वत्यै वाचो
 यन्तुर्यत्रेणाग्रेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य बृहस्पतेस्त्वा
 साम्राज्येनाभिषिञ्चामि॥ (४२)

रयिं सवितारं षट्त्रिंशच्च॥ [१०]

अग्निरेकाक्षरेण वाचमुदजयदश्विनौ द्वाक्षरेण प्राणापानावुद-
 जयतां विष्णुस्त्र्यक्षरेण त्रीँल्लोकानुदजयत्सोमश्चतुरक्षरेण चतुष्पदः
 पशूनुदजयत् पूषा पञ्चाक्षरेण पङ्क्तिमुदजयद्धाता षडक्षरेण
 षडृतूनुदजयन्मरुतः सप्ताक्षरेण सप्तपदां शक्ररीमुदजयन्
 बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुदजयन्मित्रो नवाक्षरेण त्रिवृतं
 स्तोममुदजय- (४३)

द्वरुणो दशाक्षरेण विराजमुदजयदिन्द्र एकादशाक्षरेण
 त्रिष्टुभमुदजयद् विश्वे देवा द्वादशाक्षरेण जगतीमुदजयन्

वसवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशः स्तोममुदजयन् रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण
चतुर्दशः स्तोममुदजयन्नादित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशः
स्तोममुदजयन्नदितिः षोडशाक्षरेण षोडशः स्तोममुदजयत्
प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशः स्तोममुदजयत्॥ (४४)

अजयत् षट्त्वारिंशच्च॥ [११]

उपयामगृहीतोऽसि नृषदं त्वा द्रुषदं भुवनसदमिन्द्राय जुष्टं
गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वोपयामगृहीतोऽस्यप्सुषदं त्वा घृतसदं
व्योमसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वोपयामगृहीतो-
ऽसि पृथिविषदं त्वाऽन्तरिक्षसदं नाकसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष
ते योनिरिन्द्राय त्वा॥ ये ग्रहाः पञ्चजनीना येषां तिस्रः परमजाः।
दैव्यः कोशः (४५)

समुञ्जितः। तेषां विशिंप्रियाणामिषमूर्जः समग्रभीमेष ते
योनिरिन्द्राय त्वा॥ अपां रसमुद्वयसं सूर्यरश्मिं समाभृतम्।
अपां रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तममेष ते योनिरिन्द्राय
त्वा॥ अया विष्ठा जनयन्कर्वराणि स हि घृणिरुरुर्वराय गातुः।
स प्रत्युदैद्धरुणो मध्वो अग्रं स्वायां यत्तनुवां तनूमैरयत।
उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिः
प्रजापतये त्वा॥ (४६)

कोशस्तनुवां त्रयोदश च॥ [१२]

अन्वह॑ मासा॒ अन्वि॒द्वना॒न्यन्वोष॑धीरनु॒ पर्व॑तासः। अन्वि॒न्द्रः॑
 रोद॑सी वाव॒शाने॑ अन्वापो॑ अजिह॒त जाय॑मानम्॥ अनु॑ ते दायि म॒ह
 इन्द्रि॑याय॒ स॒त्रा ते॒ विश्व॑मनु॒ वृत्र॑हत्यै। अनु॑ क्ष॒त्रमनु॑ सहो॒ यज॑त्रेन्द्रं
 दे॒वेभि॑रनु॒ ते नृ॑षह्यै॥ इन्द्रा॑णीमा॒सु ना॑रिषु सु॒पत्नी॑म॒हम॑श्रवम्। न
 ह्य॑स्या अ॒परं च॒न ज॒रसा॒ (४७)

मर॑ते॒ पतिः॑॥ नाह॑मिन्द्राणि रा॒रण॒ सख्यु॑र्वृषाक॒पेर॑ऋते।
 यस्ये॒दम॑प्य॑ ह॒विः प्रि॑यं दे॒वेषु॑ गच्छ॑ति॥ यो जा॒त ए॒व प्र॑थ॒मो
 मन॑स्वान् दे॒वो दे॒वान् क्र॑तुना॒ पर्य॑भूषत्। यस्य॑ शुष्मा॒द्रोद॑सी
 अभ्य॑सेतां नृ॒म्णस्य॑ म॒हा स॒ जना॑सु॒ इन्द्रः॑॥ आ ते॒ म॒ह इन्द्रो॑त्यु॒ग्र
 सम॑न्यवो॒ यत्स॒मर॑न्त॒ सेनाः॑। पता॑ति दि॒द्युन्नय॑स्य बाहु॒वोर्मा
 ते॒ (४८)

मनो॑ विष्व॒द्रिय॒ग्विचा॑रीत्॥ मा नो॑ म॒र्धोरा॑ भ॒रा द॒द्धि तन्नः॑ प्र
 दा॒शुषे॑ दा॒तवे॑ भूरि॒ यत् ते॑। नव्ये॑ दे॒ष्णे श॑स्ते अ॒स्मिन् तं उ॒क्थे
 प्र ब्र॑वाम व॒यमिन्द्र॑ स्तुवन्तः॥ आ तू भ॑र॒ माकि॑रेतत् परि॒ष्ठाद्वि॒द्वा
 हि त्वा॒ वसु॑पतिं॒ वसू॑नाम्। इन्द्र॑ यत् ते॒ माहि॑नं॒ दत्र॑मस्त्य॒स्मभ्यं॑
 तद्ध॑र्यश्च॒ (४९)

प्र य॑न्धि॥ प्र॒दा॒तार॑ हवामह॒ इन्द्र॑मा ह॒विषा॑ व॒यम्। उ॒भा
 हि ह॑स्ता॒ वसु॑ना॒ पृण॑स्वाऽऽप्र य॑च्छ॒ दक्षि॑णा॒दोत॑ स॒व्यात्॥ प्र॒दा॒ता
 व॒ज्री वृ॑षभस्तुरा॒षाढु॑ष्मी राजा॑ वृ॒त्रहा॑ सोम॒पावा॑। अ॒स्मिन् य॒ज्ञे
 ब॒र्हिष्या॑ निषद्या॒र्था भव॑ यज॑मानाय॒ शं योः॑॥ इन्द्रः॑ सु॒त्रामा॒ स्ववा॑ः

अवोभिः सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः। बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु
सुवीर्यस्य (५०)

पतयः स्याम॥ तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे
स्याम। स सुत्रामा स्ववा इन्द्रो अस्मे आराचिद्वेषः सनुतर्युयोतु॥
रेवतीर्नः सधमाद इन्द्रं सन्तु तुविवाजाः। क्षुमन्तो याभिर्मदेम॥
प्रो ष्वस्मै पुरोरथमिन्द्राय शूषमर्चत। अभीके चिदु लोककृत्स्नङ्गे
समत्सु वृत्रहा। अस्माकं बोधि चोदिता नभन्तामन्यकेषाम्। ज्याका
अधि धन्वसु॥ (५१)

जुरसा मा ते हर्यश्च सुवीर्यस्याध्येकं च॥ [१३]

॥ अष्टमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे अष्टमः प्रश्नः ॥

अनुमत्यै पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति धेनुर्दक्षिणा ये प्रत्यञ्चः
शम्याया अवशीयन्ते तन्नैर्ऋतमेककपालं कृष्णं वासः कृष्णतृषं
दक्षिणा वीहि स्वाहाऽऽहुतिं जुषाण एष ते निर्ऋते भागो भूते
हविष्मत्यसि मुञ्चेममहंसः स्वाहा नमो य इदं चकाराऽऽदित्यं
चरुं निर्वपति वरो दक्षिणाऽऽग्नावैष्णवमेकादशकपालं वामनो वही
दक्षिणाऽग्नीषोमीय- (१)

मेकादशकपालं हिरण्यं दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालमृषभो वही

दक्षिणाऽऽग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रं दध्यृषभो वही दक्षिणैन्द्राग्रं द्वादश-
कपालं वैश्वदेवं चरुं प्रथमजो वथ्सो दक्षिणा सौम्यः श्यामाकं
चरुं वासो दक्षिणा सरस्वत्यै चरुः सरस्वते चरुं मिथुनौ गावौ
दक्षिणा॥ (२)

अग्नीषोमीयं चतुस्त्रिंशच्च॥ [१]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुः सावित्रं द्वादश-
कपालः सारस्वतं चरुं पौष्णं चरुं मारुतः सप्तकपालं
वैश्वदेवीमामिक्षां द्यावापृथिव्यमेककपालम्॥ (३)

आग्नेयमष्टादश॥ [२]

ऐन्द्राग्रमेकादशकपालं मारुतीमामिक्षां वारुणीमामिक्षां
कायमेककपालं प्रधास्यान् हवामहे मरुतो यज्ञवाहसः करम्भेण
सजोषसः॥ मो पू ण इन्द्र पृथ्सु देवास्तु स्म ते शुष्मिन्नव्या।
मही ह्यस्य मीढुषो यव्या। हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः॥ यद्
ग्रामे यदरण्ये यथ्सभायां यदिन्द्रिये। यच्छूद्रे यदर्य एनश्चकृमा
वयम्। यदेकस्याधि धर्मणि तस्यावयजनमसि स्वाहा॥ अक्रन्
कर्म कर्मकृतः सह वाचा मयोभुवा॥ देवेभ्यः कर्म कृत्वाऽस्तं प्रेतं
सुदानवः॥ (४)

वयं यद् विंशतिश्च॥ [३]

अग्रयेऽनीकवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति साक९
 सूर्येणोद्यता मरुद्ध्यः सान्तपनेभ्यो मध्यन्दिने चरुं मरुद्ध्यो
 गृहमेधिभ्यः सर्वासां दुग्धे सायं चरुं पूर्णा दर्वि परा पतु सुपूर्णा
 पुनरापता वस्त्रेव वि क्रीणावहा इषमूर्ज९ शतक्रतो॥ देहि मे
 ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधे निहारमिन्नि मे हरा निहारं (५)

नि हरामि ते॥ मरुद्ध्यः क्रीडिभ्यः पुरोडाश९ सप्तकपालं
 निर्वपति साक९ सूर्येणोद्यताग्रेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरु९
 सावित्रं द्वादशकपाल९ सारस्वतं चरुं पौष्णं चरुमैन्द्राग्रमेकादश-
 कपालमैन्द्रं चरुं वैश्वकर्मणमेककपालम्॥ (६)

हरा निहारं त्रि९शच्च॥ [४]

सोमाय पितृमते पुरोडाश९ षट्कपालं निर्वपति पितृभ्यो
 बर्हिषद्भ्यो धानाः पितृभ्योऽग्निष्वात्तेभ्योऽभिवान्यायै दुग्धे
 मन्थमेतत् ते तत् ये च त्वामन्वेतत् ते पितामह प्रपितामह ये च
 त्वामन्वत्र पितरो यथाभागं मन्दध्व९ सुसन्दशं त्वा वयं मघवन्
 मन्दिषीमहि॥ प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो यासि वशा९ अनु॥ योजा
 न्विन्द्र ते हरी॥ (७)

अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत॥ अस्तोषत स्वभानवो
 विप्रा नविष्ठया मती॥ योजा न्विन्द्र ते हरी॥ अक्षन् पितरो-
 ऽमीमदन्त पितरोऽतीतृपन्त पितरोऽमीमृजन्त पितरः॥ परेत

पितरः सोम्या गम्भीरैः पृथिभिः पूर्यैः॥ अथां पितृन्सुविदत्रां
अपीत यमेन ये सधमादं मदन्ति॥ मनो न्वा हुवामहे नाराशंसेन
स्तोमेन पितृणां च मन्मभिः॥ आ (८)

न एतु मनः पुनः ऋत्वे दक्षाय जीवसे॥ ज्योक् च सूर्यं दृशे॥
पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः॥ जीवं व्रातं सचेमहि॥
यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यन्मातरं पितरं वा जिहिंसिम॥
अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्र मुञ्चतु दुरिता यानि चकृम
करोतु मामनेनसम्॥ (९)

हरी मन्मभिरा चतुश्चत्वारिंशच्च॥ [५]

प्रतिपूरुषमेककपालान्निर्वपत्येकमतिरिक्तं यावन्तो गृह्याः
स्मस्तेभ्यः कमकरं पशूनां शर्मासि शर्म यजमानस्य शर्म मे
यच्छैक एव रुद्रो न द्वितीयाय तस्थ आखुस्तं रुद्र पशुस्तं
जुषस्वेष ते रुद्र भागः सह स्वस्त्राऽम्बिकया तं जुषस्व भेषजं
गवेऽश्वाय पुरुषाय भेषजमथो अस्मभ्यं भेषजं सुभेषजं (१०)

यथाऽसंति॥ सुगं मेषाय मेष्यां अवांम्ब रुद्रमदिमह्यं देवं
त्र्यम्बकम्॥ यथा नः श्रेयसः करद्वयां नो वस्यसः करद्वयां नः
पशुमतः करद्वयां नो व्यवसाययात्॥ त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं
पुष्टिर्वधनम्॥ उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात्॥ एष
ते रुद्र भागस्तं जुषस्व तेनावसेन परो मूर्जवतोऽतीह्यवततधन्वा

पिनाकहस्तः कृत्तिवासाः॥ (११)

सुभेषजमिहि त्रीणि च॥ [६]

ऐन्द्राग्रं द्वादशकपालं वैश्वदेवं चरुमिन्द्राय शुनासीराय
पुरोडाशं द्वादशकपालं वायव्यं पर्यः सौर्यमेककपालं द्वादशगवः
सीरं दक्षिणाऽऽग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति रौद्रं गावीधुकं चरुमैन्द्रं
दधि वारुणं यवमयं चरुं वहिनीं धेनुर्दक्षिणा ये देवाः पुरःसदो-
ऽग्निनेत्रा दक्षिणसदो यमनेत्राः पश्चात्सदः सवितृनेत्रा उत्तरसदो
वरुणनेत्रा उपरिषदो बृहस्पतिनेत्रा रक्षोहणस्ते नः पान्तु ते
नोऽवन्तु तेभ्यो (१२)

नमस्तेभ्यः स्वाहा समूढः रक्षः सन्दग्धः रक्ष इदमहः
रक्षोऽभि सं दहाम्यग्रये रक्षोघ्ने स्वाहा यमाय सवित्रे वरुणाय
बृहस्पतये दुवस्वते रक्षोघ्ने स्वाहा प्रष्टिवाही रथो दक्षिणा देवस्य
त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याः रक्षसो वधं
जुहोमि हतः रक्षोऽवधिष्म रक्षो यद्वस्ते तदक्षिणा॥ (१३)

तेभ्यः पञ्चचत्वारिंशच्च॥ [७]

धात्रे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपत्यनुमत्यै चरुः राकायै
चरुः सिनीवात्यै चरुं कुह्वै चरुं मिथुनौ गावौ दक्षिणा-
ऽऽग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपत्यैन्द्रावैष्णवमेकादशकपालं
वैष्णवं त्रिकपालं वामनो वही दक्षिणाऽग्नीषोमीयमेकादशकपालं

निर्वपतीन्द्रासोमीयमेकादशकपालः सौम्यं चरुं बभ्रुर्दक्षिणा
 सोमापौष्णं चरुं निर्वपत्यैन्द्रापौष्णं चरुं पौष्णं चरुं श्यामो
 दक्षिणा वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणा वारुणं
 यवमयं चरुमश्वो दक्षिणा॥ (१४)

निरष्टो च॥ _____[८]

बार्हस्पत्यं चरुं निर्वपति ब्रह्मणो गृहे शितिपृष्ठो
 दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालः राजन्यस्य गृह ऋषभो दक्षिणा-
 ऽऽदित्यं चरुं महिष्यै गृहे धेनुर्दक्षिणा नैर्ऋतं चरुं परिवृत्तयै
 गृहे कृष्णानां व्रीहीणां नखनिर्भिन्नं कृष्णा कूटा दक्षिणा-
 ऽऽग्नेयमष्टाकपालः सेनान्यो गृहे हिरण्यं दक्षिणा वारुणं
 दशकपालः सूतस्य गृहे महानिरष्टो दक्षिणा मारुतः सप्तकपालं
 ग्रामण्यो गृहे पृश्निर्दक्षिणा सावित्रं द्वादशकपालं (१५)

क्षत्तुर्गृह उपध्वस्तो दक्षिणाऽऽश्विनं द्विकपालः सङ्ग्रहीतुर्गृहे
 संवात्यौ दक्षिणा पौष्णं चरुं भागदुघस्य गृहे श्यामो दक्षिणा रौद्रं
 गावीधुकं चरुमक्षावापस्य गृहे शबल उद्धारो दक्षिणेन्द्राय सुत्राम्णै
 पुरोडाशमेकादशकपालं प्रति निर्वपतीन्द्रायाः होमुचेऽयं नो राजा
 वृत्रहा राजा भूत्वा वृत्रं वेध्यान्मैत्राबार्हस्पत्यं भवति श्वेतायै
 श्वेतवत्सायै दुग्धे स्वयं मूर्ते स्वयं मथित आज्य आश्वत्थे (१६)

पात्रे चतुःस्रक्तौ स्वयमवपन्नायै शाखायै कूर्णांश्चाकर्णांश्च

तण्डुलान् वि चिनुयाद्ये कर्णाः स पर्यसि बारहस्पत्यो येऽकर्णाः
 स आज्ये मैत्रः स्वयं कृता वेदिर्भवति स्वयं दिनं बरुहिः स्वयं
 कृत इध्मः सैव श्वेता श्वेतवत्सा दक्षिणा॥ (१७)

सावित्रं द्वादशकपालमाश्वत्थे त्रयस्त्रिंशच्च॥ [१]

अग्नये गृहपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति कृष्णां
 व्रीहीणां सोमाय वनस्पतये श्यामाकं चरुं सवित्रे सत्यप्रसवाय
 पुरोडाशं द्वादशकपालमाशूनां व्रीहीणां रुद्राय पशुपतये
 गावीधुकं चरुं बृहस्पतये वाचस्पतये नैवारं चरुमिन्द्राय ज्येष्ठाय
 पुरोडाशमेकादशकपालं महाव्रीहीणां मित्राय सत्यायाऽम्बानां
 चरुं वरुणाय धर्मपतये यवमयं चरुं सविता त्वां प्रसवानां
 सुवतामग्निर्गृहपतीनां सोमो वनस्पतीनां रुद्रः पशूनां (१८)

बृहस्पतिर्वाचामिन्द्रो ज्येष्ठानां मित्रः सत्यानां वरुणो
 धर्मपतीनां ये देवा देवसुवः स्थ त इममांमुष्यायुणमनमित्राय
 सुवध्वं महते क्षत्राय महत आधिपत्याय महते जानराज्यायैष
 वो भरता राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानां राजा प्रति त्यन्नाम
 राज्यमधायि स्वां तनुवं वरुणो अशिश्नेच्छुचेर्मित्रस्य व्रत्यां
 अभूमामन्महि महत ऋतस्य नाम सर्वे व्राता वरुणस्याभूवन्वि
 मित्र एवैररातिमतारीदसूषुदन्त यज्ञियां ऋतेन व्यु त्रितो
 जरिमाणं न आनड विष्णोः क्रमोऽसि विष्णोः क्रान्तमसि

विष्णोर्विक्रान्तमसि॥ (१९)

पशूनां ब्राताः पञ्चविंशतिश्च॥ [१०]

अ॒र्थे॒तः स्था॒ऽपां पति॑रसि॒ वृषा॑स्यूर्मिर्वृष॒सेनो॑ऽसि ब्रज॒क्षितः॑
स्थ म॒रुता॒मोजः॑ स्थ सूर्य॑वर्चसः स्थ सूर्य॑त्वचसः स्थ
मा॒न्दाः स्थ वा॒शाः स्थ श॒क्ररीः स्थ वि॒श्वभृ॑तः स्थ
ज॒नभृ॑तः स्था॒ऽग्नेस्ते॑ज॒स्याः स्था॒ऽपामोष॑धीना॒ः रसः॑ स्था॒
ऽपो दे॒वीर्मधु॑मतीरगृह्ण॒न्नूर्ज॑स्वती राज॒सूया॑य चि॒ता॒नाः।
याभि॑र्मि॒त्रावरु॑णाव॒भ्यषि॑ञ्चन् याभि॑रिन्द्र॒मन॑यन्नत्य॒रातीः॥ रा॒ष्ट्रदाः
स्थ रा॒ष्ट्रं दत्त॑ स्वाहा॑ राष्ट्र॒दाः स्थ रा॒ष्ट्रम॒मुष्मै॑ दत्त॥ (२०)

अत्येकादश च॥ [११]

दे॒वीरा॒पः सं मधु॑मतीर्मधु॒मती॑भिः सृज्य॒ध्वं म॒हि वर्चः॑
क्ष॒त्रिया॑य वन्वा॒ना अना॑धृष्टाः सी॒दतो॑र्ज॒स्वती॑र्म॒हि वर्चः॑ क्ष॒त्रिया॑य
दध॑तीरनिभृष्टमसि वा॒चो बन्धु॑स्तपो॒जाः सोम॑स्य दा॒त्रम॑सि शु॒क्रा
वः शु॒क्रेणोत्पु॑नामि च॒न्द्राश्च॒न्द्रेणा॑मृता॒ अमृ॑तेन॒ स्वाहा॑ राज॒सूया॑य
चि॒ता॒नाः॥ स॒ध॒मादो॑ द्यु॒ग्निनी॒रूर्ज॑ ए॒ता अ॒निभृ॑ष्टा अप॒स्युवो॑
वसा॑नः। प॒स्त्या॑सु च॒क्रे वरु॑णः स॒धस्थ॑म॒पाः शिशु॑र्- (२१)

मातृ॑तमास्वन्तः॥ क्ष॒त्रस्यो॒ल्बम॑सि क्ष॒त्रस्य॑ योनि॑र॒स्यावि॑न्नो
अ॒ग्निर्गृ॒हप॑तिरावि॒न्न इन्द्रो॑ वृ॒द्धश्र॑वा आ॒वि॒न्नः पू॒षा वि॒श्ववे॑दा

आवि॑न्नौ मि॒त्रावरु॑णावृ॒तावृ॒धावावि॑न्ने द्यावा॑पृथि॒वी धृ॒तव्र॑ते आवि॑न्ना
 दे॒व्यदि॑तिर्वि॒श्वरू॒प्यावि॑न्नोऽय॒मसा॑वा॒मुष्या॑य॒णोऽस्यां वि॒श्यस्मिन्
 रा॒ष्ट्रे म॑ह॒ते क्ष॒त्राय॑ म॒ह॒त आधि॑पत्याय म॒ह॒ते जा॑न॒राज्या॑यैष वो
 भ॒रता॒ राजा॒ सोमो॑ऽस्माकं ब्रा॒ह्मणा॑ना॒ः राजेन्द्र॑स्य (२२)

वज्रो॑ऽसि॒ वार्त्रघ्न॑स्त्वया॒ऽयं वृ॒त्रं व॑ध्याच्छत्रु॒बाध॑नाः स्थ पा॒त मां
 प्र॒त्यश्च॑ पा॒त मां ति॒र्यश्च॑म॒न्वश्च॑ मा पा॒त दि॒ग्भ्यो मां पा॒त वि॒श्वो॑भ्यो मा
 ना॒ष्ट्राभ्यः॑ पा॒त हि॒र॑ण्यवर्णावुषसां॑ वि॒रोके॑ऽयः स्थू॒णावु॑दि॒तौ सूर्य॑स्या॒
 ऽऽरो॑हतं वरुण मि॒त्रं ग॑तं॒ तत॑श्चक्षाथामदि॑तिं दि॒तिं च॥ (२३)

शिशुरिन्द्रस्यैकचत्वारि॑शच्च॥ [१२]

स॒मिध॒मा ति॑ष्ठ गाय॒त्री त्वा छ॑न्द॒साम॑वतु त्रि॒वृथ॑स्तोमो
 रथ॑न्त॒र॑ सामा॒ग्नि॒दे॒वता॒ ब्र॒ह्म द्र॑वि॒णमु॑ग्रामा ति॑ष्ठ त्रि॒ष्टुप् त्वा
 छ॑न्द॒साम॑वतु प॒ञ्चद॑शः स्तोमो बृ॒ह॒त्सामेन्द्रो॑ दे॒वता॑ क्ष॒त्रं द्र॑वि॒णं
 वि॒राज॑मा ति॑ष्ठ जग॑ती त्वा छ॑न्द॒साम॑वतु स॒प्तद॑शः स्तोमो वैरू॒प॑
 सामं म॒रुतो॑ दे॒वता॒ वि॒द्व्रवि॑णमु॒दीची॑मा ति॑ष्ठानु॒ष्टुप् त्वा (२४)

छ॑न्द॒साम॑वत्वेकवि॒ंशः स्तोमो॑ वैरा॒ज॑ सामं मि॒त्रावरु॑णौ
 दे॒वता॒ बलं॒ द्र॑वि॒णमु॑र्ध्वा॒मा ति॑ष्ठ प॒ङ्क्ति॑स्त्वा छ॑न्द॒साम॑वतु
 त्रि॒णव॑त्रयस्त्रि॒ंशो स्तोमो॑ शा॒क्रर॑रे॒वते साम॑नी बृ॒ह॒स्पति॑दे॒वता॒
 वर्चो॑ द्र॑वि॒णमी॒दृङ् चा॑न्या॒दृङ् चै॒ता॒दृङ् च॑ प्रति॒दृङ् च॑ मि॒तश्च॑
 स॒मि॒तश्च॑ स॒भ॒राः। शु॒क्रज्यो॑तिश्च चि॒त्रज्यो॑तिश्च स॒त्यज्यो॑तिश्च

ज्योतिष्मांश्च सत्यश्चर्तपाश्चा- (२५)

त्य॑हाः। अ॒ग्नये॑ स्वाहा सोमा॑य स्वाहा सवि॑त्रे स्वाहा
सर॑स्वत्यै स्वाहा पू॒ष्णे स्वाहा बृ॒हस्प॑तये स्वाहेन्द्रा॑य स्वाहा
घोषा॑य स्वाहा श्लोका॑य स्वाहाऽ॒शाय॑ स्वाहा भगा॑य स्वाहा
क्षेत्र॑स्य पत॑ये स्वाहा पृथि॑व्यै स्वाहाऽन्तरि॑क्षाय स्वाहा दि॒वे
स्वाहा सूर्या॑य स्वाहा च॒न्द्रम॑से स्वाहा नक्ष॑त्रेभ्यः स्वाहाऽद्भ्यः
स्वाहोष॑धीभ्यः स्वाहा वन॑स्पति॒भ्यः स्वाहा चरा॑चरेभ्यः स्वाहा
परि॑प्लवेभ्यः स्वाहा सरी॑सृपेभ्यः स्वाहा॥ (२६)

अ॒नुष्ट॑स्वर्तपाश्च सरी॑सृपेभ्यः स्वाहा॥ [१३]

सोम॑स्य त्विषि॑रसि तवे॑व मे त्विषि॑र्भूयादमृ॑तमसि मृ॒त्योर्मा
पाहि॑ दि॒द्योन्मा॑ पा॒ह्यवै॑ष्टा द॒न्दशू॑का निर॑स्तं नम॑चेः शिरः॑॥ सोमो
राजा॑ वरु॑णो दे॒वा ध॑र्म॒सुव॑श्च ये। ते ते वाच॑ सुव॒न्तां ते ते प्रा॑ण
सुव॒न्तां ते ते चक्षुः॑ सुव॒न्तां ते ते श्रोत्र॑ सुव॒न्तां सोम॑स्य त्वा
द्यु॒म्नेना॑भिषि॒श्चाम्य॑ग्रे- (२७)

स्तेज॑सा सूर्य॑स्य वर्च॑सेन्द्र॒स्येन्द्रि॑येण मि॒त्रावरु॑णयोर्वीर्ये॑ण
म॒रुता॑मोज॑सा क्ष॒त्राणां॑ क्ष॒त्रप॑तिर॒स्यति॑ दि॒वस्पा॑हि स॒माव॑वृ॒त्रन्नध॑रा-
गुदी॑चीरहि॑ बु॒ध्रिय॑मनु॒ सञ्चर॑न्ती॒स्ताः पर्व॑तस्य वृष॒भस्य॑ पृ॒ष्ठे
नाव॑श्चरन्ति स्व॒सिचं॑ इया॒नाः॥ रुद्र॑ यत्ते क्रयी॑ परं नाम॒ तस्मै॑
हुत॑मसि य॒मेष्ट॑मसि। प्रजा॑पते न त्वदे॒तान्य॑न्यो विश्वा॑ जा॒तानि॑

परि॒ ता ब॑भूव। यत्का॑मास्ते जुहु॑मस्तन्नो॑ अस्तु व॒यः॑ स्याम॒
पत॑यो रयी॒णाम्॥ (२८)

अग्नेस्तैकादश च॥ _____ [१४]

इन्द्र॑स्य॒ वज्रो॑ऽसि॒ वार्त्रघ्न॑स्त्वया॒ऽयं वृ॒त्रं व॑ध्यान्मि॒त्रावरु॑ण-
योस्त्वा प्रशा॒न्नोः प्र॒शिषा॑ युनज्मि य॒ज्ञस्य॒ योगे॑न॒ विष्णोः॑ क्रमो॑ऽसि॒
विष्णोः॑ क्रा॒न्तम॑सि॒ विष्णोर्वि॑क्रा॒न्तम॑सि म॒रुता॑ प्रस॒वे जे॑षमाप्तं म॒नः
सम॑हमिन्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑ण पशू॒नां म॒न्युर॑सि॒ तवे॑व मे म॒न्युर्भू॑या॒न्नमो॑
मा॒त्रे पृ॑थि॒व्यै माऽहं॑ मा॒तरं॑ पृथि॒वीः हि॑सि॒षं मा (२९)

मां मा॒ता पृ॑थि॒वी हि॑सी॒दियं॑दस्यायु॒रस्यायु॑र्मे धे॒ह्यूर्गस्यूर्जं॑
मे धेहि॒ यु॒ङ्क्षुःसि॒ वर्चो॑ऽसि॒ वर्चो॑ मयि॒ धे॒ह्यग्र॑ये गृ॒हप॑तये स्वाहा
सोमा॑य॒ वन॑स्पतये स्वाहेन्द्र॑स्य॒ बला॑य॒ स्वाहा॑ म॒रुता॑मोज॒से
स्वाहा॑ ह॒ःसः॑ शु॒चिष॑द्वसु॒रन्तरि॑क्षसद्धोता वेदि॑षदतिथिर्दु॒रोण॑सत्।
नृष॑द्वर॒सद॑त॒सद्धो॑म॒सद॑जा गो॒जा ऋ॑त॒जा अ॑द्रि॒जा ऋ॑तं
बृ॒हत्॥ (३०)

हि॑सि॒षं म॑र्त॒जास्त्री॑णि च॥ _____ [१५]

मि॒त्रो॑ऽसि॒ वरु॑णोऽसि॒ सम॑हं वि॒श्वैर्दे॒वैः क्ष॒त्रस्य॒ नाभि॑रसि॒
क्ष॒त्रस्य॒ योनि॑रसि॒ स्यो॒नामा सी॑द सु॒षदा॒मा सी॑द॒ मा त्वा॑
हि॑सी॒न्मा मा॑ हि॑सी॒न्निष॑साद धृ॒तव्र॑तो वरु॑णः प॒स्त्या॑ स्वा
साम्रा॑ज्याय सु॒क्रतु॑र्ब्रह्मा(३)न् त्व॑ रा॒जन् ब्र॒ह्माऽसि॑ सवि॒ता-

ऽसि सत्यसवो ब्रह्मा(३)न् त्व९ राजन् ब्रह्माऽसीन्द्रोऽसि
सत्यौजा (३१)

ब्रह्मा(३)न् त्व९ राजन् ब्रह्माऽसि मित्रोऽसि सुशेवो
ब्रह्मा(३)न् त्व९ राजन् ब्रह्माऽसि वरुणोऽसि सत्यधर्मेन्द्रस्य
वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्तेन मे रध्य दिशोऽभ्यय९ राजाऽभूत्सुश्लोकाँ(४)
सुमङ्गलाँ(४) सत्यराजा(३)न्। अपां नत्रे स्वाहोर्जो नत्रे
स्वाहाऽग्नये गृहपतये स्वाहा॥ (३२)

सत्यौजाँश्चत्वारि९शच्च॥ [१६]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणा सारस्वतं चरुं
वँथ्सतुरी दक्षिणा सावित्रं द्वादशकपालमुपध्वस्तो दक्षिणा पौष्णं
चरु९ श्यामो दक्षिणा बारहस्पत्यं चरु९ शितिपृष्ठो दक्षिणैन्द्रमेका-
दशकपालमृषभो दक्षिणा वारुणं दशकपालं महानिरष्टो दक्षिणा
सौम्यं चरुं बभ्रुर्दक्षिणा त्वाष्ट्रमष्टाकपाल९ शुण्ठो दक्षिणा वैष्णवं
त्रिकपालं वामनो दक्षिणा॥ (३३)

आग्नेयं द्विचत्वारि९शत्॥ [१७]

सद्यो दीक्षयन्ति सद्यः सोमं क्रीणन्ति पुण्डरिस्रजां प्र
यच्छति दशभिर्वँथ्सतुरैः सोमं क्रीणाति दशपेयो भवति शतं
ब्राह्मणाः पिबन्ति सप्तदश९ स्तोत्रं भवति प्राकाशावध्वर्यवे
ददाति स्रजमुद्गात्रे रुक्म९ होत्रेऽश्वं प्रस्तोतृप्रतिहर्तृभ्यां द्वादश

पष्ठौहीर्ब्रह्मणे वशां मैत्रावरुणायर्षभं ब्राह्मणाच्छुःसिने वासंसी
 नेष्टापोतृभ्याः स्थूरिं यवाचितमच्छावाकायानुद्वाहमग्नीधे भार्गवो
 होता भवति श्रायन्तीयं ब्रह्मसामं भवति वारवन्तीयमग्निष्टोमसामं
 सारस्वतीरपो गृह्णाति॥ (३४)

वारवन्तीयं चत्वारि च॥ [१८]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणैन्द्रमेकादश-
 कपालमृषभो दक्षिणा वैश्वदेवं चरुं पिशङ्गीं पष्ठौही दक्षिणा
 मैत्रावरुणीमामिक्षां वशा दक्षिणा बारहस्पत्यं चरुं शितिपृष्ठो
 दक्षिणाऽऽदित्यां मल्हां गर्भिणीमा लभते मारुतीं पृश्निं
 पष्ठौहीमश्विभ्यां पूष्णे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति सरस्वते
 सत्यवाचे चरुं सवित्रे सत्यप्रसवाय पुरोडाशं द्वादशकपालं
 तिसृधन्वः शुष्कदृतिर्दक्षिणा॥ (३५)

आग्नेयं सप्तचत्वारिंशत्॥ [१९]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुं सवित्रं द्वादश-
 कपालं बारहस्पत्यं चरुं त्वाष्ट्रमष्टाकपालं वैश्वानरं द्वादशकपालं
 दक्षिणो रथवाहनवाहो दक्षिणा सारस्वतं चरुं निर्वपति पौष्णं चरुं
 मैत्रं चरुं वारुणं चरुं क्षैत्रपत्यं चरुमादित्यं चरुमुत्तरो रथवाहनवाहो
 दक्षिणा॥ (३६)

आग्नेयं चतुस्त्रिंशत्॥ [२०]

स्वा॒द्वीं त्वा॑ स्वा॒दुना॑ ती॒व्रां ती॒व्रेणा॒मृता॑म॒मृते॑न सृ॒जामि॑
 स॒सोमे॑न॒ सोमो॑ऽस्य॒श्विभ्या॑ पच्यस्व॒ सर॑स्वत्यै पच्यस्वेन्द्रा॒य
 सु॒त्राम्णो॑ पच्यस्व पु॒नातुं॑ ते परि॒स्रुत॑ः सोम॒ः सूर्य॑स्य दुहि॒ता।
 वारे॑ण॒ शश्व॑ता॒ तना॑॥ वा॒युः पू॒तः प॒वित्रे॑ण प्र॒त्यङ्ख॑सोमो॒ अति॑द्रुतः।
 इन्द्र॑स्य॒ युज्यः॑ सखा॑॥ कु॒विद॒ङ्ग॒ यव॑मन्तो॒ यवं चि॒द्यथा॑ दान्त्य॑नुपूर्व॑
 वि॒यूय॑। इहे॒हैषां॑ कृणुत॒ भोज॑नानि॒ ये ब॒र्हिषो॑ नमो॑वृक्तिं न ज॒ग्मुः॥
 आ॒श्विनं॑ धूम्रमा ल॑भते सा॒रस्व॑तं मे॒षमै॒न्द्रमृष॑भमै॒न्द्रमे॒काद॑शकपालं
 निर्व॑पति सा॒वित्रं॑ द्वा॒दश॑कपालं वा॒रुणं॑ द॒शक॑पाल॒ः सोम॑प्रतीकाः
 पि॒तर॑स्तृ॒ष्णुत॑ वड॑बा दक्षि॒णा॥ (३७)

भोजनानि षड्विंशतिश्च॥ ————— [२१]

अ॒ग्ना॒विष्णू॑ म॒हि त॒द्वा॑ म॒हित्वं॑ वी॒तं घृ॒तस्य॑ गु॒ह्यानि॑ नाम॑।
 दमे॑दमे स॒प्त र॒त्ना द॒धाना॑ प्रति॑ वां जि॒ह्वा घृ॒तमा॑ च॒रण्ये॑त्॥
 अ॒ग्ना॒विष्णू॑ म॒हि धाम॑ प्रि॒यं वा॑ वी॒थो घृ॒तस्य॑ गु॒ह्या जुषा॑णा।
 दमे॑दमे सु॒ष्टुती॑र्वावृ॒धाना॑ प्रति॑ वां जि॒ह्वा घृ॒तमु॑च्च॒रण्ये॑त्॥ प्र णो॑ दे॒वी
 सर॑स्वती॒ वाजे॑भिर्वा॒जिनी॑वती। धी॒नाम॑वि॒त्र्यव॑तु। आ नो॑ दि॒वो
 बृ॒हतः॑ (३८)

पर्व॑ता॒दा सर॑स्वती यज॒ता ग॑न्तु य॒ज्ञम्। हव॑ दे॒वी जु॑जुषा॒णा
 घृ॒ताची॑ श॒ग्मां नो॒ वाच॑मु॒शती॑ शृ॒णोतु॑॥ बृ॒हस्प॑ते जुषस्व॒ नो ह॒व्यानि॑

विश्वदेव्य। रास्व रत्नानि दाशुषे॥ एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे
यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः। बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं
स्याम पतयो रयीणाम्। बृहस्पते अति यदर्यो अर्हाद्युमद्विभाति
ऋतुमञ्जनेषु। यद्दीदयच्छवस- (३९)

-तर्तप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्॥ आ नो मित्रावरुणा
घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम्। मध्वा रजांसि सुक्रतू॥ प्र बाहवांसि सितं
जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन। आ नो जने श्रवयतं
युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा॥ अग्निं वः पूर्य गिरा देवमीडे
वसूनाम्। सपर्यन्तः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेत्रसाधंसम्॥ मक्षू देववतो
रथः (४०)

शूरो वा पृथ्सु कासु चित्। देवानां य इन्मनो यजमान
इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्॥ न यजमान रिष्यसि न सुन्वान न
देवयो॥ असदत्र सुवीर्यमुत त्यदाश्वश्चियम्॥ नकिष्टं कर्मणा नशत्र
प्र योषत्र योषति॥ उप क्षरन्ति सिन्धवो मयोभुव ईजानं च
यक्ष्यमाणं च धेनवः। पृणन्तं च पपुंरिं च (४१)

श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः॥ सोमारुद्रा वि वृहत्
विषूचीममीवा या नो गयमाविवेश। आरे बाधेथां निर्ऋतिं पराचैः
कृतं चिदेनः प्रमुमुक्तमस्मत्॥ सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे विश्वा
तनूषु भेषजानि धत्तम्। अव स्यतं मुञ्चतं यत्रो अस्ति तनूषु बद्धं

कृतमेनो अ॒स्मत्॥ सोमा॑पूषणा॒ जन॑ना रयी॒णां जन॑ना दि॒वो जन॑ना
 पृथि॒व्याः। जा॒तौ विश्व॑स्य॒ भुव॑नस्य गो॒पौ दे॒वा अ॑कृण्वन्नमृत॑स्य
 नाभि॑म्॥ इ॒मौ दे॒वौ जा॒र्यमा॑नौ जुषन्ते॒मौ तमा॑सि गू॒हता॑मजु॒ष्टा।
 आ॒भ्यामिन्द्रः॑ प॒क्वमा॑मास्व॒न्तः सो॑मापूष॒भ्यां जन॑दु॒स्त्रिया॑सु॥ (४२)

बृ॒हतः॑ श॒वसा॒ रथः॑ प॒पु॒रि च॑ दि॒वो जन॑ना पञ्च॒विंश॑तिश्च॥—————[२२]

॥ काण्डम् २ ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

वा॒यु॒व्य॑ꣳ श्वे॒तमा॒लं॒भेत् भू॒ति॑का॒मो वा॒युर्वै॑ क्षे॒पि॑ष्ठा दे॒वता॑
वा॒युमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति स ए॒वैनं॑ भू॒तिं ग॑मयति
भ॒वत्ये॒वाति॑क्षि॒प्रा दे॒वते॒त्याहुः॑ सैन॑मीश्व॒रा प्र॑दह॒ इत्ये॒तमे॒व
सन्त॑ वा॒यवे॑ नि॒युत्वंत॑ आलं॒भेत॑ नि॒युद्वा अ॑स्य धृ॒तिर्धृ॑त ए॒व
भू॒तिमु॒पैत्य॑प्र॒दाहा॒य भ॒वत्ये॒व (१)

वा॒यवे॑ नि॒युत्वंत॑ आलं॒भेत॑ ग्रा॒म॒का॒मो वा॒युर्वा॑ इ॒माः प्र॒जा
न॑स्यो॒ता नै॒नीय॑ते वा॒युमे॒व नि॒युत्वंन्त॑ꣳ स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति
स ए॒वास्मै॑ प्र॒जा न॑स्यो॒ता नि॒यच्छ॑ति ग्रा॒म्ये॒व भ॑वति नि॒युत्वंते॑
भ॒वति ध्रु॒वा ए॒वास्मा॑ अन॑प॒गाः क॑रोति वा॒यवे॑ नि॒युत्वंत॑ आलं॒भेत॑
प्र॒जाका॑मः प्रा॒णो वै वा॒युर॑पा॒नो नि॒युत्प्रा॑णापा॒नौ खलु॑ वा ए॒तस्य॑
प्र॒जाया॑ (२)

अप॑क्रामतो॒ योऽलं॑ प्र॒जायै॑ सन्प्र॒जां न वि॒न्दते॑ वा॒युमे॒व
नि॒युत्वंन्त॑ꣳ स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति स ए॒वास्मै॑ प्रा॒णापा॒नाभ्यां॑
प्र॒जां प्र॑ज॒नय॑ति वि॒न्दते॑ प्र॒जां वा॒यवे॑ नि॒युत्वंत॑ आलं॒भेत॑
ज्यो॒गा॒मया॑वी प्रा॒णो वै वा॒युर॑पा॒नो नि॒युत् प्रा॑णापा॒नौ खलु॑ वा
ए॒तस्मा॑दप॑क्रामतो॒ यस्य॑ ज्यो॒गा॒मय॑ति वा॒युमे॒व नि॒युत्वंन्त॑ꣳ स्वेन॑

भागधेयेनोप (३)

धावति स एवास्मिन्प्राणापानौ दधात्युत यदीतासुर्भवति
जीवत्येव प्रजापतिर्वा इदमेकं आसीत्सोऽकामयत प्रजाः
पशून्सृजेयेति स आत्मनो वपामुदक्खिदत्तामग्नौ प्रागृह्णात्ततो-
ऽजस्तूपरः समभवत्तः स्वायै देवताया आऽलभत ततो वै स
प्रजाः पशून्सृजत यः प्रजाकामः (४)

पशुकामः स्यात्स एतं प्राजापत्यमजं तूपरमालभेत प्रजा-
पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै प्रजां पशून्प्रजनयति
यच्छ्रुणस्तत्पुरुषाणां रूपं यत्तूपरस्तदश्वानां यदन्यतोदन्तद्ववां
यदव्या इव शफास्तदवीनां यदजस्तदजानामेतावन्तो वै ग्राम्याः
पशवस्तान् (५)

रूपेणैवावरुन्धे सोमापौष्णं त्रैतमालभेत पशुकामो
द्वौ वा अजायै स्तनौ नानैव द्वावभिजायेते ऊर्जं पुष्टिं
तृतीयः सोमापूषणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मै
पशून्प्रजनयतः सोमो वै रेतोधाः पूषा पशूनां प्रजनयिता सोमं
एवास्मै रेतो दधाति पूषा पशून्प्रजनयत्यौदुम्बरो यूपो भवत्यूर्वा
उदुम्बर ऊर्क्पर्शवं ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनावरुन्धे ॥ (६)

भवत्येव प्रजायां आमयति वायुमेव नियुत्वन्तः स्वेन भागधेयेनोप प्रजाकामस्तान् यूपस्योदश

प्रजापतिः प्रजा असृजत् ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्ता
वरुणमगच्छन्ता अन्वैत्ताः पुनरयाचत् ता अस्मै न पुनरददात्सौ-
ऽब्रवीद्वरं वृणीष्वार्थं मे पुनर्देहीति तासां वरमाऽलभत् स
कृष्ण एकशितिपादभवद्यो वरुणगृहीतः स्यात्स एतं वारुणं
कृष्णमेकशितिपादमालभेत् वरुण- (७)

मेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति
कृष्ण एकशितिपाद्भवति वारुणो ह्येष देवतया समृद्धौ
सुवर्भानुरासुरः सूर्यं तमसाऽविद्धत्तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्य
यत्प्रथमं तमोऽपाघ्नन्त्सा कृष्णाऽविरभवद्यद्वितीयः सा फल्गुनी
यत्तृतीयः सा बलक्षी यदद्व्यस्थादपाकृन्तन्त्साऽविऽर्वशा (८)

समभवत्ते देवा अब्रुवन्देवपशुर्वा अयः समभूत्कस्मां
इममालंप्स्यामह इत्यथ वै तर्ह्यल्पा पृथिव्यासीदजाता
ओषधयस्तामविं वशामादित्येभ्यः कामायाऽलभन्त ततो वा
अप्रथत पृथिव्यजायन्तौषधयो यः कामयेत् प्रथेय पशुभिः प्र
प्रजया जायेयेति स एतामविं वशामादित्येभ्यः कामा- (९)

याऽऽलंभेताऽऽदित्यानेव कामः स्वेन भागधेयेनोप धावति
त एवैनं प्रथयन्ति पशुभिः प्र प्रजया जनयन्त्यसावादित्यो न
व्यरोचत् तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्मां एता मल्हा आल-
ऽभन्ताऽऽग्नेयीं कृष्णग्रीवीः संहितामैन्द्रीः श्वेतां बारहस्पत्यां
ताभिरेवास्मिन्नुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मां एता मल्हा

आलंभे- (१०)

ताऽऽग्नेयीं कृष्णग्रीवीं संहितामैन्द्रीं श्वेतां बार्हस्पत्या-
मेता एव देवताः स्वेन भागधेयेनोप धावति ता एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं
दधति ब्रह्मवर्चस्यैव भवति वसन्तां प्रातराग्नेयीं कृष्णग्रीवीमालंभेत
ग्रीष्मे मध्यन्दिने संहितामैन्द्रीं शरद्यपराह्णे श्वेतां बार्हस्पत्यां
त्रीणि वा आदित्यस्य तेजांसि वसन्तां प्रातर्ग्रीष्मे मध्यन्दिने
शरद्यपराह्णे यावन्त्येव तेजांसि तान्ये- (११)

वाचं रुन्धे संवत्सरं पर्यालभ्यन्ते संवत्सरो वै ब्रह्मवर्चसस्य
प्रदाता संवत्सर एवास्मै ब्रह्मवर्चसं प्रयच्छति ब्रह्मवर्चस्यैव भवति
गर्भिण्यो भवन्तीन्द्रियं वै गर्भ इन्द्रियमेवास्मिन्दधति सारस्वतीं
मेधीमालंभेत य ईश्वरो वाचो वदितोः सन्वाचं न वदेद्वाग्वै सरस्वती
सरस्वतीमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति सैवास्मिन् (१२)

वाचं दधाति प्रवदिता वाचो भवत्यपन्नदती भवति
तस्मान्मनुष्याः सर्वा वाचं वदन्त्याग्नेयं कृष्णग्रीवमा लंभेत सौम्यं
बभ्रुं ज्योगामयाव्यग्निं वा एतस्य शरीरं गच्छति सोमं रसो
यस्य ज्योगामयत्यग्नेरेवास्य शरीरं निष्क्रीणाति सोमाद्रसमुत
यदीतासुर्भवति जीवत्येव सौम्यं बभ्रुमालंभेताऽऽग्नेयं कृष्णग्रीवं
प्रजाकामः सोमो (१३)

वै रेतोधा अग्निः प्रजानां प्रजनयिता सोमं एवास्मै रेतो

दधात्यग्निः प्रजां प्रजनयति विन्दते प्रजामाग्नेयं कृष्णग्रीवमालभेत
सौम्यं बभ्रुं यो ब्राह्मणो विद्यामनूच्य न विरोचेत यदाग्नेयो भवति
तेज एवास्मिन्तेन दधाति यत्सौम्यो ब्रह्मवर्चसं तेन कृष्णग्रीव
आग्नेयो भवति तम एवास्मादपहन्ति श्वेतो भवति (१४)

रुचमेवास्मिन्दधाति बभ्रुः सौम्यो भवति ब्रह्मवर्चस-
मेवास्मिन्त्विषिं दधात्याग्नेयं कृष्णग्रीवमालभेत सौम्यं बभ्रुमाग्नेयं
कृष्णग्रीवं पुरोधायः स्पर्धमान आग्नेयो वै ब्राह्मणः सौम्यो
राजन्योऽभितः सौम्यमाग्नेयौ भवतस्तेजसैव ब्रह्मणोभ्यतो राष्ट्रं
परिगृह्णात्येकधा समावृङ्क्ते पुर एनं दधते॥ (१५)

लभेत वरुणं वशेतामविं वशामादित्येभ्यः कामाय मलुहा आलभेत तान्येव सैवास्मिन्त्सोमः श्वेतो
भवति त्रिचत्वारिंशच्च। (२)॥ [२]

देवासुरा एषु लोकेष्वस्पर्धन्तु स एतं विष्णुर्वामनमपश्यत्तः
स्वायै देवताया आलभत ततो वै स इमाँल्लोकानभ्यजयद्वैष्णवं
वामनमालभेत स्पर्धमानो विष्णुरेव भूत्वेमाँल्लोकानभिजयति विषम
आलभेत विषमा इव हीमे लोकाः समृद्ध्या इन्द्राय मन्युमते
मनस्वते ललामं प्राशृङ्गमालभेत सङ्ग्रामे (१६)

सं यत्त इन्द्रियेण वै मन्युना मनसा सङ्ग्रामं जयतीन्द्रमेव
मन्युमन्तं मनस्वन्तः स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्निन्द्रियं
मन्युं मनो दधाति जयति तः सङ्ग्राममिन्द्राय मरुत्वते

पृश्निसुक्थमालभेत॒ ग्राम॑काम॒ इन्द्र॑मेव॒ मरु॑त्वंन्तः॒ स्वेन॑
भाग॑धेयेनोप॒ धाव॑ति॒ स ए॒वास्मै॑ सजा॒तान्प्रय॑च्छति॒ ग्राम्ये॑व भवति॒
यदृष॑भस्ते- (१७)

नैन्द्रो यत्पृश्निस्तेन॑ मारुतः॒ समृ॑द्धौ प॒श्चात्पृ॑श्निसुक्थो भवति॒
पश्चा॑दन्ववसा॒यिनी॑मेवास्मै॒ विशं॑ करोति॒ सौम्यं॑ ब॒भ्रुमाल॑भेतान्न॒कामः॑
सौम्यं॑ वा अन्नः॒ सोम॑मेव॒ स्वेन॑ भाग॑धेयेनोप॒ धाव॑ति॒ स ए॒वास्मा॑
अन्नं॑ प्रय॑च्छत्यन्नाद ए॒व भ॑वति॒ ब॒भ्रुर्भव॑त्येतद्वा अन्न॑स्य रूपः॒ समृ॑द्धौ
सौम्यं॑ ब॒भ्रुमाल॑भेत॒ यमलः॑ (१८)

राज्याय॒ सन्तः॑ राज्यं॒ नोप॑नमे॒त्सौम्यं॑ वै राज्यः॒ सोम॑मेव
स्वेन॑ भाग॑धेयेनोप॒ धाव॑ति॒ स ए॒वास्मै॑ राज्यं॒ प्रय॑च्छत्युपै॒नः॑ राज्यं॒
नम॑ति॒ ब॒भ्रुर्भव॑त्येतद्वै सोम॑स्य रूपः॒ समृ॑द्ध्या इन्द्रा॑य वृत्र॒तुरे॑ ल॒लामं॑
प्राशृ॑ङ्गमाल॑भेत ग॒तश्रीः॑ प्रति॒ष्ठाका॑मः पा॒प्मान॑मेव वृत्रं॒ तीर्त्वा॑ प्रति॒ष्ठां
गच्छ॑तीन्द्रा॑याभिमाति॒घ्ने ल॒लामं॑ प्राशृ॑ङ्गमा- (१९)

ल॑भेत॒ यः पा॒प्मना॑ गृहीतः॒ स्यात्पा॒प्मा वा अ॒भि-
मा॑तिरिन्द्र॑मेवाभि॒माति॑हन्ः॒ स्वेन॑ भाग॑धेयेनोप॒ धाव॑ति॒ स
ए॒वास्मा॑त्पा॒प्मान॑म॒भिमा॑तिं प्रणु॑दत॒ इन्द्रा॑य व॒ज्रिणे॑ ल॒लामं॑
प्राशृ॑ङ्गमाल॑भेत यमलः॒ राज्याय॑ सन्तः॒ राज्यं॒ नोप॑नमेदिन्द्र॑मेव
व॒ज्रिणः॑ स्वेन॑ भाग॑धेयेनोप॒ धाव॑ति॒ स ए॒वास्मै॑ वज्रं॒ प्रय॑च्छति॒
स ए॒नं वज्रो॑ भूत्या॒ इन्ध॒ उपै॑नः॒ राज्यं॒ नम॑ति ल॒लामः॑ प्राशृ॑ङ्गो
भव॑त्येतद्वै वज्र॑स्य रूपः॒ समृ॑द्धौ॥ (२०)

सङ्ग्रामे तेनालंमभिमातिष्ठे लुलामं प्राशृङ्गमैनं पञ्चदश च।३॥ [३]

अ॒सावा॑दि॒त्यो न व्य॑रोचत॒ तस्मै॑ दे॒वाः प्राय॑श्चित्ति॒-
मैच्छ॑न्तस्मा॑ ए॒तान्दश॑र्षभा॒माऽल॑भन्त॒ तयै॑वास्मिन्नुच॑मदधुर्यो
ब्र॑ह्मवर्च॑सका॒मः स्यात्त॑स्मा॑ ए॒तान्दश॑र्षभा॒माऽल॑भेता॒मुमे॑वादित्य॑
स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मिन्ब्र॑ह्मवर्च॑सं द॑धाति
ब्र॑ह्मवर्च॑स्यैव भ॑वति व॒सन्ता॑ प्रा॒तस्त्री॑ल्ल॒लामा॑नाल॑भेत ग्री॒ष्मे
म॒ध्यन्दि॑ने (२१)

त्री॒ज्छि॑तिपृ॒ष्ठाञ्छ्र॑रद्य॑परा॒ह्णे त्री॒ज्छि॑तिवा॒रात्री॑णि वा
आ॑दि॒त्यस्य॑ तेजा॑सि व॒सन्ता॑ प्रा॒तर्ग्री॑ष्मे म॒ध्यन्दि॑ने श॒रद्य॑परा॒ह्णे
याव॑न्त्येव॒ तेजा॑सि ता॒न्येवाव॑रुन्धे॒ त्रय॑स्त्रय॒ आल॑भ्यन्ते-
ऽभि॑पूर्वमे॒वास्मिन्ते॑जा॒ दधा॑ति संव॑त्सरं॒ पर्या॑ल॒भ्यन्ते॑ संव॑त्सरो
वै ब्र॑ह्मवर्च॑सस्य॑ प्रदा॒ता संव॑त्सर॒ एवा॑स्मै ब्र॑ह्मवर्च॑सं प्रय॑च्छति
ब्र॑ह्मवर्च॑स्यैव भ॑वति संव॑त्सर॒स्य पर॑स्ता॒त्प्राजा॑प॒त्यं कद्रु॑- (२२)

मा॒ल॑भेत प्र॒जाप॑तिः सर्वा॑ दे॒वता॑ दे॒वता॑स्वेव प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति॒ यदि॑
बिभी॑याद्दुश्च॒र्मा भ॑विष्यामीति॑ सोमा॒पौष्ण॑ः श्या॒ममा॑ल॑भेत सौ॒म्यो
वै दे॒वत॑या॒ पुरु॑षः पौ॒ष्णाः प॒शवः॑ स्वयै॒वास्मै॑ दे॒वत॑या प॒शुभि॑स्त्वचं
करो॑ति॒ न दु॑श्च॒र्मा भ॑वति दे॒वाश्च॑ वै य॒मश्चा॑स्मिँल्लोके॑ऽस्पर्ध॑न्त॒ स
य॒मो दे॒वाना॑मिन्द्रि॒यं वी॒र्य॑मयुवत॒ तद्य॑मस्य॑ (२३)

यम॒त्वं ते दे॒वा अ॑मन्यन्त॒ यमो॑ वा इ॒दम॑भूद्यद्वय॑ः स्म इति॑ ते

प्रजापतिमुपाधावन्त्स एतौ प्रजापतिरात्मन उक्षवशौ निरमिमीत
 ते देवा वैष्णावरुणीं वशामालभन्तैन्द्रमुक्षाणन्तं वरुणेनैव
 ग्राहयित्वा विष्णुना यज्ञेन प्राणुदन्तैन्द्रेणैवास्यैन्द्रियमवृञ्जत यो
 भ्रातृव्यवान्स्यात्स स्पर्धमानो वैष्णावरुणीं (२४)

वशामालभेत्तैन्द्रमुक्षाणं वरुणेनैव भ्रातृव्यं ग्राहयित्वा विष्णुना
 यज्ञेन प्राणुदत ऐन्द्रेणैवास्यैन्द्रियं वृङ्क्ते भवत्यात्मना परास्य
 भ्रातृव्यो भवतीन्द्रो वृत्रमहन्तं वृत्रो हतः षोडशभिर्भोगैरसिनात्तस्य
 वृत्रस्य शीर्षतो गाव उदायन्ता वैदेह्योऽभवन्तासामृषभो
 जघनेऽनूदैत्तमिन्द्रो- (२५)

उचायत्सोऽमन्यत यो वा इममालभेत् मुच्येतास्मात्पा-
 प्मन् इति स आग्नेयं कृष्णग्रीवमालभेत्तैन्द्रमृषभं तस्याग्निरेव
 स्वेन भागधेयेनोपसृतः षोडशधा वृत्रस्य भोगानप्यदह-
 दैन्द्रेणैन्द्रियमात्मन्नधत्त यः पाप्मना गृहीतः स्यात्स आग्नेयं
 कृष्णग्रीवमालभेत्तैन्द्रमृषभमग्निरेवास्य स्वेन भागधेयेनोपसृतः (२६)

पाप्मानमपि दहत्यैन्द्रेणैन्द्रियमात्मन्धत्ते मुच्यते पाप्मनो
 भवत्येव द्यावापृथिव्या धेनुमालभेत् ज्योगंपरुद्धोऽनयोर्हि
 वा एषोऽप्रतिष्ठितोऽथैष ज्योगंपरुद्धो द्यावापृथिवी एव स्वेन
 भागधेयेनोप धावति ते एवैनं प्रतिष्ठां गमयतः प्रत्येव तिष्ठति
 पर्यारिणी भवति पर्यारीव ह्येतस्य राष्ट्रं यो ज्योगंपरुद्धः समृद्धौ

वायव्यं (२७)

व॒त्स॒मा ल॑भेत वा॒युर्वा अ॒नयो॑र्वत्स इ॒मे वा ए॒तस्मै॑
लो॒का अप॑शुष्का वि॒डप॑शुष्काऽथैष ज्यो॒गप॑रुद्धो वा॒युमे॒व स्वेन॑
भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ धावति स ए॒वास्मा॑ इ॒माँल्लो॒कान् वि॒शं प्र॑दा॒पय॑ति
प्रा॒स्मा इ॒मे लो॒काः स्तु॑वन्ति भु॒ञ्जत्ये॑नं वि॒डुप॑तिष्ठते॥ (२८)

मध्यन्दिने कर्तुं यमस्य स्पर्धमानो वैष्णावरुणीन्तमिन्द्रोऽस्य स्वेन भागधेयेनोपसृतो वायव्यं

द्विचत्वारिंशच्च। (४)॥ [४]

इन्द्रो॑ व॒लस्य॑ बि॒लम॑पौर्णो॒त्स य उ॑त्तमः प॒शुरा॑सीत्तं पृ॒ष्ठं
प्रति॑ स॒ङ्ग॒ह्योद॑क्खि॒दत्तं स॒हस्रं॑ प॒शवो॑ऽनू॒दाय॑न्त्स उ॒न्नतो॑ऽभ॒वद्यः॑
प॒शुका॑मः स्यात्स ए॒तमै॒न्द्रमु॑न्न॒तमा॑ल॒भेते॒न्द्रमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑
धावति॑ स ए॒वास्मै॑ प॒शून्प्र॑यच्छति पशु॒माने॒व भ॑वत्यु॒न्नतो॑ (२९)

भ॑वति सा॒ह॒स्री वा ए॒षा ल॒क्ष्मी यदु॑न्न॒तो ल॒क्ष्मि॒यैव॑
प॒शून्व॑रुन्धे य॒दा स॒हस्रं॑ प॒शून्प्रा॑प्नुयादथ॑ वैष्ण॒वं वा॑म॒नमा॑
ल॒भेते॒तस्मि॒न्वै तत्स॒हस्र॑म॒द्यति॑ष्ठत्तस्मा॒दिष॑ वा॒मनः॑ स॒मी॒षितः॑
प॒शुभ्य॑ ए॒व प्र॑जा॒तेभ्यः॑ प्र॒तिष्ठां॑ द॒धाति॑ को॒ऽर॒हति॑ स॒हस्रं॑
प॒शून्प्रा॑प्तु॒मित्या॑हुर॒होरा॒त्राण्ये॒व स॒हस्रं॑ स॒म्पा॒द्याल॑भेत प॒शवो॑ (३०)

वा अ॒होरा॒त्राणि॑ प॒शूने॒व प्र॑जा॒तान्प्र॑तिष्ठां ग॒मय॑त्योष॒धीभ्यो॑
वे॒हत॑मा॒ल॒भेत॑ प्र॒जाका॑म॒ ओष॑धयो॒ वा ए॒तं प्र॒जायै॑ परि॒बाध॑न्ते
योऽल॑ प्र॒जायै॑ स॒न्प्रजां॑ न वि॒न्दत् ओष॑धयः खलु॒ वा ए॒तस्यै॑

सूतुमपिं घ्नन्ति या वेहद्ववत्योषधीरेव स्वेन भागधेयेनोप धावति
ता एवास्मै स्वाद्योनेः प्रजां प्रजनयन्ति विन्दते (३१)

प्रजामापो वा ओषधयोऽसत्पुरुष आप एवास्मा असंतः
सददति तस्मादाहुर्यश्चैवं वेद यश्च नापस्त्वावासंतः सददतीत्यैन्द्री
सूतवशांमालंभेत भूतिकामोऽजातो वा एष योऽलं भूत्यै सन्भूतिं
न प्राप्नोतीन्द्रं खलु वा एषा सूत्वा वशाऽभव- (३२)

दिन्द्रमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं भूतिं गमयति
भवत्येव यः सूत्वा वशा स्यात्तमैन्द्रमेवालंभेतैतद्वाव तदिन्द्रियं
साक्षादेवेन्द्रियमवरुन्ध ऐन्द्राग्रं पुनरुत्सृष्टमालंभेत य आ
तृतीयात्पुरुषात्सोमं न पिबेद्विच्छिन्नो वा एतस्य सोमपीथो यो
ब्राह्मणः सन्ना (३३)

तृतीयात्पुरुषात्सोमं न पिबेतीन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोप
धावति तावेवास्मै सोमपीथं प्रयच्छत उपैनं सोमपीथो नमति
यदैन्द्रो भवतीन्द्रियं वै सोमपीथ इन्द्रियमेव सोमपीथमवरुन्धे
यदाग्नेयो भवत्याग्नेयो वै ब्राह्मणः स्वामेव देवतामनु सन्तनोति
पुनरुत्सृष्टो भवति पुनरुत्सृष्ट इव ह्येतस्य (३४)

सोमपीथः समृद्धौ ब्राह्मणस्पत्यं तूपरमालंभेताभि-
चरन्ब्राह्मणस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तस्मा एवैनमा
वृश्चति ताजगार्तिमार्च्छति तूपरो भवति क्षुरपविर्वा एषा

लक्ष्मी यत्तूपरः समृद्धौ स्फ्यो यूषो भवति वज्रो वै स्फ्यो
वज्रमेवास्मै प्रहरति शर्मयं बरुहिः शृणात्येवैनं वैभीदक इध्मो
भिनत्येवैनम्॥ (३५)

भवत्युन्नतः पशवो जनयन्ति विन्दतेऽभवत्सत्रैतस्येक्यस्त्रीणि च॥ _____[५]

बारुहस्पत्यः शितिपृष्ठमालभेत ग्रामकामो यः कामयेत पृष्ठः
समानानां स्यामिति बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स
एवैनं पृष्ठः समानानां करोति ग्राम्येव भवति शितिपृष्ठो भवति
बारुहस्पत्यो ह्येष देवतया समृद्धौ पौष्णः श्याममालभेतान्नकामो-
ऽन्नं वै पूषा पूषणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मा (३६)

अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद एव भवति श्यामो भवत्येतद्वा अन्नस्य
रूपः समृद्धौ मारुतं पृश्निमालभेतान्नकामोऽन्नं वै मरुतो
मारुत एव स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नं
प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति पृश्निर्भवत्येतद्वा अन्नस्य रूपः
समृद्ध्या ऐन्द्रमरुणमालभेतेन्द्रियकाम इन्द्रमेव (३७)

स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्निन्द्रियं दधातीन्द्रिया-
व्येव भवत्यरुणो भ्रूमान्भवत्येतद्वा इन्द्रस्य रूपः समृद्धौ सावित्र-
मुपद्धस्तमालभेत सनिकामः सविता वै प्रसवानामीशे सवितारमेव
स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै सनिं प्रसुवति दानकामा
अस्मै प्रजा भवन्त्युपद्धस्तो भवति सावित्रो ह्येष (३८)

देवतया समृद्धौ वैश्वदेवं बहुरूपमालभेतान्नकामो वैश्वदेवं वा

अन्नं विश्वानेव देवान्धस्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नं प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति बहुरूपो भवति बहुरूपः ह्यन्नः समृद्धौ वैश्वदेवं बहुरूपमालभेत ग्रामकामो वैश्वदेवा वै संजाता विश्वानेव देवान्धस्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै (३९)

सजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवति बहुरूपो भवति बहुदेवत्योऽ(१) ह्येष समृद्धौ प्राजापत्यं तूपरमालभेत यस्यानाज्ञातमिव ज्योगामयेत्प्राजापत्यो वै पुरुषः प्रजापतिः खलु वै तस्य वेद यस्यानाज्ञातमिव ज्योगामयति प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं तस्मात्स्त्रामान्मुञ्चति तूपरो भवति प्राजापत्यो ह्येष देवतया समृद्धौ॥ (४०)

अस्मा इन्द्रमेवैष संजाता विश्वानेव देवान्धस्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै प्राजापत्यो हि

त्रीणि च॥ _____ [६]

वषट्कारो वै गांयत्रियै शिरोऽच्छिन्नत्तस्यै रसः पराऽपतत्तं बृहस्पतिरुपांगृह्णात्सा शितिपृष्ठा वशाऽभवद्यो द्वितीयः परापतत्तं मित्रावरुणावुपांगृह्णीताः सा द्विरूपा वशाऽभवद्यस्तृतीयः परापतत्तं विश्वे देवा उपांगृह्णन्त्सा बहुरूपा वशाऽभवद्यश्चतुर्थः परापतत्तस्य पृथिवीं प्राविशत्तं बृहस्पतिरभ्य- (४१)

गृह्णादस्त्वेवायं भोगायेति स उक्षवशः समभवद्यल्लोहितं परापतत्तद्रुद्र उपांगृह्णात्सा रौद्री रोहिणी वशाऽभवद्वारहस्पत्याः शितिपृष्ठामालभेत ब्रह्मवर्चसकामो बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप

धावति॑ स ए॒वास्मिन्ब्र॑ह्मवर्च॒सं द॑धाति ब्रह्मवर्च॒स्यैव॑ भ॒वति॑ छन्द॑सां
वा ए॒ष रसो॑ यद्व॒शा रसं॑ इव॒ खलु॑ (४२)

वै ब्र॑ह्मवर्च॒सं छन्द॑सामे॒व रसे॑न॒ रसं॑ ब्रह्मवर्च॒समव॑रुन्धे
मै॒त्रावरु॑णीं द्वि॒रूपामा॑ल॒भेत॑ वृष्टि॒कामो॑ मै॒त्रं वा अ॑ह॒र्वारु॑णी
रात्रि॑रहोरा॒त्राभ्यां॑ खलु॒ वै प॒र्जन्यो॑ व॒र्षति॑ मि॒त्रावरु॑णावे॒व
स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मा॑ अहोरा॒त्राभ्यां॑ प॒र्जन्यं॑
व॒र्षय॑त॒श्छन्द॑सां॒ वा ए॒ष रसो॑ यद्व॒शा रसं॑ इव॒ खलु॑ वै
वृष्टि॑श्छन्द॒सामे॒व रसे॑न॒ (४३)

रसं॑ वृष्टि॒मव॑रुन्धे मै॒त्रावरु॑णीं द्वि॒रूपामा॑ल॒भेत॑ प्र॒जाका॑मो
मै॒त्रं वा अ॑ह॒र्वारु॑णी रात्रि॑रहोरा॒त्राभ्यां॑ खलु॒ वै प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते
मि॒त्रावरु॑णावे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मा॑ अहोरा॒त्राभ्यां॑
प्र॒जां प्र॒ज॑नय॑त॒श्छन्द॑सां॒ वा ए॒ष रसो॑ यद्व॒शा रसं॑ इव॒ खलु॑ वै
प्र॒जा छन्द॑सामे॒व रसे॑न॒ रसं॑ प्र॒जाम॑व॒ (४४)

रुन्धे वै॒श्वदे॒वीं ब॑हुरु॒पामा॑ल॒भेता॑न्न॒कामो॑ वै॒श्वदे॒वं वा अ॒न्नं
वि॒श्वाने॒व दे॒वान्ध्वे॒न॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वास्मा॑ अ॒न्नं
प्र॒यच्छ॑न्त्यन्ना॒द ए॒व भ॑वति॒ छन्द॑सां॒ वा ए॒ष रसो॑ यद्व॒शा रसं॑
इव॒ खलु॑ वा अ॒न्नं छन्द॑सामे॒व रसे॑न॒ रस॑म॒न्नम॑व॒रुन्धे॑ वै॒श्वदे॒वीं
ब॑हुरु॒पामा॑ल॒भेत॑ ग्रा॒मका॑मो वै॒श्वदे॒वा वै (४५)

सं॒जा॒ता वि॒श्वाने॒व दे॒वान्ध्वे॒न॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वास्मै॑

सजा॒तान्प्रयच्छ॑न्ति ग्रा॒म्ये॑व भ॒वति॑ छन्द॑सां वा ए॒ष रसो॑ यद्व॒शा
रसं॑ इव॒ खलु॑ वै संजा॒ताश्छन्द॑सामे॒व रसे॑न॒ रसः॑ सजा॒तानवरु॑न्धे
बा॒रह॑स्प॒त्यमु॑क्ष॒वश॑माल॒भेत॑ ब्रह्म॒वर्च॑सका॒मो बृ॒हस्प॑ति॒मेव॑ स्वेन॑
भा॒गधे॑ये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्ब्रह्म॒वर्च॑सं (४६)

द॒धाति॑ ब्रह्म॒वर्च॑स्ये॒व भ॒वति॑ व॒शं वा ए॒ष च॑रति॒ यदु॑क्षा
व॒शं इव॒ खलु॑ वै ब्रह्म॒वर्च॑सं व॒शेनै॑व व॒शं ब्रह्म॒वर्च॑समवरु॑न्धे
रौ॒द्रीः॑ रोहि॑णी॒माल॒भेता॑भि॒चर॑न्नु॒द्रमे॑व स्वेन॑ भा॒गधे॑ये॒नोप॑ धावति॒
तस्मा॑ ए॒वैन॑मावृ॑श्चति॒ ताज॑गा॒र्तिमा॑र्च्छति॒ रोहि॑णी भवति॒ रौ॒द्री
ह्ये॒षा दे॒वत॑या॒ समृ॑द्धौ स्फ्यो॒ यूपो॑ भवति॒ वज्रो॑ वै स्फ्यो
वज्र॑मे॒वास्मै॑ प्रह॑रति॒ शर॑मयं ब॒रुहिः॑ शृ॒णात्ये॑वेन॒ वैभी॑दक॒ इध्मो
भि॒नत्ये॑वैनम्॥ (४७)

अ॒भि खलु॑ वृष्टि॑श्छन्द॑सामे॒व रसे॑न प्र॒जाम॑वं वैश्व॒देवा वै ब्रह्म॒वर्च॑सं यूप॑

एका॒त्रवि॑ंशति॒श्च॥ (७)॥

[७]

अ॒सावा॑दि॒त्यो न व्य॑रोचत॒ तस्मै॑ दे॒वाः प्राय॑श्चित्ति॒मैच्छ॑न्तस्मां
ए॒ताः॑ सौ॒रीः॑ श्वे॒तां व॒शामा॑ऽल॒भन्त॑ तयै॒वास्मि॑न्नु॒चम॑दधुर्यो
ब्रह्म॒वर्च॑सका॒मः स्या॑त्तस्मा॑ ए॒ताः॑ सौ॒रीः॑ श्वे॒तां व॒शामाल॑भेता॒मुमे॒-
वाऽऽदि॒त्यः॑ स्वेन॑ भा॒गधे॑ये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्ब्रह्म॒वर्च॑सं
द॒धाति॑ ब्रह्म॒वर्च॑स्ये॒व भ॒वति॑ बै॒ल्वो यूपो॑ भवत्य॒सौ (४८)

वा आ॑दि॒त्यो यतो॑ऽजा॒यत॑ ततो॑ बि॒ल्वं उ॑दतिष्ठ॒त्सयो॑न्ये॒व

ब्रह्मवर्चसमवर्तुन्धे ब्राह्मणस्पत्यां बभ्रुकर्णीमा लभेताभिचरन्वारुणं
 दशकपालं पुरस्तान्निर्वपेद्वरुणेनैव भ्रातृव्यं ग्राहयित्वा ब्रह्मणा
 स्तृणुते बभ्रुकर्णी भवत्येतद्वै ब्रह्मणो रूपं समृद्धौ स्फ्यो यूपो
 भवति वज्रो वै स्फ्यो वज्रमेवास्मै प्रहरति शरमयं बरुहिः
 शृणा- (४९)

त्येवैनं वैभीदक इध्मो भिनत्येवैनं वैष्णवं वामनमालभेत यं
 यज्ञो नोपनमेद्विष्णुर्वै यज्ञो विष्णुमेव स्वेन भागधेयेनोपं धावति
 स एवास्मै यज्ञं प्रयच्छत्युपैनं यज्ञो नमति वामनो भवति वैष्णवो
 ह्येष देवतया समृद्धौ त्वाष्ट्रं वडबमालभेत पशुकामस्त्वष्टा वै पशूनां
 मिथुनानां (५०)

प्रजनयिता त्वष्टारमेव स्वेन भागधेयेनोपं धावति स एवास्मै
 पशून्मिथुनान्प्रजनयति प्रजा हि वा एतस्मिन्पशवः प्रविष्टा अथेष
 पुमान्त्सन्वडबः साक्षादेव प्रजां पशूनवर्तुन्धे मैत्रं श्वेतमालभेत
 सङ्ग्रामे सं यत्ते समयकामो मित्रमेव स्वेन भागधेयेनोपं धावति
 स एवैनं मित्रेण सन्नयति (५१)

विशालो भवति व्यवसाययत्येवैनं प्राजापत्यं कृष्णमालभेत
 वृष्टिकामः प्रजापतिर्वै वृष्ट्या ईशे प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोपं
 धावति स एवास्मै पर्जन्यं वर्षयति कृष्णो भवत्येतद्वै वृष्ट्यै रूपं
 रूपेणैव वृष्टिमवर्तुन्धे शबलो भवति विद्युतमेवास्मै जनयित्वा

वरुणयत्यवाशृङ्गो भवति वृष्टिमेवास्मै नियच्छति॥ (५२)

शृणाति मिथुनानात्रयति यच्छति॥ [८]

वरुणः सुषुवाणमन्नाद्यन्नोपानमत्स एतां वारुणीं
कृष्णां वशामपश्यत्ताः स्वायै देवताया आलभत ततो वै
तमन्नाद्यमुपानमद्यमलमन्नाद्याय सन्तमन्नाद्यन्नोपनमेत्स एतां
वारुणीं कृष्णां वशामालभेत वरुणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति
स एवास्मा अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद (५३)

एव भवति कृष्णा भवति वारुणी ह्येषा देवताया समृद्धौ
मैत्रः श्वेतमालभेत वारुणं कृष्णमुपां चौषधीनां च सन्धावन्नकामो
मैत्रीर्वा ओषधयो वारुणीरापोऽपां च खलु वा ओषधीनां
च रसमुपजीवामो मित्रावरुणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति
तावेवास्मा अन्नं प्रयच्छतोऽन्नाद एव भव- (५४)

त्युपां चौषधीनां च सन्धावालभत उभयस्यावरुद्धौ विशाखो
यूपो भवति द्वे ह्येते देवते समृद्धौ मैत्रः श्वेतमा लभेत वारुणं
कृष्णं ज्योगामयावी यन्मैत्रो भवति मित्रेणैवास्मै वरुणः शमयति
यद्वारुणः साक्षादेवेन वरुणपाशान्मुञ्चत्युत यदीतासुर्भवति जीवत्येव
देवा वै पुष्टिं नाविन्द- (५५)

न्तां मिथुनेऽपश्यन्तस्यां न समंराधयन्तावश्विना-
वब्रूतामावयोर्वा एषा मैतस्यां वदद्धमिति साऽश्विनोरेवाभवद्यः
पुष्टिकामः स्यात्स एतामाश्विनीं यमीं वशामालभेताश्विनावेव

स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मिन्पुष्टिं॑ धत्तः पुष्य॑ति प्र॒जया॑
प॒शुभिः॑॥ (५६)

अ॒न्नादौ॑ऽन्ना॒द ए॒व भ॑वत्यविन्दन्पञ्च॑त्वारि॒शच्च॑॥ [९]

आ॒श्विनं॑ धूम्र॒ललाम॒माल॑भेत् यो दुर्ब्रा॑ह्मणः सोमं॑ पिपा॑सेद॒श्विनौ
वै दे॒वाना॒मसौ॑मपावास्तां॒ तौ प॒श्चा सो॑मपी॒थं प्राप्नु॑ताम॒श्विना॑वे॒तस्य॑
दे॒वता॒ यो दुर्ब्रा॑ह्मणः सोमं॑ पिपा॑सत्य॒श्विना॑वे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑
धावति॒ तावे॒वास्मै॑ सोमपी॒थं प्र॑यच्छत् उ॒पैन॑सोमपी॒थो न॑मति॒
यद्धूम्रो॑ भव॑ति धूम्रि॒माण॑मे॒वास्मा॑दप॑हन्ति ल॒लामो॑ (५७)

भवति॑ मुख॒त ए॒वास्मिन्तेजो॑ दधाति वाय॒व्यं गो॑मृ॒गमा॒
ल॑भेत् यमज॑घ्निवा॒सम॑भि॒शसै॑युरपू॒ता वा ए॒तं वा॑गृच्छति॒
यमज॑घ्निवा॒सम॑भि॒शसन्ति॑ नैष ग्रा॒म्यः प॒शुर्नाऽर॑ण्यो यद्गो॑मृ॒गो
ने॒वैष ग्रा॑मे॒ नार॑ण्ये॒ यमज॑घ्निवा॒सम॑भि॒शसन्ति॑ वा॒युर्वै दे॒वानां॑
प॒वित्रं॑ वा॒युमे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वै- (५८)

नं प॒वय॑ति॒ परा॑ची॒ वा ए॒तस्मै॑ व्युच्छन्ती॒ व्युच्छ॑ति॒ तमः॑
पा॒प्मानं॑ प्रवि॑शति॒ यस्या॑श्वि॒ने श॑स्यमा॒ने सूर्यो॑ नावि॒र्भव॑ति सौर्यं॑
ब॒हुरू॒पमा॑ल॒भेता॑मुमे॒वाऽऽदि॑त्यः स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स
ए॒वास्मा॑त्तमः पा॒प्मान॑मप॑हन्ति प्र॒तीच्य॑स्मै व्युच्छन्ती॒ व्युच्छ॑त्यप॒
तमः॑ पा॒प्मान॑स॒ हते॑॥ (५९)

ल॒लामः॑ स ए॒व प॑ट्वारि॒शच्च॑॥ [१०]

इन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरो मरुतो यद्ध वो दिवो या वः शर्म।
भरेष्विन्द्रं सुहवं हवामहेऽहोमुचं सुकृतं दैव्यं जनम्। अग्निं
मित्रं वरुणं सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये। ममत्तु नः
परिज्मा वसरुहा ममत्तु वातो अपां वृषण्वान्। शिशितमिन्द्रापर्वता
युवन्नस्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः। प्रिया वो नाम (६०)

हुवे तुराणाम्। आयत्तुपन्मरुतो वावशानाः। श्रियसे कं
भानुभिः सम्मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्भिः सुखादयः। ते
वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः।
अग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अव्याथ्सोमो रुद्रेभिरभिरक्षतु त्मना।
इन्द्रो मरुद्विरुदुधा कृणोत्वादित्यैर्नो वरुणः सः शिंशातु। सन्नो
देवो वसुभिरग्निः सः (६१)

सोमस्तनूभी रुद्रियाभिः। समिन्द्रो मरुद्विर्यज्ञियैः समादित्यैर्नो
वरुणो अजिज्ञिपत्। यथाऽऽदित्या वसुभिः सम्बभूवुर्मरुद्वी
रुद्राः समजानताभिः। एवा त्रिणामन्नहणीयमाना विश्वे देवाः
समनसो भवन्तु। कुत्राचिद्यस्य समृतौ रण्वा नरो नृषदेने।
अरहन्तश्चिद्यमिन्धुते संञ्जनयन्ति जन्तवः। सं यदिषो वनामहे
सः हव्या मानुषाणाम्। उत द्युमस्य शवसः (६२)

ऋतस्य रश्मिमाददे। यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्रमादित्यासो
भवता मृडयन्तः। आवोऽर्वाचीं सुमतिर्ववृत्यादः होश्चिद्या
वरिवोवित्तराऽसत्। शुचिरपः सूयवसा अदब्ध उपक्षेति वृद्धवयाः

सुवीरः। नकिष्टं घ्नन्त्यन्तितो न दूराद्य आदित्यानां भवन्ति प्रणीतौ।
धारयन्त आदित्यासो जगत्स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः।
दीर्घाधियो रक्षमाणा (६३)

असुर्यमृतावानश्चयमाना ऋणानि। तिस्रो भूमीर्धारयन्त्री९ रुत
द्यून्त्रीणि व्रता विदथे अन्तरेषाम्। ऋतेनाऽऽदित्या महि वो महित्वं
तदर्यमन्वरुण मित्र चारु। त्यां नु क्षत्रिया९ अव आदित्यान्
याचिषामहे। सुमृडीका९ अभिष्टये। न दक्षिणा विचिकिते न सव्या
न प्राचीनमादित्या नोत पश्चा। पाक्याचिद्वसवो धीर्याचि- (६४)

द्युष्मानीतो अभयं ज्योतिरश्याम्। आदित्यानामवसा नूतनेन
सक्षीमहि शर्मणा शन्तमेन। अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं
यज्ञं दधतु श्रोषमाणाः। इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृडय।
त्वामवस्युराचके। तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदाऽऽशास्ते
यजमानो हविर्भिः। अहैडमानो वरुणेह बोद्ध्युरुश९स मा न आयुः
प्रमोषीः॥ (६५)

नामाग्निः स९ शवसो रक्षमाणा धीर्याचिदेकात्रपञ्चाशच्च॥ [११]

[वायव्यं प्रजापतिस्ता वरुणं देवासुरा एष्वसावादित्यो दशरूपभामिन्द्रो वलस्यं बारहस्पत्यं वषट्कारोऽसौ
सौरि वरुणमाश्विनमिन्द्रो वो नर एकादश॥११॥ वायव्यमाग्नेर्यो कृष्णग्रीवीमसावादित्यो वा अंहोरात्राणि वषट्कारः
प्रजनयिता हुवे तुराणां पञ्चषष्टिः॥६५॥ वायव्यं प्रमोषीः॥]

॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत् ताः सृष्टा इन्द्राग्नी अपांगूहताः
 सोऽचायत्प्रजापतिरिन्द्राग्नी वै मै प्रजा अपांगुक्षतामिति
 स एतमैन्द्राग्नमेकादशकपालमपश्यत्तन्निरवपत्तावस्मै प्रजाः
 प्रासाधयतामिन्द्राग्नी वा एतस्य प्रजामपंगूहतो योऽलं प्रजायै
 सन्प्रजां न विन्दत ऐन्द्राग्नमेकादशकपालं निर्वपेत्प्रजाकाम
 इन्द्राग्नी (१)

एव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मै प्रजां प्रसाधयतो
 विन्दते प्रजामैन्द्राग्नमेकादशकपालं निर्वपेत्स्पर्धमानः क्षेत्रे वा
 सजातेषु वेन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोप धावति ताभ्यामेवेन्द्रियं
 वीर्यं भ्रातृव्यस्य वृद्धे वि पाप्मना भ्रातृव्येण जयतेऽप वा
 एतस्मादिन्द्रियं वीर्यं क्रामति यः सङ्ग्राममुपप्रयात्यैन्द्राग्नमेकादश-
 कपालं निर्- (२)

वपेत्सङ्ग्राममुपप्रयास्यन्निन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोप
 धावति तावेवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यं धत्तः सहेन्द्रियेण वीर्येणोपप्रयाति
 जयति तः सङ्ग्रामं वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणर्द्धते यः सङ्ग्रामं
 जयत्यैन्द्राग्नमेकादशकपालं निर्वपेत्सङ्ग्रामं जित्वेन्द्राग्नी एव स्वेन

भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यं (३)

धत्तो नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृद्धतेऽपु वा एतस्मादिन्द्रियं वीर्यं
क्रामति य एति जनतामैन्द्राग्रमेकादशकपालं निर्वपेज्जनता-
मेष्यन्निन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिन्निन्द्रियं
वीर्यं धत्तः सहेन्द्रियेण वीर्येण जनतामेति पौष्णं चरुमनुनिर्वपेत्पूषा
वा इन्द्रियस्य वीर्यस्यानुप्रदाता पूषणमेव (४)

स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मा इन्द्रियं
वीर्यमनु प्रयच्छति क्षेत्रपत्यं चरुं निर्वपेज्जनतामागत्येयं वै
क्षेत्रस्य पतिरस्यामेव प्रतितिष्ठत्यैन्द्राग्रमेकादशकपालमुपरिष्ठा-
न्निर्वपेदस्यामेव प्रतिष्ठायैन्द्रियं वीर्यमुपरिष्ठादात्मन्धत्ते॥ (५)

प्रजाकाम इन्द्राग्नी उपप्रयात्यैन्द्राग्रमेकादशकपालं निर्वीर्यं पूषणमेवैकान्नचत्वारिंशच्च॥—[१]

अग्रये पथिकृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यो दर्शपूर्णमास-
याजी सन्नमावास्यां वा पौर्णमासीं वाऽतिपादयेत्पथो वा एषो-
ऽद्धपथेनैति यो दर्शपूर्णमासयाजी सन्नमावास्यां वा पौर्णमासीं
वाऽतिपादयेत्यग्निमेव पथिकृतः स्वेन भागधेयेनोप धावति स
एवैनमपथात्पन्थामपि नयत्यनुद्धान्दक्षिणा वही ह्येष समृद्ध्या अग्रये
व्रतपतये (६)

पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य आहिताग्निः सन्नव्रत्यमिव

चरेदग्निमेव व्रतपतिः॑ स्वेन॑ भागधेयेनोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॑
 व्रतमालम्भयति॒ व्रत्यो॑ भवत्य॒ग्नये॑ रक्षोघ्ने॒ पुरोडाशम॑ष्टाकपालं
 निर्वपेद्य॑ रक्षा॑सि सचैर॒ग्नमेव॑ रक्षो॒हणः॑ स्वेन॑ भागधेयेनोप॑
 धावति॒ स ए॒वास्माद्रक्षाः॑ स्यप॑हन्ति॒ निशितायां॑ निर्वपे- (७)

निशिताया॑ हि रक्षा॑सि प्रेरते॑ सम्प्रेर्णान्ये॒वैनानि॑ हन्ति
 परि॑श्रिते याजये॒द्रक्ष॑सामन॑न्ववचाराय॒ रक्षोघ्नी॑ या॒ज्यानुवा॒क्ये
 भवतो॒ रक्ष॑साः॒ स्तृत्या॑ अ॒ग्नये॑ रु॒द्रवते॑ पुरोडाशम॑ष्टाकपालं
 निर्वपेदभि॒चर॑न्नेषा वा अ॒स्य घो॒रा त॒नूर्यद्रु॑द्रस्तस्मा॑ ए॒वैन॒मावृ॑श्चति
 ताज॑गार्तिमाच्छत्य॒ग्नये॑ सुरभि॒मते॑ पुरोडाशम॑ष्टाकपालं निर्वपेद्यस्य
 गावो॑ वा पुरु॒षा - (८)

वा प्र॒मीये॑रन् यो वा॑ बिभी॒यादेषा॑ वा अ॒स्य भेष॑ज्या
 त॒नूर्यथ्सु॑रभि॒मती॒ तयै॒वास्मै॑ भेष॒जं करो॑ति सुरभि॒मते॑ भवति
 पूती॑गन्धस्याप॑हत्या अ॒ग्नये॑ क्षाम॑वते पुरोडाशम॑ष्टाकपालं
 निर्वपेथ्सङ्ग्रामे॒ सं य॑त्ते भाग॒धेये॒नैवैनं॑ शमयित्वा परा॑नभि
 निर्दि॑शति॒ यमव॑रेषां वि॒द्ध्यन्ति॒ जीव॑न्ति॒ स यं परे॑षां प्र स मी॑यते
 जय॑न्ति॒ तं स॑ङ्ग्राम- (९)

म॒भि वा ए॒ष ए॒तानु॑च्यति॒ येषां॑ पूर्वा॒परा अ॒न्वञ्चः॑ प्र॒मीय॑न्ते
 पुरु॑षाहुतिर्ह्यस्य प्रि॒यत॑माऽ॒ग्नये॑ क्षाम॑वते पुरोडाशम॑ष्टाकपालं

निर्वपेद्भागधेयेनैवैनं शमयति नैषां पुरोऽऽयुषोऽपरः प्रमीयतेऽभि
 वा एष एतस्य गृहानुच्यति यस्य गृहान्दहत्यग्नये क्षामवते
 पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्भागधेयेनैवैनं शमयति नास्यापरं
 गृहान्दहति॥ (१०)

व्रतपंतये निशितायात्रिर्वपेत्पुरुषाः सङ्गमन्न चत्वारि च॥ [२]

अग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यं कामो
 नोपनमेदग्निमेव कामं स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवैनं
 कामेन समर्द्धयत्युपैनं कामो नमत्यग्नये यविष्ठाय पुरोडाशमष्टा-
 कपालं निर्वपेत्स्पर्धमानः क्षेत्रे वा सजातेषु वाऽग्निमेव यविष्ठं
 स्वेनं भागधेयेनोपं धावति तेनैवेन्द्रियं वीर्यं भ्रातृव्यस्य (११)

युवते वि पाप्मना भ्रातृव्येण जयतेऽग्नये यविष्ठाय
 पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदभिचर्यमाणोऽग्निमेव यविष्ठं
 स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्माद्रक्षांसि यवयति
 नैनमभिचरन्त्स्तृणुतेऽग्नय आयुष्मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः
 कामयेत सर्वमायुरिरियमित्यग्निमेवाऽऽयुष्मन्तं स्वेनं भागधेयेनोपं
 धावति स एवास्मि- (१२)

त्रायुर्दधाति सर्वमायुरेत्यग्नये जातवेदसे पुरोडाशमष्टाकपालं
 निर्वपेद्भूतिकामोऽग्निमेव जातवेदसं स्वेनं भागधेयेनोपं धावति
 स एवैनं भूतिं गमयति भवत्येवाग्नये रुक्मते पुरोडाशमष्टाकपालं

निर्वपेद्रुक्कामोऽग्निमेव रुक्मन्तुः स्वेन भागधेयेनोप धावति स
 एवास्मिन्नुचं दधाति रोचत एवाग्नये तेजस्वते पुरोडाश- (१३)

मृष्टाकपालं निर्वपेत्तेजस्कामोऽग्निमेव तेजस्वन्तुः स्वेन
 भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्तेजो दधाति तेजस्यैव
 भवत्यग्नये साहन्त्याय पुरोडाशमृष्टाकपालं निर्वपेत्सीक्षमाणो-
 ऽग्निमेव साहन्त्यः स्वेन भागधेयेनोप धावति तेनैव संहते यः
 सीक्षते॥ (१४)

भ्रातृव्यस्यास्मिन्तेजस्वते पुरोडाशमृष्टात्रिंशच्च॥ [३]

अग्नयेऽन्नवते पुरोडाशमृष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेतान्न-
 वान्त्स्यामित्यग्निमेवान्नवन्तुः स्वेन भागधेयेनोप धावति स
 एवैनमन्नवन्तं करोत्यन्नवानेव भवत्यग्नयेऽन्नादाय पुरोडाश-
 मृष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेतान्नादः स्यामित्यग्निमेवान्नादः स्वेन
 भागधेयेनोप धावति स एवैनमन्नादं करोत्यन्नाद - (१५)

एव भवत्यग्नयेऽन्नपतये पुरोडाशमृष्टाकपालं निर्वपेद्यः
 कामयेतान्नपतिः स्यामित्यग्निमेवान्नपतिः स्वेन भागधेयेनोप
 धावति स एवैनमन्नपतिं करोत्यन्नपतिरेव भवत्यग्नये पवमानाय
 पुरोडाशमृष्टाकपालं निर्वपेदग्नये पावकायाग्नये शुचये ज्योगामयावी
 यदग्नये पवमानाय निर्वपति प्राणमेवास्मिन्तेन दधाति यदग्नये (१६)

पावकाय वाचमेवास्मिन्तेन दधाति यदग्नये शुचय

आयुरे॒वास्मिन्तेन॑ दधात्यु॒त यदी॒तासु॑र्भव॒ति जीव॑त्ये॒वैतामे॒व
निर्व॑पेच्चक्षु॒ष्कामो॒ यद॒ग्नये॒ पव॑मानाय निर्व॒पति॑ प्रा॒णमे॒वास्मिन्तेन॑
दधाति॒ यद॒ग्नये॒ पाव॑काय वाच॑मे॒वास्मिन्तेन॑ दधाति॒ यद॒ग्नये॒ शुच॑ये
चक्षु॑रे॒वास्मिन्तेन॑ दधा- (१७)

त्यु॒त यद्य॒न्धो भव॑ति॒ प्रैव॑ पश्यत्य॒ग्नये॑ पु॒त्रव॑ते पु॒रोडाश॑म॒ष्टा-
क॑पालं निर्व॑पेदिन्द्रा॒य पु॒त्रिणे॑ पु॒रोडाश॑मेकादशकपालं प्र॒जाका॑मो-
ऽग्नि॑रे॒वास्मै॑ प्र॒जां प्र॑ज॒नय॑ति वृ॒द्धामिन्द्रः॒ प्रय॑च्छत्य॒ग्नये॒ रस॑वते-
ऽज॒क्षीरे॒ चरुं॑ निर्व॑पेद्यः का॒मये॑त॒ रस॑वान्धस्या॒मित्य॒ग्निमे॒व रस॑वन्त॒ऽ
स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॒ः रस॑वन्तं करोति॒ (१८)

रस॑वाने॒व भ॑वत्यज॒क्षीरे॒ भव॑त्याग्नेयी॒ वा ए॒षा यद॒जा सा॒क्षादे॒व
रस॑मवरु॒न्धेऽग्नये॒ वसु॑मते पु॒रोडाश॑म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पेद्यः का॒मये॑त॒
वसु॑मान्धस्या॒मित्य॒ग्निमे॒व वसु॑मन्त॒ऽस्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑ धावति॒ स
ए॒वैनं॑ वसु॑मन्तं करोति॒ वसु॑माने॒व भ॑वत्य॒ग्नये॑ वाज॒सृते॑ पु॒रोडाश॑-
म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पेत्सङ्ग्रामे॒ सं य॑त्ते वाजं॒ (१९)

वा ए॒ष सिंसी॑रषति॒ यः सं॒ङ्ग्रामं॑ जिगी॑षत्य॒ग्निः खलु॑
वै दे॒वानां॑ वाज॒सृद॒ग्निमे॒व वाज॒सृत॒ऽस्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑
धावति॒ धाव॑ति॒ वाज॒ः हन्ति॑ वृ॒त्रं ज॑यति॒ त॒ः सं॒ङ्ग्राम॑मथो
अ॒ग्निरि॑व॒ न प्र॑ति॒धृषे॑ भवत्य॒ग्नये॑ऽग्नि॒वते॑ पु॒रोडाश॑म॒ष्टाक॑पालं
निर्व॑पेद्यस्या॒ग्नाव॒ग्निम॑भ्यु॒द्धरे॑युर्निर्दिष्टभा॒गो वा ए॒तयो॑र॒न्यो-

ऽनिर्दिष्टभागेऽन्यस्तौ सम्भवन्तौ यजमान- (२०)

मभिसम्भवतः स ईश्वर आर्तिमार्तोर्यदग्नयेऽग्निवते निर्वपति
भागधेयेनैवैनौ शमयति नार्तिमार्छति यजमानोऽग्नये ज्योतिष्मते
पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्याग्निरुद्धृतोऽहुतेऽग्निहोत्र उद्धायेदपरं
आदीप्यानूद्धृत्य इत्याहुस्तत्तथा न कार्यं यद्वागधेयमभि पूर्वं
उद्ध्रियते किमपरोऽभ्यु- (२१)

द्वियेतेति तान्येवावक्षणानि सन्निधाय मन्थेदितः प्रथमं
जज्ञे अग्निः स्वाद्योनेरधि जातवेदाः। स गायत्रिया त्रिष्टुभा
जगत्या देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्निति छन्दोभिरेवैनं स्वाद्योनेः
प्रजनयत्येष वाव सोऽग्निरित्याहुर्ज्योतिस्त्वा अस्य परापतितमिति
यदग्नये ज्योतिष्मते निर्वपति यदेवास्य ज्योतिः परापतितं
तदेवावरुन्धे॥ (२२)

करोत्यन्नादो दधाति यदग्नये शुचये चक्षुरेवास्मिन्तेन दधाति करोति वाजं यजमानमुदेवास्य षट्॥ [४]

वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेद्वारुणं चरुं दधिक्राव्णे
चरुमभिशस्यमानो यद्वैश्वानरो द्वादशकपालो भवति संवत्सरो
वा अग्निरैश्वानरः संवत्सरेणैवैनं स्वदयत्यप पापं वर्णं हते
वारुणेनैवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति दधिक्राव्णा पुनाति हिरण्यं
दक्षिणा पवित्रं वै हिरण्यं पुनात्येवैनमाद्यमस्यान्नं भवत्येतामेव

निर्वपेत्प्रजाकामः संवत्सरो (२३)

वा एतस्याशान्तो योनिं प्रजायै पशूनां निर्दहति यो-
ऽलं प्रजायै सन्प्रजां न विन्दते यद्वैश्वानरो द्वादशकपालो
भवति संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवत्सरमेव भागधेयेन
शमयति सोऽस्मै शान्तः स्वाद्योनेः प्रजां प्रजनयति वारुणेनैवेन
वरुणपाशान्मुञ्चति दधिक्राव्ण्णां पुनाति हिरण्यं दक्षिणा पवित्रं वै
हिरण्यं पुनात्येवैनं (२४)

विन्दते प्रजां वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेत्पुत्रे
जाते यदष्टाकपालो भवति गायत्रियैवेन ब्रह्मवर्चसेन
पुनाति यन्नवकपालस्त्रिवृतैवास्मिन्तेजो दधाति यद्वशकपालो
विराजैवास्मिन्नन्नाद्यं दधाति यदेकादशकपालस्त्रिष्टुभैवास्मिन्निन्द्रियं
दधाति यद्द्वादशकपालो जगत्यैवास्मिन्पशून्दधाति यस्मिञ्जात
एतामिष्टिं निर्वपति पूत - (२५)

एव तैजस्यन्नाद इन्द्रियावी पशुमान्भवत्यव वा एष
सुवर्गाल्लोकाच्छिद्यते यो दर्शपूर्णमासयाजी सन्नमावास्यां
वा पौर्णमासीं वाऽतिपादयति सुवर्गाय हि लोकाय दर्श-
पूर्णमासाविज्येते वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदमावास्यां वा
पौर्णमासीं वाऽतिपाद्यं संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवत्सरमेव

प्रीणात्यथो संवत्सरमेवास्मा उपदधाति सुवर्गस्य लोकस्य
समष्ट्या (२६)

अथो देवता एवान्वारभ्य सुवर्गं लोकमेति वीरहा
वा एष देवानां योऽग्निमुद्वासयते न वा एतस्य ब्राह्मणा
ऋतायवः पुराऽन्नमक्षत्राग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेद्वैश्वानरं द्वादश-
कपालमग्निमुद्वासयिष्यन् यदष्टाकपालो भवत्यष्टाक्षरा गायत्री
गायत्रोऽग्निर्यावानेवाग्निस्तस्मा आतिथ्यं करोत्यथो यथा जनं
यतेऽवसं करोति तादृ- (२७)

गेव तद्द्वादशकपालो वैश्वानरो भवति द्वादश मासाः संवत्सरः
संवत्सरः खलु वा अग्रेयोनिः स्वामेवैनं योनिं गमयत्याद्यमस्यान्नं
भवति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेन्मारुतं सप्तकपालं ग्रामकाम
आहवनीये वैश्वानरमधिश्चयति गार्हपत्ये मारुतं पापवस्यसस्य
विधृत्यै द्वादशकपालो वैश्वानरो भवति द्वादश मासाः संवत्सरः
संवत्सरेणैवास्मै सजाताः श्र्यावयति मारुतो भवति (२८)

मारुतो वै देवानां विशो देवविशेनैवास्मै मनुष्यविशमव-
रुन्धे सप्तकपालो भवति सप्तगणा वै मरुतो गणश एवास्मै
सजातानवरुन्धेऽनूच्यमान् आसादयति विशमेवास्मा अनुवर्त्मानं
करोति॥ (२९)

आदित्यं चरुं निर्वपेत्सङ्ग्राममुपप्रयास्यन्नियं वा अदितिर्स्या-
मेव पूर्वं प्रतितिष्ठन्ति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदायतनं
गृत्वा संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवत्सरः खलु वै
देवानामायतनमेतस्माद्वा आयतनाद्देवा असुरानजयन् यद्वैश्वानरं
द्वादशकपालं निर्वपति देवानामेवाऽऽयतने यतते जयति तं
सङ्ग्राममेतस्मिन्वा एतौ मृजाते (३०)

यो विद्विषाणयोरन्नमत्ति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेद्विद्विषा-
णयोरन्नं जुग्वा संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवत्सरस्वदितमेवात्ति
नास्मिन्मृजाते संवत्सराय वा एतौ सममाते यौ सममाते तयोर्यः
पूर्वोऽभिद्रुह्यति तं वरुणो गृह्णाति वैश्वानरं द्वादशकपालं
निर्वपेत्सममानयोः पूर्वोऽभिद्रुह्य संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः
संवत्सरमेवाऽऽत्वा निर्वरुणं (३१)

परस्तादभिद्रुह्यति नैनं वरुणो गृह्णात्याव्यं वा एष प्रतिगृह्णाति
योऽविं प्रतिगृह्णाति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदविं प्रतिगृह्य
संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवत्सरस्वदितामेव प्रतिगृह्णाति नाव्यं
प्रतिगृह्णात्यात्मनो वा एष मात्रामाप्नोति य उभयादत्प्रतिगृह्णात्यश्वं
वा पुरुषं वा वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदुभयादत् (३२)

प्रतिगृह्य संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवत्सरस्वदितमेव

प्रतिगृह्णाति नाऽऽत्मनो मात्रामाप्नोति वैश्वानरं द्वादशकपालं
 निर्वपेत्सन्निमेष्यन्संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरो यदा खलु वै
 संवत्सरं जनतायां चरत्यथ स धनार्घो भवति यद्वैश्वानरं
 द्वादशकपालं निर्वपति संवत्सरसातामेव सन्निमभि प्रच्यवते
 दानकामा अस्मै प्रजा भवन्ति यो वै संवत्सरं (३३)

प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रतिष्ठानो वै स भवत्येतमेव वैश्वानरं
 पुनरागत्य निर्वपेद्यमेव प्रयुङ्क्ते तं भागधेयेन विमुञ्चति प्रतिष्ठित्यै
 यया रज्ज्वोत्तमां गामाजेत्तां भ्रातृव्याय प्रहिणुयान्निर्ऋतिमेवास्मै
 प्रहिणोति॥ (३४)

निर्वरुणं वपेदुभयाद्यो वै संवत्सरं पट्टिशञ्च॥ [६]

ऐन्द्रं चरुं निर्वपेत्पशुकाम ऐन्द्रा वै पशव इन्द्रमेव स्वेन
 भागधेयेनोप धावति स एवास्मै पशून्प्रयच्छति पशुमानेव
 भवति चरुर्भवति स्वादेवास्मै योनैः पशून्प्रजनयतीन्द्रायेन्द्रियावन्ते
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेत्पशुकाम इन्द्रियं वै पशव
 इन्द्रमेवेन्द्रियावन्तः स्वेन भागधेयेनोप धावति स - (३५)

एवास्मा इन्द्रियं पशून्प्रयच्छति पशुमानेव भवतीन्द्राय घर्मवन्ते
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्ब्रह्मवर्चसकामो ब्रह्मवर्चसं वै घर्म
 इन्द्रमेव घर्मवन्तः स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं
 दधाति ब्रह्मवर्चस्यैव भवतीन्द्रायार्कवन्ते पुरोडाशमेकादशकपालं

निर्वपेदन्नकामोऽर्को वै देवानामन्नमिन्द्रमेवार्कवन्तः॑ स्वेन भागधेये-
(३६)

नोपधावति स एवास्मा अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद एव भवतीन्द्राय
घर्मवन्ते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्रायेन्द्रियावन्त इन्द्रा-
यार्कवन्ते भूतिकामो यदिन्द्राय घर्मवन्ते निर्वपति शिर एवास्य
तेन करोति यदिन्द्रायेन्द्रियावन्त आत्मानमेवास्य तेन करोति
यदिन्द्रायार्कवन्ते भूत एवान्नाद्ये प्रतितिष्ठति भवत्येवेन्द्राया- (३७)

१होमुचे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यः पाप्मना गृहीतः
स्यात्पाप्मा वा अ१ह इन्द्रमेवा१होमुचः॑ स्वेन भागधेयेनोप धावति
स एवैनं पाप्मनोऽ१हसो मुञ्चतीन्द्राय वैमृधाय पुरोडाशमेकादश-
कपालं निर्वपेद्यं मृधोऽभि प्रवेपेरन्नाष्ट्राणि वाऽभिसमियुरिन्द्रमेव
वैमृधः॑ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मान्मृधो (३८)

ऽपहन्तीन्द्राय त्रात्रे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्वद्धो
वा परियत्तो वेन्द्रमेव त्रातारः॑ स्वेन भागधेयेनोप धावति
स एवैनं त्रायत् इन्द्रायार्काश्वमेधवन्ते पुरोडाशमेकादश-
कपालं निर्वपेद्यं महायज्ञो नोपनमैदेते वै महायज्ञस्यान्त्ये
तनू यदकार्काश्वमेधाविन्द्रमेवार्काश्वमेधवन्तः॑ स्वेन भागधेयेनोप
धावति स एवास्मा अन्ततो महायज्ञं च्यावयत्युपैनं महायज्ञो
नमति॥ (३९)

इन्द्रियावन्तुः स्वेन भागधेयेनोप धावति सौऽर्कवन्तुः स्वेन भागधेयेनैवेन्द्रायास्मान्मृधौऽस्मै सप्त

च॥

[७]

इन्द्रा॒यान्वृ॒जवे॒ पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पे॒द्भाम॑काम
इन्द्र॑मे॒वान्वृ॒जुः स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑
सजा॒ताननु॑कान्करोति॒ ग्राम्ये॑व भ॒वतीन्द्रा॑ण्यै चरुं निर्व॑पे॒द्यस्य॑
सेना॑ऽस॒शिते॑व स्यादिन्द्रा॒णी वै सेना॑यै दे॒वतेन्द्रा॑णीमे॒व स्वेन॑
भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ सैवा॑स्य॒ सेना॒स॒श्रय॑ति॒ बल्व॑जान॒पी- (४०)

द्धे सन्न॑ह्ये॒द्रौर्य॑त्राधिष्क॒त्रा न्यमे॑ह॒त्ततो॑ बल्व॑जा उद॑तिष्ठ॒न्गवा॑-
मे॒वैन॑ न्या॒यम॑पिनीय॒ गा वैद॑य॒तीन्द्रा॑य म॒न्युम॑ते म॒नस्व॑ते
पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पे॒त्सङ्ग्रामे॑ सं य॑त्त इन्द्रि॒येण॑ वै
म॒न्युना॑ म॒नसा॑ सङ्ग्रामं ज॑य॒तीन्द्र॑मे॒व म॒न्युम॑न्तं म॒नस्व॑न्तुः स्वेन॑
भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मिन्निन्द्रि॑यं म॒न्युं मनो॑ दधाति॒ जय॑ति॒
त॒ (४१)

सङ्ग्राम॑मे॒तामे॒व निर्व॑पे॒द्यो ह॒तम॑नाः स्व॒यं पाप॑ इव
स्यादे॒तानि॒ हि वा ए॒तस्मा॑दप॒क्रान्ता॒न्यथै॑ष ह॒तम॑नाः स्व॒यं पाप॑
इन्द्र॑मे॒व म॒न्युम॑न्तं म॒नस्व॑न्तुः स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स
ए॒वास्मिन्निन्द्रि॑यं म॒न्युं मनो॑ दधाति॒ न ह॒तम॑नाः स्व॒यं पापो॑
भव॑तीन्द्रा॒य दा॒त्रे पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त्
दान॑कामा मे प्र॒जाः स्यु॒- (४२)

रितीन्द्रमेव दातारुः स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै
दानकामाः प्रजाः करोति दानकामा अस्मै प्रजा भवन्तीन्द्राय प्रदात्रे
पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यस्मै प्रत्तमिव सन्न प्रदीयेतेन्द्रमेव
प्रदातारुः स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै प्रदापयतीन्द्राय
सुत्राम्णो पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदपरुद्धो वा- (४३)

ऽपरुद्धमानो वेन्द्रमेव सुत्रामाणुः स्वेन भागधेयेनोप धावति
स एवैनं त्रायतेऽनपरुद्धो भवतीन्द्रो वै सदृङ् देवताभिरासीत्स न
व्यावृतमगच्छत्स प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एतमैन्द्रमेकादशकपालं
निर्वपत्तेनैवास्मिन्निन्द्रियमदधाच्छक्करी याज्यानुवाक्ये अकरोद्वज्रो
वै शक्करी स एनं वज्रो भूत्या ऐन्ध (४४)

सोऽभवत्सोऽबिभेद्भूतः प्र मां धक्ष्यतीति स प्रजापतिं
पुनरुपाधावत्स प्रजापतिः शक्करी अधि रेवतीं निरमिमीत्
शान्त्या अप्रदाहाय योऽलः श्रियै सन्त्सदृङ्खसमानैः स्यात्तस्मा
एतमैन्द्रमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्रमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति
स एवास्मिन्निन्द्रियं दधाति रेवतीं पुरोनुवाक्या भवति शान्त्या
अप्रदाहाय शक्करी याज्या वज्रो वै शक्करी स एनं वज्रो भूत्या
इन्धे भवत्येव॥ (४५)

अपि तद् स्युर्वैन्ध भवति चतुर्दश च॥ [८]

आग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेदभिचरन्त्सरस्वत्याज्य-

भागा॒ स्याद्वा॑र॒हस्प॑त्यश्च॒र्यदा॑ग्रावैष्ण॒व एका॑दशकपालो॒
 भव॑त्य॒ग्निः सर्वा॑ दे॒वता॒ विष्णु॑र्य॒ज्ञो दे॒वता॑भिश्चै॒वैनं॑ य॒ज्ञेन॑
 चा॒भिच॑रति॒ सर॑स्व॒त्याज्य॑भागा भवति॒ वाग्वै॑ सर॑स्वती
 वा॒चैवैन॑म॒भिच॑रति॒ बार्ह॑स्प॒त्यश्च॒रुर्भव॑ति॒ ब्रह्म॒ वै दे॒वानां॑
 बृह॑स्पति॒र्ब्रह्म॑णै॒वैन॑म॒भिच॑रति॒ (४६)

प्रति॒ वै प॒रस्ता॑द॒भिच॑रन्तम॒भिच॑रन्ति॒ द्वेद्वे॑ पुरोनुवा॒क्ये
 कुर्या॑दतिप्रयु॒क्त्या ए॒तयै॑व य॒जेता॑भिच॒र्यमा॑णो दे॒वता॑भिरे॒व दे॒वताः॑
 प्रति॑चरति॒ य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञं वा॒चा वाचं॑ ब्रह्म॑णा ब्रह्म॒ स दे॒वता॑श्चै॒व
 य॒ज्ञं च॑ म॒द्ध्यतो॑ व्य॒व॑सर्पति॒ तस्य॑ न कुत॑श्च॒नोपा॑व्याधो भ॒वति॑
 नैन॑म॒भिच॑रन्श्च॒तृण॑त आ॒ग्रावै॑ष्ण॒वमेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पेद्यं य॒ज्ञो
 नो- (४७)

प॒नमे॑द॒ग्निः सर्वा॑ दे॒वता॒ विष्णु॑र्य॒ज्ञोऽग्निं॑ चै॒व विष्णुं॑ च॒ स्वेन॑
 भाग॑धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मै॑ य॒ज्ञं प्रय॑च्छत॒ उपै॑नं य॒ज्ञो
 न॑म॒त्याग्रा॑वैष्ण॒वं घृ॒ते च॒रुं निर्व॑पेच्चक्षु॒ष्कामो॑ऽग्नेर्वै चक्षु॑षा मनु॒ष्या
 वि प॑श्यन्ति य॒ज्ञस्य॑ दे॒वा अ॒ग्निं चै॒व विष्णुं॑ च॒ स्वेन॑ भाग॑धेये॒नोप॑
 धावति॒ तावे॒वा- (४८)

स्मि॒श्चक्षु॑र्धत्तश्चक्षु॑ष्माने॒व भ॑वति॒ धे॒न्वै वा ए॒तद्रेतो॑
 यदा॑ज्यम॒न॒डुह॑स्तण्डुला॒ मिथु॑नादे॒वास्मै॑ चक्षुः॒ प्रज॑नयति
 घृ॒ते भ॑वति॒ तेजो॒ वै घृ॒तं तेज॑श्चक्षु॒स्तेज॑सै॒वास्मै॑ तेज॑श्चक्षु॒रवरु॑न्ध

इन्द्रियं वै वीर्यं वृद्धे भ्रातृव्यो यजमानोऽयं जमानस्याद्धुरकल्पां
प्रति निर्वपेद्भ्रातृव्ये यजमाने नास्येन्द्रियं (४९)

वीर्यं वृद्धे पुरा वाचः प्रवदितो निर्वपेद्वावत्येव वाक्तामप्रोदितां
भ्रातृव्यस्य वृद्धे तामस्य वाचं प्रवदन्तीमन्या वाचोऽनु
प्रवदन्ति ता इन्द्रियं वीर्यं यजमाने दधत्याग्नावैष्णव-
मष्टाकपालं निर्वपेत्प्रातः सवनस्याकाले सरस्वत्याज्यभागा
स्याद्वारहस्पत्यश्चरुर्यदष्टाकपालो भवत्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्रं
प्रातः सवनं प्रातः सवनमेव तेनाऽऽप्रो- (५०)

त्याग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेन्माध्यन्दिनस्य सवनस्या-
काले सरस्वत्याज्यभागा स्याद्वारहस्पत्यश्चरुर्यदेकादशकपालो
भवत्येकादशाक्षरा त्रिष्टुत्रैष्टुभं माध्यन्दिनं सवनं माध्यन्दिनमेव
सवनं तेनाऽऽप्रोत्याग्नावैष्णवं द्वादशकपालं निर्वपेत्तृतीयसवनस्या-
काले सरस्वत्याज्यभागा स्याद्वारहस्पत्यश्चरुर्यद्द्वादशकपालो
भवति द्वादशाक्षरा जगती जागृतं तृतीयसवनं तृतीयसवनमेव
तेनाऽऽप्रोति देवताभिरेव देवताः (५१)

प्रतिचरति यज्ञेन यज्ञं वाचा वाचं ब्रह्मणा ब्रह्मं कपालैरेव
छन्दाः स्यात्प्रोति पुरोडाशैः सवनानि मैत्रावरुणमेकं कपालं
निर्वपेद्वशाये काले यैवासौ भ्रातृव्यस्य वशाऽनूबन्ध्या सो
एवैषैतस्यैकं कपालो भवति नहि कपालैः पशुमर्हत्याप्तुम्॥ (५२)

ब्रह्मणैवैनमभिचरति यज्ञो न तावेवास्मिन्द्रियमाप्नोति देवताः सप्तत्रिंशच्च॥—[९]

असावा॑दित्यो न व्य॑रोचत॒ तस्मै॑ दे॒वाः प्राय॑श्चित्तिमैच्छु॒न्तस्मा॑
ए॒त॒ꣳ सो॑मा॒रौद्रं च॒रुं नि॒र्वप॑न्तेनै॒वास्मि॑न्नुच॑मदधुर्यो ब्र॑ह्मवर्च॒सका॑मः
स्यात्तस्मा॑ ए॒त॒ꣳ सो॑मा॒रौद्रं च॒रुं नि॒र्वपे॑त्सोमं॑ चै॒व रु॒द्रं च॒ स्वेन॑
भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॑वास्मिन्ब्र॑ह्मवर्च॒सन्ध॑त्तो ब्र॑ह्मवर्च॒स्यैव॑
भ॑वति ति॒ष्यापू॑र्णमा॒से नि॒र्वपे॑द्बु॒द्रो- (५३)

वै ति॒ष्यः सोमः॑ पू॒र्णमा॑सः सा॒क्षादे॒व ब्र॑ह्मवर्च॒समव॑रुन्धे
परि॑श्रिते याजयति ब्र॑ह्मवर्च॒सस्य॑ परि॑गृहीत्यै श्वे॒तायै॑ श्वे॒तव॑त्सायै
दु॒ग्धं म॑थि॒तमा॑ज्यं भव॒त्याज्यं॑ प्रोक्ष॑णमाज्ये॒न मार्ज॑यन्ते याव॑दे॒व
ब्र॑ह्मवर्च॒सं तत्सर्व॑ करो॒त्यति॑ ब्र॑ह्मवर्च॒सं क्रि॑यत् इत्या॑हुरीश्व॒रो
दु॒श्चर्मा॑ भवि॒तोरि॑ति॒ मान॒वी ऋ॒चौ धा॒र्ये कुर्या॑द्यद्वै किं च॒
म॒नुरव॑दत्तद्द्वैष॒जं (५४)

भैष॒जमे॒वास्मै॑ करोति॒ यदि॑ बिभी॒यादु॒श्चर्मा॑ भवि॒ष्यामी॑ति॒
सो॒मापौ॑ष्णं च॒रुं नि॒र्वपे॑त्सौम्यो॒ वै दे॒वत॑या॒ पुरु॑षः पौ॒ष्णाः प॒शवः॑
स्वयै॒वास्मै॑ दे॒वत॑या॒ प॒शुभि॑स्त्वचं॑ करोति॒ न दु॒श्चर्मा॑ भवति
सो॒मा॒रौद्रं च॒रुं नि॒र्वपे॑त्प्रजाका॑मः सोमो॒ वै रे॑तो॒धा अ॒ग्निः प्र॒जाना॑
प्र॒जन॑यि॒ता सोमं॑ ए॒वास्मै॑ रे॒तो द॑धा॒त्यग्निः॑ प्र॒जां प्र॒ज॑नयति
वि॒न्दते॑ (५५)

प्रजा९ सोमारौद्रं चरुं निर्वपेदभिचरन्त्सौम्यो वै देवताया पुरुष
 एष रुद्रो यदग्निः स्वाया एवैनं देवतायै निष्क्रीय रुद्रायापि दधाति
 ताजगार्तिमाच्छति सोमारौद्रं चरुं निर्वपेज्ज्योगामयावी सोमं वा
 एतस्य रसो गच्छत्यग्निः शरीरं यस्य ज्योगामयति सोमादेवास्य
 रसं निष्क्रीणात्यग्नेः शरीरमुत यदी- (५६)

तासुर्भवति जीवत्येव सोमारुद्रयोर्वा एतं ग्रसितं होता
 निष्विदति स ईश्वर आर्तिमार्तोरनृद्वान् होत्रा देयो वह्निर्वा
 अनृद्वान् वह्निर्होता वह्निर्नैव वह्निर्मात्मानं स्पृणोति सोमारौद्रं
 चरुं निर्वपेद्यः कामयेतु स्वेऽस्मा आयतने भ्रातृव्यं जनयेयमिति
 वेदिं परिगृह्याद्धमुद्धन्याद्धं नार्द्धं बर्हिषः स्तृणीयाद्धं
 नार्द्धमिद्धस्याभ्याद्ध्याद्धं न स्व एवास्मा आयतने भ्रातृव्यं
 जनयति॥ (५७)

रुद्रो भेषजं विन्दते यदि स्तृणीयाद्धं द्वादश च॥ [१०]

ऐन्द्रमेकादशकपालं निर्वपेन्मारुतं सप्तकपालं ग्रामकाम
 इन्द्रं चैव मरुतंश्च स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै
 सजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवत्याहवनीयं ऐन्द्रमर्धिश्रयति
 गार्हपत्ये मारुतं पापवस्यसस्य विधृत्यै सप्तकपालो मारुतो
 भवति सप्तगणा वै मरुतो गणश एवास्मै सजातानवरुन्धेऽनूच्यमान
 आसादयति विशमेवा- (५८)

स्मा॒ अनु॑वर्त्मानं करोत्येतामे॒व निर्व॑पेद्यः का॒मये॑त क्ष॒त्राय॑ च
वि॒शे च॑ स॒मदं॑ द॒द्यामि॒त्यैन्द्र॑स्या॒वद्यन्ब्रू॑यादिन्द्रा॒यानु॑ ब्रूहीत्या॒श्राव्यं॑
ब्रू॒यान्म॒रुतो॑ य॒जेति॑ मा॒रुत॑स्या॒वद्यन्ब्रू॑यान्म॒रुद्ध्योऽनु॑ब्रूहीत्या॒श्राव्यं॑
ब्रू॒यादिन्द्रं॑ य॒जेति॑ स्व ए॒वैभ्यो॑ भा॒गधे॑ये स॒मदं॑ दधाति
वितृ॑ङ्हाणास्तिष्ठन्त्येतामे॒व (५९)

निर्व॑पेद्यः का॒मये॑त कल्पे॑रन्नि॒ति यथा॑दे॒वत॑म॒वदा॑य यथादे॒वतं॑
यंजेद्भा॒गधे॑येनै॒वैनान्॑ यथाय॒थं क॑ल्पयति कल्पन्त ए॒वैन्द्र॑मेकादश-
क॒पालं॑ निर्व॑पेद्वैश्वदे॒वं द्वाद॑शक॒पालं॑ ग्रा॒मका॑म इन्द्रं॑ चै॒व वि॒श्वाऽश्च॑
दे॒वान्स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑ धावति त ए॒वास्मै॑ सजा॒तान्प्रय॑च्छन्ति
ग्रा॒म्ये॒व भ॑वत्यैन्द्रस्या॒वदा॑य वैश्वदे॒वस्या॒वद्ये॒दथैन्द्रः॑ स्यो- (६०)

परि॑ष्ठादिन्द्रियेणै॒वास्मा॑ उ॒भय॑तः सजा॒तान्परि॑गृह्णात्युपा॒धाय्य-॑
पूर्व॑यं वा॒सो दक्षि॑णा सजा॒ताना॑मुप॑हित्यै पृ॒श्नि॒ज्यै दुग्धे॑ प्रैयङ्ग॒वं
च॒रुं निर्व॑पेन्म॒रुद्ध्यो॑ ग्रा॒मका॑मः पृ॒श्नि॒ज्यै वै प॑यंसो म॒रुतो॑ जा॒ताः
पृ॒श्नि॒ज्यै प्रि॒यङ्ग॒वो मा॒रुताः॑ खलु॒ वै दे॒वत॑या सजा॒ता म॒रुत॑ ए॒व
स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑ धावति त ए॒वास्मै॑ सजा॒तान्प्रय॑च्छन्ति ग्रा॒म्ये॒व
भ॑वति प्रि॒यव॑ती याज्यानु॒वाक्ये॑ (६१)

भवतः प्रि॒यमे॒वैनं॑ स॒मानानां॑ करोति द्वि॒पदा॑ पुरोनु॒वाक्या॑
भवति द्वि॒पदं॑ ए॒वाव॑रुन्धे चतु॑ष्पदा याज्या॑ चतु॑ष्पद ए॒व प॒शून॑व-
रुन्धे दे॒वासुराः॑ सं य॒त्ता आ॑सन्ते दे॒वा मि॒थो विप्रि॑या आ॒सन्ते॑

इ॒ऽन्यो॑न्यस्मै॒ ज्यै॒ष्ठ्या॒याति॑ष्ठ॒माना॑श्चतु॒र्धा व्य॑क्रामन्न॒ग्निर्व॑सु॒भिः सोमो॑
रु॒द्रैरिन्द्रो॑ म॒रुद्वि॑र्व॒रुण॑ आ॒दित्यैः॑ स इन्द्रः॑ प्र॒जाप॑तिमु॒पाधा॑व॒त्तमे॑-
(६२)

तया॑ सं॒ज्ञान्या॑ऽयाज॒येद॒ग्नये॑ वसु॑मते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं
नि॒र॒व॒प॒थ्सोमा॑य रु॒द्रव॑ते च॒रुमिन्द्रा॑य म॒रुत्व॑ते पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑-
कपालं वरु॑णायाऽऽदि॒त्यव॑ते च॒रुं ततो॑ वा इन्द्रं॑ दे॒वा ज्यै॒ष्ठ्या॒याभि॑
सम॑जानत॒ यः संमा॑नैर्मि॒थो विप्रि॑यः स्यात्तमे॒तया॑ सं॒ज्ञान्या॑
याज॒येद॒ग्नये॑ वसु॑मते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं नि॒र्वपे॑थ्सोमा॑य रु॒द्रव॑ते
च॒रुमिन्द्रा॑य म॒रुत्व॑ते पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपालं वरु॑णायाऽऽदि॒त्यव॑ते
च॒रुमिन्द्र॑मे॒वैनं॑ भू॒तं ज्यै॒ष्ठ्या॒य समा॑ना अ॒भिस॑ज्जानते वसि॑ष्ठः
समा॑नानां॑ भवति॥ (६३)

विश॑मेव ति॒ष्ठन्त्ये॒तामे॒वाथै॒न्द्रस्य॑ याज्यानु॒वाक्ये॑ तं वरु॑णाय चतु॒र्दश॑ च॥ [११]

हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भ आपो॑ ह॒ यत्प्र॑जापते। स वै॒द पु॒त्रः पि॒तर॑
स मा॒तर॑ स॒ सूनु॑र्भुव॒थ्स भु॑व॒त्पुन॑र्मघः। स द्यामौ॒र्णोद॑न्तरि॒क्षः
स सु॒वः स वि॒श्वा भु॒वो अ॒भव॑थ्स आऽभ॑वत्। उदु॒त्यं चि॒त्रम्।
सप्र॑ब॒वन्न॒वीय॑साऽग्ने॑ द्यु॒म्नेन॑ सं॒ यता॑। बृ॒हत्त॑तन्थ भा॒नुना॑। नि॒काव्या॑
वे॒धसः॑ शश्व॑तस्कर॒हस्ते॑ दधा॑नो - (६४)

नर्या॑ पुरू॒णि। अ॒ग्निर्भु॑व॒द्रयि॑पतीं रयी॒णा स॒त्रा च॑क्रा॒णो
अ॒मृता॑नि वि॒श्वा। हि॒र॒ण्यपा॑णिमू॒तये॑ सवि॒तार॑मु॒प ह॒ये। स चे॒ता

देवतां पदम्। वाममद्य संवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे वाममुस्मभ्यः
 सावीः। वामस्य हि क्षयस्य देव भूररया धिया वामभाजः स्याम।
 बडित्था पर्वतानां खिद्रं बिभर्षि पृथिवि। प्र या भूमि प्रवत्वति
 महा जिनोषि (६५)

महिनि। स्तोमासस्त्वा विचारिणि प्रतिष्ठोभन्त्यक्तुभिः। प्र या
 वाजं न हेषन्तं पेरुमस्यस्यर्जुनि। ऋदूदरेण सख्या सचेय यो
 मा न रिष्येद्धर्यश्च पीतः। अयं यः सोमो न्यधाय्यस्मे तस्मा इन्द्र
 प्रतिरमेम्यच्छ। आपान्तमन्युस्तृपलप्रभर्मा धुनिः शिमीवाञ्छरुमाः
 ऋजीषी। सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिन्द्र प्रतिमानानि देभुः।
 प्र (६६)

सुवानः सोमं ऋतयुश्चिकेतेन्द्राय ब्रह्म जमदग्निरर्चन्। वृषा
 यन्तासि शवसस्तुरस्यान्तर्यच्छ गृणते धर्त्रं दृह। सबाधस्ते मदं
 च शुष्मयं च ब्रह्म नरो ब्रह्मकृतः सपर्यन्त। अर्को वा यत्तुरते
 सोमचक्षास्तत्रेदिन्द्रो दधते पृथ्सु तुर्याम्। वर्षद्वे विष्णवास आ
 कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम्। (६७)

वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः।
 प्र तत्ते अद्य शिपिविष्ट नामार्यः शंसामि वयुनानि विद्वान्। तं त्वा
 गृणामि त्वसमतवीयान्क्षयन्तमस्य रजसः पराके। किमित्ते विष्णो
 परिचक्ष्य भूत्प्रयद्ववक्षे शिपिविष्टो अस्मि। मा वर्षो अस्मदपगूह

एतच्चदन्यरूपः समिधे बभूथ। (६८)

अग्ने दा दाशुषे रयिं वीरवन्तं परीणसम्। शिशीहि नः सूनुमतः।
दा नो अग्ने शतिनो दाः सहस्रिणो दुरो न वाजꣳ श्रुत्या अपावृधि।
प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि सुवर्ण शुक्रमुषसो विदिद्युतुः।
अग्निर्दा द्रविणं वीरपेशा अग्निर्ऋषिं यः सहस्रां सनोति। अग्निर्दिवि
हव्यमाततानाग्नेर्धामानि विभृता पुरुत्रा। मा (६९)

नो मर्द्धीरा तू भरा। घृतं न पूतं तनूररेपाः शुचि हिरण्यम्।
तत्ते रुक्मो न रोचत स्वधावः। उभे सुश्चन्द्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीष
आसनि। उतो न उत्पुपूर्या उक्थेषु शवसस्पत इषꣳ स्तोतृभ्य आ
भरा। वायो शतꣳ हरीणां युवस्व पोष्याणाम्। उत वा ते सहस्रिणो
रथ आ यातु पाजसा। प्र याभिर्- (७०)

यासि दाश्वाꣳसमच्छां नियुद्धिर्वायविष्टये दुरोणे। नि नो रयिꣳ
सुभोजसं युवेह नि वीरवद्रव्यमश्वियं च राधः। रेवतीर्नः सधमाद्
इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः। क्षुमन्तो याभिर्मदेम। रेवाꣳ इद्रेवतः स्तोता
स्यात्त्वावतो मघोनः। प्रेदु हरिवः श्रुतस्य॥ (७१)

जिनोषि देभुः प्र हव्यं बभूथ मा याभिश्चत्वारिꣳशच्च॥ [१२]

[प्रजापतिस्ताः सृष्टा अग्नये पथिकृतेऽग्नये कामायाग्नयेऽन्नवते वैश्वानरमादित्यं चरुमेन्द्रं चरुमिन्द्रायान्वृजव
आग्नावैष्णवमसौ सौमारौद्रमैन्द्रमेकादशकपालꣳ हिरण्यगर्भो द्वादश॥ (१२) प्रजापतिरग्नये कामायाभि सम्भवंतो
यो विद्विषाणयोरिन्द्रो सन्नह्येदाग्नावैष्णवमुपरिष्टाद्यासि दाश्वाꣳसमेकंसततिः॥ (७१) प्रजापतिः प्रेदु हरिवः

श्रुतस्य॥]

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

आदित्येभ्यो भुवद्वच्चश्चरुं निर्वपेद्भूतिकाम आदित्या वा एतं भूत्यै प्रति नुदन्ते योऽलं भूत्यै सन्भूतिं न प्राप्नोत्यादित्यानेव भुवद्वतः स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनं भूतिं गमयन्ति भवत्येवाऽऽदित्येभ्यो धारयद्वच्चश्चरुं निर्वपेदपरुद्धो वाऽपरुध्यमानो वाऽऽदित्या वा अपरोद्धार आदित्या अवगमयितार आदित्यानेव धारयद्वतः (१)

स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनं विशि दाध्रत्यनपरुध्यो भवत्यदितेऽनु मन्यस्वेत्यपरुध्यमानोऽस्य पदमा ददीतेयं वा अदितिरियमेवास्मै राज्यमनु मन्यते सत्याशीरित्याह सत्यामेवाऽऽशिषं कुरुत इह मन इत्याह प्रजा एवास्मै समनसः करोत्युप प्रेतं मरुत - (२)

सुदानव एना विशपतिनाभ्यमु५ राजानमित्याह मारुती वै विद्भ्यो विशपतिर्विशैवेन५ राष्ट्रेण समर्धयति यः परस्ताद्भाम्यवादी स्यात्तस्य गृहाद्वीहीना हरेच्छुक्लाश्च कृष्णाश्च वि चिनुयाद्ये शुक्लाः स्युस्तमादित्यं चरुं निर्वपेदादित्या वै देवतया विद्विशमेवाव

गच्छ- (३)

त्यवंगतास्य विडनवगतः राष्ट्रमित्याहुर्ये कृष्णाः स्युस्तं वारुणं चरुं निर्वपेद्वारुणं वै राष्ट्रमुभे एव विशं च राष्ट्रं चाव गच्छति यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो भागं निर्वपाम्यामुष्मादमुष्यै विशोऽवगन्तोरिति निर्वपेदादित्या एवैनं भागधेयं प्रेप्सन्तो विशमव (४)

गमयन्ति यदि नावगच्छेदाश्वत्थान्मयूखान्त्सप्त मध्यमेषायामुप हन्यादिदमहमादित्यान्बध्नाम्यामुष्मादमुष्यै विशोऽवगन्तोरित्यादित्या एवैनं बद्धवीरा विशमव गमयन्ति यदि नावगच्छेदेतमेवाऽऽदित्यं चरुं निर्वपेदिध्मेऽपि मयूखान्त्सं नह्येदनपरुध्यमेवाव गच्छत्याश्वत्था भवन्ति मरुतां वा एतदोजो यदश्वत्थ ओजसैव विशमव गच्छति सप्त भवन्ति सप्तगणा वै मरुतो गणश एव विशमव गच्छति॥ (५)

धारयद्वतो मरुतो गच्छति विशमवैतदष्टादश च॥ [१]

देवा वै मृत्योरबिभयुस्ते प्रजापतिमुपाधावन्तेभ्य एतां प्राजापत्याः शतकृष्णलां निर्वपत्तयैवैष्वमृतमदधाद्यो मृत्योर्बिभीयात्तस्मा एतां प्राजापत्याः शतकृष्णलां निर्वपेत्प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्नायुर्दधाति सर्वमायुरेति शतकृष्णला भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये (६)

प्रति तिष्ठति घृते भवत्यायुर्वै घृतममृतं५ हिरण्यमायुश्चैवा-
स्मा अमृतं च समीचीं दधाति चत्वारिचत्वारि कृष्णलान्यव-
द्यति चतुरवत्तस्याऽऽस्या एकधा ब्रह्मण उप हरत्येकधैव
यजमान आयुर्दधात्यसावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः
प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्मा एत५ सौर्यं चरुं निरवपन्तेनैवास्मि- (७)

त्रुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एत५ सौर्यं
चरुं निर्वपेदमुमेवाऽऽदित्यः स्वेन भागधेयेनोप धावति स
एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्यैव भवत्युभयतो रुक्मौ भवत
उभयत एवास्मिन्नुचं दधाति प्रयाजेप्रयाजे कृष्णलं जुहोति दिग्भ्य
एवास्मै ब्रह्मवर्चसमव रुन्ध आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेत्सावित्रं
द्वादशकपालं भूम्यै (८)

चरुं यः कामयेत् हिरण्यं विन्देय हिरण्यं मोषं
नमेदिति यदाग्नेयो भवत्याग्नेयं वै हिरण्यं यस्यैव हिरण्यं
तेनैवैनद्विन्दते सावित्रो भवति सवितृप्रसूत एवैनद्विन्दते भूम्यै
चरुर्भवत्यस्यामेवैनद्विन्दत उपैत५ हिरण्यं नमति वि वा एष
इन्द्रियेण वीर्येणर्ध्यते यो हिरण्यं विन्दत एता- (९)

मेव निर्वपेद्धिरण्यं वित्त्वा नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृध्यत एतामेव
निर्वपेद्यस्य हिरण्यं नश्येद्यदाग्नेयो भवत्याग्नेयं वै हिरण्यं यस्यैव
हिरण्यं तेनैवैनद्विन्दति सावित्रो भवति सवितृप्रसूत एवैनद्विन्दति

भूम्यै चरुर्भवत्यस्यां वा एतन्नश्यति यन्नश्यत्यस्यामेवैनद्विन्दतीन्द्र-
(१०)

स्त्वष्टुः सोममभीषहापिबुध्स विष्वङ्मार्च्छुध्स इन्द्रियेण
सोमपीथेन व्यार्ध्यत स यदूर्ध्वमुदवमीत्ते श्यामाकां अभवन्ध्स
प्रजापतिमुपाधावत्तस्मां एत९ सोमेन्द्र९ श्यामाकं चरुं
निरवपत्तेनैवास्मिन्निन्द्रिय९ सोमपीथमदधाद्वि वा एष इन्द्रियेण
सोमपीथेनार्ध्यते यः सोमं वमिति यः सोमवामी स्यात्तस्मां- (११)

एत९ सोमेन्द्र९ श्यामाकं चरुं निर्वपेत्सोमं चैवेन्द्रं च स्वेन
भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिन्निन्द्रिय९ सोमपीथं धत्तो नैन्द्रियेण
सोमपीथेन व्यृध्यते यत्सौम्यो भवति सोमपीथमेवाव रुन्धे यदेन्द्रो
भवतीन्द्रियं वै सोमपीथ इन्द्रियमेव सोमपीथमव रुन्धे श्यामाको
भवत्येष वाव स सोमः (१२)

साक्षादेव सोमपीथमव रुन्धेऽग्नये दात्रे पुरोडाशमष्टाकपालं
निर्वपेदिन्द्राय प्रदात्रे पुरोडाशमेकादशकपालं पशुकामोऽग्निरेवास्मै
पशून्प्रजनयति वृद्धानिन्द्रः प्र यच्छति दधि मधु घृतमापो धाना
भवन्त्येतद्वै पशूना९ रूप९ रूपेणैव पशूनव रुन्धे पञ्चगृहीतं भवति
पाङ्गा हि पशवो बहुरूपं भवति बहुरूपा हि पशवः (१३)

समृद्धौ प्राजापत्यं भवति प्राजापत्या वै पशवः प्रजा-
पतिरेवास्मै पशून्प्र जनयत्यात्मा वै पुरुषस्य मधु यन्मध्वग्नौ

जुहोत्यात्मानमेव तद्यजमानोऽग्नौ प्र दधाति पङ्क्तौ याज्यानुवाक्ये
भवतः पाङ्क्तः पुरुषः पाङ्क्ताः पशव आत्मानमेव मृत्योर्निष्क्रीय
पशूनव रुन्धे॥ (१४)

इन्द्रियंऽस्मिन्भूम्यां एतामिन्द्रः स्यात्तस्मै सोमो बहुरूपा हि पशव एकचत्वारिंशच्च॥—[२]

देवा वै सत्रमासतर्द्धिपरिमितं यशस्कामास्तेषां सोमं
राजानं यश आर्च्छुत्स गिरिमुदैत्तमग्निरनूदैत्तावग्नीषोमौ समभवतां
ताविन्द्रो यज्ञविभ्रष्टोऽनु परैत्तावेब्रवीद्याजयतं मेति तस्मा
एतामिष्टिं निरवपतामाग्नेयमष्टाकंपालमैन्द्रमेकादशकपालं सौम्यं
चरुं तयैवास्मिन्तेज - (१५)

इन्द्रियं ब्रह्मवर्चसमधत्तां यो यज्ञविभ्रष्टः स्यात्तस्मा एतामिष्टिं
निर्वपेदाग्नेयमष्टाकंपालमैन्द्रमेकादशकपालं सौम्यं चरुं यदाग्नेयो
भवति तेज एवास्मिन्तेन दधाति यदैन्द्रो भवतीन्द्रियमेवास्मिन्तेन
दधाति यथसौम्यो ब्रह्मवर्चसं तेनाऽऽग्नेयस्य च सौम्यस्य चैन्द्रे
समाश्लेषयेत्तेजश्चैवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं च समीचीं (१६)

दधात्यग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वपेद्यं कामो नोपनमेदा-
ग्नेयो वै ब्राह्मणः स सोमं पिबति स्वामेव देवतां स्वेन भागधेयेनोप
धावति सैवैनं कामेन समर्धयत्युपैनं कामो नमत्यग्नीषोमीयमष्टा-
कपालं निर्वपेद्ब्रह्मवर्चसकामोऽग्नीषोमावेव स्वेन भागधेयेनोप
धावति तावेवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं धत्तो ब्रह्मवर्चस्यैव (१७)

भवति यदष्टाकपालस्तेनाऽऽग्नेयो यच्छामाकस्तेन सौम्यः
 समृद्धौ सोमाय वाजिने श्यामाकं चरुं निर्वपेद्यः क्लैव्याद्विभीयाद्रेतो
 हि वा एतस्माद्वाजिनमपक्रामत्यथैष क्लैव्याद्विभाय सोममेव
 वाजिनं स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्नेतो
 वाजिनं दधाति न क्लीबो भवति ब्राह्मणस्पत्यमेकादशकपालं
 निर्वपेद्भ्रामकामो - (१८)

ब्रह्मणस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै
 सजातान्प्र यच्छति ग्राम्येव भवति गुणवती याज्यानुवाक्ये भवतः
 सजातैरेवैनं गुणवन्तं करोत्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत ब्रह्मन्विशं
 वि नाशयेयमिति मारुती याज्यानुवाक्ये कुर्याद्ब्रह्मन्नेव विशं वि
 नाशयति॥ (१९)

तेजः समीचीं ब्रह्मवर्चस्येव ग्रामकामस्त्रिचत्वारिंशच्च॥ ————— [३]

अर्यम्णे चरुं निर्वपेत्सुवर्गकामोऽसौ वा आदित्योऽर्यमा-
 र्यमणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं सुवर्गं
 लोकं गमयत्यर्यम्णे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत दानकामा मे
 प्रजाः स्युरित्यसौ वा आदित्योऽर्यमा यः खलु वै ददाति
 सौऽर्यमाऽर्यमणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवा- (२०)

स्मै दानकामाः प्रजाः करोति दानकामा अस्मै प्रजा
 भवन्त्यर्यम्णे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत स्वस्ति जनतामियामित्यसौ

वा आदित्योऽर्यमाऽर्यमणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं
तद्रमयति यत्र जिगमिषतीन्द्रो वै देवानामानुजावर आसीत्स
प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एतमैन्द्रमानुषूकमेकादशकपालं नि- (२१)

रवपत्तेनैवैनमग्रं देवतानां पर्यणयद्बुध्रवती अग्रवती
याज्यानुवाक्ये अकरोद्बुध्रादेवैनमग्रं पर्यणयद्बो राजन्यं आनुजावरः
स्यात्तस्मा एतमैन्द्रमानुषूकमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्रमेव स्वेन
भागधेयेनोप धावति स एवैनमग्रं समानानां परिणयति बुध्रवती
अग्रवती याज्यानुवाक्ये भवतो बुध्रादेवैनमग्रं- (२२)

परिणयत्यानुषूको भवत्येषा ह्येतस्य देवता य आनुजावरः
समृद्धौ यो ब्राह्मण आनुजावरः स्यात्तस्मा एतं बार्हस्पत्यमानुषूकं
चरुं निर्वपेद्बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनमग्रं
समानानां परिणयति बुध्रवती अग्रवती याज्यानुवाक्ये भवतो
बुध्रादेवैनमग्रं परिणयत्यानुषूको भवत्येषा ह्येतस्य देवता य
आनुजावरः समृद्धौ॥ (२३)

एव निरग्रमेतस्य चत्वारि च॥ [४]

प्रजापतेस्त्रयस्त्रिंशद्बृहतिर आसन्ताः सोमाय राज्ञे-
ऽददात्तासां रोहिणीमुपेत्ता ईर्ष्यन्तीः पुनरगच्छन्ता अन्वेत्ताः
पुनरयाचत ता अस्मै न पुनरददात्सोऽब्रवीदृतममीष्व यथा

समावच्छ उ॒पैष्याम्यथ॑ ते पुन॑र्दास्यामीति॒ स ऋ॒तमा॑मी॒त्ता अ॑स्मै
पुन॑रददा॒त्तासा॑ ५ रोहि॒णीमे॒वोपै॑- (२४)

त्तं यक्ष्मं आर्च्छ॑द्राजानं॒ यक्ष्मं आर॑दिति॒ तद्रा॑जयक्ष्मस्य॒ जन्म॒
यत्पापी॑यान॒भवत्तत्पा॑पयक्ष्मस्य॒ यज्जा॑याभ्योऽवि॒न्दत्त॑ज्जाये॒न्यस्य॑ य
ए॒वमे॒तेषां॑ यक्ष्मा॑णां॒ जन्म॒ वेद॑ नैन॑मे॒ते यक्ष्मा॑ विन्दन्ति॒ स ए॒ता ए॒व
न॑म॒स्यन्नुपा॑धाव॒त्ता अ॑ब्रुव॒न्वरं॑ वृणाम॒है समा॑वच्छ ए॒व न॒ उपा॑य
इति॒ तस्मा॑ ए॒त- (२५)

मा॑दित्यं च॒रुं निर॑वप॒न्तेनै॒वैनं॑ पा॒पाश्च॑मा॑दमुश्च॒न् यः
पा॑पयक्ष्मगृ॒हीतः॑ स्यात्तस्मा॑ ए॒तमा॑दित्यं च॒रुं निर्व॑पेदादित्या॒नेव
स्वेन॑ भा॒गधे॒येनो॑प॒ धाव॑ति॒ त ए॒वैनं॑ पा॒पाश्च॑मा॑न्मुश्चन्त्यमावा॒स्यायां॑
निर्व॑पेदमु॒मेवैनं॑मा॒प्याय॑मान॒मन्वा प्या॑ययति॒ नवौ॑नवो भवति॒ जाय॑-
मान॒ इति॑ पुरो॒नुवा॒क्या भ॑वत्यायु॒रेवास्मि॑न्तया॒ दधा॑ति॒ यमा॑दित्या
अ॒श्शुमा॑प्या॒यय॑न्तीति॒ या॒ज्यैवैनं॑मे॒तया॑ प्याययति॥ (२६)

ए॒वोपै॑तमस्मिन्त्रयो॑दश च॥ _____ [५]

प्र॒जाप॑तिर्दे॒वेभ्योऽन्नाद्यं॑ व्यादि॑श॒त्सोऽब्र॑वीद्यदिमाँल्लो॒का-
न॒भ्यति॑रि॒च्छातै॑ तन्ममा॑ऽसदिति॒ तदि॑माँल्लो॒कान॒भ्यत्य॑रि॒च्यतेन्द्र॑ ५
राजा॑न॒मिन्द्र॑म॒धिरा॑जमिन्द्रः॒ स्वरा॑जानं॒ ततो॒ वै स इ॒माँल्लो॒काः स्त्रे॒धा-
दु॒हृत्त॑त्रिधा॒तोऽस्त्रि॑धातु॒त्वं यं का॒मये॑ताऽन्ना॒दः स्या॑दिति॒ तस्मा॑ ए॒तं
त्रि॑धातुं॒ निर्व॑पेदिन्द्रा॒य राज्ञे॑ पुरो॒डाश॑- (२७)

मेकादशकपालमिन्द्रायाऽधिराजायेन्द्राय स्वराज्ञेऽयं वा इन्द्रो
 राजाऽयमिन्द्रोऽधिराजोऽसाविन्द्रः स्वराडिमानेव लोकान्स्वेन
 भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नं प्र यच्छन्त्यन्नाद एव भवति
 यथा वत्सेन प्रत्तां गां दुह एवमेवेमाँल्लोकान्प्रत्तान्काममन्नाद्यं
 दुह उत्तानेषु कपालेष्वधि श्रयत्ययातयामत्वाय त्रयः पुरोडाशा
 भवन्ति त्रय इमे लोका एषां लोकानामास्या उत्तरउत्तरो
 ज्यायाँभवत्येवमिव हीमे लोकाः समृद्धौ सर्वेषामभिगमयन्नव
 द्यत्यच्छम्बद्वारं व्यत्यासमन्वाहाऽनिर्दाहाय॥ (२८)

पुरोडाशत्रयः षड्विंशतिश्च॥

[६]

देवासुराः संयत्ता आसन्तां देवानसुरा अजयन्ते देवाः
 पराजिग्याना असुराणां वैश्यमुपायन्तेभ्य इन्द्रियं वीर्यमपा-
 क्रामत्तदिन्द्रोऽचायत्तदन्वपाक्रामत्तदेवरुधं नाशक्रोत्तदस्मा-
 दभ्यर्धोऽचरत्स प्रजापतिमुपाधावत्तमेतया सर्वपृष्ठयाऽयाजयत्त-
 यैवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यमदधाद्य इन्द्रियकामो - (२९)

वीर्यकामः स्यात्तमेतया सर्वपृष्ठया याजयेदेता एव देवताः
 स्वेन भागधेयेनोप धावति ता एवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यं दधति
 यदिन्द्राय राथन्तराय निर्वपति यदेवाग्नेस्तेजस्तदेवाव रुन्धे
 यदिन्द्राय बार्हताय यदेवेन्द्रस्य तेजस्तदेवाव रुन्धे यदिन्द्राय
 वैरूपाय यदेव सवितुस्तेजस्त- (३०)

दे॒वाव॑ रु॒न्धे॒ यदिन्द्रा॑य॒ वैरा॒जाय॒ यदे॒व धा॒तुस्तेज॒स्तदे॒वाव॑ रु॒न्धे॒
 यदिन्द्रा॑य॒ शाक्क॑राय॒ यदे॒व म॒रुतां॑ तेज॒स्तदे॒वाव॑ रु॒न्धे॒ यदिन्द्रा॑य॒
 रैव॒ताय॒ यदे॒व बृह॑स्पते॒स्तेज॒स्तदे॒वाव॑ रु॒न्ध ए॒ताव॑न्ति॒ वै तेजा॑ंसि॒
 तान्ये॒वाव॑ रु॒न्ध उ॒त्ता॒नेषु॑ क॒पाले॒ष्वधि॑ श्रय॒त्यया॑तयाम॒त्वाय॒ द्वाद॑श॒
 क॒पालः॒ पुरो॑डाशौ - (३१)

भव॑ति वैश्वदे॒वत्वाय॑ सम॒न्तं पर्य॑व॒द्यति॑ सम॒न्तमे॒वेन्द्रि॑यं वी॒र्यं॑
 यज॑माने दधाति व्य॒त्यास॒मन्वा॒हानि॑र्दाहा॒याश्च॑ ऋष॒भो वृ॑ष्णिर्ब॒स्तः
 सा दक्षि॑णा वृष॒त्वायै॒तयै॒व य॑जेताभि॒शस्य॑मान ए॒ताश्चे॒द्वा अ॑स्य
 दे॒वता॒ अन्न॑म॒दन्त्य॒दन्त्यु॑वे॒वास्य॑ मनु॒ष्याः॥ (३२)

इन्द्रियकामः सवितुस्तेजस्तत्पुरोडाशोऽष्टात्रिंशच्च॥ [७]

रज॑नो॒ वै कौ॑णेयः॒ क्रतु॑जितं॒ जान॑किं चक्षु॒र्वन्य॑मया॒त्तस्मा॑
 ए॒तामि॑ष्टिं॒ निर्व॑पद॒ग्नये॒ भ्राज॑स्वते॒ पुरो॑डाशम॒ष्टाक॑पाल॒ सौर्यं॑
 च॒रुम॑ग्नये॒ भ्राज॑स्वते॒ पुरो॑डाशम॒ष्टाक॑पालं॒ तयै॒वास्मि॑श्चक्षु॒र॒
 दधा॑द्यश्चक्षु॒ष्कामः॑ स्यात्तस्मा॑ ए॒तामि॑ष्टिं॒ निर्व॑पेद॒ग्नये॒ भ्राज॑स्वते॒
 पुरो॑डाशम॒ष्टाक॑पाल॒ सौर्यं॑ च॒रुम॑ग्नये॒ भ्राज॑स्वते॒ पुरो॑डाश॒
 म॒ष्टाक॑पालम॒ग्रेवै॑ चक्षु॒षा मनु॑ष्या॒ वि (३३)

पश्य॑न्ति सूर्य॑स्य दे॒वा अ॒ग्निं चै॒व सूर्यं॑ च॒ स्वेन॑ भा॒गधे॒येनोप॑
 धा॒वति॒ तावे॒वास्मि॑श्चक्षु॒र्धत्त॑श्चक्षु॒ष्माने॒व भ॑वति॒ यदा॑ग्ने॒यौ भ॑वतश्चक्षु॒षी
 ए॒वास्मि॑न्तत्प्रति॒ दधा॑ति॒ यथ्सौ॒र्यो ना॑सिकां॒ तेना॑भितः॒ सौर्य॑मा॒ग्नेयौ
 भ॑वत॒स्तस्मा॑द॒भितो॒ ना॑सिकां॒ चक्षु॒षी तस्मा॑न्ना॒सिक॑या॒ चक्षु॒षी वि॑धृते

समा॒नी या॑ज्यानुवा॒क्यै॑ भवतः समा॒नः॑ हि चक्षुः समृ॑च्छा उदु॒ त्यं
जा॒तवे॑दसः॑ स॒प्त त्वा॑ हरि॒तो रथे॑ चि॒त्रं दे॒वाना॑मुद॑गादनी॒कमि॑ति
पिण्डा॒न्प्र य॑च्छति चक्षु॒रेवा॑स्मै प्र य॑च्छति यदे॒व तस्य॑ तत्॥ (३४)

वि ह्यष्टाविंशतिश्च॥ [८]

ध्रुवो॑ऽसि ध्रुवो॑ऽहः॑ संजा॒तेषु॑ भूयासं॒ धीर॒श्चेत्ता॑ वसु॒विद्धुवो॑-
ऽसि ध्रुवो॑ऽहः॑ संजा॒तेषु॑ भूयासमु॒ग्रश्चेत्ता॑ वसु॒विद्धुवो॑ऽसि ध्रुवो॑-
ऽहः॑ संजा॒तेषु॑ भूयासम॒भिभू॑श्चेत्ता॑ वसु॒विदाम॑नम॒स्याम॑नस्य दे॒वा
ये संजा॒ताः कु॑मा॒राः सम॑नस॒स्तान॒हं का॑मये हृदा ते मां का॑मयन्ताः॑
हृदा ता॒न्म आ॑मनसः कृधि॒ स्वाहा॑ऽऽम॑नम॒- (३५)

स्याम॑नस्य दे॒वा याः स्त्रियः॑ सम॑नस॒स्ता अ॒हं का॑मये
हृदा ता मां का॑मयन्ताः॑ हृदा ता म॒ आ॑मनसः कृधि॒ स्वाहा॑
वैश्व॑देवीः॑ सा॒ङ्ग्रह॑णीं निर्व॒पेद्दाम॑कामो वैश्व॑दे॒वा वै संजा॒ता
विश्वा॑ने॒व दे॒वान्थ॒स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वास्मै॑ सजा॒तान्प्र
य॑च्छन्ति ग्रा॒म्ये॒व भ॑वति सा॒ङ्ग्रह॑णी भ॑वति मनो॒ग्रह॑णं॒ वै स॒ङ्ग्रह॑णं
मन॑ ए॒व संजा॒तानां॑ (३६)

गृह्णा॑ति ध्रुवो॑ऽसि ध्रुवो॑ऽहः॑ संजा॒तेषु॑ भूयासमि॒ति परि॒धीन्परि॑
दधा॒त्याशि॒षमे॑वैता॒मा शा॒स्तेऽथो॑ एतदे॒व सर्व॑ संजा॒तेष्वधि॑ भवति
यस्यै॒वं वि॒दुष॑ ए॒ते परि॑धयः॒ परि॑धीयन्त॒ आम॑नम॒स्याम॑नस्य दे॒वा
इति॑ ति॒स्र आ॒हुती॑र्जुहोत्ये॒ताव॑न्तो॒ वै संजा॒ता ये म॒हान्तो॑ ये क्षु॒ल्लका॑

याः स्त्रियस्तानेवाव रुन्धे त एनमवरुद्धा उप तिष्ठन्ते॥ (३७)

स्वाहामनमसि सजातानां रुन्धे पञ्च च॥ [९]

यन्नवमैत्तन्नवनीतमभवद्यदसर्पत्तत्सर्पिरभवद्यदध्रियत् तद्-
घृतमभवदश्विनोः प्राणोऽसि तस्य ते दत्ता ययोः प्राणोऽसि
स्वाहेन्द्रस्य प्राणोऽसि तस्य ते ददातु यस्य प्राणोऽसि स्वाहा
मित्रावरुणयोः प्राणोऽसि तस्य ते दत्ता ययोः प्राणोऽसि स्वाहा
विश्वेषां देवानां प्राणोऽसि (३८)

तस्य ते ददतु येषां प्राणोऽसि स्वाहा घृतस्य धाराममृतस्य
पन्थामिन्द्रेण दत्तां प्रयतां मरुद्भिः। तत्त्वा विष्णुः पर्यपश्यत्तत्त्वेडा
गव्यैरयत्। पावमानेन त्वा स्तोमेन गायत्रस्य वर्तन्योपाः शोर्वीर्येण
देवस्त्वा सवितोऽसृजतु जीवातवे जीवनस्यायै बृहद्रथन्तरयोस्त्वा
स्तोमेन त्रिष्टुभो वर्तन्या शुक्रस्य वीर्येण देवस्त्वा सवितो- (३९)

ऽसृजतु जीवातवे जीवनस्याया अग्नेस्त्वा मात्रया जगत्यै
वर्तन्याग्रयणस्य वीर्येण देवस्त्वा सवितोऽसृजतु जीवातवे
जीवनस्याया इममग्र आयुषे वर्चसे कृधि प्रियः रेतो वरुण सोम
राजन्। मातेवास्मा अदिते शर्म यच्छ विश्वे देवा जरदष्टिर्यथासत्।
अग्निरायुष्मान्त्स वनस्पतिभिरायुष्मान्तेन त्वायुषाऽऽयुष्मन्तं
करोमि सोम आयुष्मान्त्स ओषधीभिर्यज्ञ आयुष्मान्त्स
दक्षिणाभिर्ब्रह्माऽऽयुष्मत्तद्वाह्मणैरायुष्मद्देवा आयुष्मन्तस्तेऽमृतेन

पितर॑ आयु॑ष्मन्त॒स्ते स्व॒धयाऽऽयु॑ष्मन्त॒स्तेन॒ त्वायु॑षाऽऽयु॑ष्मन्तं
करोमि॥ (४०)

विश्वे॑षां दे॒वानां॑ प्रा॒णोऽसि॑ त्रि॒ष्टुभो॑ वर्त॒न्या शु॒क्रस्य॑ वी॒र्येण॑ दे॒वस्त्वां स॒वितो॑ऽथोम॒

आयु॑ष्मान्यश्च॒वि॒शति॑श्च॥ [१०]

अ॒ग्निं वा ए॒तस्य॑ शरी॑रं गच्छ॒ति सोम॑ः रसो॒ वरु॑ण
ए॒नं वरु॑णपा॒शेन॑ गृह्णा॒ति सर॑स्वतीं॒ वाग॒ग्राविष्णू॑ आ॒त्मा
यस्य॑ ज्यो॒गा॒मय॑ति॒ यो ज्यो॒गा॒मया॑वी स्या॒द्यो वा का॒मये॑त
सर्व॑मायु॒रिया॑मि॒ति तस्मा॑ ए॒तामिष्टिं॑ निर्व॑पेदा॒ग्नेय॑म॒ष्टाक॑पालः
सौ॒म्यं च॒रुं वा॒रुणं॑ दश॑कपालः सार॑स्वतं च॒रुमा॑ग्रावैष्ण॒वमेका॑-
दश॑कपालम॒ग्नेरे॒वास्य॑ शरी॑रं निष्क्री॒णाति॑ सोमा॒द्रसं॑ (४१)

वा॒रुणे॑नै॒वैनं॑ वरु॑णपा॒शान्मुञ्च॑ति सार॑स्वतेन॒ वाचं॑ दधा॒त्य॒ग्निः
सर्वा॑ दे॒वता॒ विष्णु॑र्य॒ज्ञो दे॒वता॑भिश्चै॒वैनं॑ य॒ज्ञेन॑ च भिष॑ज्यत्यु॒त
यदी॒तासु॑र्भव॒ति जी॒वत्ये॒व यन्न॑व॒मैत्तन्न॑वनी॒तम॑भव॒दित्या॑ज्य॒मवैक्ष॑ते
रूप॑मे॒वास्यै॒तन्महि॑मानं॒ व्याच॑ष्टेऽश्वि॒नोः प्रा॒णोऽसी॑त्या॒हाश्वि॒नौ वै
दे॒वानां॑ (४२)

भिष॑जौ ताभ्या॑मे॒वास्मै॑ भेष॑जं क॑रोतीन्द्र॒स्य प्रा॒णोऽ-
सी॑त्याहेन्द्रि॒यमे॒वास्मिन्ने॒तेन॑ दधा॒ति मि॒त्रावरु॑णयोः प्रा॒णोऽसी॑त्याह
प्रा॒णापा॒नावे॒वास्मिन्ने॒तेन॑ दधा॒ति वि॒श्वेषां॑ दे॒वानां॑ प्रा॒णोऽसी॑त्याह
वी॒र्यमे॒वास्मिन्ने॒तेन॑ दधा॒ति घृ॒तस्य॑ धा॒रा॒ममृ॑तस्य॒ पन्था॑मित्या॒ह

यथायजुरेवैतत्पावमानेन त्वा स्तोमेनेत्या- (४३)

ह प्राणमेवास्मिन्नेतेन दधाति बृहद्रथन्तरयोस्त्वा
स्तोमेनेत्याहौज एवास्मिन्नेतेन दधात्यग्नेस्त्वा मात्रयेत्या-
हाऽऽत्मानमेवास्मिन्नेतेन दधात्यृत्विजः पर्याहुर्यावन्त एवर्त्विजस्त
एनं भिषज्यन्ति ब्रह्मणो हस्तमन्वारभ्य पर्याहुरेकधैव यजमान
आयुर्दधति यदेव तस्य तद्धिरण्याद्- (४४)

घृतं निष्पिबत्यायुर्वै घृतममृतं हिरण्यममृतादेवायुर्निष्पिबति
शतमानं भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये
प्रति तिष्ठत्यथो खलु यावन्तीः समा एष्यन्मन्येत तावन्मानं
स्यात्समृद्ध्या इममग्र आयुषे वर्चसे कृधीत्याहायुरेवास्मिन्वर्चो
दधाति विश्वे देवा जरदष्टिर्यथासदित्याह जरदष्टिमेवैनं
करोत्यग्निरायुष्मानिति हस्तं गृह्णात्येते वै देवा आयुष्मन्तस्त
एवास्मिन्नायुर्दधति सर्वमायुरेति॥ (४५)

रसं देवानां स्तोमेनेति हिरण्यादसदिति द्वाविंशतिश्च॥ [११]

प्रजापतिर्वरुणायाश्वमनयत्स स्वां देवतामाच्छत्स पर्यदीर्यत
स एतं वारुणं चतुष्कपालमपश्यत्तं निरवपत्ततो वै स
वरुणपाशादमुच्यत वरुणो वा एतं गृह्णाति योऽश्वं प्रतिगृह्णाति
यावतोऽश्वान्प्रतिगृह्णीयात्तावतो वारुणाश्चतुष्कपालान्निर्वपेद्वरुणमेव

स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॑ वरुणपा॒शान्मुञ्चति॑ (४६)

चतु॑ष्कपाला भवन्ति॒ चतु॑ष्पा॒द्ध्यश्वः॒ समृ॑द्ध्या॒ एक॒मति॑रिक्तं॒
निर्व॑पेद्यमेव॒ प्रति॑ग्राही भवति॒ यं वा॒ नाध्येति॑ तस्मा॑देव
वरुणपा॒शान्मुच्यते॒ यद्यप॑रं॒ प्रति॑ग्राही स्यात्सौ॒र्यमेक॑कपाल॒मनु॒
निर्व॑पेदमुमेवाऽऽदित्यमु॑च्चारं॒ कुरु॑तेऽपोऽवभृथमवैत्य॒प्सु वै
वरु॑णः साक्षादेव॒ वरु॑णमव॒ यज॑तेऽपोन॒ग्रीयं॑ च॒रुं पुन॑रेत्य॒
निर्व॑पेद॒प्सुयोनि॑र्वा अश्वः॒ स्वामे॑वैनं॒ योनिं॑ गमयति॒ स ए॒नं
शान्त॑ उप॑ तिष्ठते॥ (४७)

मुञ्चति चरुं सप्तदश च॥ [१२]

या वा॑मिन्द्रावरुणा यत॒व्या त॒नूस्त॑येमम॒हंसो॑ मुञ्चतं॒ या
वा॑मिन्द्रावरुणा सह॒स्या रक्ष॑स्या॒ तेज॑स्या॒ त॒नूस्त॑येमम॒हंसो॑ मुञ्चतं॒
यो वा॑मिन्द्रावरुणाव॒ग्नौ साम॑स्तं वा॒मेते॑नाव॒ यजे॒ यो वा॑मिन्द्रावरुणा
द्विपा॑त्सु प॒शुषु॒ चतु॑ष्पात्सु गो॒ष्ठे गृ॑हेष्व॒प्स्वोष॑धीषु वन॒स्पति॑षु
साम॑स्तं वा॒मेते॑नाव॒ यज॒ इन्द्रो॑ वा ए॒तस्यै॑- (४८)

न्द्रियेणापं॑ क्रामति॒ वरु॑ण ए॒नं वरु॑णपा॒शेन॑ गृह्णाति॒
यः पा॒प्मना॑ गृही॒तो भव॑ति॒ यः पा॒प्मना॑ गृही॒तः स्यात्त॑स्मा
ए॒तामै॑न्द्रावरु॒णीं प॑यस्या॒ निर्व॑पेदिन्द्रं॒ ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं द॑धाति॒
वरु॑ण ए॒नं वरु॑णपा॒शान्मुञ्चति॑ प॑यस्या॒ भवति॑ प॒यो हि वा॑
ए॒तस्मा॑दप॒क्राम॑त्यथैष पा॒प्मना॑ गृही॒तो यत्प॑यस्या॒ भव॑ति॒ प॒यं

ए॒वास्मि॒न्तया॑ दधाति प॒यस्या॑यां (४९)

पुरो॒डाश॑म॒व दधा॑त्या॒त्मन्वन्त॑मे॒वैनं॑ करोत्यथो॒ आय॑त॒नवन्त॑मे॒व
च॑तु॒र्धा व्यू॑हति दि॒क्ष्वैव॑ प्रति॒ तिष्ठ॑ति पुनः॒ समू॑हति दि॒ग्भ्य ए॒वास्मै॑
भेष॑जं करोति स॒मूह्या॑व द्यति॒ यथा॑वि॒द्धं निष्कृ॑न्तति॒ तादृ॑गे॒व तद्यो॑
वा॒मिन्द्रा॑वरुणाव॒ग्नौ स्ना॑म॒स्तं वा॑मे॒तेना॑व॒ यज॑ इत्या॒हु दुरि॑ष्ठ्या ए॒वैनं॑
पाति॒ यो वा॑मिन्द्रावरुणा द्वि॒पाथ्सु॑ प॒शुषु॑ स्ना॑म॒स्तं वा॑मे॒तेना॑व॒
यज॑ इत्या॒हैता॑व॒तीर्वा आप॑ ओष॑धयो वन॒स्पत॑यः प्र॒जाः प॒शव॑
उपजी॒वनी॑या॒स्ता ए॒वास्मै॑ वरुणपा॒शान्मु॑ञ्चति॥ (५०)

ए॒तस्य॑ प॒यस्या॑यां पाति॒ षड्विं॑शतिश्च॥ ————— [१३]

स प्र॑ल॒वन्नि का॒व्येन्द्रं॑ वो वि॒श्वत॑स्परीन्द्रं नरः॑। त्वं नः॑ सोम
वि॒श्वतो॑ रक्षा॑ राजन्नघाय॒तः। न रि॑ष्येत्त्वाव॒तः सखा॑। या ते॒ धामा॑नि
दि॒वि या पृ॑थि॒व्यां या पर्व॑ते॒ष्वोष॑धीष्व॒प्सु। तेभि॑र्नो॒ विश्वैः॑ सु॒मना॑
अहे॑ड॒त्राज॑न्सोम॒ प्रति॑ ह॒व्या गृ॑भाय। अ॒ग्नीषो॑मा॒ सर्वे॑दसा॒ सहू॑ती
वन॑तं गिरः॑। सं दे॒वत्रा॑ ब॒भूव॑थुः। युव- (५१)

मे॒तानि॑ दि॒वि रो॑च॒नान्य॑ग्निश्च॒ सोम॒ सक्र॑तू अध॒त्तम्।
युव॑ ५ सिन्धू॑ ५ र॒भिर्श॑स्तेरव॒द्याद॒ग्नीषो॑मा॒वमु॑ञ्चतं गृभी॒तान्।
अ॒ग्नीषो॑मावि॒म ५ सु॒ मे शृ॑णुतं वृषणा॒ हव॑म॒। प्रति॑ सू॒क्तानि॑ हर्य॒तं
भव॑तं दा॒शुषे॑ मयः॑। आ॒न्य दि॒वो मा॑त॒रिश्वा॑ जभा॒राम॑श्चा॒दन्यं॑ परि॒
श्ये॑नो अ॒द्रेः। अ॒ग्नीषो॑मा॒ ब्रह्म॑णा वावृ॒धानो॑रुं य॒ज्ञाय॑ चक्रथुरु

लो॒कम्। अ॒ग्नीषो॒मा ह॒विषः॑ प्र॒स्थित॑स्य वी॒तः (५२)

हर्य॑तं वृष॑णा जुषे॑थाम्। सु॒शर्मा॑णा स्वव॑सा हि भू॒तम॑था
धत्तं॑ यज॑मानाय॒ शं योः। आ॒ प्या॑यस्व॒ सं ते। गु॒णानां॑ त्वा
गु॒णप॑तिः॒ हवाम॑हे क॒विं क॑वीनामु॒पम॑श्रवस्तमम्। ज्येष्ठ॑राजं ब्रह्म॑णां
ब्रह्म॑णस्पत॒ आ नः॑ शृ॒ण्वन्नृ॑तिभिः सीद॒ साद॑नम्। स इ॒ज्जनै॑न॒ स
वि॒शा स जन्म॑ना॒ स पु॒त्रैर्वा॑जं भरते॒ धना॒ नृभिः॑। दे॒वानां॑ यः
पि॒तर॑मा॒विवा॑सति (५३)

श्रद्धा॑मना ह॒विषा॒ ब्रह्म॑णस्पतिम्। स सु॒ष्टुभा॒ स ऋ॑क॒ता
गु॒णेन॑ व॒लः॒ रु॒रोज॑ फलि॒गः॒ रवे॑ण। बृह॒स्पति॑रु॒स्रिया॑ हव्य॒सूदः॑
कनि॑क्रद॒द्वावं॑शती॒रुदा॑जत्। मरु॑तो॒ यद्ध॑ वो दि॒वो या वः॑ शर्म।
अ॒र्य॒मा या॑ति वृष॒भस्तु॑विष्मन्दा॒ता वसू॑नां॒ पुरु॑हूतो अ॒रह॑न्।
स॒हस्रा॑क्षो गो॒त्रभि॑द्वज्र॒बाहु॑र॒स्मासु॑ दे॒वो द्र॑विणं दधातु। ये
ते॒ऽर्य॑मन्ब॒हवो॑ दे॒व्यानाः॒ पन्था॑नो (५४)

राज॑न्दि॒व आ॒चर॑न्ति। तेभि॑र्नो दे॒व महि॑ शर्म॒ यच्छु॑ शं न
ए॒धि द्वि॒पदे॑ शं चतु॑ष्पदे। बु॒ध्राद॑ग्र॒मङ्गि॑रोभिर्गु॒णानो॒ वि पर्व॑तस्य
दृ॒हि॒तान्यै॑रत्। रु॒जद्रो॑धा॒सि कृ॒त्रिमा॑ण्येषा॒ सोम॑स्य॒ ता म॑द॒
इन्द्र॑श्चकार। बु॒ध्राद॑ग्रेण॒ वि मि॑माय॒ मानै॑र्वज्रेण॒ खान्य॑तृणन्न॒दीना॑म्।
वृ॒थासृ॑जत्प॒थिभि॑र्दीर्घया॒थैः सोम॑स्य॒ ता म॑द॒ इन्द्र॑श्चकार। (५५)

प्र यो जज्ञे विद्वां॑ अ॒स्य बन्धुं॑ वि॒श्वानि॑ दे॒वो जनि॑मा
विवक्ति। ब्रह्म॒ ब्रह्म॑ण॒ उज्ज॑भार॒ मध्या॑न्नीचादुच्चा स्व॒धया॑ऽभि प्र
त॑स्थौ। म॒हान्म॒ही अ॑स्तभाय॒द्वि जा॒तो द्या॑ स॒द्य पार्थि॑वं च॒ रजः॑।
स बु॒ध्रादा॑ष्ट ज॒नुषा॑भ्यग्रं बृह॒स्पति॑र्दे॒वता॒ यस्य॑ स॒म्राट्। बु॒ध्राद्यो
अग्र॑म॒भ्यर्त्यो॑ज॒सा बृह॒स्पति॑मा वि॒वास॑न्ति दे॒वाः। भि॒नद्व॑लं वि॒ पुरो॑
दर्द॑रीति॒ कनि॑क्रद॒त्सुव॑र॒पो जि॑गाय॥ (५६)

[आदित्येभ्यो देवा वै मृत्योर्देवा वै सूत्रमयम्णे प्रजापतेभ्यस्त्रिंशत्प्रजापतिर्देवेभ्यो-
ऽन्नाद्यन्देवासुरास्तान्नजंनो द्रुवोऽसि यन्नवमग्निं वै प्रजापतिर्वरुणाया वा मिन्द्रावरुणा सप्रलवच्चतुर्दश॥ 14॥
आदित्येभ्यस्त्वष्टरस्मै दानकामा एवावरुन्धेऽग्निं वै सप्रलवथ्यदंश्चाशत्॥ 56॥ आदित्येभ्यः सुवरपो जिगाय॥]

[युव वीतमा विवासति पन्थानो दीर्घयाधेः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार देवा नव च॥ [१४]

]

॥ चतुर्थः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

दे॒वा म॑नु॒ष्याः पि॒तर॑स्ते॒ऽन्यत॑ आस॒न्नसु॑रा रक्षा॑सि
पिशा॑चास्ते॒ऽन्यत॑स्तेषां दे॒वाना॑मु॒त यद॑ल्पं लोहि॑तमकुर्वन्त॒द्रक्षा॑सि
रात्री॑भिरसुभ्रन्तान्स्व॒ब्धान्मृ॑तान॒भि व्यौ॑च्छु॒त्ते दे॒वा अ॑वि॒दुर्यो वै
नो॒ऽयं म्रि॒यते॑ रक्षा॑सि वा इ॒मं घ्न॑न्तीति॒ ते रक्षा॑स्युपा॑मन्नयन्त॒
तान्य॑ब्रुवन्वरं वृ॒णाम॑है य- (१)

दसुराञ्जयाम् तन्नः सहासदिति ततो वै देवा असुरानजयन्ते-
 ऽसुराञ्जित्वा रक्षां॑ स्यपानुदन्त तानि रक्षां॑ स्यनृतमकृतेति॑ समन्तं
 देवान्पर्यविशन्ते देवा अग्रावनाथन्त तेऽग्नये प्रवन्ते पुरोडाशमष्टा-
 कपालं निर्वपन्नग्नये विबाधवन्तेऽग्नये प्रतीकवते यदग्नये प्रवन्ते
 निर्वपन् यान्येव पुरस्ताद्रक्षां॑ स्या- (२)

सन्तानि तेन प्राणुदन्त यदग्नये विबाधवन्ते यान्येवाभितो
 रक्षां॑ स्यासन्तानि तेन व्यबाधन्त यदग्नये प्रतीकवते यान्येव
 पश्चाद्रक्षां॑ स्यासन्तानि तेनापानुदन्त ततो देवा अभवन्परासुरा
 यो भ्रातृव्यवान्स्यात्स स्पर्धमान एतयेष्ट्या यजेताग्नये प्रवन्ते
 पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदग्नये विबाधवन्ते- (३)

ऽग्नये प्रतीकवते यदग्नये प्रवन्ते निर्वपति य एवास्मा-
 च्छ्रेयान्भ्रातृव्यस्तं तेन प्र णुदते यदग्नये विबाधवन्ते य एवैनैनं
 सदृङ् तेन वि बाधते यदग्नये प्रतीकवते य एवास्मात्पापीयान्तं
 तेनाप नुदते प्र श्रेयांसं भ्रातृव्यं नुदतेऽति सदृशं क्रामति नैनं
 पापीयानाप्नोति य एवं विद्वानेतयेष्ट्या यजते॥ (४)

वृणामहे यत्पुरस्ताद्रक्षांसि वपेदग्नये विबाधवन्त एवं चत्वारि च॥ [१]

देवासुराः संयत्ता आसन्ते देवा अब्रुवन् यो नो
 वीर्यावत्तमस्तमनुं समारभामहा इति त इन्द्रमब्रुवन्त्वं वै
 नो वीर्यावत्तमोऽसि त्वामनुं समारभामहा इति सोऽब्रवीत्तिस्रो मं

इ॒मास्त॒नुवो॑ वी॒र्या॑वती॒स्ताः प्री॑णी॒ताथासु॑रान॒भि भ॑विष्य॒थेति॒ ता वै
ब्रू॒हीत्य॑ब्रुवन्नि॒यम॑हो॒मुगि॑यं वि॒मृधे॑यमिन्द्रि॒याव॑ती- (५)

त्य॑ब्रवी॒त्त इन्द्रा॑याहो॒मुचै॑ पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपालं
नि॒रव॑पन्निन्द्रा॒य वैमृ॑धायेन्द्रा॒येन्द्रि॒याव॑ते यदिन्द्रा॒याहो॒मुचै॑
नि॒रव॑पन्नहं॒स ए॒व तेना॑मुच्यन्त॒ यदिन्द्रा॑य वैमृ॒धाय॑ मृ॒ध ए॒व
तेनापा॑घ्नत् यदिन्द्रा॒येन्द्रि॒याव॑त इन्द्रि॒यमे॒व तेना॑ऽऽत्मन्न॑दधत्
त्रय॑स्त्रिंशत्कपालं पुरो॒डाशं॑ नि॒रव॑पन्नय॑स्त्रिंश॒द्वै दे॒वता॑स्ता इन्द्र
आ॒त्मन्न॑नु॒स॒मार॑म्भयत् भू॒त्यै (६)

तां वा॒व दे॒वा वि॒जि॑तिमुत्त॒माम॑सुरै॒र्व्यज॑यन्त॒ यो
भ्रातृ॑व्यवा॒न्त्स्या॑त्स स्पर्ध॑मान ए॒तये॑ष्ट्या॒ यजे॑तेन्द्रा॒याहो॒मुचै॑
पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपालं नि॒र्वपे॑दिन्द्रा॒य वैमृ॑धायेन्द्रा॒येन्द्रि॒याव॑ते-
ऽहं॒सा वा ए॒ष गृ॑हीतो यस्मा॒च्छ्रे॒याभ्रातृ॑व्यो यदिन्द्रा॒याहो॒मुचै॑
नि॒र्वप॑त्यहं॒स ए॒व तेन॑ मुच्यते मृ॒धा वा ए॒षोऽभि॑षण्णो
यस्मा॑त्समा॒नेष्व॒न्यः श्रे॒या॑नुता - (७)

ऽभ्रातृ॑व्यो यदिन्द्रा॒य वैमृ॑धाय॒ मृ॒ध ए॒व तेनापं॑ ह॒ते
यदिन्द्रा॒येन्द्रि॒याव॑त इन्द्रि॒यमे॒व तेना॑ऽऽत्मन्ध॑त्ते त्रय॑स्त्रिंशत्कपालं
पुरो॒डाशं॑ नि॒र्वप॑ति त्रय॑स्त्रिंश॒द्वै दे॒वता॑स्ता ए॒व यज॑मान आ॒त्मन्न॑नु॒
स॒मार॑म्भयते भू॒त्यै सा वा ए॒षा वि॒जि॑तिर्नामेष्टि॒र्य ए॒वं वि॒द्वाने॒तये॑ष्ट्या
यज॑त उत्त॒मामे॒व वि॒जि॑तिं भ्रातृ॑व्येण॒ वि ज॑यते॥ (८)

इन्द्रियावन्ती भूत्या उतैकान्नपञ्चाशच्च॥ [२]

दे॒वा॒सु॒राः सं॒य॒त्ता आ॒स॒न्तेषां॑ गा॒य॒त्र्यो॒जो ब॒ल॑मिन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑
प्र॒जां प॒शून्स॒ङ्ग॒ह्या॒दाया॑प॒क्रम्या॑तिष्ठत् तै॒ऽम॒न्यन्त॑ य॒तरान् वा
इ॒यमु॑पाव॒र्त्स्यति॑ त इ॒दं भ॑विष्य॒न्तीति॑ तां व्य॑ह॒यन्त॑ वि॒श्वं क॑र्म॒न्निति॑
दे॒वा दा॑भीत्य॒सुराः सा ना॒न्य॑त॒राः॒श्च नो॑पाव॒र्तत॑ ते दे॒वा
ए॒तद्य॑जु॒रप॑श्य॒न्नो॒जो॒ऽसि॒ सहो॑ऽसि॒ ब॒ल॑म॒सि (९)

भ्रा॒जो॑ऽसि दे॒वानां॑ धा॒म॒ नामा॑सि॒ वि॒श्वं म॑सि वि॒श्वायुः॑ स॒र्वम॑सि
स॒र्वायु॑र॒भिभू॑रिति॒ वाव॑ दे॒वा अ॑सु॒राणा॒मो॒जो ब॒ल॑मिन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ प्र॒जां
प॒शून्वृ॑ञ्जत् य॒द्गाय॑त्र्य॒प॒क्रम्या॑तिष्ठत् तस्मा॑दे॒तां गा॑य॒त्रीती॑ष्टि॒माहुः
सं॒वत्स॑रो वै गा॑य॒त्री सं॒वत्स॑रो वै तद॑प॒क्रम्या॑तिष्ठ॒द्यदे॒तया॑ दे॒वा
अ॑सु॒राणा॒मो॒जो ब॒ल॑मिन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ (१०)

प्र॒जां प॒शून्वृ॑ञ्जत् तस्मा॑दे॒ताः सं॒वर्ग॑ इती॑ष्टि॒माहुर्यो॑
भ्रातृ॑व्यवा॒न्त्स्यात्स॑ स्पर्ध॑मान ए॒तये॑ष्ट्या॒ यजे॑ता॒ग्नये॑ सं॒वर्गाय॑
पु॒रोडा॑श॒मृष्टा॑क॒पालं॑ निर्व॑पेत्तः॒ श्रु॑तमा॒सन्न॑मे॒तेन॑ यजु॑षा॒ऽभि
मृ॒शेदो॑जं ए॒व ब॒ल॑मिन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ प्र॒जां प॒शून्भ्रातृ॑व्यस्य वृ॒द्धे
भ॒व॒त्या॒त्मना॑ प॒रास्य॑ भ्रातृ॑व्यो भवति॥ (११)

बलमस्येतया देवा असुराणामोजो बलमिन्द्रियं वीर्यं पञ्चचत्वारिंशच्च॥ [३]

प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत् ता अ॑स्मात्सृ॒ष्टाः प॒राची॑राय॒न्ता

यत्रावसन्ततो गर्मुदुदतिष्ठत् ता बृहस्पतिश्चान्ववैता९ सोऽब्रवीद्बृहस्पतिरनयां त्वा प्र तिष्ठान्यथ त्वा प्रजा उपावथ्स्यन्तीति तं प्रातिष्ठत् ततो वै प्रजापतिं प्रजा उपावर्तन्त यः प्रजाकामः स्यात् तस्मा एतं प्राजापत्यं गर्मुतं चरुं निर्वपेत्प्रजापति- (१२)

मेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै प्रजां प्र जनयति प्रजापतिः पशूनसृजत तैस्मात्सृष्टाः पराश्च आयन्ते यत्रावसन्ततो गर्मुदुदतिष्ठत् तान्पूषा चान्ववैता९ सोऽब्रवीत्पूषाऽनयां मा प्र तिष्ठान्यथ त्वा पशवं उपावथ्स्यन्तीति मां प्र तिष्ठेति सोमोऽब्रवीन्मम वा - (१३)

अकृष्टपच्यमित्युभौ वां प्र तिष्ठानीत्यब्रवीत्तौ प्रातिष्ठत् ततो वै प्रजापतिं पशवं उपावर्तन्त यः पशुकामः स्यात् तस्मा एत९ सोमापौष्णं गर्मुतं चरुं निर्वपेत्सोमापूषणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मै पशून्प्र जनयतः सोमो वै रेतोधाः पूषा पशूनां प्रजनयिता सोम एवास्मै रेतो दधाति पूषा पशून्प्र जनयति॥ (१४)

वृषेत्प्रजापतिं वै दधाति पूषा त्रीणि च॥ [४]

अग्ने गोभिर्न आ गृहीन्दो पुष्ट्या जुषस्व नः। इन्द्रो धर्ता गृहेषु नः॥ सविता यः सहस्रियः स नो गृहेषु रारणत्। आ पूषा एत्वा वसु॥ धाता ददातु नो रयिमीशानो जगत्स्पतिः। स नः पूर्णेन वावनत्। त्वष्टा यो वृषभो वृषा स नो गृहेषु रारणत्। सहस्रेणायुतेन

च॥ येन देवा अमृतं (१५)

दीर्घं॑ श्रवां दिव्यैरयन्ता॑। रायस्पोष॑ त्वमस्मभ्यं॑ गवां॑ कुल्मिं॑
जीवस॑ आ युवस्व। अग्निर्गृहपतिः॑ सोमो विश्ववनिः॑ सविता सुमेधाः॑
स्वाहा॑। अग्ने॑ गृहपते॑ यस्ते घृत्यो॑ भागस्तेन॑ सह॒ ओजं॑ आक्रम-
माणाय॑ धेहि॒ श्रेष्ठ्या॑त्पथो॒ मा योषं॑ मूर्धा भूयास॑ः स्वाहा॑॥ (१६)

अमृतमष्टात्रिंशच्च॥ [५]

चित्रया॑ यजेत पशुकाम॑ इयं वै चित्रा॑ यद्वा अस्यां विश्वं॑
भूतमधि॑ प्रजायते॒ तेनेयं॑ चित्रा॑ य एवं विद्वांश्चित्रया॑ पशुकामो॑
यजते॒ प्र प्रजया॑ पशुभिर्मिथुनैर्जायते॒ प्रैवाऽऽग्नेयेन॑ वापयति॒ रेतः॑
सौम्येन॑ दधाति॒ रेतं॑ एव हितं त्वष्टा॑ रूपाणि॒ वि करोति॑ सारस्वतौ
भवत॑ एतद्वै दैव्यं मिथुनं॑ दैव्यमेवास्मै॑ (१७)

मिथुनं मध्यतो दधाति॒ पुष्ट्यै॑ प्रजननाय॑ सिनीवाल्यै चरुर्भवति॒
वाग्वै सिनीवाली॒ पुष्टिः॑ खलु॒ वै वाक्पुष्टिमेव॑ वाचमुपैत्यैन्द्र उ॒त्तमो॑
भवति॒ तेनैव॑ तन्मिथुनं॑ सप्तैतानि॑ हवीं॑षि भवन्ति सप्त
ग्राम्याः॑ पशवः॑ सप्तारण्याः॑ सप्त छन्दाः॑स्युभयस्यावरुद्धा॑ अथैता
आहुतीर्जुहोत्येते॒ वै देवाः॑ पुष्टिपतयस्त एवास्मिन्पुष्टिं॑ दधति॒
पुष्यति॑ प्रजया॑ पशुभिरथो॒ यदेता॑ आहुतीर्जुहोति॒ प्रतिष्ठित्यै॑॥ (१८)

अस्मै त एव द्वादश च॥ [६]

मा॒रु॒तम॑सि म॒रुता॒मोजो॒ऽपां धा॑रां भि॒न्दि॒रम॑य॒त म॒रुतः॑ श्ये॒न-
 मा॒यिनं॑ मनो॒जव॑सं वृष॑णं सुवृ॒क्तिम्। येन॑ शर्धं उ॒ग्रम॑व॒सृष्ट॑मेति
 तद॑श्विना॒ परि॑ धत्तं स्व॒स्ति। पु॒रोवा॒तो व॑र्षं॒ञ्जिन्व॑रावृ॒थ्स्वाहा॑
 वा॒ताव॑द्व॒र्षन्नु॑ग्ररावृ॒थ्स्वाहा॑ स्त॒नय॑न्व॒र्षन्भी॑मरावृ॒थ्स्वाहा॑ऽन-
 श॒न्यव॑स्फूर्ज॒न्दिद्यु॑द्व॒र्षन्त्वे॑षरावृ॒थ्स्वाहा॑ऽति॒रात्रं॑ व॒र्षन्पू॑र्तिरावृ॒थ्-
 (१९)

स्वाहा॑ बहु॒ हा॒यम॑वृषा॒दिति॑ श्रु॒तरा॑वृ॒थ्स्वाहा॑ऽऽत॑प॒ति
 व॑र्ष॒न्वि॒राडा॑वृ॒थ्स्वाहा॑व॒स्फूर्ज॒न्दिद्यु॑द्व॒र्षन्भू॑तरावृ॒थ्स्वाहा॑ मा॒न्दा
 वा॒शाः शु॒न्यूर॑जि॒राः। ज्योति॑ष्मती॒स्तम॑स्वरीरु॒न्दतीः॑ सु॒फेनाः॑।
 मि॒त्रभृ॑तः क्ष॒त्रभृ॑तः सु॒राष्ट्रा॑ इ॒ह मा॑ऽवत। वृ॒ष्णो अ॑श्व॒स्य
 स॒न्दान॑मसि वृ॒ष्ट्यै त्वोप॑ न॒ह्यामि॥ (२०)

पू॒र्तिरा॑वृ॒द्धिच॑त्वारि॒शच्च॥ [७]

देवा॑ वस॒व्या अ॒ग्ने सोम॑ सूर्य। देवाः॑ शर्म॒ण्या मि॒त्राव॑रु॒णार्य॑मन्त्र।
 देवाः॑ स॒पीत॑योऽपां न॒पादा॑शुहेमन्त्र। उ॒द्रो द॑त्तोऽद॒धिं भि॑न्त दि॒वः
 प॒र्जन्या॑द॒न्तरि॑क्षात्पृ॒थिव्या॑स्ततो॒ नो वृ॒ष्ट्या॑ऽवत। दि॒वा चि॑त्तमः
 कृ॒ण्वन्ति प॒र्जन्ये॑नोदवा॒हेन॑। पृ॒थि॒वीं यद्व्यु॑न्दन्ति। आ यं नरः
 सु॒दान॑वो ददा॒शुषे॑ दि॒वः को॒शम॑चु॒च्यवुः। वि प॒र्जन्याः॑ सृ॒जन्ति
 रोद॑सी॒ अनु॑ धन्व॒ना यन्ति॑ (२१)

वृ॒ष्टयः॑। उदी॑रयथा मरुतः समु॒द्रतो॑ यूयं वृ॒ष्टिं व॑र्षयथा

पुरीषिणः। न वो दस्त्रा उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा
 अवृत्सत। सृजा वृष्टिं दिव आद्भिः समुद्रं पृण। अञ्जा असि
 प्रथमजा बलमसि समुद्रियम्। उन्नम्भय पृथिवीं भिन्द्धीदं दिव्यं
 नभः। उद्रो दिव्यस्य नो देहीशानो वि सृजा दृतिम्। ये देवा
 दिविभागा येऽन्तरिक्षभागा ये पृथिविभागाः। त इमं यज्ञमवन्तु
 त इदं क्षेत्रमा विशन्तु त इदं क्षेत्रमनु वि विशन्तु॥ (२२)

यन्ति देवा विशन्ति॥

[८]

मारुतमसि मरुतामोज इति कृष्णं वासः कृष्णातृषं परि धत्त
 एतद्वै वृष्ट्यै रूपं सरूप एव भूत्वा पर्जन्यं वर्षयति रमयंत मरुतः
 श्येनमायिनमिति पश्चाद्वातं प्रति मीवति पुरोवातमेव जनयति
 वर्षस्यावरुद्धौ वातनामानि जुहोति वायुर्वै वृष्ट्या ईशे वायुमेव
 स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै पर्जन्यं वर्षयत्यष्टौ (२३)

जुहोति चतस्रो वै दिशश्चतस्रोऽवान्तरदिशा दिग्भ्य एव
 वृष्टिः सम्प्र च्यावयति कृष्णाजिने सं यौति हविरेवाकरन्तर्वेदि
 सं यौत्यवरुद्धौ यतीनामद्यमानानां शीर्षाणि परापतन्ते खर्जूरा
 अभवन्तेषां रस ऊर्ध्वोऽपतत् तानि करीराण्यभवन्त्सौम्यानि
 वै करीराणि सौम्या खलु वा आहुतिर्दिवो वृष्टिं च्यावयति
 यत्करीराणि भवन्ति (२४)

सौम्ययैवाऽऽहुत्या दिवो वृष्टिमव रुन्धे मधुषा सं यौत्यपां

वा ए॒ष ओष॑धीना॒ः रसो॑ यन्मध्व॒द्ध्य ए॒वौष॑धीभ्यो व॒र्षत्य॑थो
अ॒द्ध्य ए॒वौष॑धीभ्यो वृष्टिं॑ नि न॑यति॒ मान्दा॒ वाशा॒ इति॑ सं
यौति॑ नाम॒धेयै॑र॒वैना॒ अ॒च्छैत्य॑थो यथा॑ ब्रूयादसा॒वेहीत्ये॒वमे॒वैना॑
नाम॒धेयै॑रा (२५)

च्यावयति॑ वृ॒ष्णो अश्व॑स्य स॒न्दान॑मसि॒ वृष्ट्यै॑ त्वोप॑ न ह्यामीत्याह
वृषा॒ वा अश्वो॑ वृषा॑ प॒र्जन्यः॑ कृ॒ष्ण इ॒व खलु॑ वै भू॒त्वा व॑र्षति
रूपेणै॒वैन॑ः स॒मर्ध॑यति व॒र्षस्या॑वरु॒द्धौ॥ (२६)

अष्टौ भवन्ति नामधेयैरेकात्रिंशच्च॥ [९]

देवा॑ वसव्या॒ देवाः॑ शर्मण्या॒ देवाः॑ सपीतय॒ इत्या ब॑ध्नाति
दे॒वता॑भिरे॒वान्व॑हं वृष्टि॑मिच्छति॒ यदि॑ व॒र्षेत् ताव॑त्ये॒व हो॑तव्यं॒ यदि॑
न व॒र्षेच्छो॑ भू॒ते ह॒विर्निर्व॑पेदहोरा॒त्रे वै मि॒त्रावरु॑णावहोरा॒त्राभ्यां॑ खलु॒
वै प॒र्जन्यो॑ व॒र्षति॑ नक्तं॒ वा हि॑ दि॒वा वा॒ व॒र्षति॑ मि॒त्रावरु॑णावे॒व
स्वेन॑ भा॒गधे॒येनोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मा॑ - (२७)

अहोरा॒त्राभ्यां॑ प॒र्जन्यं॑ व॒र्षय॑तोऽ॒ग्नये॑ धाम॒च्छदै॑ पुरोडाशमृष्टा-
क॒पालं॑ निर्व॑पेन्मारुतः॒ सप्त॑क॒पालः॒ सौर्य॑मेक॒कपाल॑मग्नि॒र्वा इ॒तो
वृष्टि॑मुदी॒रय॑ति म॒रुतः॑ सृष्टां न॑यन्ति य॒दा खलु॑ वा अ॒सावा॑दित्यो
न्य॒ङ्गश्मि॑भिः पर्या॒वर्त॑तेऽथ॒ व॒र्षति॑ धाम॒च्छदि॑व॒ खलु॑ वै भू॒त्वा
व॒र्षत्ये॒ता वै दे॒वता॑ वृष्ट्या॑ ई॒शते॑ ता ए॒व स्वेन॑ भा॒गधे॒येनोप॑ धावति॒
ता - (२८)

ए॒वास्मै॑ प॒र्जन्यं॑ व॒र्षय॑न्त्यु॒ताव॑र्षिष्यन्व॒र्षत्ये॑व सृ॒जा
 वृ॒ष्टिं दि॒व आ॒द्भिः स॑मु॒द्रं पृ॒णेत्या॑हे॒माश्चै॒वामू॑श्चा॒पः स॑म॒र्धय॑त्यथो
 आ॒भिरे॒वामू॑रच्छै॒त्यजा॑ अ॒सि प्र॑थम॒जा ब॑ल॒मसि॑ स॒मुद्रि॑य॒मित्या॑ह
 यथा॑य॒जुरे॑वैतदु॒न्न॑म्भय पृथि॒वीमि॑ति॒ व॒र्षा॒ह्नां जु॑होत्येषा वा
 ओष॑धीनां वृष्टि॒वनि॑स्तयैव वृष्टि॒मा च्या॑वयति॒ ये दे॒वा दि॒विभा॑गा
 इति॑ कृष्णाजि॒नम॑व॒ धू॒नोती॑म॒ ए॒वास्मै॑ लो॒काः प्री॒ता अ॒भीष्टा॑
 भव॑न्ति॥ (२९)

अस्मै धावति ता वा एकविंशतिश्च॥ _____ [१०]

स॒र्वाणि॑ छ॒न्दाऽ॒स्येत॑स्यामि॒ष्ट्याम॑नू॒च्यानी॑त्याहु॒स्त्रिष्टु॑भो वा
 ए॒तद्दी॑र्यं यत्क॒कुदु॑ष्णिहा जग॑त्यै यदु॒ष्णिह॑क॒कुभा॑व॒न्वाह॑ तेनैव
 स॒र्वाणि॑ छ॒न्दाऽ॒स्यव॑ रुन्धे गाय॒त्री वा ए॒षा यदु॑ष्णिहा या॒नि
 च॒त्वार्य॑ध्य॒क्षरा॑णि चतु॑ष्पाद ए॒व ते प॑शवो यथा॑ पु॒रोडा॑शे
 पु॒रोडा॑शोऽध्ये॒वमे॑व तद्यदृ॒च्यध्य॑क्षरा॑णि य॒ज्ञग॑त्या (३०)

परि॒द॒ध्याद॑न्तं य॒ज्ञं ग॑मयेत् त्रि॒ष्टुभा॑ परि॒ दधा॑तीन्द्रि॒यं वै वी॒र्यं॑
 त्रि॒ष्टुगि॑न्द्रि॒य ए॒व वी॒र्यं॑ य॒ज्ञं प्र॑ति॒ष्ठाप॑यति॒ नान्तं॑ गमय॒त्यग्ने॑ त्री ते
 वाजि॑ना त्री ष॒धस्थे॑ति॒ त्रिव॑त्या परि॒ दधा॑ति स॒रूप॑त्वाय॒ सर्वो॑ वा ए॒ष
 य॒ज्ञो यत् त्रै॑धात॒वीयं॑ का॒माय॑का॒माय॑ प्र यु॒ज्यते॑ सर्वे॒भ्यो हि॑ का॒मेभ्यो॑
 य॒ज्ञः प्र॑यु॒ज्यते॑ त्रै॒धात॒वीये॑न यजेताभि॒चर॑न्सर्वो॑ वा - (३१)

ए॒ष य॒ज्ञो यत् त्रै॒धात॒वीय॑ꣳ सर्वे॑णै॒वैनं॑ य॒ज्ञेना॒भि च॑रति स्तृणु॒त
 ए॒वैन॑मे॒तयै॒व य॑जेताभिचर्यमाणः॒ सर्वो॑ वा ए॒ष य॒ज्ञो यत् त्रै॒धात॒वीय॑ꣳ
 सर्वे॑णै॒व य॒ज्ञेनं॑ यजते नैनंमभिचरन्थस्तृणु॒त ए॒तयै॒व य॑जेत स॒हस्रे॑ण
 य॒क्ष्यमा॑णः प्रजा॑तमे॒वैनं॑ददात्ये॒तयै॒व य॑जेत स॒हस्रे॑णेजानोऽन्तं॒ वा
 ए॒ष प॑शूनां गच्छति (३२)

यः स॒हस्रे॑ण॒ यज॑ते प्र॒जाप॑तिः खलु॒ वै प॒शून॑सृजत॒ ताः
 स्त्रै॒धात॒वीये॑नै॒वासृ॑जत॒ य ए॒वं वि॒द्वाः स्त्रै॒धात॒वीये॑न प॒शुका॑मो यज॑ते
 यस्मा॑दे॒व यो॑नेः प्र॒जाप॑तिः प॒शून॑सृजत॒ तस्मा॑दे॒वैनान्थ॑सृजत॒
 उ॒पै॒नमु॑त्तरꣳ स॒हस्रं॑ नमति दे॒वता॑भ्यो॒ वा ए॒ष आ वृ॑श्च्यते यो य॒क्ष्य
 इत्यु॑क्त्वा न यज॑ते त्रै॒धात॒वीये॑न यजेत॒ सर्वो॑ वा ए॒ष य॒ज्ञो - (३३)

यत् त्रै॒धात॒वीय॑ꣳ सर्वे॑णै॒व य॒ज्ञेनं॑ यजते न दे॒वता॑भ्य॒ आ वृ॑श्च्यते
 द्वा॒द॒शक॑पालः पुरो॒डाशो॑ भवति॒ ते त्रय॑श्चतुष्क॒पाला॑स्त्रिः षमृद्ध॒त्वाय॑
 त्रयः॑ पुरो॒डाशा॑ भवन्ति॒ त्रयं॑ इ॒मे लो॒का ए॒षां लो॒काना॑मा॒स्या
 उ॒त्तर॑उ॒त्तरो॒ ज्याया॑न्भवत्ये॒वमि॑व ही॒मे लो॒का य॑व॒मयो॒ मध्यं॑ ए॒तद्वा
 अ॒न्तरि॑क्षस्य रू॒पꣳ स॒मृद्धौ॑ सर्वे॑षामभिगमय॒न्नव॑ द्यत्य॒लम्ब॑द्वा॒रꣳ
 हि॒र॒ण्यं द॑दाति॒ तेज॑ ए॒वा- (३४)

व॒ रु॒न्धे ता॒र्प्यं द॑दाति प॒शूने॒वाव॑ रु॒न्धे धे॒नुं द॑दात्या॒शिषं॑ ए॒वाव॑
 रु॒न्धे सा॒मो वा ए॒ष वर्णो॑ यद्वि॒र॒ण्यं य॒जुषां॑ ता॒र्प्यमु॑क्थाम॒दानां॑
 धे॒नुरे॒ताने॒व सर्वा॑न् वर्णा॒नव॑ रु॒न्धे॥ (३५)

जगत्याऽभिचरन्त्यसर्वो वै गच्छति यज्ञस्तेजं एव त्रिःशब्दः॥ [११]

त्वष्टां हतपुत्रो वीन्द्रः सोममाहरत् तस्मिन्निन्द्रं उपह्वमैच्छत्
तं नोपाह्वयत् पुत्रं मैऽवधीरिति स यज्ञवेशसं कृत्वा प्रासहा
सोममपिबत् तस्य यदत्यशिष्यत् तत्त्वष्टां हवनीयमुप प्रावर्तयथ-
स्वाहेन्द्रशत्रुर्वर्धस्वेति स यावदूर्ध्वः पराविध्यति तावति स्वयमेव
व्यरमत यदि वा तावत्प्रवण- (३६)

मासीद्यदि वा तावदध्यग्रेरासीत्स सम्भवन्नग्रीषोमावभि
समभवत्स इषुमात्रमिषुमात्रं विष्वङ्कुर्यत् स इमाँल्लोकानवृणोद्य-
दिमाँल्लोकानवृणोत् तद्वृत्रस्य वृत्रत्वं तस्मादिन्द्रोऽबिभेदपि त्वष्टा
तस्मै त्वष्टा वज्रमसिञ्चत् तपो वै स वज्रं आसीत् तमुद्यन्तुं
नाशक्रोदथ वै तर्हि विष्णु- (३७)

रन्या देवतासीत्सोऽब्रवीद्विष्णवेहीदमा हरिष्यावो
येनायमिदमिति स विष्णुस्त्रेधाऽऽत्मानं वि न्यधत् पृथिव्यां
तृतीयमन्तरिक्षे तृतीयं दिवि तृतीयमभिपर्यावर्ताद्यबिभेद्यत्पृथिव्यां
तृतीयमासीत् तेनेन्द्रो वज्रमुदयच्छद्विष्ण्वनुस्थितः सोऽब्रवीन्मा मे
प्र हारस्ति वा इदं (३८)

मयि वीर्यं तत्ते प्र दास्यामीति तदस्मै प्रायच्छत् तत्
प्रत्यंगृह्णादधा मेति तद्विष्णवेति प्रायच्छत् तद्विष्णुः प्रत्यं-
गृह्णादस्मास्विन्द्रं इन्द्रियं दधात्विति यदन्तरिक्षे तृतीयमासीत्
तेनेन्द्रो वज्रमुदयच्छद्विष्ण्वनुस्थितः सोऽब्रवीन्मा मे प्र हारस्ति वा

इदं (३९)

मयि वीर्यं तत्ते प्र दास्यामीति तदस्मै प्रायच्छत्
तत्प्रत्यगृह्णाद् द्विर्माधा इति तद्विष्णवेति प्रायच्छत् तद्विष्णुः प्रत्य-
गृह्णाद्स्मास्विन्द्रं इन्द्रियं दधात्विति यद्विवि तृतीयमासीत् तेनेन्द्रो
वज्रमुदयच्छद्विष्ण्वनुस्थितः सोऽब्रवीन्मा मे प्र हार्येनाह- (४०)

मिदमस्मि तत्ते प्र दास्यामीति त्वी (३) इत्यब्रवीत्सन्धान्तु
सं दधावहै त्वामेव प्र विशानीति यन्मां प्रविशेः किं मां भुञ्ज्या
इत्यब्रवीत् त्वामेवेन्धीय तव भोगाय त्वां प्र विशेयमित्यब्रवीत्तं वृत्रः
प्राविशदुदरं वै वृत्रः क्षुत्खलु वै मनुष्यस्य भ्रातृव्यो य - (४१)

एवं वेद हन्ति क्षुधं भ्रातृव्यं तदस्मै प्रायच्छत् तत्प्रत्यगृह्णात्
त्रिर्माधा इति तद्विष्णवेति प्रायच्छत् तद्विष्णुः प्रत्यगृह्णाद्स्मास्विन्द्रं
इन्द्रियं दधात्विति यत् त्रिः प्रायच्छत् त्रिः प्रत्यगृह्णात् तत्
त्रिधातोऽस्त्रिधातुत्वं यद्विष्णुरन्वतिष्ठत् विष्णवेति प्रायच्छत्
तस्मादैन्द्रावैष्णवः हविर्भवति यद्वा इदं किं च तदस्मै
तत्प्रायच्छद्वचः सामानि यजूंषि सहस्रं वा अस्मै तत्प्रायच्छत्
तस्मात्सहस्रदक्षिणम्॥ (४२)

प्रवणं विष्णुर्वा इदमिदमहं यो भवत्येकविंशतिश्च॥ [१२]

देवा वै राज्ञ्याञ्जायमानादबिभयुस्तमन्तरेव सन्तं
दाम्नापौम्भन्त्स वा एषोऽपौब्धो जायते यद्राज्ञ्यो यद्वा एषो-

ऽनपोब्धो जायेत वृत्रान्म्रश्चरेद्यं कामयेत राजन्यमनपोब्धो जायेत
 वृत्रान्म्रश्चरेदिति तस्मा एतमैन्द्राबारहस्पत्यं चरुं निर्वपेदेन्द्रो वै
 राजन्यो ब्रह्म बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवेनं दाम्नोऽपोम्भनान्मुञ्चति हिरण्मयं
 दाम् दक्षिणा साक्षादेवेनं दाम्नोऽपोम्भनान्मुञ्चति॥ (४३)

एतं द्वादश च॥ [१३]

नवोनवो भवति जायमानोऽह्नां केतुरुषसामेत्यग्रे। भागं
 देवेभ्यो वि दधात्यायन्म्र चन्द्रमास्तिरति दीर्घमायुः। यमादित्या
 अशुमाप्याययन्ति यमक्षितमक्षितयः पिबन्ति। तेन नो
 राजा वरुणो बृहस्पतिरा प्याययन्तु भुवनस्य गोपाः। प्राच्यां
 दिशि त्वमिन्द्रासि राजोतोदीच्यां वृत्रहन्वृत्रहाऽसि। यत्र यन्ति
 सोत्यास्त- (४४)

जितं ते दक्षिणतो वृषभ एधि हव्यः। इन्द्रो जयाति न परां
 जयाता अधिराजो राजसु राजयाति। विश्वा हि भूयाः पृतना
 अभिष्टीरुपसद्यो नमस्यो यथासत्। अस्येदेव प्र रिरिचे महित्वं
 दिवः पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात्। स्वराडिन्द्रो दम् आ विश्वगूर्तः
 स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय। अभि त्वां शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः।
 ईशान- (४५)

मस्य जगतः सुवर्दशमीशानमिन्द्र तस्थुषः। त्वामिद्धि
 हवामहे साता वाजस्य कारवः। त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां

काष्ठास्वर्वतः। यद्वाव इन्द्र ते शतं शतं भूमीरुत स्युः। न त्वा वज्रिन्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी। पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हर्यश्वाद्विः। (४६)

सोतुर्बाहुभ्यां सुयंतो नार्वा। रेवतीर्नः सधुमाद् इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः। क्षुमन्तो याभिर्मदेम। उदग्ने शुचयस्तव वि ज्योतिषोदु त्यं जातवेदसं सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य। शोचिष्केशं विचक्षण। चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः। आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुष- (४७)

श्च। विश्वे देवा ऋतावृधं ऋतुभिर्हवनश्रुतः। जुषन्तां युज्यं पयः। विश्वे देवाः शृणुतेमं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ट। ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम्॥ (४८)

तदीशान्मद्रिस्तस्थुषंश्चिः॥ [१४]

[देवा मनुष्यां देवासुरा अंबुन्देवासुरास्तेषांङ्गायत्री प्रजापतिस्ता यत्राग्ने गोभिश्चित्रयां मारुतन्देवां वसव्या अग्ने मारुतमिति देवां वसव्या देवाः शर्मण्यास्त्वष्टां हतपुत्रो देवा वै राजन्यान्नवोनवश्चतुर्दश॥१४॥

देवा मनुष्याः प्रजां पशून्देवां वसव्याः परिदध्यादिदमस्यष्टाचत्वारिंशत्॥४८॥ देवा मनुष्यां मादयध्वम्॥]

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

विश्वरूपो वै त्वाष्ट्रः पुरोहितो देवानामासीत्स्वस्त्रीयोऽसुराणां
 तस्य त्रीणि शीर्षाण्यांसन्धसोमपानं सुरापानमन्नादनं स
 प्रत्यक्षं देवेभ्यो भागमवदत्परोक्षमसुरेभ्यः सर्वस्मै वै प्रत्यक्षं भागं
 वदन्ति यस्मा एव परोक्षं वदन्ति तस्य भाग उदितस्तस्मादिन्द्रो-
 ऽबिभेदीदृङ् वै राष्ट्रं वि पर्यावर्तयतीति तस्य वज्रमादाय
 शीर्षाण्यच्छिनद्यत्सोमपान- (१)

मासीत्स कपिञ्जलोऽभवद्यत्सुरापानं स कलविङ्को
 यदन्नादनं स तित्तिरिस्तस्याञ्जलिना ब्रह्महृत्यामुपागृह्णात्तां
 संवत्सरमबिभस्तं भूतान्यभ्यक्रोशन्ब्रह्महन्निति स पृथिवीमुपासीद-
 दस्यै ब्रह्महृत्यायै तृतीयं प्रति गृहाणेति साऽब्रवीद्वरं वृणै
 खातात्पराभविष्यन्ती मन्ये ततो मा परा भूवमिति पुरा ते (२)

संवत्सरादपि रोहादित्यब्रवीत्तस्मात्पुरा संवत्सरात्पृथिव्यै
 खातमपि रोहति वारिवृतं ह्यस्यै तृतीयं ब्रह्महृत्यायै प्रत्यगृह्णात्
 तत्स्वकृतमिरिणमभवत् तस्मादाहिताग्निः श्रद्धादेवः स्वकृत
 इरिणे नावं स्येद्ब्रह्महृत्यायै ह्येष वर्णः स वनस्पतीनुपासीददस्यै
 ब्रह्महृत्यायै तृतीयं प्रति गृहीतेति तेऽब्रुवन्वरं वृणामहै वृक्णात् (३)

पराभविष्यन्तो मन्यामहे ततो मा परा भूमेत्याव्रश्चनाद्वो
 भूयाः॑स उत्तिष्ठानित्यब्रवीत् तस्मादाव्रश्चनाद्वृक्षाणां भूयाः॑स
 उत्तिष्ठन्ति वारैवृतः॑ ह्येषां तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णन्त्स
 निर्यासोऽभवत् तस्मान्निर्यासस्य नाशय ब्रह्महत्यायै ह्येष वर्णोऽथो
 खलु य एव लोहितो यो वाऽऽव्रश्चनान्निर्येषति तस्य नाऽऽशयं (४)

काममन्यस्य स स्त्रीषः॑सादमुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं
 प्रति गृहीतेति ता अब्रुवन्वरं वृणामहा ऋत्विष्यात्प्रजां विन्दामहे
 काममा विजनितोः सम्भवामेति तस्मादृत्विष्याच्छ्रियः प्रजां
 विन्दन्ते काममा विजनितोः सम्भवन्ति वारैवृतः॑ ह्यासां तृतीयं
 ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णन्त्सा मलवद्वासो अभवत् तस्मान्मलवद्वाससा
 न सं वदेत् (५)

न सुहाऽऽसीत् नास्या अन्नमद्याद्वह्महत्यायै ह्येषा वर्णं
 प्रतिमुच्याऽऽस्तेऽथो खल्वाहुरभ्यञ्जनं वाव स्त्रिया अन्नमभ्यञ्जनमेव
 न प्रतिगृह्यं काममन्यदिति यां मलवद्वाससः॑ सम्भवन्ति यस्ततो
 जायते सोऽभिषुस्तो यामरण्ये तस्यै स्तेनो यां पराचीं तस्यै
 हीतमुख्यपगल्भो या स्नाति तस्या अप्सु मारुको या- (६)

ऽभ्यङ्गे तस्यै दुश्कर्मा या प्रलिखते तस्यै खलतिरपमारी या-
 ऽऽङ्गे तस्यै काणो या दतो धावते तस्यै श्यावदन् या नखानि
 निकृन्तते तस्यै कुनखी या कृणत्ति तस्यै क्लीबो या रञ्जुः॑ सृजति

तस्या॑ उ॒द्वन्धु॑को॒ या पु॒र्णेन॒ पिब॑ति॒ तस्या॑ उ॒न्मादु॑को॒ या ख॒र्वेण॒
पिब॑ति॒ तस्यै॑ ख॒र्वस्ति॒स्रो रात्री॑र्व्र॒तं च॑रेद॒ञ्जलि॑ना॒ वा पि॒बेद॒खर्वेण॑
वा पात्रे॑ण प्र॒जायै॑ गोपी॒थाय॑॥ (७)

यथो॑म॒पान॑न्ते वृ॒क्ष्णात् तस्य॒ नाश॑य॒ वदेत् मारु॑को॒ याऽख॑र्वेण॒ वा त्रीणि॑ च॥———[१]

त्वष्टा॑ ह॒तपु॑त्रो वी॒न्द्रः सोम॑माह॒रत् तस्मि॑न्निन्द्र॑ उप॒ह्वमै॑च्छत्
तं नोपा॑ह्वयत् पु॒त्रं मै॑ऽवधी॒रिति॑ स य॒ज्ञवेश॑सं कृ॒त्वा प्रा॑स॒हा
सोम॑मपिबत् तस्य॒ यद॑त्यशि॒ष्यत् तत् त्वष्टा॑ह॒वनी॒यमु॒प
प्राव॑र्तय॒थ्स्वाहेन्द्र॑शत्रुर्वध॒स्वेति॑ यदव॑र्तयत् तद्वृ॒त्रस्य॑ वृ॒त्रत्वं
यदब्र॑वी॒थ्स्वाहेन्द्र॑शत्रुर्वध॒स्वेति॑ तस्मा॑द॒स्ये- (८)

न्द्रः शत्रु॑रभव॒त्स सम्भ॑वन्न॒ग्रीषोमा॑व॒भि सम॑भव॒त्स
इ॒षुमा॑त्रमि॒षुमा॑त्रं विष्व॑ङ्क॒र्वध॑त् स इ॒माँल्लो॑कान॒वृणो॑द् यदि॒माँल्लो॑का॒
नवृ॑णोत् तद्वृ॒त्रस्य॑ वृ॒त्रत्वं तस्मा॑दिन्द्रो॒ऽबिभे॑त्स प्र॒जाप॑तिमु॒पा॒
धाव॑च्छत्रु॒र्मेऽज॑नीति॒ तस्मै॑ वज्रः॑ सि॒त्त्वा प्राय॑च्छदे॒तेन॑ ज॒हीति॑
तेना॒भ्याय॑त् ताव॑ब्रूताम॒ग्रीषोमौ॒ मा (९)

प्र हा॑रा॒वम॑न्तः स्व॒ इति॑ मम॒ वै यु॒वः स्थ॒ इत्य॑ब्रवीन्माम॒भ्ये॒
तमि॑ति॒ तौ भा॑ग॒धेय॑मैच्छेतां॒ ताभ्या॑मेतम॒ग्रीषोमी॒यमेका॑दशकपालं
पूर्णा॑मा॒से प्राय॑च्छत् ताव॑ब्रूताम॒भि सन्द॑ष्टौ॒ वै स्वो॒ न श॑क्नुव॒ ऐतु॑मिति॒
स इन्द्र॑ आ॒त्मनः॑ शीतरू॒राव॑जनयत् तच्छी॑तरू॒रयो॑र्जन्म॒ य ए॒वः
शी॑तरू॒रयो॑र्जन्म॒ वेद॑ (१०)

नैनः॑ शीतरू॒रौ ह॑त॒स्ताभ्या॑मेनम॒भ्यन॑यत् तस्मा॑ञ्ज॒ञ्जभ्या॑-

नाद॒ग्री॒षोमौ॒ निर॑क्रामतां प्राणापा॒नौ वा ए॑नं तद॑जहितां प्रा॒णो
वै दक्षो॑ऽपा॒नः क्रतु॑स्तस्मा॑ञ्ज॒ञ्जभ्य॑मानो ब्रूया॒न्मयि॑ दक्ष॒क्रतू॑ इति॑
प्राणापा॒नावे॒वात्म॑न्धत्ते सर्व॑मायुरेति॑ स दे॒वता॑ वृ॒त्रान्नि॒रूह्य॑ वा॒र्त्रघ्न॑
ह॒विः पूर्ण॑मा॒से निर॑वप॒द् घ्नन्ति॑ वा ए॑नं पूर्ण॑मा॒स आ- (११)

ऽमा॑वा॒स्यायां॑ प्याययन्ति॑ तस्मा॒द्वार्त्र॑घ्नी पूर्ण॑मा॒से-
ऽनू॑च्येते वृध॑न्वती अमा॑वा॒स्यायां॑ तथ्स॒ंस्थाप्य॑ वा॒र्त्रघ्न॑
ह॒विर्वज्र॑मा॒दाय॑ पुन॑र॒भ्याय॑त॒ ते अ॑ब्रूतां द्यावा॑पृथि॒वी मा प्र
हा॑रा॒वयो॑र्वे श्रित॑ इति॑ ते अ॑ब्रूतां वरं॑ वृणावहे॑ नक्ष॑त्रविहिता-
ऽहम॑सानीत्य॑साव॑ब्रवीच्चि॒त्रवि॑हिताऽहमि॑तीयं तस्मा॒न्नक्ष॑त्रविहिता-
ऽसौ चि॒त्रवि॑हितेयं॒ य ए॒वं द्यावा॑पृथि॒व्योर्- (१२)

वरं॑ वेदै॒नं वरो॑ गच्छति॑ स आ॒भ्यामे॒व प्रसू॑त॒ इन्द्रो॑
वृ॒त्रम॑हन्ते दे॒वा वृ॒त्रं ह॒त्वाऽग्री॒षोमा॑वब्रुवन् ह॒व्यं नो॑ वह॒तमि॑ति॒
ताव॑ब्रूता॒मप॑तेजसौ॒ वै त्यौ॑ वृ॒त्रे वै त्ययो॑स्तेज॒ इति॑ ते-
ऽब्रु॑वन्क इ॒दम॑च्छेतीति॑ गौरि॒त्य॑ब्रुवन्गौ॒र्वाव॑ सर्व॑स्य मि॒त्रमि॑ति॒
साऽब्र॑वीद् (१३)

वरं॑ वृ॒णै म॒य्ये॒व स॒तोभ॑येन भुन॒जाध्वा॑ इति॑ तद्वी॒राह॑रत्
तस्मा॒द्भवि॑ स॒तोभ॑येन भु॒ञ्जत॑ ए॒तद्वा अ॒ग्नेस्तेजो॑ यद् घृ॒तमे॒तथ्सोम॑स्य
यत्प॒यो य ए॒वम॒ग्रीषोम॑योस्तेजो॒ वेदं॑ तेज॒स्यैव॑ भ॒वति॑ ब्रह्म॒वादि॑नो
वदन्ति॑ किं दे॒वत्यं॑ पौ॒र्णमा॒समि॑ति॒ प्राजा॑प॒त्यमि॑ति॒ ब्रूया॑त्

तेनेन्द्रं ज्येष्ठं पुत्रं निरवासाययदिति तस्माज्ज्येष्ठं पुत्रं धनेन
निरवासाययन्ति॥ (१४)

अस्य मा वेदा द्यावापृथिव्योरब्रवीदिति तस्माच्चत्वारि च॥ [२]

इन्द्रं वृत्रं जघ्निवाऽसम्मृधोऽभि प्रावेपन्तु स एतं वैमृधं
पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यमपश्यत्तं निरवपत् तेन वै स मृधोऽपाहत
यद्वैमृधः पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति मृध एव तेन यजमानोऽप
हत इन्द्रो वृत्रं हत्वा देवताभिश्चेन्द्रियेण च व्यार्ध्यत स
एतमाग्नेयमष्टाकपालममावास्यायामपश्यदैन्द्रं दधि (१५)

तन्निरवपत्तेन वै स देवतांश्चेन्द्रियं चावारुन्धु यदाग्नेयो-
ऽष्टाकपालोऽमावास्यायां भवत्यैन्द्रं दधि देवतांश्चैव तेनेन्द्रियं च
यजमानोऽव रुन्धु इन्द्रस्य वृत्रं जघ्नुष इन्द्रियं वीर्यं पृथिवीमनु
व्यार्च्छत् तदोषधयो वीरुधोऽभवन्त्स प्रजापतिमुपाधावद्धुत्रं मे
जघ्नुष इन्द्रियं वीर्यं (१६)

पृथिवीमनु व्यारत् तदोषधयो वीरुधोऽभूवन्निति स
प्रजापतिः पशूनब्रवीदेतदस्मै सं नयतेति तत्पशव ओषधीभ्यो-
ऽध्यात्मन्त्समनयन्तत्प्रत्यदुहन् यत्समनयन्तत्सान्नाय्यस्य
सान्नाय्यत्वं यत्प्रत्यदुहन्तत्प्रतिधुषः प्रतिधुक्तः समनैषुः प्रत्यधुक्षन्न
तु मयि श्रयत् इत्यब्रवीदेतदस्मै (१७)

शृतं कुरुतेत्यब्रवीत् तदस्मै शृतमकुर्वन्निन्द्रियं वावास्मिन्वीर्यं

तदश्रयन्तच्छृतस्य शृतत्वः समनैषुः प्रत्यधुक्षञ्छृतमक्रुन्न
 तु मा धिनोतीत्यब्रवीदेतदस्मै दधि कुरुतेत्यब्रवीत् तदस्मै
 दध्यकुर्वन्तदेनमधिनोत् तद्दध्नो दधित्वं ब्रह्मवादिनो वदन्ति दध्नः
 पूर्वस्यावदेयं (१८)

दधि हि पूर्वं क्रियत् इत्यनादृत्य तच्छृतस्यैव पूर्वस्याऽव
 द्येदिन्द्रियमेवास्मिन्वीर्यः श्रित्वा दध्नोपरिष्ठाद्धिनोति यथापूर्वमुपैति
 यत्पूतीकैर्वा पर्णवल्कैर्वातथ्याथ्सौम्यं तद्यत्कलै राक्षसं तद्यत्
 तण्डुलैर्वैश्वदेवं तद्यदातश्चनेन मानुषं तद्यद्दध्ना तथ्सेन्द्रं दध्ना
 तनक्ति (१९)

सेन्द्रत्वायाग्निहोत्रोच्छेषणमुभ्यातनक्ति यज्ञस्य सन्तत्या इन्द्रो
 वृत्रं हत्वा परां परावतमगच्छदपाराधमिति मन्यमानस्तं देवताः
 प्रेषमैच्छन्सोऽब्रवीत्प्रजापतिर्यः प्रथमोऽनुविन्दति तस्य प्रथमं
 भागधेयमिति तं पितरोऽन्विन्दन्तस्मात्पितृभ्यः पूर्वद्युः क्रियते
 सोऽमावास्यां प्रत्यागच्छत् तं देवा अग्निं समगच्छन्ताऽमा वै
 नो - (२०)

ऽद्य वसु वसुतीतीन्द्रो हि देवानां वसु तदमावास्याया
 अमावास्यत्वं ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं देवत्यः सान्नाय्यमिति
 वैश्वदेवमिति ब्रूयाद्विश्वे हि तद्देवा भागधेयमग्निं समगच्छन्तेत्यथो
 खल्वैन्द्रमित्येव ब्रूयादिन्द्रं वाव ते तद्विषज्यन्तोऽग्निं

समंगच्छन्तेति॥ (२१)

दधि मे जघ्रुषं इन्द्रियं वीर्यमित्यब्रवीदेतदस्मा अवदेयन्तनक्ति नो द्विचत्वारिंशच्च॥—[३]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वे दर्शपूर्णमासौ यजेत य
एनौ सेन्द्रौ यजेतेति वैमृधः पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति तेन
पूर्णमासः सेन्द्रं ऐन्द्रं दध्यमावास्यायां तेनामावास्यां सेन्द्रा य
एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजेते सेन्द्रावेवैनौ यजते श्वःश्वोऽस्मा
ईजानाय वसीयो भवति देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत
ते देवा एता- (२२)

मिष्टिमपश्यन्नाग्रावैष्णवमेकादशकपालं सरस्वत्यै चरुं
सरस्वते चरुं तां पौर्णमासं सऽस्थाप्यानु निरवपन्ततो
देवा अभवन्परासुरा यो भ्रातृव्यवान्स्यात्स पौर्णमासं
सऽस्थाप्यैतामिष्टिमनु निर्वपेत्पौर्णमासेनैव वज्रं भ्रातृव्याय
प्रहृत्याऽऽग्रावैष्णवेन देवतांश्च यज्ञं च भ्रातृव्यस्य वृद्धे
मिथुनान्पशून्सारस्वताभ्यां यावदेवास्यास्ति तथ (२३)

सर्वं वृद्धे पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्यां हत्वा
भ्रातृव्यं नाप्याययति साकं प्रस्थायीयेन यजेत पशुकामो यस्मै
वा अल्पेनाऽऽहरन्ति नाऽऽत्मना तृप्यति नान्यस्मै ददाति यस्मै
महता तृप्यत्यात्मना ददात्यन्यस्मै महता पूर्णं होतव्यं तृप्त
एवैनमिन्द्रः प्रजयां पशुभिस्तर्पयति दारुपात्रेण जुहोति न हि

मृन्मयमाहुतिमानुश औदुम्बरं (२४)

भवत्यूर्वा उदुम्बर ऊर्क्पशव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशून्व
रुन्धे नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत त्रयो वै गतश्रियः शुश्रुवान्ग्रामणी
राजान्यस्तेषां महेन्द्रो देवता यो वै स्वां देवतामतिरयजेते प्र स्वायै
देवतायै च्यवते न परां प्राप्नोति पापीयान्भवति संवत्सरमिन्द्रं
यजेत संवत्सरः हि व्रतं नाति स्वै- (२५)

वैनं देवतेज्यमाना भूत्या इन्द्रे वसीयान्भवति संवत्सरस्य
परस्तादग्र्ये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्संवत्सरमेवैनं
वृत्रं जघ्निवाः समग्निर्व्रतपतिर्व्रतमा लम्भयति ततोऽधि कामं
यजेत॥ (२६)

एतान्तदौदुम्बरं स्वा त्रिंशच्च॥ [४]

नासौमयाजी सं नयेदनागतं वा एतस्य पयो योऽसौमयाजी
यदसौमयाजी सन्नयेत्परिमोष एव सोऽनृतं करोत्यथो परैव सिच्यते
सोमयाज्यैव सं नयेत्पयो वै सोमः पयः सान्नाय्यं पयसैव पयं
आत्मन्धत्ते वि वा एतं प्रजया पशुभिरर्धयति वर्धयत्यस्य भ्रातृव्यं
यस्य हविर्निरुप्तं पुरस्ताच्चन्द्रमा - (२७)

अभ्युदेति त्रेधा तण्डुलान् वि भजेद्ये मध्यमाः स्युस्तान्ग्रये
दात्रे पुरोडाशमष्टाकपालं कुर्याद्ये स्थविष्ठास्तानिन्द्राय प्रदात्रे
दधः श्वरुं येऽणिष्ठास्तान् विष्णवे शिपिविष्टाय शृते चरुमग्निरेवास्मै

प्रजां प्रज्जनयति वृद्धामिन्द्रः प्र यच्छति यज्ञो वै विष्णुः पशवः
शिपिर्यज्ञ एव पशुषु प्रति तिष्ठति न द्वे (२८)

यजेत यत्पूर्वया सम्प्रति यजेतोत्तरया छम्बद्गुर्याद्यदुत्तरया
सम्प्रति यजेत पूर्वया छम्बद्गुर्यान्नेष्टिर्भवति न यज्ञस्तदनु
हीतमुख्यपगल्भो जायत एकामेव यजेत प्रगल्भोऽस्य जायते-
ऽनादृत्य तद्वै एव यजेत यज्ञमुखमेव पूर्वयाऽऽलभते यजेत उत्तरया
देवता एव पूर्वयाऽवरुन्ध इन्द्रियमुत्तरया देवलोकमेव (२९)

पूर्वयाऽभिजयति मनुष्यलोकमुत्तरया भूयसो यज्ञक्रतूनुपैत्येषा
वै सुमना नामेष्टिर्यमद्येजानं पश्चाच्चन्द्रमा अभ्युदेत्यस्मिन्नेवास्मै
लोकेऽर्धुकं भवति दाक्षायणयज्ञेन सुवर्गकामो यजेत पूर्णमासे
सं नयेन्मैत्रावरुण्याऽऽमिक्षयाऽमावास्यायां यजेत पूर्णमासे
वै देवानां सुतस्तेषामेतमर्धमासं प्रसुतस्तेषां मैत्रावरुणी
वशाऽमावास्यायामनूबन्ध्या यत् (३०)

पूर्वेद्युर्यजते वेदिमेव तत्करोति यद्वत्सानपाकरोति
सदोहविधाने एव सम्मिनोति यद्यजते देवैरेव सुत्यां सम्पादयति
स एतमर्धमासं सधमाद देवैः सोमं पिबति यन्मैत्रावरुण्याऽ-
ऽमिक्षयाऽमावास्यायां यजते यैवासौ देवानां वशाऽनूबन्ध्या सो
एवैषैतस्य साक्षाद्वा एष देवानभ्यारोहति य एषां यज्ञ- (३१)

मभ्यारोहति यथा खलु वै श्रेयान्भ्यारूढः कामयते तथा करोति यद्यवविध्यति पापीयान्भवति यदि नावविध्यति सदृङ् व्यावृत्काम एतेन यज्ञेन यजेत क्षुरपविर्ह्येष यज्ञस्ताजक्पुण्यो वा भवति प्र वा मीयते तस्यैतद्वृतं नानृतं वदेन्न माः समंश्जीयान्न स्त्रियमुपेयान्नास्य पल्पूलनेन वासः पल्पूलयेयुरेतद्धि देवाः सर्वं न कुर्वन्ति॥ (३२)

चन्द्रमा द्वे देवलोकमेव यद्यज्ञं पल्पूलयेयुः पद्व॥ [५]

एष वै देवस्थो यद्दर्शपूर्णमासौ यो दर्शपूर्णमासाविद्धा सोमेन यजते रथस्पष्ट एवावसाने वरे देवानामव स्यत्येतानि वा अङ्गापरूष्णि संवत्सरस्य यद्दर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजतेऽङ्गापरूष्ण्येव संवत्सरस्य प्रति दधात्येते वै संवत्सरस्य चक्षुषी यद्दर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजते ताभ्यामेव सुवर्गं लोकमनु पश्य- (३३)

त्येषा वै देवानां विक्रान्तिर्यद्दर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजते देवानामेव विक्रान्तिमनु वि क्रमत एष वै देवयानः पन्था यद्दर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजते य एव देवयानः पन्थास्तः समारोहत्येतौ वै देवानां हरी यद्दर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजते यावेव देवानां हरी ताभ्या- (३४)

मेवैभ्यो हव्यं वहत्येतद्वै देवानामास्यं यद्दर्शपूर्णमासौ

य एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजते साक्षादेव देवानामास्यं जुहोत्येष वै हविर्धानी यो दर्शपूर्णमासयाजी सायं प्रातरग्निहोत्रं जुहोति यजते दर्शपूर्णमासावहरहरहविर्धानिनाः सुतो य एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजते हविर्धान्यस्मीति सर्वमेवास्यं बर्हिष्यं दत्तं भवति देवा वा अहर- (३५)

यज्ञियं नाविन्दन्ते दर्शपूर्णमासावपुनन्तौ वा एतौ पूतौ मेध्यौ यद्दर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजते पूतावेवैनौ मेध्यौ यजते नामावास्यायां च पौर्णमास्यां च स्त्रियमुपेयाद्यदुपेयान्निरिन्द्रियः स्यात्सोमस्य वै राज्ञोऽर्धमासस्य रात्रयः पत्नय आसन्तासाममावास्यां च पौर्णमासीं च नोपैत् (३६)

ते एनमभि समनह्येतां तं यक्ष्मं आर्च्छद्वाजानं यक्ष्मं आरदिति तद्राजयक्ष्मस्य जन्म यत्पापीयानभवत् तत्पापयक्ष्मस्य यज्जायाभ्यामविन्दत् तज्जायेन्यस्य य एवमेतेषां यक्ष्माणां जन्म वेद नैनमेते यक्ष्मा विन्दन्ति स एते एव नमस्यन्नुपाधावत्ते अब्रूतां वरं वृणावहा आवं देवानां भागधे असावा- (३७)

ऽऽवधि देवा इज्यान्ता इति तस्मात्सदृशीनाः रात्रीणाममावास्यायां च पौर्णमास्यां च देवा इज्यन्त एते हि देवानां भागधे भागधा अस्मै मनुष्या भवन्ति य एवं वेद भूतानि क्षुधमघ्नन्सद्यो मनुष्या अर्धमासे देवा मासि पितरः संवत्सरे वनस्पतयस्तस्मादहरहर्मनुष्या अशनमिच्छन्तेऽर्धमासे

देवा इज्यन्ते मासि पितृभ्यः क्रियते संवत्सरे वनस्पतयः फलं
गृह्णन्ति य एवं वेद हन्ति क्षुधं भ्रातृव्यम्॥ (३८)

पश्यति ताभ्यामहरेदसाव फलं सप्त च॥ [६]

देवा वै नर्चि न यजुष्यश्रयन्त ते सामन्नेवाश्रयन्त हिं करोति
सामैवाकर्हिं करोति यत्रैव देवा अश्रयन्त तत एवैनान्प्र युङ्क्ते हिं
करोति वाच एवैष योगो हिं करोति प्रजा एव तद्यजमानः सृजते
त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां यज्ञस्यैव तद्वरुसं (३९)

नह्यत्यप्रस्रसाय सन्ततमन्वाह प्राणानामन्नाद्यस्य सन्तत्या
अथो रक्षसामपहत्यै राथन्तरीं प्रथमामन्वाह राथन्तरो वा अयं
लोक इममेव लोकमभि जयति त्रिर्वि गृह्णाति त्रयं इमे लोका
इमानेव लोकानभि जयति बारहतीमुत्तमामन्वाह बारहतो वा असौ
लोकोऽमुमेव लोकमभि जयति प्र वो - (४०)

वाजा इत्यनिरुक्तां प्राजापत्यामन्वाह यज्ञो वै प्रजापतिर्यज्ञमेव
प्रजापतिमा रभते प्र वो वाजा इत्यन्वाहान्नं वै वाजोऽन्नमेवाव रुन्धे
प्र वो वाजा इत्यन्वाह तस्मात्प्राचीनं रेतो धीयतेऽग्र आ याहि
वीतय इत्याह तस्मात्प्रतीचीः प्रजा जायन्ते प्र वो वाजा - (४१)

इत्यन्वाह मासा वै वाजा अर्धमासा अभिद्यवो देवा हविष्मन्तो
गौर्धृताची यज्ञो देवाञ्जिगाति यजमानः सुम्रयुरिदमसीदमसीत्येव
यज्ञस्य प्रियं धामाव रुन्धे यं कामयेत सर्वमायुरियादिति प्र वो
वाजा इति तस्यानूच्याग्र आ याहि वीतय इति सन्ततमुत्तरमर्धर्चमा

लभेत (४२)

प्राणेनैवास्यापानं दाधार सर्वमायुरेति यो वा अरन्निः
सामिधेनीनां वेदारत्नावेव भ्रातृव्यं कुरुतेऽर्धर्चौ सं दधात्येष
वा अरन्निः सामिधेनीनां य एवं वेदारत्नावेव भ्रातृव्यं कुरुत
ऋषेर्ऋषेर्वा एता निर्मिता यत्सामिधेन्यस्ता यदसंयुक्ताः स्युः
प्रजयां पशुभिर्यजमानस्य वि तिष्ठेरन्नर्धर्चौ सन्दधाति सं
युनक्त्येवैनास्ता अस्मै संयुक्ता अवरुद्धाः सर्वामाशिषं दुहे॥ (४३)

बृसं वो जायन्ते प्र वो वाजां लभेत दधाति सन्दशं च॥—————[७]

अयंज्ञो वा एष योऽसामाऽग्न आ याहि वीतय इत्याह
रथन्तरस्येष वर्णस्तं त्वां समिद्धिरङ्गिर इत्याह वामदेव्यस्येष वर्णो
बृहदग्ने सुवीर्यमित्याह बृहत एष वर्णो यदेतं तृचमन्वाह यज्ञमेव
तत्सामन्वन्तं करोत्यग्निर्मुष्मिल्लोक आसीदादित्योऽस्मिन्ताविमौ
लोकावशान्ता- (४४)

वास्तां ते देवा अब्रुवन्नेतेमौ वि पर्यूहामेत्यग्न आ याहि वीतय
इत्यस्मिल्लोकैऽग्निमदधुर्बृहदग्ने सुवीर्यमित्यमुष्मिल्लोक आदित्यं
ततो वा इमौ लोकावशाम्यतां यदेवमन्वाहानयोर्लोकयोः शान्त्यै
शाम्यतोऽस्मा इमौ लोकौ य एवं वेद पञ्चदश सामिधेनीरन्वाह
पञ्चदश (४५)

वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमासशः संवत्सर आप्यते

तासां त्रीणि च शतानि षष्टिश्चाक्षराणि तावतीः संवत्सरस्य
 रात्रयोऽक्षरश एव संवत्सरमाप्नोति नृमेधश्च परुच्छेपश्च
 ब्रह्मवाद्यमवदेतामस्मिन्दारावाद्ग्रेऽग्निं जनयाव यतरो नौ
 ब्रह्मोयानिति नृमेधोऽभ्यवदत्स धूममजनयत्परुच्छेपोऽभ्यवदत्सो-
 ऽग्निमजनयदृष इत्यब्रवीद्- (४६)

यत्समावद्विद्ध कथा त्वमग्निमजीजनो नाहमिति
 सामिधेनीनामेवाहं वर्णं वेदेत्यब्रवीद्यद् घृतवत्पदमनूच्यते स
 आसां वर्णस्तं त्वां समिद्धिरङ्गिर इत्याह सामिधेनीष्वेव
 तज्ज्योतिर्जनयति स्त्रियस्तेन यदृचः स्त्रियस्तेन यद्वायत्रियः
 स्त्रियस्तेन यत्सामिधेन्यो वृषण्वतीमन्वाह (४७)

तेन पुंस्वतीस्तेन सेन्द्रास्तेन मिथुना अग्निर्देवानां दूत
 आसीदुशना काव्योऽसुराणां तौ प्रजापतिं प्रश्नमैतां स प्रजा-
 पतिरग्निं दूतं वृणीमह इत्यभि पर्यावर्तत ततो देवा अभवन्परासुरा
 यस्यैवं विदुषोऽग्निं दूतं वृणीमह इत्यन्वाह भवत्यात्मना परास्य
 भ्रातृव्यो भवत्यध्वरवतीमन्वाह भ्रातृव्यमेवैतया (४८)

ध्वरति शोचिष्केशस्तमीमह इत्याह पवित्रमेवैतद्यजमानमेवै-
 तया पवयति समिद्धो अग्न आहुतेत्याह परिधिमेवैतं परि दधात्य-
 स्कन्दाय यदत ऊर्ध्वमभ्यादध्याद्यथा बहिःपरिधि स्कन्दति तादृगेव
 तत्रयो वा अग्नयो हव्यवाहनो देवानां कव्यवाहनः पितृणां सहरक्षा

असुराणां त एतर्ह्याशंसन्ते मां वरिष्यते मा- (४९)

मिति वृणीध्वं हव्यवाहनमित्याहु य एव देवानां तं वृणीत
आर्षेयं वृणीते बन्धोरेव नैत्यथो सन्तत्यै परस्तादर्वाचो वृणीते
तस्मात्परस्तादर्वाचो मनुष्यान्पितरोऽनु प्र पिपते॥ (५०)

अशान्तावाहु पञ्चदशाब्रवीदन्वाहेतया वरिष्यते मामेकान्नत्रिंशच्च॥ [८]

अग्रे महां असीत्याह महान् ह्येष यदग्निर्ब्राह्मणेत्याह
ब्राह्मणो ह्येष भारतेत्याहैष हि देवेभ्यो हव्यं भरति देवेद्ध इत्याह
देवा ह्येतमैन्धत मन्विद्ध इत्याह मनुर्ह्येतमुत्तरो देवेभ्य ऐन्द्रर्षिष्ठुत
इत्याहर्षयो ह्येतमस्तुवन्विप्रानुमदित इत्याह (५१)

विप्रा ह्येते यच्छुश्रुवांसः कविशस्त इत्याह कवयो ह्येते
यच्छुश्रुवांसो ब्रह्मसंशित इत्याह ब्रह्मसंशितो ह्येष घृताहवन
इत्याह घृताहुतिर्ह्यस्य प्रियतमा प्रणीर्यज्ञानामित्याह प्रणीरह्येष
यज्ञानां रथीरध्वराणामित्याहैष हि देवरथोऽतूर्तो होतेत्याह न
ह्येतं कश्चन (५२)

तरति तूर्णिर्हव्यवाडित्याह सर्वं ह्येष तरत्यास्पात्रं जुहूर्देवा-
नामित्याह जुहूर्ह्येष देवानां चमसो देवपान इत्याह चमसो ह्येष
देवपानोऽरां इवाग्ने नेमिर्देवास्त्वं परिभूरसीत्याह देवान् ह्येष
परिभूर्यद्वयादा वह देवान्देवयते यजमानायेति भ्रातृव्यमस्मै (५३)

जनयेदा वह देवान् यजमानायेत्याह यजमानमेवैतेन वर्धय-
त्यग्निमग्ना आ वह सोममा वहेत्याह देवता एव तद्यथापूर्वमुप ह्वयत
आ चाग्ने देवान् वह सुयजा च यज जातवेद इत्याहाग्निमेव तत्सः
श्यति सौऽस्य सः शितो देवेभ्यो हव्यं वहत्यग्निर्होते- (५४)

त्याहाग्निर्वै देवानाः होता य एव देवानाः होता तं
वृणीते स्मो वयमित्याहाऽऽत्मानमेव सत्त्वं गमयति साधु ते
यजमान देवतेत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते यद्व्याद्यौऽग्निः
होतारमवृथा इत्यग्निनोभयतो यजमानं परि गृह्णीयात् प्रमायुकः
स्याद्यजमानदेवत्या वै जुहूर्भ्रातृव्यदेवत्योपभृद्- (५५)

यद्वे इव ब्रूयाद्भ्रातृव्यमस्मै जनयेद् घृतवतीमध्वर्यो सुचमास्य-
स्वेत्याह यजमानमेवैतेन वर्धयति देवायुवमित्याह देवान् ह्येषावति
विश्ववारामित्याह विश्वः ह्येषावतीडामहै देवाः ईडेन्यान्नमस्यामं
नमस्यान् यजाम यज्ञियानित्याह मनुष्या वा ईडेन्याः पितरो
नमस्या देवा यज्ञिया देवता एव तद्यथाभागं यजति॥ (५६)

विप्रांनुमदित् इत्याह चनास्मै होतोपभृद्देवता एव त्रीणि च॥ [९]

त्रीः स्तृचाननु ब्रूयाद्भ्राजन्त्यस्य त्रयो वा अन्ये राज्ञ्यात्पुरुषा
ब्राह्मणो वैश्यः शूद्रस्तानेवास्मा अनुकान्करोति पञ्चदशानु ब्रूयाद्
राजन्त्यस्य पञ्चदशो वै राजन्त्यः स्व एवैनः स्तोमे प्रतिष्ठापयति
त्रिष्टुभा परि दध्यादिन्द्रियं वै त्रिष्टुगिन्द्रियकामः खलु वै राज्ञ्यो

यजते त्रिष्टुभैवास्मां इन्द्रियं परिं गृह्णाति यदिं कामयेत (५७)

ब्रह्मवर्चसमस्त्विति गायत्रिया परिं दध्याद्ब्रह्मवर्चसं वै गायत्री
ब्रह्मवर्चसमेव भवति सप्तदशानु ब्रूयाद्वैश्यस्य सप्तदशो वै वैश्यः
स्व एवैनं स्तोमे प्रतिष्ठापयति जगत्या परिं दध्याज्जागता वै
पशवः पशुकामः खलु वै वैश्यो यजते जगत्यैवास्मै पशून्परिं
गृह्णात्येकविंशतिमनु ब्रूयात्प्रतिष्ठाकामस्यैकविंशः स्तोमानां
प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्यै (५८)

चतुर्विंशतिमनु ब्रूयाद्ब्रह्मवर्चसकामस्य चतुर्विंशत्यक्षरा
गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्चसं गायत्रियैवास्मै ब्रह्मवर्चसमव रुन्धे
त्रिंशतमनु ब्रूयादन्नकामस्य त्रिंशदक्षरा विराडन्नं विराड्विरा-
जैवास्मा अन्नाद्यमव रुन्धे द्वात्रिंशतमनु ब्रूयात्प्रतिष्ठाकामस्य
द्वात्रिंशदक्षरानुष्टुगनुष्टुप्छन्दसां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्यै षट्त्रिंशतमनु
ब्रूयात्पशुकामस्य षट्त्रिंशदक्षरा बृहती बार्हताः पशवो
बृहत्यैवास्मै पशू- (५९)

नव रुन्धे चतुश्चत्वारिंशतमनु ब्रूयादिन्द्रियकामस्य
चतुश्चत्वारिंशदक्षरा त्रिष्टुगिन्द्रियं त्रिष्टुत्रिष्टुभैवास्मां इन्द्रियमव
रुन्धेऽष्टाचत्वारिंशतमनु ब्रूयात्पशुकामस्याष्टाचत्वारिंशदक्षरा
जगती जागताः पशवो जगत्यैवास्मै पशून्व रुन्धे सर्वाणि
छन्दांस्यनु ब्रूयाद्बहुयाजिनः सर्वाणि वा एतस्य छन्दांस्यवरुद्धानि
यो बहुयाज्यपरिमितमनु ब्रूयादपरिमितस्यावरुद्धौ ॥ (६०)

कामयेत् प्रतिष्ठित्यै पशून्सप्तचत्वारिंशच्च॥ [१०]

निर्वीतं मनुष्याणां प्राचीनावीतं पितॄणामुपवीतं देवानामुप
व्ययते देवलक्ष्ममेव तत्कुरुते तिष्ठन्नन्वाह तिष्ठन् ह्याश्रुततरं वदति
तिष्ठन्नन्वाह सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्या आसीनो यजत्यस्मिन्नेव
लोके प्रति तिष्ठति यत्क्रौञ्चमन्वाहाऽऽसुरं तद्यन्मन्द्रं मानुषं
तद्यदन्तरा तत्सदेवमन्तरानूच्य सदेवत्वाय विद्वांसो वै (६१)

पुरा होतारोऽभूवन्तस्माद्विधृता अध्वानोऽभूवन्न पन्थानः
समरुक्षन्नन्तर्वेद्यन्यः पादो भवति बहिर्वेद्यन्योऽथान्वाहाध्वनां
विधृत्यै पथामसंरोहायाथो भूतं चैव भविष्यच्चाव रुन्धे-
ऽथो परिमितं चैवापरिमितं चाव रुन्धेऽथो ग्राम्याश्चैव
पशूनांरण्याश्चाव रुन्धेऽथो (६२)

देवलोकं चैव मनुष्यलोकं चाभि जयति देवा वै
सामिधेनीरनूच्य यज्ञं नान्वपश्यन्त्स प्रजापतिस्तूष्णीमाधारमाधार-
यत् ततो वै देवा यज्ञमन्वपश्यन् यत् तूष्णीमाधारमाधारयति
यज्ञस्यानुख्यात्या अथो सामिधेनीरेवाभ्यनक्त्यलूक्षो भवति य एवं
वेदाथो तर्पयत्येवैनास्तृप्यति प्रजया पशुभिर् (६३)

य एवं वेद यदेकयाधारयेदेकां प्रीणीयाद्यद्वाभ्यां द्वे
प्रीणीयाद्यत् तिसृभिरति तद्वैचयेन्मनसा धारयति मनसा
ह्यनाप्तमाप्यते तिर्यश्चमा धारयत्यछम्बद्वारं वाक् मनश्चार्तीयेतामहं
देवेभ्यो हव्यं वहामीति वागब्रवीदहं देवेभ्य इति मनस्तौ प्रजापतिं

प्रश्नमैता५ सौऽब्रवीत् (६४)

प्रजापतिर्दृतीरेव त्वं मनसोऽसि यद्धि मनसा ध्यायति तद्वाचा
वदतीति तत्खलु तुभ्यं न वाचा जुहवन्नित्यंब्रवीत् तस्मान्मनसा
प्रजापतये जुहति मन इव हि प्रजापतिः प्रजापतेराप्त्यै
परिधीन्सम्मार्ष्टि पुनात्येवैनात्रिर्मध्यमं त्रयो वै प्राणाः प्राणानेवाभि
जयति त्रिर्दक्षिणार्ध्यं त्रयं - (६५)

इमे लोका इमानेव लोकानभि जयति त्रिरुत्तरार्ध्यं त्रयो
वै देवयानाः पन्थानस्तानेवाभि जयति त्रिरुपं वाजयति त्रयो वै
देवलोका देवलोकानेवाभि जयति द्वादश सम्पद्यन्ते द्वादश मासाः
संवत्सरः संवत्सरमेव प्रीणात्यथो संवत्सरमेवास्मा उप दधाति
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्या आधारमा धारयति तिर इव (६६)

वै सुवर्गो लोकः सुवर्गमेवास्मै लोकं प्र रोचयत्यृजुमा
धारयत्यृजुरिव हि प्राणः सन्ततमा धारयति प्राणानामन्नाद्यस्य
सन्तत्या अथो रक्षसामपहत्यै यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति
जिह्वं तस्या धारयेत्प्राणमेवास्माञ्जिह्वं नयति ताजक्प्र मीयते
शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदाधार आत्मा ध्रुवा- (६७)

ऽऽधारमाधार्य ध्रुवा५ समनक्त्यात्मन्नेव यज्ञस्य शिरः प्रति
दधात्यग्निर्देवानां दूत आसीद्वैव्योऽसुराणां तौ प्रजापतिं प्रश्नमैता५
स प्रजापतिर्ब्राह्मणमब्रवीदेतद्धि ब्रूहीत्या श्रावयेतीदं देवाः शृणुतेति

वाव तदब्रवीदग्निर्देवो होतेति य एव देवानां तमवृणीत ततो देवा- (६८)

अभवन्परांसुरा यस्यैवं विदुषः प्रवरं प्रवृणते भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति यद्वाह्मणश्चाब्राह्मणश्च प्रश्नमेयाता ब्राह्मणायाधि ब्रूयाद्यद्वाह्मणायाध्याहाऽऽत्मनेऽध्याह यद्वाह्मणं पराहाऽऽत्मानं पराह तस्माद्वाह्मणो न परोच्यः॥ (६९)

वा आर्ण्याश्चाव रुन्धेऽथो पशुभिः सोऽब्रवीदक्षिणार्ध्यन्नयं इव ध्रुवा देवाश्चत्वारिंशच्च॥-[११]

आयुष्ट आयुर्दा अग्र आ प्यायस्व सं तेऽव ते हेड उदुत्तमं प्र णो देव्या नो दिवोऽग्नाविष्णू अग्नाविष्णू इमं मे वरुण तत्त्वा याम्युदु त्यं चित्रम्। अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं जिह्वानामूर्ध्वो विद्युतं वसानः। तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्तीरुहिरण्यवर्णाः परि यन्ति यहीः। स- (७०)

मन्या यन्त्युप यन्त्यन्याः संमानमूर्वं नद्यः पृणन्ति। तमू शुचिः शुचयो दीदिवाःसमपां नपातं परि तस्थुरापः। तमस्मेरा युवतयो युवानं मर्मज्यमानाः परि यन्त्यापः। स शुक्रेण शिक्ना रेवदग्निर्दीदायानिध्मो घृतनिर्णिगप्सु। इन्द्रावरुणयोरहः सम्राजोरव आ वृणे। ता नो मृडात ईदृशौ। इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो (७१)

विशे जनाय महि शर्म यच्छतम्। दीर्घप्रयज्युमति यो वनुष्यति

वयं जयेम पृतनासु दृढ्यः। आ नो मित्रावरुणा प्र बाहवा। त्वं
 नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेडोऽव यासिसीष्ठाः। यजिष्ठो
 वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्र मुमुग्ध्यस्मत्। स त्वं नो
 अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ। अव यक्ष्व नो
 वरुण९ (७२)

रराणो वीहि मृडीक९ सुहवो न एधि। प्रप्रायमग्निर्भरतस्य
 शृण्वे वि यथ्सूर्यो न रोचते बृहद्वाः। अभि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ
 दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः। प्र ते यक्षि प्र त इयमि मन्म
 भुवो यथा वन्द्यो नो हवेषु। धन्वन्निव प्रपा असि त्वमग्न इयक्ष्वे
 पूरवे॥ प्रत्न राजन्। (७३)

वि पाजसा वि ज्योतिषा। स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष
 यातुधान्यः। उरुक्षयेषु दीद्यत्। त९ सुप्रतीक९ सुदृशः९
 स्वश्चमविद्वा९ सो विदुष्टर९ सपेम। स यक्षद्विषा वयुनानि विद्वान्प्र
 हव्यमग्निर्मृतेषु वोचत्। अ९ होमुचे विवेष यन्मा वि न इन्द्रेन्द्र
 क्षत्रमिन्द्रियाणि शतक्रतोऽनु ते दायि॥ (७४)

यद्वाः समध्वराय नो वरुण९

राजः९ शतृश्वत्वारि९शच्च॥

[१२]

[विश्वरूपस्त्वष्ट्रेन्द्र वृत्रम्ब्रह्मवादिनः स त्वे नासौमयाज्येष वै देवर्थो देवा वै नर्वि नायज्ञोऽग्ने
 महात्रीत्रिवीतमायुष्टे द्वादश॥१२॥ विश्वरूपो नैन९ शीतरूरावद्य वसु पूर्वद्युर्वाजा इत्यग्ने महान्निवीतमन्या
 यन्ति चतुःसप्ततिः॥७४॥ विश्वरूपोऽनु ते दायि॥]

॥ षष्ठमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः ॥

स॒मिधो॑ यजति वस॒न्तमे॒वर्तूना॑मव॒ रुन्धे॒ तनू॑नपातं यजति
 ग्री॒ष्ममे॒वाव॑ रुन्ध इ॒डो य॑जति व॒रुषा॑ ए॒वाव॑ रुन्धे ब॒र्हिर्य॑जति
 श॒रद॑मे॒वाव॑ रुन्धे स्वाहाकारं य॑जति हेम॒न्तमे॒वाव॑ रुन्धे तस्मा॒थ-
 स्वाहा॑कृता हेम॒न्प॒शवो॑ऽव॒ सीद॑न्ति स॒मिधो॑ यजत्युषसं ए॒व
 दे॒वता॑ना॒मव॑ रुन्धे॒ तनू॑नपातं यजति य॒ज्ञमे॒वाव॑ रुन्ध - (१)

इ॒डो य॑जति प॒शूने॒वाव॑ रुन्धे ब॒र्हिर्य॑जति प्र॒जामे॒वाव॑ रुन्धे
 स॒मान॑यत उप॒भृ॒तस्तेजो॑ वा आ॒ज्यं प्र॒जा ब॒र्हिः प्र॒जास्वे॒व तेजो॑
 दधा॑ति स्वाहाकारं य॑जति वाच॑मे॒वाव॑ रुन्धे दश॒ सम्प॑द्यन्ते दशाक्षरा
 वि॒राड्वि॒राजै॒वान्नाद्य॑मव॒ रुन्धे स॒मिधो॑ यजत्य॒स्मिन्ने॒व लो॒के प्र॑ति
 तिष्ठ॑ति॒ तनू॑नपातं यजति (२)

य॒ज्ञ ए॒वान्तरि॑क्षे॒ प्रति॑ तिष्ठती॒डो य॑जति प॒शुष्वे॒व प्रति॑
 तिष्ठ॑ति ब॒र्हिर्य॑जति॒ य ए॒व दे॒व॒यानाः प॒न्थान॑स्तेष्वे॒व प्रति॑ तिष्ठति
 स्वाहाकारं य॑जति सुव॒र्ग ए॒व लो॒के प्रति॑ तिष्ठत्ये॒ताव॑न्तो॒ वै दे॒व-
 लो॒कास्तेष्वे॒व य॑थापूर्वं प्रति॑ तिष्ठति दे॒वासुरा॑ ए॒षु लो॒केष्व॑स्पर्धन्त॒
 ते दे॒वाः प्र॑या॒जैरे॒भ्यो लो॒केभ्यो॑ऽसुरा॒न्प्राणु॑दन्त॒ तत्प्र॑या॒जाना॑ (३)

प्रयाज॒त्वं यस्यै॒वं वि॒दुषः॑ प्रया॒जा इ॒ज्यन्ते॒ प्रैभ्यो॑ लो॒केभ्यो॑

भ्रातृव्यान्नुदतेऽभिक्रामं जुहोत्यभिजित्यै यो वै प्रयाजानां मिथुनं वेद प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते समिधो बह्वीरिव यजति तनूनपातमेकमिव मिथुनं तदिडो बह्वीरिव यजति बर्हिरेकमिव मिथुनं तदेतद्वै प्रयाजानां मिथुनं य एवं वेद प्र (४)

प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते देवानां वा अनिष्टा देवता आसन्नथासुरा यज्ञमजिघांसन्ते देवा गायत्रीं व्यौहन् पश्चाक्षराणि प्राचीनानि त्रीणि प्रतीचीनानि ततो वर्म यज्ञायामवद्वर्म यजमानाय यत्प्रयाजानूयाजा इज्यन्ते वर्मेव तद्यज्ञाय क्रियते वर्म यजमानाय भ्रातृव्याभिभूत्यै तस्माद्वरूथं पुरस्ताद्वर्षीयः पश्चाद्वर्षीयो देवा वै पुरा रक्षोभ्य - (५)

इति स्वाहाकारेण प्रयाजेषु यज्ञं सःस्थाप्यमपश्यन्तः स्वाहाकारेण प्रयाजेषु समंस्थापयन्ति वा एतद्यज्ञं छिन्दन्ति यथस्वाहाकारेण प्रयाजेषु सःस्थापयन्ति प्रयाजानिष्ठा हवींष्यभिघारयति यज्ञस्य सन्तत्या अथो हविरेवाकरथो यथापूर्वमुपैति पिता वै प्रयाजाः प्रजाऽनूयाजा यत्प्रयाजानिष्ठा हवींष्यभिघारयति पितैव तत्पुत्रेण साधारणं (६)

कुरुते तस्मादाहुर्यश्चैवं वेद यश्च न कथा पुत्रस्य केवलं कथा साधारणं पितुरित्यस्कन्नमेव तद्यत्प्रयाजेष्विष्टेषु स्कन्दति गायत्र्यैव तेन गर्भं धत्ते सा प्रजां पशून् यजमानाय प्र जनयति॥ (७)

यजति यज्ञमेवावरुन्धे तनूनपातं यजति प्रयाजानामेवं वेदं प्र रक्षन्भ्यः साधारणं पञ्चत्रिंशच्च॥ [१]

चक्षुषी वा एते यज्ञस्य यदाज्यभागौ यदाज्यभागौ यजति
चक्षुषी एव तद्यज्ञस्य प्रति दधाति पूर्वार्धे जुहोति तस्मात्पूर्वार्धे
चक्षुषी प्रबाहुं जुहोति तस्मात्प्रबाहुक्क्षुषी देवलोकं वा अग्निना
यजमानोऽनुं पश्यति पितृलोकं सोमेनोत्तरार्धेऽग्नये जुहोति
दक्षिणार्धे सोमायैवमिव हीमौ लोकावनयोर्लोकयोरनुख्यात्यै
राजानौ वा एतौ देवतानां (८)

यदग्नीषोमावन्तरा देवता इज्येते देवतानां विधृत्यै तस्माद्राज्ञां
मनुष्या विधृता ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं तद्यज्ञे यजमानः कुरुते
येनान्यतोदतश्च पशून्दाधारोभयतोदतश्चेत्यृचमनूच्याज्यभागस्य
जुषाणेन यजति तेनान्यतोदतो दाधारर्चमनूच्यं हविषं ऋचा
यजति तेनोभयतोदतो दाधार मूर्धन्वतीं पुरोनुवाक्या भवति
मूर्धानमेवैनं समानानां करोति (९)

नियुत्वत्या यजति भ्रातृव्यस्यैव पशून्नि युवते केशिनं
ह दार्भ्यं केशी सात्यकामिरुवाच सप्तपदां ते शक्नोः श्वो
यज्ञे प्रयोक्तासे यस्यै वीर्येण प्र जातान्भ्रातृव्यान्नुदते प्रति
जनिष्यमाणान् यस्यै वीर्येणोभयोर्लोकयोर्ज्योतिर्धत्ते यस्यै वीर्येण
पूर्वार्धेनान्द्वान्भुनक्ति जघनार्धेन धेनुरिति पुरस्ताल्लक्ष्मा पुरोनुवाक्या
भवति जातानेव भ्रातृव्यान्प्र णुदत उपरिष्ठाल्लक्ष्मा (१०)

याज्यां जनिष्यमाणानेव प्रति नुदते पुरस्ताल्लक्ष्मा
 पुरोनुवाक्या भवत्यस्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्त उपरिष्टाल्लक्ष्मा
 याज्यामुष्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्ते ज्योतिष्मन्तावस्मा इमौ
 लोकौ भवतो य एवं वेद पुरस्ताल्लक्ष्मा पुरोनुवाक्या भवति
 तस्मात्पूर्वार्धेनानुद्धान्भुनक्त्युपरिष्टाल्लक्ष्मा याज्या तस्माञ्जघनार्धेन
 धेनुर्य एवं वेद भुङ्क्त एनमेतौ वज्र आज्यं वज्र आज्यभागौ (११)

वज्रो वषट्कारस्त्रिवृतमेव वज्रं सम्भृत्य भ्रातृव्याय प्र
 हरत्यच्छम्बट्कारमपगूर्य वषट्करोति स्तृत्यै गायत्री पुरोनुवाक्या
 भवति त्रिष्टुग्याज्या ब्रह्मन्नेव क्षत्रमन्वारम्भयति तस्माद्ब्राह्मणो
 मुख्यो मुख्यो भवति य एवं वेद प्रैवैनं पुरोनुवाक्ययाऽऽह प्र
 णयति याज्यया गमयति वषट्कारेणैवैनं पुरोनुवाक्यया दत्ते प्र
 यच्छति याज्यया प्रति (१२)

वषट्कारेणं स्थापयति त्रिपदां पुरोनुवाक्या भवति त्रयं इमे
 लोका एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठति चतुष्पदा याज्या चतुष्पद एव
 पशूनव रुन्धे द्यक्षरो वषट्कारो द्विपाद्यजमानः पशुष्वेवोपरिष्टात्प्रति
 तिष्ठति गायत्री पुरोनुवाक्या भवति त्रिष्टुग्याज्यैषा वै सप्तपदा
 शक्नोरी यद्वा एतया देवा अशिक्षन्तदशक्रुवन् य एवं वेद शक्रोत्येव
 यच्छिक्षति॥ (१३)

प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान्व्यादिशत्स आत्मन्नाज्यमधत्त तं
 देवा अंब्रुवन्नेष वाव यज्ञो यदाज्यमप्येव नोऽत्रास्त्विति
 सोऽब्रवीद्यजान् व आज्यभागावुप स्तृणानभि घारयानिति
 तस्माद्यजन्त्याज्यभागावुप स्तृणन्त्यभि घारयन्ति ब्रह्मवादिनो
 वदन्ति कस्मात्सत्याद्यातयामान्यन्यानि हवींष्ययातयामाज्य-
 मिति प्राजापत्य- (१४)

मिति ब्रूयादयातयामा हि देवानां प्रजापतिरिति छन्दांसि
 देवेभ्योऽपांक्रामन्न वोऽभागानि हव्यं वक्ष्याम इति तेभ्य एतच्चतुरवत्
 तमधारयन्पुरोनुवाक्यायै याज्यायै देवतायै वषट्काराय यच्चतुरवत्तं
 जुहोति छन्दांस्येव तत्प्रीणाति तान्यस्य प्रीतानि देवेभ्यो
 हव्यं वहन्त्यङ्गिरसो वा इत उत्तमाः सुवर्गं लोकमायन्तदृषयो
 यज्ञवास्त्वभ्यवायन्ते- (१५)

ऽपश्यन्पुरोडाशं कूर्मं भूतं सर्पन्तं तमंब्रुवन्निन्द्राय
 ध्रियस्व बृहस्पतये ध्रियस्व विश्वेभ्यो देवेभ्यो ध्रियस्वेति स
 नाध्रियत् तमंब्रुवन्नग्नये ध्रियस्वेति सोऽग्नयेऽध्रियत् यदाग्नेयो-
 ऽष्टाकपालोऽमावास्यायां च पौर्णमास्यां चाच्युतो भवति
 सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै तमंब्रुवन्कथाहास्था इत्यनुपाक्तो-
 ऽभूवमित्यब्रवीद्यथाक्षोऽनुपाक्तो - (१६)

ऽवाच्छत्येवमवारमित्युपरिष्ठाद्भ्यज्याधस्तादुपानक्ति

सुवर्गस्य लोकस्य समष्टौ सर्वाणि कपालान्यभि प्रथयति
 तावतः पुरोडाशानमुष्मिल्लोकंऽभि जयति यो विदग्धः स नैर्ऋतो
 योऽश्रुतः स रौद्रो यः श्रुतः स सदेवस्तस्मादविदहता श्रुतङ्कृत्यः
 सदेवत्वाय भस्मनाऽभि वासयति तस्मान्मासेनास्थिं छुन्नं
 वेदेनाभि वासयति तस्मात् (१७)

केशैः शिरश्छुन्नं प्रच्युतं वा एतदस्माल्लोकादगतं देवलोकं
 यच्छुतं हविरनभिघारितमभिघार्योद्वासयति देवत्रैवेनद्वमयति
 यद्येकं कपालं नश्येदेको मासः संवत्सरस्यानवेतः स्यादथ
 यजमानः प्र मीयेत यद्वे नश्येतां द्वौ मासौ संवत्सरस्यानवेतौ
 स्यातामथ यजमानः प्र मीयेत सङ्ख्यायोद्वासयति यजमानस्य (१८)

गोपीथाय यदि नश्येदाश्विनं द्विकपालं निर्वपेद् द्यावा-
 पृथिव्यमेकं कपालमश्विनौ वै देवानां भिषजौ ताभ्यामेवास्मै
 भेषजं करोति द्यावापृथिव्यं एकं कपालो भवत्यनयोर्वा एतन्नश्यति
 यन्नश्यत्यनयोरेवेनद्विन्दति प्रतिष्ठित्यै॥ (१९)

प्राजापत्यन्तेऽक्षोऽनुपाक्तो वेदेनाभि वासयति तस्माद्यजमानस्य द्वात्रिंशच्च॥ [३]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति स्फ्यमा दत्ते प्रसूत्या
 अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याहाश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्तां पूष्णो
 हस्ताभ्यामित्याह यत्यै शतभृष्टिरसि वानस्पत्यो द्विषतो वध इत्याह
 वज्रमेव तथ्सः श्यति भ्रातृव्याय प्रहरिष्यन्त्सम्बयजुरहरत्येतावती

वै पृथिवी यावती वेदिस्तस्या एतावत एव भ्रातृव्यं निर्भजति (२०)

तस्मान्नाभागं निर्भजन्ति त्रिर्हरति त्रयं इमे लोका एभ्य
एवैनं लोकेभ्यो निर्भजति तूष्णीं चतुर्थं हरत्यपरिमितादेवैनं
निर्भजत्युद्धन्ति यदेवास्यां अमेध्यं तदपं हन्त्युद्धन्ति तस्मादोषधयः
परा भवन्ति मूलं छिनत्ति भ्रातृव्यस्यैव मूलं छिनत्ति
पितृदेवत्यातिखातेयतीं खनति प्रजापतिना (२१)

यज्ञमुखेन सम्मितामा प्रतिष्ठायै खनति यजमानमेव प्रतिष्ठां
गमयति दक्षिणतो वर्षीयसीं करोति देवयजनस्यैव रूपमकः
पुरीषवतीं करोति प्रजा वै पशवः पुरीषं प्रजयैवैनं पशुभिः
पुरीषवन्तं करोत्युत्तरं परिग्राहं परि गृह्णात्येतावती वै पृथिवी
यावती वेदिस्तस्या एतावत एव भ्रातृव्यं निर्भज्याऽऽत्मन उत्तरं
परिग्राहं परि गृह्णाति क्रूरमिव वा - (२२)

एतत्करोति यद्वेदिं करोति धा असि स्वधा असीति योयुष्यते
शान्त्यै प्रोक्षणीरा सादयत्यापो वै रक्षोघ्नी रक्षसामपहत्यै
स्फ्यस्य वर्त्मन्त्सादयति यज्ञस्य सन्तत्यै यं द्विष्यात्तं
ध्यायेच्छुचैवैनमर्पयति॥ (२३)

भजति प्रजापतिनेव वै त्रयस्त्रिंशच्च॥ [४]

ब्रह्मवादिनो वदन्त्यद्भिर्हवींषि प्रौक्षीः केनाऽप इति
ब्रह्मणेति ब्रूयाद्भिर्ह्येव हवींषि प्रोक्षति ब्रह्मणाऽप इध्माबर्हिः

प्रोक्षति मेध्यमेवैनत्करोति वेदिं प्रोक्षत्यृक्षा वा एषाऽलोमकाऽमेध्या
यद्वेदिर्मेध्यामेवैना करोति दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेति
बर्हिःसाद्य प्रो- (२४)

क्षत्येभ्य एवैनलोकेभ्यः प्रोक्षति क्रूरमिव वा एतत्करोति
यत्खनत्यपो नि नयति शान्त्यै पुरस्तात्प्रस्तरं गृह्णाति मुख्यमेवैनं
करोतीयन्तं गृह्णाति प्रजापतिना यज्ञमुखेन सम्मितं बर्हिः
स्तृणाति प्रजा वै बर्हिः पृथिवी वेदिः प्रजा एव पृथिव्यां
प्रतिष्ठापयत्यनतिदृश्नः स्तृणाति प्रजयैवैनं पशुभिरनतिदृश्नं
करो- (२५)

त्युत्तरं बर्हिषः प्रस्तरं सादयति प्रजा वै बर्हिर्यजमानः
प्रस्तरं यजमानमेवायजमानादुत्तरं करोति तस्माद्यजमानो-
ऽयजमानादुत्तरोऽन्तर्दधाति व्यावृत्त्या अनक्ति हविष्कृतमेवैनं
सुवर्गं लोकं गमयति त्रेधानक्ति त्रयं इमे लोका एभ्य एवैनं
लोकेभ्योऽनक्ति न प्रति शृणाति यत्प्रतिशृणीयादनूर्ध्वं भावुकं
यजमानस्य स्यादुपरीव प्र हर- (२६)

त्युपरीव हि सुवर्गो लोको नि यच्छति वृष्टिमेवास्मै नि
यच्छति नात्यग्रं प्र हरेद्यदत्यग्रं प्रहरेदत्यासारिण्यध्वर्योर्नाशुका
स्यान्त पुरस्तात्प्रत्यस्येद्यत्पुरस्तात्प्रत्यस्येत्सुवर्गाल्लोकाद्यजमानं
प्रति नुदेत्प्राश्चं प्र हरति यजमानमेव सुवर्गं लोकं गमयति न

विष्वंश्च वि युयाद्यद्विष्वंश्च वियुयाथ् (२७)

स्यस्य जायेतोर्ध्वमुद्यौत्यूर्ध्वमिव हि पुंसः पुमानेवास्य जायते यथ्स्फ्येन वोपवेषेण वा योयुष्येत स्तृतिरेवास्य सा हस्तेन योयुष्यते यजमानस्य गोपीथाय ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं यज्ञस्य यजमान इति प्रस्तर इति तस्य कं सुवर्गो लोक इत्याहवनीय इति ब्रूयाद्यत्प्रस्तरमाहवनीये प्रहरति यजमानमेव (२८)

सुवर्गं लोकं गमयति वि वा एतद्यजमानो लिशते यत्प्रस्तरं योयुष्यन्ते बर्हिरनु प्रहरति शान्त्या अनारम्भुण इव वा एतर्ह्यध्वर्युः स ईश्वरो वैपनो भवितोर्ध्रुवाऽसीतीमामभि मृशतीयं वै ध्रुवाऽस्यामेव प्रति तिष्ठति न वैपनो भवत्यगा(३)नग्नीदित्याह यद्व्यादगन्त्रिग्निरित्यग्नावग्निं गमयेन्निर्यजमानं सुवर्गल्लोकाद्भजेदग्नित्येव ब्रूयाद्यजमानमेव सुवर्गं लोकं गमयति॥ (२९)

आसाद्य प्रानतिदृशं करोति हरति वियुयाद्यजमानमेवाग्निरिति सप्तदश च॥—————[५]

अग्नेस्त्रयो ज्यायांसो भ्रातर आसन्ते देवेभ्यो हव्यं वहन्तः प्रामीयन्त सौऽग्निरबिभेदित्यं वाव स्य आर्तिमारिष्यतीति स निलायत् सौऽपः प्राविशत्तं देवताः प्रैषमैच्छन्तं मथ्स्यः प्राब्रवीत्तमशपद्धियाधिया त्वा वध्यासुर्यो मा प्रावोच इति तस्मान्मथ्स्य धियाधिया घ्नन्ति शप्तो - (३०)

हि तमन्वविन्दन्तमब्रुवन्नुप न आ वर्तस्व हव्यं नो वहेति

सौ॑ऽब्रवी॑द्वरं॑ वृ॒णै॒ यदे॒व गृ॑ही॒तस्याहु॑तस्य बहिः॑ परि॒धि॒ स्कन्दा॑त्तन्मे
भ्रात॑रुणां भा॒गधे॒यमस॑दिति॒ तस्मा॑द्यद् गृ॑ही॒तस्याहु॑तस्य बहिः॑ परि॒धि॒
स्कन्दा॑ति॒ तेषां॑ तद्भा॒गधे॒यं ताने॒व तेन॑ प्रीणाति परि॒धीन्परि॑ दधाति॒
रक्षा॑साम॒पह॑त्यै सः॑ स्पर्शयति (३१)

रक्षा॑साम॒नन्व॑वचाराय॒ न पु॒रस्ता॑त्परि॑ दधात्यादित्यो
ह्ये॒वोद्य॑न्पु॒रस्ता॑द्रक्षाः॑स्यप॒हन्त्यूर्ध्वं॑ स॒मिधा॑वा द॒धात्यु॑परि॒ष्टादे॒व
रक्षा॑ःस्यप॑ हन्ति॒ यजु॑षाऽन्यां॑ तू॒ष्णीम॑न्यां॑ मि॒थुन॑त्वाय॒ द्वे आ
द॒धाति॑ द्वि॒पाद्यज॑मानः॒ प्रति॑ष्ठित्यै ब्रह्म॒वादि॒नो वद॑न्ति॒ स त्वै य॑जेत॒
यो य॒ज्ञस्याऽऽर्त्या॑ वसी॒यान्त्स्या॑दिति॒ भूप॑तये॒ स्वाहा॑ भुव॑नपतये॒
स्वाहा॑ भू॒तानां॑ (३२)

पत॑ये॒ स्वाहे॑ति॒ स्क॒न्नमनु॑ म॒न्त्रये॑त॒ य॒ज्ञस्यै॒व तदा॑र्त्या॒
यज॑मानो॒ वसी॑यान्भवति॒ भूय॑सीरु॒हि दे॒वताः॑ प्रीणाति॒ जामि॑
वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑ क्रियते॒ यद॒न्वञ्चौ॑ पु॒रोडा॑शा॒वुपा॑शु॒याज॑मन्तरा॒
य॑ज॒त्यजा॑मित्वा॒याथो॑ मि॒थुन॑त्वाया॒ग्नि॒मुष्मि॑ल्लो॒क आसी॑द्य॒मो-
ऽस्मि॑न्ते दे॒वा अ॑ब्रुवन्ने॒तेमौ॑ वि पर्य॑हामेत्य॒न्नाद्ये॑न दे॒वा अ॒ग्नि- (३३)

मु॒पाम॑न्त्रयन्त॒ राज्ये॑न॒ पि॒तरो॑ य॒मं तस्मा॑द॒ग्निर्दे॒वाना॑म॒न्नादो॑
य॒मः पि॑त॒रुणा॑ राजा॒ य ए॒वं वेद॑ प्र॒ राज्य॑म॒न्नाद्य॑माप्नोति॒
तस्मा॑ ए॒तद्भा॒गधे॒यं प्राय॑च्छन्॒ यद॒ग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॑ऽव॒द्यन्ति॑ यद॒ग्नये॑
स्विष्ट॒कृते॑ऽव॒द्यति॑ भा॒गधे॒येनै॒व तद्बु॑द्रः॒ सम॑र्धयति स॒कृत्स॑कृद॒व

द्यति सकृदिव हि रुद्र उत्तरार्धादव द्यत्येषा वै रुद्रस्य (३४)

दिख्स्वायामेव दिशि रुद्रं निरवदयते द्विरभि घारयति
चतुरवत्तस्याऽऽस्यै पशवो वै पूर्वा आहुतय एष रुद्रो यदग्निर्यत्पूर्वा
आहुतीरभि जुहुयाद्बुद्राय पशूनपि दध्यादपशुर्यजमानः स्यादतिहाय
पूर्वा आहुतीर्जुहोति पशूनां गोपीथाय॥ (३५)

शतः स्पर्शयति भूतानामग्निं रुद्रस्य सप्तत्रिंशच्च॥ [६]

मनुः पृथिव्या यज्ञियमैच्छुत्स घृतं निषिक्तमविन्दुत्सो-
ऽब्रवीत्कोऽस्येश्वरो यज्ञेऽपि कर्तोरिति तावंब्रूतामित्रावरुणौ
गोरेवावमीश्वरौ कर्तौः स्व इति तौ ततो गां समैरयतां सा
यत्रयत्र न्यक्रामत्ततो घृतमपीड्यत तस्माद् घृतपद्युच्यते तदस्यै
जन्मोपहृतं रथन्तरं सह पृथिव्येत्याह (३६)

इयं वै रथन्तरमिमामेव सहान्नाद्येनोप ह्वयत उपहृतं
वामदेव्यं सहान्तरिक्षेणेत्याह पशवो वै वामदेव्यं पशूनेव
सहान्तरिक्षेणोप ह्वयत उपहृतम्बृहत्सह दिवेत्याहैरं वै बृहदिरामेव
सह दिवोप ह्वयत उपहृताः सप्त होत्रा इत्याह होत्रा एवोप ह्वयत
उपहृता धेनुः (३७)

सहर्षभेत्याह मिथुनमेवोप ह्वयत उपहृतो भक्षः सखेत्याह
सोमपीथमेवोप ह्वयत उपहृतां (४) हो इत्याहाऽऽत्मानमेवोप
ह्वयत आत्मा ह्युपहृतानां वसिष्ठ इडामुप ह्वयते पशवो वा इडा

पशूनेवोपं ह्ययते चतुरुपं ह्ययते चतुष्पादो हि पशवो मानवीत्याह
मनुरह्येताम् (३८)

अग्रेऽपश्यद् घृतपदीत्याह यदेवास्यै पदाद् घृतमपीडयत्
तस्मादेवमाह मैत्रावरुणीत्याह मित्रावरुणौ ह्येनाः समैरयतां ब्रह्म
देवकृतमुपहृतमित्याह ब्रह्मैवोपं ह्ययते दैव्या अध्वर्यव उपहृता
उपहृता मनुष्या इत्याह देवमनुष्यानेवोपं ह्ययते य इमं यज्ञमवान्
ये यज्ञपतिं वर्धनित्याह (३९)

यज्ञाय चैव यजमानाय चाशिषमा शास्त उपहृते
द्यावापृथिवी इत्याह द्यावापृथिवी एवोपं ह्ययते पूर्वजे ऋतावरी
इत्याह पूर्वजे ह्येते ऋतावरी देवी देवपुत्रे इत्याह देवी ह्येते
देवपुत्रे उपहृतोऽयं यजमान इत्याह यजमानमेवोपं ह्ययत्
उत्तरस्यां देवयज्यायामुपहृतो भूयसि हविष्करण उपहृतो दिव्ये
धामन्नुपहृतः (४०)

इत्याह प्रजा वा उत्तरा देवयज्या पशवो भूयो हविष्करणः
सुवर्गो लोको दिव्यं धामेदमसीदमसीत्येव यज्ञस्य प्रियं धामोपं
ह्ययते विश्वेमस्य प्रियमुपहृतमित्याहाछम्बद्वारमेवोपं ह्ययते॥ (४१)

आहु धेनुरेतां वर्धनित्याह धामन्नुपहृतश्चतुस्त्रिंशच्च॥ [७]

पशवो वा इडां स्वयमा दत्ते काममेवात्मना पशूनामा दत्ते न
ह्यन्यः कामम्पशूनां प्रयच्छति वाचस्पतये त्वा हुतं प्राश्नामीत्याह

वाचमेव भागधेयेन प्रीणाति सदसस्पतये त्वा हुतं प्राशन्मीत्याह
स्वगाकृत्यै चतुरवत्तं भवति हविर्वै चतुरवत्तम्पशवश्चतुरवत्तं यद्धोता
प्राशन्मीत्याद्धोता (४२)

आर्तिमार्च्छेद्यदग्नौ जुहुयाद्रुद्राय पशूनपि दध्यादपशुर्यजमानः
स्याद्वाचस्पतये त्वा हुतं प्राशन्मीत्याह परोक्षमेवैनञ्जुहोति
सदसस्पतये त्वा हुतं प्राशन्मीत्याह स्वगाकृत्यै प्राशन्ति तीर्थ
एव प्राशन्ति दक्षिणां ददाति तीर्थ एव दक्षिणां ददाति वि वा
एतद्यज्ञम् (४३)

छिन्दन्ति यन्मध्यतः प्राशन्त्यद्विर्मार्जयन्त आपो वै सर्वा
देवता देवताभिरेव यज्ञं सं तन्वन्ति देवा वै यज्ञाद्रुद्रमन्तरायन्त्स
यज्ञमविध्यत्तं देवा अभि समगच्छन्त कल्पतां न इदमिति तै-
ऽब्रुवन्त्स्विष्टं वै न इदं भविष्यति यदिमं राधयिष्याम इति
तत्स्विष्टकृतः स्विष्टकृत्वन्तस्याविद्धं निः (४४)

अकृन्तन् यवेन सम्मितं तस्माद्यवमात्रमव द्येद्यज्ञायो-
ऽवद्येद्रोपयेत्तद्यज्ञस्य यदुप च स्तृणीयादभि च घारयेदुभयतः
संश्रायि कुर्यादवदायाभि घारयति द्विः सम्पद्यते द्विपाद्यजमानः
प्रतिष्ठित्यै यत्तिरश्चीनमतिहरेदनंभिविद्धं यज्ञस्याभि विध्येदग्रेण
परि हरति तीर्थेनैव परि हरति तत्पूष्णे पर्यहरन्तत् (४५)

पूषा प्राश्य दतोऽरुणत्तस्मात्पूषा प्रपिष्टभागोऽदन्तको हि तं

दे॒वा अ॒ब्रुव॒न्वि वा अ॒यमा॑र्ध्यप्राशि॒त्रियो वा अ॒यम॑भूदिति
तद्बृ॒हस्प॑तये॒ पर्य॑हर॒न्त्सोऽबि॑भेद्बृ॒हस्प॑तिरि॒त्थं वाव॑ स्य
आर्ति॑मारि॒ष्यती॑ति॒ स ए॒तम्म॑त्रमपश्य॒त्सूर्य॑स्य॒ त्वा चक्षु॑षा
प्रति॑ पश्यामीत्य॒ब्रवी॑न्न हि सूर्य॑स्य॒ चक्षुः॑ (४६)

किं च॒न हि॒नस्ति॒ सोऽबि॑भेत्प्रतिगृह्णन्तं॑ मा हि॒सिष्य॑तीति
दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒वेऽश्वि॑नो॒र्बाहु॑भ्यां॒ पूष्णो॑ हस्ता॒भ्यां प्रति॑
गृह्णा॒मीत्य॑ब्रवीत्सवि॒तृप्र॑सूत ए॒वैन॒द्ब्रह्म॑णा दे॒वता॑भिः प्रत्य॑गृह्णा॒त्सोऽबि॑भेत्प्राश्नन्तं॑ मा हि॒सिष्य॑तीत्य॒ग्रेस्त्वा॒स्येन॒ प्राश्ना॑मीत्य॒ब्रवी॑न्न
ह्य॒ग्रेरा॒स्यं किं च॒न हि॒नस्ति॒ सोऽबि॑भेत् (४७)

प्राशि॑तं मा हि॒सिष्य॑तीति॒ ब्राह्म॑णस्योदरे॒णेत्य॑ब्रवीन्न हि
ब्रा॒ह्मण॑स्योदरं किं च॒न हि॒नस्ति॒ बृह॑स्पतेर्ब्रह्म॒णेति॒ स हि॒ ब्रह्मि॑ष्ठोऽप॒
वा ए॒तस्मा॑त्प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति॒ यः प्रा॑शि॒त्रं प्रा॑श्नात्य॒द्विर्मा॑र्जयित्वा
प्रा॒णान्त्स॒म्मृ॑शतेऽमृ॒तं वै प्रा॑णा अ॒मृत॑माप॑ः प्रा॒णाने॒व यथा॑स्थानमुप॑
ह्वयते॥ (४८)

प्राश्नीयाद्धोतां यज्ञं निरहरन्तच्चक्षुरास्यङ्किं च॒न हि॒नस्ति॒ सोऽबि॑भेच्चतुश्चत्वारि॒शच्च॥ ——— [८]

अ॒ग्नीध॒ आ द॑धात्य॒ग्निमु॑खानेव॒तून्प्री॑णाति॒ समि॑ध॒मा
द॑धा॒त्युत्त॑रासा॒माहु॑तीनां॒ प्रति॑ष्ठित्या॒ अथो॑ समि॒द्वत्ये॒व जु॑होति
परि॒धीन्त्स॒म्मा॑र्ष्टि॒ पुना॑त्ये॒वैनान्त्स॒कृत्स॑कृत्स॒म्मा॑र्ष्टि॒ परा॑डि॒व
ह्ये॒तर॑हि॒ यज्ञ॑श्चतुः सम्प॑द्यते॒ चतु॑ष्पादः प॒शवः॑ प॒शूने॒वाव॑ रुन्धे

ब्रह्मन्प्र स्थास्याम इत्याहात्र वा एतर्हि यज्ञः श्रितः (४९)

यत्र ब्रह्मा यत्रैव यज्ञः श्रितस्तत एवैनमा रभते यद्धस्तेन प्रमीवैद्वैपुनः स्याद्यच्छीर्णा शीर्षक्तिमान्स्याद्यत्तूष्णीमासीतासं प्रतो यज्ञः स्यात्प्र तिष्ठेत्येव ब्रूयाद्वाचि वै यज्ञः श्रितो यत्रैव यज्ञः श्रितस्तत एवैनं सम्प्र यच्छति देवं सवितरेतत्ते प्र (५०)

आहेत्याहु प्रसूत्यै बृहस्पतिर्ब्रह्मेत्याहु स हि ब्रह्मिष्ठः स यज्ञम्पाहि स यज्ञपतिम्पाहि स माम्पाहीत्याहु यज्ञाय यजमानायात्मने तेभ्य एवाशिषमा शास्तेऽनार्त्या आश्राव्याह देवान् यजेति ब्रह्मवादिनो वदन्तीष्टा देवता अथ कतम एते देवा इति छन्दासीति ब्रूयाद्वायत्रीं त्रिष्टुभम् (५१)

जगतीमित्यथो खल्वाहुर्ब्राह्मणा वै छन्दासीति तानेव तद्यजति देवानां वा इष्टा देवता आसन्नथाग्निर्नोदज्वलत्तं देवा आहुतीभिरनूयाजेष्वन्वविन्दन् यदनूयाजान् यजत्यग्निमेव तत्समिन्द्र एतदुर्वे नामासुर आसीत्स एतर्हि यज्ञस्याशिषमवृद्धं यद्वूयादेतत् (५२)

उ द्यावापृथिवी भद्रमभूदित्येतदुमेवासुरं यज्ञस्याशिषं गमयेदिदं द्यावापृथिवी भद्रमभूदित्येव ब्रूयाद्यजमानमेव यज्ञस्याऽऽशिषं गमयत्यार्धं सूक्तवाकमुत नमोवाकमित्याहेदमराध्मेति वावैतदाहोपश्रितो दिवः पृथिव्योरित्याहु

द्यावापृथिव्योर्हि यज्ञ उपश्रित ओमन्वती तेऽस्मिन् यज्ञे
यजमान द्यावापृथिवी (५३)

स्तामित्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते यद्व्याथ्सूपावसाना
च स्वध्यवसाना चेति प्रमायुको यजमानः स्याद्यदा हि
प्रमीयतेऽथेमामुपावस्यति सूपचरणा च स्वधिचरणा चेत्येव
ब्रूयाद्वरीयसीमेवास्मै गव्यूतिमा शास्ते न प्रमायुको भवति
तयोराविद्यग्निरिदं हविरंजुषतेत्याह या अयाक्ष्म (५४)

देवतास्ता अरीरधामेति वावैतदाह यन्न निर्दिशेत्प्रतिवेशं
यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छेदा शास्तेऽयं यजमानोऽसावित्याह
निर्दिश्यैवैनं सुवर्गं लोकं गमयत्यायुरा शास्ते सुप्रजास्त्वमा
शास्त इत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते सजातवनस्यामा शास्त
इत्याह प्राणा वै संजाताः प्राणानेव (५५)

नान्तरेति तदग्निर्देवो देवेभ्यो वनते वयमग्नेर्मानुषा
इत्याहाग्निर्देवेभ्यो वनुते वयं मनुष्येभ्य इति वावैतदाहेह
गतिर्वामस्येदं च नमो देवेभ्य इत्याह याश्चैव देवता यजति याश्च
न ताभ्य एवोभर्याभ्यो नमस्करोत्यात्मनोऽनात्यै॥ (५६)

श्रितस्ते प्र त्रिष्टभमेतद्यावापृथिवी या अयाक्ष्म प्राणानेव पद्वत्वारिंशच्च॥ [९]

देवा वै यज्ञस्य स्वगाकर्तारं नाविन्दन्ते शं युम्बार्हस्पत्य-
मब्रुवन्निमं नो यज्ञं स्वगा कुर्विति सौऽब्रवीद्वरं वृणै

यदेवाब्राह्मणोक्तोऽश्रद्धधानो यजाते सा मे यज्ञस्याशीरसदिति
तस्माद्यदब्राह्मणोक्तोऽश्रद्धधानो यजते शं युमेव तस्य बार्हस्पत्यं
यज्ञस्याशीर्गच्छत्येतन्ममेत्यब्रवीत्किम्मे प्रजायाः (५७)

इति योऽपगुरातै शतेन यातयाद्यो निहनंत्सहस्रेण
यातयाद्यो लोहितं करवद्यावतः प्रस्कद्य पा९सून्थसंगृह्णात्तावतः
संवत्सुरान्पितृलोकं न प्र जानादिति तस्माद्ब्राह्मणाय नापं गुरेत
न नि हन्यान्न लोहितं कुर्यादितावता हैनसा भवति तच्छं योरा
वृणीमह इत्याह यज्ञमेव तथ्स्वगा करोति तत् (५८)

शं योरा वृणीमह इत्याह शं युमेव बार्हस्पत्यम्भागधेयेन
समर्धयति गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतय इत्याहाऽऽशिषमेवैतामा
शास्ते सोमं यजति रेत एव तद्धधाति त्वष्टारं यजति रेत एव
हितं त्वष्टा रूपाणि वि करोति देवानाम्पत्नीर्यजति मिथुनत्वायाग्निं
गृहपतिं यजति प्रतिष्ठित्यै जामि वा एतद्यज्ञस्य क्रियते (५९)

यदाज्येन प्रयाजा इज्यन्त आज्येन पत्नीसंयाजा ऋचमनूच्यं
पत्नीसंयाजानामृचा यजत्यजामित्वायाथो मिथुनत्वाय पङ्क्तिप्रायणो
वै यज्ञः पङ्क्त्युदयनः पञ्च प्रयाजा इज्यन्ते चत्वारः पत्नीसंयाजाः
समिष्टयजुः पञ्चमम्पङ्क्तिमेवानु प्र यन्ति पङ्क्तिमनूद्यन्ति॥ (६०)

प्रजायाः करोति तत्क्रियते त्रयस्त्रिंशच्च॥ [१०]

युक्ष्वा हि देवहूतमा९ अश्वा९ अग्ने रथीरिव। नि होता पूर्यः

संदः। उत नो देव देवाः अच्छा वोचो विदुष्टरः। श्रद्धिश्चा वार्या
 कृधि। त्वः ह यद्यविष्ट्य सहसः सूनवाहुत। ऋतावा यज्ञियो भुवः।
 अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतिनस्पतिः। मूर्धा कवी रयीणाम्।
 तं नेमिमृभवो यथा नमस्व सहतिभिः। नेदीयो यज्ञम् (६१)

अङ्गिरः। तस्मै नूनमभिद्यवे वाचा विरूप नित्यया। वृष्णे
 चोदस्व सुष्टुतिम्। कमुं ष्विदस्य सेनयाग्रेरपाकचक्षसः। पणिं
 गोषु स्तरामहे। मा नो देवानां विशः प्रस्नातीरिवोस्नाः। कृशं
 न हासुरघ्नियाः। मा नः समस्य दूढ्यः परिवेषसो अहृतिः।
 ऊर्मिर्न नावमा वधीत्। नमस्ते अग्र ओजसे गृणन्ति देव कृष्टयः।
 अमैः (६२)

अमित्रमर्दय। कुविथ्सु नो गविष्टयेऽग्रे संवेषिषो रयिम्।
 उरुकदुरु णस्कृधि। मा नो अस्मिन्महाधने परा वर्गारभृद्यथा।
 संवर्गः स रयिञ्जया। अन्यमस्मद्विया इयमग्रे सिषत्तु दुच्छुना।
 वर्धा नो अमवच्छवः। यस्याजुषन्नमस्विनः शमीमदुर्मखस्य वा।
 तं घेदग्निर्वृधावति। परस्या अधि (६३)

संवतोऽवराः अभ्या तर। यत्राहमस्मि ताः अवा विद्वा हि
 ते पुरा वयमग्रे पितुर्यथावसः। अधा ते सुम्नमीमहे। य उग्र इव
 शर्यहा तिग्मशृङ्गो न वःसंगः। अग्रे पुरो रुरोजिथ। सखायः
 सं वः सम्यश्चमिषः स्तोमं चाग्रये। वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो

न॒त्रे स॒ह॒स्वते। स॒स॒मि॒द्यु॒वसे वृष॒न्न॒ग्ने वि॒श्वान्य॑र्य आ। इ॒डस्प॑दे
समि॒ध्यसे॒ स नो॒ वसू॑न्या भ॒र। प्र॒जाप॑ते॒ स वै॒द् सोमा॑पूषणे॒मौ
दे॒वौ॥ (६४)

य॒ज्ञम॑र॒धि वृष॑न्नेका॒न्नवि॑श॒तिश्च॑॥ [११]

उ॒श॒न्त॑स्त्वा ह॒वाम॑ह उ॒श॒न्तः॒ समि॑धीम॒हि। उ॒श॒न्नु॒श॒त आ व॑ह
पि॒तृन् ह॒विषे॑ अ॒त्तवे। त्व॑ सो॒म प्र॑चि॒कितो॑ मनी॒षा त्व॑ रजि॒ष्ठम॑नु
नेषि॒ पन्था॑म्। तव॒ प्रणी॑ती पि॒तरो॑ न इ॒न्दो दे॒वेषु॑ रत्न॑मभजन्त
धीराः॑। त्वया॒ हि नः॑ पि॒तरः॑ सो॒म पूर्वे॑ कर्मा॒णि च॒क्रुः प॑व॒मान
धीराः॑। व॒न्वन्न॑वा॒तः परि॒धी॑ रपो॑र्णु॒ वीरे॑भि॒रश्वै॑र्म॒घवा॑ भव (६५)

नः॑। त्व॑ सो॒म पि॒तृभिः॑ संवि॒दानो॑ऽनु द्यावा॑पृथि॒वी आ त॑तन्था।
तस्मै॑ त इ॒न्दो ह॒विषा॑ वि॒धेम॑ व॒यः स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम्।
अ॒ग्नि॒ष्वात्ताः पि॒तर॒ एह॑ ग॒च्छत॒ सदः॑ सदः॑ सद॑त सु॒प्रणी॑तयः। अ॒त्ता
ह॒वी॑षि॒ प्रय॑तानि ब॒र्हिष्य॑था र॒यि॑ सर्व॒वीरं॑ दधात॒न। ब॒र्हिष॑दः
पि॒तर ऊ॒त्य॑र्वा॒ग्निमा वो॑ ह॒व्या च॑कृ॒मा जुष॑ध्वम्। त आ ग॒ताव॑सा
श॒न्तमे॑नाथा॒स्मभ्य॑म् (६६)

शं यो॒र॒रपो॑ द॒धात॑। आ॒हं पि॒तृन्सु॑वि॒दत्रा॑ अ॒वि॒त्सि॒ नपा॑तश्च
वि॒क्रम॑णं च॒ वि॒ष्णोः॑। ब॒र्हिष॑दो ये स्व॒धया॑ सु॒तस्य॑ भज॑न्त पि॒त्वस्त
इ॒हाग॑मि॒ष्ठाः। उप॑ह॒ताः पि॒तरो॑ ब॒र्हिष्ये॑षु नि॒धिषु॑ प्रि॒येषु॑। त
आ॒ग॑मन्तु॒ त इ॒ह श्रु॑व॒न्त्वधि॑ ब्रुवन्तु॒ ते अ॑व॒न्त्वस्मा॑न्। उदी॑रता॒मव॑र॒

उत्परांस उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः। असुम् (६७)

य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु। इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः। ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनांसु विक्षु। अधा यथा नः पितरः परांसः प्रत्नासो अग्र ऋतमांशुषाणाः। शुचीदयन्दीर्घितिमुक्थशासः क्षामां भिन्दन्तो अरुणीरपं व्रत्र। यदग्रे (६८)

कव्यवाहनं पितृन् यक्ष्यतावृधः। प्र च हव्यानि वक्ष्यसि देवेभ्यश्च पितृभ्य आ। त्वमग्र ईडितो जातवेदोऽवाङ्मुव्यानि सुरभीणि कृत्वा। प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि। मातली कव्यैर्यमो अङ्गिरोभिर्बृहस्पतिरुक्कभिर्वावृधानः। याश्च देवा वावृधुर्ये च देवान्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति। (६९)

इमं यम प्रस्तरमा हि सीदाङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः। आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषां मादयस्व। अङ्गिरोभिरा गंहि यज्ञियैर्भिर्यमं वैरूपैरिह मादयस्व। विवंस्वन्तं हुवे यः पिता तेऽस्मिन् यज्ञे बरुहिष्या निषद्य। अङ्गिरसो नः पितरो नवंग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः। तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे स्याम॥ (७०)

[समिधो याज्या तस्मान्नाभागं हि तमन्वित्याह प्रजा वा आहेत्याह युक्त्वा हि संसृतिः॥७०॥

समिधः सौमनसे स्याम॥]

[समिधश्चक्षुषी प्रजापतिराज्यं देवस्य स्फ्यम्ब्रंहवादिनोऽद्विर्ग्रेस्त्रयो मनुः पृथिव्याः पशवोऽग्नीधे देवा वै यज्ञस्य युक्ष्वोशन्तस्त्वा द्वादश]

भवास्मभ्यमसुं यदग्रे मदन्ति सौमनस एकञ्च॥—————[१२]

॥ काण्डम् ३ ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

प्रजापतिरकामयत प्रजाः सृजेयेति स तपोऽतप्यत स
सर्पान्सृजत सोऽकामयत प्रजाः सृजेयेति स द्वितीयमतप्यत स
वयांस्यसृजत सोऽकामयत प्रजाः सृजेयेति स तृतीयमतप्यत
स एतं दीक्षितवादमपश्यत्तमवदत्ततो वै स प्रजा असृजत
यत्तपस्तत्त्वा दीक्षितवादं वदति प्रजा एव तद्यजमानः (१)

सृजते यद्वै दीक्षितोऽमेध्यमपश्यत्यपास्माद्दीक्षा कामति
नीलमस्य हरो व्येत्यबद्धम्मनो दरिद्रं चक्षुः सूर्यो ज्योतिषां श्रेष्ठो
दीक्षे मा मा हासीरित्याह नास्माद्दीक्षाप कामति नास्य नीलं न
हरो व्येति यद्वै दीक्षितमभिवर्षति दिव्या आपोऽशान्ता ओजो
बलं दीक्षाम् (२)

तपोऽस्य निर्घन्त्युन्दतीर्बलं धत्तौजो धत्त बलं धत्त मा मै
दीक्षां मा तपो निर्वधिष्टेत्याहैतदेव सर्वमात्मन्धत्ते नास्यौजो बलं
न दीक्षां न तपो निर्घन्त्यग्निर्वै दीक्षितस्य देवता सोऽस्मादेतरहि
तिर इव यरहि याति तमैश्वरं रक्षांसि हन्तोः (३)

भद्रादभि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुरता ते अस्त्वित्याह ब्रह्म

वै दे॒वानां॑ बृ॒हस्प॑ति॒स्तमे॒वान्वा॑र॒भते॑ स ए॒न॒ः स॒म्पा॑र॒यत्ये॒दम॑ग॒न्म
 दे॒वय॑ज॒नं पृ॒थि॒व्या इ॒त्याह॑ दे॒वय॑ज॒न॒ः ह्ये॒ष पृ॒थि॒व्या आ॒गच्छ॑ति॒ यो
 यज॑ते॒ विश्वे॑ दे॒वा यद॑जु॒षन्त॒ पूर्वं॑ इ॒त्याह॑ विश्वे॑ ह्ये॒तद्दे॒वा जो॑षय॒न्ते
 यद्वा॑ह्म॒णा ऋ॒क्सामा॑भ्यां॒ यजु॑षा स॒न्तर॑न्त॒ इत्या॑ह॒र्षामा॑भ्या॒ः
 ह्ये॒ष यजु॑षा स॒न्तर॑ति॒ यो यज॑ते रा॒यस्पोषे॑ण॒ समि॑षा
 म॒देमे॒त्याहाऽऽशि॑षमे॒वैता॑मा शा॒स्ते॥ (४)

यजमानो दीक्षां हन्तोर्ब्राह्मणाश्चतुर्विंशतिश्च॥ [१]

ए॒ष ते॑ गा॒यत्रो॑ भा॒ग इति॑ मे॒ सोमा॑य ब्रू॒तादे॑ष ते॒ँतैर॑ष्ट॒भो
 जा॒ग॒तो भा॒ग इति॑ मे॒ सोमा॑य ब्रू॒ताच्छ॑न्दो॒माना॑ः सा॒म्राज्यं॑ गच्छे॒ति
 मे॒ सोमा॑य ब्रू॒ताद्यो॑ वै सोम॒ः राजा॑न॒ः सा॒म्राज्यं॑ लो॒कं ग॑मयि॒त्वा
 क्री॒णाति॑ गच्छ॒ति स्वाना॑ः सा॒म्राज्यं॑ छ॒न्दा॑ः॒सि खलु॑ वै सोम॑स्य॒
 राज्ञः॑ सा॒म्राज्यो॑ लो॒कः पु॒रस्ता॑त्सोम॑स्य॒ क्रया॑दे॒वम॑भि म॒न्त्रये॑त्
 सा॒म्राज्यमे॒व (५)

ए॒नं लो॒कं ग॑मयि॒त्वा क्री॑णाति॒ गच्छ॑ति॒ स्वाना॑ः सा॒म्राज्यं॑
 यो वै ता॑नू॒न॒प्रस्य॑ प्रति॒ष्ठां वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति ब्रह्म॒वादि॑नो॒ वद॑न्ति
 न प्रा॒श्नन्ति॑ न जु॒हुत्य॑थ॒ क्व ता॑नू॒न॒प्रं प्रति॑ तिष्ठ॒तीति॑ प्र॒जाप॑तौ
 मन॑सीति॒ ब्रूया॑न्निर॒व जिघ्रे॑त्प्र॒जाप॑तौ त्वा मन॑सि जुहोमीत्येषा वै
 ता॑नू॒न॒प्रस्य॑ प्रति॒ष्ठा य ए॒वं वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति॒ यः (६)

वा अ॒ध्व॒र्योः प्र॑ति॒ष्ठां वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति॒ यतो॒ मन्ये॑ता॒न॒भिक्र॑म्य
 हो॒ष्यामी॑ति॒ तत्तिष्ठ॑न्ना श्रा॒वये॑देषा वा अ॒ध्व॒र्योः प्र॑ति॒ष्ठा य ए॒वं वेद॑

प्रत्येव तिष्ठति यदभिक्रम्य जुहुयात्प्रतिष्ठायां इयात्तस्मात्समामानत्र
तिष्ठता होतव्यं प्रतिष्ठित्यै यो वा अध्वर्योः स्वं वेद स्ववानेव भवति
स्रुग्वा अस्य स्वं वायव्यमस्य (७)

स्वं चमसोऽस्य स्वं यद्वायव्यं वा चमसं वा-
ऽनन्वारभ्याश्रावयेत्स्वादियात्तस्मादनन्वारभ्याश्राव्यः स्वादेव
नैति यो वै सोममप्रतिष्ठाप्य स्तोत्रमुपाकरोत्यप्रतिष्ठितः सोमो
भवत्यप्रतिष्ठितः स्तोमोऽप्रतिष्ठितान्युक्थान्यप्रतिष्ठितो यजमानो-
ऽप्रतिष्ठितोऽध्वर्युर्वायव्यं वै सोमस्य प्रतिष्ठा चमसोऽस्य प्रतिष्ठा
सोमः स्तोमस्य स्तोमं उक्थानां ग्रहं वा गृहीत्वा चमसं वोन्नीय
स्तोत्रमुपाकुर्यात्प्रत्येव सोमः स्थापयति प्रति स्तोमं प्रत्युक्थानि
प्रति यजमानस्तिष्ठति प्रत्यध्वर्युः॥ (८)

एव तिष्ठति यो वायव्यमस्य ग्रहं वैकात्रविंशतिश्रं॥ [२]

यज्ञं वा एतत्सम्भरन्ति यत्सोमक्रयण्यै पदं यज्ञमुखं
हविर्धाने यर्हि हविर्धाने प्राचीं प्रवर्तयेयुस्तरहि तेनाक्षमुपांश्याद्यज्ञमुख
एव यज्ञमनु सं तनोति प्राञ्चमग्निम्प्र हरन्त्युत्पत्नीमा
नयन्त्यन्वनांसि प्र वर्तयन्त्यथ वा अस्यैष धिष्णिंयो हीयते
सोऽनु ध्यायति स ईश्वरो रुद्रो भूत्वा (९)

प्रजां पशून् यजमानस्य शमयितोर्यर्हि पशुमाप्रीतमुदञ्चं
नयन्ति तरहि तस्य पशुश्रपणं हरेत्तेनैवैनम्भागिनं करोति

यजमानो वा आहवनीयो यजमानं वा एतद्वि कर्षन्ते
 यदाहवनीयात्पशुश्रपणं हरन्ति स वैव स्यान्निर्मन्थ्यं वा
 कुर्याद्यजमानस्य सात्मत्वाय यदि पशोरवदानं नश्येदाज्यस्य
 प्रत्याख्यायमव द्येथ्सैव ततः प्रायश्चित्तिर्ये पशुं विमथीरन्
 यस्तान्कामयेतार्तिमाच्छेयुरिति कुविदङ्गेति नमोवृक्तिवत्यर्चाग्रीध्रे
 जुहुयान्नमोवृक्तिमेवैषां वृद्धे ताजगार्तिमाच्छन्ति॥ (१०)

भूत्वा ततः षड्विंशतिश्च॥

[३]

प्रजापतेर्जायमानाः प्रजा जाताश्च या इमाः। तस्मै प्रति
 प्र वेदय चिकित्वा५ अनु मन्यताम्। इमं पशुम्पशुपते ते अद्य
 बध्नाम्यग्रे सुकृतस्य मध्ये। अनु मन्यस्व सुयजा यजाम जुष्ट
 देवानामिदमस्तु हव्यम्। प्रजानन्तः प्रति गृह्णन्ति पूर्वं प्राणमङ्गेभ्यः
 पर्याचरन्तम्। सुवर्गं याहि पृथिभिर्देवयानैरोषधीषु प्रति तिष्ठा
 शरीरैः। येषामीशे (११)

पशुपतिः पशूनां चतुष्पदामुत च द्विपदाम्। निष्क्रीतोऽयं
 यज्ञियम्भागमेतु रायस्पोषा यजमानस्य सन्तु। ये बध्यमानमनु
 बध्यमाना अभ्यैक्षन्त मनसा चक्षुषा च। अग्निस्ता५ अग्रे प्र मुमोक्तु
 देवः प्रजापतिः प्रजयां संविदानः। य आरण्याः पशवो विश्वरूपा
 विरूपाः सन्तो बहुधैकरूपाः। वायुस्ता५ अग्रे प्र मुमोक्तु देवः
 प्रजापतिः प्रजयां संविदानः। प्रमुश्चमानाः (१२)

भुव॑नस्य॒ रेतो॑ गा॒तुं ध॑त्त॒ यज॑मानाय देवाः। उ॒पाकृ॑त॒ः शश॑मानं
यद॑स्था॒ङ्गीव॑ं दे॒वाना॑म॒प्येतु॑ पाथः। नाना॑ प्रा॒णो यज॑मानस्य प॒शुना॑
य॒ज्ञो दे॒वेभिः॑ स॒ह दे॒व्याना॑म्। जी॒वं दे॒वाना॑म॒प्येतु॑ पाथः स॒त्याः सं॑न्तु
यज॑मानस्य॒ कामाः॑। यत्प॒शुर्मा॑युमकृ॒तोरो॑ वा प॒द्भिरा॑हते। अ॒ग्निर्मा॑
तस्मा॒देन॑सो॒ विश्वा॑न्मु॒ञ्चत्व॑ हंसः। श॒मि॒तार॑ उ॒पेत॑न॒ य॒ज्ञम् (१३)

दे॒वेभि॑रि॒न्वित॑म्। पाशा॑त्प॒शुं प्र मु॑ञ्चत ब॒न्धाद्य॑ज्ञप॑तिं परि॑।
अदि॑तिः पाशं॑ प्र मु॑मोक्षे॒तं नमः॑ प॒शुभ्यः॑ पशु॑पतये करोमि।
अ॒रा॒ती॒यन्त॑मध॑रं कृ॒णोमि॑ यं द्वि॒ष्मस्तस्मि॑न्प्रति॑ मु॒ञ्चामि॑ पाश॑म्।
त्वामु॑ ते द॑धिरे ह॒व्य॒वाह॑ः श्रु॒तङ्कर्त॑रमु॒त य॒ज्ञियं॑ च। अ॒ग्ने स॑दक्षः
स॒त॑न॒रु॒हि भू॒त्वाऽथ॑ ह॒व्या जा॑तवेदो जुष॑स्व। जा॒त॑वेदो व॒पया॑
गच्छ॑ दे॒वान्त्व॑ ह॒ हि होता॑ प्रथ॒मो ब॒भूथ॑। घृ॒तेन॑ त्वं त॒नुवो॑ वर्धय॑स्व
स्वाहा॑कृत॒ः ह॒विर॑रदन्तु दे॒वाः। स्वाहा॑ दे॒वेभ्यो॑ दे॒वेभ्यः॑ स्वाहा॑॥ (१४)

ईशे॑ प्रमुञ्च॑माना य॒ज्ञन्त्व॑ षोड॑श च॥ [४]

प्रा॒जा॒प॒त्या वै प॒शव॑स्तेषा॑ रु॒द्रोऽधि॑पतिर्यदे॒ताभ्या॑मुपाक॒रोति॑
ताभ्या॑मे॒वैन॑ प्रति॒प्रोच्या॑ ल॒भत॑ आ॒त्मनो॑ऽना॒त्रस्का॑य॒ द्वाभ्या॑मुपाक॒रोति॑
द्वि॒पाद्य॑ज॒मानः॑ प्रति॑ष्ठित्या उपा॒कृत्य॑ पञ्च॑ जुहोति॒ पाङ्क्तीः॑ प॒शवः॑
प॒शून्वाव॑ रु॒न्धे मृ॒त्यवे॑ वा ए॒ष नी॑यते॒ यत्प॒शुस्तं॑ यद॒न्वार॑भैत
प्र॒मायु॑को॒ यज॑मानः स्या॒न्नाना॑ प्रा॒णो यज॑मानस्य प॒शुने॒त्याह॑
व्यावृ॑त्त्यै (१५)

यत्प॒शुर्मा॑युमकृ॒तेति॑ जुहोति॒ शान्त्यै॑ श॒मि॒तार॑ उ॒पेत॑नेत्याह

यथायजुरेवैतद्वपायां वा आहिंयमाणायामग्नेर्मेधोऽपं क्रामति त्वामु
 ते दधिरे हव्यवाहमिति वपामभि जुहोत्यग्नेरेव मेधमव रुन्धे-
 ऽथो श्रुतत्वायं पुरस्तात्स्वाहाकृतयो वा अन्ये देवा उपरिंष्टाथ-
 स्वाहाकृतयोऽन्ये स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्यः स्वाहेत्यभितो वपां जुहोति
 तानेवोभयान्ग्रीणाति॥ (१६)

व्यावृत्त्या अभितो वपां पञ्च च॥ [५]

यो वा अयथादेवतं यज्ञमुपचरत्या देवताभ्यो वृश्च्यते
 पापीयान्भवति यो यथादेवतं न देवताभ्य आ वृश्च्यते
 वसीयान्भवत्याग्नेय्यर्चाग्रीध्रमभि मृशेद्वैष्णव्या हविर्धानमाग्नेय्या
 सुचो वायव्या वायव्यान्यैन्द्रिया सदो यथादेवतमेव यज्ञमुप
 चरति न देवताभ्य आ वृश्च्यते वसीयान्भवति युनज्मि ते पृथिवीं
 ज्योतिषा सह युनज्मि वायुमन्तरिक्षेण (१७)

ते सह युनज्मि वाचं सह सूर्येण ते युनज्मि तिस्रो विपृचः
 सूर्यस्य ते। अग्निर्देवतां गायत्री छन्द उपांशोः पात्रमसि सोमो
 देवतां त्रिष्टुप्छन्दोऽन्तर्यामस्य पात्रमसीन्द्रो देवता जगती छन्द
 इन्द्रवायुवोः पात्रमसि बृहस्पतिर्देवताऽनुष्टुप्छन्दो मित्रावरुणयोः
 पात्रमस्यश्विनो देवता पङ्क्तिश्छन्दोऽश्विनोः पात्रमसि सूर्यो देवता
 बृहती (१८)

छन्दः शुक्रस्य पात्रमसि चन्द्रमा देवता सतोबृहती छन्दो

मन्थिनः पात्रमसि विश्वे देवा देवतोष्णिहा छन्द आग्रयणस्य
पात्रमसीन्द्रो देवता ककुच्छन्द उक्थानाम्पात्रमसि पृथिवी देवता
विराट्छन्दो ध्रुवस्य पात्रमसि॥ (१९)

अन्तरिक्षेण बृहती त्रयस्त्रिंशच्च॥ [६]

इष्टर्गो वा अध्वर्युर्यजमानस्येष्टर्गः खलु वै पूर्वोऽष्टुः
क्षीयत आसन्न्यान्मा मन्त्रात्पाहि कस्याश्चिदभिर्शस्त्या इति पुरा
प्रातरनुवाकाञ्जुहुयादात्मन एव तदध्वर्युः पुरस्ताच्छर्म नह्यतेऽनार्त्यै
संवेशाय त्वोपवेशाय त्वा गायत्रियास्त्रिष्टुभो जगत्या अभिभूत्यै
स्वाहा प्राणापानौ मृत्योर्मा पात प्राणापानौ मा मा हासिष्टं
देवतासु वा एते प्राणापानयोः (२०)

व्यायच्छन्ते येषां सोमः समृच्छते संवेशाय त्वोपवेशाय
त्वेत्याह छन्दांसि वै संवेश उपवेशश्छन्दोभिरेवास्य
छन्दांसि वृद्धे प्रेतिवन्त्याज्यानि भवन्त्यभिर्जित्यै मरुत्वतीः
प्रतिपदो विजित्या उभे बृहद्रथन्तरे भवत इयं वाव
रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेवैनमन्तरेत्यद्य वाव रथन्तरं श्वो
बृहदद्याश्वादेवैनमन्तरेति भूतम् (२१)

वाव रथन्तरम्भविष्यद्बृहद्भूताच्चैवैनं भविष्यतश्चान्तरेति
परिमितं वाव रथन्तरमपरिमितम्बृहत्परिमिताच्चैवैनमपरि-
मिताच्चान्तरेति विश्वामित्रजमदग्नी वसिष्ठेनास्पर्धेतां स

एतज्जमदग्निर्विहव्यमपश्यत्तेन वै स वसिष्ठस्येन्द्रियं वीर्यमवृद्धं
 यद्विहव्यं शस्यत इन्द्रियमेव तद्वीर्यं यजमानो भ्रातृव्यस्य वृद्धे
 यस्य भूयांसो यज्ञक्रतव इत्याहुः स देवता वृद्ध इति यद्यग्निष्टोमः
 सोमः परस्तात्स्यादुक्थ्यं कुर्वीत यद्युक्थ्यः स्यादतिरात्रं कुर्वीत
 यज्ञक्रतुभिरेवास्य देवता वृद्धे वसीयान्भवति॥ (२२)

प्राणापानयोर्भूतं वृद्धेऽष्टाविंशतिश्च॥ [७]

निग्राभ्याः स्थ देवश्रुत आयुर्मे तर्पयत प्राणं मे तर्पयतापानं
 मे तर्पयत व्यानं मे तर्पयत चक्षुर्मे तर्पयत श्रोत्रं मे तर्पयत मनो
 मे तर्पयत वाचं मे तर्पयतात्मानं मे तर्पयताङ्गानि मे तर्पयत प्रजां
 मे तर्पयत पशून्मे तर्पयत गृहान्मे तर्पयत गुणान्मे तर्पयत सर्वगणं
 मा तर्पयत तर्पयत मा (२३)

गुणा मे मा वि तृषन्नोषधयो वै सोमस्य विशो विशः खलु
 वै राज्ञः प्रदातोरीश्वरा ऐन्द्रः सोमोऽवीवृधं वो मनसा सुजाता
 ऋतप्रजाता भग इद्वः स्याम। इन्द्रेण देवीर्वीरुधः संविदाना अनु
 मन्यन्तां सर्वनाय सोममित्याहौषधीभ्य एवैनं स्वायै विशः स्वायै
 देवतायै निर्याच्याभि षुणोति यो वै सोमस्याभिषूयमाणस्य (२४)

प्रथमोऽंशुः स्कन्दति स ईश्वर इन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशून्
 यजमानस्य निर्हन्तोस्तमभि मन्त्रयेता मास्कान्सह प्रजयां
 सह रायस्पोषेणेन्द्रियं मे वीर्यं मा निर्वधीरित्याशिषमेवैतामा

शा॑स्त इन्द्रि॒यस्य॑ वी॒र्यस्य॑ प्र॒जायै॑ पशूनामनिर्घा॑ताय द्र॒प्सश्च॑स्कन्द
पृथि॒वीमनु॑ द्यामि॒मं च॒ योनि॑मनु॒ यश्च॒ पूर्वः॑। तृतीयं॑ योनि॒मनु॑
स॒ञ्चर॑न्तं द्र॒प्सं जु॑होम्यनु॒ सप्त॑ होत्राः॥ (२५)

तुर्पयंत माऽभिषूयमाणस्य यश्च दशं च॥ [८]

यो वै दे॒वान्दे॒वयश॑सेना॒र्पय॑ति मनु॒ष्या॑न्मनु॒ष्ययश॑सेनं
दे॒वयश॑स्यै॒व दे॒वेषु॑ भव॑ति मनु॒ष्ययश॑सी मनु॒ष्येषु॑ यान्प्रा॒चीन॑माग्रय॒णाद्
गृ॒ह्णीया॑द्यानू॒र्ध्वाऽस्ता॑नु॒पब्दि॑मतो दे॒वाने॒व तद्दे॒वयश॑सेना॒र्पय॑ति
मनु॒ष्या॑न्मनु॒ष्ययश॑सेनं दे॒वयश॑स्यै॒व दे॒वेषु॑ भव॑ति मनु॒ष्ययश॑सी
मनु॒ष्यैष्व॑ग्निः प्रा॑तःस॒वने॒ पा॑त्व॒स्मान् वै॑श्वान॒रो म॑हि॒ना वि॒श्वश॑म्भूः।
स नः॑ पा॒वको॒ द्रवि॑णं दधातु (२६)

आयु॑ष्मन्तः स॒हभ॑क्षाः स्याम। वि॒श्वे दे॒वा म॒रुत॑ इन्द्रो
अ॒स्मान॒स्मिन्द्रि॒तीये॒ सव॑ने॒ न ज॑ह्युः। आयु॑ष्मन्तः प्रि॒यमै॑षां वद॑न्तो
व॒यं दे॒वाना॑ः सु॒म॒तौ स्या॑म। इ॒दं तृ॒तीय॑ः स॒र्वनं॑ कवी॒नामृ॑तेन
ये च॑म॒समै॑रयन्त। ते सौ॒धन्व॑नाः सु॒व॒रान॑शा॒नाः स्वि॑ष्टिं नो अ॒भि
व॒सी॒यो न॑यन्तु। आ॒यत॑नवती॒र्वा अ॒न्या आ॑हु॒तयो॒ हूय॑न्तेऽना॒यत॑ना
अ॒न्या या आ॑घा॒रव॑ती॒स्ता आ॒यत॑नवती॒र्याः (२७)

सौ॒म्यास्ता अ॑ना॒यत॑ना ऐ॒न्द्रवा॒यव॑मा॒दाया॑घा॒रमा॒ घा॑रयेदध्व॒रो
य॒ज्ञोऽय॑म॒स्तु दे॒वा ओष॑धी॒भ्यः प॑श॒र्वे नो॒ जना॑य॒ विश्व॑स्मै
भू॒ताया॑ध्व॒रोऽसि॒ स पि॑न्वस्व घृ॒तव॑द्दे॒व सो॒मेति॑ सौ॒म्या ए॒व

तदाहुतीरायतनवतीः करोत्यायतनवान्भवति य एवं वेदाथो
 द्यावापृथिवी एव घृतेन व्युनक्ति ते व्युत्ते उपजीवनीये भवत
 उपजीवनीयो भवति (२८)

य एवं वेदैष ते रुद्र भागो यं निरयाचथास्तं जुषस्व
 विदेगौपत्यं रायस्पोषं सुवीर्यं संवत्सरीणां स्वस्तिम्।
 मनुः पुत्रेभ्यो दायं व्यभजत्स नाभानेदिष्टं ब्रह्मचर्यं वसन्तं
 निरभजत्स आगच्छत्सोऽब्रवीत्कथा मा निरभागिति न त्वा
 निरभाक्षमित्यब्रवीदङ्गिरस इमे सत्तमांसते ते (२९)

सुवर्गं लोकं न प्र जानन्ति तेभ्य इदम्ब्राह्मणम्ब्रूहि ते सुवर्गं
 लोकं यन्तो य एषाम्पशवस्तांस्तं दास्यन्तीति तदेभ्योऽब्रवीत्ते
 सुवर्गं लोकं यन्तो य एषाम्पशव आसन्तानस्मा अददुस्तं
 पशुभिश्चरन्तं यज्ञवास्तौ रुद्र आगच्छत्सोऽब्रवीन्मम वा इमे पशव
 इत्यदुर्वै (३०)

मह्यमिमानित्यब्रवीन्न वै तस्य त ईशत इत्यब्रवीद्यद्यज्ञवास्तौ
 हीयन्ते मम वै तदिति तस्माद्यज्ञवास्तु नाभ्यवेत्यं सोऽब्रवीद्यज्ञे
 मा भजार्थं ते पशून्नाभि मङ्स्य इति तस्मा एतम्मन्थिनः
 सःस्रावमजुहोत्ततो वै तस्य रुद्रः पशून्नाभ्यमन्यत यत्रैतमेवं
 विद्वान्मन्थिनः सःस्रावं जुहोति न तत्र रुद्रः पशून्नाभि
 मन्यते॥ (३१)

दधात्वायतनवतीर्या उपजीवनीयो भवति तेऽदूर्वे यत्रैतमेकादश च॥ [९]

जुष्टो वाचो भूयासं जुष्टो वाचस्पतये देवि वाक्। यद्वाचो
मधुमत्तस्मिन्मा धाः स्वाहा सरस्वत्यै। ऋचा स्तोमं समर्धय
गायत्रेण रथन्तरम्। बृहदायत्रवर्तनि। यस्ते द्रप्सः स्कन्दति
यस्ते अं शुर्बाहुच्युतो धिषण्योरुपस्थात्। अध्वर्योर्वा परि यस्ते
पवित्राथ्स्वाहाकृतमिन्द्राय तं जुहोमि। यो द्रप्सो अं शुः पतितः
पृथिव्यां परिवापात् (३२)

पुरोडाशात्करम्भात्। धानासोमान्मन्थिनं इन्द्र शुक्राथ-
स्वाहाकृतमिन्द्राय तं जुहोमि। यस्ते द्रप्सो मधुमां
इन्द्रियावान्स्वाहाकृतः पुनरप्येति देवान्। दिवः पृथिव्याः
पर्यन्तरिक्षाथ्स्वाहाकृतमिन्द्राय तं जुहोमि। अध्वर्युर्वा ऋत्विजां
प्रथमो युज्यते तेन स्तोमो योक्तव्यं इत्याहुर्वागंग्रेगा अग्र एत्वृजुगा
देवेभ्यो यशो मयि दधती प्राणान्पशुषु प्रजाम्मयि (३३)

च यजमाने चेत्याहु वाचमेव तद्यज्ञमुखे युनक्ति वास्तु वा
एतद्यज्ञस्य क्रियते यद्ब्रह्मन्गृहीत्वा बहिष्पवमानं सर्पन्ति परांश्चो
हि यन्ति पराचीभिः स्तुवते वैष्णव्यर्चा पुनरेत्योप तिष्ठते यज्ञो
वै विष्णुर्यज्ञमेवाकर्षिष्णो त्वं नो अन्तमः शर्म यच्छ सहन्त्या।
प्र ते धारा मधुश्चुत उथ्सं दुहते अक्षितमित्याहु यदेवास्य
शयानस्योपशुष्यति तदेवास्यैतेनाप्याययति॥ (३४)

परिवापात्प्रजां मयि दूहते चतुर्दश च॥—————[१०]

अग्निना रयिमश्नवत्पोषमेव दिवेदिवे। यशसं वीरवत्तमम्॥
गोमां॑ अग्नेऽविमां॑ अश्वी यज्ञो नृवत्सखा सदमिदं प्रमृष्यः।
इडांवा॑ एषो असुर प्रजावा॑न्दीर्घो रयिः पृथुबुध्नः सभावान्॥ आ
प्यायस्व सं तै॥ इह त्वष्टारमग्रियं विश्वरूपमुप ह्वये। अस्माकमस्तु
केवलः॥ तन्नस्तुरीपमधं पोषयितु देवं त्वष्टृर्वि रराणः स्यस्व। यतो
वीरः (३५)

कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः। शिवस्त्वष्टरिहा
गंहि विभुः पोषं उत त्मना॥ यज्ञेयं न उदवा पिशङ्गरूपः
सुभरो वयोधाः श्रुष्टी वीरो जायते देवकामः। प्रजां त्वष्टा वि
ष्यतु नाभिर्मस्मे अथा देवानामप्येतु पाथः। प्र णो देव्या नो
दिवः। पीपिवा॑ स॑ सरस्वतः स्तनं यो विश्वदर्शतः। धुक्षीमहि
प्रजामिषम् (३६)

ये ते सरस्व ऊर्मयो मधुमन्तो घृतश्रुतः। तेषां ते सुम्रमीमहे।
यस्य व्रतम्पशवो यन्ति सर्वे यस्य व्रतमुपतिष्ठन्त आपः। यस्य
व्रते पुष्टिपतिर्निविष्टस्त॑ सरस्वन्तमवसे हुवेम। दिव्यं सुपूर्णं
वयसम्बृहन्तमपां गर्भं वृषभमोषधीनाम्। अभीपतो वृष्ट्या तर्पयन्तं
त॑ सरस्वन्तमवसे हुवेम। सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि
स्वसा॥ जुषस्व हव्यम् (३७)

आहुतं प्रजां देवि दिदिङ्घि नः। या सुपाणिः स्वङ्गुरिः
 सुषूमा बहुसूवरी। तस्यै विश्वर्षियै हविः सिनीवाल्थ्यै जुहोतन।
 इन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरः। असितवर्णा हरयः सुपर्णा मिहो
 वसाना दिवमुत्पतन्ति। त आऽववृत्रन्ध्सदनानि कृत्वादितृप्थिवी
 घृतैर्व्युद्यते। हिरण्यकेशो रजसो विसारेऽहिर्धुनिर्वात इव
 धर्जीमान्। शुचिभ्राजा उषसः (३८)

नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः। आ ते सुपर्णा
 अमिनन्त एवैः कृष्णो नौनाव वृषभो यदीदम्। शिवाभिर्न
 स्मयमानाभिरागात्पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा। वाश्रेव
 विद्युन्मिमाति वृथ्सं न माता सिषक्ति। यदेषां वृष्टिरसर्जि।
 पर्वतश्चिन्महि वृद्धो बिभाय दिवश्चिथ्सानु रेजत स्वने वः।
 यत्क्रीडथ मरुतः (३९)

ऋष्टिमन्त आप इव सध्रियञ्चो धवध्वे। अभि क्रन्द स्तनय
 गर्भमा धा उदन्वता परि दीया रथेन। दृतिः सु कर्ष विषितं
 न्यञ्चः सुमा भवन्तूद्धता निपादाः। त्वं त्या चिदच्युताग्रे पशुर्न
 यवसे। धामा ह यत्ते अजर वना वृश्चन्ति शिक्कंसः। अग्रे भूरीणि
 तव जातवेदो देव स्वधावोऽमृतस्य धाम। याश्च (४०)

माया मायिनां विश्वमिन्व त्वे पूर्वीः संदधुः पृष्ठबन्धो। दिवो
 नो वृष्टिम्मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः। अर्वाङ्घ्रितेन

स्तनयितुतेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः। पिन्वन्त्यपो मरुतः
सुदानवः पयो घृतवद्विदथैष्वाभुवः। अत्यं न मिहे वि नयन्ति
वाजिनमुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितम्। उदप्रुतो मरुतस्तां
इयर्त वृष्टिम् (४१)

ये विश्वे मरुतो जुनन्ति। क्रोशाति गर्दा कन्येव तुन्ना पेरु
तुञ्जाना पत्येव जाया। घृतेन द्यावापृथिवी मधुना समुक्षत पयस्वतीः
कृणुताप ओषधीः। ऊर्जं च तत्रं सुमतिं च पिन्वथ यत्रा नरो मरुतः
सिञ्चथा मधु। उदु त्यश्चित्रम्। और्वभृगुवच्छुचिमप्रवानवदा हुवे।
अग्निं समुद्रवाससम्। आ सवः सवितुर्यथा भगस्येव भुजिं
हुवे। अग्निं समुद्रवाससम्। हुवे वातस्वनं कविम्पर्जन्यक्रन्द्यं
सहः। अग्निं समुद्रवाससम्॥ (४२)

वीर इषं हव्यमुपसौ मरुतश्च वृष्टिं भगस्य द्वादश च॥ [११]

यो वै पर्वमानानाञ्चीणि परिभूः स्फ्यः स्वस्तिर्भक्षेहि महीनां पयोऽसि देवं सवितरेतत्तै श्येनाय यद्वै
होतोपयामृगंहीतोऽसि वाक्षसत्प्र सो अग्न एकादश॥ [१२]

[प्रजापतिरकामयत प्रजापतेर्जायमाना व्यायच्छन्ते महामिमान्माया मायिनां द्विचत्वारिंशत्॥ 42॥

प्रजापतिरकामयताग्निं समुद्रवाससम्॥]

॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

यो वै पवमानानामन्वारोहान् विद्वान् यजतेऽनु पवमानाना
 रोहति न पवमानेभ्योऽवच्छिद्यते श्येनोऽसि गायत्रच्छन्दा अनु त्वा
 रंभे स्वस्ति मा सम्पारय सुपर्णोऽसि त्रिष्टुच्छन्दा अनु त्वा रंभे
 स्वस्ति मा सम्पारय सघासि जगतीच्छन्दा अनु त्वा रंभे स्वस्ति
 मा सम्पारयेत्याहैते (१)

वै पवमानानामन्वारोहास्तान् य एवं विद्वान् यजतेऽनु
 पवमानाना रोहति न पवमानेभ्योऽवच्छिद्यते यो वै पवमानस्य
 सन्ततिं वेद सर्वमायुरेति न पुरायुषः प्र मीयते पशुमान्भवति
 विन्दते प्रजाम्पवमानस्य ग्रहा गृह्यन्तेऽथ वा अस्यैतेऽगृहीता
 द्रोणकलश आधवनीयः पूतभृत्तान् यदगृहीत्वोपाकुर्यात्पवमानं
 वि (२)

छिन्द्यात्तं विच्छिद्यमानमध्वर्योः प्राणोऽनु विच्छिद्येतोपयामगृहीते
 ऽसि प्रजापतये त्वेति द्रोणकलशमभि मृशेदिन्द्राय त्वेत्याधवनीयं
 विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इति पूतभृतम्पवमानमेव तत्त्वं तनोति
 सर्वमायुरेति न पुरायुषः प्र मीयते पशुमान्भवति विन्दते
 प्रजाम्॥ (३)

त्रीणि वाव सर्वनान्यथं तृतीयं॑ सर्वनमव लुम्पन्त्यन॑ शु
 कुर्वन्त॑ उपा॑ शु॑ हुत्वोपा॑ शुपात्रेऽ॑ शुमवास्य॑ तं तृतीयसर्वनै-
 ऽपिसृज्याभि॑ षुणुयाद्यदा॑प्याययति॑ तेना॑ शुमद्यदभिषुणोति॑
 तेन॑र्जीषि॑ सर्वाण्येव तत्सर्वनान्य॑ शुमन्ति॑ शुक्रवन्ति॑ सुमावद्वीर्याणि॑
 करोति॑ द्वौ समुद्रौ विततावजूर्यौ पर्यावर्तेते जठरे॑व पादाः॑। तयोः
 पश्यन्तो॑ अति॑ यन्त्यन्यमपश्यन्तः (४)

सेतुनाति॑ यन्त्यन्यम्। द्वे द्रधसी॑ स॒तती॑ वस्त॒ एकः॑ केशी
 विश्वा॒ भुवनानि॑ विद्वान्। तिरो॒धायै॑त्यसितं॒ वसानः॑ शुक्रमा दत्ते
 अनुहाय॑ जा॒र्यै। देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत॑ तदसुरा अकुर्वत॑ ते देवा
 एतम्महायज्ञमपश्यन्तम॑तन्वताऽग्निहोत्रं॑ व्रतम॑कुर्वत॑ तस्माद्विव्रतः॑
 स्याद्विर॒ह्यग्निहोत्रं॑ जुह्वति॑ पौर्णमा॒सं य॒ज्ञम॑ग्नीषोमीयम् (५)

प॒शुम॑कुर्वत॒ दा॒र्श्यं य॒ज्ञमा॑ग्नेयं प॒शुम॑कुर्वत॒ वैश्वदे॒वं
 प्रा॒तःस॒र्वनम॑कुर्वत वरुणप्र॒धासा॒न्माध्य॑दिनं॒ स॒र्वनं॑ साकमे॒धान्पित॑र्य
 त्र्यम्बका॑ऽस्तृतीयसर्वनम॑कुर्वत॒ तमैषा॑मसुरा य॒ज्ञम॑न्ववा॒जिगा॑ऽसन्तं
 नान्ववा॑यन्तेऽब्रुवन्न॒ध्वर्त॑व्या वा इ॒मे दे॒वा अ॑भूवन्निति॑
 तद॑ध्वरस्या॒ध्वर॑त्वं ततो॑ दे॒वा अ॑भ॒वन्परा॑सुरा य एवं विद्वान्सोमै॑न
 यज॑ते॒ भव॑त्यात्मना॒ परा॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवति॥ (६)

अपश्यन्तोऽग्नीषोमीयमात्मना परा त्रीणि च॥ [२]

परि॒भूर॒ग्निं परि॒भूरिन्द्रं॑ परि॒भूर्वि॒श्वान् दे॒वान्परि॒भूर्मा॑ऽसह

ब्रह्मवर्चसेन स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमर्वते शं
 राजन्नोषधीभ्योऽच्छिन्नस्य ते रयिपते सुवीर्यस्य रायस्पोषस्य
 ददितारः स्याम। तस्य मे रास्व तस्य ते भक्षीय तस्य त
 इदमुन्मृजे। प्राणाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वापानाय व्यानाय
 वाचे (७)

दक्षक्रतुभ्यां चक्षुभ्यां मे वर्चोदौ वर्चसे पवेथाः श्रोत्रायात्मने-
 ऽङ्गेभ्य आयुषे वीर्याय विष्णोरिन्द्रस्य विश्वेषां देवानां जठरमसि
 वर्चोदा मे वर्चसे पवस्व कोऽसि को नाम कस्मै त्वा कायं
 त्वा यं त्वा सोमेनातीतृपं यं त्वा सोमेनामीमदं सुप्रजाः प्रजयां
 भूयासं सुवीरो वीरैः सुवर्चा वर्चसा सुपोषः पोषैर्विश्वेभ्यो मे
 रूपेभ्यो वर्चोदाः (८)

वर्चसे पवस्व तस्य मे रास्व तस्य ते भक्षीय तस्य
 त इदमुन्मृजे। बुभूषन्नवेक्षेतैष वै पात्रियः प्रजापतिर्यज्ञः
 प्रजापतिस्तमेव तर्पयति स एनं तृप्तो भूत्याऽभि पवते
 ब्रह्मवर्चसकामोऽवेक्षेतैष वै पात्रियः प्रजापतिर्यज्ञः प्रजापतिस्तमेव
 तर्पयति स एनं तृप्तो ब्रह्मवर्चसेनाभि पवत आमयावी (९)

अवेक्षेतैष वै पात्रियः प्रजापतिर्यज्ञः प्रजापतिस्तमेव तर्पयति
 स एनं तृप्त आयुषाभि पवतेऽभिचरन्नवेक्षेतैष वै पात्रियः प्रजा-
 पतिर्यज्ञः प्रजापतिस्तमेव तर्पयति स एनं तृप्तः प्राणापानाभ्यां वाचो

दक्षक्रतुभ्यां चक्षुर्भ्यां॑ श्रोत्राभ्यामात्मनोऽङ्गेभ्य आयुषोऽन्तरैति
ताजक्प्र धन्वति॥ (१०)

वाचे रूपेभ्यो वर्चोदा आमयावी पञ्चत्वारिंशच्च॥ [३]

स्फ्यः स्वस्तिर्विघ्नः स्वस्तिः परशुर्वेदिः परशुर्नः स्वस्तिः।
यज्ञिया यज्ञकृतः स्थ ते मास्मिन् यज्ञ उप ह्वयध्वमुप मा
द्यावापृथिवी ह्वयेतामुपास्तावः कलशः सोमो अग्निरुप देवा उप
यज्ञ उप मा होत्रा उपह्वे ह्वयन्तान्नमोऽग्नये मखघ्ने मखस्य मा
यशोऽर्यादित्याहवनीयमुप तिष्ठते यज्ञो वै मखः (११)

यज्ञं वाव स तदहन्तस्मा एव नमस्कृत्य सदः प्र सर्पत्यात्मनो-
ऽनात्यै नमो रुद्राय मखघ्ने नमस्कृत्या मा पाहीत्याग्नीध्रं तस्मा एव
नमडस्कृत्य सदः प्र सर्पत्यात्मनोऽनात्यै नम इन्द्राय मखघ्न इन्द्रियं
मे वीर्यम्मा निर्वधीरिति होत्रीयमाशिषमेवैतामा शास्त इन्द्रियस्य
वीर्यस्यानिर्घाताय या वै (१२)

देवताः सदस्यार्तिमार्पयन्ति यस्ता विद्वान्प्रसर्पति न
सदस्यार्तिमार्च्छति नमोऽग्नये मखघ्न इत्याहेता वै देवताः
सदस्यार्तिमार्पयन्ति ता य एवं विद्वान्प्रसर्पति न सदस्यार्तिमार्च्छति
दृढे स्थः शिथिरे समीची माहंसस्पातु सूर्यो मा देवो
दिव्यादहंसस्पातु वायुरन्तरिक्षात् (१३)

अग्निः पृथिव्या यमः पितृभ्यः सरस्वती मनुष्येभ्यो देवी

द्वारौ मा मा सं ता॑प्तम् नमः सद॑से नमः सद॑सस्पतये
 नमः सखी॑नां पुरो॒गाणां चक्षु॑षे नमो॑ दिवे नमः पृथि॒व्या
 अहे॑ दैधिष॒व्योद॑तस्तिष्ठा॒न्यस्य॑ सद॑ने सीद॒ योऽस्म॑त्पाक॑तर॒
 उन्नि॑वत॒ उदु॑द्वत॑श्च गेष॒म्पात॑म्मा॒ द्यावा॑पृथि॒वी अ॒द्याहः॑ सदो॒ वै
 प्र॒सर्प॑न्तम् (१४)

पि॒तरोऽनु॑ प्र स॑र्पन्ति॒ त ए॑नमीश्व॒रा हि॑सि॒तोः सदः॑ प्र॒सृप्य॑
 दक्षि॑णार्धं परे॑क्षेताग॑न्त॒ पितरः॑ पि॒तृमा॑न॒हं युष्मा॑भिर्भूयास॑
 सुप्र॑जसो॒ मया॑ यूयं भूया॑स्तेति॒ तेभ्य॑ ए॒व न॑म॒स्कृत्य॑ सदः॑ प्र
 स॑र्प॒त्यात्म॑नोऽना॑त्यै॥ (१५)

मुखो वा अन्तरिक्षात्प्रसर्पन्तुत्रयस्त्रिंशच्च॥ [४]

भक्षेहि॑ मा वि॑श दी॒र्घायु॑त्वाय॑ शन्तनु॒त्वाय॑ रा॒यस्पोषा॑य॒ वर्च॑से
 सुप्र॑जा॒स्त्वायेहि॑ वसो॒ पुरो॑वसो प्रि॒यो मे॑ हृदो॑ऽस्य॒श्विनो॑स्त्वा
 बा॒हुभ्या॑स॒ सघ्या॑सम् नृचक्ष॑सं त्वा दे॒व सोम॑ सु॒चक्षा॒ अव॑
 ख्ये॒षम् म॒न्द्राभि॑भूतिः के॒तुर्य॑ज्ञानां॒ वाग्जु॑षा॒णा सोम॑स्य तृप्यतु
 म॒न्द्रा स्व॑र्वा॒च्यदि॑तिरना॒हत॑शीर्ष्णी॒ वाग्जु॑षा॒णा सोम॑स्य तृप्य॒त्वेहि॑
 विश्व॑च॒र्षणे॑ (१६)

श॒म्भूर्मयो॑भूः स्व॒स्ति मा॑ हरि॒वर्ण॑ प्र च॒र क्र॑त्वे दक्षा॑य
 रा॒यस्पोषा॑य सु॒वीर॑ता॒यै मा मा॑ राज॒न्वि बी॑भिषो॒ मा मे॑ हा॒दि
 त्विषा॑ व॒धीः। वृष॑णे शुष्मा॒यायु॑षे वर्च॑से॥ वसु॑म॒द्रण॑स्य सोम

देव ते मतिविदः प्रातःसवनस्य गायत्रच्छन्दस इन्द्रपीतस्य
नराशंसपीतस्य पितृपीतस्य मधुमत उपहूतस्योपहूतो भक्षयामि
रुद्रवद्गणस्य सोम देव ते मतिविदो माध्यंदिनस्य सवनस्य
त्रिष्टुच्छन्दस इन्द्रपीतस्य नराशंसपीतस्य (१७)

पितृपीतस्य मधुमत उपहूतस्योपहूतो भक्षयाम्यादित्यवद्गणस्य
सोम देव ते मतिविदस्तृतीयस्य सवनस्य जगतीच्छन्दस
इन्द्रपीतस्य नराशंसपीतस्य पितृपीतस्य मधुमत उपहूतस्योपहूतो
भक्षयामि। आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्णायम्। भवा
वाजस्य सङ्गथे। हिन्वं मे गात्रा हरिवो गुणान्मे मा वि तीतृषः।
शिवो मे सप्तर्षीनुप तिष्ठस्व मा मेऽवाङ्गाभिमति (१८)

गाः। अपाम सोमममृता अभूमादर्शम् ज्योतिरविदाम
देवान्। किमस्मान्कृणवदरातिः किमु धूर्तिरमृत मर्त्यस्य।
यन्म आत्मनो मिन्दाभूदग्निस्तत्पुनराहर्जातिवेदा विचर्षणिः।
पुनरग्निश्चक्षुरदात्पुनरिन्द्रो बृहस्पतिः। पुनर्मे अश्विना युवं चक्षुरा
धत्तमक्ष्योः। इष्टयंजुषस्ते देव सोम स्तुतस्तोमस्य (१९)

शस्तोक्थस्य हरिवत् इन्द्रपीतस्य मधुमत उपहूतस्योपहूतो
भक्षयामि। आपूर्याः स्था मा पूरयत प्रजया च धनेन च। एतत्तै
तत् ये च त्वामन्वेतत्तै पितामह प्रपितामह ये च त्वामन्वत्रं पितरो
यथाभागम्मन्दध्वम् नमो वः पितरो रसाय नमो वः पितरः शुष्माय
नमो वः पितरो जीवाय नमो वः पितरः (२०)

स्वधा॒यै नमो॑ वः पि॒तरो म॒न्यवे नमो॑ वः पि॒तरो घो॒राय॒ पि॒तरो
नमो॑ वो॒ य ए॒तस्मिँल्लो॒के स्थ युष्मा॑ऽस्तेऽनु॒ येऽस्मिँल्लो॒के मां तेऽनु॒
य ए॒तस्मिँल्लो॒के स्थ यू॒यं तेषां॑ वसि॑ष्ठा भू॒यास्त॒ येऽस्मिँल्लो॒केऽहं
तेषां॑ वसि॑ष्ठो भू॒यासं प्रजा॑पते॒ न त्वदे॒तान्य॒न्यो वि॒श्वा जा॒तानि॒ परि॒
ता ब॑भूव (२१)

यत्का॑मास्ते जुहु॒मस्तन्नो॑ अस्तु व॒यः स्या॑म॒ पत॑यो
रयी॒णाम्। दे॒वकृ॑त॒स्यैन॑सोऽव॒यज॑नमसि॒ मनु॑ष्य॒कृत॒स्यैन॑सोऽ-
व॒यज॑नमसि॒ पितृ॑कृत॒स्यैन॑सोऽव॒यज॑नमस्य॒प्सु धौ॒तस्य॑ सोम॒ देव
ते नृ॒भिः सु॒तस्ये॒ष्टय॑जुषः॒ स्तुत॑स्तो॒मस्य॑ श॒स्तोक्थ॑स्य॒ यो भ॒क्षो
अ॒श्व॒स॒निर्यो॑ गो॒स॒निस्त॑स्य॒ ते पि॒तृभि॑र्भ॒क्षं कृ॑त॒स्योप॑हूत॒स्योप॑हूतो
भक्ष॑यामि॥ (२२)

वि॒श्व॒च॒र॒पणे॑ त्रि॒ष्टु॒फ॒ल॒न्दस॒ इन्द्र॑पीतस्य॒ नरा॑श॒संपी॑तस्याति॒ स्तुत॑स्तो॒मस्य॑ जी॒वाय॒ नमो॑ वः पि॒तरो

बभूव॒ चतु॑श्च॒त्वारि॑श॒च्च॥

[५]

म॒ही॒ना॒म्पयो॑ऽसि॒ वि॒श्वे॑षां दे॒वानां॑ त॒नूर॑ऋ॒ध्यास॑म॒द्य पृ॑षतीनां॒
ग्र॒ह॒म्पृ॑षतीनां॒ ग्र॒हो॑ऽसि॒ वि॒ष्णोर्ऋ॒दय॑म॒स्येक॑मिष॒ वि॒ष्णु॑स्त्वानु॒ वि
च॑क्रमे भू॒तिर्द॑ध्रा घृ॒तेन॑ वर्ध॒तां तस्य॑ मे॒ष्टस्य॑ वी॒तस्य॑ द्रवि॑ण॒मा
ग॑म्या॒ज्योति॑रसि॒ वैश्वान॑रं पृ॒श्नि॒ज्यै दु॒ग्धम् याव॑ती॒ द्यावा॑पृथि॒वी
म॑हित्वा याव॑च्च स॒प्त सि॒न्ध॒वो वि॒त॒स्थुः। ताव॑न्तमिन्द्र॒ ते (२३)

ग्र॒हः स॒होर्जा॑ गृ॒ह्णाम्य॑स्तृ॒तम्। यत्कृ॑ष्णशकुनः पृष॒दाज्य॑म॒वमृ॑शेच

अस्य प्रमायुकाः स्युर्यच्छाऽवमृशेच्चतुष्पादोऽस्य पशवः प्रमायुकाः
 स्युर्यथस्कन्देद्यजमानः प्रमायुकः स्यात्पशवो वै पृषदाज्यम्पशवो
 वा एतस्य स्कन्दन्ति यस्य पृषदाज्यं स्कन्दति यत्पृषदाज्यं
 पुनर्गृह्णाति पशूनेवास्मै पुनर्गृह्णाति प्राणो वै पृषदाज्यं प्राणो
 वै (२४)

एतस्य स्कन्दति यस्य पृषदाज्यं स्कन्दति यत्पृषदाज्यं
 पुनर्गृह्णाति प्राणमेवास्मै पुनर्गृह्णाति हिरण्यमवधाय गृह्णात्यमृतं
 वै हिरण्यं प्राणः पृषदाज्यममृतमेवास्य प्राणे दधाति शतमानं
 भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठत्यश्वमव
 घ्रापयति प्राजापत्यो वा अश्वः प्राजापत्यः प्राणः स्वादेवास्मै योनैः
 प्राणं निर्मिमीते वि वा एतस्य यज्ञश्छिद्यते यस्य पृषदाज्यं
 स्कन्दति वैष्णव्यर्चा पुनर्गृह्णाति यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञेनैव यज्ञं सं
 तनोति॥ (२५)

ते पृषदाज्यं प्राणो वै योनैः प्राणं द्वाविंशतिश्च॥ [६]

देव सवितरेतत्ते प्राहु तत्प्र च सुव प्र च यज्ञ
 बृहस्पतिर्ब्रह्मायुष्मत्या ऋचो मा गांत तनूपाथ्साम्नः सत्या
 व आशिषः सन्तु सत्या आकूतय ऋतं च सत्यं च वदत स्तुत
 देवस्य सवितुः प्रसवे स्तुतस्य स्तुतमस्यूजम्मह्यं स्तुतं दुहामा
 मा स्तुतस्य स्तुतं गम्याच्छस्त्रस्य शस्त्रम् (२६)

अस्यूजम्मह्यं शस्त्रं दुहामा मा शस्त्रस्य शस्त्रं

गम्यादिन्द्रियावन्तो वनामहे धुक्षीमहि प्रजामिषम्। सा मे
सत्याशीर्देवेषु भूयात् ब्रह्मवर्चसं मा गम्यात्। यज्ञो बभूव स आ
बभूव स प्र जज्ञे स वावृधे। स देवानामधिपतिर्बभूव सो अस्मां
अधिपतीन्करोतु वयं स्याम पतयो रयीणाम्। यज्ञो वा वै (२७)

यज्ञपतिं दुहे यज्ञपतिर्वा यज्ञं दुहे स यः स्तुतशस्त्रयोर्दोहमविद्वान्
यजते तं यज्ञो दुहे स इष्ट्वा पापीयान्भवति य एनयोर्दोहं
विद्वान् यजते स यज्ञं दुहे स इष्ट्वा वसीयान्भवति स्तुतस्य
स्तुतमस्यूर्जम्मह्यं स्तुतं दुहामा मा स्तुतस्य स्तुतं गम्याच्छस्त्रस्य
शस्त्रमस्यूर्जम्मह्यं शस्त्रं दुहामा मा शस्त्रस्य शस्त्रं गम्यादित्याहैष
वै स्तुतशस्त्रयोर्दोहस्तं य एवं विद्वान् यजते दुह एव यज्ञमिष्ट्वा
वसीयान्भवति॥ (२८)

शस्त्रं वै शस्त्रन्दुहान्द्राविंशतिश्च॥ [७]

श्येनाय पत्वने स्वाहा वदथस्वयमभिगूर्ताय नमो
विष्टम्भाय धर्मणे स्वाहा वदथस्वयमभिगूर्ताय नमः परिधये
जनप्रथनाय स्वाहा वदथस्वयमभिगूर्ताय नम ऊर्जे होत्राणां
स्वाहा वदथस्वयमभिगूर्ताय नमः पर्यसे होत्राणां स्वाहा
वदथस्वयमभिगूर्ताय नमः प्रजापतये मनवे स्वाहा वदथस्वयमभिगूर्ताय
नम ऋतमृतपाः सुवर्वादथस्वाहा वदथस्वयमभिगूर्ताय नमस्तृम्पन्तां
होत्रा मधोर्धृतस्य यज्ञपतिमृषय एनसा (२९)

आहुः। प्रजा निर्भक्ता अनुत्प्यमाना मध्व्यौ स्तोकावप
 तौ रराध। सं नस्ताभ्याः सृजतु विश्वकर्मा घोरा ऋषयो नमो
 अस्त्वेभ्यः। चक्षुषे एषाम्मनसश्च संधौ बृहस्पतये महि षट्सुमन्त्रमः।
 नमो विश्वकर्मणे स उ पात्वस्मान्नन्यान्त्सोमपान्मन्यमानः।
 प्राणस्य विद्वान्त्समरे न धीर एनश्चकृवान्महि बद्ध एषाम्। तं
 विश्वकर्मन् (३०)

प्र मुञ्चा स्वस्तये ये भक्षयन्तो न वसून्यानृहुः। यानग्नयो-
 ऽन्वतप्यन्त धिष्ण्या इयं तेषामवया दुरिष्ठ्यै स्विष्टिं नस्तां कृणोतु
 विश्वकर्मा। नमः पितृभ्यो अभि ये नो अख्यन् यज्ञकृतो यज्ञकामाः
 सुदेवा अकामा वो दक्षिणां न नीनिम मा नस्तस्मादेनसः पापयिष्ट।
 यावन्तो वै सदस्यास्ते सर्वे दक्षिण्यास्तेभ्यो यो दक्षिणां न (३१)

नयेदैभ्यो वृश्चेत यद्वैश्वकर्मणानि जुहोति सदस्यानेव
 तत्प्रीणात्यस्मे देवासो वपुषे चिकिथ्सत यमाशिरा दम्पती
 वाममंश्नुतः। पुमान्पुत्रो जायते विन्दते वस्वथ विश्वे अरपा एधते
 गृहः। आशीर्दाया दम्पती वाममंश्नुतामरिष्टो रायः सचताः
 समोकसा। य आसिचिथ्सन्दुग्धं कुम्भ्या सहेष्टेन यामन्त्रमतिं
 जहातु सः। सर्पिर्ग्रीवी (३२)

पीवर्यस्य जाया पीवानः पुत्रा अकृशासो अस्य। सहजानिर्यः
 सुमखस्यमान् इन्द्रायाशिरः सह कुम्भ्यादात्। आशीर्म ऊर्जमुत

सुप्रजास्त्वमिषं दधातु द्रविणं५ सर्वर्चसम्। संजयन्क्षेत्राणि
सहसाहमिन्द्र कृण्वानो अन्या५ अधरान्त्सपत्नान्। भूतमसि भूते
मां धा मुखमसि मुखं भूयासम् द्यावापृथिवीभ्यां त्वा परि गृह्णामि
विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः (३३)

प्र च्यावयन्तु दिवि देवां दृ५हान्तरिक्षे वया५सि
पृथिव्याम्पार्थिवान्ध्रुवं ध्रुवेण हविषाव सोमं नयामसि। यथा
नः सर्वमिज्जगदयक्ष्म५ सुमना असत्। यथा न इन्द्र इद्विशः
केवलीः सर्वाः समनसः करत्। यथा नः सर्वा इद्विशोऽस्माकं
केवलीरसन्॥ (३४)

एनसा विश्वकर्मन् यो दक्षिणां न सर्पिर्ग्रीवी वैश्वानराश्चत्वारि५शच्च॥ [८]

यद्वै होताध्वर्युमभ्याह्वयते वज्रमेनमभि प्र वर्तयत्युक्थंशा
इत्याह प्रातःसवनं प्रतिगीर्य त्रीण्येतान्यक्षराणि त्रिपदा गायत्री
गायत्रं प्रातःसवनं गायत्रियैव प्रातःसवने वज्रमन्तर्धत्त उक्थं
वाचीत्याह माध्यदिनं५ सवनं प्रतिगीर्य चत्वार्येतान्यक्षराणि
चतुष्पदा त्रिष्टुप्त्रैष्टुभम्माध्यदिनं५ सवनं त्रिष्टुभैव माध्यदिने सवने
वज्रमन्तर्धत्ते (३५)

उक्थं वाचीन्द्रायेत्याह तृतीयसवनं प्रतिगीर्य सप्तैतान्यक्षराणि
सप्तपदा शक्करी शाक्करो वज्रो वज्रैणैव तृतीयसवने वज्रमन्तर्धत्ते
ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वा अध्वर्युः स्याद्यो यथासवनं प्रतिगरे

छन्दाँसि सम्पादयत्तेजः प्रातःसवन आत्मन्दधींतेन्द्रियम्माध्यंदिने
सवने पशूँस्तृतीयसवन इत्युक्थंशा इत्याह प्रातःसवनं प्रतिगीर्य
त्रीण्येतान्यक्षराणि (३६)

त्रिपदा गायत्री गायत्रं प्रातःसवनं प्रातःसवन एव प्रतिगरे
छन्दाँसि सम्पादयत्यथो तेजो वै गायत्री तेजः प्रातःसवनं तेज
एव प्रातःसवन आत्मन्धत्त उक्थं वाचीत्याह माध्यंदिनं सवनं
प्रतिगीर्य चत्वार्येतान्यक्षराणि चतुष्पदा त्रिष्टुप्त्रैष्टुभम्माध्यंदिनं
सवनंम्माध्यंदिन एव सवने प्रतिगरे छन्दाँसि सम्पादयत्यथो
इन्द्रियं वै त्रिष्टुगिन्द्रियम्माध्यंदिनं सवनम् (३७)

इन्द्रियमेव माध्यंदिने सवन आत्मन्धत्त उक्थं वाचीन्द्रायेत्याह
तृतीयसवनं प्रतिगीर्य सप्तैतान्यक्षराणि सप्तपदा शक्करी
शाक्करीः पशवो जागंतं तृतीयसवनं तृतीयसवन एव प्रतिगरे
छन्दाँसि सम्पादयत्यथो पशवो वै जगती पशवंस्तृतीयसवनं
पशूनेव तृतीयसवन आत्मन्धत्ते यद्वै होताध्वर्युमभ्याह्वयत
आव्यमस्मिन्दधाति तद्यन्न (३८)

अपहनीत पुरास्य संवत्सराद्गृह आ वैवीरञ्छोँसा मोद
इवेति प्रत्याह्वयते तेनैव तदप हते यथा वा आयतां प्रतीक्षत
एवमध्वर्युः प्रतिगरं प्रतीक्षते यदभिप्रतिगृणीयाद्यथायतया समृच्छते
तादृगेव तद्यदधर्चाल्लुप्येत यथा धावञ्छो हीयते तादृगेव तत्प्रबाहुगवा

ऋत्विजामुद्गीथा उद्गीथ एवोद्गातृणाम् (३९)

ऋचः प्रणव उक्थश्सिनां प्रतिगुरोऽध्वर्यूणाम् य एवं
विद्वान्प्रतिगृणात्यन्नाद एव भवत्यास्यं प्रजायां वाजी जायत
इयम्वै होतासावध्वर्युर्यदासीनः शंसत्यस्या एव तद्धोता नैत्यास्त
इव हीयमथो इमामेव तेन यजमानो दुहे यत्तिष्ठन्प्रतिगृणात्यमुष्या
एव तदध्वर्युर्नैति (४०)

तिष्ठतीव ह्यसावथो अमूमेव तेन यजमानो दुहे यदासीनः
शंसति तस्मादितःप्रदानं देवा उप जीवन्ति यत्तिष्ठन्प्रतिगृणाति
तस्मादमुतःप्रदानम्मनुष्या उप जीवन्ति यत्प्राडासीनः शंसति
प्रत्यङ्गिष्ठन्प्रतिगृणाति तस्मात्प्राचीनः रेतो धीयते प्रतीचीः प्रजा
जायन्ते यद्वै होताध्वर्युमभ्याह्वयते वज्रमेनमभि प्र वर्तयति पराडा
वर्तते वज्रमेव तन्नि करोति॥ (४१)

सर्वे वज्रमन्तर्धत्ते त्रीण्येतान्यक्षराणीन्द्रियमार्थान्दिनः सर्वन्नोद्गातृणामध्वर्युर्नैति वर्तयत्यष्टौ च॥ [९]

उपयामगृहीतोऽसि वाक्षसदसि वाक्पाभ्यां त्वा क्रतुपाभ्यामस्य
यज्ञस्य ध्रुवस्याध्यक्षाभ्यां गृह्णाम्युपयामगृहीतोऽस्यृतसदसि
चक्षुष्पाभ्यां त्वा क्रतुपाभ्यामस्य यज्ञस्य ध्रुवस्याध्यक्षाभ्यां
गृह्णाम्युपयामगृहीतोऽसि श्रुतसदसि श्रोत्रपाभ्यां त्वा क्रतुपाभ्यामस्य
यज्ञस्य ध्रुवस्याध्यक्षाभ्यां गृह्णामि देवेभ्यस्त्वा विश्वदेवेभ्यस्त्वा
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो विष्णवुरुक्रमैष ते सोमस्त रक्षस्व (४२)

तं ते दुश्चक्षा माव ख्यत् मयि वसुः पुरोवसुर्वाक्पा वाच मे
 पाहि मयि वसुर्विदद्वसुश्चक्षुष्पाश्चक्षुर्मे पाहि मयि वसुः संयद्वसुः
 श्रोत्रपाः श्रोत्रं मे पाहि भूरसि श्रेष्ठो रश्मीनां प्राणपाः प्राणं मे पाहि
 धूरसि श्रेष्ठो रश्मीनामपानपा अपानं मे पाहि यो न इन्द्रवायू
 मित्रावरुणावश्विनावभिदासति भ्रातृव्य उत्पिपीते शुभस्पती इदमहं
 तमधरम्पादयामि यथेन्द्राहमुत्तमश्चेतयानि॥ (४३)

रक्षस्व भ्रातृव्यस्योदश च॥ [१०]

प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तरति वाजंकर्मभिः। यस्य
 त्व५ सख्यमाविंथ। प्र होत्रे पूर्वं वचोऽग्नये भरता बृहत्। विपां
 ज्योतींषि बिभ्रते न वेधसे। अग्ने त्री ते वाजिना त्री षधस्था
 तिस्रस्ते जिह्वा ऋतजात पूर्वीः। तिस्र उ ते तनुवो देववातास्ताभिर्नः
 पाहि गिरो अप्रयुच्छन्। सं वां कर्मणा समिषा (४४)

हिनोमीन्द्राविष्णू अपंसस्पारे अस्य। जुषेथां यज्ञं द्रविणं च
 धत्तमरिष्टैर्नः पृथिभिः पारयन्ता। उभा जिग्यथुर्न परा जयेथे न
 परा जिग्ये कतरश्चनैनोः। इन्द्रश्च विष्णो यदपंसृपृथेथां त्रेधा सहस्रं
 वि तदैरयेथाम्। त्रीण्यायूँषि तव जातवेदस्तिस्त्र आजानीरुषसस्ते
 अग्ने। ताभिर्देवानामवो यक्षि विद्वानथं (४५)

भव यजमानाय शं योः। अग्निस्त्रीणि त्रिधातून्या क्षेति विदथा
 कविः। स त्रीँरेकादशा५ इह। यक्षच्च पिप्रयच्च नो विप्रो दूतः

परिष्कृतः। नभन्तामन्युके संमे। इन्द्राविष्णू दृ०हिताः शम्बरस्य
 नव पुरो नवति च श्रथिष्टम्। शतं वर्चिनः सहस्रं च साक० हृथो
 अप्रत्यसुरस्य वीरान्। उत माता महिषमन्वेनदमी त्वा जहति
 पुत्र देवाः। अथाब्रवीद्वृत्रमिन्द्रो हनिष्यन्त्सखे विष्णो वितरं वि
 क्रमस्व (४६)

इषाऽथ त्वा त्रयोदश च॥—————[११]

[यो वै स्फ्यः स्वस्तिः स्वधायै नमः प्र मुञ्च तिष्ठतीव पद्वत्वारि०शत्॥४६॥ यो वै पवमानानां

वि क्रमस्व॥]

अग्रे तेजस्विन्वायुर्वसंवस्त्वैतद्वा अपां वायुरसि प्राणो नाम देवा वै यद्यज्ञेन न प्रजापतिर्देवासुरानायुर्दा

एतं युवान० सूर्यो देव इदं वामेकादश॥—————[१२]

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

अग्रे तेजस्विन्तेजस्वी त्वं देवेषु भूयास्तेजस्वन्तम्मामायुष्मन्तं
 वर्चस्वन्तम्मनुष्येषु कुरु दीक्षायै च त्वा तपसश्च तेजसे जुहोमि
 तेजोविदसि तेजो मा मा हासीन्माऽहं तेजो हासिषं मा मां तेजो
 हासीदिन्द्रो जस्विन्नोजस्वी त्वं देवेषु भूया ओजस्वन्तम्मामायुष्मन्तं
 वर्चस्वन्तम्मनुष्येषु कुरु ब्रह्मणश्च त्वा क्षत्रस्य च (१)

ओजसे जुहोम्योजोविदस्योजो मा मा हासीन्माहमोजो

हासिषं मा मामोजो हासीत्सूर्यं भ्राजस्विन्भ्राजस्वी त्वं देवेषु भूया
 भ्राजस्वन्तुमामायुष्मन्तं वर्चस्वन्तम्मनुष्येषु कुरु वायोश्च त्वाऽपां
 च भ्राजसे जुहोमि सुवर्विदसि सुवर्मा मा हासीन्माहः सुवर्हासिषं
 मा माः सुवर्हासीन्मयि मेधाम्मयि प्रजाम्मय्यग्निस्तेजो दधातु
 मयि मेधाम्मयि प्रजाम्मयीन्द्र इन्द्रियं दधातु मयि मेधाम्मयि
 प्रजाम्मयि सूर्यो भ्राजो दधातु॥ (२)

क्षत्रस्यं च मयि त्रयोविंशतिश्च॥ [१]

वायुर्हिकर्ताऽग्निः प्रस्तोता प्रजापतिः साम् बृहस्पतिरुद्गाता
 विश्वे देवा उपगातारो मरुतः प्रतिहर्तार इन्द्रो निधनं ते देवाः
 प्राणभृतः प्राणम्मयि दधत्वेतद्वै सर्वमध्वर्युरुपाकुर्वन्नुद्गातृभ्यं
 उपाकरोति ते देवाः प्राणभृतः प्राणम्मयि दधत्वित्याहेतदेव
 सर्वमात्मन्धत्त इडा देवहूर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानि
 शःसिषद्विश्वे देवाः (३)

सूक्तवाचः पृथिवि मातर्मा मां हिंसीर्मधुं मनिष्ये
 मधुं जनिष्ये मधुं वक्ष्यामि मधुं वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो
 वाचमुद्यासः शुश्रूषेण्याम्मनुष्येभ्यस्तम्मा देवा अवन्तु शोभायै
 पितरोऽनु मदन्तु॥ (४)

शःसिषद्विश्वे देवा अष्टाविंशतिश्च॥ [२]

वसवस्त्वा प्र वृहन्तु गायत्रेण छन्दसाऽग्नेः प्रियम्पाथ

उपैहि रुद्रास्त्वा प्र वृहन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसेन्द्रस्य प्रियम्पाथ
 उपैह्यादित्यास्त्वा प्र वृहन्तु जागतेन छन्दसा विश्वेषां देवानां
 प्रियम्पाथ उपैहि मान्दासु ते शुक्र शुक्रमा धूनोमि भन्दनासु
 कोतनासु नूतनासु रेशीषु मेषीषु वाशीषु विश्वभृत्सु माध्वीषु
 ककुहासु शक्ररीषु (५)

शुक्रासु ते शुक्र शुक्रमा धूनोमि शुक्रं ते शुक्रेण गृह्णाम्यहो
 रूपेण सूर्यस्य रश्मिभिः। आऽस्मिन्नुग्रा अंचुच्यवुर्दिवो धारा
 असञ्चत। ककुहः रूपं वृषभस्य रोचते बृहत्सोमः सोमस्य
 पुरोगाः शुक्रः शुक्रस्य पुरोगाः। यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै
 ते सोम सोमाय स्वाहोशित्कं देव सोम गायत्रेण छन्दसाऽग्नेः (६)

प्रियम्पाथो अपीहि वशी त्वं देव सोम त्रैष्टुभेन छन्दसेन्द्रस्य
 प्रियम्पाथो अपीह्यस्मत्सखा त्वं देव सोम जागतेन छन्दसा
 विश्वेषां देवानां प्रियम्पाथो अपीह्या नः प्राण एतु परावत
 आन्तरिक्षादिवस्परि। आयुः पृथिव्या अध्यमृतमसि प्राणाय त्वा।
 इन्द्राग्नी मे वर्चः कृणुतां वर्चः सोमो बृहस्पतिः। वर्चो मे विश्वे
 देवा वर्चो मे धत्तमश्विना। दधन्वे वा यदीमनु वोचद्वह्माणि वेरु
 तत्। परि विश्वानि काव्या नेमिश्चक्रमिवाभवत्॥ (७)

शक्ररीष्वग्नेर्बृहस्पतिः पञ्चविंशतिश्च॥ [३]

एतद्वा अपां नामधेयं गुह्यं यदाधावा मान्दासु ते शुक्र शुक्रमा

धू॒नो॒मी॒त्या॒हा॒पामे॒व ना॒म॒धेये॒न गुह्ये॒न दि॒वो वृ॒ष्टि॒मव॑ रुन्धे शु॒क्रं
 ते शु॒क्रेण॑ गृ॒ह्णामी॒त्या॒हैत॒द्वा अ॒हो रू॒पं य॒द्रात्रिः॑ सूर्य॑स्य र॒श्मयो॒
 वृ॒ष्ट्या ई॒शते॒ऽहं ए॒व रू॒पेण॑ सूर्य॑स्य र॒श्मिभिर्दि॒वो वृ॒ष्टिं च्या॒वय॒त्या॒
 ऽस्मिन्नु॒ग्राः (८)

अ॒चु॒च्य॒वुरि॒त्या॒ह यथा॒य॒जुरे॒वैतत्क॑कुह॒ः रू॒पं वृ॒षभ॑स्य रोचते
 बृ॒हदि॒त्या॒हैत॒द्वा अ॒स्य क॑कुह॒ः रू॒पं यद्वृ॒ष्टीं रू॒पेणै॒व वृ॒ष्टि॒मव॑ रुन्धे
 यत्ते॑ सो॒मादा॑भ्यं॒ नाम॒ जागृ॑वी॒त्या॒हैष ह॒ वै ह॒विषा॑ ह॒विर्य॑जति॒ यो॒
 ऽदा॑भ्यं गृही॒त्वा सो॒माय॑ जु॒होति॒ परा॒ वा ए॒तस्या॑युः प्रा॒ण ए॑ति (९)

यो॒ऽः शुं॑ गृ॒ह्णा॒त्या नः॑ प्रा॒ण ए॑तु॒ परा॒वत॑ इत्या॒हायु॑रे॒व
 प्रा॒णमा॒त्मन्ध॑त्ते॒ऽमृत॑म॒सि प्रा॒णाय॑ त्वेति॒ हिर॑ण्यम॒भि व्य॑नित्य॒मृतं॑
 वै हिर॑ण्यमायुः प्रा॒णोऽमृ॑ते॒नैवा॑यु॒रा॒त्मन्ध॑त्ते श॒तमा॑नं भवति श॒तायुः॑
 पु॒रुषः॑ श॒तेन्द्रि॑य॒ आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॑ये प्रति॑ तिष्ठत्य॒प उप॑ स्पृशति भेष॒जं
 वा आपो॑ भेष॒जमे॒व कु॑रुते॥ (१०)

उ॒ग्रा ए॒त्याप्स्त्रीणि॑ च॥ [४]

वा॒युर॑सि प्रा॒णो ना॑म॒ सवि॑तुराधि॒पत्ये॒ऽपानं॑ मे॒ दा॒श्चक्षु॑र॒सि
 श्रो॒त्रं ना॑म॒ धा॒तुराधि॑पत्य॒ आयु॑र्मे॒ दा रू॒पम॑सि॒ वर्णो॑ ना॒म
 बृ॒हस्प॑तेराधि॒पत्ये॒ प्र॒जां मे॒ दा ऋ॒तम॑सि स॒त्यं ना॑मेन्द्र॒स्याधि॑पत्ये
 क्ष॒त्रं मे॒ दा भू॒तम॑सि॒ भव्यं॑ ना॒म पि॒तृणा॑माधि॒पत्ये॒ऽपामोष॑धीनां
 गर्भं॑ धा॒ ऋ॒तस्य॑ त्वा॒ व्यो॑मन॒ ऋ॒तस्य॑ (११)

त्वा विभूमन ऋतस्य त्वा विधर्मण ऋतस्य त्वा सत्यायुतस्य
 त्वा ज्योतिषे प्रजापतिर्विराजमपश्यत्तया भूतं च भव्यं चासृजत्
 तामृषिभ्यस्तिरोऽदधात्तां जमदग्निस्तपसाऽपश्यत्तया वै स
 पृश्नीन्कामानसृजत् तत्पृश्नीनां पृश्नित्वम् यत्पृश्नयो गृह्यन्ते
 पृश्नीनेव तैः कामान् यजमानोऽव रुन्धे वायुरसि प्राणः (१२)

नामेत्याह प्राणापानावेवाव रुन्धे चक्षुरसि श्रोत्रं
 नामेत्याहायुरेवाव रुन्धे रूपमसि वर्णो नामेत्याह प्रजामेवाव
 रुन्ध ऋतमसि सत्यं नामेत्याह क्षत्रमेवाव रुन्धे भूतमसि भव्यं
 नामेत्याह पशवो वा अपामोषधीनां गर्भः पशूनेव (१३)

अव रुन्ध एतावद्वै पुरुषम्परितस्तदेवाव रुन्ध ऋतस्य
 त्वा व्योमन इत्याहेयं वा ऋतस्य व्योमेमामेवाभि जयत्यृतस्य
 त्वा विभूमन इत्याहान्तरिक्षं वा ऋतस्य विभूमान्तरिक्षमेवाभि
 जयत्यृतस्य त्वा विधर्मण इत्याह द्यौर्वा ऋतस्य विधर्म दिवमेवाभि
 जयत्यृतस्य (१४)

त्वा सत्यायेत्याह दिशो वा ऋतस्य सत्यं दिश एवाभि
 जयत्यृतस्य त्वा ज्योतिष इत्याह सुवर्गो वै लोक ऋतस्य
 ज्योतिः सुवर्गमेव लोकमभि जयत्येतावन्तो वै देवलोकास्तानेवाभि
 जयति दश सम्पद्यन्ते दशाक्षरा विराडन्न विराड्विराज्येवान्नाद्ये
 प्रति तिष्ठति॥ (१५)

दे॒वा वै यद्य॒ज्ञेन॒ नावा॑रु॒न्धत॒ तत्प॑रैरवा॑रु॒न्धत॒ तत्प॑रा॒णां
पर॑त्वम् यत्प॑रै॒ गृह्य॑न्ते॒ यदे॒व य॒ज्ञेन॒ नावा॑रु॒न्धे तस्या॑व॒रुद्धौ॒ यं
प्र॑थ॒मं गृ॒ह्णाती॑ममे॒व तेन॑ लो॒कम॑भि॒ जय॑ति॒ यं द्वि॒तीय॑म॒न्तरि॑क्षं
तेन॒ यं तृ॒तीय॑म॒मुमे॒व तेन॑ लो॒कम॑भि॒ जय॑ति॒ यदे॒ते गृ॒ह्यन्ते॑ ए॒षां
लो॒काना॑म॒भिजि॑त्यै (१६)

उत्त॑रे॒ष्वहः॑स्व॒मुतो॒ऽर्वाश्चो॑ गृह्यन्तेऽभि॒जित्यै॒वेमाँ॑ल्लो॒कान्पुन॑रि॒मं
लो॒कं प्र॒त्यव॑रोहन्ति॒ यत्पूर्वे॑ष्वहः॑स्वि॒तः परा॑श्चो गृह्यन्ते॒ तस्मा॑दि॒तः
परा॑श्च इ॒मे लो॒का यदुत्त॑रे॒ष्वहः॑स्व॒मुतो॒ऽर्वाश्चो॑ गृह्यन्ते॒ तस्मा॑द॒मुतो॒
ऽर्वा च॑ इ॒मे लो॒कास्तस्मा॑दया॒तयाम्नो॑ लो॒कान्म॑नु॒ष्या उप॑
जी॒वन्ति॒ ब्रह्म॑वा॒दिनो॑ वदन्ति॒ कस्मा॑त्स॒त्याद्द॒ध्य ओष॑धयः
सम्भ॑वन्त्योष॑धयः (१७)

म॒नुष्या॑णा॒मन्नं॑ प्र॒जाप॑तिं प्र॒जा अनु॒ प्र जा॑यन्त॒ इति॒
परा॑न॒न्विति॑ ब्रूया॒द्यद्गृ॒ह्णात्य॒द्ध्यस्त्वौष॑धी॒भ्यो गृ॒ह्णामी॑ति॒ तस्मा॑द॒द्ध्य
ओष॑धयः सम्भ॑वन्ति॒ यद्गृ॒ह्णात्योष॑धी॒भ्यस्त्वा प्र॒जाभ्यो॑ गृ॒ह्णामी॑ति॒
तस्मा॑दोष॑धयो म॒नुष्या॑णा॒मन्नम्॑ यद्गृ॒ह्णाति॑ प्र॒जाभ्य॑स्त्वा प्र॒जाप॑तये
गृ॒ह्णामी॑ति॒ तस्मा॑त्प्र॒जाप॑तिं प्र॒जा अनु॒ प्र जा॑यन्ते॥ (१८)

अभिजित्या ओषधयोऽष्टाचत्वारिंशच्च॥ [६]

प्र॒जाप॑तिर्दे॒वासुरा॑न॒सृज॑त॒ तदनु॑ य॒ज्ञोऽसृ॑ज्यत॒ यज्ञं॑ छ॒न्दांसि॑
ते वि॒ष्वश्चो॒ व्य॑क्राम॒न्त्सोऽसुरा॑ननु॒ यज्ञोऽपा॑क्रामद्य॒ज्ञं छ॒न्दांसि॑
ते दे॒वा अ॑म॒न्यन्ता॑मी॒ वा इ॒दम॑भूवन्॒ यद्वय॑स्म॒ इति॑ ते

प्रजापतिमुपाधावन्त्सोऽब्रवीत्प्रजापतिश्छन्दसां वीर्यमादाय तद्वः
प्र दास्यामीति स छन्दसां वीर्यम् (१९)

आदाय तदेभ्यः प्रायच्छत्तदनु छन्दाःस्यपाक्रामच्छन्दांसि
यज्ञस्ततो देवा अभवन्परासुरा य एवं छन्दसां वीर्यं वेदा श्रावयास्तु
श्रौषड्यज ये यजामहे वषट्कारो भवत्यात्मना पराऽस्य भ्रातृव्यो
भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्मै कमध्वर्युरा श्रावयतीति छन्दसां
वीर्यायेति ब्रूयादेतद्वै (२०)

छन्दसां वीर्यमा श्रावयास्तु श्रौषड्यज ये यजामहे वषट्कारो
य एवं वेद सर्वीर्यैरेव छन्दोभिरर्चति यत्किं चार्चति यदिन्द्रो
वृत्रमहन्नमेध्यं तद्यद्यतीनपावपदमेध्यं तदथ कस्मादैन्द्रो यज्ञ आ
सःस्थातोऽरित्याहुरिन्द्रस्य वा एषा यज्ञिया तनूर्यद्यज्ञस्तामेव
तद्यजन्ति य एवं वेदोपैनं यज्ञो नमति॥ (२१)

स छन्दसां वीर्यं वा एव तदष्टौ च॥ [७]

आयुर्दा अग्ने हविषो जुषाणो घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि।
घृतम्पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेवं पुत्रमभि रक्षतादिमम्। आ वृश्च्यते
वा एतद्यजमानोऽग्निभ्यां यदेनयोः शृतंकृत्याथान्यत्रावभृथमवैत्यायुर्दा
अग्ने हविषो जुषाण इत्यवभृथमवैष्यञ्जुह्यादाहुत्यैवैनौ शमयति
नार्तिमाच्छति यजमानो यत्कुसीदम् (२२)

अप्रतीत्तम्मयि येन यमस्य बलिना चरामि। इहैव
 सन्निरवदये तदेतत्तदग्रे अनृणो भवामि। विश्वलोप विश्वदावस्य
 त्वासञ्जुहोम्यग्धादेकोऽहुतादेकः समसनादेकः। ते नः कृण्वन्तु
 भेषजं सदः सहो वरेण्यम्। अयं नो नभसा पुरः सःस्फानो
 अभि रक्षतु। गृहाणामसमर्त्ये बहवो नो गृहा असन्। स त्वं
 नः (२३)

नभसस्पत ऊर्जं नो धेहि भद्रया। पुनर्नो नष्टमा कृधि
 पुनर्नो रयिमा कृधि। देव सःस्फान सहस्रपोषस्यैशिषे स नो
 रास्वाज्यानिं रायस्पोषं सुवीर्यं संवत्सरीणां स्वस्तिम्।
 अग्निर्वाव यम इयं यमी कुसीदं वा एतद्यमस्य यजमान आ दत्ते
 यदोषधीभिर्वेदिं स्तृणाति यदनुपौष्य प्रयायाद्रीवबद्धमेनम् (२४)

अमुष्मिल्लोके नैनीयेरन् यत्कुसीदमप्रतीत्तम्मयीत्युपौषतीहैव
 सन् यमं कुसीदं निरवदायानृणः सुवर्गं लोकमेति यदि मिश्रमिव
 चरेदञ्जलिना सक्तून्प्रदाव्य जुहुयादेष वा अग्निर्वैश्वानरो यत्प्रदाव्यः
 स एवैनं स्वदयत्यहं विधान्यामेकाष्टकायामपूपं चतुःशरावम्पक्त्वा
 प्रातरेतेन कक्षमुपौषेद्यदि (२५)

दहति पुण्यसमं भवति यदि न दहति पापसममेतेन
 ह स्म वा ऋषयः पुरा विज्ञानेन दीर्घसत्रमुप यन्ति यो वा
 उपद्रष्टारमुपश्रोतारमनुख्यातारं विद्वान् यजते सममुष्मिल्लोक

इष्टापूर्तेन गच्छतेऽग्निर्वा उपद्रष्टा वायुरुपश्रोताऽऽदित्योऽनुख्याता
तान् य एवं विद्वान् यजते सममुष्मिल्लोक इष्टापूर्तेन गच्छतेऽयं
नो नभसा पुरः (२६)

इत्याहाऽग्निर्वै नभसा पुरोऽग्निमेव तदाहैतन्मै गोपायेति स
त्वं नो नभसस्पत इत्याह वायुर्वै नभसस्पतिर्वायुमेव तदाहैतन्मै
गोपायेति देव सःस्फानेत्याहासौ वा आदित्यो देवः सःस्फानं
आदित्यमेव तदाहैतन्मै गोपायेति॥ (२७)

कुर्यादन्ववन्न एनमोषेद्यदि पुर आदित्यमेव तदाहैतन्मै गोपायेति॥ [८]

एतं युवानं परि वो ददामि तेन क्रीडन्तीश्चरत प्रियेण। मा नः
शाप्त जनुषा सुभागा रायस्पोषेण समिषा मदेम। नमो महिम्न उत
चक्षुषे ते मरुताम्पितस्तदहं गृणामि। अनु मन्यस्व सुयजा यजाम
जुष्ट देवानामिदमस्तु हव्यम्। देवानामेष उपनाह आसीदपां गर्भ
ओषधीषु न्यक्तः। सोमस्य द्रप्समंवृणीत पूषा (२८)

बृहन्नद्रिरभवत्तदेषाम्। पिता वत्सानाम्पतिरघ्नियानामथो पिता
महतां गर्गराणाम्। वत्सो जरायुं प्रतिधुक्पीयूषं आमिक्षा मस्तु
घृतमस्य रेतः। त्वां गावोऽवृणत राज्याय त्वां हवन्त मरुतः
स्वर्काः। वर्ष्मन्क्षत्रस्य ककुभिं शिश्रियाणस्ततो न उग्रो वि भंजा
वसूनि। व्यृद्धेन वा एष पशुना यजते यस्यैतानि न क्रियन्त एष
ह त्वै समृद्धेन यजते यस्यैतानि क्रियन्ते॥ (२९)

पृषा क्रियन्त एषाँऽष्टौ च॥ [९]

सूर्यो देवो दिविषद्भ्यो धाता क्षत्राय वायुः प्रजाभ्यः।
 बृहस्पतिस्त्वा प्रजापतये ज्योतिष्मतीं जुहोतु। यस्यास्ते
 हरितो गर्भोऽथो योनिर्हरिण्ययी। अङ्गान्यहुता यस्यै तां देवैः
 समजीगमम्। आ वर्तन वर्तय नि निवर्तन वर्तयेन्द्र नर्दबुद।
 भूम्याश्चतस्रः प्रदिशस्ताभिरा वर्तया पुनः। वि ते भिनद्धि तकुरीं
 वि योनिं वि गवीन्यौ। वि (३०)

मातरं च पुत्रं च वि गर्भं च जरायुं च। बृहिस्ते अस्तु बालिति।
 उरुद्रफ्सो विश्वरूप इन्दुः पवमानो धीरं आनञ्ज गर्भम्। एकपदी
 द्विपदी त्रिपदी चतुष्पदी पञ्चपदी षट्पदी सप्तपद्यष्टापदी भुवनानु
 प्रथताः स्वाहा। मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञमिमिक्षताम्।
 पिपृतां नो भरीमभिः॥ (३१)

गवीन्यौ वि चतुश्चत्वारिंशच्च॥ [१०]

इदं वामास्ये हविः प्रियमिन्द्राबृहस्पती। उक्थम्मदंश्च शस्यते।
 अयं वां परि पिच्यते सोमं इन्द्राबृहस्पती। चारुर्मदाय पीतये।
 अस्मे इन्द्राबृहस्पती रयिं धत्तं शतग्विनम्। अश्वावन्तं
 सहस्रिणम्। बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुत्तरेस्मादधरादघायोः।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु। वि
 ते विष्वग्वातजूतासो अग्ने भामांसः (३२)

शुचे शुचयश्चरन्ति। तुविम्रक्षासो दिव्या नवंग्वा वना वनन्ति
 धृषता रुजन्तः। त्वामग्ने मानुषीरीडते विशो होत्राविदं विविचिः
 रत्नधातमम्। गुहा सन्तः सुभग विश्वदर्शतं तुविष्मणसः सुयजं
 घृतश्रियम्। धाता ददातु नो रयिमीशानो जगत्स्पतिः। स नः
 पूर्णेन वावनत्। धाता प्रजाया उत राय ईशे धातेदं विश्वम्भुवनं
 जजान। धाता पुत्रं यजमानाय दातां (३३)

तस्मा उ हव्यं घृतवद्विधेम। धाता ददातु नो रयिं प्राचीं
 जीवातुमक्षिताम्। वयं देवस्य धीमहि सुमतिः सत्यराधसः। धाता
 ददातु दाशुषे वसूनि प्रजाकामाय मीढुषे दुरोणे। तस्मै देवा
 अमृताः सं व्ययन्तां विश्वे देवासो अदितिः सजोषाः। अनु नो-
 ऽद्यानुमतिर्यज्ञं देवेषु मन्यताम्। अग्निश्च हव्यवाहनो भवतां दाशुषे
 मयः। अन्विदनुमते त्वम् (३४)

मन्यासै शं च नः कृधि। ऋत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण आयूषि
 तारिषः। अनु मन्यतामनुमन्यमाना प्रजावन्तः रयिमक्षीयमाणम्।
 तस्यै वयः हेडसि मापि भूम सा नो देवी सुहवा शर्म यच्छतु।
 यस्यामिदं प्रदिशि यद्विरोचतेऽनुमतिं प्रति भूषन्त्यायवः। यस्यां
 उपस्थ उर्वन्तरिक्षः सा नो देवी सुहवा शर्म यच्छतु (३५)

राकामहः सुहवाः सुष्टुती हुवे शृणोतु नः सुभगा
 बोधतु त्वना। सीव्यत्वपः सूच्याऽच्छिद्यमानया ददातु वीरः

शतदायमुक्थ्यम्। यास्ते राके सुमत्यः सुपेशसो याभिर्ददासि
 दाशुषे वसूनि। तामिर्नो अद्य सुमना उपागहि सहस्रपोषः
 सुभगे रराणा। सिनीवालि या सुपाणिः। कुहूमहः सुभगा
 विद्वनापसमस्मिन् यज्ञे सुहवा जोहवीमि। सा नो ददातु
 श्रवणम्पितृणां तस्यास्ते देवि हविषा विधेम। कुहूर्देवानाममृतस्य
 पत्नी हव्या नो अस्य हविषश्चिकेतु। सं दाशुषे किरतु भूरि वामः
 रायस्पोषं चिकितुषे दधातु॥ (३६)

भामांसो दाता त्वमन्तरिक्षः सा नो देवी सुहवा शर्म यच्छतु श्रवणं चतुर्विंशतिश्च॥—[११]

वि वा एतस्या वायो इमे वै चित्तश्चाग्निर्भूतानां देवा वा अभ्यातानानृतापाद्वाष्ट्रकामाय देविका
 वास्तौष्पते त्वमग्ने बृहदेकादश॥—[१२] वि वा एतस्येत्याह मृत्युर्गन्धर्वोऽव रुन्धे मध्यतस्त्वमग्ने
 बृहथ्यद्वत्वारिंशत्॥४६॥ वि वा एतस्यं प्रियासः॥

॥ चतुर्थः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

वि वा एतस्य यज्ञ ऋध्यते यस्य हविरतिरिच्यते सूर्यो देवो
 दिविषद्ध्य इत्याह बृहस्पतिना चैवास्य प्रजापतिना च यज्ञस्य
 व्यृद्धमपि वपति रक्षांसि वा एतत्पशुः संचन्ते यदेकदेवत्यं
 आलब्धो भूयान्भवति यस्यास्ते हरितो गर्भ इत्याह देवत्रैवेना
 गमयति रक्षसामपहत्या आ वर्तन वर्तयेत्याह (१)

ब्रह्मणैवैनमा वर्तयति वि ते भिनद्धि तकरीमित्याह
 यथायजुरेवैतदुरुद्रप्सो विश्वरूप इन्दुरित्याह प्रजा वै पशव
 इन्दुः प्रजयैवैनं पशुभिः समर्धयति दिवं वै यज्ञस्य व्यृद्धं गच्छति
 पृथिवीमतिरिक्तन्तद्यत्र शमयेदार्तिमाच्छेद्यजमानो मही द्यौः
 पृथिवी च न इति (२)

आह द्यावापृथिवीभ्यामेव यज्ञस्य व्यृद्धं चातिरिक्तं च
 शमयति नार्तिमाच्छेति यजमानो भस्मनाऽभि समूहति
 स्वगाकृत्या अथो अनयोर्वा एष गर्भोऽनयोरेवैनं दधाति
 यदेवद्येदति तद्रेचयेद्यन्नावद्येत्पशोरालब्धस्य नावं द्येत् पुरस्तान्नाभ्यां
 अन्यदेवद्येदुपरिष्ठादन्यत्पुरस्ताद्वै नाभ्यै (३)

प्राण उपरिष्ठादपानो यावानेव पशुस्तस्यावं द्यति विष्णवे
 शिपिविष्टाय जुहोति यद्वै यज्ञस्यातिरिच्यते यः पशोर्भूमा या
 पुष्टिस्तद्विष्णुः शिपिविष्टोऽतिरिक्त एवातिरिक्तं दधात्यतिरिक्तस्य
 शान्त्या अष्टाप्रद्विरण्यं दक्षिणाऽष्टापदी ह्येषात्मा नवमः पशोरास्यां
 अन्तरकोश उष्णीषेणाविष्टितं भवत्येवमिव हि पशुरुल्बमिव चर्मव
 मासमिवास्थीव यावानेव पशुस्तमात्वावं रुन्धे यस्येषा यज्ञे
 प्रायश्चित्तिः क्रियत इष्ट्वा वसीयान्भवति॥ (४)

वर्तयेत्याह न इति वै नाभ्या उल्बमिवैकं विशतिश्च॥ [१]

आ वायो भूष शुचिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार।

उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम्। आकूत्यै
 त्वा कामाय त्वा समृधे त्वा किक्किटा ते मनः प्रजापतये स्वाहा
 किक्किटा ते प्राणं वायवे स्वाहा किक्किटा ते चक्षुः सूर्याय स्वाहा
 किक्किटा ते श्रोत्रं द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा किक्किटा ते वाचं
 सरस्वत्यै स्वाहा (५)

त्वं तुरीयां वशिनीं वशासिं सकृद्यत्त्वा मनसा गर्भं आशयत्।
 वशा त्वं वशिनीं गच्छ देवान्स्सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः।
 अजासिं रयिष्ठा पृथिव्यां सीदोर्ध्वान्तरिक्षमुप तिष्ठस्व दिवि ते
 बृहद्भाः। तन्तुं तन्वत्रजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पथो रक्ष धिया
 कृतान्। अनुल्बणं वयत जोगुवामपो मनुर्भव जनया देव्यं जनम्।
 मनसो हविरसि प्रजापतेर्वर्णो गात्राणां ते गात्रभाजो भूयास्म॥ (६)

सरस्वत्यै स्वाहा मनुष्योदश च॥ [२]

इमे वै सहास्तान्ते वायुर्व्यवात्ते गर्भमदधातान्तं सोमः
 प्राजनयदग्निरग्रसत् स एतं प्रजापतिराग्नेयमष्टाकंपालमपश्यत्तं
 निरवपत्तेनैवैनामग्नेरधि निरक्रीणात्तस्मादप्यन्यदेवत्यामालभमान
 आग्नेयमष्टाकंपालं पुरस्तान्निर्वपेदग्नेरेवैनामधि निष्क्रीया लभते
 यत् (७)

वायुर्व्यवात्तस्माद्वायव्यां यदिमे गर्भमदधातां तस्माद्वावा-
 पृथिव्यां यत्सोमः प्राजनयदग्निरग्रसत् तस्मादग्नीषोमीया

यद॒नयोर्वि॒यत्यो॒र्वागव॑द॒त्तस्मा॑त्सार॒स्वती॑ यत्प्र॒जाप॑तिर॒ग्नेरधि॑
 निर॒क्रीणा॑त्तस्मा॑त्प्राजाप॒त्या सा वा ए॒षा सं॒र्वदे॒वत्या॑ यद॒जा व॒शा
 वा॒यव्या॑मा ल॒भेत् भू॒तिकामो॑ वा॒युर्वै क्षे॒पिष्ठा दे॒वता॑ वा॒युमे॒व
 स्वेन॑ (८)

भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॑ भूतिं गमयति द्यावापृथि॒व्यामा॑
 ल॒भेत् कृ॒षमा॑णः प्र॒तिष्ठाका॑मो दि॒व ए॒वास्मै॑ प॒र्जन्यो॑ व॒र्षति॒
 व्य॑स्यामोष॒धयो॑ रोहन्ति॒ सम॑र्धुकमस्य स॒स्यम्भ॑वत्य॒ग्नीषो॑मीया॒मा
 ल॒भेत् यः का॒मये॑तान्न॒वान॒न्नादः॑ स्या॒मित्य॒ग्निनै॒वान्न॒मवै॑ रु॒न्धे
 सोमै॑नान्नाद्य॒मन्न॑वाने॒वान्ना॒दो भ॑वति सार॒स्वती॑मा ल॒भेत् यः (९)

ई॒श्वरो॑ वा॒चो व॑दि॒तोः स॒न्वाचं॑ न वदेद्वा॒ग्वै सर॑स्वती॒
 सर॑स्वतीमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ धावति॒ सैवा॑स्मिन्वाचं दधाति
 प्राजाप॒त्यामा॑ ल॒भेत् यः का॒मये॑तान॒भिजित॑म॒भि ज॑येय॒मिति॑
 प्र॒जाप॑तिः सर्वा॑ दे॒वता॑ दे॒वता॑भिरे॒वान॑भिजितम॒भि ज॑यति
 वा॒यव्य॑योपाक॑रोति वा॒योरे॒वैना॑मव॒रुध्या॑ ल॒भत् आकू॑त्यै त्वा
 कामा॑य त्वा (१०)

इत्या॑ह यथाय॒जुरे॒वैतत्किं॑क्किटा॒कारं॑ जुहोति कि॒क्किटा॑का॒रेण॑
 वै ग्रा॒म्याः प॒शवो॑ रमन्ते प्रा॒रण्याः प॑तन्ति॒ यत्किं॑क्किटा॒कारं॑ जुहोति
 ग्रा॒म्याणां॑ प॒शूनां॑ धृत्यै पर्य॒ग्नौ क्रि॒यमा॑णे जुहोति जी॒वन्ती॑मे॒वैना॑
 सुव॑र्गं लो॒कङ्ग॑मयति॒ त्वं तुरी॑या व॒शिनी॑ व॒शासी॑त्या॒ह दे॒वत्रै॒वैनां॑

गमयति सत्याः सन्तु यजमानस्य कामा इत्याहैष वै कामः (११)

यजमानस्य यदनार्त उद्वचं गच्छति तस्मादेवमाहाजासि
रयिष्ठेत्याहैष्वेवैनं लोकेषु प्रतिष्ठापयति दिवि ते बृहद्वा
इत्याह सुवर्ग एवास्मै लोके ज्योतिर्दधाति तन्तुं तन्वत्रजसो
भानुमन्विहीत्याहेमानेवास्मै लोकां ज्योतिष्मतः करोत्यनुल्बणं
वयत् जोगुवामप इति (१२)

आह यदेव यज्ञ उल्बणं क्रियते तस्यैवैषा शान्तिर्मनुर्भव
जनया दैव्यं जनमित्याह मानव्यो वै प्रजास्ता एवाद्याः
कुरुते मनसो हविरसीत्याह स्वगाकृत्यै गात्राणां ते गात्रभाजो
भूयास्मेत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते तस्यै वा एतस्या
एकमेवादिवयजनं यदालब्धायामभ्रः (१३)

भवति यदालब्धायामभ्रः स्यादप्सु वा प्रवेशयेत्सर्वा
वा प्राश्नीयाद्यदप्सु प्रवेशयेद्यज्ञवेशसं कुर्यात्सर्वामेव
प्राश्नीयादिन्द्रियमेवात्मन्यत्ते सा वा एषा त्रयाणामेवावरुद्धा
संवत्सरसदः सहस्रयाजिनो गृहमेधिनस्त एवैतया यजेरन्तेषामेवैषाप्त

यश्चैनं सारस्वतीमा लभेत् यः कामाय त्वा कामोऽप इत्यभ्रो द्विचत्वारिंशच्च॥ — [३]

चित्तं च चित्तिश्चाकूतं चाकूतिश्च विज्ञातं च विज्ञानं च मनश्च
शक्नोतीश्च दर्शश्च पूर्णमासश्च बृहच्च रथन्तरं च प्रजापतिर्जयानिन्द्राय
वृष्णे प्रायच्छदुग्रः पृतनाज्येषु तस्मै विशः समनमन्त सर्वाः

स उग्रः स हि हव्यो बभूव देवासुराः संयत्ता आसन्थ्स इन्द्रः
 प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एताञ्जयान्प्रायच्छुत्तानं जुहोत्ततो वै देवा
 असुरानजयन् यदजयन्तञ्जयानां जयत्वः स्पर्धमानेनैते होतव्या
 जयत्येव तां पृतनाम् ॥ (१५)

उप पञ्चविंशतिश्च ॥ [४]

अग्निर्भूतानामधिपतिः स मावत्विन्द्रो ज्येष्ठानां यमः पृथिव्या
 वायुरन्तरिक्षस्य सूर्यो दिवश्चन्द्रमा नक्षत्राणां बृहस्पतिर्ब्रह्मणो मित्रः
 सत्यानां वरुणोऽपाः समुद्रः स्रोत्यानामन्नः साम्राज्यानामधिपति
 तन्मावतु सोम ओषधीनां सविता प्रसवानां रुद्रः पशूनां
 त्वष्टा रूपाणां विष्णुः पर्वतानाम्मरुतो गुणानामधिपतयस्ते
 मावन्तु पितरः पितामहाः परेऽवरे ततोस्ततामहा इह मावत।
 अस्मिन्ब्रह्मन् अस्मिन्क्षत्रेऽस्यामाशिष्यस्यां पुरोधायाम् अस्मिन्कर्मन्त्रस्यां
 देवहूत्याम् ॥ (१६)

अवरे सप्तदश च ॥ [५]

देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा
 एतानभ्यातानानपश्यन्तानभ्यातन्वत यद्देवानां कर्मासीदार्ध्यत
 तद्यदसुराणां न तदार्ध्यत येन कर्मणेश्चेत्तत्र होतव्या ऋध्नोत्येव
 तेन कर्मणा यद्विश्वे देवाः समभरन्तस्मादभ्याताना वैश्वदेवा
 यत्प्रजापतिर्जयान्प्रायच्छुत्तस्माञ्जयाः प्राजापत्याः (१७)

यद्राष्ट्रभृद्भी राष्ट्रमाददत् तद्राष्ट्रभृताः राष्ट्रभृत्वन्ते देवा
 अभ्यातानैरसुरानभ्यातन्वत् जयैरजयत्राष्ट्रभृद्भी राष्ट्रमाददत्
 यद्देवा अभ्यातानैरसुरानभ्यातन्वत् तदभ्यातानानामभ्यातानत्वं
 यज्जयैरजयन्तज्जयानां जयत्वं यद्राष्ट्रभृद्भी राष्ट्रमाददत् तद्राष्ट्रभृताः
 राष्ट्रभृत्त्वं ततो देवा अभवन्परासुरा यो भ्रातृव्यवान्स्यात्स
 एताञ्जुह्यादभ्यातानैरेव भ्रातृव्यानभ्यातनुते जयैर्जयति राष्ट्रभृद्भी
 राष्ट्रमा दत्ते भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति ॥ (१८)

प्राजापत्याः सौष्टादश च ॥ [६]

ऋताषाडृतधामाग्निर्गन्धर्वस्तस्यौषधयोऽप्सरस ऊर्जो नाम
 स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु ता इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा ताभ्यः
 स्वाहा संहितो विश्वसामा सूर्यो गन्धर्वस्तस्य मरीचयोऽप्सरस
 आयुवः सुषुम्नः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमा गन्धर्वस्तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो
 बेकुरयो भुज्युः सुपर्णो यज्ञो गन्धर्वस्तस्य दक्षिणा अप्सरसः
 स्तवाः प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनः (१९)

गन्धर्वस्तस्यर्क्षामान्यप्सरसो वह्नय इषिरो विश्वव्यचा
 वातो गन्धर्वस्तस्यापोऽप्सरसो मुदा भुवनस्य पते यस्य
 त उपरि गृहा इह च। स नो रास्वाज्यानिः रायस्पोषः
 सुवीर्यः संवत्सरीणाः स्वस्तिम्। परमेष्ठ्यधिपतिर्मृत्युर्गन्धर्वस्तस्य
 विश्वमप्सरसो भुवः सुक्षितिः सुभूतिर्भद्रकृत्सुवर्वाङ्पर्जन्यो

गन्धर्वस्तस्य विद्युतोऽप्सरसो रुचो दूरेहेतिरमृडयः (२०)

मृत्युर्गन्धर्वस्तस्य प्रजा अप्सरसो भीरुवश्चारुः कृपणकाशी
कामो गन्धर्वस्तस्याधयोऽप्सरसः शोचयन्तीर्नाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं
पातु ता इदं ब्रह्म क्षत्रं पान्तु तस्मै स्वाहा ताभ्यः स्वाहा स नो
भुवनस्य पते यस्य त उपरि गृहा इह च। उरु ब्रह्मणेऽस्मै क्षत्राय
महि शर्म यच्छ॥ (२१)

मनोऽमृडयः षट्त्वारिंशच्च॥ [७]

राष्ट्रकामाय होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो राष्ट्रेणैवास्मै राष्ट्रमव
रुन्धे राष्ट्रमेव भवत्यात्मने होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो राष्ट्रं प्रजा
राष्ट्रम्पशवो राष्ट्रं यच्छ्रेष्ठो भवति राष्ट्रेणैव राष्ट्रमव रुन्धे वसिष्ठः
समानानां भवति ग्रामकामाय होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो राष्ट्रं
संजाता राष्ट्रेणैवास्मै राष्ट्रं संजातानव रुन्धे ग्रामी (२२)

एव भवत्यधिदेवने जुहोत्यधिदेवन एवास्मै सजातानव रुन्धे
त एनमवरुद्धा उप तिष्ठन्ते रथमुख ओजस्कामस्य होतव्या ओजो
वै राष्ट्रभृत ओजो रथ ओजसैवास्मा ओजोऽव रुन्ध ओजस्यैव
भवति यो राष्ट्रादपभूतः स्यात्तस्मै होतव्या यावन्तोऽस्य रथाः
स्युस्तान्ब्रूयाद्युङ्घमिति राष्ट्रमेवास्मै युनक्ति (२३)

आहुतयो वा एतस्याक्लृप्ता यस्य राष्ट्रं न कल्पन्ते स्वरथस्य
दक्षिणं चक्रं प्रवृह्य नाडीमभि जुहुयादाहुतीरेवास्य कल्पयति ता

अस्य कल्पमाना राष्ट्रमनु कल्पते सङ्ग्रामे संयत्ते होतव्या राष्ट्रं
 वै राष्ट्रभृतो राष्ट्रे खलु वा एते व्यायच्छन्ते ये सङ्ग्रामं संयन्ति
 यस्य पूर्वस्य जुहति स एव भवति जयति तं सङ्ग्रामं मान्थुक
 इध्मः (२४)

भवत्यङ्गारा एव प्रतिवेष्टमाना अमित्राणामस्य सेनां
 प्रति वेष्टयन्ति य उन्माद्येतस्मै होतव्या गन्धर्वाप्सरसो वा
 एतमुन्मादयन्ति य उन्माद्यत्येते खलु वै गन्धर्वाप्सरसो
 यद्राष्ट्रभृतस्तस्मै स्वाहा ताभ्यः स्वाहेति जुहोति तेनैवैनान्छमयति
 नैयग्रोध औदुम्बर आश्वत्थः प्लाक्ष इतीध्मो भवत्येते वै
 गन्धर्वाप्सरसां गृहाः स्व एवैनान् (२५)

आयतने शमयत्यभिचरता प्रतिलोमं होतव्याः प्राणानेवास्य
 प्रतीचः प्रति यौति तं ततो येन केन च स्तृणुते स्वकृत इरिणे
 जुहोति प्रदरे वैतद्वा अस्यै निर्ऋतिगृहीतं निर्ऋतिगृहीत एवैनं
 निर्ऋत्या ग्राहयति यद्वाचः क्रूरन्तेन वषट्करोति वाच एवैनं क्रूरेण
 प्र वृश्चति ताजगार्तिमाच्छति यस्य कामयेतान्नाद्यम् (२६)

आ ददीयेति तस्य सभायामुत्तानो निपद्य भुवनस्य पत
 इति तृणानि सं गृहीयात्प्रजापतिर्वै भुवनस्य पतिः प्रजा-
 पतिर्नैवास्यान्नाद्यमा दत्त इदमहममुष्यामुष्यायणस्यान्नाद्यं
 हरामीत्याहान्नाद्यमेवास्य हरति षड्विहरति षड्वा ऋतवः

प्रजापतिनैवास्यान्नाद्यमादायर्तवोऽस्मा अनु प्र यच्छन्ति (२७)

यो ज्येष्ठबन्धुरपभूतः स्यात्तः स्थलेऽवसाय्यं ब्रह्मौदनं
चतुःशरावम्पक्त्वा तस्मै होतव्यां वर्षं वै राष्ट्रभृतो वर्षं स्थलं
वर्षणैवेनं वर्षं समानानां गमयति चतुःशरावो भवति दिक्ष्वेव
प्रति तिष्ठति क्षीरे भवति रुचमेवास्मिन्दधात्युद्धरति श्रुतत्वायं
सर्पिष्वान्भवति मेध्यत्वायं चत्वारं आर्षेयाः प्राश्नन्ति दिशामेव
ज्योतिषि जुहोति॥ (२८)

ग्रामी युनक्तीध्मः स्व एवैर्नान्नाद्यं यच्छन्त्येकान्नपञ्चाशच्च॥ [८]

देविका निर्वपेत्प्रजाकामश्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसीव
खलु वै प्रजाश्छन्दोभिरेवास्मै प्रजाः प्र जनयति प्रथमं धातारं
करोति मिथुनी एव तेन करोत्यन्वेवास्मा अनुमतिर्मन्यते राते राका
प्र सिनीवाली जनयति प्रजास्वेव प्रजातासु कुह्वा वाचं दधात्येता
एव निर्वपेत्पशुकामश्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसि (२९)

इव खलु वै पशवश्छन्दोभिरेवास्मै पशून् प्र जनयति प्रथमं
धातारं करोति प्रैव तेन वापयत्यन्वेवास्मा अनुमतिर्मन्यते राते
राका प्र सिनीवाली जनयति पशून् प्र प्रजातान्कुह्वा प्रतिष्ठापयत्येता
एव निर्वपेद्ग्रामकामश्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसीव खलु वै
ग्रामश्छन्दोभिरेवास्मै ग्रामम् (३०)

अव रुन्धे मध्यतो धातारं करोति मध्यत एवैनं ग्रामस्य
 दधात्येता एव निर्वपेज्ज्योगामयावी छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसि
 खलु वा एतमभि मन्यन्ते यस्य ज्योगामयति छन्दोभिरेवैनमगदं
 करोति मध्यतो धातारं करोति मध्यतो वा एतस्याक्लृप्तं यस्य
 ज्योगामयति मध्यत एवास्य तेन कल्पयत्येता एव निः (३१)

वपेद्यं यज्ञो नोपनमेच्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसि
 खलु वा एतं नोप नमन्ति यं यज्ञो नोपनमति प्रथमं धातारं
 करोति मुखत एवास्मै छन्दांसि दधात्युपैनं यज्ञो नमत्येता
 एव निर्वपेदीजानश्छन्दांसि वै देविका यातयामानीव खलु वा
 एतस्य छन्दांसि य ईजान उत्तमं धातारं करोति (३२)

उपरिष्ठादेवास्मै छन्दांस्ययातयामान्यव रुन्ध उपैनमुत्तरो
 यज्ञो नमत्येता एव निर्वपेद्यम्मेधा नोपनमेच्छन्दांसि वै
 देविकाश्छन्दांसि खलु वा एतं नोप नमन्ति यम्मेधा नोपनमति
 प्रथमं धातारं करोति मुखत एवास्मै छन्दांसि दधात्युपैनम्मेधा
 नमत्येता एव निर्वपेत् (३३)

रुक्कामश्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसीव खलु वै
 रुक्छन्दोभिरेवास्मिन्नुचं दधाति क्षीरे भवन्ति रुचमेवास्मिन्दधति
 मध्यतो धातारं करोति मध्यत एवैनं रुचो दधाति गायत्री
 वा अनुमतिस्त्रिष्टुग्राका जगती सिनीवाल्यनुष्टुप्कुहूर्धाता

वषट्कारः पूर्वपक्षो राकापरपक्षः कुहूरमावास्यां सिनीवाली
पौर्णमास्यनुमतिश्चन्द्रमां धाताऽष्टौ (३४)

वसवोऽष्टाक्षरा गायत्र्येकादश रुद्रा एकादशाक्षरा
त्रिष्टुब्धादशादित्या द्वादशाक्षरा जगती प्रजापतिरनुष्टुब्धाता
वषट्कार एतद्वै देविकाः सर्वाणि च छन्दांसि सर्वाश्च देवता
वषट्कारस्ता यथ्सह सर्वा निर्वपेदीश्वरा एनं प्रदहो द्वे प्रथमे निरुप्य
धातुस्तृतीयं निर्वपेत्तथो एवोत्तरे निर्वपेत्तथैनं न प्र दहन्त्यथो यस्मै
कामाय निरुप्यन्ते तमेवाभिरुपाप्नोति॥ (३५)

पशुकामश्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसि ग्रामङ्कल्पयत्येता एव निरुत्तमन्धातारं करोति मेधा नमत्येता
एव निर्वपेदष्टौ दहन्ति नवं च (९) देविकाः प्रजाकामो मिथुनी पशुकाम॥—————[९]

वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान्त्स्वावेशो अनमीवो भवा नः।
यत्त्वेमहे प्रति तन्नो जुषस्व शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे। वास्तोष्पते
शग्मया स२सदा ते सक्षीमहि रण्वया गातुमत्या। आवः क्षेम उत
योगे वरं नो यूयम्पात स्वस्तिभिः सदा नः। यथ्सायं प्रातरग्निहोत्रं
जुहोत्याहुतीष्टका एव ता उप धत्ते (३६)

यजमानोऽहोरात्राणि वा एतस्येष्टका य आहिताग्निर्यथ्सायं
प्रातर्जुहोत्यहोरात्राण्येवात्वेष्टकाः कृत्वोप धत्ते दशं समानत्रं जुहोति
दशाक्षरा विराड्विराजमेवात्वेष्टकां कृत्वोप धत्तेऽथो विराज्येव
यज्ञमाप्नोति चित्यंश्चित्योऽस्य भवति तस्माद्यत्र दशोषित्वा प्रयाति

तद्यज्ञवास्त्ववाँस्त्वेव तद्यत्ततोँर्वाचीनम् (३७)

रुद्रः खलु वै वाँस्तोष्पतिर्यदहुत्वा वास्तोष्पतीयं प्रयायाद्रुद्र
एनं भूत्वाऽग्निरनूत्थायं हन्याद्वास्तोष्पतीयं जुहोति भागधेयेनैवैनं
शमयति नार्तिमाच्छति यजमानो यद्युक्ते जुहुयाद्यथा प्रयाते
वास्तावाहुतिं जुहोति तादृगेव तद्यदयुक्ते जुहुयाद्यथा क्षेम आहुतिं
जुहोति तादृगेव तदहुतमस्य वास्तोष्पतीयं स्यात् (३८)

दक्षिणो युक्तो भवति सव्योऽयुक्तोऽथ वास्तोष्पतीयं
जुहोत्युभयमेवाकुरपरिवर्गमेवैनं शमयति यदेकया जुहुयाद्विहोमं
कुर्यात्पुरोनुवाक्यामनूच्य याज्यया जुहोति सदेवत्वाय यद्धुत
आदध्याद्रुद्रं गृहानन्वारोहयेद्यदवक्षाणान्यसं प्रक्षाप्य प्रयायाद्यथा
यज्ञवेशसं वादहनं वा तादृगेव तदयं ते योनिर्ऋत्विय इत्यरण्योः
समारोहयति (३९)

एष वा अग्रेर्योनिः स्व एवैनं योनौ समारोहयत्यथो
खल्वाहुर्यदरण्योः समारूढो नश्येदुदस्याग्निः सीदेत्पुनराधेयः
स्यादिति या ते अग्रे यज्ञिया तनूस्तयेह्यारोहेत्यात्मन्समारोहयते
यजमानो वा अग्रेर्योनिः स्वायामेवैनं योन्यां समारोहयते॥ (४०)

धृतेर्वाचीनं स्यात्समारोहयति पञ्चवत्वारिंशच्च॥ [१०]

त्वमग्ने बृहद्वयो दधांसि देव दाशुषैः कविर्गृहपतिर्युवाँ॥

हव्यवाङ्गिरजरः पिता नो विभुर्विभावां सुदृशीको अस्मे।
 सुगार्हपत्याः समिषो दिदीह्यस्मद्रियख्सम्मिमीहि श्रवांसि। त्वं
 च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे। प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः।
 ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणाम्महिषो मृगाणाम्। श्येनो
 गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः (४१)

पवित्रमत्येति रेभन्। आ विश्वदेवः सत्पतिः सूक्तैरद्या
 वृणीमहे। सत्यसंवः सवितारम्॥ आ सत्येन रजसा वर्तमानो
 निवेशयन्नमृतम्मर्त्यं च। हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति
 भुवना विपश्यन्। यथा नो अदितिः करत्पश्वे नृभ्यो यथा गवैः।
 यथा तोकाय रुद्रियम्। मा नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो
 गोषु मा (४२)

नो अश्वेषु रीरिषः। वीरान्मा नो रुद्र भामितो वधीर्हविष्मन्तो
 नमसा विधेम ते। उद्प्रुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभ्रियस्येव
 घोषाः। गिरिभ्रजो नोर्मयो मदन्तो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन्।
 हः सैरिव सखिभिर्वावदद्विरश्मन्मयानि नहना व्यस्यन्।
 बृहस्पतिरभि कनिक्कदद्वा उत प्रास्तौदुच्चं विद्वाः अंगायत्। एन्द्र
 सानसिः रुयिम् (४३)

सजित्वानः सदासहम्। वर्षिष्ठमृतये भरा। प्र संसाहिषे
 पुरुहूत शत्रूयेष्ठस्ते शुष्म इह रातिरस्तु। इन्द्रा भर दक्षिणेना

वसूनि पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्। त्वं सुतस्य पीतये सद्यो
वृद्धो अजायथाः। इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो। भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा
महान्भुवो विश्वेषु सर्वनेषु यज्ञियः। भुवो नृश्च्यौलो विश्वस्मिन्भरे
ज्येष्ठश्च मन्त्रः (४४)

विश्वचरुषणे। मित्रस्य चरुषणीधृतः श्रवो देवस्य सानुसिम्।
सत्यं चित्रश्रवस्तमम्। मित्रो जनान् यातयति प्रजानन्मित्रो
दाधार पृथिवीमुत द्याम्। मित्रः कृष्टीरनिमिषाभि चष्टे सत्याय
हव्यं घृतवद्विधेम। प्र स मित्र मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्त
आदित्य शिक्षति व्रतेन। न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमहो
अश्नोत्यन्तितो न दूरात्। यत् (४५)

चिद्धि ते विशो यथा प्र देव वरुण व्रतम्। मिनीमसि द्यविद्यवि।
यत्किं चेदं वरुण दैव्ये जनेऽभिद्रोहम्मनुष्याश्चरामसि। अचिन्ती
यत्तव धर्मा युयोपिम मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिषः। कितवासो
यद्रिरिपुर्न दीवि यद्वा घा सत्यमुत यन्न विद्म। सर्वा ता वि ष्य
शिथिरेव देवाथा ते स्याम वरुण प्रियासः॥ (४६)

सोमो गोषु मा रयिं मन्त्रो यच्छिथिरा सत च॥—————[११]

पूर्णरूपयोऽग्निना ये देवाः सूर्यो मा सन्त्वा न ह्यामि वषट्कारः स खदिर उपयामगृहीतोऽसि यां वै
त्वे क्रतुं प्र देवमेकादश॥—[१२] पूर्णा संहजान्तवाग्ने प्राणैरेव षड्विंशत्॥३६॥ पूर्णा सन्ति देवाः॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

पूर्णा पश्चादुत पूर्णा पुरस्तादुन्मध्यतः पौर्णमासी जिगाय।
 तस्यां देवा अधि संवसन्त उत्तमे नाकं इह मादयन्ताम्। यत्ते देवा
 अदधुर्भागधेयममावास्ये संवसन्तो महित्वा। सा नो यज्ञम्विपृहि
 विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरम्। निवेशनी संगमनी वसूनां
 विश्वा रूपाणि वसून्यावेशयन्ती। सहस्रपोषः सुभगा रराणा सा
 न आ गन्वर्चसा (१)

संविदाना। अग्नीषोमौ प्रथमौ वीर्येण वसून्नुद्रानादित्यानिह
 जिन्वतम्। माध्यः हि पौर्णमासं जुषेथां ब्रह्मणा वृद्धौ
 सुकृतेन सातावथास्मभ्यः सहवीराः रयिं नि यच्छतम्।
 आदित्याश्चाङ्गिरसश्चाग्नीनादधत ते दर्शपूर्णमासौ प्रैप्सन्तेषामङ्गिरसा
 निरुतः हविरासीदथादित्या एतौ होमावपश्यन्तावजुहवुस्ततो वै
 ते दर्शपूर्णमासौ (२)

पूर्वं आलभन्त दर्शपूर्णमासावालभमान एतौ होमौ
 पुरस्ताञ्जुहुयात्साक्षादेव दर्शपूर्णमासावा लभते ब्रह्मवादिनो
 वदन्ति स त्वै दर्शपूर्णमासावालभेत य एनयोरनुलोमं च
 प्रतिलोमं च विद्यादित्यमावास्याया ऊर्ध्वं तदनुलोमम्पौर्णमास्यै
 प्रतीचीनं तत्प्रतिलोमं यत्पौर्णमासीम्पूर्वामालभेत प्रतिलोममेनावा

लभेतामुमपक्षीयमाणमन्वपं (३)

क्षीयेत सारस्वतौ होमौ पुरस्ताञ्जुहुयादमावास्यां वै
 सरस्वत्यनुलोममेवैनावा लभतेऽमुमाप्यायमानमन्वा प्यायत
 आग्रावैष्णवमेकादशकपालं पुरस्तान्निर्वपेत्सरस्वत्यै चरुः सरस्वते
 द्वादशकपालं यदाग्नेयो भवत्यग्निर्वै यज्ञमुखं यज्ञमुखमेवर्द्धि
 पुरस्ताद्धत्ते यद्वैष्णवो भवति यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञमेवारभ्य प्र
 तनुते सरस्वत्यै चरुर्भवति सरस्वते द्वादशकपालोऽमावास्यां वै
 सरस्वती पूर्णमासः सरस्वान्तावेव साक्षादा रभत ऋध्नोत्याभ्यां
 द्वादशकपालः सरस्वते भवति मिथुनत्वाय प्रजात्यै मिथुनौ गावौ
 दक्षिणा समृद्धौ॥ (४)

वर्चसा वै ते दर्शपूर्णमासावपं तनुते सरस्वत्यै पञ्चविंशतिश्च॥ [१]

ऋषयो वा इन्द्रं प्रत्यक्षं नापश्यन्तं वसिष्ठः प्रत्यक्षम्पश्यत्सो-
 ऽब्रवीद्ब्राह्मणं ते वक्ष्यामि यथा त्वत्पुरोहिताः प्रजाः
 प्रजनिष्यन्तेऽथ मेतरेभ्य ऋषिभ्यो मा प्र वोच इति तस्मां
 एतान्स्तोमभागानब्रवीत्ततो वसिष्ठपुरोहिताः प्रजाः प्राजायन्त
 तस्माद्वासिष्ठो ब्रह्मा कार्यः प्रैव जायते रश्मिरसि क्षयाय त्वा क्षयं
 जिन्वेति (५)

आहु देवा वै क्षयौ देवेभ्य एव यज्ञम्प्राहु प्रेतिरसि धर्माय त्वा
 धर्मं जिन्वेत्याह मनुष्या वै धर्मो मनुष्येभ्य एव यज्ञम्प्राहान्वितिरसि

दिवे त्वा॒ दिवं॑ जि॒न्वेत्या॑हैभ्य ए॒व लो॒केभ्यो॑ य॒ज्ञम्प्राह॑ विष्ट॒म्भोऽसि॒
वृष्ट्यै॑ त्वा॒ वृष्टिं॑ जि॒न्वेत्या॑ह वृष्टि॑मे॒वाव॑ (६)

रु॒न्धे प्र॒वास्य॑नु॒वासी॑त्या॒ह मिथु॑न॒त्वायो॒शिग॑सि॒ वसु॑भ्य॒स्त्वा
वसू॑ञ्जि॒न्वेत्या॑हाष्टौ वस॑व॒ एका॑दश रु॒द्रा द्वा॑द॒शादि॒त्या ए॒ताव॑न्तो
वै दे॒वास्तेभ्य॑ ए॒व य॒ज्ञम्प्राहौ॑जोऽसि॒ पितृ॑भ्य॒स्त्वा पि॒तृञ्जि॒न्वेत्या॑ह
दे॒वाने॒व पि॒तृन॑नु॒ सं त॑नोति॒ तन्तु॑रसि॒ प्र॒जाभ्य॑स्त्वा प्र॒जा जि॒न्व (७)

इ॒त्या॒ह पि॒तृने॒व प्र॒जा अ॒नु सं त॑नोति॒ पृ॒तना॒षाड॑सि
प॒शुभ्य॑स्त्वा प॒शूञ्जि॒न्वेत्या॑ह प्र॒जा ए॒व प॒शून॑नु॒ सं त॑नोति
रे॒वद॒स्योष॑धीभ्य॒स्त्वोष॑धीर्जि॒न्वेत्या॑होष॑धीष्वे॒व प॒शून्प्रति॑-
ष्ठा॒पय॑त्यभि॒जिद॑सि॒ यु॒क्तग्रा॒वेन्द्रा॑य॒ त्वेन्द्र॑ जि॒न्वेत्या॑हाभि॒जित्या॑
अधि॑पतिरसि॒ प्रा॒णाय॑ त्वा प्रा॒णम् (८)

जि॒न्वेत्या॑ह प्र॒जास्वे॒व प्रा॒णान्द॑धाति॒ त्रि॒वृद॑सि॒ प्र॒वृद॑सीत्या॒ह
मिथु॑न॒त्वाय॑ स॒रोहो॑ऽसि॒ नीरो॑होऽसीत्या॒ह प्र॒जात्यै॑ वसु॒कोऽसि॒
वे॒षश्चि॑रसि॒ वस्य॑ष्टि॒रसीत्या॑ह प्र॒तिष्ठि॑त्यै॥ (९)

जि॒न्वेत्य॑व॒ प्र॒जा जि॒न्व प्रा॒णञ्चि॑त्स॒च्च॥ [२]

अ॒ग्निना॑ दे॒वेन॒ पृ॒तना॑ जयामि॒ गाय॑त्रेण॒ छन्द॑सा॒ त्रि॒वृता॒ स्तोमे॑न
रथ॑न्त॒रेण॑ सा॒म्ना व॑षट्कारेण॒ वज्रे॑ण॒ पूर्व॑जान्भ्रातृ॒व्यान्ध॑रान्पा॒दयाम्य॑वैनान्
प्र॒त्ये॒नान्नु॑देऽस्मि॒न्क्षये॑ऽस्मिन्भूमि॒लोके॑ योऽस्मान्द्वेष्टि॒ यं च॑ व॒यं
द्वि॒ष्मो वि॒ष्णोः क्र॑मेणा॒त्ये॒नान्क्रामा॑मीन्द्रे॒ण दे॒वेन॒ पृ॒तना॑ जयामि॒

त्रैष्टुभेन॒ छन्द॑सा पञ्चद॒शेन॒ स्तोमे॑न बृ॒हता॒ साम्ना॑ वषट्कारेण॒
वज्रे॑ण (१०)

स॒ह॒जान् विश्वे॑भिर्दे॒वेभिः॒ पृत॑ना जयामि॒ जाग॑तेन॒ छन्द॑सा
सप्तद॒शेन॒ स्तोमे॑न वामदे॒व्येन॒ साम्ना॑ वषट्कारेण॒ वज्रे॑णापर॒जानिन्द्रे॑ण
स॒युजो॑ व॒यः सा॑स॒ह्याम॑ पृतन्यतः। घ्नन्तो॑ वृ॒त्राण्य॑प्रति। यत्ते॑ अग्ने
तेज॑स्तेना॒हं ते॑ज॒स्वी भू॑यासं॒ यत्ते॑ अग्ने वर्च॑स्तेना॒हं वच॑स्वी भू॑यासं॒
यत्ते॑ अग्ने हर॑स्तेना॒हं ह॑र॒स्वी भू॑यासम्॥ (११)

बृहता॒ साम्ना॑ वषट्कारेण॒ वज्रे॑ण पट्व॑त्वारि॒शच्च॥ ————— [३]

ये दे॒वा य॑ज्ञ॒हनो॑ यज्ञ॒मुषः॑ पृथि॒व्याम॑ध्यास॑ते। अ॒ग्निर्मा॑ तेभ्यो॑
रक्ष॑तु गच्छे॑म सु॒कृतो॑ व॒यम्। आग॑न्म मि॒त्रावरु॑णा वरेण्या॒
रात्री॑णाम्भा॒गो यु॒वयो॑र्यो अस्ति॑। नाकं॑ गृह्णा॒नाः सु॑कृतस्य॒ लोके॑
तृती॑ये पृ॒ष्ठे अधि॑ रोच॒ने दि॒वः। ये दे॒वा य॑ज्ञ॒हनो॑ यज्ञ॒मुषो॑ऽन्तरि॒क्षे-
ऽध्या॑स॑ते। वा॒युर्मा॑ तेभ्यो॑ रक्ष॑तु गच्छे॑म सु॒कृतो॑ व॒यम्। यास्ते॒
रात्रीः॑ स॒वितः॑ (१२)

दे॒व॒यानी॑रन्तरा॒ द्यावा॑पृथि॒वी वि॒यन्ति॑। गृ॒हैश्च॒ सर्वैः॑ प्र॒जया॑
न्वग्ने॑ सु॒वो रु॒हाणा॑स्तरता॒ रजा॑सि। ये दे॒वा य॑ज्ञ॒हनो॑ यज्ञ॒मुषो॑
दि॒व्यध्या॑स॑ते। सू॒र्यो मा॑ तेभ्यो॑ रक्ष॑तु गच्छे॑म सु॒कृतो॑ व॒यम्।
येनेन्द्रा॑य स॒मभ॑रः॒ पया॑स्युत्त॒मेन॑ ह॒विषा॑ जातवेदः। तेना॑ग्ने त्वमु॒त
व॑र्धये॒मः स॑जा॒ताना॑ः श्रेष्ठ्य॒ आ धे॑ह्येनम्। य॒ज्ञ॒हनो॑ वै दे॒वा

यज्ञमुषः (१३)

सन्ति त एषु लोकेष्वासत आददाना विमथाना यो ददाति यो यजते तस्य। ये देवा यज्ञहनः पृथिव्यामध्यासते ये अन्तरिक्षे ये दिवीत्याहेमानेव लोकाः स्तीर्त्वा सगृहः सपशुः सुवर्गं लोकमेत्यप वै सोमैनेजानाद्देवतांश्च यज्ञश्च कामन्त्याग्नेयं पञ्चकपालमुदवसानीयं निर्वपेदग्निः सर्वा देवताः (१४)

पाङ्क्तौ यज्ञो देवताश्चैव यज्ञं चाव रुन्धे गायत्रो वा अग्निर्गायत्रछन्दास्तं छन्दसा व्यर्धयति यत्पञ्चकपालं करोत्यष्टाकपालः कार्योऽष्टाक्षरा गायत्री गायत्रोऽग्निर्गायत्रछन्दाः स्वेनैवैनं छन्दसा समर्धयति पङ्क्तौ याज्यानुवाक्ये भवतः पाङ्क्तौ यज्ञस्तेनैव यज्ञान्नैति॥ (१५)

सवितुर्देवा यज्ञमुषः सर्वा देवतास्त्रिचत्वारिंशच्च॥ [४]

सूर्यो मा देवो देवेभ्यः पातु वायुरन्तरिक्षाद्यजमानोऽग्निर्मा पातु चक्षुषः। सक्ष शूष सवितुर्विश्वचर्षण एतेभिः सोमं नामभिर्विधेम ते तेभिः सोमं नामभिर्विधेम ते। अहम्परस्तादहमवस्तादहं ज्योतिषा वि तमो ववार। यदन्तरिक्षं तदु मे पिताभूदहं सूर्यमुभयतो ददर्शाहं भूयासमुत्तमः समानानाम् (१६)

आ समुद्रादाऽन्तरिक्षात्प्रजापतिरुद्धिं च्यावयातीन्द्रः प्र स्रौतु मरुतो वर्षयन्तून्नम्भय पृथिवीम्भिन्द्धीदं दिव्यं नभः। उद्रो दिव्यस्य

नो देहीशानो वि सृजा दृतिम्। पशवो वा एते यदादित्य एष रुद्रो
यदग्निरौषधीः प्रास्याग्नावादित्यं जुहोति रुद्रादेव पशूनन्तर्दधात्यथो
ओषधीष्वेव पशून् (१७)

प्रतिष्ठापयति कविर्यज्ञस्य वि तनोति पन्थां नाकस्य पृष्ठे अधि
रोचने दिवः। येन हव्यं वहसि यासि दूत इतः प्रचेता अमुतः
सनीयान्। यास्ते विश्वाः समिधः सन्त्यग्ने याः पृथिव्यां बरुहिषि
सूर्ये याः। तास्ते गच्छन्त्वाहुतिं घृतस्य देवायते यजमानाय शर्म।
आशासानः सुवीर्यं रायस्पोषु स्वश्वियम्। बृहस्पतिना राया
स्वगाकृतो मह्यं यजमानाय तिष्ठ॥ (१८)

समानानामोषधीष्वेव पशून्मह्यं यजमानायैकञ्च॥ [५]

सं त्वां नह्यामि पयसा घृतेन सं त्वां नह्याम्यप ओषधीभिः।
सं त्वां नह्यामि प्रजयाहमद्य सा दीक्षिता संनवो वाजमस्मे।
प्रेतु ब्रह्मणस्पती वेदिं वर्णेन सीदतु। अथाहमनुकामिनी स्वे
लोके विशा इह। सुप्रजसंस्त्वा वयं सुपत्नीरुपं सेदिम। अग्ने
सपत्नदम्भनमदब्धासो अदाभ्यम्। इमं वि ष्यामि वरुणस्य
पाशम् (१९)

यमबध्नीत सविता सुकेतः। धातुश्च योनौ सुकृतस्य लोके
स्योनं मे सह पत्यां करोमि। प्रेह्युदेह्युतस्य वामीरन्वग्निस्ते-
ऽग्रं नयत्वदितिर्मध्यं ददतां रुद्रावसृष्टासि युवा नाम मा

मां हि॑सी॒र्वसु॑भ्यो रु॒द्रेभ्य॑ आ॒दित्ये॑भ्यो वि॒श्वेभ्यो॑ वो दे॒वेभ्यः॑
प॒त्रेज॑नीर्गृह्णामि य॒ज्ञाय॑ वः प॒त्रेज॑नीः सा॒दयामि॑ वि॒श्वस्य॑ ते
वि॒श्वाव॑तो वृ॒ष्णि॒याव॑तः (२०)

तवा॑ग्ने वा॒मीर॑नु स॒न्दृशि॑ वि॒श्वा रेता॑सि धि॒षीया॑गं दे॒वान्
य॒ज्ञो नि॑ दे॒वीर्दे॒वेभ्यो॑ य॒ज्ञम॑शिषन्नस्मिन्सु॒न्वति॑ यज॑मान आ॒शिषः॑
स्वाहा॑कृताः समु॒द्रेष्ठा॑ गन्ध॒र्वमा॑ तिष्ठ॒ताऽनु॑ वा॒तस्य॑ प॒त्नन्नि॒ड
ई॒डिताः॑॥ (२१)

पाशं वृष्णि॒याव॑तस्त्रि॒शच्च॑॥ [६]

व॒षट्कारो॑ वै गा॒यत्रि॒यै शिरो॑ऽच्छि॒नत्तस्यै॑ र॒सः परा॑प॒त॒त्स
पृ॒थि॒वीम्प्रावि॑श॒त्स खा॑दि॒रोऽभ॒वद्यस्य॑ खा॒दिरः॑ सु॒वो भ॑वति
छ॒न्द॑सा॒मेव॑ र॒सेना॑व॒ द्यति॑ सर॑सा अ॒स्याहु॑तयो भ॒वन्ति॑
तृ॒तीय॑स्यामि॒तो दि॒वि सोम॑ आसी॒त्तं गा॑य॒त्र्याह॑र॒त्तस्य॑ प॒र्णम॑च्छि॒द्यत्
तत्प॒र्णोऽभ॒वत्तत्प॒र्णस्य॑ प॒र्णत्वं॑ यस्य॑ प॒र्णम॑यी जुहूः (२२)

भ॑वति सौ॒म्या अ॒स्याहु॑तयो भ॒वन्ति॑ जु॒षन्ते॑ऽस्य दे॒वा
आहु॑तीर्दे॒वा वै ब्र॒ह्मन्न॑वदन्त॒ तत्प॒र्ण उपा॑शृ॒णोऽभ्यु॑श्रवा॒ वै नाम॑
यस्य॑ प॒र्णम॑यी जुहू॒र्भव॑ति न पा॒पः श्लोक॑ः शृ॒णोति॑ ब्र॒ह्म
वै प॒र्णो वि॒ण्मरु॑तोऽन्नं वि॒ण्मा॑रु॒तोऽश्व॑त्थो यस्य॑ प॒र्णम॑यी
जुहू॒र्भव॑त्याश्व॑त्थ्युप॒भृद्ब्र॒ह्मणै॑वान्न॒मव॑ रु॒न्धेऽथो॑ ब्र॒ह्म (२३)

ए॒व वि॒श्य॒ध्यू॑हति रा॒ष्ट्रं वै प॒र्णो वि॒डंश्च॑त्थो यत्प॒र्णम॑यी

जुहूर्भवत्याश्वत्थ्युपभृद्राष्टमेव विश्यध्यूहति प्रजापतिर्वा अजुहोत्सा
 यत्राहुतिः प्रत्यतिष्ठत्ततो विकङ्कत उदतिष्ठत्ततः प्रजा असृजत यस्य
 वैकङ्कती ध्रुवा भवति प्रत्येवास्याहुतयस्तिष्ठन्त्यथो प्रैव जायत
 एतद्वै सुचा९ रूपं यस्यैव९रूपाः सुचो भवन्ति सर्वाण्येवैन९
 रूपाणि पशूनामुप तिष्ठन्ते नास्यापरूपमात्मजायते॥ (२४)

जुहूरथो ब्रह्म सुचा९ सप्तदश च॥ _____ [७]

उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा ज्योतिष्मते ज्योतिष्मन्तं
 गृह्णामि दक्षाय दक्षवृधे रातं देवेभ्योऽग्निजिह्वेभ्यस्त्वर्तायुभ्य
 इन्द्रज्येष्ठेभ्यो वरुणराजभ्यो वातापिभ्यः पर्जन्यात्मभ्यो दिवे
 त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वापेन्द्र द्विषतो मनोऽप जिज्यासतो
 जह्यप यो नोऽरातीयति तं जहि प्राणाय त्वापानाय त्वा व्यानाय
 त्वा सते त्वासते त्वाद्ध्यस्त्वौषधीभ्यो विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यो
 यतः प्रजा अक्विद्रा अजायन्त तस्मै त्वा प्रजापतये विभूदान्ने
 ज्योतिष्मते ज्योतिष्मन्तं जुहोमि॥ (२५)

ओषधीभ्यश्चतुर्दश च॥ _____ [८]

यां वा अध्वर्युश्च यजमानश्च देवतामन्तरितस्तस्या आ वृश्चेते
 प्राजापत्यं दधिग्रहं गृह्णीयात्प्रजापतिः सर्वा देवता देवताभ्य एव
 नि हुवाते ज्येष्ठो वा एष ग्रहाणां यस्यैष गृह्यते ज्यैष्ठ्यमेव
 गच्छति सर्वासां वा एतद्देवताना९ रूपं यदेष ग्रहो यस्यैष गृह्यते

सर्वाण्येवैनं॑ रूपाणि पशूनामुप॑ तिष्ठन्त उपयामगृहीतः (२६)

अ॒सि॒ प्र॒जाप॑तये त्वा॒ ज्योति॑ष्मते॒ ज्योति॑ष्मन्तं गृह्णामीत्याह
ज्योति॑रेवैनं॑ समा॒नाना॑ करोत्यग्निजिह्वेभ्यस्त्वर्तायुभ्य
इत्याहैताव॑तीर्वै दे॒वता॒स्ताभ्य॑ ए॒वैनं॑ सर्वा॑भ्यो गृह्णात्यपेन्द्र
द्विष॒तो मन॑ इत्याह॒ भ्रातृ॑व्यापनुत्यै प्रा॒णाय॑ त्वापा॒नाय॑ त्वेत्याह
प्रा॒णाने॒व यज॑माने दधाति॒ तस्मै॑ त्वा प्र॒जाप॑तये विभू॒दाव्रे
ज्योति॑ष्मते॒ ज्योति॑ष्मन्तं जुहोमि (२७)

इत्याह प्र॒जाप॑तिः सर्वा॑ दे॒वताः॑ सर्वा॑भ्य ए॒वैनं॑ दे॒वता॑भ्यो
जुहो॑त्याज्यग्र॒हं गृ॑ह्णीया॒त्तेज॑स्का॒मस्य॑ तेजो॒ वा आ॒ज्यं तेज॑स्व्ये॒व
भ॑वति सोमग्र॒हं गृ॑ह्णीयाद्व॒ह्नव॑र्चस॒का॒मस्य॑ ब्रह्मवर्चसं वै सोमो॑
ब्रह्मवर्चस्ये॒व भ॑वति दधिग्र॒हं गृ॑ह्णीयात्प॒शुका॑म॒स्योर्ग्वै दध्यू॑र्क्प॒शव॑
ऊ॒र्जैवा॑स्मा॒ ऊ॒र्जं प॒शून॑व॒ रुन्धे॑॥ (२८)

उपयामगृहीतो जुहोमि त्रिच॑त्वारि॒शच्च॑॥ [९]

त्वे ऋतु॑मपि॒ वृ॒ञ्जन्ति॒ विश्वे॒ द्विर्य॑दे॒ते त्रि॑र्भवन्त्यूमाः॑। स्वा॒दोः
स्वादी॑यः स्वा॒दुना॑ सृ॒जा॒ सम॑तं ऊ॒ षु मधु॑ मधु॒नाभि॑ योधि।
उ॒प॒याम॑गृहीतोऽसि प्र॒जाप॑तये त्वा॒ जुष्टं॑ गृह्णाम्येष ते योनिः
प्र॒जाप॑तये त्वा। प्रा॒णग्र॑हान्गृह्णात्येताव॒द्वा अ॑स्ति॒ याव॑दे॒ते ग्र॑हाः
स्तोमा॑श्छन्दा॒सि पृ॑ष्ठानि॒ दिशो॑ याव॑दे॒वास्ति॒ तत् (२९)

अव॑ रुन्धे ज्ये॒ष्ठा वा ए॒तान्ब्रा॑ह्म॒णाः पु॒रा वि॒द्वाम॑क्र॒न्तस्मा॑त्तेषा॒ं

सर्वा दिशोऽभिजिता अभूवन् यस्यैते गृह्यन्ते ज्यैष्ठ्यमेव गच्छत्यभि
 दिशो जयति पञ्च गृह्यन्ते पञ्च दिशः सर्वास्वेव दिक्ष्वध्रुवन्ति नवनव
 गृह्यन्ते नव वै पुरुषे प्राणाः प्राणानेव यजमानेषु दधति प्रायणीये
 चोदयनीये च गृह्यन्ते प्राणा वै प्राणग्रहाः (३०)

प्राणैरेव प्रयन्ति प्राणैरुद्यन्ति दशमेऽहन्गृह्यन्ते प्राणा वै
 प्राणग्रहाः प्राणेभ्यः खलु वा एतत्प्रजा यन्ति यद्वामदेव्यं योनैश्च्यवते
 दशमेऽहन्वामदेव्यं योनैश्च्यवते यदशमेऽहन्गृह्यन्ते प्राणेभ्य एव
 तत्प्रजा न यन्ति॥ (३१)

तत्प्राणग्रहाः सप्तत्रिंशच्च॥ [१०]

प्र देवं देव्या धिया भरता जातवेदसम्। हव्या नो
 वक्षदानुषक्। अयमुष्य प्र देवयुरहोता यज्ञाय नीयते। रथो
 न योरभीवृतो घृणीवाश्चेतति त्मना। अयमग्निरुष्यत्यमृतादिव
 जन्मनः। सहसश्चिथ्सर्हीयां देवो जीवातवे कृतः। इडायास्त्वा
 पदे वयं नाभा पृथिव्या अधि। जातवेदो नि धीमह्यग्रे हव्याय
 वोढवे। (३२)

अग्ने विश्वेभिः स्वनीक देवैरूर्णावन्तम्प्रथमः सीद योनिम्।
 कुलायिनं घृतवन्तं सवित्रे यज्ञं नय यजमानाय साधु।
 सीद होतः स्व उ लोके चिकित्वाञ्सादयां यज्ञं सुकृतस्य
 योनौ। देवावीर्देवान् हविषा यजास्यग्रे बृहद्यजमाने वर्यो धाः।

नि होतां होतृषदने विदानस्त्वेषो दीदिवा९ असदध्सुदक्षः।
 अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रम्भरः शुचिजिह्वो अग्निः। त्वं
 दूतस्त्वम् (३३)

उ नः परस्पास्त्वं वस्य आ वृषभ प्रणेता। अग्ने तोकस्य
 नस्तने तनूनामप्रयुच्छन्दीर्घद्वोधि गोपाः। अभि त्वा देव
 सवितरीशानं वार्याणाम्। सदावन्भागमीमहे। मही द्यौः पृथिवी
 च न इमं यज्ञमिमिक्षताम्। पिपृतां नो भरीमभिः। त्वामग्ने
 पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत। मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः। तमु (३४)

त्वा दध्यङ्घ्रिषिः पुत्र ईधे अथर्वणः। वृत्रहणं पुरन्दरम्। तमु
 त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तमम्। धनंजय९ रणेरणे। उत
 ब्रुवन्तु जन्तव उदग्निर्वृत्रहाजनि। धनंजयो रणेरणे। आ य९ हस्ते
 न खादिन९ शिशुं जातं न बिभ्रति। विशामग्निः स्वध्वरम्। प्र देवं
 देववीतये भरता वसुवित्तमम्। आ स्वे योनौ नि षीदतु। आ (३५)

जातं जातवेदसि प्रिय९ शिंशीतातिथिम्। स्योन
 आ गृहपतिम्। अग्निनाऽग्निः समिध्यते क्विर्गृहपतिर्युवा॥
 हव्यवाङ्मुह्यस्यः। त्व९ ह्यग्ने अग्निना विप्रो विप्रेण सन्थसता।
 सखा सख्या समिध्यसे॥ तम्मर्जयन्त सुक्रतुं पुरोयावानमाजिषु।
 स्वेषु क्षयेषु वाजिनम्। यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि
 प्रथमान्यासन्। ते ह नाकम्महिमानः सचन्ते यत्र पूर्वे साध्याः

सन्ति देवाः (३६)

बोढेवे दूतस्त्वन्तमुं सीदत्वा यत्र चत्वारि च॥—————[११]

युञ्जान इमामगृभ्णं देवस्य सन्ते वि पाजंसा वसंवस्त्वा समास्त्वोर्ध्वा अस्याकृतिं यदग्ने यान्यग्ने यं
यज्ञमेकादश॥11॥ युञ्जानो वर्म च स्थ आदित्यास्त्वा भारती स्वा५ अह५ षट्त्वारि५शत्॥46॥ युञ्जानो
वाजेवाजे॥—————[१२]

॥ काण्डम् ४ ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

युञ्जानः प्रथमम्मनस्तत्त्वाय सविता धियः। अग्निं
ज्योतिर्निचार्य पृथिव्या अध्याभरत्। युक्ताय मनसा देवान्सुवर्यतो
धिया दिवम्। बृहज्ज्योतिः करिष्यतः सविता प्र सुवति तान्।
युक्तेन मनसा वयं देवस्य सवितुः सवे। सुवर्गेयाय शक्त्यै। युञ्जते
मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः। वि होत्रा
दधे वयुनाविदेक इत् (१)

मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः। युजे वां ब्रह्म पूर्य नमोभिर्वि
श्लोकां यन्ति पृथ्येव सूरः। शृण्वन्ति विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये
धामानि दिव्यानि तस्थुः। यस्य प्रयाणमन्वन्य इद्ययुर्देवा देवस्य
महिमानमर्चतः। यः पार्थिवानि विममे स एतंशो रजांसि देवः
सविता महित्वना। देव सवितुः प्र सुव यज्ञम्प्र सुव (२)

यज्ञपतिम्भगाय दिव्यो गन्धर्वः। केतपूः केतं नः पुनातु
वाचस्पतिर्वाचमद्य स्वदाति नः। इमं नो देव सवितर्यज्ञं प्र
सुव देवायुवः सखिविदः सत्राजितं धनजितं सुवर्जितम्।
ऋचा स्तोमः समर्धय गायत्रेण रथन्तरम्। बृहद्गायत्रवर्तनि।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्गायत्रेण
छन्दसाऽऽददेऽङ्गिरस्वदभिरसि नारिः (३)

असि पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदा भर त्रैष्टुभेन
त्वा छन्दसाऽऽददेऽङ्गिरस्वद्वभिरसि नारिरसि त्वया वयं
सधस्थ आग्निं शकेम खनितुं पुरीष्यं जागतेन त्वा छन्दसा-
ऽऽददेऽङ्गिरस्वद्वस्तं आधाय सविता बिभ्रदभिरं हिरण्ययीम।
तया ज्योतिरजस्रमिदग्निं खात्वी न आ भरानुष्टुभेन त्वा
छन्दसाऽऽददेऽङ्गिरस्वत्॥

इद्यं प्र सुं नारिरानुष्टुभेन त्वा छन्दसा त्रीणि च॥ [१]

इमामगृभ्णन्नशनामृतस्य पूर्वं आयुषि विदथेषु कव्या। तया
देवाः सुतमा बभूवुरऋतस्य सामन्त्सरमारपन्ती। प्रतूर्तं वाजिन्ना
द्रव वरिष्ठामनु संवतम्। दिवि ते जन्म परममन्तरिक्षे नाभिः
पृथिव्यामधि योनिः। युञ्जाथां रासेभं युवमस्मिन् यामे वृषण्वसू।
अग्निं भरन्तमस्मयुम्। योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे।
सखाय इन्द्रमृतये। प्रतूर्वन्नं (५)

एह्यवक्रामन्नशस्ती रुद्रस्य गाणपत्यान्मयोभूरेहि।
उर्वन्तरिक्षमन्विहि स्वस्तिगव्यूतिरभयानि कृण्वन्। पूष्णा
सयुजा सह। पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदच्छेह्यग्निं
पुरीष्यमङ्गिरस्वदच्छेमोऽग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्वरिष्यामोऽग्निं
पुरीष्यमङ्गिरस्वद्वरामः। अन्वग्निरुषसामग्रमख्यदन्वहानि प्रथमो

जातवैदाः। अनु सूर्यस्य (६)

पुरुत्रा च रश्मीननु द्यावापृथिवी आ तंतान। आगत्य
वाज्यध्वनः सर्वा मृधो वि धूनुते। अग्निं सधस्थं महति चक्षुषा
नि चिकीषते। आक्रम्य वाजिन्यृथिवीमग्निमिच्छ रुचा त्वम्।
भूम्या वृत्वाय नो ब्रूहि यतः खनाम तं वयम्। द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी
सधस्थमात्मान्तरिक्षं समुद्रस्ते योनिः। विख्याय चक्षुषा त्वमभि
तिष्ठ (७)

पृतन्यतः। उत्क्राम महते सौभंगायास्मादास्थानाद्विणोदा
वाजिन्। वयं स्याम सुमतौ पृथिव्या अग्निं खनिष्यन्त उपस्थं
अस्याः। उदक्रमीद्विणोदा वाज्यर्वाकः स लोकं सुकृतं
पृथिव्याः। ततः खनेम सुप्रतीकमग्निं सुवो रुहाणा अधि नाकं
उत्तमे। अपो देवीरुपं सृज मधुमतीरयक्ष्माय प्रजाभ्यः। तासां
स्थानादुज्जिहतामोषधयः सुपिप्पलाः। जिघर्षि (८)

अग्निम्मनसा घृतेन प्रतिक्ष्यन्तम्बुवनानि विश्वा। पृथुं
तिरश्वा वयंसा बृहन्तं व्यचिष्ठमन्नं रभसं विदानम्। आ
त्वा जिघर्षि वचंसा घृतेनारक्षसा मनसा तज्जुषस्व। मर्यश्रीः
स्पृह्यद्वर्णो अग्निर्नाभिमृशे तनुवा जरहृषाणः। परि वाजपतिः
कविरग्निर्हव्या न्यक्रमीत्। दधद्रत्नानि दाशुषे। परि त्वाऽग्ने पुरं
वयं विप्रं सहस्य धीमहि। धृषद्वर्णं दिवेदिवे भेत्तारम्भङ्गुरावतः।

त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि। त्वं
वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः॥ (९)

प्रतूर्वन्धसूर्यस्य तिष्ठ जिघर्षि भेत्तारं विश्वतिष्ठ॥ [२]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां
पृथिव्याः सधस्थेऽग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वत्खनामि। ज्योतिष्मन्तं त्वाग्ने
सुप्रतीकमजस्रेण भानुना दीद्यानम्। शिवं प्रजाभ्योऽहिंसन्तं
पृथिव्याः सधस्थेऽग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वत्खनामि। अपां पृष्ठमसि
सप्रथा उर्वग्निम्भरिष्यदपरावपिष्ठम्। वर्धमानम्मह आ च पुष्करं
दिवो मात्रया वरिणा प्रथस्व। शर्म च स्थः (१०)

वर्म च स्थो अच्छिद्रे बहुले उभे। व्यचस्वती सं
वसाथाम्भर्तमग्निं पुरीष्यम्। सं वसाथाः सुवर्विदा समीची
उरसा त्मना। अग्निमन्तर्भरिष्यन्ती ज्योतिष्मन्तमजस्रमिति।
पुरीष्योऽसि विश्वभराः। अथर्वा त्वा प्रथमो निरमन्थदग्ने। त्वामग्ने
पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत। मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः। तमु त्वा
दध्यङ्घ्रिषिः पुत्र ईधे (११)

अथर्वणः। वृत्रहणं पुरन्दरम्। तमु त्वा पाथ्यो वृषा समीधे
दस्युहन्तमम्। धनंजयः रणेरणे। सीदं होतः स्व उं लोके
चिकित्वान्त्सादया यज्ञः सुकृतस्य योनौ। देवावीर्देवान् हविषा

यजा॒स्यग्ने॑ बृ॒हद्यज॑माने॒ वयो॑ धाः। नि होता॑ होतृष॑दने॒ विदा॑नस्त्वे॒षो
दी॑दिवा॒ ५ अस॑दथ्सु॒दक्षः॑। अद॑ब्धव्रतप्रमतिर्वि॒सि॑ष्ठः सह॒स्रम्भुरः॑
शुचि॑जिह्वो अ॒ग्निः। स॒ ५ सी॑दस्व म॒हा॒ ५ असि॑ शोच॑स्व (१२)

दे॒व॒वीत॑मः। वि धू॒मम॑ग्ने अरु॒षम्मि॑येध्य सृ॒ज प्र॑शस्त दर्श॒तम्।
जनि॑ष्वा हि जे॒न्यो अ॒ग्ने अ॒ह्वा॒ ५ हि॒तो हि॒तेष्व॑रु॒षो वने॑षु। दमे॑दमे
स॒प्त रत्ना॒ दधा॑नोऽ॒ग्निर्होता॒ नि ष॑सादा॒ यजी॑यान्॥ (१३)

स्थ॒ ईधे॒ शोच॑स्व सप्तवि॒ंशति॑श्च॥ ————— [३]

सं ते॑ वा॒युर्मा॑त॒रिश्वा॑ दधातू॒त्ताना॑यै हृद॑यं॒ यद्वि॑लि॒ष्टम्। दे॒वानां॑
यश्चर॑ति प्रा॒णथे॑न॒ तस्मै॑ च दे॒वि व॑ष॒डस्तु॑ तुभ्य॑म्। सुजा॑तो॒ ज्योति॑षा
स॒ह श॑र्म वरू॒थमा॑स॒दः सु॑वः। वासो॑ अ॒ग्ने वि॒श्वरू॑प॒ ५ सं व्य॑यस्व
विभा॑वसो। उदु॑ तिष्ठ॒ स्वध्व॑रावा॑ नो दे॒व्या कृ॑पा। दृ॒शे च॑ भा॒सा
बृ॒हता॑ सु॒शुक्निरा॑ग्ने॒ याहि॑ सुश॒स्तिभिः॑। (१४)

ऊ॒र्ध्व ऊ॒ षु णं ऊ॒तये॑ तिष्ठा॑ दे॒वो न स॑वि॒ता। ऊ॒र्ध्वो
वाज॑स्य॒ सनि॑ता॒ यद॑ञ्जिभिर्वा॒घद्विर्वि॑ह्यामहे। स जा॒तो गर्भो॑ असि॒
रोद॑स्यो॒रग्ने॑ चारु॒र्विभृ॑त॒ ओष॑धीषु। चि॒त्रः शि॒शुः परि॒ तमा॑ङ्ग॒स्य॒क्तः प्र
मा॒तृभ्यो॑ अधि॒ कनि॑क्रदद्वाः। स्थि॒रो भ॑व वी॒ड्वङ्ग॑ आ॒शुर्भ॑व वा॒ज्यव॑न्त्र।
पृ॒थुर्भ॑व सु॒षद॑स्त्वम॒ग्नेः पु॑रीष॒वाहनः॑। शि॒वो भ॑व (१५)

प्र॒जाभ्यो॑ मा॒नुषी॑भ्यस्त्वम॒ङ्गिरः॑। मा द्या॒वापृ॑थि॒वी अ॒भि शू॑शुचो॒
मा॒न्तरि॑क्षं मा॒ वन॑स्पतीन्। प्रैतुं वा॒जी कनि॑क्रद॒न्नान॑द॒द्रास॑भः प॒त्वा॑।

भरन्नग्निं पुंरीष्यं मा पाद्यायुषः पुरा। रासंभो वां कनिऋदध्सुयुक्तो
वृषणा रथे। स वामग्निं पुंरीष्यमाशुर्दूतो वहादितः। वृषाग्निं वृषणं
भरन्नपां गर्भं समुद्रियम्। अग्र आ याहि (१६)

वीतयं ऋतं सत्यम्। ओषधयः प्रति गृहीताग्निमेतं
शिवमायन्तमभ्यत्र युष्मान्। व्यस्यन्विश्वा अमतीररातीर्निषीदन्त्रो
अपं दुर्मतिं हनत्। ओषधयः प्रति मोदध्वमेनं पुष्पावतीः
सुपिप्पलाः। अयं वो गर्भं ऋत्वियः प्रत्नं सधस्थमासदत्॥ (१७)

सुशस्तिभिः शिवो भव याहि षट्त्रिंशच्च॥ [४]

वि पाजंसा पृथुना शोशुचानो बाधस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः।
सुशर्मणो बृहत् शर्मणि स्यामग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतौ। आपो
हिष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन। महे रणाय चक्षसे। यो वः
शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः। उशतीरिव मातरः। तस्मा
अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ। आपो जनयथा च नः।
मित्रः (१८)

संसृज्यं पृथिवीं भूमिं च ज्योतिषा सह। सुजातं
जातवेदसमग्निं वैश्वानरं विभुम्। अयक्ष्माय त्वा सं सृजामि
प्रजाभ्यः। विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः सं सृजन्त्वानुष्टुभेन
छन्दसाङ्गिरस्वत्। रुद्राः सम्भृत्य पृथिवीम्बृहज्योतिः समीधिर।
तेषां भानुरजस्र इच्छुक्रो देवेषु रोचते। संसृष्टां वसुभी रुद्रेर्धीरैः

कर्मण्या॑म्मृदम्। हस्ता॑भ्याम्मृद्वीं कृत्वा सिनीवा॒ली करोतु (१९)

ताम्। सिनीवा॒ली सु॑कप॒र्दा सु॑कुरी॒रा स्वौप॒शा। सा
तुभ्य॑मदिते मह॒ ओखां द॑धातु हस्तयोः। उ॒खां करोतु॑ शक्त्या॑
बा॒हुभ्या॑मदिति॒र्धिया। मा॒ता पु॒त्रं यथो॑पस्थे साग्नि॒म्बिभर्तु॑ गर्भ॒
आ। म॒खस्य॑ शिरो॑ऽसि यज्ञस्य॑ प॒दे स्थः॑। वस॑वस्त्वा कृण्वन्तु
गाय॑त्रेण॒ छन्द॑साङ्गिर॒स्वत्पृ॑थिव्य॑सि रु॒द्रास्त्वा कृण्वन्तु॑ त्रैष्टु॒भेन॒
छन्द॑साङ्गिर॒स्वद॑न्तरि॒क्षम॑सि (२०)

आ॒दि॒त्यास्त्वा कृण्वन्तु॑ जाग॑तेन॒ छन्द॑साङ्गिर॒स्वद्वौर॑सि वि॒श्वे
त्वा दे॒वा वै॑श्वान॒राः कृण्व॑न्त्वानुष्टु॒भेन॒ छन्द॑साङ्गिर॒स्वद्विशो॑ऽसि
ध्रु॒वासि॑ धा॒रया॒ मयि॑ प्र॒जा९ रा॒यस्पोष॑ गोप॒त्य९ सु॒वीर्य॑९
सजा॑तान् यज॑माना॒यादित्यै॑ रा॒स्त्रास्य॑दिति॒स्ते बिलं॑ गृह्णातु पाङ्केन॒
छन्द॑साङ्गिर॒स्वत्। कृ॒त्वाय॑ सा म॒हीमु॒खाम्मृ॑न्मयीं॒ योनि॑म॒ग्रये॑। तां
पु॒त्रेभ्यः॑ सम्प्राय॑च्छद॒दितिः॑ श्र॒पया॑निति॑॥ (२१)

मित्रः करोत्वन्तरिक्षमसि प्र चत्वारि च॥ [५]

वस॑वस्त्वा धूपयन्तु गाय॑त्रेण॒ छन्द॑साङ्गिर॒स्वद्रु॒द्रास्त्वा
धूपयन्तु॑ त्रैष्टु॒भेन॒ छन्द॑साङ्गिर॒स्वदा॑दि॒त्यास्त्वा धूपयन्तु॑ जाग॑तेन॒
छन्द॑साङ्गिर॒स्वद्विश्वे॑ त्वा दे॒वा वै॑श्वान॒रा धूपय॑न्त्वानुष्टु॒भेन॒
छन्द॑साङ्गिर॒स्वदिन्द्र॑स्त्वा धूपय॑त्वङ्गिर॒स्वद्विष्णु॑स्त्वा धूपय॑त्वङ्गिर॒स्वद्वरु॑
धूपय॑त्वङ्गिर॒स्वद॑दि॒तिस्त्वा दे॒वी वि॒श्वदै॑व्यावती पृथि॒व्याः स॒धस्थै॑-

ऽङ्गिरस्वत्खनत्ववट देवानां त्वा पत्नीः (२२)

देवीर्विश्वदैव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽङ्गिरस्वदधतूखे
धिषणांस्त्वा देवीर्विश्वदैव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽङ्गिरस्वदभीन्धतामु
ग्रास्त्वा देवीर्विश्वदैव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽङ्गिरस्वच्छपयन्तूखे
वरूत्रयो जनयस्त्वा देवीर्विश्वदैव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे-
ऽङ्गिरस्वत्पचन्तूखे। मित्रैतामुखाम्पचैषा मा भेदि। एतां ते परि
ददाम्यभित्त्यै। अभीमाम् (२३)

महिना दिवम्मित्रो बभूव सप्रथाः। उत श्रवसा पृथिवीम्।
मित्रस्य चर्षणीधृतः श्रवो देवस्य सानसिम्। द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम्।
देवस्त्वा सवितोद्वपतु सुपाणिः स्वङ्गुरिः। सुबाहुरुत शक्त्या।
अपद्यमाना पृथिव्याशा दिश आ पृण। उत्तिष्ठ बृहती भवोर्ध्वा तिष्ठ
ध्रुवा त्वम्। वसवस्त्वाच्छृन्दन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वद्रुद्रास्त्वा
च्छृन्दन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वदादित्यास्त्वाच्छृन्दन्तु जागतेन
छन्दसाङ्गिरस्वद्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा आच्छृन्दन्त्वानुष्टुभेन
छन्दसाङ्गिरस्वत्॥ (२४)

पत्नीरिमा५ रुद्रास्त्वाच्छृन्दन्त्वेकात्रवि१शतिश्च॥ [६]

समांस्त्वाग्र ऋतवो वर्धयन्तु संवत्सरा ऋषयो यानि सत्या।
सं दिव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आ भाहि प्रदिशः पृथिव्याः।
सं चेध्यस्वाग्ने प्र च बोधयैनमुच्चं तिष्ठ महते सौभगाय। मा च
रिषदुपसृता ते अग्ने ब्रह्माणस्ते यशसः सन्तु मान्ये। त्वामग्ने वृणते

ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने (२५)

सुवरेणे भवा नः। सुपत्नहा नो अभिमातिजिच्च स्वे गये
जागृह्यप्रयुच्छन्न। इहैवाग्ने अधि धारया रयिं मा त्वा नि
क्रन्पूर्वचितो निका॒रिणः। क्षत्रमग्ने सुयममस्तु तुभ्यमुपस॒त्ता वर्धतां
ते अनिष्टृतः। क्षत्रेणाग्ने स्वायुः स९ रभस्व मि॒त्रेणाग्ने मि॒त्रधेये
यतस्व। स॒जा॒ताना॑म्मध्यम॒स्था एधि॑ राज्ञा॑मग्ने विह॒व्यो दीदिही॒ह।
अति (२६)

निहो अति स्निधोऽत्यचित्तिमत्यरातिमग्ने। विश्वा ह्यग्ने
दुरिता सह॒स्वाथा॒स्मभ्य९ सह॒वीरा९ रयिं दाः। अ॒नाधृ॒ष्यो
जा॒तवे॒दा अनिष्टृतो वि॒राड॑ग्ने क्षत्रभृ॒द्दीदिही॒ह। विश्वा आशाः
प्रमु॒ञ्चन्मानु॑षीर्भियः शि॒वाभि॑र॒द्य परि॑ पाहि नो वृधे। बृह॑स्पते
स॒वित॒र्बोध॑यै॒न९ स९शि॑तं चि॒त्सन्त॑रा९ स९ शि॑शाधि।
व॒र्धयै॑नम्मह॒ते सौभ॑गाय (२७)

विश्व ए॒न॒मनु॑ मदन्तु दे॒वाः। अ॒मु॒त्रभू॒यादध॑ यद्य॒मस्य॑ बृह॑स्पते
अ॒भि॒श॑स्ते॒रमु॑ञ्चः। प्रत्यौ॑हताम॒श्विना॑ मृ॒त्युम॑स्माद्दे॒वाना॑मग्ने भिष॒जा
श॒ची॑भिः। उ॒द्वयं॑ तम॑स॒स्परि॑ पश्य॑न्तो॒ ज्योति॑रुत्तरम्। दे॒वं दे॒व॒त्रा
सूर्य॑मग॑न्म॒ ज्योति॑रुत्त॒मम्॥ (२८)

इमे शिवो अग्नेऽति सौभगाय चतुस्त्रिंशच्च॥ [७]

ऊ॒र्ध्वा अ॑स्य स॒मिधो॑ भवन्त्यूर्ध्वा शु॒क्रा शो॒ची९ष्य॒ग्नेः।

द्युमत्तमा सुप्रतीकस्य सूनोः। तनूनपादसुरो विश्ववेदा देवो देवेषु
 देवः। पथ आनक्ति मध्वा घृतेन। मध्वा यज्ञं नक्षसे प्रीणानो
 नराशंसो अग्ने। सुकृद्देवः सविता विश्ववारः। अच्छायमेति
 शर्वसा घृतेनेडानो वह्निर्ममसा। अग्निं सुचो अध्वरेषु प्रयत्सु।
 स यक्षदस्य महिमानमग्नेः सः (२९)

ई मन्द्रासु प्रयसः। वसुश्चेतिष्ठो वसुधातमश्च। द्वारो देवीरन्वस्य
 विश्वे व्रता ददन्ते अग्नेः। उरुव्यचंसो धाम्ना पत्यमानाः। ते अस्य
 योषणे दिव्ये न योनावुषासानक्ता। इमं यज्ञमवतामध्वरं नः। दैव्या
 होतारावूर्ध्वमध्वरं नोऽग्नेर्जिह्वामभि गृणीतम्। कृणुतं नः स्विष्टिम्।
 तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं सदन्त्विडा सरस्वती (३०)

भारती। मही गृणाना। तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरुक्षु त्वष्टा
 सुवीरम्। रायस्पोषं वि ष्यतु नाभिमस्मे। वनस्पतेऽव सृजा
 रराणस्मना देवेषु। अग्निर्हव्यं शमिता सूदयाति। अग्ने स्वाहा
 कृणुहि जातवेद इन्द्राय हव्यम्। विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताम्।
 हिरण्यगर्भः समवर्तताग्ने भूतस्य जातः पतिरेकं आसीत्। स
 दाधार पृथिवीं द्याम् (३१)

उतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम। यः प्राणतो निमिषतो
 महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव। य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः
 कस्मै देवाय हविषा विधेम। य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं

उपासते प्रशिषं यस्य देवाः। यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै
देवाय हविषा विधेम। यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रं
रसया सह (३२)

आहुः। यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा
विधेम। यं क्रन्दसी अवसा तस्तभाने अभ्यैक्षेताम्मनसा रेजमाने।
यत्राधि सूर उदितौ व्येति कस्मै देवाय हविषा विधेम। येन
द्यौरुग्रा पृथिवी च दृढे येन सुवः स्तभितं येन नाकः। यो
अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम। आपो
ह यन्महतीर्विश्वम् (३३)

आयन्दक्षं दधाना जनयन्तीरग्निम्। ततो देवानां
निरवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम। यश्चिदापो
महिना पर्यपश्यद्वक्षं दधाना जनयन्तीरग्निम्। यो देवेष्वधि देव
एक आसीत्कस्मै देवाय हविषा विधेम॥ (३४)

अग्नेः स सरस्वती द्यां सह विश्वश्चतुर्भिर्ह्यशश्च॥ [८]

आकूतिमग्निमप्रयुजं स्वाहा मनो मेधामग्निमप्रयुजं स्वाहा
चित्तं विज्ञातमग्निमप्रयुजं स्वाहा वाचो विधृतिमग्निमप्रयुजं स्वाहा
प्रजापतये मनवे स्वाहाग्नये वैश्वानराय स्वाहा विश्वे देवस्य नेतुर्मतो
वृणीत सुख्यं विश्वे राय इषुध्यसि द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा
मा सु भित्था मा सु रिषो दहस्व वीडयस्व सु। अम्बं धृष्णु
वीरयस्व (३५)

अग्निश्चेदं करिष्यथः। दृ॒हंस्व देवि पृथिवि स्वस्तयं आसुरी
माया स्वधया कृतासि। जुष्टं देवानामिदमस्तु हव्यमरिष्टा
त्वमुदिहि यज्ञे अस्मिन्। मित्रैतामुखां तपैषा मा भेदि। एतान्ते
परि ददाम्यभित्त्यै। द्वन्नः सर्पिरासुतिः प्रलो होता वरेण्यः।
सहसस्पुत्रो अद्भुतः। परंस्या अधि संवतोऽवरा५ अभ्या (३६)

तरा यत्राहमस्मि ता५ अंवा परमस्याः परावतो रोहिदंश्च इहा
गंहि। पुरीष्यः पुरुप्रियोऽग्ने त्वं तरा मृधः। सीद त्वं मातुरस्या
उपस्थे विश्वान्यग्रे वयुनानि विद्वान्। मैनामर्चिषा मा तपसाभि
शूशुचोऽन्तरस्या५ शुक्रज्योतिर्वि भाहि। अन्तरग्रे रुचा त्वमुखायै
सदने स्वे। तस्यास्त्व५ हरसा तपञ्जातवेदः शिवो भवा शिवो
भूत्वा मह्यमग्नेऽथो सीद शिवस्त्वम्। शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः
स्वां योनिमिहासदः॥ (३७)

वीरयस्वा तपन्वि५शतिश्च॥ [९]

यदग्ने यानि कानि चा ते दारूणि दध्मसि। तदस्तु तुभ्यमिद
घृतं तज्जुषस्व यविष्य। यदत्युपजिह्विका यद्वम्रो अतिसर्पति। सर्वं
तदस्तु ते घृतं तज्जुषस्व यविष्य। रात्रिं५रात्रिमप्रयावम्भरन्तो-
ऽश्वायेव तिष्ठते घासमस्मै। रायस्पोषेण समिषा मदन्तोऽग्ने मा
ते प्रतिवेशा रिषाम। नाभा (३८)

पृथिव्याः समिधानमग्नि५ रायस्पोषाय बृहते हवामहे।

इ॒र॒म्भ॒द॒म्ब॒हृदु॒क्थं॑ यज॑त्रं जेता॑र॒म॒ग्निं पृ॑तनासु सास॒हिम्। याः सेना॑
अ॒भी॒त्वं॒रीरा॒व्या॒धिनी॑रु॒गणा॑ उ॒त। ये स्ते॒ना ये च॑ तस्के॒रास्ता॑स्ते
अ॒ग्नेऽपि॑ द॒धाम्या॒स्यै। द॒ष्ट्राभ्या॑म॒लिमू॒ञ्ज॒म्यैस्त॑स्के॒रा॑ उ॒त।
ह॒नूभ्या॑स्ते॒नान्भ॑गव॒स्ता॑स्त्वं खा॑द सु॒खादि॑तान्। ये जने॑षु
म॒लिमू॒वः स्ते॒नास॑स्तस्के॒रा वने॑। ये (३९)

कक्षे॑ष्वघा॒यव॑स्ता॑स्ते द॒धामि॑ ज॒म्भयोः॑। यो अ॒स्मभ्य॑म॒राती॑याद्य
नो द्वे॑षते जने॑ः। निन्दा॒द्यो अ॒स्मान् दि॒प्साच्च॑ सर्वं त॒म्मस्म॑सा
कुरु॑। स॒शितं॑ मे ब्र॒ह्म स॒शितं॑ वी॒र्यं बल॑म्। स॒शितं॑ क्ष॒त्रं
जिष्णु॑ यस्या॒हमस्मि॑ पुरोहि॑तः। उ॒देषा॑म्बाहू अ॒तिर॑मु॒द्वर्च॑ उ॒दू
बल॑म्। क्षि॒णोमि॑ ब्र॒ह्मणा॑मि॒त्रानु॑न्नयामि (४०)

स्वा॑ स॒ अ॒हम्। दृ॒शानो॑ रु॒क्म उ॒र्व्या व्य॑द्यौ॒र्दुर्म॑रुष॒मायुः॑
श्रि॒ये रु॑चा॒नः। अ॒ग्नि॒र॒मृतो॑ अभव॒द्वयो॑भिर्यदे॒नं द्यौर॑ज॒नय॑त्सु॒रेताः॑।
वि॒श्वा रू॒पाणि॑ प्रति॑ मु॒ञ्चते॑ क॒विः प्रासा॑वी॒द्भद्रं॑ द्वि॒पदे॑ चतु॒ष्पदे॑।
वि नाक॑म॒ख्यत्स॑वि॒ता वरे॑ण्योऽनु॑ प्र॒याण॑मु॒षसो॑ वि रा॑जति।
नक्तो॒षासा॑ सम॑नसा॒ विरू॑पे धा॒पये॑ते शि॒शुमे॒क॑ समी॒ची। द्यावा॑
क्षामा॑ रु॒क्मः (४१)

अ॒न्तर्वि॑ भा॒ति दे॒वा अ॒ग्निं धा॑रय॒न्द्रवि॑णो॒दाः। सु॒प॒र्णोऽसि॑
ग॒रु॒त्मात्रि॑वृ॒त्ते शिरो॑ गाय॒त्रं चक्षुः॑ स्तोमं॑ आ॒त्मा सामं॑ ते
त॒नूर्वा॑म॒देव्य॑म्ब॒हृद॒थन्त॑रे प॒क्षौ य॑ज्ञाय॒ज्ञियं॑ पु॒च्छं छ॒न्दा॑स्य॒ङ्गानि॑

धिष्णि॑याः श॒फा यजू॑षि॒ नाम॑। सु॒पर्णा॑ऽसि ग॒रुत्मा॒न्दि॒वं गच्छ॑
सु॒वं पत॑॥ (४२)

नाभा॒ वने॒ येन॑ यामि॒ क्षामा॑ रु॒क्मा॑ऽष्टात्रिं॑शच्च॥ [१०]

अग्ने॒ यं य॒ज्ञम॑ध्व॒रं वि॒श्वतः॑ परि॒भूर॑सि॒। स इ॒द्वे॒वेषु॑ गच्छ॒ति।
सोम॒ यास्ते॑ म॒यो॒भुव॑ ऊ॒तयः॑ सन्ति॒ दा॒शुषे॑। ताभि॑र्नोऽवि॒ता भ॑व।
अ॒ग्निर्मूर्धा॑ भु॒वः। त्वं नः॑ सोम॒ या ते॒ धामा॑नि। तत्स॑वि॒तुर्वरे॑ण्यं
भर्गो॑ दे॒वस्य॑ धीमहि। धियो॒ यो नः॑ प्रचो॒दया॑त्। अचि॑त्ती॒ यच्च॑कृ॒मा
दैव्ये॒ जने॑ दी॒नैर्दक्षेः॑ प्रभू॑ती पू॒रुष॒त्वता॑। (४३)

दे॒वेषु॑ च सवि॒त॒र्मानु॑षेषु च॒ त्वं नो॒ अत्र॑ सु॒वता॒दना॑गसः।
चो॒दयि॑त्री स॒नृता॑नां॒ चेत्त॑न्ती सु॒मती॑नाम्। य॒ज्ञं द॑धे॒ सर॑स्वती।
पा॒वीर॑वी क॒न्या चि॒त्रायुः॑ सर॑स्वती वी॒रप॑त्नी॒ धियं॑ धात्।
ग्रा॒भि॒रच्छि॑द्रं श॒रणं स॒जोषा॑ दुरा॒धर्षं॑ गृण॒ते शर्म॑ य॒सत्।
पू॒षा गा अ॒न्वे॑तु नः पू॒षा र॑क्ष॒त्वर्व॑तः। पू॒षा वाज॑स॒नोतु॑ नः।
शु॒क्रं ते॑ अ॒न्यद्य॑ज॒तं ते॑ अ॒न्यत् (४४)

विषु॑रूपे अह॑नी॒ द्यौरि॑वासि। विश्वा॒ हि मा॒या अ॒वसि॑ स्वधा॒वो
भ॒द्रा ते॑ पू॒षन्नि॑ह रा॒तिर॑स्तु। तेऽव॑र्धन्त॒ स्वत॑वसो म॒हित्व॑ना नाकं
त॒स्थुरु॑रु च॑क्रिरे॒ सदेः॑। विष्णु॑र्य॒द्धाव॑द्वृष॒णम्म॑द॒च्युतं॑ वयो॒ न सी॑द॒न्नधि॑
ब॒रुहि॑षि॒ प्रिये॑। प्र चि॒त्रम॑कं गृण॒ते तुरा॑य॒ मारु॑ताय॒ स्वत॑वसे
भ॒रध्व॑म्। ये सहा॑सि॒ सह॑सा॒ सह॑न्ते (४५)

रेजते अग्रे पृथिवी मुखेभ्यः। विश्वे देवा विश्वे देवाः। द्यावा
 नः पृथिवी इमं सिध्मद्य दिविस्पृशम्। यज्ञं देवेषु यच्छताम्।
 प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीभिर्गीर्भिः कृणुध्वं सदेने ऋतस्य। आ
 नो द्यावापृथिवी दैव्येन जनेन यातुम्महि वां वरूथम्। अग्निं
 स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम्। हव्या देवेषु नो दधत्। स
 हव्यवाडमर्त्य उशिग्दूतश्चनोहितः। अग्निर्धिया समृण्वति। शं नो
 भवन्तु वाजैवाजे॥ (४६)

पुरुषत्वतां यजतन्ते अन्यथमहन्ते चनोहितोऽष्टौ च॥ [११]

विष्णोः क्रमोऽसि दिवस्पर्यत्रपतेऽपेतु समितं या जाता मा नो हिंसीद्धुवाऽस्यादित्यङ्गभूमिन्द्राग्नी
 रोचनैकादश॥ [१२]

विष्णोरस्मिन् हव्येति त्वाऽहं धीतिभिरुहोत्रां अष्टाचत्वारिंशत्॥४८॥ विष्णोः क्रमोऽसि स त्वन्नो

अग्रे॥

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहा गायत्रं छन्द आ रोह पृथिवीमनु
 वि क्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमोऽस्यभिः शस्तिहा
 त्रैष्टुभं छन्द आ रोहान्तरिक्षमनु वि क्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो
 विष्णोः क्रमोऽस्यरातीयतो हन्ता जागतं छन्द आ रोह दिवमनु

वि क्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः (१)

क्रमोऽसि शत्रूयतो हन्तानुष्टुभं छन्द आ रोह दिशोऽनु वि
क्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मः। अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा
रेरिहद्वीरुधः समञ्जन्। सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी
भानुना भात्यन्तः। अग्नेऽभ्यावर्तिन्नभि न आ वर्तस्वायुषा वर्चसा
सन्या मेधया प्रजया धनेन। अग्ने (२)

अङ्गिरः शतं ते सन्त्वावृतः सहस्रं त उपावृतः। तासाम्पोषस्य
पोषेण पुनर्नो नष्टमा कृधि पुनर्नो रयिमा कृधि। पुनरूर्जा नि
वर्तस्व पुनरग्र इषायुषा। पुनर्नः पाहि विश्वतः। सह रय्या नि
वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया। विश्वप्सिन्धया विश्वतस्परि। उदुत्तमं वरुण
पाशमस्मदवाधमम् (३)

वि मध्यम् श्रथाया। अथा वयमादित्य व्रते तवानांगसो
अदितये स्याम। आ त्वाहार्षमन्तरभूर्ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः।
विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्त्वस्मिन्नाष्ट्रमधि श्रया। अग्ने बृहन्नुषसामूर्ध्वो
अस्थान्निर्जग्मिवान्तमसो ज्योतिषागात्। अग्निर्भानुना रुशता
स्वङ्ग आ जातो विश्वा सद्मान्यप्राः। सीद त्वं मातुरस्याः (४)

उपस्थे विश्वान्यग्ने वयुनानि विद्वान्। मैनामर्चिषा मा
तपसाभि शूशुचोऽन्तरस्यां शुक्रज्योतिर्वि भाहि। अन्तरग्ने रुचा
त्वमुखायै सदेने स्वे। तस्यास्त्वं हरसा तपञ्जातवेदः शिवो भव।

शिवो भूत्वा मह्यमग्रेऽथो सीद शिवस्त्वम्। शिवाः कृत्वा दिशः
 सर्वाः स्वं योनिमिहासदः। ह॒सः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता
 वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्। नृषद्वरसदृतसद्धोमसदञ्जा गोजा ऋतजा
 अद्रिजा ऋतम्बृहत्॥ (५)

दिवमनु वि क्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विप्पो विष्णोर्धनेनाग्नेऽधममस्याः शुचिषथोडंश च॥—[१]

दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद्वितीयं परि जातवेदाः।
 तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः। विद्वा ते
 अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्वा ते सद्य विभृतं पुरुत्रा। विद्वा ते नाम
 परमं गुहा यद्विद्वा तमुत्सं यत आजगन्थ। समुद्रे त्वा नृमणा
 अप्स्वन्तर्नृचक्षा ईधे दिवो अग्र ऊधन्। तृतीयै त्वा (६)

रजसि तस्थिवा॑समृतस्य योनौ महिषा अहिन्वन्।
 अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन्।
 सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः।
 उशिक्पावको अरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरमृतो निधायि। इयर्ति
 धूममरुषम्भरिभ्रदुच्छुक्रेण शोचिषा द्यामिनक्षत्। विश्वस्य
 केतुर्भुवनस्य गर्भ आ (७)

रोदसी अपृणाञ्जायमानः। वीडुं चिदद्रिमभिनत्परायञ्जना
 यदग्निमयजन्त पञ्च। श्रीणामुदारो धरुणो रयीणाम्मनीषाणां
 प्रार्पणः सोमंगोपाः। वसोः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्रं
 उषसामिधानः। यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवन्तमग्ने।

प्र तं नय प्रतरां वस्यो अच्छाभि द्युम्रं देवभक्तं यविष्ठ। आ (८)

तम्भज सौश्रवसेष्वग्र उक्थउक्थ आ भज शस्यमाने।
प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवात्युज्जातेन भिनददुज्जनिनित्वैः। त्वामग्ने
यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसूनि दधिरे वार्याणि। त्वया
सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमुशिजो वि वव्रुः। दृशानो
रुक्म उर्व्या व्यद्यौर्दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः। अग्निरमृतो
अभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः॥ (९)

तृतीयै त्वा गर्भ आ यविष्ठा यच्चत्वारि च॥ [२]

अन्नपतेऽन्नस्य नो देह्यनमीवस्य शुष्मिणः। प्रप्रदातारं तारिष
ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे। उदु त्वा विश्वे देवा अग्ने भरन्तु
चित्तिभिः। स नो भव शिवतमः सुप्रतीको विभावसुः। प्रेदग्ने
ज्योतिष्मान् याहि शिवेभिर्चिभिस्त्वम्। बृहद्विभानुभिर्भासन्मा
हिंसीस्तनुवां प्रजाः। समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम्।
आ (१०)

अस्मिन् हव्या जुहोतन। प्रप्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत्सूर्यो
न रोचते बृहद्वाः। अभि यः पूरु पृतनासु तस्थौ दीदाय दैव्यो
अतिथिः शिवो नः। आपो देवीः प्रति गृहीत भस्मैतत्स्योने कृणुध्वं
सुरभावु लोके। तस्मै नमन्तां जनयः सुपत्नीर्मतेव पुत्रम्बिभृता
स्वेनम्। अप्स्वग्ने सधिष्ठव (११)

सौषधीरनु रुध्यसे। गर्भे सञ्जायसे पुनः। गर्भो अस्योषधीनां
 गर्भो वनस्पतीनाम्। गर्भो विश्वस्य भूतस्याग्रे गर्भो अपामसि।
 प्रसद्य भस्मना योनिमपश्च पृथिवीमग्रे। सृज्य मातृभिस्त्वं
 ज्योतिष्मान्पुनरासदः। पुनरासद्य सदनमपश्च पृथिवीमग्रे। शेषं
 मातुर्यथोपस्थेऽन्तरस्यां शिवतमः। पुनरूर्जा (१२)

नि वर्तस्व पुनरग्र इषायुषा। पुनर्नः पाहि विश्वतः। सह
 रय्या नि वर्तस्वाग्रे पिन्वस्व धारया। विश्वप्सिन्त्रया विश्वतस्परि।
 पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः समिन्धतां पुनर्ब्रह्माणो वसुनीथ यज्ञैः।
 घृतेन त्वं तनुवो वर्धयस्व सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः। बोधा
 नो अस्य वचसो यविष्ठ मंहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः। पीयति त्वो
 अनु त्वो गृणाति वन्दारुस्ते तनुवं वन्दे अग्रे। स बोधि सूरिर्मघवा
 वसुदावा वसुपतिः। युयोध्यस्मद्वेषांसि॥ (१३)

आ तवोर्जाऽनु षोडश च॥ ————— [३]

अपेत वीत वि च सर्पतातो येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः।
 अदादिदं यमोऽवसानं पृथिव्या अक्रन्निमं पितरो लोकमस्मै।
 अग्नेर्भस्मास्यग्रेः पुरीषमसि संज्ञानमसि कामधरणम्मयि ते
 कामधरणं भूयात्। सं या वः प्रियास्तनुवः सम्प्रिया हृदयानि वः।
 आत्मा वो अस्तु (१४)

सम्प्रियः सम्प्रियास्तनुवो मम। अयं सो अग्निर्यस्मिन्सोममिन्द्र
 सुतं दधे जठरे वावशानः। सहस्रियं वाजमत्यं न सप्ति९

सस॒वान्थ्सन्थ॑स्तू॒यसे॑ जा॒तवे॑दः। अ॒ग्ने॑ दि॒वो अ॒र्ण॒मच्छा॑ जिगा॒स्यच्छा॑
दे॒वाः ऊ॒चिषे॑ धि॒ष्णि॒या ये॑। याः प॒रस्ता॑द्रोच॒ने सूर्य॑स्य
याश्चा॒वस्ता॑दुप॒तिष्ठ॑न्त॒ आपः॑। अ॒ग्ने यत्ते॑ दि॒वि वर्चः॑ पृथि॒व्यां
यदोष॑धीषु (१५)

अ॒प्सु वा॑ यज॒त्र। येना॒न्तरि॑क्षमु॒र्वात॑तन्थ॒ त्वेषः॑ स भा॒नुर॑र्ण॒वो
नृच॑क्षाः। पु॒री॒ष्यासो॑ अ॒ग्नयः॑ प्राव॒णेभिः॑ स॒जोष॑सः। जुष॒न्ताः
ह॒व्यमाहु॑तमनमी॒वा इषो॑ म॒हीः। इडा॑म॒ग्ने पुरु॑द॒सः स॒नि गोः
श॑श्वत्त॒मः ह॒वमा॑नाय साध। स्यान्नः॑ सु॒नुस्त॑न॒यो वि॒जावा॑ग्ने सा ते
सुम॒तिर्भू॑त्व॒स्मे। अ॒यं ते योनि॑र॒ऋत्वियो॑ यतो॑ जा॒तो अरो॑चथाः।
तं जा॒नन् (१६)

अ॒ग्न आ रो॑हाथा॒ नो वर्ध॑या र॒यिम्। चिद॑सि॒ तया॑
दे॒वत॑याङ्गि॒रस्व॑द्धु॒वा सी॑द परि॒चिद॑सि॒ तया॑ दे॒वत॑याऽङ्गि॒रस्व॑द्धु॒वा
सी॑द लो॒कं पृ॑ण छि॒द्रं पृ॑णथो॒ सीद॑ शि॒वा त्वम्। इन्द्रा॑ग्नी त्वा
बृह॒स्पति॑र॒स्मिन् योना॑वसीषदन्। ता अ॒स्य सू॑द॒दोह॑सः सोमः॑
श्री॑णन्ति॒ पृश्न॑यः। जन्म॑ दे॒वानां॑ वि॒शस्त्रि॑ष्वा रोच॒ने दि॒वः॥ (१७)

अ॒स्त्वोष॑धीषु जा॒नन्ष्टाच॑त्वारि॒शच्च॑॥ [४]

समि॑त॒ः सं क॑ल्पेथा॒ः स॒मिप्रि॑यौ रोचि॒ष्णू सु॑मन॒स्यमा॑नौ।
इष॒मूर्ज॑म॒भि सं॒वसा॑नौ सं वा॒म्मना॑सि॒ सं व्र॑ता स॒मु
चि॒त्तान्या॑क॒रम्। अ॒ग्ने पु॒री॒ष्याधि॑पा भ॒वा त्वं नः॑। इष॒मूर्ज॑

यजमानाय धेहि। पुरीष्यस्त्वमग्ने रयिमान्पुष्टिमा९ अंसि। शिवाः
कृत्वा दिशः सर्वाः स्वां योनिमिहासदः। भवतं नः समनसौ
समौकसौ (१८)

अरेपसौ। मा यज्ञ९ हि९सिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ
भवतमद्य नः। मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्नि९ स्वे योनावभारुखा।
तां विश्वेदेवैरऋतुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा वि मुञ्चतु।
यदस्य पारे रजसः शुक्रं ज्योतिरजायत। तन्नः पर्षदति द्विषोऽग्ने
वैश्वानर स्वाहा। नमः सु ते निर्ऋते विश्वरूपे (१९)

अयस्मयं वि चृता बन्धमेतम्। यमेन त्वं यम्या
संविदानोत्तमं नाकमधि रोहयेमम्। यत्तं देवी निर्ऋतिरा
बबन्ध दामं ग्रीवास्वविचर्त्यम्। इदं ते तद्वि ष्याम्यायुषो न
मध्यादथा जीवः पितुर्मद्धि प्रमुक्तः। यस्यास्ते अस्याः क्रूर
आसञ्जुहोम्येषाम्बन्धानामवसर्जनाय। भूमिरिति त्वा जना
विदुर्निर्ऋतिः (२०)

इति त्वाहं परि वेद विश्वतः। असुन्वन्तमयंजमानमिच्छ
स्तेनस्येत्यां तस्करस्यान्वेषि। अन्यमस्मदिच्छ सा त इत्या नमो
देवि निर्ऋते तुभ्यमस्तु। देवीमहं निर्ऋतिं वन्दमानः पितेव पुत्रं
दसये वचोभिः। विश्वस्य या जायमानस्य वेद शिरःशिरः प्रति
सूरी वि चष्टे। निवेशनः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि चष्टे (२१)

शर्चीभिः। देव इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे

पंथीनाम्। सं वरत्रा दधातन् निराहावान्कृणोतन। सिञ्चामहा
 अवटमुद्रिणं वयं विश्वाहादस्तमक्षितम्। निष्कृताहावमवटः
 सुवरत्रः सुषेचनम्। उद्रिणः सिञ्चे अक्षितम्। सीरा युञ्जन्ति
 कवयो युगा वि तन्वते पृथक्। धीरा देवेषु सुमया। युनक्त सीरा
 वि युगा तनोत कृते योनौ वपतेह (२२)

बीजम्। गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्थसृण्या
 पक्कमायत्। लाङ्गलम्पवीरवः सुशेवः सुमतिथ्सरु। उदित्कृषति
 गामविं प्रफुर्यं च पीवरीम्। प्रस्थावद्रथवाहनम्। शुनं नः फाला
 वि तुदन्तु भूमिः शुनं कीनाशा अभि यन्तु वाहान्। शुनम्पर्जन्यो
 मधुना पयोभिः शुनासीरा शुनमस्मासु धत्तम्। कामं कामदुघे धुक्ष्व
 मित्राय वरुणाय च। इन्द्रायाग्रये पूष्ण ओषधीभ्यः प्रजाभ्यः। घृतेन
 सीता मधुना समक्ता विश्वैर्देवैरनुमता मरुद्भिः। ऊर्जस्वती पयसा
 पिन्वमानास्मान्सीते पयसाभ्याववृथ्स्व॥ (२३)

समौकसौ विश्वरूपे विदुर्निर्ऋतिरभि चष्ट इह मित्राय द्वाविंशतिश्च॥ [५]

या जाता ओषधयो देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा। मन्दामि बभ्रूणामहः
 शतं धामानि सप्त च। शतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः।
 अथा शतक्रत्वो यूयमिमं मे अगदं कृत। पुष्पावतीः प्रसूवतीः
 फलिनीरफला उत। अश्वा इव सजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्णवः।
 ओषधीरिति मातरस्तद्वो देवीरुपं ब्रुवे। रपांसि विघ्नतीरित

रपः (२४)

चा॒तय॑मा॒नाः। अ॒श्व॒त्थे वो॑ नि॒षद॑नम्पु॒र्णे वो॑ वस॒तिः कृ॒ता।
गो॒भाज॒ इत्कि॑ला॒सथ॒ यत्स॒नव॑थ॒ पूरु॑षम्। यद॒हं वा॒जय॑न्नि॒मा
ओष॑धीरु॒हस्त॑ आद॒धे। आ॒त्मा यक्ष्म॑स्य नश्यति पु॒रा जी॑व॒गृभो॑
यथा। यदोष॑धयः संगच्छ॑न्ते रा॒जा॒नः स॒मि॒तावि॑व। वि॒प्रः स
उ॒च्यते॑ भि॒षग्र॑क्षो॒हार्मी॑व॒चात॑नः। निष्कृ॑तिर्नाम॒ वो मा॒ताथा॑ यू॒य॑ꣳ
स्थ॒ सङ्कृ॑तीः। स॒राः प॑त॒त्रिणीः॑ (२५)

स्थ॒न॒ यदा॒मय॑ति निष्कृ॑त। अ॒न्या वो॑ अ॒न्याम॑व॒त्वन्या॑न्यस्या
उपा॑वता। ताः सर्वा॑ ओष॑धयः संवि॒दाना॑ इ॒दम्मे॑ प्राव॑ता
वचः॑। उच्छु॑ष्मा ओष॑धीनां गा॒वो गो॑ष्ठादि॒वेर॑ते। धन॑ꣳ
सनि॑ष्यन्तीनामा॒त्मानं॑ तव॑ पूरुष। अति॑ विश्वाः॑ परि॒ष्ठाः
स्तेन॑ इ॒व ब्र॑जम॑क्रमुः। ओष॑धयः प्राचु॑च्यवु॒र्यत् किं च॑ त॒नुवा॑ꣳ
रपः॑। याः (२६)

त॒ आ॒त॒स्थुरा॒त्मानं॑ या आ॑वि॒विशुः॑ परुः॑परुः। तास्ते॒ यक्ष्मं॑
वि बा॑धन्तामु॒ग्रो म॑ध्यम॒शीरि॑व। सा॒कं य॑क्ष्म॒ प्र प॑त॒ श्ये॒नेन॑
कि॒किदी॑विना॑। सा॒कं वा॑तस्य॒ ध्राज्या॑ सा॒कं न॑श्य नि॒हाक॑या।
अ॒श्वाव॑तीꣳ सोम॑व॒तीमूर्ज॑यन्ती॒मुदो॑जसम्। आ वि॑त्सि॒ सर्वा॑
ओष॑धीर॒स्मा अ॑रि॒ष्टता॑तये। याः फ॑लिनी॒र्या अ॑फ॒ला अ॑पुष्पा याश्च॑
पुष्पि॑णीः। बृह॒स्पति॑प्रसूता॒स्ता नो॑ मुश्च॒न्त्वꣳह॑सः। याः (२७)

ओष॑धयः सोम॑राज्ञीः प्रवि॑ष्टाः पृथि॒वीम॑नु। तासां॑ त्वम॑स्युत्त॒मा

प्र णो जी॒वात॑वे सु॒व। अ॒व॒प॒त॑न्ती॒रव॑द॒न्दि॒व ओष॑धयः परि॑। यं
जी॒वम॑श्ज॒वांम॑है न स रि॑ष्याति॒ पूरु॑षः। याश्चे॒दमु॑प॒शृण्व॑न्ति॒ याश्च
दूरं॑ परा॒गताः॑। इ॒ह सं॑ग॒त्य ताः॑ सर्वा॑ अस्मै॒ सं द॑त्त भेष॒जम्।
मा वो॑ रिष॒त्वनि॑ता यस्मै॒ चाहं॑ खना॒मि वः॑। द्वि॒प॒च॒तु॒ष्प॒द॒स्माक॑
सर्व॑म॒स्त्वना॑तुरम्। ओष॑धयः सं व॑दन्ते सोमै॒न स॒ह राज्ञा॑। यस्मै॒
क॒रोति॑ ब्राह्म॒णस्त॑ राज॒न्या॒रयाम॑सि॥ (२८)

रपः प॒त॒त्रिणी॑र्या अ॒हंसो॑ याः खना॒मि वो॑ऽष्टाद॑श च॥ ————— [६]

मा नो॑ हि॒सी॒ज्जनि॑ता यः पृ॒थि॒व्या यो वा॒ दि॒वः स॒त्यध॑र्मा
ज॒जान॑। यश्चा॒पश्च॒न्द्रा बृ॑ह॒तीर्ज॒जान॑ कस्मै॒ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम।
अ॒भ्याव॑र्तस्व पृ॒थि॒वि य॒ज्ञेन॑ प॒यसा॑ स॒ह। व॒पां ते॑ अ॒ग्निरि॑षितो॒
ऽव॑ सर्प॒तु। अ॒ग्रे य॒त्ते शु॒क्रं य॒च्च॒न्द्रं य॒त्पूतं॑ य॒द्यज्ञि॑यम्। तद्दे॒वेभ्यो॑
भ॒राम॑सि। इष॒मूर्ज॑म॒हमि॑त आ (२९)

द॒द ऋ॒तस्य॑ धा॒मो अ॒मृत॑स्य॒ योनेः॑। आ नो॑ गोषु॑
वि॒श॒त्वौष॑धीषु॒ जहा॑मि से॒दिम॑नि॒राम॑मी॒वाम्। अ॒ग्रे तव॑ श्रवो॒ वयो॑
महि॑ भ्राजन्त्य॒र्चयो॑ वि॒भाव॑सो। बृह॑द्भानो॒ शव॑सा॒ वाज॑मु॒क्थ्य
दधा॑सि दा॒शुषे॑ कवे। इ॒र॒ज्य॒त्रा॒ग्रे प्र॑थयस्व ज॒न्तुभि॑र॒स्मे रा॒यो
अम॑र्त्य। स द॑र्श॒तस्य॑ वपु॑षो॒ वि रा॑जसि पृ॒णक्षि॑ सान॒सि
र॒यिम्। ऊ॒र्जो न॑पा॒ज्जात॑वेदः सुश॒स्तिभि॑र्म॒न्दस्व॑ (३०)

धी॒तिभि॑र्हितः। त्वे इषः सं द॑धुर्भूरि॒रेत॑सश्चि॒त्रोत॑यो

वा॒मजा॑ताः। पा॒वक॑वर्चाः शु॒क्रव॑र्चा अ॒नून॑वर्चा उ॒दिय॑र॒षि भा॒नुना॑।
 पु॒त्रः पि॒तरा॑ वि॒चर॑न्नुपा॒वस्यु॑भे पृ॒णक्षि॑ रोद॑सी। ऋ॒तावा॑न॒म्महि॑षं
 वि॒श्वच॑र॒षणि॑म॒ग्निं सु॒म्राय॑ दधिरे पु॒रो जना॑ः। श्रु॒त्कर्ण॑ स॒प्रथ॑स्तं
 त्वा गि॒रा दै॒व्य॒म्मानु॑षा यु॒गा। नि॒ष्क॒र्तार॑म॒ध्वर॑स्य प्र॒चेत॑सं क्षय॑न्तु
 राध॑से म॒हे। रा॒ति॒म्भृगू॑णामु॒शिजं॑ क॒विक्र॑तुं पृ॒णक्षि॑ सान॒सिम् (३१)

र॒यिम्। चि॒तः स्थ॑ परि॒चितं ऊ॒र्ध्वचि॑तः श्रय॒ध्वं तया॑
 दे॒वत॑याङ्गि॒रस्व॑द् ध्रु॒वाः सी॑दत। आ प्या॑यस्व॒ समे॑तु ते वि॒श्वतः॑
 सोम॑ वृ॒ष्णि॒यम्। भवा॑ वाज॑स्य सङ्ग॒थे। सं ते॑ पया॑सि॒ समु॑ यन्तु
 वाजाः॑ सं वृ॒ष्णि॒यान्य॑भिमा॒तिषा॑हः। आ॒प्याय॑मानो अ॒मृता॑य सोम
 दि॒वि श्रवा॑स्यु॒त्तमा॑नि धि॒ष्व॥ (३२)

आ मन्द॑स्व सान॒सिमेका॑न्नच॒त्वारि॑श॒च॥ [७]

अ॒भ्य॑स्था॒द्विश्वाः॑ पृ॒तना॑ अ॒राती॑स्तद॒ग्निरा॑ह तदु॒ सोम॑ आह।
 बृ॒हस्प॑तिः सवि॒ता तन्म॑ आह पु॒षा मा॑धा॒त्सुकृ॑तस्य लो॒के। यद॑क्र॒न्दः
 प्रथ॑मं जाय॑मान उ॒द्यन्त्स॑मु॒द्रादु॑त वा पु॒रीषा॑त्। श्ये॒नस्य॑ प॒क्षा
 ह॑रि॒णस्य॑ बा॒हू उप॑स्तु॒तं जनि॑म॒ तत्तै॑ अ॒र्वन्न॑। अ॒पां पृ॒ष्ठम॑सि॒ योनि॑र॒ग्नेः
 संमु॑द्रम॒भितः॑ पि॒न्वमा॑नम्। वर्ध॑मान॒म्महः॑ (३३)

आ च॒ पुष्करं॑ दि॒वो मा॑त्र॒या व॒रिणा॑ प्रथ॑स्व। ब्र॒ह्म ज॒ज्ञानं॑
 प्रथ॑मं पु॒रस्ता॑द्वि सी॒म॒तः सु॒रुचो॑ वे॒न आ॑वः। स बु॒ध्रिया॑ उप॒मा
 अस्य॑ वि॒ष्ठाः स॒तश्च॑ योनि॒मस॑तश्च॒ विवः॑। हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भः स॑म॒वर्त॑ता॒ग्रे

भूतस्य जातः पतिरेकं आसीत्। स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै
देवाय हविषां विधेम। द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु (३४)

द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः। तृतीयं योनिमनु सञ्चरन्तं द्रप्सं
जुहोम्यनु सप्त होत्राः। नमो अस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु।
ये अन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः। येऽदो रोचने दिवो ये
वा सूर्यस्य रश्मिषु। येषामप्सु सदः कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः।
या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पती रनु। ये वावटेषु शेरते
तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः॥ (३५)

महोऽनु यातुधानानामेकादश च॥ [८]

ध्रुवासि धरुणास्तृता विश्वकर्मणा सुकृता। मा त्वां समुद्र
उद्धधीन्मा सुपर्णोऽव्यथमाना पृथिवीं दृह। प्रजापतिस्त्वा सादयतु
पृथिव्याः पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं प्रथोऽसि पृथिव्यसि भूरसि
भूमिरस्यदितिरसि विश्वधाया विश्वस्य भुवनस्य धर्त्री पृथिवीं
यच्छ पृथिवीं दृह पृथिवीं मा हिंसीर्विश्वस्मै प्राणायानाय
व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै (३६)

चरित्रायाग्निस्त्वाभि पातु मह्या स्वस्त्या छुर्दिषा शन्तमेन तया
देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीद। काण्डात्काण्डात् प्ररोहन्ती परुषःपरुषः
परि। एवा नो दूर्वे प्र तनु सहस्रेण शतेन च। या शतेन प्रतनोषि
सहस्रेण विरोहसि। तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषां वयम्।
अषाढासि सहमाना सहस्वारातीः सहस्वारातीयतः सहस्व पृतनाः

सहस्रं पृतन्यतः। सहस्रवीर्या (३७)

असि सा मा जिन्व। मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति
सिन्धवः। माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः। मधु नक्तमुतोषसि मधुमत्पार्थिवः
रजः। मधु द्यौरस्तु नः पिता। मधुमात्रो वनस्पतिर्मधुमाः अस्तु
सूर्यः। माध्वीर्गावो भवन्तु नः। मही द्यौः पृथिवी च न इमं
यज्ञमिमिक्षताम्। पिपृतां नो भरीमभिः। तद्विष्णोः परमम् (३८)

पदः सदा पश्यन्ति सूर्यः। दिवीव चक्षुराततम्। ध्रुवासि
पृथिवि सहस्रं पृतन्यतः। स्यूता देवेभिरमृतेनागाः। यास्ते अग्ने
सूर्ये रुचं उद्यतो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः। ताभिः सर्वाभी रुचे
जनाय नस्कृधि। या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः।
इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते। विराट् (३९)

ज्योतिरधारयत्सम्राड्ज्योतिरधारयत्स्वराड्ज्योतिरधारयत्। अग्ने
युक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवः। अरं वहन्त्याशवः। युक्ष्वा
हि देवहूतमाः अश्वाः अग्ने रथीरिव। नि होता पूर्यः सन्दः।
द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः। तृतीयं
योनिमनु सञ्चरन्तं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त (४०)

होत्राः। अभूदिदं विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमग्नेर्वैश्वानरस्य च।
अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मान्नुक्नो वर्चसा वर्चस्वान्। ऋचे त्वा रुचे

त्वा समिध्स्रवन्ति सरितो न धेनाः। अन्तरहृदा मनसा पूयमानाः।
घृतस्य धारां अभि चाकशीमि। हिरण्ययो वेतसो मध्य आसाम्।
तस्मिन्सुपर्णो मधुकृत्कुलायी भजन्नास्ते मधु देवताभ्यः। तस्यासते
हरयः सप्त तीरं स्वधां दुहाना अमृतस्य धाराम्॥ (४१)

प्रतिष्ठायै सहस्रवीर्या परं विरादध्मस तीरं चत्वारि च॥ [९]

आदित्यं गर्भम्पयसा समञ्जसहस्रस्य प्रतिमां विश्वरूपम्।
परि वृद्धिं हरसा माभि मृक्षः शतायुषं कृणुहि चीयमानः।
इमं मा हिंसीद्विपादम्पशूनां सहस्राक्ष मेध आ चीयमानः।
मयुमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तनुवो नि षीद। वातस्य
ध्राजिं वरुणस्य नाभिमश्वं जज्ञानं सरिरस्य मध्ये। शिशुं
नदीनां हरिमद्रिबुद्धमग्रे मा हिंसीः (४२)

परमे व्योमन्। इमं मा हिंसीरेकशफम्पशूनां कनिक्रदं
वाजिनं वाजिनेषु। गौरमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तनुवो
नि षीद। अजस्रमिन्दुमरुषम्भुरण्युमग्निमीडे पूर्वचित्तौ नमोभिः। स
पर्वभिर्ऋतुशः कल्पमानो गां मा हिंसीरदितिं विराजम्। इमं
समुद्रं शतधारमुत्सं व्यच्यमानम्भुवनस्य मध्ये। घृतं दुहानामदितिं
जनायाग्रे मा (४३)

हिंसीः परमे व्योमन्। गवयमारण्यमनु ते दिशामि तेन
चिन्वानस्तनुवो नि षीद। वरूत्रिं त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमविं जज्ञानां

रजसः परस्मात्। मही५ साहस्रीमसुरस्य मायामग्रे मा हिंसीः
परमे व्योमन्। इमामूर्णायुं वरुणस्य मायां त्वचम्पशूनां द्विपदां
चतुष्पदाम्। त्वष्टुः प्रजानां प्रथमं जनित्रमग्रे मा हिंसीः परमे
व्योमन्। उष्ट्रमारण्यमनु (४४)

ते दिशामि तेन चिन्वानस्तनुवो नि षीद। यो अग्निरग्रेस्तपसो-
ऽधि जातः शोचात्पृथिव्या उत वा दिवस्परि। येन प्रजा विश्वकर्मा
व्यानृद्धमग्रे हेडुः परि ते वृणक्तु। अजा ह्यग्रेरजनिष्ट गर्भाध्सा
वा अपश्यञ्जनितामग्रे। तया रोहमायन्नुप मेध्यासुस्तया देवा
देवतामग्र आयन्। शरभमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तनुवो
नि षीद॥ (४५)

अग्रे मा हिंसीरग्रे मोष्टमारण्यमनु शरभं नवं च॥ [१०]

इन्द्राग्नी रोचना दिवः परि वाजेषु भूषथः। तद्वा चेति
प्र वीर्यम्। श्वथद्वित्रमुत संनोति वाजमिन्द्रा यो अग्नी सहुरी
सपर्यात्। इरज्यन्ता वसव्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्ता।
प्र चरषणिभ्यः पृतना हवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाथे दिवश्च। प्र
सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा प्रेन्द्राग्नी विश्वा भुवनात्यन्या।
मरुतो यस्य हि (४६)

क्षये पाथा दिवो विमहसः। स सुंगोपातमो जनः। यज्ञैर्वा
यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनाम्। मरुतः शृणुता हवम्। श्रियसे
कम्भानुभिः सम्मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्भिः सुखादयः। ते

वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः। अव
ते हेड उदुत्तमम्। कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा। कया
शचिष्ठया वृता। (४७)

को अद्य युङ्क्ते धुरि गा ऋतस्य शिमीवतो भामिनो दुरहणायून।
आसन्निषून् हृथ्वसो मयोभून् य एषाम् भृत्यामृणधृत्स जीवात्।
अग्ने नया देवानां९ शं नो भवन्तु वाजेवाजे। अपस्वग्ने सधिष्टव
सौषधीरनु रुध्यसे। गर्भे सञ्जायसे पुनः। वृषा सोम द्युमा९ असि
वृषा देव वृषव्रतः। वृषा धर्माणि दधिषे। इमं मे वरुण तत्त्वां यामि
त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने॥ (४८)

हि वृता म एकादश च॥—————[११]

अपां त्वेमन्नयं पुरो भुवः प्राची ध्रुवक्षितिस्त्र्यविरिन्द्राग्नी मा छन्द आशुस्त्रिवृदग्नेर्भागोऽस्येकयेयमेव
सा याग्ने जातानग्निर्वृत्राणि त्रयोदश॥—[१२] अपां त्वेन्द्राग्नी इयमेव देवताता षट्त्रिंशत्॥३६॥ अपां
त्वमन् हविषा वर्धनेन॥

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

अपां त्वेमन्त्सादयाम्यपां त्वोद्मन्त्सादयाम्यपां त्वा
भस्मन्त्सादयाम्यपां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यपां त्वायने
सादयाम्यर्णवे सदने सीद समुद्रे सदने सीद सलिले सदने

सीदापां क्षये सीदापाः सधिषि सीदापां त्वा सदने सादयाम्यपां
 त्वा सधस्थे सादयाम्यपां त्वा पुरीषे सादयाम्यपां त्वा योनौ
 सादयाम्यपां त्वा पार्थसि सादयामि गायत्री छन्दस्त्रिष्टुप्छन्दो
 जगती छन्दोऽनुष्टुप्छन्दः पङ्क्तिश्छन्दः॥ (१)

योनौ पञ्चदश च॥ _____ [१]

अयं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनो गायत्री
 वासन्ती गायत्रियै गायत्रं गायत्रादुपाः शुरुपाः शोस्त्रिवृत्रिवृतौ
 रथन्तरः रथन्तराद्वसिष्ठ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया प्राणं
 गृह्णामि प्रजाभ्योऽयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य मनो वैश्वकर्मणं
 ग्रीष्मो मानसस्त्रिष्टुग्रेष्मी त्रिष्टुभं ऐडमैडादन्तर्यामोऽन्तर्यामात्
 पञ्चदशः पञ्चदशाद्बृहद्बृहतो भरद्वाज ऋषिः प्रजापतिगृहीतया
 त्वया मनः (२)

गृह्णामि प्रजाभ्योऽयम्पञ्चाद्विश्वव्यचास्तस्य चक्षुर्वैश्वव्यचसं
 वरुषाणि चाक्षुषाणि जगती वारुषी जगत्या ऋक्षममृक्षमाच्छुक्रः
 शुक्राथ्सप्तदशः सप्तदशाद्वैरूपं वैरूपाद्विश्वामित्र ऋषिः प्रजा-
 पतिगृहीतया त्वया चक्षुर्गृह्णामि प्रजाभ्य इदमुत्तराथ्सुवस्तस्य
 श्रोत्रं सौवः शरच्छौत्र्यनुष्टुप्छारद्यनुष्टुभः स्वारः स्वारान्मन्थी
 मन्थिनं एकविंश एकविंशाद्वैराजं वैराजाञ्जमदग्निरृषिः
 प्रजापतिगृहीतया (३)

त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्य इयमुपरि मतिस्तस्यै वाङ्माती

हेमन्तो वाच्यायनः पङ्क्तिर्हेमन्ती पङ्क्तौ निधनवन्निधनवत आग्रयण
 आग्रयणात्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्रिणवत्रयस्त्रिंशाभ्यां शाक्ररैवते
 शाक्ररैवताभ्यां विश्वकर्मर्षिः प्रजापतिगृहीतया त्वया वाचं
 गृह्णामि प्रजाभ्यः॥ (४)

त्वया मनो जमदग्निर्ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्रिंशच्च॥ [२]

प्राचीं दिशां वसन्त ऋतूनामग्निर्देवता ब्रह्म द्रविणं त्रिवृथस्तोमः
 स उ पञ्चदशवर्तनिस्त्र्यविर्यः कृतमयानां पुरोवातो वातः सानग
 ऋषिर्दक्षिणा दिशां ग्रीष्म ऋतूनामिन्द्रो देवता क्षत्रं द्रविणं पञ्चदशः
 स्तोमः स उ सप्तदशवर्तनिर्दित्यवाङ्मयस्त्रेतायानां दक्षिणाद्वातो वातः
 सनातन ऋषिः प्रतीचीं दिशां वरुणा ऋतूनां विश्वे देवा देवता
 विट् (५)

द्रविणं सप्तदशः स्तोमः स उवेकविंशवर्तनिस्त्रिवृथस्तो
 वयो द्वापरोऽयानाम्पश्चाद्वातो वातोऽहभून् ऋषिरुदीची दिशा
 शरदृतूनामित्रावरुणौ देवता पुष्टं द्रविणमेकविंशः स्तोमः स उ
 त्रिणवर्तनिस्तुर्यवाङ्मय आस्कन्दोऽयानामुत्तराद्वातो वातः प्रत्न
 ऋषिरूर्ध्वा दिशा हेमन्तशिशिरावृतूनां बृहस्पतिर्देवता वर्चो द्रविणं
 त्रिणवः स्तोमः स उ त्रयस्त्रिंशवर्तनिः पष्ठवाद्वयोऽभिभूरयानां
 विष्वग्वातो वातः सुपर्ण ऋषिः पितरः पितामहाः परेऽवरे
 ते नः पान्तु ते नोऽवन्त्वस्मिन्ब्रह्मन्त्रस्मिन्क्षत्रेऽस्यामाशिष्यस्यां
 पुरोधायामस्मिन्कर्मन्त्रस्यां देवहृत्याम्॥ (६)

विदुष्टवाङ्मयोऽष्टाविंशतिश्च॥

[३]

ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवासि ध्रुवं योनिमा सीद साध्या।
 उख्यस्य केतुम्रथमं पुरस्तादश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा। स्वे
 दक्षे दक्षपितेह सीद देवत्रा पृथिवी बृहती रराणा। स्वासस्था
 तनुवा सं विशस्व पितेवैधि सूनव आ सुशेवाश्विनाध्वर्यू
 सादयतामिह त्वा। कुलायिनी वसुमती वयोधा रयिं नो वर्ध
 बहुलं सुवीरम्। (७)

अपामतिं दुर्मतिम्बाधमाना रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजन्ती
 सुवर्धेहि यजमानाय पोषमश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा।
 अग्नेः पुरीषमसि देवयानी तां त्वा विश्वे अभि गृणन्तु देवाः।
 स्तोमपृष्ठा घृतवतीह सीद प्रजावदस्मे द्रविणा यजस्वाश्विनाध्वर्यू
 सादयतामिह त्वा। दिवो मूर्धासि पृथिव्या नाभिर्विष्टम्भनी
 दिशामधिपत्नी भुवनानाम्। (८)

ऊर्मिर्द्रप्सो अपामसि विश्वकर्मा त ऋषिरश्विनाध्वर्यू
 सादयतामिह त्वा। सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्वसुभिः सजूर्
 रुद्रैः सजूर्वादित्यैः सजूर्विश्वैर्देवैः सजूर्देवैः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्रये
 त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा। प्राणं मे पाह्यपानं
 मे पाहि व्यानं मे पाहि चक्षुर्म उर्व्या वि भाहि श्रोत्रं
 मे श्लोकयापस्पिन्वौषधीर्जिन्व द्विपात्पाहि चतुष्पादव दिवो
 वृष्टिमेरय॥ (९)

सुवीरं भुवनानामुर्व्या सप्तदश च॥ [४]

अविर्वयस्त्रिष्टुच्छन्दो दित्यवाङ्मयो विराट्छन्दः पञ्चाविर्वयो
गायत्री छन्दस्त्रिविधसो वय उष्णिहा छन्दस्तुर्यवाङ्मयोऽनुष्टुप्छन्दः
पष्ठवाङ्मयो बृहती छन्द उक्षा वयः सतोबृहती छन्द ऋषभो वयः
ककुच्छन्दो धेनुर्वयो जगती छन्दोऽनङ्गान् वयः पङ्क्तिश्छन्दो बस्तो
वयो विवलं छन्दो वृष्णिर्वयो विशालं छन्दः पुरुषो वयस्तन्द्रं
छन्दो व्याघ्रो वयोऽनाधृष्टं छन्दः सिंहो वयश्छदिश्छन्दो विष्टम्भो
वयोऽधिपतिश्छन्दः क्षत्रं वयो मयदं छन्दो विश्वकर्मा वयः परमेष्ठी
छन्दो मूर्धा वयः प्रजापतिश्छन्दः॥ (१०)

पुरुषो वयः पङ्क्तिंशतिश्च॥ [५]

इन्द्राग्नी अव्यथमानामिष्टंकां दृंहतं युवम्। पृष्ठेन
द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं च वि बाधताम्॥ विश्वकर्मा त्वा
सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीम्भास्वतीं
सूरिमतीमा या द्याम्भास्या पृथिवीमोर्वन्तरिक्षमन्तरिक्षं
यच्छान्तरिक्षं दृंहान्तरिक्षं मा हिंसीर्विश्वस्मै प्राणायोपानाय
व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय वायुस्त्वाभि पातु मद्वा स्वस्त्या
छुर्दिषा (११)

शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद्धुवा सीद। राज्यसि प्राची
दिग्विराडसि दक्षिणा दिग्ब्रह्माडसि प्रतीची दिग्ब्रह्मराडस्युदीची
दिगधिपत्यसि बृहती दिगायुर्मे पाहि प्राणं मे पाह्यपानं मे पाहि

व्या॒नं मे॑ पाहि॒ चक्षु॑र्मे पाहि॒ श्रोत्रं॑ मे पाहि॒ मनो॑ मे जिन्व॒ वाचं॑
मे पिन्वा॒त्मानं॑ मे पाहि॒ ज्योति॑र्मे यच्छ॥ (१२)

छर्दिषां पिन्व पदं॥ [६]

मा छन्दः॑ प्र॒मा छन्दः॑ प्र॒तिमा छन्दो॑ऽस्मी॒विश्छन्दः॑ प॒ङ्क्तिश्छन्दः॑
उ॒ष्णिहा छन्दो॑ बृ॒हती छन्दो॑ऽनु॒ष्टुप्छन्दो॑ वि॒राट्छन्दो॑ गा॒यत्री
छन्द॑स्त्रि॒ष्टुप्छन्दो॑ जग॑ती छन्दः॑ पृथि॒वी छन्दो॑ऽन्तरि॑क्षं छन्दो॑
द्यौश्छन्दः॑ स॒माश्छन्दो॑ नक्ष॑त्राणि छन्दो॑ म॒नश्छन्दो॑ वाक्छन्दः॑
कृ॒षिश्छन्दो॑ हि॒रण्यं॑ छन्दो॑ गौश्छन्दो॑ऽजा छन्दो॑ऽश्वश्छन्दः॑।
अ॒ग्निर्दे॒वता॑ (१३)

वा॒तो दे॒वता॑ सू॒र्यो दे॒वता॑ च॒न्द्रमा॑ दे॒वता॑ व॒सवो॑ दे॒वता॑ रु॒द्रा
दे॒वता॑दि॒त्या दे॒वता॑ वि॒श्वे दे॒वा दे॒वता॑ म॒रुतो॑ दे॒वता॑ बृ॒हस्प॑तिर्दे॒वतेन्द्रो॑
दे॒वता॑ व॒रुणो॑ दे॒वता॑ मृ॒धासि॑ रा॒ज्जुवा॑सि ध॒रुणा॑ य॒त्र्यसि॑ य॒मित्री॑षे
त्वो॒र्जे त्वा॑ कृ॒ष्यै त्वा॑ क्षे॒माय॑ त्वा॑ य॒त्री रा॒ज्जुवा॑सि ध॒रणी॑ ध॒त्र्यसि॑
ध॒रि॒त्र्यायु॑षे त्वा॑ व॒र्चसे॑ त्वो॒जसे॑ त्वा॑ ब॒लाय॑ त्वा॥ (१४)

देवताऽऽयुषे त्वा पदं॥ [७]

आ॒शुस्त्रि॒वृद्धान्तः॑ पञ्च॒दशो॑ व्यो॒म सप्त॑द॒शः प्र॒तू॒र्तिर॑ष्टाद॒शस्तपो॑
नव॒दशो॑ऽभि॒वर्तः॑ स॒वि॒शो ध॒रुणं॑ एक॒वि॒शो व॒र्चो द्वा॒वि॒शः
स॒म्भरण॑स्त्रयो॒वि॒शो योनि॑श्चतुर्वि॒शो गर्भाः॑ पञ्च॒वि॒श

ओजस्त्रिंशः ऋतुरेकत्रिंशः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंशो ब्रध्नस्य
विष्टपं चतुस्त्रिंशो नाकः षट्त्रिंशो विवर्तोऽष्टाचत्वारिंशो
धृत्रश्चतुष्टोमः॥ (१५)

आशुः सप्तत्रिंशत्॥ [८]

अग्नेर्भागोऽसि दीक्षाया आधिपत्यं ब्रह्म स्पृतं त्रिवृथस्तोम
इन्द्रस्य भागोऽसि विष्णोराधिपत्यं क्षत्रं स्पृतम्पञ्चदशः स्तोमो
नृचक्षसां भागोऽसि धातुराधिपत्यं जनित्रं स्पृतं सप्तदशः
स्तोमो मित्रस्य भागोऽसि वरुणस्याधिपत्यं दिवो वृष्टिर्वाताः
स्पृता एकविंशः स्तोमोऽदित्यै भागोऽसि पूष्ण आधिपत्यमोजः
स्पृतं त्रिणवः स्तोमो वसूनां भागोऽसि (१६)

रुद्राणामाधिपत्यं चतुष्पाथस्पृतं चतुर्विंशः स्तोम आदित्यानां
भागोऽसि मरुतामाधिपत्यं गर्भाः स्पृताः पञ्चविंशः स्तोमो
देवस्य सवितुर्भागोऽसि बृहस्पतेराधिपत्यं समीचीर्दिशः
स्पृताश्चतुष्टोमः स्तोमो यावानां भागोऽस्य यावानांमाधिपत्यं
प्रजाः स्पृताश्चतुश्चत्वारिंशः स्तोमं ऋभूणां भागोऽसि विश्वेषां
देवानांमाधिपत्यं भूतं निशान्तं स्पृतं त्रयस्त्रिंशः स्तोमः॥ (१७)

वसूनां भागोऽसि षट्चत्वारिंशच्च॥ [९]

एकयास्तुवत प्रजा अधीयन्त प्रजापतिरधिपतिरासीत्तिसृभिरस्तु
ब्रह्मासृज्यत् ब्रह्मणस्पतिरधिपतिरासीत् पञ्चभिरस्तुवत

भूतान्यसृज्यन्त भूतानाम्पतिरधिपतिरासीत्सप्तभिरस्तुवत
 सप्तर्षयोऽसृज्यन्त धाताधिपतिरासीन्नवभिरस्तुवत पितरो-
 ऽसृज्यन्तादितिरधिपत्यासीदेकादशभिरस्तुवतर्तवोऽसृज्यन्तार्तवो-
 ऽधिपतिरासीत् त्रयोदशभिरस्तुवत मासा असृज्यन्त संवत्सरो-
 ऽधिपतिः (१८)

आसीत्पञ्चदशभिरस्तुवत क्षत्रमसृज्यतेन्द्रोऽधिपतिरासीत्सप्तदश
 पशवोऽसृज्यन्त बृहस्पतिरधिपतिरासीन्नवदशभिरस्तुवत
 शूद्रार्यावसृज्येतामहोरात्रे अधिपत्नी आस्तामेकविंशत्यास्तुवतैकशप
 पशवोऽसृज्यन्त वरुणोऽधिपतिरासीन्नयोविंशत्यास्तुवत क्षुद्राः
 पशवोऽसृज्यन्त पूषाधिपतिरासीत्पञ्चविंशत्यास्तुवतारण्याः
 पशवोऽसृज्यन्त वायुरधिपतिरासीत्सप्तविंशत्यास्तुवत
 द्यावापृथिवी वि (१९)

एतां वसवो रुद्रा आदित्या अनु व्यायन्तेषामाधिपत्यमासीन्नववि
 वनस्पतयोऽसृज्यन्त सोमोऽधिपतिरासीदेकत्रिंशतास्तुवत प्रजा
 असृज्यन्त यावानां चायावानां चाधिपत्यमासीन्नयस्त्रिंशतास्तुवत
 भूतान्यशाम्यन्प्रजापतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासीत्॥ (२०)

सं वत्सरोऽधिपतिर्वि पञ्चत्रिंशच्च॥ [१०]

इयमेव सा या प्रथमा व्यौच्छदन्तरस्यां चरति प्रविष्टा।
 वधूर्जजान नवगङ्गनिन्त्री त्रयं एनाम्महिमानः सचन्ते॥ छन्दस्वती
 उषसा पेपिशाने समानं योनिमनु सञ्चरन्ती। सूर्यपत्नी वि

चरतः प्रजान्ती केतुं कृण्वाने अजरे भूरिरेतसा॥ ऋतस्य
पन्थामनु तिस्र आगुस्त्रयो घर्मासो अनु ज्योतिषागुः। प्रजामेका
रक्षत्यूर्जमेका (२१)

व्रतमेका रक्षति देवयूनाम्॥ चतुष्टोमो अभवद्या तुरीया
यज्ञस्य पक्षावृषयो भवन्ती। गायत्रीं त्रिष्टुभं जगतीमनुष्टुभं बृहदकं
युञ्जानाः सुवराभरन्निदम्॥ पञ्चभिर्धाता वि दधाविदं यत्तासां
स्वसृरजनयत्पञ्चपञ्च। तासामु यन्ति प्रयवेण पञ्च नाना रूपाणि
ऋतवो वसानाः॥ त्रिंशत्स्वसार उप यन्ति निष्कृतं समानं
केतुम्प्रतिमुञ्चमानाः। (२२)

ऋतूँस्तन्वते कवयः प्रजान्तीर्मध्येछन्दसः परि
यन्ति भास्वतीः। ज्योतिष्मती प्रति मुञ्चते नभो रात्रीं
देवी सूर्यस्य व्रतानि। वि पश्यन्ति पशवो जायमाना
नानारूपा मातुरस्या उपस्थैः। एकाष्टका तपसा तप्यमाना
जजान गर्भम्महिमानमिन्द्रम्। तेन दस्यून्यसहन्त देवा
हन्तासुराणामभवच्छर्वाभिः। अनानुजामनुजाम्मामकर्त सत्यं
वदन्त्यन्विच्छ एतत्। भूयासम् (२३)

अस्य सुमतौ यथा यूयमन्या वो अन्यामति मा प्र युक्त।
अभून्मम सुमतौ विश्ववेदा आष्टं प्रतिष्ठामविदद्धि गाधम्।
भूयासमस्य सुमतौ यथा यूयमन्या वो अन्यामति मा प्र युक्त।

पञ्च व्युष्टीरनु पञ्च दोहा गां पञ्चनाम्रीमृतवोऽनु पञ्च। पञ्च दिशः
पञ्चदशेन क्लृप्ताः समानमूर्ध्नीरभि लोकमेकम् (२४)

ऋतस्य गर्भः प्रथमा व्युष्यपामेका महिमानम्बिभर्ति।
सूर्यस्यैका चरति निष्कृतेषु घर्मस्यैका सवितैका नि यच्छति।
या प्रथमा व्यौच्छत्सा धेनुरभवद्यमे। सा नः पयस्वती
धुक्ष्वोत्तरामुत्तरा५ समांम्। शुक्रर्षभा नभसा ज्योतिषागाद्विश्वरूपा
शबलीरग्निर्केतुः। समानमर्थः स्वपस्यमाना बिभ्रती जरामंजर
उष आगाः। ऋतूनाम्पत्नी प्रथमेयमागादह्ना नेत्री जनित्री
प्रजानांम्। एका सती बहुधोषो व्युच्छस्यजीर्णा त्वं जरयसि
सर्वमन्यत्॥ (२५)

ऊर्जमेका प्रतिमुञ्चमाना भूयासमेकं पत्येकान्नविंशतिश्च॥ [११]

अग्ने जातान् प्रणुदा नः सपत्नान्प्रत्यजाताज्ञातवेदो नुदस्व।
अस्मे दीदिहि सुमना अहेडन्तव स्या५ शर्मन्निवरूथ उद्धित।
सहसा जातान् प्रणुदा नः सपत्नान्प्रत्यजाताज्ञातवेदो नुदस्व। अधि
नो ब्रूहि सुमनस्यमानो वयः५ स्याम् प्र णुदा नः सपत्नान्।
चतुश्चत्वारिंशः स्तोमो वर्चो द्रविणः५ षोडशः स्तोमो ओजो द्रविणं
पृथिव्याः पुरीषमसि (२६)

अप्सो नाम। एवश्छन्दो वरिवश्छन्दः शम्भूश्छन्दः
परिभूश्छन्द आच्छच्छन्दो मनश्छन्दो व्यचश्छन्दः सिन्धुश्छन्दः

समुद्रं छन्दः सलिलं छन्दः संयच्छन्दो वियच्छन्दो बृहच्छन्दो
 रथन्तरं छन्दो निकायश्छन्दो विवधश्छन्दो गिरश्छन्दो भ्रजश्छन्दः
 सष्टुच्छन्दोऽनुष्टुप्छन्दः ककुच्छन्दस्त्रिकुच्छन्दः काव्यं छन्दोऽङ्कुपं
 छन्दः (२७)

पदपङ्क्तिश्छन्दोऽक्षरपङ्क्तिश्छन्दो विष्टारपङ्क्तिश्छन्दः क्षुरो
 भृज्वाञ्छन्दः प्रच्छच्छन्दः पक्षश्छन्द एवश्छन्दो वरिवश्छन्दो
 वयश्छन्दो वयस्कृच्छन्दो विशालं छन्दो विष्पर्धाश्छन्दश्छुदिश्छन्दो
 दूरोहणं छन्दस्तन्द्रं छन्दोऽङ्काङ्कं छन्दः ॥ (२८)

अस्यङ्कुपञ्छन्दस्त्रयस्त्रिंशच्च ॥ [१२]

अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद्वविणस्युर्विपन्यया। समिद्धः शुक्र आहुतः॥
 त्वं सोमासि सत्पतिस्त्वं राजोत वृत्रहा। त्वं भद्रो असि क्रतुः॥
 भद्रा ते अग्ने स्वनीक सन्दृग्योरस्य सतो विषुणस्य चारुः। न यत्ते
 शोचिस्तमसा वरन्त न ध्वस्मानस्तनुवि रेप आ धुः॥ भद्रं ते अग्ने
 सहसिन्ननीकमुपाक आ रोचते सूर्यस्य। (२९)

रुशदृशे ददृशे नक्तया चिदरूक्षितं दृश आ रूपे अन्नम्।
 सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यष्टा देवाः आयजिष्ठः स्वस्ति।
 अदब्धो गोपा उत नः परस्या अग्ने द्युमदुत रेवद्दिदीहि।
 स्वस्ति नो दिवो अग्ने पृथिव्या विश्वायुर्धेहि यजथाय देवा।
 यत्सीमहि दिविजात प्रशस्तं तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्। यथा

होत॒र्मनु॑षः (३०)

दे॒वता॑ता य॒ज्ञेभिः॑ सू॒नो सह॑सो य॒जासि॑। ए॒वानो॑ अ॒द्य
सं॒मा॒ना सं॒माना॑नु॒शन्न॑ग्र उ॒शतो॑ य॒क्षि दे॒वान्॥ अ॒ग्नि॒मी॒डे पु॒रोहि॑तं
य॒ज्ञस्य॑ दे॒वमृ॑त्वि॒जम्। हो॒तांर॑ रत्न॒धात॑मम्॥ वृषां॑ सोम द्यु॒मां
अ॒सि वृषां॑ दे॒व वृष॑व्रतः। वृषा॒ धर्मा॑णि दधिषे॥ सा॒न्त॑प॒ना इ॒दं
ह॒विर्म॑रु॒तस्त॑ञ्जु॒ष्टन॑। युष्मा॒को॒ती रि॑शाद॒सः॥ यो नो॒ मर्तो॑ व॒सवो॑
दु॒र॒ह्णा॒यु॒स्तिरः॑ स॒त्यानि॑ मरुतः (३१)

जिघा॑ंसात्। द्रुहः॑ पाशं॑ प्र॒ति स मु॑चीष्ट॒ तपि॑ष्ठेन॒ तप॑सा
हन्त॑ना॒ तम्। सं॒व॒त्स॒रीणां॑ मरुतः॒ स्व॒र्का उ॑रु॒क्षयाः॑ स॒गणा॑ मा॒नुषे॑षु।
तै॒ऽस्मत्पा॑शा॒न्म्र मु॑ञ्च॒न्त्व॑हंसः॒ सा॒न्त॑प॒ना मा॑दि॒रा मा॑दि॒यिष्ण॑वः।
पि॒प्री॒हि दे॒वां उ॑शतो॒ यवि॑ष्ठ वि॒द्वां ऋ॒तूँर्ऋ॒तुप॑ते यजे॒ह। ये
दै॒व्या ऋ॒त्विज॑स्तेभि॒रग्रे॑ त्वं॒ होत॑वृ॒णाम॒स्याय॑जिष्ठः। अ॒ग्रे य॒द्य
वि॒शो अ॑ध्वरस्य होतः॒ पाव॑क (३२)

शो॒चे वे॒ष्ट्वं हि॑ यज्वा॑। ऋ॒ता य॑जासि म॒हिना॑ वि य॒द्भूर॑ह॒व्या
व॑ह यवि॒ष्ठ या ते॑ अ॒द्य। अ॒ग्निना॑ र॒यिम॑श्जव॒त्पोष॑मे॒व दि॒वेदि॑वे।
य॒शसं॑ वी॒रव॑त्तमम्॥ ग॒य॒स्फा॒नो अ॒मीव॑हा व॒सुवि॑त्पु॒ष्टि॒वर्ध॑नः।
सु॒मि॒त्रः सोम॑ नो भव। गृ॒हमे॑धास॒ आ ग॑त॒ मरु॑तो॒ माप॑ भूतन।
प्र॒मु॒ञ्चन्तो॑ नो॒ अ॑हंसः। पू॒र्वोभि॑रु॒हि द॑दाशि॒म श॑रद्वि॒र्मरु॑तो व॒यम्।
म॒होभिः॑ (३३)

चरुषणीनाम्। प्र बुधिया ईरते वो महारसि प्र णामानि
 प्रयज्यवस्तिरध्वम्। सहस्रियं दम्यम्भागमेतं गृहमेधीयम्मरुतो
 जुषध्वम्। उप यमेति युवतिः सुदक्षं दोषा वस्तोरहविष्मती
 घृताची। उप स्वैनमरमतिर्वसूयुः। इमो अग्रे वीततमानि हव्याजस्रो
 वक्षि देवतातिमच्छ। प्रति न ईरं सुरभीणि वियन्तु। क्रीडं वः
 शर्धो मारुतमनर्वाणरं रथेशुभम्। (३४)

कणा अभि प्र गायता। अत्यासो न ये मरुतः स्वश्चो यक्षदृशो
 न शुभयन्त मर्याः। ते हर्म्येष्ठाः शिशवो न शुभ्रा वत्सासो न
 प्रक्रीडिनः पयोधाः। प्रैषामज्मेषु विधुरेवं रेजते भूमिर्यामेषु यद्धं
 युञ्जते शुभे। ते क्रीडयो धुनयो भ्राजदृष्टयः स्वयं महित्वं पनयन्त
 धूतयः। उपह्वरेषु यदचिध्वं ययिं वयं इव मरुतः केन (३५)

चित्पथा। श्रोतन्ति कोशा उप वो रथेष्व्वा घृतमुक्षता
 मधुवर्णमर्चते। अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विशपतिम्।
 हव्यवाहं पुरुप्रियम्। तरं हि शश्वन्त ईडते सुचा देवं घृतश्रुतां।
 अग्निं हव्याय वोढवे। इन्द्राग्नी रोचना दिवः शजथद्वत्रमिन्द्रं
 वो विश्वतस्परिन्द्रं नरो विश्वकर्मन् हविषा वावृधानो विश्वकर्मन्
 हविषा वर्धनेन॥ (३६)

सूर्यस्य मनुषो मरुतः पावक महोभी रथेशुभं केन षट्त्वारिंशच्च॥ [१३]

रश्मिरसि राज्यस्ययं पुरो हरिकेशोऽग्निर्मूर्धेन्द्राग्निभ्यां बृहस्पतिर्भूयस्कृदस्यग्निना विश्वापाद्वजापतिर्मनसा

कृत्तिका मधुश्च समिद्धिशां द्वादश॥—[१४] रश्मिरसि प्रति धेनुमसि स्तनयिबुसनिरस्यादित्यानां
सप्तत्रिंशत्॥३७॥ रश्मिरसि को अद्य युङ्गे॥

॥ चतुर्थः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

रश्मिरसि क्षयाय त्वा क्षयं जिन्व प्रेतिरसि धर्माय त्वा
धर्मं जिन्वान्वितिरसि दिवे त्वा दिवं जिन्व संधिरस्यन्तरिक्षाय
त्वान्तरिक्षं जिन्व प्रतिधिरसि पृथिव्यै त्वा पृथिवीं जिन्व विष्टम्भो-
ऽसि वृष्ट्यै त्वा वृष्टिं जिन्व प्रवास्यहे त्वाहर्जिन्वानुवासि रात्रियै
त्वा रात्रिं जिन्वोशिगसि (१)

वसुभ्यस्त्वा वसूञ्जिन्व प्रकेतोऽसि रुद्रेभ्यस्त्वा रुद्राञ्जिन्व
सुदीतिरस्यादित्येभ्यस्त्वाऽऽदित्याञ्जिन्वौजोऽसि पितृभ्यस्त्वा
पितृञ्जिन्व तन्तुरसि प्रजाभ्यस्त्वा प्रजा जिन्व पृतनाषाडसि
पशुभ्यस्त्वा पशूञ्जिन्व रेवदस्योषधीभ्यस्त्वौषधीर्जिन्वाभिजिदसि
युक्तग्रावेन्द्राय त्वेन्द्रं जिन्वाधिपतिरसि प्राणाय (२)

त्वा प्राणं जिन्व युन्तास्यपानाय त्वापानं जिन्व सꣳसर्पो-
ऽसि चक्षुषे त्वा चक्षुर्जिन्व वयोधा असि श्रोत्राय त्वा श्रोत्रं जिन्व
त्रिवृदसि प्रवृदसि संवृदसि विवृदसि सꣳरोहोऽसि नीरोहोऽसि
प्ररोहोऽस्यनुरोहोऽसि वसुकोऽसि वेषश्रिरसि वस्यष्टिरसि॥ (३)

उशिर्गसि प्राणाय त्रिचत्वारिंशच्च॥ [१]

राज्यसि प्राची दिग्वसंवस्ते देवा अधिपतयोऽग्निर्हेतीनाम्प्रतिधृता
त्रिवृत्त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रयत्वाज्यमुक्थमव्यथयथस्तभ्रातु
रथन्तरं साम प्रतिष्ठित्यै विराडसि दक्षिणा दिगुद्रास्ते देवा
अधिपतय इन्द्रो हेतीनाम्प्रतिधृता पञ्चदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याः
श्रयतु प्रउगमुक्थमव्यथयथस्तभ्रातु बृहत्साम प्रतिष्ठित्यै सम्राडसि
प्रतीची दिक् (४)

आदित्यास्ते देवा अधिपतयः सोमो हेतीनाम्प्रतिधृता
सप्तदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रयतु मरुत्वतीयमुक्थ-
मव्यथयथस्तभ्रातु वैरूपं साम प्रतिष्ठित्यै स्वराडस्युदीची
दिग्विश्वे ते देवा अधिपतयो वरुणो हेतीनाम्प्रतिधृताकविः शस्त्वा
स्तोमः पृथिव्याः श्रयतु निष्केवल्यमुक्थमव्यथयथस्तभ्रातु
वैराजं साम प्रतिष्ठित्या अधिपत्यसि बृहती दिङ्मरुतस्ते देवा
अधिपतयः (५)

बृहस्पतिर्हेतीनाम्प्रतिधृता त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्वा स्तोमौ
पृथिव्याः श्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुते उक्थे अव्यथयन्ती स्तभ्रीताः
शाक्यरैवते सामनी प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षायर्षयस्त्वा प्रथमजा
देवेषु दिवो मात्रया वरिणा प्रथन्तु विधृता चायमधिपतिश्च ते
त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य पृष्ठे सुवर्गे लोके यजमानं च
सादयन्तु॥ (६)

प्रतीची दिङ्मरुतस्ते देवा अधिपतयश्चत्वारिंशच्च॥ [२]

अ॒यं पु॒रो ह॒रि॒केशः॑ सूर्य॑रश्मि॒स्तस्य॑ रथ॒गृ॒त्सश्च॑ रथौ॒जाश्च॑
से॒ना॒नि॒ग्रा॒म॒ण्यौ पु॒ञ्जि॒क॒स्थ॒ला च॑ कृ॒त॒स्थ॒ला चा॑प्स॒रसौ॑ या॒तु॒धा॒नां
हे॒ती र॒क्षा॑सि॒ प्र॒हे॒ति॒र॒यं दक्षि॑णा वि॒श्व॒क॒र्मा तस्य॑ रथ॒स्व॒नश्च॑
रथे॑चि॒त्रश्च॑ से॒ना॒नि॒ग्रा॒म॒ण्यौ मे॒न॒का च॑ स॒ह॒ज॒न्या चा॑प्स॒रसौ॑
द॒ङ्ग॒वः प॒श॒वो हे॒तिः पौ॒रु॒षे॒यो व॒धः प्र॒हे॒ति॒र॒य॒म्प॒श्चा॒द्वि॒श्व॒व्य॒चा॒स्तस्य॑
रथ॑प्रो॒त॒श्चा॒स॒म॒रथश्च॑ से॒ना॒नि॒ग्रा॒म॒ण्यौ प्र॒म्लो॒च॒न्ती च॑ (७)

अ॒नु॒म्लो॒च॒न्ती चा॒प्स॒रसौ॑ स॒र्पा हे॒ति॒र्व्या॒घ्राः प्र॒हे॒ति॒र॒य॒मु॒त्त॒रा॒थ॒सं॒य॒द्व॒र
से॒न॒जि॒च्च॑ सु॒षे॒णश्च॑ से॒ना॒नि॒ग्रा॒म॒ण्यौ वि॒श्वा॒ची च॑ घृ॒ता॒ची
चा॒प्स॒रसा॒वापो॑ हे॒ति॒र्वा॒तः प्र॒हे॒ति॒र॒य॒मु॒पर्य॑वा॒ग्व॒सु॒स्तस्य॑
ता॒र्क्ष्य॑श्चा॒रि॒ष्ट॒ने॒मिश्च॑ से॒ना॒नि॒ग्रा॒म॒ण्या॑वु॒र्वशी॑ च पू॒र्व॒चि॒त्ति॒श्चा॒प्स॒रसौ॑
वि॒द्यु॒द्धे॒ति॒र॒व॒स्फूर्ज॑न्प्र॒हे॒ति॒स्ते॒भ्यो नम॑स्ते नो मृ॒डय॑न्तु ते यम् (८)

द्वि॒ष्मो यश्च॑ नो द्वेष्टि॑ तं वो ज॒म्भे द॒धा॒म्या॒यो॒स्त्वा
स॒द॒ने सा॒दया॒म्य॒व॒त॒श्छा॒यायां॑ नमः॑ स॒मु॒द्राय॑ नमः॑ स॒मु॒द्रस्य॑
चक्ष॑से प॒रमे॒ष्ठी त्वा॑ सा॒दय॑तु दि॒वः पृ॒ष्ठे व्य॑च॒स्व॒तीं प्र॑थ॒स्व॒तीं
वि॒भू॒म॒ती॒म्प्र॒भू॒म॒तीं प॒रि॒भू॒म॒तीं दि॒वं यच्छ॑ दि॒वं दृ॒ष्टुं दि॒वं
मा हि॑सि॒र्वि॒श्व॒स्मै प्रा॒णाया॑पा॒नाय॑ व्या॒नाया॑दा॒नाय॑ प्र॒ति॒ष्ठा॒यै
च॒रि॒त्राय॑ सूर्य॑स्त्वा॒भि पा॑तु म॒ह्या स्व॑स्त्या छु॒र्दि॒षा श॑न्त॒मे॒न॒ तया॑
दे॒व॒त॒याङ्गि॑र॒स्व॒द्धु॒वा सी॒द। प्रो॒थ॒द॒श्चो न॑ यव॑से अ॒वि॒ष्यन्॑ य॒दा

म॒हः स॒वर॑णा॒द्व्यस्था॑त्। आद॑स्य॒ वातो॒ अनु॑ वाति शो॒चिरधं॑ स्म ते
व्रज॑नं कृ॒ष्णम॑स्ति॥ (९)

प्रश्नोचन्ती च यः स्वस्त्याष्टाविंशतिश्च॥ [३]

अ॒ग्नि॒मूर्धा॑ दि॒वः क॒कुत्प॑तिः पृथि॒व्या अ॒यम्। अ॒पा॒ रेता॑सि
जि॒न्वति॑॥ त्वा॒म॒ग्ने पु॒ष्करा॑दध्य॒थर्वा॑ निर॑मन्थ॒त। मूर्ध्नो॑ वि॒श्वस्य॑
वा॒घतः॑॥ अ॒यम॒ग्निः स॒हस्रि॑णो॒ वाज॑स्य श॒तिन॒स्पतिः॑। मूर्धा
क॒वी र॑यी॒णाम्॥ भुवो॑ य॒ज्ञस्य॑ रज॑सश्च ने॒ता यत्रा॑ नि॒युद्धिः
सच॑से शि॒वाभिः॑। दि॒वि मूर्धा॑नं दधि॑षे सुव॒रुषां॑ जि॒ह्वा॒म॒ग्ने च॒कृषे॑
हव्य॒वाह॑म्॥ अबो॑ध्य॒ग्निः स॒मिधा॑ जना॑नाम् (१०)

प्रति॑ धे॒नुमि॑वाय॒तीमु॒षास॑म्। य॒ह्वा इ॒व प्र॒ व॒यामु॑ज्जिहा॑नाः
प्र भा॑नवः॒ सि॒स्रते॒ नाक॑मच्छ॒। अ॒वो॒चाम॑ क॒वये॒ मे॒ध्याय॑ वचो॑
व॒न्दारु॑ वृष॒भाय॑ वृ॒ष्णो॑। गवि॑ष्ठिरो नम॑सा॒ स्तोम॑म॒ग्नौ दि॒वीव॑
रु॒क्ममु॑र्व्यश्चम॑श्रेत्। जन॑स्य गो॒पा अ॑जनिष्ट॒ जागृ॑विर॒ग्निः सु॒दक्षः॑
सु॒वि॒ताय॑ नव्य॑से। घृ॒तप्र॑तीको बृ॒हता॑ दि॒विस्पृ॑शा॒ द्युम॑द्वि भा॑ति
भर॑तेभ्यः शुचिः॑। त्वा॒म॒ग्ने अ॒ङ्गिर॑सः (११)

गुहा॑ हि॒तमन्व॑वि॒न्दज्छि॑श्रिया॒णं वने॑वने। स जा॑यसे
म॒थ्यमा॑नः॒ सहो॑ म॒हत्त्वा॑माहुः॒ सह॑स॒स्पुत्र॑म॒ङ्गिरः॑। य॒ज्ञस्य॑
के॒तुम्प्र॑थ॒मं पु॒रोहि॑तम॒ग्निं नर॑स्त्रिष॒धस्थे॑ समि॑न्धते। इ॒न्द्रेण॑ दे॒वैः
स॒रथ॒॑ स ब॒रुहि॑षि॒ सीद॑न्नि होता॑ य॒जथा॑य सु॒क्रतुः॑। त्वं

चित्रश्रवस्तम् हवन्ते विक्षु जन्तवः। शोचिष्केशं पुरुप्रियाग्रे हव्याय
वोढवे। सखायः सं वः सम्यञ्चमिषम् (१२)

स्तोमं चाग्रयै। वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नष्ट्रे सहस्वते।
स॑स॒मिद्यु॑वसे वृष॒न्नग्रे॑ विश्वान्य॑र्य आ। इडस्पदे समि॑ध्यसे स
नो॒ वसू॑न्या भ॑र। ए॒ना वो॑ अ॒ग्निं नम॑सो॒र्जो नपा॑त॒मा हु॑वे। प्रि॒यं
चेति॑ष्ठम॒रति॑ः स्व॒ध्वरं॑ विश्व॑स्य दू॒तम॑मृतम्। स यो॑जते अरु॒षो
वि॒श्वभो॑जसा॒ स दु॑द्रव॒थ्स्वाहु॑तः। सु॒ब्रह्मा॑ य॒ज्ञः सु॒शर्मा॑ (१३)

वसू॑नां दे॒व रा॒धो जना॑नाम्। उद॑स्य शोचि॑र॒स्थादा॒जुह्वा॑नस्य
मी॒दुषः॑। उद्धू॑मासो अरु॒षासो॑ दि॒विस्पृ॑शः स॒मग्नि॑मि॒न्धते॑ नरः। अ॒ग्रे
वाज॑स्य गोम॑त॒ ईशा॑नः सहसो॒ यहो॑। अ॒स्मे धे॑हि जा॒तवे॑दो
महि॑ श्रवः। स इ॒धानो॑ वसु॑ष्क॒वि॒रि॒ग्री॒डे॒न्यो गि॑रा। रे॒वद॑स्मभ्य॑
पुर्व॑णीक दी॒दिहि॑। क्ष॒पो रा॑जन्नु॒त त्मना॑ग्रे वस्तो॑रु॒तोष॑सः। स
ति॑ग्मज॒म्भ (१४)

र॒क्षसो॑ दह॒ प्रति॑। आ ते॒ अग्र॑ इ॒धीम॑हि द्यु॒मन्तं॑ दे॒वाज॑रम्।
यद्ध॑ स्या ते॒ पनी॑यसी स॒मिद्दी॑दयति॒ द्यवी॑षः॒ स्तोतृ॑भ्य॒ आ भ॑र।
आ ते॒ अग्र॑ ऋ॒चा ह॒विः शु॒क्रस्य॑ ज्योतिषस्पते। सु॒श्चन्द्र॑ दस्म॒
वि॒शप॑ते हव्य॑वा॒द्भ्यः॑ हूय॒त इ॒षः॒ स्तोतृ॑भ्य॒ आ भ॑र। उ॒भे सु॑श्चन्द्र
स॒र्पिषो॑ दर्वी॑ श्रीणीष आ॒सनि॑। उ॒तो न॒ उत्पु॑र्याः (१५)

उ॒क्थे॑षु॒ शव॑सस्प॒त इ॒षः॒ स्तोतृ॑भ्य॒ आ भ॑र। अ॒ग्रे त॑म॒द्याश्वं॑ न

स्तोमैः क्रतुं न भद्रं हृदिस्पृशम्। ऋध्यामां त ओहैः। अथा ह्यग्रे
 क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः। रथीरऋतस्य बृहतो बभूथ। आभिष्टै
 अद्य गीर्भिर्गृणन्तोऽग्रे दाशेम। प्र ते दिवो न स्तनयन्ति शुष्माः।
 एभिर्नो अर्केर्भवां नो अर्वाङ् (१६)

सुवर्न ज्योतिः। अग्रे विश्वेभिः सुमना अनीकैः। अग्निं
 होतारम्मन्ये दास्वन्तं वसोः सूनुं सहसो जातवेदसम्। विप्रं
 न जातवेदसम्। य ऊर्ध्वयां स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा। घृतस्य
 विभ्राष्टिमनु शुक्रशोचिष आजुह्वानस्य सर्पिषः। अग्रे त्वन्नो अन्तमः।
 उत त्राता शिवो भव वरूथ्यः। तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः। सुम्नाय
 नूनमीमहे सखिभ्यः। वसुरग्निर्वसुश्रवाः। अच्छां नक्षि द्युमत्तमो रयिं
 दाः॥ (१७)

जनानामङ्गिरस इषं सुशमीं तिग्मजम्भ पुपूया अर्वाङ्गसुश्रवाः पञ्च च॥ [४]

इन्द्राग्निभ्यां त्वा सयुजां युजा युनज्म्याघाराभ्यां
 तेजसा वर्चसोक्थेभिः स्तोमैर्भिश्छन्दोभी रय्यै पोषाय
 सजातानाम्मध्यमस्थेयाय मया त्वा सयुजां युजा युनज्म्यम्बा
 दुला नितलिभ्रयन्ती मेघयन्ती वरुषयन्ती चुपुणीका नामासि
 प्रजापतिना त्वा विश्वाभिर्धीभिरुप दधामि पृथिव्युदपुरमन्त्रेन विष्टा
 मनुष्यास्ते गोतारोऽग्निर्वियन्तोऽस्यां तामहम्प्र पद्ये सा (१८)

मे शर्म च वर्म चास्त्वधिद्यौरन्तरिक्षं ब्रह्मणा विष्टा मरुतस्ते

गो॒प्तारो॑ वा॒युर्विय॑त्तोऽस्यां॒ ताम॒हम्प्र॑ प॒द्ये सा मे॒ शर्म॑ च॒ वर्म॑
चास्तु॒ द्यौरप॑राजिता॒मृते॑न वि॒ष्टादि॑त्यास्ते गो॒प्तारः॑ सू॒र्यो विय॑त्तो-
ऽस्यां॒ ताम॒हम्प्र॑ प॒द्ये सा मे॒ शर्म॑ च॒ वर्म॑ चास्तु॥ (१९)

सा ऽष्टाच॑त्वारि॒शच्च॥

[५]

बृह॒स्पति॑स्त्वा सादयतु पृथि॒व्याः पृ॒ष्ठे ज्योति॑ष्मतीं विश्व॑स्मै
प्रा॒णाय॑पा॒नाय॒ विश्वं॑ ज्योति॑र्यच्छा॒ग्निस्तेऽधि॑पतिर्विश्व॑कर्मा॒ त्वा
सादय॑त्वन्तरि॒क्षस्य॑ पृ॒ष्ठे ज्योति॑ष्मतीं विश्व॑स्मै प्रा॒णाय॑पा॒नाय॒ विश्वं॑
ज्योति॑र्यच्छ वा॒युस्तेऽधि॑पतिः प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु दि॒वः पृ॒ष्ठे
ज्योति॑ष्मतीं विश्व॑स्मै प्रा॒णाय॑पा॒नाय॒ विश्वं॑ ज्योति॑र्यच्छ परमे॑ष्ठी
तेऽधि॑पतिः पु॒रोवा॑त॒सनि॑रस्यभ्र॒सनि॑रसि विद्यु॑त्सनिः (२०)

अ॒सि स्त॒नयि॑तु॒सनि॑रसि वृ॒ष्टि॒सनि॑रस्य॒ग्रेर्या॑न्यसि
दे॒वाना॑म॒ग्रेर्या॑न्यसि वा॒यो॒र्या॑न्यसि दे॒वाना॑ वा॒यो॒र्या॑न्यस्यन्तरि॒क्षस्य॑
र्या॑न्यसि दे॒वाना॑मन्तरि॒क्षर्या॑न्यस्यन्तरि॒क्षम॑स्यन्तरि॒क्षाय॑ त्वा
स॒लिला॑य॒ त्वा स॒र्णीका॑य॒ त्वा स॒तीका॑य॒ त्वा के॒ताय॑ त्वा प्रच॑तसे
त्वा वि॒वस्व॑ते त्वा दि॒वस्त्वा ज्योति॑ष आदि॒त्येभ्य॑स्त्व॒र्चे त्वा रु॒चे
त्वा द्यु॒ते त्वा भा॒से त्वा ज्योति॑षे त्वा यशो॒दां त्वा यश॑सि तेजो॒दां
त्वा तेज॑सि पयो॒दां त्वा पय॑सि वर्चो॒दां त्वा वर्च॑सि द्रवि॒णो॒दां त्वा
द्रवि॑णे सादयामि तेन॑र्षि॒णा तेन॑ ब्रह्म॑णा॒ तया॑ दे॒वता॑याङ्गि॒रस्व॑द्धु॒वा
सी॑द॥ (२१)

विद्युत्सनिर्द्युत्वैकात्रिंशच्च॥ [६]

भूयस्कृदसि वरिवस्कृदसि प्राच्यस्यूर्वास्यन्तरिक्षसदस्यन्तरिक्षे
सीदाप्सुषदसि श्येनसदसि गृध्रसदसि सुपर्णसदसि नाकसदसि
पृथिव्यास्त्वा द्रविणे सादयाम्यन्तरिक्षस्य त्वा द्रविणे सादयामि
दिवस्त्वा द्रविणे सादयामि दिशां त्वा द्रविणे सादयामि द्रविणोदां
त्वा द्रविणे सादयामि प्राणं मे पाह्यपानं मे पाहि व्यानम्मे (२२)

पाह्यायुर्मे पाहि विश्वायुर्मे पाहि सर्वायुर्मे पाह्यग्रे यत्ते परं
हन्नाम् तावेहि सः रभावहै पाञ्चजन्येष्वप्यैध्यग्रे यावा अयावा
एवा ऊमाः सब्दः सर्गरः सुमेकः॥ (२३)

व्यानम्मे द्वात्रिंशच्च॥ [७]

अग्निना विश्वाषाट्सूर्येण स्वराद्रुत्वा शचीपतिर्ऋषभेण
त्वष्टा यज्ञेन मघवान्दक्षिणया सुवर्गो मन्युना वृत्रहा सौहार्देन
तनूधा अन्नेन गयः पृथिव्यासनोदृग्भिरन्नादो वषट्कारेणर्द्धः साम्ना
तनूपा विराजा ज्योतिष्मान् ब्रह्मणा सोमपा गोभिर्यज्ञं दाधार
क्षत्रेण मनुष्यान्श्चेन च रथेन च वज्र्यतुभिः प्रभुः संवत्सरेण
परिभूस्तपसानाधृष्टः सूर्यः सन्तनूभिः॥ (२४)

अग्निनैकात्रपञ्चाशत्॥ [८]

प्रजापतिर्मनसान्धोऽच्छेतो धाता दीक्षायां सविता भृत्यां
पूषा सोमक्रयण्यां वरुण उपनद्धोऽसुरः क्रीयमाणो मित्रः

क्रीतः शिपिविष्ट आसादितो नरन्धिषः प्रोह्यमाणोऽधिपतिरागतः
 प्रजापतिः प्रणीयमानोऽग्निराग्नीध्रे बृहस्पतिराग्नीध्रात्प्रणीयमान
 इन्द्रो हविर्धानेऽदितिरासादितो विष्णुरुपावह्रियमाणोऽथर्वोपोत्तो
 यमोऽभिषुतोऽपूतपा आधूयमानो वायुः पूयमानो मित्रः
 क्षीरश्रीर्मन्थी संक्तुश्रीर्वैश्वदेव उन्नीतो रुद्र आहुतो वायुरावृत्तो
 नृचक्षाः प्रतिख्यातो भक्ष आगतः पितॄणां नाराशंसोऽसुरात्तः
 सिन्धुरवभृथमवप्रयन्त्समुद्रोऽवगतः सलिलः प्रप्लुतः सुवरुद्वच
 गतः॥ (२५)

रुद्र एकविंशतिश्च॥

[९]

कृत्तिका नक्षत्रमग्निर्देवताग्ने रुचः स्थ प्रजापतेर्धातुः सोमस्यर्च
 त्वा रुचे त्वा द्युते त्वा भासे त्वा ज्योतिषे त्वा रोहिणी
 नक्षत्रं प्रजापतिर्देवता मृगशीर्षं नक्षत्रं सोमो देवताद्रा
 नक्षत्रं रुद्रो देवता पुनर्वसू नक्षत्रमदितिर्देवता तिष्यो नक्षत्रं
 बृहस्पतिर्देवताश्रेषा नक्षत्रं सर्पा देवता मघा नक्षत्रं पितरो देवता
 फल्गुनी नक्षत्रम् (२६)

अर्यमा देवता फल्गुनी नक्षत्रम्भगो देवता हस्तो नक्षत्रं
 सविता देवता चित्रा नक्षत्रमिन्द्रो देवता स्वाती नक्षत्रं वायुर्देवता
 विशाखे नक्षत्रमिन्द्राग्नी देवताऽनूराधा नक्षत्रमित्रो देवता रोहिणी
 नक्षत्रमिन्द्रो देवता विचृतौ नक्षत्रं पितरो देवताषाढा नक्षत्रमापो
 देवताषाढा नक्षत्रं विश्वे देवा देवता श्रोणा नक्षत्रं विष्णुर्देवता

श्रविष्ठा नक्षत्रं वसंवः (२७)

देवता शतभिषङ्गक्षत्रमिन्द्रो देवता प्रोष्ठपदा नक्षत्रमज
एकपादेवता प्रोष्ठपदा नक्षत्रमहिर्बुध्नियो देवता रेवती नक्षत्रं पूषा
देवताश्वयुजो नक्षत्रमश्विनो देवतापभरणीर्नक्षत्रं यमो देवता पूर्णा
पश्चाद्यत्ते देवा अदधुः॥ (२८)

फल्यनी नक्षत्रं वसंवस्रयस्त्रिंशच्च॥ [१०]

मधुश्च माधवश्च वासन्तिकावृतू शुक्रश्च शुचिश्च ग्रैष्मावृतू नभश्च
नभस्यश्च वार्षिकावृतू इषश्चोर्जश्च शारदावृतू सहश्च सहस्यश्च
हैमन्तिकावृतू तपश्च तपस्यश्च शैशिरावृतू अग्रेरन्तःश्लेषोऽसि
कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधीः कल्पन्तामग्नयः
पृथङ्म ज्यैष्ठ्याय सव्रताः (२९)

यैऽग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी शैशिरावृतू अभि
कल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभि सं विंशन्तु संयच्च प्रचेताश्चाग्नेः
सोमस्य सूर्यस्योग्रा च भीमा च पितृणां यमस्येन्द्रस्य ध्रुवा
च पृथिवी च देवस्य सवितुर्मरुतां वरुणस्य धर्त्री च धरित्री
च मित्रावरुणयोर्मित्रस्य धातुः प्रार्ची च प्रतीची च वसूनां
रुद्राणाम् (३०)

आदित्यानान्ते तेऽधिपतयस्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु ते यं
द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि सहस्रस्य प्रमा असि

सहस्रस्य प्रतिमा असि सहस्रस्य विमा असि सहस्रस्योन्मा असि
साहस्रोऽसि सहस्राय त्वेमा मे अग्र इष्टका धेनवः सन्त्वेका च
शतं च सहस्रं चायुतं च (३१)

नियुतं च प्रयुतं चार्बुदं च न्यर्बुदं च समुद्रश्च मध्यं
चान्तश्च परार्धश्चेमा मे अग्र इष्टका धेनवः सन्तु षष्टिः
सहस्रमयुतमक्षीयमाणा ऋतस्थाः स्थर्तावृधो घृतश्रुतो मधुश्रुत
ऊर्जस्वतीः स्वधाविनीस्ता मे अग्र इष्टका धेनवः सन्तु विराजो
नाम कामदुघा अमुत्रामुष्मिल्लोके॥ (३२)

सब्रता रुद्राणामयुतं च पञ्चचत्वारिंशच्च॥ [११]

समिद्दिशामाशया नः सुवर्विन्मधोरतो माधवः पात्वस्मान्।
अग्निर्देवो दुष्टरीतुरदाभ्य इदं क्षत्रं रक्षतु पात्वस्मान्।
रथंतरं सामभिः पात्वस्मान्गायत्री छन्दसां विश्वरूपा। त्रिवृन्नो
विष्टया स्तोमो अह्नां समुद्रो वात इदमोजः पिपर्तु। उग्रा
दिशामभिभूतिर्वयोधाः शुचिः शुक्रे अहन्योजसीना। इन्द्राधिपतिः
पिपृतादतो नो महि (३३)

क्षत्रं विश्वतो धारयेदम्। बृहत्सामं क्षत्रभृद्वृद्धवृष्णिं त्रिष्टुभौजः
शुभितमुग्रवीरम्। इन्द्र स्तोमेन पञ्चदशेन मध्यमिदं वातेन सगरेण
रक्षा। प्राचीं दिशां सहयशा यशस्वती विश्वे देवाः प्रावृषाहां
सुवर्वती। इदं क्षत्रं दुष्टरमस्त्वोजोऽनाधृष्टं सहस्रियं सहस्वत।

वैरूपे सामन्निह तच्छकेम् जगत्त्यैनं विक्ष्वा वैशयामः। विश्वे देवाः
सप्तदशेन (३४)

वर्च इदं क्षत्रं सलिलवातमुग्रम्। धर्त्री दिशां क्षत्रमिदं
दाधारोपस्थाशानाम्मित्रवदस्त्वोजः। मित्रावरुणा शरदाह्ना चिकित्वा
अस्मै राष्ट्राय महि शर्म यच्छतम्। वैराजे सामन्त्रधि मे मनीषानुष्टुभा
सम्भृतं वीर्यं सहः। इदं क्षत्रम्मित्रवदार्रदानु मित्रावरुणा
रक्षन्तुमाधिपत्यैः। सम्राड्विशां सहसाम्नी सहस्वत्यृतुरहेमन्तो
विष्टया नः पिपर्तु। अवस्युवाताः (३५)

बृहतीर्नु शक्ररीरिमं यज्ञमवन्तु नो घृताचीः। सुवर्वती
सुदुर्घा नः पयस्वती दिशां देव्यवतु नो घृताचीः। त्वं
गोपाः पुरणुतोत पश्चाद्बृहस्पते याम्या युङ्क्ति वाचम्। ऊर्ध्वा
दिशां रन्तिराशौषधीनां संवत्सरेण सविता नो अहाम्।
रेवत्सामातिच्छन्दा उ छन्दोजातशत्रुः स्योना नो अस्तु।
स्तोमत्रयस्त्रिंशे भुवनस्य पत्नि विवस्वद्वाते अभि नः (३६)

गृणाहि। घृतवती सवितराधिपत्यैः पयस्वती रन्तिराशा नो
अस्तु। ध्रुवा दिशां विष्णुपत्न्यघोरास्येशाना सहसो या मनोता।
बृहस्पतिर्मातरिश्वोत वायुः संधुवाना वाता अभि नो गृणन्तु।
विष्टम्भो दिवो धरुणः पृथिव्या अस्येशाना जगतो विष्णुपत्नी।
विश्वव्यं चा इषयन्ती सुभूतिः शिवा नो अस्त्वदितिरुपस्थे। वैश्वानरो

नं ऊ॒त्या पृ॒ष्ठो दि॒व्यनु॑ नोऽद्यानु॑मतिरन्वि॑दनु॒मते॒ त्वङ्क्या॑ नश्चि॒त्र
आ भु॑व॒त्को अ॒द्य यु॒ङ्क्ते॑ ॥ (३७)

महिं सप्तदशेनावस्युवाता अभि नोऽनु नश्चतुर्दश च ॥ [१२]

नमस्ते रुद्र नमो हिरण्यबाहवे नमः सहमानाय नम आख्याधिनीभ्यो नमो भवाय नमो ज्येष्ठाय
नमो दुन्दुभ्याय नमः सोमाय नम इरिण्याय द्रापे सहस्राण्येकादश ॥ [१३] नमस्ते रुद्र नमो भवाय
द्रापे सप्तविंशतिः ॥ २७ ॥ नमस्ते रुद्र तं वो जम्भे दधामि ॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः । नमस्ते अस्तु धन्वने
बाहुभ्यामुत ते नमः । या त इषुः शिवतमा शिवम्बभूव ते धनुः ।
शिवा शरव्या या तव तया नो रुद्र मृडया । या ते रुद्र शिवा
तनूरघोरापापकाशिनी । तया नस्तनुवा शन्तमया गिरिशन्ताभि
चाकशीहि । यामिषु गिरिशन्त हस्ते (१)

बिभर्ष्यस्तवे । शिवा गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं
जगत् । शिवेन वचसा त्वा गिरिशाच्छा वदामसि । यथा नः
सर्वमिज्जगदयक्ष्म सुमना असत् । अद्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो
भिषक् । अहीश्च सर्वाञ्जम्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्यः । असौ यस्ताम्रो
अरुण उत बभ्रुः सुमङ्गलः । ये चेमा रुद्रा अभितो दिक्षु (२)

श्रिताः सहस्रशोऽवैषां हेडं ईमहे। असौ योऽवसर्पति
नीलग्रीवो विलोहितः। उत्तैनं गोपा अदृशन्नदृशन्नुदहार्यः। उत्तैनं
विश्वा भूतानि स दृष्टो मृडयाति नः। नमो अस्तु नीलग्रीवाय
सहस्राक्षाय मीढुषे। अथो ये अस्य सत्त्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः।
प्र मुञ्च धन्वंनस्त्वमुभयोरार्वियोज्याम्। याश्च ते हस्त इषवः (३)

परा ता भगवो वप। अवतत्य धनुस्त्वं सहस्राक्ष शतेषुधे।
निशीर्य शल्यानाम्मुखां शिवो नः सुमनां भव। विज्यं धनुः कपर्दिनो
विशल्यो बाणवां उत। अनेशन्नस्येषव आभुरस्य निषङ्गथिः। या ते
हेतिर्मीढुष्टम् हस्ते बभूव ते धनुः। तयास्मान् विश्वतस्त्वमयक्षमया
परिं भुज। नमस्ते अस्त्वायुधायानां तताय धृष्णवे। उभाभ्यामुत
ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने। परिं ते धन्वनो हेतिरस्मान्वृणक्तु
विश्वतः। अथो य इषुधिस्तवारे अस्मन्नि धेहि तम्॥ (४)

हस्ते दिक्षिषव उभाभ्यां द्वाविंशतिश्च॥ [१]

नमो हिरण्यबाहवे सेनान्यै दिशां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो
हरिकेशेभ्यः पशूनाम्पतये नमो नमः सस्मिञ्जराय त्विषीमते
पथीनाम्पतये नमो नमो बभ्रुशाय विव्याधिनेऽन्नानाम्पतये नमो
नमो हरिकेशायोपवीतिने पुष्टानाम्पतये नमो नमो भवस्य हेत्यै
जगताम्पतये नमो नमो रुद्रायां तताविने क्षेत्राणाम्पतये नमो नमः
सूतायाहन्त्याय वनानाम्पतये नमो नमः (५)

रोहिताय स्थपतये वृक्षाणाम्पतये नमो नमो मन्त्रिणै वाणिजाय
 कक्षाणाम्पतये नमो नमो भुवन्तये वारिवस्कृतायौषधीनाम्पतये
 नमो नम उच्चैर्घोषायाक्रन्दयते पत्तीनाम्पतये नमो नमः कृत्स्नवीताय
 धावते सत्त्वंनाम्पतये नमः॥ (६)

वनानाम्पतये नमो नम एकात्रिंशच्च॥ [२]

नमः सहमानाय निव्याधिन आव्याधिनीनाम्पतये नमो नमः
 ककुभाय निषङ्गिणै स्तेनानाम्पतये नमो नमो निषङ्गिण इषुधिमते
 तस्कराणाम्पतये नमो नमो वञ्चते परिवञ्चते स्तायूनाम्पतये नमो
 नमो निचेरवे परिचरायारण्यानाम्पतये नमो नमः सृकाविभ्यो
 जिघांसद्भ्यो मुष्णताम्पतये नमो नमोऽसिमद्भ्यो नक्तं चरद्भ्यः
 प्रकृन्तानाम्पतये नमो नम उष्णीषिणै गिरिचराय कुलुश्चानाम्पतये
 नमो नमः (७)

इषुमद्भ्यो धन्वाविभ्यश्च वो नमो नम आतन्वानेभ्यः
 प्रतिदधानेभ्यश्च वो नमो नम आयच्छद्भ्यो विसृजद्भ्यश्च वो नमो
 नमोऽस्यद्भ्यो विध्यद्भ्यश्च वो नमो नम आसीनेभ्यः शयानेभ्यश्च
 वो नमो नमः स्वपद्भ्यो जाग्रद्भ्यश्च वो नमो नमस्तिष्ठद्भ्यो
 धावद्भ्यश्च वो नमो नमः सभाभ्यः सभापतिभ्यश्च वो नमो नमो
 अश्वेभ्योऽश्वपतिभ्यश्च वो नमः॥ (८)

कुलुश्चानाम्पतये नमो नमोऽश्वपतिभ्यस्त्रीणि च॥ [३]

नम आव्याधिनीभ्यो विविध्यन्तीभ्यश्च वो नमो नम

उ॒ग॒णा॒भ्य॒स्तृ॒ह॒ती॒भ्य॑श्च वो॒ नमो॒ नमो॑ गृ॒त्से॒भ्यो॑ गृ॒त्स॒प॒ति॒भ्य॑श्च
 वो॒ नमो॒ नमो॑ ब्रा॒ते॒भ्यो॑ ब्रा॒त॒प॒ति॒भ्य॑श्च वो॒ नमो॒ नमो॑ गु॒णे॒भ्यो॑
 गु॒ण॒प॒ति॒भ्य॑श्च वो॒ नमो॒ नमो॑ वि॒रू॒पे॒भ्यो॑ वि॒श्वरू॒पे॒भ्य॑श्च वो॒ नमो॒
 नमो॑ म॒ह॒द्भ्यः॑ क्षु॒ल्ल॒के॒भ्य॑श्च वो॒ नमो॒ नमो॑ र॒थि॒भ्यो॑ऽर॒थे॒भ्य॑श्च वो॒
 नमो॒ नमो॑ र॒थे॒भ्यः॑ (९)

र॒थ॒प॒ति॒भ्य॑श्च वो॒ नमो॒ नमः॑ से॒ना॒भ्यः॑ से॒ना॒नि॒भ्य॑श्च वो॒ नमो॒ नमः॑
 क्ष॒त्तृ॒भ्यः॑ स॒ङ्ग॒ही॒तृ॒भ्य॑श्च वो॒ नमो॒ नम॒स्तक्ष॑भ्यो र॒थका॒रे॒भ्य॑श्च वो॒ नमो॒
 नमः॑ कु॒ला॒ले॒भ्यः॑ क॒मरि॑भ्यश्च वो॒ नमो॒ नमः॑ पु॒ञ्जि॒ष्टे॒भ्यो॑ नि॒षादे॒भ्य॑श्च
 वो॒ नमो॒ नम॑ इ॒षुकृ॒द्भ्यो॑ ध॒न्व॒कृ॒द्भ्य॑श्च वो॒ नमो॒ नमो॑ मृ॒ग॒यु॒भ्यः॑
 श्व॒नि॒भ्य॑श्च वो॒ नमो॒ नमः॑ श्व॒भ्यः॑ श्व॒प॒ति॒भ्य॑श्च वो॒ नमः॑॥ (१०)

रथेभ्यः श्वपतिभ्यश्च द्वे च॥ _____ [४]

नमो॑ भ॒वाय॑ च रु॒द्राय॑ च॒ नमः॑ श॒र्वाय॑ च प॒शुप॑तये च॒ नमो॑
 नी॒ल॒ग्री॒वाय॑ च शि॒ति॒क॒ण्ठा॒य च॒ नमः॑ क॒पर्दि॑ने च॒ व्यु॑त्त॒केशा॒य च॒
 नमः॑ स॒हस्रा॒क्षाय॑ च श॒तध॑न्वने च॒ नमो॑ गि॒रि॒शाय॑ च शि॒पिवि॑ष्टाय॑
 च॒ नमो॑ मी॒ढु॒ष्टमा॒य च॑षु॒मते॑ च॒ नमो॑ ह॒स्वाय॑ च वा॒म॒नाय॑ च॒ नमो॑
 बृ॒हते॑ च॒ वर्षी॑यसे च॒ नमो॑ वृ॒द्धाय॑ च स॒ंवृ॒ध्वने॑ च (११)

नमो॑ अ॒ग्रि॒याय॑ च प्र॒थ॒माय॑ च॒ नमः॑ आ॒शवे॑ चा॒जि॒राय॑ च॒
 नमः॑ शी॒घ्रि॒याय॑ च॒ शी॒भ्याय॑ च॒ नमः॑ ऊ॒र्म्या॒य चा॒वस्व॑न्याय॑ च॒ नमः॑
 स्रो॒त॒स्याय॑ च॒ द्वी॒प्याय॑ च॥ (१२)

सं वृध्वने च पञ्चविंशतिश्च॥ [५]

नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च
नमो मध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्याय च बुध्नियाय च
नमः सोभ्याय च प्रतिसूर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च
नम उर्वर्याय च खल्याय च नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नमो
वन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च (१३)

नम आशुषेणाय चाशुरथाय च नमः शूराय चावभिन्दते च
नमो वर्मिणे च वरूथिने च नमो बिल्मिने च कवचिने च नमः
श्रुताय च श्रुतसेनाय च॥ (१४)

प्रतिश्रवाय च पञ्चविंशतिश्च॥ [६]

नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च नमो धृष्णवे च प्रमृशाय च नमो
दूताय च प्रहिताय च नमो निषङ्गिणे चेषुधिमतं च नमस्तीक्ष्णेषवे
चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च नमः सुत्याय च
पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः सूद्याय च सरस्याय
च नमो नाद्याय च वैशन्ताय च (१५)

नमः कूप्याय चावट्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय च नमो
मेघ्याय च विद्युत्याय च नम ईध्रियाय चातप्याय च नमो वात्याय
च रेष्मियाय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च॥ (१६)

वैशन्ताय च त्रिंशच्च॥ [७]

नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च नमः
 शङ्गाय च पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च नमो अग्रेवधाय
 च दूरेवधाय च नमो हृत्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो
 नमस्ताराय नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय च मयस्कराय
 च नमः शिवाय च शिवतराय च (१७)

नमस्तीर्थाय च कूल्याय च नमः पार्याय चावार्याय च नमः
 प्रतरणाय चोत्तरणाय च नम आतार्याय चालाद्याय च नमः शष्याय
 च फेन्याय च नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च॥ (१८)

शिवतराय च त्रिंशच्च॥ [८]

नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च नमः किंशिलाय च क्षयणाय
 च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नमो गोष्ठ्याय च गृह्याय च
 नमस्तल्प्याय च गेह्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च नमो
 हृदय्याय च निवेष्ट्याय च नमः पांसव्याय च रजस्याय च नमः
 शुष्क्याय च हरित्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च (१९)

नम ऊर्व्याय च सूर्म्याय च नमः पुण्याय च पर्णशद्याय च
 नमोऽपगुरमाणाय चाभिघ्नते च नम आक्खिदते च प्रक्खिदते च
 नमो वः किरिकेभ्यो देवानां हृदयेभ्यो नमो विक्षीणकेभ्यो नमो
 विचिन्वत्केभ्यो नम अनिरुहतेभ्यो नम आमीवत्केभ्यः॥ (२०)

उल्प्याय च त्रयस्त्रिंशच्च॥ [९]

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्रनीललोहित। एषां पुरुषाणामेषाम्पशूनां
 मा भेर्मारो मो एषां किं चनाममत्। या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा
 विश्वाहभेषजी। शिवा रुद्रस्य भेषजी तया नो मृड जीवसे।
 इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्र भंरामहे मतिम्। यथा
 नः शमसद्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टम्नामै अस्मिन् (२१)

अनातुरम्। मृडा नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा
 विधेम ते। यच्छं च योश्च मनुरायजे पिता तदश्याम तव रुद्र
 प्रणीतौ। मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न
 उक्षितम्। मा नो वधीः पितरम्मोत मातरं प्रिया मा नस्तनुवः (२२)

रुद्र रीरिषः। मा नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु
 मा नो अश्वेषु रीरिषः। वीरान्मा नो रुद्र भामितो वधीरहविष्मन्तो
 नमसा विधेम ते। आरात्ते गोघ्न उत पूरुषघ्ने क्षयद्वीराय सुम्रमस्मे
 ते अस्तु। रक्षां च नो अधिं च देव ब्रूहधां च नः शर्म यच्छ
 द्विबर्हाः। स्तुहि (२३)

श्रुतं गर्तसदं युवानम्मृगं न भीममुपहृत्तुमुग्रम्। मृडा
 जरित्रे रुद्र स्तवानो अन्यं ते अस्मन्नि वपन्तु सेनाः। परि णो
 रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु परि त्वेषस्य दुर्मतिरंघायोः। अव स्थिरा
 मघवंद्व्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृडय। मीढुष्टम शिवतम
 शिवो नः सुमना भव। परमे वृक्ष आयुधं निधाय कृत्तिं वसान

आ चरु पिनाकम् (२४)

बिभ्रुदा गंहि। विकिरिद विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः।
यास्ते सहस्रं हेतयोऽन्यमस्मन्नि वपन्तु ताः। सहस्राणि सहस्रधा
बाहुवोस्तव हेतयः। तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा
कृधि॥ (२५)

अस्मिं स्तनुवः स्तुहि पिनाकमेकात्रिंशच्च॥ [१०]

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम्। तेषां
सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि। अस्मिन्महत्यर्णवेऽन्तरिक्षे भुवा
अधि। नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः क्षमाचराः। नीलग्रीवाः
शितिकण्ठा दिवः रुद्रा उपश्रिताः। ये वृक्षेषु सस्मिञ्जरा नीलग्रीवा
विलोहिताः। ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः। ये अन्नेषु
विविध्यन्ति पात्रेषु पिबन्तो जनान्। ये पथाम्पथिरक्षय ऐलबृदा
यव्युधः। ये तीर्थानि (२६)

प्रचरन्ति सृकावन्तो निषङ्गिणः। य एतावन्तश्च भूयांसश्च
दिशो रुद्रा वितस्थिरे। तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि
तन्मसि। नमो रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येऽन्तरिक्षे ये दिवि
येषामन्नं वातो वरुषमिषवस्तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश
प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो
यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि (२७)

तीर्थानि यश्च षट्॥ [११]

[अश्मन् य इमोर्देनमाशुः प्राचीं जीमूतस्य यदक्रन्दो मा नो मित्रो ये वाजिनं नवं (९)]

अश्मन्मनोयुजं प्राचीमनु शर्म यच्छतु तेषामभिगूर्तिः षट्त्वारिंशत्। अश्मन् हविष्मान्॥]

॥ षष्ठमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः ॥

अश्मन्नूर्जं पर्वते शिश्रियाणां वाते पर्जन्ये वरुणस्य शुष्मे। अद्ध्य ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्योऽधि सम्भृतां तां न इषमूर्जं धत्त मरुतः सःरराणाः। अश्मंस्ते क्षुदमुं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मः। समुद्रस्य त्वाऽवाकयाग्रे परि व्ययामसि। पावको अस्मभ्यः शिवो भव। हिमस्य त्वा जरायुणाग्रे परि व्ययामसि। पावको अस्मभ्यः शिवो भव। उप (१)

ज्मन्नुप वेतसेऽवत्तरं नदीष्व। अग्रे पित्तमपामसि। मण्डूकि ताभिरा गंहि सेमं नो यज्ञम्। पावकवर्णः शिवं कृधि। पावक आ चितयन्त्या कृपा। क्षामन्त्रुरुच उपसो न भानुना। तूर्वत्र यामन्नेतशस्य नू रण आ यो घृणे। न तत्तृषाणो अजरः। अग्रे पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्वया। आ देवान् (२)

वक्षि यक्षि च। स नः पावक दीदिवोऽग्रे देवाः इहा वह। उप यज्ञः हविश्च नः। अपामिदं न्ययनः समुद्रस्य निवेशनम्। अन्यं ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यः शिवो भव। नमस्ते

हरंसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वर्चिषे। अन्यं ते अस्मत्तपन्तु हेतयः
पावको अस्मभ्यः शिवो भव। नृषदे वट (३)

अप्सुषदे वङ्गनसदे वङ्गरहिषदे वट्थ्सुर्विदे वट। ये देवा
देवानां यज्ञियां यज्ञियांनाः संवत्सरीणमुप भागमासते। अहुतादो
हविषो यज्ञे अस्मिन्स्वयं जुहुध्वम्मधुनो घृतस्य। ये देवा देवेष्वधि
देवत्वमायन् ये ब्रह्मणः पुरएतारो अस्य। येभ्यो नर्ते पवते धाम
किं च न ते दिवो न पृथिव्या अधि सुषु। प्राणदाः (४)

अपानदा व्यानदाश्चक्षुर्दा वर्चोदा वरिवोदाः। अन्यं ते
अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यः शिवो भव। अग्निस्तिग्मेन
शोचिषा यः सद्विश्वं न्यत्रिणम्। अग्निर्नो वसते रयिम्।
सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यष्टा देवाः आयजिष्ठः स्वस्ति।
अदब्धो गोपा उत नः परस्पा अग्ने द्युमदुत रेवदिदीहि॥ (५)

उप देवान् वद्वाणदाश्चतुश्चत्वारिंशच्च॥ [१]

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वदृषिर्होता निषसादा पिता नः। स
आशिषा द्रविणमिच्छमानः परमच्छदो वर आ विवेश। विश्वकर्मा
मनसा यद्विहाया धाता विधाता परमोत सन्दृक्। तेषामिष्टानि
समिषा मदन्ति यत्र सप्तरूषीन्पर एकमाहुः। यो नः पिता जनिता
यो विधाता यो नः सतो अभ्या सञ्जजान। (६)

यो देवानां नामधा एक एव तः सम्प्रश्नम्भुवना यन्त्यन्या।

त आयजन्त॒ द्रवि॑णं॒ सम॑स्मा॒ ऋष॑यः पूर्वे॒ जरि॑तारो॒ न भू॑ना।
 अ॒सूर्ता॒ सूर्ता॒ रज॑सो वि॒माने॒ ये भू॑तानि॒ सम॑कृ॒ण्वन्नि॑मानि। न तं
 वि॒दाथ॒ य इ॒दं ज॒जाना॑न्यद्युष्माक॒मन्तरं॑ भवाति। नी॒हारेण॑ प्रावृ॒ता
 जल्प्या॑ चासु॒तृपं॑ उक्थ॒शास॑श्चरन्ति। प॒रो दि॒वा प॒र ए॒ना (७)

पृ॒थि॒व्या प॒रो दे॒वेभि॑रसु॒रैर्गु॒हा यत्। कः॑ स्वि॒द्वर्भं॑ प्रथ॒मं द॑ध्र
 आपो॒ यत्र॑ दे॒वाः सम॑गच्छन्त॒ विश्वे॑। तमि॒द्वर्भं॑ प्रथ॒मं द॑ध्र आपो॒ यत्र॑
 दे॒वाः सम॑गच्छन्त॒ विश्वे॑। अ॒जस्य॒ नाभा॒वध्ये॑क॒मर्पितं॑ यस्मि॒न्निदं॑
 वि॒श्वम्भु॑वन॒मधि॑ श्रि॒तम्। वि॒श्वक॑र्मा ह्यज॒निष्ट॑ दे॒व आदि॑द्वन्ध॒र्वो
 अ॒भव॑द्वि॒तीयः। तृ॒तीयः पि॒ता ज॑नि॒तौष॑धीनाम् (८)

अ॒पां गर्भं॑ व्य॒दधा॑त्पुरु॒त्रा। चक्षु॑षः पि॒ता मन॑सा॒ हि धी॑रो घृ॒तमे॑ने
 अ॒जन॑न्नन्न॒माने। य॒देदन्ता॑ अ॒दद॑हन्त॒ पूर्वं आदि॑द्यावा॒पृथि॒वी
 अ॒प्रथे॑ताम्। वि॒श्वत॑श्चक्षुरु॒त वि॒श्वतो॑मुखो॒ वि॒श्वतो॑हस्त॒ उत
 वि॒श्वत॑स्पात्। सं बा॒हुभ्यां॑ नम॑ति॒ सम्पत॑त्रैर्द्यावा॒पृथि॒वी ज॒नय॑ दे॒व
 एकः॑। किः॑ स्वि॒दासी॑दधि॒ष्ठान॑मा॒रम्भ॑णं॒ कत॑मथि॒स्वत्कि॑मासीत्।
 यदी॒ भूमि॑ ज॒नय॑न्न (९)

वि॒श्वक॑र्मा वि॒द्यामौ॑र्णो॒न्महि॑ना वि॒श्वच॑क्षाः। किः॑ स्वि॒द्वनं॑
 क उ॒ स वृ॑क्ष आसी॒द्यतो॑ द्यावा॒पृथि॒वी नि॑ष्टत॒क्षुः। मनी॑षिणो॒
 मन॑सा पृच्छ॒तेदु॒ तद्य॑दध्यतिष्ठ॒द्भुवनानि॑ धा॒रय॑न्। या ते॒ धामा॑नि
 पर॒माणि॒ याव॑मा॒ या म॑ध्य॒मा वि॑श्वकर्मन्नु॒तेमा॑। शि॒क्षा स॒खिभ्यो॑

ह॒विषि॑ स्वधावः स्वयं यजस्व त॒नुव॑ जुषा॒णः। वा॒चस्पति॑
वि॒श्वक॑र्माणमृतये॑ (१०)

म॒नो॒युजं॑ वा॒जे अ॒द्या हु॑वेम। स नो नेदि॑ष्ठा ह॒वनानि॑
जोषते वि॒श्वश॑म्भूरवसे सा॒धुक॑र्मा। वि॒श्वक॑र्मन् ह॒विषा॑ वावृधा॒नः
स्वयं यजस्व त॒नुव॑ जुषा॒णः। मुह्य॑न्त्व॒न्ये अ॒भितः॑ स॒पत्ना॑
इहा॒स्माक॑म्मघवा॑ सूरि॑रस्तु। वि॒श्वक॑र्मन् ह॒विषा॑ वर्ध॑नेन
त्रा॒तार॑मिन्द्र॑मकृ॒णोरव॑ध्यम्। तस्मै॑ वि॒शः स॑म॒नम॑न्त पूर्वी॒रय॑मु॒ग्रो
वि॒हव्यो॑ यथास॑त्। स॒मुद्रा॑य व॒युना॑य सिन्धू॒नाम्पत॑ये नमः।
न॒दीना॑ꣳ सर्वा॑सां पि॒त्रे जु॑हुता वि॒श्वक॑र्मणे वि॒श्वाहा॑मर्त्यꣳ
ह॒विः॥ (११)

ज॒जानै॑नौषधीनां भूमिं ज॒नय॑न्वृतये नमो नव च॥—————[२]

उदे॑नमुत्त॒रां न॒याग्रे॑ घृतेनाहुता रा॒यस्पोषे॑ण सꣳ सृज प्र॒जया॑
च ध॑नेन च। इन्द्रे॑मम्प्र॒तरां॑ कृ॒धि स॒जा॒ताना॑मसद्वशी। स॑मे॒नं वर्च॑सा
सृज दे॒वेभ्यो॑ भाग॒धा अ॑सत्। यस्य॑ कु॒र्मो ह॒विर्गृ॑हे तम॑ग्रे वर्धया॒
त्वम्। तस्मै॑ दे॒वा अधि॑ ब्रवन्नयं च ब्रह्म॑ण॒स्पतिः॑। उदु॑ त्वा वि॒श्वे
दे॒वाः (१२)

अग्रे॑ भर॑न्तु चित्ति॑भिः। स नो भव शि॒वत॑मः सुप्र॒तीको
वि॒भाव॑सुः। पञ्च दि॒शो दैवी॑र्यज्ञम॑वन्तु दे॒वीर॑पा॒मंतिं दु॑र्म॒तिम्बाध॑मानाः।
रा॒यस्पोषे॑ य॒ज्ञप॑तिमा॒भज॑न्तीः। रा॒यस्पोषे॑ अधि॑ य॒ज्ञो अ॑स्था॒त्समि॑द्धे

अ॒ग्रावधि॑ मा॒महानः॑। उ॒क्थप॑त्र ई॒ड्यो गृ॒भीत॑स्त॒प्तं घ॒र्म
प॑रि॒गृह्या॑यजन्त। ऊ॒र्जा यद्य॑ज्ञमशमन्त दे॒वा दै॒व्याय॑ ध॒र्त्रे जो॒ष्टे॥
दे॒व॒श्रीः श्रीम॑णाः श॒तप॑याः (१३)

प॒रि॒गृह्य॑ दे॒वा य॒ज्ञमा॑यन्। सूर्य॑रश्मि॒रु॒ह॒रि॑केशः पु॒रस्ता॑त्सवि॒ता
ज्योति॑रु॒दया॑ꣳ अज॑स्रम्। तस्य॑ पू॒षा प्र॑स॒वं या॑ति दे॒वः
स॒म्पश्य॑न्वि॒श्वा भु॑व॒नानि॑ गो॒पाः। दे॒वा दे॒वेभ्यो॑ अध्व॒र्यन्तो॑
अ॒स्थुर्वी॑तꣳ श॑मि॒त्रे श॑मि॒ता य॒ज॒ध्वैः। तुरी॑यो य॒ज्ञो यत्र॑ ह॒व्यमे॑ति
ततः॑ पा॒व॒का आ॒शिषो॑ नो जुषन्ताम्। वि॒मानं॑ ए॒ष दि॒वो म॒ध्यं
आस्त॑ आप॒प्रि॒वा॒त्रोद॑सी अ॒न्तरि॑क्षम्। स वि॒श्वाची॑र॒भि (१४)

च॒ष्टे घृ॒ताची॑रन्त॒रा पू॒र्वम॑परं च के॒तुम्। उ॒क्षा सं॑मु॒द्रो
अ॒रुणः॑ सु॒पर्णः॑ पू॒र्वस्य॑ योनिं पि॒तुरा॑ वि॒वेश। म॒ध्यं दि॒वो
निहि॑तः पृ॒श्नि॒रश्मा॑ वि च॑क्रमे रज॑सः पा॒त्यन्तो॑। इन्द्रं॑ वि॒श्वा
अ॒वीवृ॑धन्त्समु॒द्रव्य॑च॒सं गि॑रः। र॒थीत॑मꣳ र॒थीनां॑ वा॒जा॒नाꣳ
स॒त्प॑ति॒म्पति॑म्। सु॒म॒न॒स्यो दे॒वाꣳ आ च॑ वक्ष॒द्यक्ष॑द॒ग्नि॑दे॒वो दे॒वाꣳ
आ च॑ वक्षत्। वा॒ज॑स्य मा प्र॒स॒वेनो॑द्वा॒भे॒णोद॑ग्रभीत्। अथा॑ स॒पत्नाꣳꣳ
इन्द्रो॑ मे नि॒ग्रा॒भे॒णाध॑राꣳ अकः। उ॒द्ग्रा॒भं च॑ नि॒ग्रा॒भं च॑ ब्र॒ह्म दे॒वा
अ॒वीवृ॑धन्। अथा॑ स॒पत्ना॑निन्द्रा॒ग्नी मे॑ विषू॒चीना॑न्व्यस्यताम्॥ (१५)

दे॒वाः श॒तप॑या अ॒भि वा॒ज॑स्य षड्विंशतिश्च॥ [३]

आ॒शुः शि॒शानो॑ वृष॒भो न॑ यु॒ध्मो घ॑नाघ॒नः क्षोभ॑णश्च॒र्षणी॑नाम्।

सङ्क्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शत९ सेना अजयत्साकमिन्द्रः।
 संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्श्ववनेन धृष्णुना।
 तदिन्द्रेण जयत तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा। स
 इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी सऽस्रष्टा स युध इन्द्रो गणेन।
 सऽसृष्टजिथ्सोमपा बाहुशर्ध्यूर्ध्वधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता। बृहस्पते
 परि दीय (१६)

रथेन रक्षोहामित्रा९ अपबाधमानः। प्रभञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो
 युधा जयन्त्रस्माकमेध्यविता रथानाम्। गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं
 जयन्तमज्मं प्रमृणन्तमोजसा। इम९ संजाता अनु वीरयध्वमिन्द्र९
 सखायोऽनु स९ रभध्वम्। बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान्
 वाजी सहमान उग्रः। अभिवीरो अभिसत्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र
 रथमा तिष्ठ गोवित्। अभि गोत्राणि सहसा गाहमानोऽदायः (१७)

वीरः शतमन्युरिन्द्रः। दुश्श्ववनः पृतनाषाडयुध्योऽस्माक९
 सेना अवतु प्र युत्सु। इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा
 यज्ञः पुर एतु सोमः। देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनाम्मरुतो
 यन्त्वग्रे। इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानाम्मरुता९ शर्ध
 उग्रम्। महामनसाम्भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात्।
 अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु। (१८)

अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मानु देवा अवता हवेषु।

उद्धर्षय मघवन्नायुधान्युत्सत्वंनाम्मामकानाम्महासि।
 उद्धृत्रहन्वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयतामेतु घोषः। उप-
 प्रेत जयता नरः स्थिरा वः सन्तु बाहवः। इन्द्रो वः
 शर्म यच्छत्वनाधृष्या यथासंथ। अवसृष्टा परा पत शरव्ये
 ब्रह्मसंशिता। गच्छामित्रान्त्र (१९)

विश मैषां कं चनोच्छिषः। मर्माणि ते वर्मभिश्छादयामि
 सोमस्त्वा राजामृतैनाभि वंस्ताम्। उरोर्वरीयो वरिवस्ते अस्तु
 जयन्तं त्वामनु मदन्तु देवाः। यत्र बाणाः सम्पतन्ति कुमारा
 विशिखा इव। इन्द्रो नस्तत्र वृत्रहा विश्वाहा शर्म यच्छतु॥ (२०)

दीया दायो जयन्त्वमित्रान्त्र चत्वारिंशच्च॥ [४]

प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहि विद्वानग्नेरग्ने पुरो अग्निर्भवेह। विश्वा-
 आशा दीद्यानो वि भाह्यूजं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे। क्रमध्वमग्निना
 नाकमुख्यं हस्तैषु बिभ्रतः। दिवः पृष्ठं सुवर्गत्वा मिश्रा
 देवेभिराद्धम्। पृथिव्या अहमुदन्तरिक्षमारुहमन्तरिक्षादिवमारुहम्।
 दिवो नाकस्य पृष्ठात्सुवर्ज्योतिरगाम् (२१)

अहम्। सुवर्यन्तो नापेक्षन्त आ द्यां रोहन्ति रोदसी।
 यज्ञं ये विश्वतोधारं सुविद्वांसो वितेनिरे। अग्ने प्रेहि प्रथमो
 देवयतां चक्षुर्देवानामुत मर्त्यानाम्। इयंक्षमाणा भृगुभिः सजोषाः
 सुवर्यन्तु यजमानाः स्वस्ति। नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते

शिशुमेकं समीची। द्यावा क्षामा रुक्मो अन्तर्विभाति देवा अग्निं
धारयन्द्रविणोदाः। अग्ने सहस्राक्ष (२२)

शतमूर्धञ्छतं ते प्राणाः सहस्रमपानाः। त्वं साहस्रस्य
राय ईशिषे तस्मै ते विधेम वाजाय स्वाहा। सुपर्णोऽसि
गरुत्मान्पृथिव्याः सीद पृष्ठे पृथिव्याः सीद भासान्तरिक्षमा
पृण ज्योतिषा दिवमुत्तमान् तेजसा दिश उदृह। आजुह्वानः
सुप्रतीकः पुरस्तादग्ने स्वां योनिमा सीद साध्या। अस्मिन्सधस्थे
अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवाः (२३)

यजमानश्च सीदत। प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो नोऽजस्रया
सूर्या यविष्ठ। त्वां शश्वन्त उप यन्ति वाजाः। विधेम ते परमे
जन्मन्नग्ने विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे। यस्माद्योनेरुदारिथा यजे
तम्प्र त्वे हवीर्षि जुहुरे समिद्धे। तां संवितुर्वरेण्यस्य चित्रामाहं
वृणे सुमतिं विश्वजन्याम्। यामस्य कण्वो अदुहत्प्रपीनां
सहस्रधाराम् (२४)

पयसा महीं गाम्। सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः सप्तरषयः
सप्त धाम प्रियाणि। सप्त होत्राः सप्ता त्वां यजन्ति सप्त योनीरा
पृणस्वा घृतेन। ईदृङ्गान्यादृङ्गैतादृङ्गं प्रतिदृङ्गं मितश्च सम्मितश्च
सभराः। शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्माश्च
सत्यश्चर्तपाश्चात्यःहाः। (२५)

ऋत॒जिच्च॑ सत्य॒जिच्च॑ सेन॒जिच्च॑ सुषेण॒श्चान्त्य॑मित्रश्च
दूरे॑अ॒मित्रश्च॑ गुणः। ऋत॑श्च स॒त्यश्च॑ ध्रुव॑श्च ध॒रुण॑श्च ध॒र्ता च॑
विध॑र्ता च॑ विधा॒रयः॑। ई॒दृक्षा॑स एता॒दृक्षा॑स ऊ॒ षु णः॑ स॒दृक्षा॑सः
प्रति॑स॒दृक्षा॑स एत॑न। मि॒तास॑श्च स॒म्मिता॑सश्च न ऊ॒तये॑ स॒भर॑सो
मरु॑तो य॒ज्ञे अ॒स्मिन्निन्द्रं॑ दैवी॒र्विशो॑ मरु॑तोऽनु॒वर्त्मानो॑ यथेन्द्रं
दैवी॒र्विशो॑ मरु॑तोऽनु॒वर्त्मान ए॒वमि॑मं यज॑मानं दैवी॒श्च विशो॑
मा॒नुषी॒श्चानु॑वर्त्मानो भवन्तु॥ (२६)

अ॒गा॒९ सह॒स्राक्ष॑ दे॒वाः सह॑स्र॒धारा॑मत्य॒हा अनु॑वर्त्मानः षोड॑श च॥ [५]

जी॒मूत॑स्येव भवति॒ प्रती॑कं यद्व॒र्मी याति॑ स॒मदा॑मुपस्थे॑।
अना॑विद्धया त॒नुवा॑ जय॒ त्व९ स त्वा॒ वर्म॑णो महि॒मा पि॑प॒र्तु।
धन्वं॑ना गा धन्वं॑ना॒जिं ज॑येम॒ धन्वं॑ना ती॒व्राः स॒मदो॑ जयेम। धनुः
शत्रो॑रपका॒मं कृ॑णोति॒ धन्वं॑ना सर्वाः॑ प्र॒दिशो॑ जयेम। व॒क्ष्यन्ती॒वेदा
ग॑नीगन्ति॒ कर्ण॑ प्रि॒य९ सखा॑यं परिष॒स्वजा॑ना। योषे॑व शिङ्गे
वि॒त॒ताधि॑ धन्व॒न् (२७)

ज्या इ॒य९ स॒मने॑ पा॒रय॑न्ती। ते आ॒चर॑न्ती॒ स॒मने॑व॒ योषा॑
मा॒तेव॑ पु॒त्रम्बि॑भृतामुपस्थे॑। अप॒ शत्र॑ न॒विध्य॑ता९ संवि॒दाने॑ आर्त्ता
इ॒मे वि॑ष्फुरन्ती॒ अ॒मित्रा॑न्। ब॒ह्वीनां॑ पि॒ता ब॒हुर॑स्य पु॒त्रश्चि॒श्चा कृ॑णोति॒
स॒मना॑व॒गत्य॑। इ॒षुधिः॑ सङ्काः॒ पृ॒त॒नाश्च॒ सर्वाः॑ पृ॒ष्ठे नि॒नद्धो॑ जयति॒
प्र॒सूतः॑। रथे॒ तिष्ठ॑न्नयति वा॒जिनः॑ पु॒रो यत्र॑यत्र का॒मय॑ते सुषा॒रथिः॑।

अभीशूनाम्महिमानम् (२८)

प॒नाय॑त॒ मनः॑ प॒श्चादनु॑ यच्छ॒न्ति र॒श्मयः॑। ती॒ब्रा॒न्धोषा॑न्कृ॒ण्वते॒
वृष॑पाणयोऽश्वा॒ रथे॑भिः स॒ह वा॒जय॑न्तः। अ॒व॒क्राम॑न्तः
प्रप॑दैर॒मित्रा॑न्क्षि॒णन्ति॒ शत्रू॑रन॒पव्य॑यन्तः। र॒थवा॑हन॒ ह॒विर॑स्य
नाम॒ यत्रायु॑धं नि॒हित॑मस्य॒ वर्म॑। तत्रा॒ रथ॑मुप॒ श॒ग्मं स॑देम
वि॒श्वाहा॑ व॒यं सु॑मन॒स्यमा॑नाः। स्वा॒दुष॑स॒दः पि॒तरो॑ वयो॒धाः
कृ॒च्छ्रे॒श्रितः॒ शक्ती॑वन्तो ग॒भीराः॑। चि॒त्रसे॑ना इषु॒बला॒ अमृ॑धाः
स॒तोवी॑रा उ॒रवो॑ ब्रा॒तसा॑हाः। ब्राह्म॑णासः (२९)

पि॒तरः॒ सोम्या॑सः शि॒वे नो॒ द्यावा॑पृथि॒वी अ॒ने॒हसा॑। पू॒षा नः॑
पातु॒ दुरि॑ताद॒तावृ॒धो रक्षा॒ माकि॑र्नो अ॒घश॑स ई॒शत॑। सु॒पर्णं व॑स्ते
मृ॒गो अ॑स्या॒ दन्तो॒ गोभिः॑ सन्न॑द्धा पत॒ति प्र॑सू॒ता। यत्रा॒ नरः॑ सं च
वि च॒ द्रव॑न्ति॒ तत्रा॒स्मभ्य॑मिष॒वः शर्म॑ य॒सन्न॑। ऋ॒जीते॑ परि॒ वृद्धि॑
नोऽश्मा॑ भवतु नस्त॒नूः। सोमो॒ अधि॑ ब्रवीतु नोऽदि॑तिः (३०)

शर्म॑ यच्छतु। आ ज॑ङ्घन्ति॒ सान्वे॑षां ज॒घना॑ उप॒ जिघ्र॑ते।
अश्वा॑जनि॒ प्रचे॑त॒सोऽश्वा॑न्त्सम॒त्सु चो॑दय। अहि॑रिव भो॒गैः पर्ये॑ति
बा॒हुं ज्या॑या॒ हेति॑ परि॒बाध॑मानः। ह॒स्तघ्नो॒ विश्वा॑ व॒युना॑नि
वि॒द्वान्पुमा॑न्पुमा॒सं परि॑ पातु वि॒श्वतः॑। वन॑स्पते वी॒ड्वङ्गो॒ हि
भूया॑ अ॒स्मत्सं॒खा प्र॑तर॒णः सु॒वीरः॑। गोभिः॑ सन्न॑द्धो अ॒सि
वी॒डय॑स्वास्था॒ता ते ज॑यतु जेत्वा॑नि। दि॒वः पृथि॒व्याः परि॑ (३१)

ओज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः। अपामोज्मानं
परि गोभिरावृतमिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज। इन्द्रस्य वज्रो
मरुतामनीकमित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः। सेमां नो हव्यदातिं
जुषाणो देवं रथं प्रति हव्या गृभाय। उप श्वासय पृथिवीमुत
द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्टितं जगत्। स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण
देवैर्दूरात् (३२)

दवीयो अपं सेधु शत्रून्। आ क्रन्दय बलमोजो न आ
धा नि ष्टनिहि दुरिता बाधमानः। अपं प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुनां
इत इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीडयस्व। आमूरज प्रत्यावर्तयेमाः
कैतुमहुन्दुभिर्वावदीति। समश्वपर्णाश्चरन्ति नो नरोऽस्माकमिन्द्र
रथिनो जयन्तु॥ (३३)

धन्वन्महिमानं ब्राह्मणांसोऽदितिः पृथिव्याः परि दूरादेकचत्वारिंशच्च॥ [६]

यदक्रन्दः प्रथमं जायमान उद्यन्त्समुद्रादुत वा पुरीषात्।
श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्यम्महि जातं ते अर्वन्न। यमेन
दत्तं त्रित एनमायुनगिन्द्र एणम्प्रथमो अध्यतिष्ठत्। गन्धर्वो अस्य
रशनामगृभ्णात्सूरादश्वं वसवो निरतष्ट। असि यमो अस्यादित्यो
अर्वन्नसि त्रितो गुह्येन व्रतेन। असि सोमेन समया विपृक्तः (३४)

आहुस्ते त्रीणि दिवि बन्धनानि। त्रीणि त आहुर्दिवि बन्धनानि
त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे। उतेवं मे वरुणश्छन्त्स्यर्वन् यत्रां त

आहुः परं जनित्रम्। इमा ते वाजिन्नवमार्जनानीमा शफानां
सन्तितुर्निधाना। अत्रा ते भद्रा रशना अपश्यमृतस्य या अभिरक्षन्ति
गोपाः। आत्मानं ते मनसारादजानामवो दिवा (३५)

पुतयन्तम्पतंगम्। शिरो अपश्यम्पथिभिः सुगेभिररेणुभिर्जेहमानम्
अत्रा ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पदे गोः। यदा
ते मर्तो अनु भोगमानडादिद्विसिष्ठ ओषधीरजीगः। अनु त्वा रथो
अनु मर्यो अर्वन्ननु गावोऽनु भगः कनीनाम्। अनु व्रातासस्तव
सख्यमीयुरनु देवा ममिरे वीर्यम् (३६)

ते। हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य पादा मनोजवा अवर् इन्द्र
आसीत्। देवा इदस्य हविरद्यमायन् यो अर्वन्तम्प्रथमो अध्यतिष्ठत्।
ईर्मान्तासः सिलिकमध्यमासः सः शूरणासो दिव्यासो अत्याः।
हसा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्वः। तव
शरीरम्पतयिष्वर्वन्तव चित्तं वातं इव धर्जीमान्। तव शृङ्गाणि
विष्टिता पुरुत्रारण्येषु जर्भुराणा चरन्ति। उप (३७)

प्रागाच्छसनं वाज्यर्वा देवद्रीचा मनसा दीध्यानः। अजः पुरो
नीयते नाभिरस्यानु पश्चात्कवयो यन्ति रेभाः। उप प्रागात्परं
यत्सधस्थमर्वा अच्छा पितरम्मातरं च। अद्या देवां जुष्टतमो हि
गम्या अथा शास्ते दाशुषे वार्याणि॥ (३८)

मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिन्द्रं ऋभुक्षा मरुतः परि
 ख्यन्। यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तैः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि।
 यन्निर्णिजा रेक्णासा प्रावृतस्य रातिं गृभीताम्मुखतो नयन्ति।
 सुप्राङ्जो मेम्यद्विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमर्प्येति पाथः। एष
 च्छागः पुरो अश्वेन वाजिनां पूष्णो भागो नीयते विश्वदैव्यः।
 अभिप्रियं यत्पुरोडाशमर्वता त्वष्टेत् (३९)

एन९ सौश्रवसाय जिन्वति। यद्धविष्यमृतुशो देवयानं
 त्रिर्मानुषाः पर्यश्वं नयन्ति। अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं
 देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः। होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो ग्रावग्राभ
 उत शङ्स्ता सुविप्रः। तेन यज्ञेन स्वरं कृतेन स्विष्टेन वक्षणा
 आ पूणध्वम्। यूपव्रस्का उत ये यूपवाहाश्चषालं ये अश्वयूपाय
 तक्षति। ये चार्वते पचन९ सम्भरन्त्युतो (४०)

तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु। उप प्रागाँत्सुमन्मेऽधायि मन्मं
 देवानामाशा उप वीतपृष्ठः। अन्वेनं विप्रा ऋषयो मदन्ति देवानां
 पुष्टे चकृमा सुबन्धुम्। यद्वाजिनो दामं सदानमर्वतो या शीर्षण्या
 रशना रज्जुरस्या। यद्वा घास्य प्रभृतमास्ये तृण९ सर्वा ता ते अपि
 देवेष्वस्तु। यदश्वस्य ऋविषः (४१)

मक्षिकाश यद्वा स्वरो स्वधितौ रिप्तमस्ति। यद्धस्तयोः
 शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु। यद्ववध्यमुदरस्यापवाति

य आ॒मस्य॑ कृ॒विषो॑ ग॒न्धो अस्ति॑। सु॒कृता॑ तच्छ॑मि॒तारः॑ कृ॒ण्वन्तु॑
मेधः॑ शृ॒तपा॑कं प॒चन्तु॑। यत्ते॑ गा॒त्राद॑ग्निना॑ प॒च्यमा॑नाद॒भि शूलं॑
निह॑तस्याव॒धाव॑ति। मा तद्भू॒म्यामा॑ श्रि॒षन्मा॑ तृ॒णेषु॑ दे॒वेभ्य॑स्तदु॒शब्धो॑
रा॒तम॑स्तु॥ (४२)

इदुतो कृविषः श्रिषन्मा च॥ [८]

ये वा॒जिनं॑ परि॒पश्य॑न्ति प॒क्वं य ई॒माहुः॑ सु॒रभि॑र्नि॒रह॑रेति॑।
ये चा॒र्वतो॑ मा॒सभि॑क्षामुपा॒सत॑ उ॒तो तेषा॑म॒भिगू॑र्तिर्न इ॒न्वतु॑।
यत्री॑क्ष॒णम्मा॒स्पच॑न्या उ॒खाया॑ या पा॒त्राणि॑ यू॒ष्ण आ॑सेच॒नानि॑।
ऊ॒ष्मण्या॑पि॒धाना॑ च॒रूणाम॑ङ्गाः सू॒नाः परि॑ भूष॒न्त्यश्व॑म्। नि॒क्रम॑णं
नि॒षद॑नं वि॒वर्त॑नं यच्च॒ पङ्क्ति॑श्च॒मर्वतः॑। यच्च॑ प॒पौ यच्च॑ घा॒सिम् (४३)

ज॒घास॑ सर्वा॒ ता ते॒ अपि॑ दे॒वेष्व॑स्तु। मा त्वा॒ग्निर्ध्व॑नयि॒द्धम॑ग॒न्धिर्मो॑
भ्राज॑न्त्य॒भि वि॑क्तु॒ जग्निः॑। इ॒ष्टं वी॑तम॒भिगू॑र्तं वष॑ट्कृतं तं दे॒वासः॑
प्रति॑ गृ॒भ्णन्त्य॑श्वम्। यदश्वा॑य॒ वास॑ उप॒स्तृण॑न्त्य॒धीवा॑सं या
हि॒र॒ण्यान्य॑स्मै। सं॒दान॑म॒र्वन्त॑म्पङ्क्ति॑श्च॒मि॒या दे॒वेष्व॑ वा॒मय॑न्ति। यत्ते॑
सा॒दे म॑ह॒सा शू॑क॒तस्य॑ पा॒र्षिया॑ वा॒ कशा॑या (४४)

वा तुतो॑द। सु॒चेव॑ ता ह॒विषो॑ अध्व॒रेषु॑ सर्वा॒ ता ते॒ ब्रह्म॑णा
सू॒दया॑मि। चतु॑स्त्रि॒ंशद्वा॑जिनो॑ दे॒वब॑न्धो॒र्वङ्गी॑रश्व॒स्य स्व॑धि॒तिः
समे॑ति। अच्छि॑द्रा॒ गात्रा॑ व॒युना॑ कृ॒णोत॑ परु॒ष्परु॑रनु॒घुष्या॑ वि

शस्त। एकस्त्वष्टुरश्वस्या विशस्ता द्वा यन्तारा भवतस्तथर्तुः। या ते गात्राणामृतुथा कृणोमि ताता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नौ। मा त्वा तपत् (४५)

प्रिय आत्मापियन्तं मा स्वधितिस्तनुव आ तिष्ठिपत्ते। मा ते गृधुरविशस्तातिहाय छिद्रा गात्राण्यसिना मिथू कः। न वा उ वेतन्म्रियसे न रिष्यसि देवाः इदैषि पृथिभिः सुगेभिः। हरीं ते युञ्जा पृषती अभूतामुपास्थाद्वाजी धुरि रासभस्य। सुगव्यं नो वाजी स्वश्वियं पुंसः पुत्राः उत विश्वापुषः रयिम्। अनागास्त्वं नो अदितिः कृणोतु क्षत्रं नो अश्वो वनताः हविष्मान् (४६)

घासि कशया तपद्रयि नवं च॥ [९]

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे सप्तमः प्रश्नः॥

अग्नाविष्णू सजोषसेमा वर्धन्तु वां गिरः। द्युमैर्वाजेभिरागतम्। वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे सुवश्च मे प्राणश्च मेऽपानः (१)

च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं च मे वाक्च मे मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च म ओजश्च मे

सह॑श्च म॒ आयु॑श्च मे ज॒रा च॑ म आ॒त्मा च॑ मे त॒नूश्च॑ मे श॒र्म च॑
मे व॒र्म च॑ मेऽङ्गा॑नि च मेऽस्थानि॑ च मे प॒रू॒षि च॑ मे शरी॑राणि
च मे॥ (२)

अ॒पा॒नस्त॒नूश्च॑ मेऽष्टा॑दश च॥ _____[१]

ज्यै॑ष्ठ्यं च म॒ आधि॑पत्यं च मे म॒न्युश्च॑ मे भा॒मश्च॑ मेऽम॑श्च
मेऽम्भ॑श्च मे जे॒मा च॑ मे महि॑मा च॑ मे वरि॑मा च॑ मे प्रथि॑मा च॑ मे
व॒र्ष्मा च॑ मे द्राघु॑या च॑ मे वृ॒द्धं च॑ मे वृ॒द्धिश्च॑ मे स॒त्यं च॑ मे श्र॒द्धा
च॑ मे जग॑च्च (३)

मे ध॒नं च॑ मे व॒शश्च॑ मे त्वि॒षिश्च॑ मे क्री॒डा च॑ मे मोद॑श्च मे
जा॒तं च॑ मे जनि॒ष्यमा॑णं च मे सू॒क्तं च॑ मे सु॒कृतं॑ च॑ मे वि॒त्तं च॑ मे
वेद्यं॑ च मे भू॒तं च॑ मे भवि॒ष्यच्च॑ मे सु॒गं च॑ मे सु॒पथं॑ च म ऋ॒द्धं च॑
म ऋ॒द्धिश्च॑ मे क्लृ॑प्तं च॑ मे क्लृ॒प्तिश्च॑ मे म॒तिश्च॑ मे सु॒मति॑श्च मे॥ (४)

जग॑च्च॒द्धिश्च॑तु॒र्दश च॥ _____[२]

शं च॑ मे म॒यश्च॑ मे प्रि॒यं च॑ मेऽनु॑का॒मश्च॑ मे का॒मश्च॑ मे
सौम॑न॒सश्च॑ मे भ॒द्रं च॑ मे श्रे॒यश्च॑ मे व॒स्यश्च॑ मे य॒शश्च॑ मे भ॒गश्च॑ मे
द्रवि॑णं च मे य॒न्ता च॑ मे ध॒र्ता च॑ मे क्षे॒मश्च॑ मे धृ॒तिश्च॑ मे वि॒श्वं
च (५)

मे मह॑श्च मे सं॒विच्च॑ मे ज्ञा॒त्रं च॑ मे सू॒श्च मे प्र॒सूश्च॑ मे सी॒रं
च मे ल॒यश्च॑ म ऋ॒तं च॑ मेऽमृ॑तं च मेऽय॒क्ष्मं च॑ मेऽना॑मयच्च मे

जी॒वातुं॑श्च मे दी॒र्घायु॑त्वं च॑ मेऽन॒मित्रं॑ च॒ मेऽभ॑यं च॒ मे सु॒गं च॑ मे॒
शय॑नं च॒ मे सू॒षा च॑ मे सु॒दिनं॑ च॒ मे॥ (६)

विश्वं च॑ शयनमष्टौ च॥ _____[३]

ऊ॒र्क्क॑ मे सू॒नृता॑ च॒ मे प॒यश्च॑ मे र॒सश्च॑ मे घृ॒तं च॑ मे म॒धु च॑ मे॒
स॒ग्धिश्च॑ मे स॒र्पाति॑श्च मे कृ॒षिश्च॑ मे वृ॒ष्टिश्च॑ मे जै॒त्रं च॑ म॒ औ॒द्भिद्यं॑
च॒ मे र॒यिश्च॑ मे रा॒यश्च॑ मे पु॒ष्टं च॑ मे पु॒ष्टिश्च॑ मे वि॒भु च॑ (७)

मे प्र॒भु च॑ मे ब॒हु च॑ मे भू॒यश्च॑ मे पूर्णं॑ च॒ मे पूर्ण॑तरं च॒
मेऽक्षि॑तिश्च मे कू॒यवा॑श्च मेऽन्नं॑ च॒ मेऽक्षु॑च्च मे व्री॒हय॑श्च मे यवा॑श्च मे॒
माषा॑श्च मे ति॒लाश्च॑ मे मु॒द्गाश्च॑ मे ख॒ल्वाश्च॑ मे गो॒धूमा॑श्च मे म॒सुरा॑श्च
मे प्रि॒यङ्ग॑वश्च मेऽण॑वश्च मे श्या॒माका॑श्च मे नी॒वारा॑श्च मे॥ (८)

विभु च॑ मसुराश्चतुर्दश च॥ _____[४]

अ॒श्मा च॑ मे मृ॒त्तिका॑ च॒ मे गि॒रय॑श्च मे प॒र्वता॑श्च मे सि॒कंता॑श्च
मे व॒नस्प॑तयश्च मे हि॒र॒ण्यं च॒ मेऽय॑श्च मे सी॒सं च॑ मे त्र॒पुश्च॑ मे॒
श्या॒मं च॑ मे लो॒हं च॑ मेऽग्नि॑श्च म॒ आप॑श्च मे वी॒रुध॑श्च म॒ ओष॑धयश्च
मे कृ॒ष्टप॑च्यं च॑ (९)

मेऽकृ॒ष्टप॑च्यं च॑ मे ग्रा॒म्याश्च॑ मे प॒शव॑ आ॒र॒ण्याश्च॑ य॒ज्ञेन॑
कल्प॑न्तां वि॒त्तं च॑ मे वि॒त्तिश्च॑ मे भू॒तं च॑ मे भू॒तिश्च॑ मे व॒सु
च॒ मे व॒स॒तिश्च॑ मे क॒र्म च॑ मे श॒क्तिश्च॑ मेऽर्थ॑श्च म॒ ए॒मश्च॑ म॒ इति॑श्च

मे गतिश्च मे॥ (१०)

कृष्टपुच्यश्चाष्टाचत्वारिंशच्च॥ [५]

अग्निश्च म इन्द्रश्च मे सोमश्च म इन्द्रश्च मे सविता च म इन्द्रश्च मे सरस्वती च म इन्द्रश्च मे पूषा च म इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च म इन्द्रश्च मे मित्रश्च म इन्द्रश्च मे वरुणश्च म इन्द्रश्च मे त्वष्टा च (११)

म इन्द्रश्च मे धाता च म इन्द्रश्च मे विष्णुश्च म इन्द्रश्च मेऽश्विनौ च म इन्द्रश्च मे मरुतश्च म इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रश्च मे पृथिवी च म इन्द्रश्च मेऽन्तरिक्षश्च म इन्द्रश्च मे द्यौश्च म इन्द्रश्च मे दिशश्च म इन्द्रश्च मे मूर्धा च म इन्द्रश्च मे प्रजापतिश्च म इन्द्रश्च मे॥ (१२)

त्वष्टा च द्यौश्च म एकविंशतिश्च॥ [६]

अंशुश्च मे रश्मिश्च मेऽदोभ्यश्च मेऽधिपतिश्च म उपांशुश्च मेऽन्तर्यामश्च म ऐन्द्रवायवश्च मे मैत्रावरुणश्च म आश्विनश्च मे प्रतिप्रस्थानश्च मे शुक्रश्च मे मन्थी च म आग्रयणश्च मे वैश्वदेवश्च मे ध्रुवश्च मे वैश्वानरश्च म ऋतुग्रहाश्च (१३)

मेऽतिग्राह्याश्च म ऐन्द्राग्रश्च मे वैश्वदेवश्च मे मरुत्वतीयाश्च मे माहेन्द्रश्च म आदित्यश्च मे सावित्रश्च मे सारस्वतश्च मे पौष्णश्च मे पालीवतश्च मे हारियोजनश्च मे॥ (१४)

ऋतुग्रहाश्च चतुस्त्रिंशच्च॥ [७]

इ॒ध्मश्च॑ मे॒ ब॒र्हिश्च॑ मे॒ वेदि॑श्च मे॒ धिष्णि॑याश्च मे॒ सुच॑श्च मे॒
चम॑साश्च मे॒ ग्रावा॑णश्च मे॒ स्वर॑वश्च म॒ उपर॑वाश्च मेऽधि॑षवणे च॒
मे द्रो॑णकल॒शश्च॑ मे वाय॑व्यानि च मे पू॒तभृ॑च्च म॒ आध॑वनीयश्च म॒
आग्नी॑ध्रं च मे ह॒वि॒र्धानं॑ च मे गृ॒हाश्च॑ मे॒ सद॑श्च मे॒ पुरो॒डाशा॑श्च मे॒
पच॑ताश्च मेऽव॒भृथ॑श्च मे॒ स्वगा॑कारश्च मे॥ (१५)

गृ॒हाश्च॑ षोड॑श च॥ _____ [८]

अ॒ग्निश्च॑ मे॒ घ॒र्मश्च॑ मे॒ ऽर्क॑श्च मे॒ सूर्य॑श्च मे॒ प्रा॒णश्च॑ मे॒ ऽश्व॑मे॒धश्च॑
मे पृ॒थि॒वी च॒ मेऽदि॑तिश्च मे॒ दि॒तिश्च॑ मे॒ द्यौश्च॑ मे॒ शक्॑रीर॒ङ्गुल॑यो॒
दि॒शश्च॑ मे॒ य॒ज्ञेन॑ कल्पन्तामृ॒क्कं मे॒ सामं॑ च मे॒ स्तोम॑श्च मे॒ य॒जुश्च॑
मे दी॒क्षा च॑ मे॒ तप॑श्च म॒ ऋ॒तुश्च॑ मे॒ व्र॒तं च॑ मेऽहो॒रा॒त्रयो॑र्वृ॒ष्ट्या
बृ॒ह॒द्रथ॑न्तरे च॑ मे॒ य॒ज्ञेन॑ कल्पेताम्॥ (१६)

दी॒क्षाऽष्टा॑द॑श च॥ _____ [९]

ग॒र्भाश्च॑ मे॒ व॒थ्साश्च॑ मे॒ त्र्य॒विश्च॑ मे॒ त्र्य॒वी च॑ मे॒ दि॒त्य॒वाद् मे॑
दि॒त्यो॒ही च॑ मे॒ प॒ञ्चा॒विश्च॑ मे॒ प॒ञ्चा॒वी च॑ मे॒ त्रि॒व॒थ्सश्च॑ मे॒ त्रि॒व॒थ्सा
च॑ मे॒ तु॒र्य॒वाद् मे॑ तु॒र्यो॒ही च॑ मे॒ प॒ष्ट॒वाच्च॑ मे॒ प॒ष्टो॒ही च॑ म॒ उ॒क्षा च॑
मे॒ व॒शा च॑ म॒ ऋ॒षभ॑श्च (१७)

मे॒ वे॒ह॒चमे॑ऽन॒ङ्गां च॑ मे॒ धे॒नुश्च॑ म॒ आ॒यु॒र्य॒ज्ञेन॑ कल्पतां
प्रा॒णो य॒ज्ञेन॑ कल्पतामपा॒नो य॒ज्ञेन॑ कल्पताव्या॒नो य॒ज्ञेन॑
कल्पतां चक्षु॑र्य॒ज्ञेन॑ कल्पता॒ञ् श्रो॒त्रं य॒ज्ञेन॑ कल्पता॒म्मनो॑ य॒ज्ञेन॑

कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन
कल्पताम्॥ (१८)

ऋषभश्च चत्वारिंशच्च॥ [१०]

एका च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे सप्त च मे नव च म
एकादश च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश च मे नवदश
च म एकविंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च
मे सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च म एकत्रिंशच्च मे
त्रयस्त्रिंशच्च (१९)

मे चतस्रश्च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे षोडश च मे
विंशतिश्च मे चतुर्विंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मे द्वात्रिंशच्च
मे षट्त्रिंशच्च मे चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मे-
ऽष्टाचत्वारिंशच्च मे वाजंश्च प्रसवश्चापिजश्च ऋतुंश्च सुवंश्च मूर्धा च
व्यञ्जियश्चाऽऽन्त्यायनश्चान्त्यश्च भौवनश्च भुवंश्चाधिपतिश्च॥ (२०)

त्रयस्त्रिंशच्च व्यञ्जिय एकादश च॥ [११]

वाजो नः सप्त प्रदिशश्चतस्रो वा परावतः। वाजो नो
विश्वेर्देवैर्धनं साताविहावतु। विश्वे अद्य मरुतो विश्वं ऊती विश्वे
भवन्त्वग्नयः समिद्धाः। विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु
द्रविणं वाजो अस्मे। वाजस्य प्रसवं देवा रथैर्याता हिरण्ययैः।
अग्निरिन्द्रो बृहस्पतिर्मरुतः सोमपीतये। वाजेवाजेऽवत वाजिनो
नो धनेषु (२१)

विप्रा अमृता ऋतज्ञाः। अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता
 यात पृथिभिर्देवयानैः। वाजः पुरस्तादुत मध्यतो नो वाजो देवाः
 ऋतुभिः कल्पयाति। वाजस्य हि प्रसवो नन्नमीति विश्वा आशा
 वाजपतिर्भवेयम्। पयः पृथिव्याम्पय ओषधीषु पयो दिव्यन्तरिक्षे
 पयो धाम्। पयस्वतीः प्रदिशः सन्तु मह्यम्। सम्मा सृजामि पयसा
 घृतेन सम्मा सृजाम्यपः (२२)

ओषधीभिः। सोऽहं वाजः सनेयमग्ने। नक्तोषासा समनसा
 विरूपे धापयेते शिशुमेकः समीची। द्यावा क्षामा रुक्मो अन्तर्वि
 भाति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः। समुद्रोऽसि नभस्वानार्द्रदानुः
 शम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा मारुतोऽसि मरुता गणः
 शम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहावस्युरसि दुवस्वाञ्छम्भूर्मयोभूरभि
 मा वाहि स्वाहा॥ (२३)

धनैष्वपो दुवस्वाञ्छम्भूर्मयोभूरभि मा द्वे च॥ [१२]

अग्निं युनज्मि शवसा घृतेन दिव्यः सुपर्ण वयसा बृहन्तम्।
 तेन वयं पतेम ब्रध्नस्य विष्टपः सुवो रुहाणा अधि नाकं उत्तमे।
 इमौ ते पक्षावजरौ पतत्रिणो याभ्याः रक्षाः स्यपहः स्यग्ने।
 ताभ्यां पतेम सुकृतां लोके यत्र र्षयः प्रथमजा ये पुराणाः।
 चिदसि समुद्रयो निरिन्दुर्दक्षः श्येन ऋतावा। हिरण्यपक्षः शकुनो
 भुरण्युर्महान्सधस्थै ध्रुवः (२४)

आ निषत्तः। नमस्ते अस्तु मा मां हि॑सीर्विश्वस्य मूर्धन्नधि
 तिष्ठसि श्रितः। समुद्रे ते हृदयमन्तरायुर्द्यावापृथिवी भुवनेष्वर्पिते।
 उद्रो दत्तोदधिम्बिन्त दिवः पर्जन्यादन्तरिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो
 वृष्ट्यावता। दिवो मूर्धासि पृथिव्या नाभिरूर्गपामोषधीनाम्।
 विश्वायुः शर्म सप्रथा नमस्पथे। येनर्षयस्तपसा सत्रम् (२५)

आसतेन्धाना अग्निः सुवराभरन्तः। तस्मिन्नहं नि दधे नाकं
 अग्निमेतं यमाहुर्मनवः स्तीर्णबर्हिषम्। तम्पत्नीभिरनु गच्छेम
 देवाः पुत्रैर्भ्रातृभिरुत वा हिरण्यैः। नाकं गृह्णानाः सुकृतस्य लोके
 तृतीयं पृष्ठे अधि रोचने दिवः। आ वाचो मध्यमरुहद्भुरण्युरयमग्निः
 सत्पतिश्चेकितानः। पृष्ठे पृथिव्या निहितो दविद्युतदधस्पदं
 कृणुते (२६)

ये पृतन्यवः। अयमग्निर्वीरतमो वयोधाः संहस्त्रियो
 दीप्यतामप्रयुच्छन्। विभ्राजमानः सरिरस्य मध्य उप प्र
 यात दिव्यानि धाम। सम्प्र च्यवध्वमनु सम्प्र याताग्ने पथो
 देवयानान्कृणुध्वम्। अस्मिन्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा
 यजमानश्च सीदत। येना सहस्रं वहसि येनाग्ने सर्ववेदसम्। तेनेमं
 यज्ञं नो वह देवयानो यः (२७)

उत्तमः। उद्ध्व्यस्वाग्ने प्रति जागृह्येनमिष्टापूर्यते सः सृजेथामयं
 च। पुनः कृण्वस्त्वा पितरं युवानमन्वातासीत् त्वयि तन्तुमेतम्।

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्नग्र आ
रोहार्था नो वर्धया रयिम्॥ (२८)

ध्रुवः सत्रं कृणुते यः सप्तत्रिंशच्च॥ [१३]

ममाग्रे वर्चो विह्वेष्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तनुवं पुषेम। मह्यं
नमन्ताम्प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेण पृतना जयेम। मम देवा
विह्वे सन्तु सर्व इन्द्रावन्तो मरुतो विष्णुरग्निः। ममान्तरिक्षमुरु
गोपमस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन्। मयि देवा
द्रविणमा यजन्ताम्मय्याशीरस्तु मयि देवहूतिः। दैव्या होतांरा
वनिषन्त (२९)

पूर्वेऽरिष्टाः स्याम तनुवां सुवीराः। मह्यं यजन्तु मम यानि
हव्याकूतिः सत्या मनसो मे अस्तु। एनो मा नि गां कतमच्चनाहं
विश्वे देवासो अधि वोचता मे। देवीः षडुर्वीरुरु णः कृणोत विश्वे
देवास इह वीरयध्वम्। मा हास्महि प्रजया मा तनूभिर्मा रंधाम
द्विषते सोम राजन्। अग्निर्मन्युम्प्रतिनुदन्पुरस्तात् (३०)

अदब्धो गोपाः परि पाहि नस्त्वम्। प्रत्यश्चौ यन्तु निगुतः
पुनस्तेऽमैषां चित्तम्प्रबुधा वि नैशत्। धाता धातृणाम्भुवनस्य
यस्पतिर्देवः सवितारमभिमातिषाहम्। इमं यज्ञमश्विनोभा
बृहस्पतिर्देवाः पान्तु यजमानं न्यर्थात्। उरुव्यचा नो महिषः शर्म
यः सदस्मिन् हवे पुरुहूतः पुरुक्षु। स नः प्रजायै हर्यश्च मृडयेन्द्र

मा (३१)

नो रीरिषो मा परा दाः। ये नः सपत्ना अप ते
भवन्तिन्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान्। वसवो रुद्रा आदित्या
उपरिस्पृशम्मोग्रं चेत्तारमधिराजमक्रन्। अर्वाश्चमिन्द्रममुतो हवामहे
यो गोजिद्धनजिदश्चजिद्यः। इमं नो यज्ञं विह्वे जुषस्वास्य कुर्मो
हरिवो मेदिनं त्वा॥ (३२)

वनिषन्त पुरस्तान्मा त्रिचंत्वारिंशच्च॥ [१४]

अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतसो यम्पाञ्चजन्यम्बहवः समिन्धते।
विश्वस्यां विशि प्रविविशिवांसमीमहे स नो मुञ्चत्वंहसः। यस्येदं
प्राणत्रिमिषद्यदेजति यस्य जातं जनमानं च केवलम्। स्तौम्यग्निं
नाथितो जोहवीमि स नो मुञ्चत्वंहसः। इन्द्रस्य मन्ये प्रथमस्य
प्रचेतसो वृत्रघ्नः स्तोमा उप मामुपागुः। यो दाशुषः सुकृतो हवमुप
गन्ता (३३)

स नो मुञ्चत्वंहसः। यः सङ्ग्रमं नयति सं वशी युधे
यः पुष्टानि ससृजति त्रयाणि। स्तौमीन्द्रं नाथितो जोहवीमि
स नो मुञ्चत्वंहसः। मन्वे वाम्मित्रावरुणा तस्य वित्तं
सत्यौजसा दहणा यं नुदेथे। या राजानं सरथं याथ उग्रा
ता नो मुञ्चतुमागंसः। यो वा रथं ऋजुरग्निमिः सत्यधर्मा
मिथुश्चरन्तमुपयाति दूषयन्। स्तौमि (३४)

मित्रावरुणा नाथितो जोहवीमि तौ नो मुञ्चतुमागंसः। वायोः
 सवितुर्विदथानि मन्महे यावात्मन्वद्विभृतो यौ च रक्षतः। यौ
 विश्वस्य परिभू बभूवतुस्तौ नो मुञ्चतुमागंसः। उप श्रेष्ठा न
 आशिषो देवयोर्धर्मं अस्थिरन्। स्तौमि वायुं सवितारं नाथितो
 जोहवीमि तौ नो मुञ्चतुमागंसः। रथीतमौ रथीनामह ऊतये शुभं
 गर्मिष्ठौ सुयमैभिरश्वैः। ययौः (३५)

वां देवौ देवेष्वनिशितमोजस्तौ नो मुञ्चतुमागंसः। यदयातं
 वहतुं सूर्यायास्त्रिचक्रेण स सदमिच्छमानौ। स्तौमि देवावश्विनौ
 नाथितो जोहवीमि तौ नो मुञ्चतुमागंसः। मरुताम्मन्वे अधि नो
 ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं विश्वामवन्तु विश्वे। आशून् हुवे सुयमानृतये ते
 नो मुञ्चन्त्वेनंसः। तिग्ममायुधं वीडितं सहस्वद्विव्यं शर्धः (३६)

पृतनासु जिष्णु। स्तौमि देवान्मरुतो नाथितो जोहवीमि
 ते नो मुञ्चन्त्वेनंसः। देवानाम्मन्वे अधि नो ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं
 विश्वामवन्तु विश्वे। आशून् हुवे सुयमानृतये ते नो मुञ्चन्त्वेनंसः।
 यदिदम्माभिषोचति पौरुषेयेण दैव्येन। स्तौमि विश्वां देवान्नाथितो
 जोहवीमि ते नो मुञ्चन्त्वेनंसः। अनु नोऽद्यानुमतिरनु (३७)

इदंनुमते त्वं वैश्वानरो न ऊत्या पृष्ठो दिवि। ये
 अप्रथेताममितेभिरोजोभिर्ये प्रतिष्ठे अभवतां वसूनाम्। स्तौमि
 द्यावापृथिवी नाथितो जोहवीमि ते नो मुञ्चतुमहंसः। उर्वी

रोदसी॒ वरि॑वः कृ॒णोतुं॑ क्षे॒त्रस्य॑ पत्नी॒ अधि॑ नो ब्रूयातम्। स्तौमि॒
द्यावा॑पृ॒थिवी॑ ना॒थितो॑ जौ॒हवीमि॑ ते नो॒ मुञ्च॑त॒म॒ह॑सः। यत्ते॑ व॒यं
पु॒रुष॒त्रा य॑वि॒ष्ठावि॑द्वा॒सश्च॑कृ॒मा कच्च॑न (३८)

आगः॑। कृ॒धी स्व॑स्मा॒ अदि॑ते॒रना॑गा॒ व्येना॑सि शि॒श्रथो॑
विष्व॑ग॒ग्ने। यथा॑ ह॒ तद्व॑स॒वो गौर्यं॑ चि॒त्प॒दि षि॒ताम॑मु॒ञ्चता॑ यज॒त्राः।
ए॒वा त्वम॑स्म॒त्प्र मु॑ञ्चा॒ व्य॑हः प्रा॒ता॒र्यग्ने॑ प्र॒तरां॑ न॒ आयुः॑ (३९)

गन्तां दूषयन्स्तौमि ययोः शर्धोऽनुमतिरनुं चन चतुस्त्रिंशच्च॥ [१५]

अग्निद्वां वामश्वो द्विचत्वारिंशच्च॥ [१६]

॥ काण्डम् ५ ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

सावित्राणि जुहोति प्रसूत्यै चतुर्गृहीतेन जुहोति चतुष्पादः
पशवः पशून्वाव रुन्धे चतस्रो दिशो दिक्ष्वैव प्रति तिष्ठति
छन्दांसि देवेभ्योऽपक्रामन्त्र वोऽभागानि हव्यं वक्ष्याम इति
तेभ्य एतच्चतुर्गृहीतमधारयन् पुरोनुवाक्यायै याज्यायै देवतायै
वषट्काराय यच्चतुर्गृहीतं जुहोति छन्दांस्येव तत्प्रीणाति तान्यस्य
प्रीतानि देवेभ्यो हव्यं वहन्ति यं कामयेत (१)

पापीयान्थस्यादित्येकैकं तस्य जुहुयादाहुतीभिरेवैनमपं
गृह्णाति पापीयान्भवति यं कामयेत वसीयान्थस्यादिति सर्वाणि
तस्यानुद्भूत्य जुहुयादाहुत्यैवैनमभि क्रमयति वसीयान्भवत्यथो
यज्ञस्यैवैषाभिक्रान्तिरेति वा एष यज्ञमुखादृद्ध्या योऽग्नेर्देवताया
एत्यष्टावेतानि सावित्राणि भवन्त्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्रः (२)

अग्निस्तेनैव यज्ञमुखादृद्ध्या अग्नेर्देवतायै नैत्यष्टौ सावित्राणि
भवन्त्याहुतिर्नवमी त्रिवृतमेव यज्ञमुखे वि यातयति यदि कामयेत
छन्दांसि यज्ञयशसेनार्पयेयमित्यृचमन्तमां कुर्याच्छन्दांस्येव
यज्ञयशसेनार्पयति यदि कामयेत यजमानं यज्ञयशसेनार्पयेयमिति
यजुरन्तमं कुर्याद्यजमानमेव यज्ञयशसेनार्पयत्यृचा स्तोमं

समर्धयेति (३)

आह समृद्धौ चतुर्भिर्भ्रिमा दत्ते चत्वारि छन्दांसि
छन्दोभिरेव देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह प्रसूत्या
अग्निर्देवेभ्यो निलायत स वेणुं प्राविंशत्स एतामूतिमनु
समचरद्यद्वेणोः सुषिरं सुषिराभिर्भवति सयोनित्वाय
स यत्रयत्रावसत्तत्कृष्णमभवत्कल्माषी भवति रूपसमृद्ध्या
उभयतः क्षणूभवतीतश्चामुतश्चार्कस्यावरुद्धौ व्याममात्री भवत्येतावद्वै
पुरुषे वीर्यं वीर्यसम्मिताऽपरिमिता भवत्यपरिमितस्यावरुद्धौ यो
वनस्पतीनाम्फलग्रहिः स एषां वीर्यावान्फलग्रहिर्वेणुर्वैणवी भवति
वीर्यस्यावरुद्धौ ॥ (४)

कामयेत गायत्रौऽर्धयेति च सप्तविंशतिश्च ॥ [१]

व्यूद्धं वा एतद्यज्ञस्य यदयजुष्केण क्रियत इमामगृभ्णत्रशनामृतस
दत्ते यजुष्कृत्यै यज्ञस्य समृद्धौ प्रतूर्तं वाजिन्ना द्रवेत्यश्वमभि
दधाति रूपमेवास्यैतन्महिमानं व्याचष्टे युञ्जाथां रासंभं युवमिति
गर्दभमसत्येव गर्दभं प्रतिष्ठापयति तस्मादश्वाद्गर्दभोऽसत्तरो
योगेयोगे तवस्तरमित्याह (५)

योगेयोग एवैनं युङ्क्ते वाजेवाजे हवामह इत्याहान्नं वै
वाजोऽन्नमेवाव रुन्धे सखाय इन्द्रमृतय इत्याहेन्द्रियमेवाव
रुन्धेऽग्निर्देवेभ्यो निलायत तं प्रजापतिरन्वविन्दत्प्राजापत्योऽश्वो-

ऽश्वेन॒ सम्भ॑रत्यनु॒वित्त्यै॑ पापवस्य॒सं वा॑ ए॒तत्क्रि॑यते॒ यच्छे॑यंसा च॒
पापी॑यसा च॒ समानं॑ कर्म॒ कुर्वन्ति॒ पापी॑यान् (६)

ह्यश्व॑र्द्ध॒र्दभो॑ऽश्व॒म्पूर्वं॑ नयन्ति॒ पापवस्य॒सस्य॒ व्यावृ॑त्त्यै
तस्मा॒च्छेया॑ऽसम्पापी॒यान्पश्चाद॑न्वेति॒ बहु॑र्वै भव॑तो॒ भ्रातृ॑व्यो भव॑तीव
खलु॒ वा ए॒ष यो॑ऽग्निं चि॑नुते व॒ज्र्यश्वः॑ प्र॒तूर्व॑न्नेह्य॒वक्राम॑न्नश॒स्तीरि॑त्याह
वज्रे॑णैव पा॒प्मान्भ्रातृ॑व्यमव॑ क्रामति॒ रुद्र॑स्य॒ गाण॑पत्या॒दित्या॑ह
रौ॒द्रा वै प॒शवो॑ रु॒द्रादे॒व (७)

प॒शून्नि॒र्याच्या॑त्मने॒ कर्म॑ कुरुते॒ पूष्णा॑ स॒युजा॑ स॒हेत्या॑ह
पू॒षा वा अ॒ध्वना॑ऽसन्ने॒ता सम॑ष्ट्यै॒ पुरी॑षायतनो॒ वा ए॒ष
यद॒ग्निरङ्गि॑रसो॒ वा ए॒तमग्रे॑ दे॒वता॑नाऽऽ॒ सम॑भरन्पृथि॒व्याः
स॒धस्था॑द॒ग्निं पु॑री॒ष्यम॑ङ्गि॒रस्वद॑च्छे॒हीत्या॑ह साय॑तनमे॒वैनं॑ दे॒वता॑भिः
सम्भ॑रत्य॒ग्निं पु॑री॒ष्यम॑ङ्गि॒रस्वद॑च्छे॒म इत्या॑ह येन॑ (८)

संग॑च्छते॒ वाज॑मे॒वास्य॑ वृ॒द्धे प्र॒जाप॑तये॒ प्रति॒प्रोच्या॑ग्निः
सम्भृ॑त्य॒ इत्या॑हुरि॒यं वै प्र॒जाप॑ति॒स्तस्या॑ ए॒तच्छ्रो॑त्रं॒ यद्व॒ल्मीको॑ऽग्निं
पु॑री॒ष्यम॑ङ्गि॒रस्वद्व॑रिष्याम॒ इति॑ व॒ल्मीक॑व॒पामुप॑ तिष्ठते॒ साक्षा॑दे॒व
प्र॒जाप॑तये॒ प्रति॒प्रोच्या॑ग्निऽसम्भ॑रत्य॒ग्निं पु॑री॒ष्यम॑ङ्गि॒रस्वद्व॑राम॒
इत्या॑ह॒ येन॑ संग॑च्छते॒ वाज॑मे॒वास्य॑ वृ॒द्धेऽन्व॑ग्निरु॒षसा॑मग्रम् (९)

अ॒ख्यदि॒त्याहा॑नु॒ख्यात्या॑ आ॒गत्य॑ वा॒ज्यध्व॑न आ॒क्रम्य॑
वाजि॑न्यृथि॒वीमि॑त्याहे॒च्छत्ये॒वैन॑म्पूर्व॒या वि॒न्दत्यु॑त्तर॒या द्वाभ्या॑मा

क्रमयति॑ प्रति॑ष्ठित्या॒ अनु॑रूपाभ्यान्तस्मा॒दनु॑रूपाः प॒शवः॑ प्र जा॑यन्ते
 द्यौस्तै॑ पृ॒ष्ठं पृ॑थि॒वी सु॒धस्थ॑मित्या॒हैभ्यो॑ वा ए॒तं लो॒केभ्यः॑ प्र॒जाप॑तिः
 समै॑रयद्रूपमे॒वास्यै॒तन्महि॑मानं॒ व्याच॑ष्टे व॒ज्री वा ए॒ष यद॑श्चो
 द॒द्विर॒न्यतो॑द॒द्ध्यो भू॒याल्लौ॑मभिरु॒भयाद॑द्ध्यो॒ यं द्वि॒ष्यात्तम॑धस्प॒दं
 ध्या॑येद्वज्रेणै॒वैनं॑ स्तृणुते॥१०॥

आहु पापीयान्ब्राह्मदेव येनाग्रं वज्री वै सप्तदश च॥ [२]

उत्क्रा॑मोद॑क्रमी॒दिति॑ द्वाभ्या॒मुत्क्र॑मयति॒ प्रति॑ष्ठित्या॒
 अनु॑रूपाभ्यान्तस्मा॒दनु॑रूपाः प॒शवः॑ प्र जा॑यन्तेऽप॒ उप॑ सृजति॒ यत्र
 वा आप॑ उप॒गच्छ॑न्ति॒ तदोष॑धयः॒ प्रति॑ तिष्ठन्त्योष॑धीः॒ प्रति॑तिष्ठन्तीः
 प॒शवोऽनु॑ प्रति॑ तिष्ठन्ति॒ प॒शून् य॒ज्ञो य॒ज्ञं यज॑मानो॒ यज॑मानं
 प्र॒जास्तस्मा॑दप॒ उप॑ सृजति॒ प्रति॑ष्ठित्यै॒ यद॑ध्व॒र्युर॑न॒ग्नावाहु॑तिं
 जुहु॑याद॒न्धोऽध्व॑र्युः (११)

स्या॒द्रक्षा॑सि॒ यज्ञ॑ ह॒न्युर॒हिर॑ण्यमुपास्य॒ जुहो॑त्यग्नि॒वत्ये॒व
 जुहो॑ति॒ नान्धो॑ऽध्व॒र्युर्भव॑ति॒ न य॒ज्ञं रक्षा॑सि॒ घ्नन्ति॑
 जिघ॑र्म्यग्नि॒म्मन॑सा॒ घृते॑नेत्या॒ह मन॑सा॒ हि पुरु॑षो॒ यज्ञ॑मभि॒गच्छ॑ति
 प्रति॑क्ष्यन्त॒म्भुव॑नानि॒ विश्वे॑त्या॒ह सर्व॑ ह्येष॒ प्रत्य॑ङ्केति॒ पृथुं॑ ति॒रश्वा
 वय॑सा बृ॒हन्त॑मित्या॒हाल्पो॒ ह्येष॑ जा॒तो म॒हान् (१२)

भव॑ति॒ व्यचि॑ष्ठम॒न्नं र॒भसं॑ वि॒दां न॒मित्या॒हान्न॑मे॒वास्मै॑ स्व॒दयति॑
 सर्व॑मस्मै॒ स्वद॑ते॒ य ए॒वं वेदा॑ त्वा॒ जिघ॑र्मि॒ वच॑सा॒ घृते॑नेत्या॒ह

तस्माद्यत्पुरुषो मनसाभिगच्छति तद्वाचा वदत्यरक्षसेत्याहु
रक्षसामपहत्यै मर्यश्रीः स्पृहयद्वर्णो अग्निरित्याहापचितिमेवास्मिन्दधात
य एवं (१३)

वेद मनसा त्वै तामाप्तुमर्हति यामध्वर्युरनग्रावाहुतिं जुहोति
मनस्वतीभ्यां जुहोत्याहुत्योरास्यै द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै यज्ञमुखेयं यज्ञमुखे
वै क्रियमाणे यज्ञः रक्षांसि जिघांसन्त्येतरहि खलु वा
एतद्यज्ञमुखं यरह्येन दाहुतिरश्नुते परि लिखति रक्षसामपहत्यै
तिसृभिः परि लिखति त्रिवृद्धा अग्निर्यावानेवाग्निस्तस्माद्रक्षांस्यप
हन्ति (१४)

गायत्रिया परि लिखति तेजो वै गायत्री तेजसैवैनं परि
गृह्णाति त्रिष्टुभा परि लिखतीन्द्रियं वै त्रिष्टुगिन्द्रियेणैवैनं परि
गृह्णात्यनुष्टुभा परि लिखत्यनुष्टुप्सर्वाणि छन्दांसि परिभूः
पर्याप्त्यै मध्यतोऽनुष्टुभा वाग्वा अनुष्टुप्समांन्मध्यतो वाचा वदामो
गायत्रिया प्रथमया परि लिखत्यथानुष्टुभाथं त्रिष्टुभा तेजो वै
गायत्री यज्ञोऽनुष्टुगिन्द्रियं त्रिष्टुमेजसा चैवेन्द्रियेण चोभयतो यज्ञं
परि गृह्णाति॥ (१५)

अथोऽध्वर्युर्महान्भवति त्रिष्टुभा तेजो वै गायत्री त्रयोदश च॥ [३]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति खनति प्रसूत्या अथो
धूममेवैतेन जनयति ज्योतिष्मन्तं त्वाग्ने सुप्रतीकमित्याहु

ज्योतिरेवैतेन जनयति सौऽग्निर्जातः प्रजाः शुचार्पयत्तं देवा
अर्धर्चेनाशमयञ्छिवं प्रजाभ्योऽहिः सन्तमित्याह प्रजाभ्यं
एवैनं शमयति द्वाभ्यां खनति प्रतिष्ठित्या अपां पृष्ठमसीति
पुष्करपर्णमा (१६)

हरत्यपां वा एतत्पृष्ठं यत्पुष्करपर्णं रूपेणैवैनं दा
हरति पुष्करपर्णेन सम्भरति योनिर्वा अग्नेः पुष्करपर्णं
सयोनिमेवाग्निं सम्भरति कृष्णाजिनेन सम्भरति यज्ञो वै
कृष्णाजिनं यज्ञेनैव यज्ञं सम्भरति यद्वाग्याणां पशूनां चर्मणा
सम्भरेद्वाग्यान्पशूञ्छुचार्पयेत्कृष्णाजिनेन सम्भरत्यारण्यानेव
पशून् (१७)

शुचार्पयति तस्मात्समावत्पशूनां प्रजायमानानामारण्याः
पशवः कनीयाः सः शुचा ह्यृता लोमतः सम्भरत्यतो ह्यस्य मेध्यं
कृष्णाजिनं च पुष्करपर्णं च सः स्तृणातीयं वै कृष्णाजिनमसौ
पुष्करपर्णमाभ्यामेवैनमुभयतः परि गृह्णात्यग्निर्देवेभ्यो निलायत
तमथर्वान्वपश्यदथर्वा त्वा प्रथमो निरमन्थदग्ने इति (१८)

आह य एवैनमन्वपश्यत्तेनैवैनं सम्भरति त्वामग्ने
पुष्करादधीत्याह पुष्करपर्णे ह्येनमुपश्रितमविन्दत्तमु त्वा
दध्यङ्घ्रिपिरित्याह दध्यङ्घ्रा आथर्वणस्तेजस्व्यासीत्तेज एवास्मिन्दधाति
तमु त्वा पाथ्यो वृषेत्याह पूर्वमेवोदितमुत्तरेणाभि गृणाति (१९)

च॒त॒सृभिः॑ सम्भ॑रति च॒त्वारि॑ छ॒न्दांसि॑ छ॒न्दोभिरे॑व
गा॒य॒त्रीभिर्ब्रा॑ह्मणस्य॑ गा॒य॒त्रो हि॑ ब्रा॒ह्मणस्त्रि॑ष्टु॒ग्भीं रा॒ज॒न्यस्य॑ त्रैष्टु॒भो
हि रा॒ज॒न्यो यं का॒मये॑त॒ वसी॑या॒न्थस्या॑दित्यु॒भयी॑भिस्तस्य॑
सम्भ॑रे॒त्तेज॑श्चै॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यं च॑ समीचीं दधात्यष्टाभिः
सम्भ॑रत्यष्टाक्षरा गा॒य॒त्री गा॒य॒त्रोऽग्नि॑र्यावा॒नेवाग्नि॑स्त॒स्रं सम्भ॑रति
सीद॑ हो॒तरि॒त्याह॑ दे॒वता॑ ए॒वास्मै॑ स॒स्रं सा॑दयति॒ नि हो॑तेति
मनु॑ष्या॒न्थस्रं॑ सीद॒स्वेति॑ वया॒स्रं सि॑ जनि॒ष्वा हि॑ जे॒न्यो अग्रे॑
अह्ना॑मित्या॒ह दे॒वमनु॑ष्या॒नेवास्मै॑ स॒स्रं स॑न्ना॒न्त्र ज॑नयति॥ (२०)

ऐव प॒शूनि॑ति॒ गृणा॑ति हो॒तरि॑ति॒ सप्त॑वि॒ंशति॑श्च॥ [४]

ऋ॒रमि॑व॒ वा अ॑स्या ए॒तत्क॑रोति॒ यत्ख॑न॒त्यप॑ उप॒ सृज॑त्यापो
वै शा॒न्ताः शा॒न्ताभि॑रे॒वास्यै॑ शुच॑ श॒मय॑ति॒ सं ते॑ वा॒युर्मा॑तरि॒श्वा
दधा॑त्वित्या॒ह प्रा॒णो वै वा॒युः प्रा॒णेनै॑वास्यै॒ प्राण॑स्रं सं दधाति॒ सं
ते॑ वा॒युरि॒त्याह॑ तस्मा॑द्वा॒युप्र॑च्युता दि॒वो वृ॑ष्टिरी॒ते तस्मै॑ च दे॒वि
व॑षडस्तु (२१)

तुभ्य॑मित्या॒ह ष॒ड्वा ऋ॒तव॑ ऋ॒तुष्वे॒व वृ॑ष्टिं दधाति॒
तस्मा॑त्सर्वा॒नृतू॑न् व॒र्षति॑ यद्व॑षट्कुर्याद्रक्षा॑सि॒ यज्ञ॑स्रं ह॒न्युर्व॑डित्या॒ह
प॒रोक्ष॑मे॒व व॑षट्करोति॒ नास्य॑ या॒तया॑मा व॑षट्कारो भव॑ति॒ न
य॒ज्ञस्रं॑ रक्षा॑सि॒ घ्नन्ति॑ सुजा॑तो॒ ज्योति॑षा स॒हेत्य॑नुष्टु॒भोपं
न॒ह्यत्य॑नुष्टुप् (२२)

सर्वाणि छन्दांसि छन्दांसि खलु वा अग्नेः प्रिया तनूः
 प्रिययैवैनं तनुवा परि दधाति वेदुको वासो भवति य एवं वेद
 वारुणो वा अग्निरुपनद्ध उदु तिष्ठ स्वध्वरोर्ध्व ऊ षु णं ऊतय इति
 सावित्रीभ्यामुत्तिष्ठति सवितृप्रसूत एवास्योर्ध्वा वरुणमेनिमुष्मजति
 द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै स जातो गर्भो असि (२३)

रोदस्योरित्याहेमे वै रोदसी तयोरेष गर्भो यदग्निस्तस्मादेवमाहाग्ने
 चारुर्विभृत ओषधीष्वित्याह यदा ह्येतं विभरन्त्यथ चारुतरो भवति
 प्र मातृभ्यो अधि कर्निक्रदद्वा इत्याहौषधयो वा अस्य
 मातरस्ताभ्य एवैनं प्र च्यावयति स्थिरो भव वीङ्मङ्ग इति गर्दभ
 आ सादयति (२४)

सं नह्यत्यैवैनमेतया स्थेन्ने गर्दभेन सम्भरति तस्माद्गर्दभः
 पशूनाम्भारभारितमो गर्दभेन सम्भरति तस्माद्गर्दभोऽप्यनालेशेत्यन्यान्
 ह्येनेनार्कः सम्भरन्ति गर्दभेन सम्भरति तस्माद्गर्दभो द्विरेताः
 सन्कनिष्ठम्पशूनाम्प्र जायतेऽग्निर्ह्यस्य योनिं निर्दहति प्रजासु वा
 एष एतर्ह्यारूढः (२५)

स ईश्वरः प्रजाः शुचा प्रदहः शिवो भव प्रजाभ्य
 इत्याह प्रजाभ्य एवैनं शमयति मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिर इत्याह
 मानव्यो हि प्रजा मा द्यावापृथिवी अभि शूशुचो मान्तरिक्षं
 मा वनस्पतीनित्याहैभ्य एवैनं लोकेभ्यः शमयति प्रेतु वाजी

कनि॑क्रद॒दित्या॑ह वा॒जी ह्ये॑ष नान॑द॒द्रास॑भः प॒त्वेति॑ (२६)

आ॒हु रा॑स॒भ इति॑ ह्येत॑मृष॒योऽव॑द॒म्भर॑न्न॒ग्निं पु॑री॒ष्यमित्या॑ह॒ग्निः
ह्ये॑ष भ॒रति॑ मा पा॒द्यायु॑षः पु॒रेत्या॑हायु॒रेवास्मि॑न्दधाति॒ तस्मा॑द्भ॒र्दभः॑
सर्व॑मायु॒रेति॑ तस्मा॑द्भ॒र्दभे॑ पु॒रायु॑षः प्र॒मीते॑ बिभ्यति॒ वृषा॑ग्निं
वृष॑ण॒म्भर॑न्नित्या॑ह वृषा॒ ह्ये॑ष वृषा॒ग्निर॒पां गर्भ॑म् (२७)

स॒मुद्रि॑य॒मित्या॑हापा॒ः ह्ये॑ष गर्भो॒ यद॑ग्निर॒ग्न आ या॑हि
वी॒तय॑ इति॒ वा इ॒मौ लो॒कौ व्यै॑ताम॒ग्न आ या॑हि वी॒तय॑ इति॒
यदा॑हानयो॒र्लो॒कयो॒र्वीत्यै॑ प्रच्यु॒तो वा ए॒ष आ॒यत॑ना॒दगतः॑ प्रति॒ष्ठाः
स ए॒तर॑ह्य॒ध्वर्युं च॒ यज॑मानं च ध्याय॒त्यृतः॑ स॒त्यमित्या॑हेयं वा
ऋ॒तम॒सौ (२८)

स॒त्यम॒नयो॑रे॒वैनं॑ प्रति॒ष्ठाप॑यति॒ नार्ति॑मा॒र्च्छत्य॑ध्व॒र्युर्न यज॑मानो
वरु॑णो वा ए॒ष यज॑मानम॒भ्येति॑ यद॑ग्निरु॒प॑नद्ध॒ ओष॑धयः प्रति॒
गृ॒ह्णीता॑ग्निमे॒तमित्या॑ह शा॒न्त्यै व्य॑स्यन्वि॒श्वा अ॑म॒तीर॑रा॒तीरित्या॑ह
रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै नि॒षीद॑न्नो अ॒पं दु॑र्म॒तिः ह॑न॒दित्या॑ह प्रति॒ष्ठित्या॑
ओष॑धयः प्रति॒ मोद॑ध्वम्॥ (२९)

अ॒स्त्वनु॑ष्टु॒बंसि॑ सादय॒त्यारू॑ढः प॒त्वेति॑ गर्भ॑म॒सौ मो॑दध्वं द्वि॒चत्वारि॑शच्च॥ [५]

ए॒नमित्या॑होष॒धयो वा अ॒ग्नेर्भा॑ग॒धेयं॑ ताभि॑रे॒वैनः॑ स॒मर्ध॑यति॒ पुष्पा॑वतीः सु॒पिप्प॑ला इत्या॑ह तस्मा॒दोष॑धयः
फ॒लं गृ॒ह्णन्त्य॑ वो गर्भं ऋ॒तव्यः प्र॒ब॑ः स॒धस्थ॑मास॒ददित्या॑ह या॒भ्यं ए॒वैनं॑ प्र॒च्याव॑यति॒ तास्वे॒वैनं॑ प्रति॒ष्ठाप॑यति॒
द्वा॒भ्यामु॑पाव॒हरति॑ प्रति॒ष्ठित्यै॑ (०)॥ [६]

वारु॒णो वा अ॒ग्निरु॑प॒नद्धो॒ वि पा॒ज॒सेति॒ वि स्र॑स॒यति॒
 सवि॒तृप्र॑सू॒त ए॒वास्य॒ विषू॑र्चीं वरु॒णमे॒निं वि सृ॑ज॒त्युप॒ उप॑
 सृ॒ज॒त्यापो॒ वै शा॒न्ताः शा॒न्ताभि॑रे॒वास्य॒ शुच॑श्च श॒मय॑ति ति॒सृभि॑रु॒पं
 सृ॒ज॒ति त्रि॒वृद्वा अ॒ग्निर्या॑वा॒नेवा॒ग्निस्त॑स्य॒ शुच॑श्च श॒मय॑ति मि॒त्रः
 स॒सृ॒ज्यं पृ॒थि॒वीमि॒त्याह॑ मि॒त्रो वै शि॒वो दे॒वाना॒न्तेनै॒व (३१)

ए॒न॒स॒ सृ॑ज॒ति शा॒न्त्यै य॒द्वा॒म्याणा॒म्पात्रा॑णां क॒पालैः
 स॒सृ॒जेद्वा॒म्याणि॒ पात्रा॑णि शु॒चा॒र्पये॑दर्म॒कपा॒लैः स॒सृ॒ज॒त्ये॒तानि॒
 वा अ॑नु॒पजी॒वनी॒यानि॒ तान्ये॒व शु॒चा॒र्पय॑ति श॒र्करा॑भिः स॒सृ॒ज॒ति
 धृ॒त्या अथो॑ श॒त्वाया॑ज॒लोमैः॑ स॒सृ॒ज॒त्येषा॒ वा अ॒ग्नेः प्रि॒या
 त॒नूर्य॑द॒जा प्रि॒ययै॑वैनं त॒नुवा॒ स॒सृ॒ज॒त्यथो॒ तेज॑सा कृ॒ष्णाजि॒नस्य॒
 लोम॑भिः स॒म् (३२)

सृ॒ज॒ति य॒ज्ञो वै कृ॒ष्णाजि॒नं य॒ज्ञेनै॒व य॒ज्ञश्च॑ स॒सृ॒ज॒ति रु॒द्राः
 स॒म्भृ॒त्य पृ॒थि॒वीमि॒त्याहै॒ता वा ए॒तं दे॒वता॒ अ॒ग्ने स॒मभ॑रं ताभि॑रे॒वैन॑श्च
 स॒म्भ॑रति म॒खस्य॒ शिरो॑ऽसी॒त्याह॑ य॒ज्ञो वै म॒खस्त॑स्यै॒तच्छि॒रो
 यदु॒खा तस्मा॑दे॒वमा॑ह य॒ज्ञस्य॑ प॒दे स्थ॒ इत्या॑ह य॒ज्ञस्य॒ ह्येते॑ (३३)

प॒दे अथो॑ प्र॒ति॒ष्ठित्यै॒ प्रा॒न्याभि॑र्यच्छ्रु॒त्यन्व॒न्यैर्म॑न्त्रयते
 मि॒थुन॑त्वाय॒ त्र्यु॒द्धिं करो॑ति त्रयं इ॒मे लो॒का ए॒षां लो॒काना॒मास्यै॒
 छ॒न्दोभिः॑ करोति वी॒र्यं॑ वै छ॒न्दा॑श्च वी॒र्येणै॒वैनं॑ करोति य॒जुषा॑
 बि॒लं करो॑ति व्यावृ॒त्या इ॒यंतीं॑ करोति प्र॒जाप॑तिना य॒ज्ञमु॒खेन॑

सम्मितां द्विस्तनां करोति द्यावापृथिव्योर्दोहाय चतुः स्तनां करोति
 पशूनां दोहायाष्टास्तनां करोति छन्दसां दोहाय नवाश्रिमभिचरतः
 कुर्यात्त्रिवृतमेव वज्रं सम्भृत्य भ्रातृव्याय प्र हरति स्तृत्यै कृत्वाय
 सा महीमुखामिति नि दधाति देवतास्वेवैनां प्रतिष्ठापयति॥ (३४)

तेनैव लोमभिः समेते अभिचरन्त एकविंशतिश्च॥ [७]

सप्तभिर्धूपयति सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः शिरं
 एतद्यज्ञस्य यदुखा शीर्षन्नेव यज्ञस्य प्राणान्दधाति तस्मात्सप्त
 शीर्षन्प्राणा अश्वशकेन धूपयति प्राजापत्यो वा अश्वः
 सयोनित्वायादितिस्त्वेत्याहेयं वा अदितिर्दित्यैवादित्यां
 खनत्यस्या अक्रूरङ्गाराय न हि स्वः स्वः हिनस्ति देवानां त्वा
 पत्नीरित्याह देवानाम् (३५)

वा एतां पत्नयोऽग्नेऽकुर्वन्ताभिरेवैनां दधाति धिषणास्त्वेत्याह
 विद्या वै धिषणां विद्याभिरेवैनामभीन्दे ग्रास्त्वेत्याह छन्दांसि वै
 ग्राश्छन्दोभिरेवैनां श्रपयति वरूत्रयस्त्वेत्याह होत्रा वै वरूत्रयो
 होत्राभिरेवैनां पचति जनयस्त्वेत्याह देवानां वै पत्नीः (३६)

जनयस्ताभिरेवैनां पचति षड्भिः पचति षड्वा ऋतव
 ऋतुभिरेवैनां पचति द्विः पचन्वित्याह तस्माद्विः संवत्सरस्य
 सस्यम्पच्यते वारुण्युखाभीद्धा मैत्रियोपैति शान्त्यै देवस्त्वा
 सवितोद्वपत्वित्याह सवितृप्रसूत एवैनां ब्रह्मणा देवताभिरुद्वपत्यपद्यमा

पृथिव्याशा दिश आ पृण (३७)

इत्याह तस्मादग्निः सर्वा दिशोऽनु वि भात्युत्तिष्ठ बृहती
भवोर्ध्वा तिष्ठ ध्रुवा त्वमित्याह प्रतिष्ठित्या असुर्यम्पात्रमनाच्छृण्णमा
च्छृणत्ति देवत्राकरजक्षीरेणा च्छृणत्ति परमं वा एतत्पयो यदजक्षीरं
परमेणैवैनाम्पयसा च्छृणत्ति यजुषा व्यावृत्त्यै छन्दोभिरा च्छृणत्ति
छन्दोभिर्वा एषा क्रियते छन्दोभिरेव छन्दाऽस्या च्छृणत्ति॥ (३८)

आह देवानां वै पर्वाः पृणेषा पदं॥ [८]

एकविंशत्या माषैः पुरुषशीर्षमच्छैत्यमेध्या वै माषा
अमेध्यं पुरुषशीर्षममेध्यैरेवास्यामेध्यं निरवदाय मेध्यं कृत्वा
हरत्येकविंशतिर्भवन्त्येकविंशो वै पुरुषः पुरुषस्यास्यै व्यृद्धं
वा एतत्प्राणैरमेध्यं यत्पुरुषशीर्षं सप्तधा वितृण्णां वल्मीकवपां
प्रति नि दधाति सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः प्राणैरेवैनत्समर्धयति
मेध्यत्वाय यावन्तः (३९)

वै मृत्युबन्धवस्तेषां यम आधिपत्यं परीयाय यमगाथाभिः परि
गायति यमादेवैनद्वृङ्के तिसृभिः परि गायति त्रयं इमे लोका एभ्य
एवैनलोकेभ्यो वृङ्के तस्माद्गायते न देयङ्गाथा हि तद्वृङ्केऽग्निभ्यः पशूना
लभते कामा वा अग्नयः कामानेवाव रुन्धे यत्पशून्नालभेतानवरुद्धा
अस्य (४०)

पशवः स्युर्यत्पर्यग्निकृतानुत्सृजेद्यज्ञवेशसं कुर्याद्यत्संस्थापयेद्य

शीर्षाणि स्युर्यत्पशूनालभते तेनैव पशूनव रुन्धे यत्पर्यग्निकृतानुत्सृज
 शीर्ष्णामयातयामत्वाय प्राजापत्येन सः स्थापयति यज्ञो वै
 प्रजापतिर्यज्ञ एव यज्ञं प्रतिष्ठापयति प्रजापतिः प्रजा असृजत् स
 रिरिचानोऽमन्यत् स एता अप्रीरपश्यत्ताभिर्वै स मुखतः (४१)

आत्मानमाप्रीणीत् यदेता अप्रियो भवन्ति यज्ञो वै
 प्रजापतिर्यज्ञमेवैताभिर्मुखत आ प्रीणात्यपरिमितच्छन्दसो
 भवन्त्यपरिमितः प्रजापतिः प्रजापतेरात्या ऊनातिरिक्ता मिथुनाः
 प्रजात्यै लोमशं वै नामैतच्छन्दः प्रजापतेः पशवो लोमशाः
 पशूनेवाव रुन्धे सर्वाणि वा एता रूपाणि सर्वाणि रूपाण्यग्नौ
 चित्यै क्रियन्ते तस्मादेता अग्रेश्चित्यस्य (४२)

भवन्त्येकविंशतिः सामिधेनीरन्वाह रुग्वा एकविंशो
 रुचमेव गच्छत्यथो प्रतिष्ठामेव प्रतिष्ठा ह्येकविंशश्चतुर्विंशतिमन्वाह
 चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवत्सरः संवत्सरोऽग्निर्वैश्वानरः साक्षादेव
 वैश्वानरमव रुन्धे पराचीरन्वाह पराडिव हि सुवर्गो लोकः
 समास्त्वाग्न ऋतवो वर्धयन्त्वित्याह समाभिरेवाग्निं वर्धयति (४३)

ऋतुभिः संवत्सरं विश्वा आ भाहि प्रदिशः पृथिव्या
 इत्याह तस्मादग्निः सर्वा दिशोऽनु वि भाति प्रत्यौहतामश्विना
 मृत्युमस्मादित्याह मृत्युमेवास्मादप नुदत्युद्वयं तमसस्परीत्याह
 पाप्मा वै तमः पाप्मानमेवास्मादप हुन्त्यगन्म ज्योतिरुत्तममित्याहासौ
 वा आदित्यो ज्योतिरुत्तममादित्यस्यैव सायुज्यं गच्छति

न संवत्सरस्तिष्ठति नास्य श्रीस्तिष्ठति यस्यैताः क्रियन्ते
ज्योतिष्मतीमुत्तमामन्वाह ज्योतिरेवास्मा उपरिष्ठादधाति सुवर्गस्य
लोकस्यानुख्यात्यै॥ (४४)

यावन्तोऽस्य मुखतश्चित्यस्य वर्धयत्यादित्योऽष्टाविंशतिश्च॥ [९]

षड्भिर्दीक्षयति षड्वा ऋतवं ऋतुभिरेवेन दीक्षयति
सप्तभिर्दीक्षयति सप्त छन्दांसि छन्दोभिरेवेन दीक्षयति विश्वे
देवस्य नेतुरित्यनुष्टुभोत्तमया जुहोति वाग्वा अनुष्टुप्तस्मात्प्राणानां
वागुत्तमैकस्मादक्षरादनामप्रथमम्पदम् तस्माद्यद्वाचोऽनामं
तन्मनुष्या उप जीवन्ति पूर्णया जुहोति पूर्ण इव हि प्रजा-
पतिः (४५)

प्रजापतेरास्य न्यूनया जुहोति न्यूनाद्धि प्रजापतिः प्रजा
असृजत प्रजानां सृष्ट्यै यदर्चिषि प्रवृज्याद्भूतमव रुन्धीत
यदङ्गारेषु भविष्यदङ्गारेषु प्र वृणक्ति भविष्यदेवाव रुन्धे भविष्यद्धि
भूयो भूताद्वाभ्यां प्र वृणक्ति द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै ब्रह्मणा वा
एषा यजुषा सम्भृता यदुखा सा यद्धिद्येतार्तिमार्च्छेत् (४६)

यजमानो हन्येतास्य यज्ञो मित्रैतामुखां तपेत्याह ब्रह्म वै मित्रो
ब्रह्मन्नेवेनां प्रतिष्ठापयति नार्तिमार्च्छति यजमानो नास्य यज्ञो हन्यते
यदि भिद्येत तैरेव कपालैः स सृजेत्सैव ततः प्रायश्चित्तिर्यो गतश्रीः
स्यान्मथित्वा तस्याव दध्याद्भूतो वा एष स स्वां (४७)

देवतामुपैति यो भूतिकामः स्याद्य उखायै सम्भवेत्स
 एव तस्य स्यादतो ह्येष सम्भवत्येष वै स्वयम्भूर्नाम भवत्येव
 यं कामयेत् भ्रातृव्यमस्मै जनयेयमित्यन्यतस्तस्याहृत्याव
 दध्यात्साक्षादेवास्मै भ्रातृव्यं जनयत्यम्बरीषादन्नकामस्याव
 दध्यादम्बरीषे वा अन्नंम्रियते सयोन्येवान्नम् (४८)

अव रुन्धे मुञ्जानव दधात्यूर्ग्वै मुञ्जा ऊर्जमेवास्मा अपि
 दधात्यग्निर्देवेभ्यो निलायत् स क्रुमुकम्प्राविशत् क्रुमुकमव दधाति
 यदेवास्य तत्र न्यक्तं तदेवाव रुन्ध आज्येन सं यौत्येतद्वा अग्नेः
 प्रियं धाम यदाज्यं प्रियेणैवैनं धाम्ना समर्धयत्यथो तेजसा (४९)

वैकंकतीमा दधाति भा एवाव रुन्धे शमीमयीमा दधाति शान्त्यै
 सीद त्वं मातुरस्या उपस्थ इति तिसृभिर्जातमुप तिष्ठते त्रयं इमे
 लोका एष्वेव लोकेष्वाविदं गच्छत्यथो प्राणानेवात्मन्धत्ते॥ (५०)

प्रजापतिरृच्छेत्स्वामेवान्नं तेजसा चतुस्त्रिंशच्च॥ [१०]

न हं स्म वै पुराग्निरपरशुवृक्णं दहति तदस्मै
 प्रयोग एवर्षिरस्वदयद्यदग्ने यानि कानि चेति समिधमा
 दधात्यपरशुवृक्णमेवास्मै स्वदयति सर्वमस्मै स्वदते य एवं
 वेदौदुम्बरीमा दधात्यूर्गवा उदुम्बर ऊर्जमेवास्मा अपि दधाति
 प्रजापतिरग्निमसृजत् तं सृष्टं रक्षांसि (५१)

अजिघांसन्त्स एतद्राक्षोघ्नमपश्यत्तेन वै स रक्षांस्यपाहत

यद्राक्षोघ्नं भवत्यग्नेरेव तेन जाताद्रक्षाऽस्यप हन्त्याश्वत्थीमा
 दधात्यश्वत्थो वै वनस्पतीनां सपत्नसाहो विजित्यै वैकङ्कतीमा
 दधाति भा एवाव रुन्धे शमीमयीमा दधाति शान्त्यै सशितम्मे
 ब्रह्मोर्देषाम्बाहू अतिरमित्युत्तमे औदुम्बरी (५२)

वाचयति ब्रह्मणैव क्षत्रं सः श्यति क्षत्रेण ब्रह्म तस्माद्ब्राह्मणो
 राजन्यवानत्यन्यम्ब्राह्मणं तस्माद्राजन्यो ब्राह्मणवानत्यन्यं
 राजन्यम्मृत्युर्वा एष यदग्निरमृतं हिरण्यं रुक्ममन्तरं
 प्रति मुञ्चतेऽमृतमेव मृत्योरन्तर्धत्त एकविंशतिनिर्बाधो
 भवत्येकविंशतिर्वै देवलोका द्वादश मासाः पञ्चतवस्त्रय
 इमे लोका असावादित्यः (५३)

एकविंश एतावन्तो वै देवलोकास्तेभ्य एव भ्रातृव्यमन्तरेति
 निर्बाधैर्वै देवा असुरान्निर्बाधेऽकुर्वत तन्निर्बाधानां निर्बाधत्वन्निर्बाधी
 भवति भ्रातृव्यानेव निर्बाधे कुरुते सावित्रिया प्रति मुञ्चते
 प्रसूत्यै नक्तोषासेत्युत्तरयाहोरात्राभ्यामेवैनमुद्यच्छते देवा
 अग्निं धारयन्द्रविणोदा इत्याह प्राणा वै देवा द्रविणोदा
 अहोरात्राभ्यामेवैनमुद्यत्य (५४)

प्राणैर्दाधारासीनः प्रति मुञ्चते तस्मादासीनाः प्रजाः प्र जायन्ते
 कृष्णाजिनमुत्तरन्तेजो वै हिरण्यं ब्रह्म कृष्णाजिनन्तेजसा चैवैनं
 ब्रह्मणा चोभयतः परि गृह्णाति षडुद्यामं शिक्यं भवति षड्वा ऋतव
 ऋतुभिरेवैनमुद्यच्छते यद्वादशोद्यामं संवत्सरेणैव मौञ्जम्भवत्यूर्ग्वै

मुञ्जा ऊर्जैवैनं समर्धयति सुपर्णोऽसि गुरुत्मानित्यवैक्षते
 रूपमेवास्यैतन्महिमानं व्याचष्टे दिवं गच्छ सुवः पतेत्याह
 सुवर्गमेवैनं लोकं गमयति॥ (५)

रक्षाऽस्योदुम्बरी आदित्य उद्यत्य सञ्चतुर्विंशतिश्च॥ [११]

समिद्धो अञ्जन्कृदरम्मतीनां घृतमग्ने मधुमत्पिन्वमानः।
 वाजी वहन्वाजिनं जातवेदो देवानां वक्षि प्रियमा सुधस्थम्।
 घृतेनाञ्जन्सम्पथो देवयानान्प्रजानन्वाज्यप्येतु देवान्। अनु त्वा
 सप्ते प्रदिशः सचन्ताऽस्वधामस्मै यजमानाय धेहि। ईड्यश्वासि
 वन्द्यश्च वाजिन्नाशुश्वासि मेध्यश्च सप्ते। अग्निष्ट्वा (५६)

देवैर्वसुभिः सजोषाः प्रीतं वह्निं वहतु जातवेदाः। स्तीर्णं बर्हिः
 सुष्टरीमा जुषाणोरु पृथु प्रथमानं पृथिव्याम्। देवेभिर्युक्तमदितिः
 सजोषाः स्योनं कृण्वाना सुविते दधातु। एता उ वः सुभगा
 विश्वरूपा वि पक्षोभिः श्रयमाणा उदातैः। ऋष्याः सतीः कवषः
 शुम्भमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा भवन्तु। अन्तरा मित्रावरुणा चरन्ती
 मुखं यज्ञानामभि संविदाने। उषासा वाम् (५७)

सुहिरण्ये सुशिल्पे ऋतस्य योनाविह सादयामि। प्रथमा वा
 सरथिना सुवर्णा देवौ पश्यन्तौ भुवनानि विश्वा। अपिप्रयं चोदना
 वाम्मिमाना होतांरा ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता। आदित्यैर्नो भारती
 वष्टु यज्ञं सरस्वती सह रुद्रैर्न आवीत्। इडोपहूता वसुभिः सजोषा

य॒ज्ञं नो॑ दे॒वीर॒मृते॑षु धत्त। त्वष्टा॑ वी॒रं दे॒वका॑मं ज॒जान॒ त्वष्टु॑र॒वा
जा॒यत आ॒शुर॑श्चः। (५८)

त्वष्टे॒दं वि॒श्वम्भु॑वं ज॒जान॒ ब॒होः क॒र्तार॑मि॒ह य॑क्षि होतः।
अ॒श्वो घृ॑तेन॒ त्मन्या॒ सम॑क्त॒ उप॑ दे॒वाः ऋ॑तुशः पाथ॑ एतु।
व॒नस्प॑तिर्दे॒वलोक॑म्प्र॒जान॑न्न॒ग्निना॑ ह॒व्या स्व॑दितानि॒ वक्ष॑त्।
प्र॒जाप॑ते॒स्तप॑सा वावृ॒धानः॑ स॒द्यो जा॒तो द॑धिषे य॒ज्ञम॑ग्ने।
स्वाहा॑कृतेन ह॒विषा॑ पुरो॒गा या॒हि सा॒ध्या ह॒विर॑दन्तु दे॒वाः॥ (५९)

अ॒ग्नि॒ष्ठां वा॒मश्वो॑ द्विच॑त्वारि॒शच्च॑॥ [१२]

विष्णु॑मुखा॒ अन्न॑पते॒ याव॑ती॒ वि वै पु॑रुषमा॒त्रेणा॑ग्ने तव॒ श्रवो॑ ब्रह्म॑ ज॒ज्ञान॑स्व॒ स्वय॑मातृ॒णामे॑षां वै
प॒शुर्गा॑यत्री कस्त्वा॒ द्वाद॑श॥ [१३] विष्णु॑मुखा॒ अप॑चिति॒मान् वि वा ए॒ताव॑ग्ने तव॒ स्वय॑मातृ॒णां
वि॒पृची॑नानि गाय॒त्री च॑तुः षष्टिः॥ 64॥ विष्णु॑मुखास्त॒नुर्वै भुव॑त्॥

॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

विष्णु॑मुखा॒ वै दे॒वाश्छ॒न्दो॑भि॒रिमाँ॑ल्लो॒कान॑न॒पज॑य्यम॒भ्यज॑यन्
यद्विष्णु॑क्र॒मान्क्रम॑ते॒ विष्णु॑रे॒व भू॒त्वा यज॑मान॒श्छ॒न्दो॑भि॒रिमाँ॑ल्लो॒कान॑न॒प
ज॑यति॒ विष्णोः॑ क्रमो॑ऽस्यभि॒माति॑हेत्या॒ह गाय॑त्री वै पृ॒थि॒वी
त्रैष्टु॑भम॒न्तरि॑क्षम् जा॒गती॒ द्यौरा॑नुष्टु॒भीर्दि॑श॒श्छ॒न्दो॑भि॒रेवे॑माँ॒ल्लो॒कान्
य॑थापूर्वम॒भि ज॑यति प्र॒जाप॑तिर॒ग्निम॑सृजत् सो॑ऽस्मात्सृष्टः (१)

पराङ्मैत्तमेतयान्वैदक्रन्ददिति तया वै सोऽग्नेः प्रियं
 धामावारुन्ध यदेतामन्वाहाग्नेरेवैतया प्रियं धामाव रुन्ध ईश्वरो वा
 एष पराङ्मदधो यो विष्णुक्रमान्क्रमते चतसृभिरा वर्तते चत्वारि
 छन्दांसि छन्दांसि खलु वा अग्नेः प्रिया तनूः प्रियामेवास्य
 तनुवमभि (२)

पर्यावर्तते दक्षिणा पर्यावर्तते स्वमेव वीर्यमनु पर्यावर्तते
 तस्माद्वक्षिणोऽर्ध आत्मनो वीर्यावत्तरोऽथो आदित्यस्यैवावृतमनु
 पर्यावर्तते शुनःशेषमार्जीगर्ति वरुणोऽगृह्णाथ्स एतां वारुणीमपश्यत्तया
 वै स आत्मानं वरुणपाशादमुश्चद्वरुणो वा एतं गृह्णाति य
 उखाम्प्रतिमुश्चत उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदित्याहाऽऽत्मानमेवैतया (३)

वरुणपाशान्मुश्चत्या त्वाहार्षमित्याहा ह्येनं हरति
 ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिरित्याह प्रतिष्ठित्यै विशस्त्वा सर्वा
 वाञ्छन्त्वित्याह विशैवेनं समर्धयत्यस्मिन्नाष्टमधि श्रयेत्याह
 राष्ट्रेमेवास्मिन्ध्रुवमकर्य कामयेत राष्ट्रं स्यादिति तम्मनसा
 ध्यायेद्राष्ट्रमेव भवति (४)

अग्ने बृहन्नुषसामूर्ध्वो अस्थादित्याहाग्रमेवैनं समानानां
 करोति निर्जग्मिवान्तमस इत्याह तम एवास्मादप हन्ति
 ज्योतिषागादित्याह ज्योतिरेवास्मिन्दधाति चतसृभिः सादयति
 चत्वारि छन्दांसि छन्दाभिरेवातिछन्दसोत्तमया वर्षं वा एषा

छन्दसां यदतिच्छन्दा वर्षेवैनं॑ समानानां करोति सद्धती (५)

भवति सत्त्वमेवैनं॑ गमयति वात्सप्रेणोपं तिष्ठत एतेन॒ वै
वत्सप्रीर्भालन्दनो॑ऽग्नेः प्रियं धामावारुन्धाग्नेरेवैतेन॑ प्रियं धामाव रुन्ध
एकादशम्भवत्येकधैव यजमाने वीर्यं दधाति स्तोमेन॒ वै देवा
अस्मिँल्लोक आर्ध्वच्छन्दो॑भिरमुष्मिन्स्तोमस्येव॒ खलु॒ वा एतद्रूपं
यद्वा॑त्सप्रम्यद्वा॑त्सप्रेणोपतिष्ठते (६)

इममेव तेन॑ लोकमभि जयति यद्विष्णुक्रमान्क्रमते॑ऽमुमेव
तैर्लोकमभि जयति पूर्वेद्युः प्र क्रामत्युत्तरेद्युरुपं तिष्ठते तस्माद्योगे-
ऽन्यासां॑ प्रजानाम्मनः क्षेमेऽन्यासान्तस्मा॑द्यायावरः क्षेम्यस्येशे
तस्मा॑द्यायावरः क्षेम्यमध्यवस्यति मुष्टी करोति वाचं यच्छति
यज्ञस्य धृत्यै॑॥ (७)

सृष्टोऽभ्येतयां भवति सद्रत्युपतिष्ठते द्विचत्वारिंशच्च॥ [१]

अन्नपतेऽन्नस्य॑ नो देहीत्याहाग्निर्वा अन्नपतिः स एवास्मा अन्नं
प्र यच्छत्यनमीवस्य॑ शुष्मिण॑ इत्याहायक्ष्मस्येति॑ वावैतदाह
प्र प्रदातारं॑ तारिष॒ ऊर्जं॑ नो धेहि द्विपदे चतुष्पद
इत्याहाऽऽशिषमे॑वैतामा शास्त॒ उदु॑ त्वा विश्वे देवा इत्याह
प्राणा वै विश्वे देवाः (८)

प्राणैरेवैनमुद्यच्छते॑ऽग्ने भरन्तु चित्तिभिरित्याह॑ यस्मा एवैनं
चित्तायोद्यच्छते॑ तेनैवैनं॑ समर्धयति चतसृभिरा सादयति चत्वारि

छन्दाँसि॑ छन्दो॑भिरे॒वाति॑च्छन्दसो॒त्तमया॑ वर्ष्म॑ वा ए॒षा छन्द॑सां
यदति॑च्छन्दा॒ वर्ष्मै॑वैन॑ समाना॑ करोति॒ सद्वती॑ भवति स॒त्त्वमे॑वैन॑
गमयति॒ प्रेद॑ग्रे ज्योति॑ष्मान् (९)

या॒हीत्या॑ह ज्योति॑रे॒वास्मि॑न्दधाति॒ तनु॑वा वा ए॒ष हि॑नस्ति॒ य
हि॑नस्ति॒ मा हि॑सीस्तनु॑वा प्र॒जा इत्या॑ह प्र॒जाभ्य॑ ए॒वैन॑ शमयति॒
रक्षाँ॑सि वा ए॒तद्य॑ज्ञं संच॑न्ते यद॑न उ॒थ्सर्ज॑त्यक्र॒न्ददित्य॑न्वाह
रक्ष॑सामप॑हत्या॒ अन॑सा वह॒न्त्यप॑चितिमे॒वास्मि॑न्दधाति॒
तस्मा॑दन॒स्वी च॑ र॒थी चाति॑थीनामप॑चिततमौ (१०)

अप॑चितिमान्भवति॒ य ए॒वं वेद॑ समिधा॒ऽग्निं दु॑वस्यतेति॒
घृ॒तानु॑षि॒क्तामव॑सिते॒ समिध॑मा द॑धाति॒ यथाति॑थय॒ आग॑ताय
स॒र्पिष्व॑दातिथ्यं क्रि॒यते ता॒दृगे॒व तद्वा॑यत्रि॒या ब्रा॑ह्मणस्य॑ गाय॒त्रो
हि ब्रा॑ह्मणस्त्रि॒ष्टुभा॑ राज॒न्यस्य॑ त्रै॒ष्टुभो॑ हि रा॒जन्यो॑ऽप्सु भस्म॑ प्र
वैश॑यत्य॒प्सुयो॑निर्वा अ॒ग्निः स्वामे॑वैनं॒ योनिं॑ गमयति॒ तिसृ॑भिः प्र
वैश॑यति त्रि॒वृद्धे (११)

अ॒ग्निर्या॑वाने॒वाग्नि॑स्तम्प्रति॒ष्ठां ग॑मयति॒ परा॑ वा ए॒षोऽग्निं॑
व॑पति॒ योऽप्सु॑ भस्म॑ प्रवैश॑यति॒ ज्योति॑ष्मतीभ्याम॒व द॑धाति॒
ज्योति॑रे॒वास्मि॑न्दधाति॒ द्वाभ्यां॑ प्रति॒ष्ठित्यै॑ परा॑ वा ए॒ष प्र॑जां प॒शून्
व॑पति॒ योऽप्सु॑ भस्म॑ प्रवैश॑यति॒ पुन॑रू॒र्जा स॒ह र॑य्येति॒ पुन॑रु॒दैति॑
प्र॒जामे॑व प॒शूना॒त्मन्ध॑त्ते पुन॑स्त्वादि॒त्याः (१२)

रु॒द्रा वस॑वः॒ समि॑न्धता॒मित्या॑हैता वा ए॒तं दे॒वता॑ अ॒ग्रे

समै॑न्धत॒ ताभि॑रेवैन॒ः समि॑न्द्रे बोधा॒ स बो॑धीत्युप॑ तिष्ठते
 बो॒धय॑त्येवैनन्तस्मा॑त्सु॒त्वा प्र॒जाः प्र बु॑ध्यन्ते यथा॒स्थान॑मुप॑ तिष्ठते
 तस्मा॑द्यथा॒स्थान॑मप॒शवः॑ पुन॑रेत्योप॑ तिष्ठन्ते॥ (१३)

वै विश्वे॑ देवा ज्योति॑ष्मानप॑चिततमौ त्रिवृ॒द्धा आ॑दित्या द्विच॑त्वारि॒शच्च॥ ————— [२]

याव॑न्ती वै पृ॒थि॒वी तस्यै॑ यम॒ आधि॑पत्यं परी॑याय॒ यो वै
 यमं॑ दे॒वय॑जनम॒स्या अनि॑र्याच्या॒ग्निं चि॑नुते यमा॒यै न॒ः स चि॑नुते-
 ऽपे॑तेत्य॒ध्यव॑साययति यममे॒व दे॒वय॑जनम॒स्यै नि॑र्याच्या॒त्मने॑ऽग्निं
 चि॑नुत इष्व॒ग्रेण॑ वा अ॒स्या अना॑मृतमिच्छन्तो॒ नावि॑न्दन्ते दे॒वा
 ए॒तद्य॑जुरपश्यन्नपे॑तेति॒ यदे॑तेना॒ध्यव॑साययति (१४)

अना॑मृत ए॒वाग्निं॑ चि॑नुत॒ उद्ध॑न्ति॒ यदे॒वास्या॑ अमे॒ध्यं तदप॑
 हन्त्य॒पोऽवो॑क्षति॒ शान्त्यै॑ सिक्ता॒ नि व॑पत्येतद्वा अ॒ग्रे वै॑श्वान॒रस्य॑
 रू॒पं रू॒पेणै॒व वै॑श्वान॒रमव॑ रुन्ध ऊषा॒न्नि व॑पति॒ पुष्टि॑र्वा ए॒षा
 प्र॒जन॑नं॒ यदू॒षाः पु॒ष्ट्यामे॒व प्र॒जन॑नेऽग्निं चि॑नुतेऽथो॒ संज्ञा॑नं ए॒व
 संज्ञा॑न॒ः ह्ये॑तत् (१५)

प॒शूनां॑ यदू॒षा द्यावा॑पृथि॒वी स॒हास्ता॑न्ते वि॒यती॑ अ॒ब्रूता॑मस्त्वे॒व
 नौ स॒ह य॒ज्ञिय॑मिति॒ यद॒मुष्या॑ य॒ज्ञिय॑मासीत्तद॒स्याम॑दधात्
 ऊषा॑ अभवन् यद॒स्या य॒ज्ञिय॑मासीत्तद॒मुष्या॑मदधात्तद॒दश्च॑न्द्रम॑सि
 कृ॒ष्णमू॒षान्नि॒वप॑न्नदो ध्याये॒द्द्यावा॑पृथि॒व्योरे॒व य॒ज्ञिये॑ऽग्निं चि॑नुतेऽयं
 सो अ॒ग्निरि॑ति॒ विश्वा॑मित्रस्य (१६)

सूक्तम्भवत्येतेन वै विश्वामित्रोऽग्नेः प्रियं धामावारुन्धाग्नेरेवैतेन
 प्रियं धामाव रुन्धे छन्दोभिर्वै देवाः सुवर्गं लोकमायश्चतस्रः
 प्राचीरुपं दधाति चत्वारि छन्दांसि छन्दोभिरेव तद्यजमानः
 सुवर्गं लोकमेति तेषां सुवर्गं लोकं यतां दिशः समं वीयन्त ते
 द्वे पुरस्तात्समीची उपादधत द्वे (१७)

पश्चात्समीची ताभिर्वै ते दिशोऽदृहन् यद्वे पुरस्तात्समीची
 उपदधाति द्वे पश्चात्समीची दिशां विधृत्या अथो पशवो वै
 छन्दांसि पशून्वास्मै समीचो दधात्यष्टावुपं दधात्यष्टाक्षरा
 गायत्री गायत्रोऽग्निर्यावानेवाग्निस्तं चिनुतेऽष्टावुपं दधात्यष्टाक्षरा
 गायत्री गायत्री सुवर्गं लोकमञ्जसा वेद सुवर्गस्य लोकस्य (१८)

प्रज्ञात्यै त्रयोदश लोकं पृणा उपं दधात्येकविंशतिः सम्पद्यन्ते
 प्रतिष्ठा वा एकविंशः प्रतिष्ठा गार्हपत्य एकविंशस्यैव प्रतिष्ठां
 गार्हपत्यमनु प्रति तिष्ठति प्रत्यग्निं चिक्व्यानस्तिष्ठति य एवं वेद
 पञ्चचितीकं चिन्वीत प्रथमं चिन्वानः पाङ्क्तो यज्ञः पाङ्क्तः पशवो
 यज्ञमेव पशून्व रुन्धे त्रिचितीकं चिन्वीत द्वितीयं चिन्वानस्त्रय इमे
 लोका एष्वेव लोकेषु (१९)

प्रति तिष्ठत्येकचितीकं चिन्वीत तृतीयं चिन्वान एकधा
 वै सुवर्गो लोक एकवृत्तैव सुवर्गं लोकमेति पुरीषेणाभ्यूहति
 तस्मान्मासेनास्थि छन्नन्न दुश्चर्मा भवति य एवं वेद पञ्च चितयो
 भवन्ति पञ्चभिः पुरीषैरभ्यूहति दश सम्पद्यन्ते दशाक्षरा विराडन्न

विराड्विराज्येवान्नाद्ये प्रति तिष्ठति॥ (२०)

अद्भ्यवसाययति ह्येतद्विश्वमित्रस्यादधत् द्वे लोकस्य लोकेषु सप्तचत्वारिंशच्च॥—[३]

वि वा एतौ द्विषाते यश्च पुराग्निर्यश्चोखाया५ समितमिति
चतसृभिः सं नि वपति चत्वारि छन्दांसि छन्दांसि खलु वा
अग्नेः प्रिया तनूः प्रिययैवैनौ तनुवा स५ शास्ति समितमित्याह
तस्माद्ब्रह्मणा क्षत्र५ समेति यत्संन्युष्य विहरति तस्माद्ब्रह्मणा क्षत्रं
व्येत्युतुभिः (२१)

वा एतं दीक्षयन्ति स ऋतुभिरेव विमुच्यो मातेव पुत्रं पृथिवी
पुरीष्यमित्याहर्तुभिरेवेन दीक्षयित्वर्तुभिर्वि मुञ्चति वैश्वानर्या
शिक्यमा दत्ते स्वदयत्येवेनैर्ऋतीः कृष्णास्तिस्नस्तुषपक्वा भवन्ति
निर्ऋत्यै वा एतद्भागधेयं यत्तुषा निर्ऋत्यै रूपं कृष्ण५ रूपेणैव
निर्ऋतिं निरवदयत इमां दिशं यन्त्येषा (२२)

वै निर्ऋत्यै दिग्स्वायामेव दिशि निर्ऋतिं निरवदयते स्वकृत
इरिण उपं दधाति प्रदरे वैतद्वै निर्ऋत्या आयतनं५ स्व एवायतने
निर्ऋतिं निरवदयते शिक्यमभ्युपं दधाति नैर्ऋतो वै पार्श्वः
साक्षादेवेन निर्ऋतिपाशान्मुञ्चति तिस्र उपं दधाति त्रेधाविहितो वै
पुरुषो यावानेव पुरुषस्तस्मान्निर्ऋतिमव यजते पराचीरुपं (२३)

दधाति पराचीमेवास्मान्निर्ऋतिं प्र गुदतेऽप्रतीक्षमा
यन्ति निर्ऋत्या अन्तर्हित्यै मार्जयित्वोपं तिष्ठन्ते मेध्यत्वाय

गार्हपत्यमुप तिष्ठन्ते निर्ऋतिलोक एव चरित्वा पूता
 देवलोकमुपावर्तन्तु एक्योपं तिष्ठन्त एकधैव यजमाने वीर्यं दधति
 निवेशनः संगमनो वसूनामित्याह प्रजा वै पशवो वसुं प्रजयैवेनं
 पशुभिः समर्धयन्ति॥ (२४)

ऋतुभिरेषा पराचीरुपाष्टाचत्वारिंशच्च॥ [४]

पुरुषमात्रेण वि मिमीते यज्ञेन वै पुरुषः सम्मितो यज्ञपुरुषैवेनं
 वि मिमीते यावान्पुरुष ऊर्ध्वबाहुस्तावान्भवत्येतावद्वै पुरुषे वीर्यं
 वीर्येणैवेनं वि मिमीते पक्षी भवति न ह्यपक्षः पतितुमर्हत्यरत्निनां
 पक्षौ द्राघीयांसौ भवतस्तस्मात्पक्षप्रवयांसि वयांसि
 व्याममात्रौ पक्षौ च पुच्छं च भवत्येतावद्वै पुरुषे वीर्यम् (२५)

वीर्यसम्मितो वेणुना वि मिमीत आग्नेयो वै वेणुः सयोनित्वाय
 यजुषा युनक्ति यजुषा कृषति व्यावृत्त्यै षड्भवेन कृषति षड्वा
 ऋतवं ऋतुभिरेवेनं कृषति यद्वादशगवेन संवत्सरैवेयं वा
 अग्नेरतिदाहाद्विभेत्सैतद्विगुणमपश्यत्कृष्टं चाकृष्टं च ततो वा इमां
 नात्यदहद्यत्कृष्टं चाकृष्टं च (२६)

भवत्यस्या अनतिदाहाय द्विगुणं त्वा अग्निमुद्यन्तुमर्हतीत्याहुर्यत्
 चाकृष्टं च भवत्यग्नेरुद्यत्या एतावन्तो वै पशवो द्विपादश्च
 चतुष्पादश्च तान् यत्प्राचं उथ्सृजेद्रुद्रायापि दध्याद्यदक्षिणा
 पितृभ्यो नि धुवेद्यत्प्रतीचो रक्षांसि हन्युरुदीच उथ्सृजत्येषा वै

देवमनुष्याणां शान्ता दिक् (२७)

तामेवैनाननूत्सृजत्यथो खल्विमां दिशमुत्सृजत्यसौ वा
आदित्यः प्राणः प्राणमेवैनाननूत्सृजति दक्षिणा पर्यावर्तन्ते स्वमेव
वीर्यमनु पर्यावर्तन्ते तस्माद्वक्षिणोऽर्ध आत्मनो वीर्यावत्तरोऽर्थो
आदित्यस्यैवावृतमनु पर्यावर्तन्ते तस्मात्परांश्च पशवो वि तिष्ठन्ते
प्रत्यं च आ वर्तन्ते तिस्रस्त्रिंशः सीताः (२८)

कृषति त्रिवृतमेव यज्ञमुखे वि यातयत्योषधीर्वपति
ब्रह्मणान्नमव रुन्धेऽर्केऽर्कश्चीयते चतुर्दशभिर्वपति सप्त
ग्राम्या ओषधयः सप्तारण्या उभयीषामवरुद्धा अन्नस्यान्नस्य
वपत्यन्नस्यान्नस्यावरुद्धौ कृष्टे वपति कृष्टे ह्योषधयः प्रतितिष्ठन्त्यनुसीत
वपति प्रजात्यै द्वादशसु सीतासु वपति द्वादश मासाः संवत्सरः
संवत्सरेणैवास्मा अन्नम्पचति यदग्निचित् (२९)

अनवरुद्धस्याश्नीयादवरुद्धेन व्यृद्धेत् ये वनस्पतीनाम्फलग्रहयस
ऽपि प्रोक्षेदनवरुद्धस्यावरुद्धौ दिग्भ्यो लोष्टान्धसमस्यति दिशामेव
वीर्यमवरुध्य दिशां वीर्येऽग्निं चिनुते यं द्विष्याद्यत्र स स्यात्तस्यै
दिशो लोष्टमा हरेदिषमूर्जमहमित आ दद इतीषमेवोर्जं तस्यै
दिशोऽवं रुन्धे क्षोधुंको भवति यस्तस्यां दिशि भवत्युत्तरवेदिमुप
वपत्युत्तरवेद्यां ह्यग्निश्चीयतेऽर्थो पशवो वा उत्तरवेदिः पशून्वाव
रुन्धेऽर्थो यज्ञपरुषोऽनन्तरित्यै॥ (३०)

च भवत्येतावद्वै पुरुषे वीर्यं यत्कृष्टश्चाकृष्टं च दिख्यतां अग्निचिदव पञ्चविंशतिश्च॥—[५]

अग्ने तव श्रवो वय इति सिकता नि वपत्येतद्वा अग्नेर्वैश्वानरस्य
सूक्तः सूक्तेनैव वैश्वानरमव रुन्धे षड्भिर्नि वपति षड्वा ऋतवः
संवत्सरः संवत्सरोऽग्निर्वैश्वानरः साक्षादेव वैश्वानरमव रुन्धे समुद्रं
वै नामैतच्छन्दः समुद्रमनु प्रजाः प्र जायन्ते यदेतेन सिकता
निवपति प्रजानां प्रजननायेन्द्रः (३१)

वृत्राय वज्रं प्राहरत्स त्रेधा व्यभवत्स्फ्यस्तृतीयं रथस्तृतीयं
यूपस्तृतीयं येऽन्तःशरा अशीर्यन्त ताः शर्करा अभवन्तच्छर्कराणां
शर्करत्वं वज्रो वै शर्कराः पशुरग्निर्यच्छर्कराभिरग्निं परिमिनोति
वज्रेणैवास्मै पशून्यग्निं गृह्णाति तस्माद्वज्रेण पशवः परिगृहीतास्तस्मात्स्व
नोप हरते त्रिसप्ताभिः (३२)

पशुकामस्य परि मिनुयात्सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः प्राणाः
पशवः प्राणैरेवास्मै पशूनव रुन्धे त्रिणवाभिर्भ्रातृव्यवतस्त्रिवृतमेव
वज्रं सम्भृत्य भ्रातृव्याय प्र हरति स्तृत्या अपरिमिताभिः परि
मिनुयादपरिमितस्यावरुद्ध्य यं कामयेतापशुः स्यादित्यपरिमित्य
तस्य शर्कराः सिकता व्यूहेदपरिगृहीत एवास्य विषूचीनः रेतः
परा सिञ्चत्यपशुरेव भवति (३३)

यं कामयेत पशुमान्त्स्यादिति परिमित्य तस्य शर्कराः सिकता
व्यूहेत्परिगृहीत एवास्मै समीचीनः रेतः सिञ्चति पशुमानेव भवति

सौम्या व्यूहति सोमो वै रेतोधा रेत एव तद्धधाति गायत्रिया
ब्राह्मणस्य गायत्रो हि ब्राह्मणस्त्रिष्टुभा राजन्यस्य त्रैष्टुभो हि राजन्यः
शं युम्बार्हस्पत्यम्मेधो नोपानमत्सोऽग्निम्प्राविशत् (३४)

सोऽग्नेः कृष्णो रूपं कृत्वोदायत् सोऽश्वं प्राविशत्सो-
ऽश्वस्यावान्तरशफोऽभवद्यदश्वमाक्रमयति य एव मेधोऽश्वं
प्राविशत्तमेवाव रुन्धे प्रजापतिनाग्निश्चेतव्य इत्याहुः प्राजापत्यो-
ऽश्वो यदश्वमाक्रमयति प्रजापतिनैवाग्निं चिनुते पुष्करपर्णमुप
दधाति योनिर्वा अग्नेः पुष्करपर्णं सयोनमेवाग्निं चिनुतेऽपां
पृष्ठमसीत्युप दधात्यपां वा एतत्पृष्ठं यत्पुष्करपर्णं रूपेणैवैनदुप
दधाति॥ (३५)

इन्द्रः पशुकामस्य भवत्यविशत्सयोनं विशतिश्च॥ [६]

ब्रह्म जज्ञानमिति रुक्ममुप दधाति ब्रह्ममुखा वै प्रजापतिः
प्रजा असृजत् ब्रह्ममुखा एव तत्प्रजा यजमानः सृजते ब्रह्म
जज्ञानमित्याहु तस्माद्ब्राह्मणो मुख्यो मुख्यो भवति य एवं वेद
ब्रह्मवादिनो वदन्ति न पृथिव्यां नान्तरिक्षे न दिव्यग्निश्चेतव्य इति
यत्पृथिव्यां चिन्वीत पृथिवीं शुचार्पयेन्नौषधयो न वनस्पतयः (३६)

प्र जायेरन् यदन्तरिक्षे चिन्वीतान्तरिक्षं शुचार्पयेन्न
वयांसि प्र जायेरन् यद्विवि चिन्वीत दिवं शुचार्पयेन्न
पर्जन्यो वर्षेद्रुक्ममुप दधात्यमृतं वै हिरण्यममृतं एवाग्निं चिनुते

प्रजा॑त्यै हिर॒ण्मयं॑ पुरु॒षमुप॑ दधाति यजमानलो॒कस्य॑ विधृत्यै॒
यदिष्ट॑काया॒ आतृ॑ण्णमनूप॒दध्यात्प॑शूनां च॒ यज॑मानस्य च प्रा॒णमपि॑
दध्यादक्षि॑णतः (३७)

प्राश्च॑मुप॑ दधाति दा॒धारं॑ यजमानलो॒कत्र॑ प॑शूनां च॒
यज॑मानस्य च प्रा॒णमपि॑ दधा॒त्यथो॒ खल्विष्ट॑काया॒ आतृ॑ण्णमनूप॑
दधाति प्रा॒णाना॒मुत्सृ॑ष्ट्यै द्र॒प्सश्च॑स्क॒न्देत्य॑भि मृ॑शति होत्रा॑स्वेवैनं
प्रति॑ष्ठापयति॒ सुचा॒वुप॑ दधा॒त्याज्य॑स्य पूर्णां का॑र्ष्य॒मयीं॑ द॒ध्नः
पूर्णा॑मौदु॒म्बरीमि॑यं वै का॑र्ष्य॒मय्य॑सावौदु॒म्बरीमे॑ ए॒वोप॑ धत्ते (३८)

तृ॒ष्णीमुप॑ दधाति॒ न हीमे॑ यजु॒षासु॑मर॒हति॑ दक्षि॑णां
का॑र्ष्य॒मयीमु॑त्तरा॒मौदु॑म्बरी॒न्तस्मा॑द॒स्या अ॒सावु॑त्तराज्य॑स्य पूर्णां
का॑र्ष्य॒मयीं॑ वज्रो॒ वा आ॒ज्यं वज्रः॑ का॑र्ष्य॒यो वज्रे॑णैव य॒ज्ञस्य॑
दक्षि॑णतो रक्षा॒स्यप॑ हन्ति॒ दध्नः॑ पूर्णा॑मौदु॒म्बरीम्प॑शवो॒ वै
दध्य॑र्गुदु॒म्बरः॑ प॒शुष्वे॒वोर्जं॑ दधाति पूर्णे॑ उप॑ दधाति पूर्णे॑
ए॒वैनम्॑ (३९)

अ॒मुष्मि॑ल्लो॒क उप॑ तिष्ठेते वि॒राज्य॑ग्निश्चै॒तव्यं॑ इत्या॒हुः सु॒ग्वै
वि॒राज्य॑त्सुचा॒वुप॑दधाति॒ वि॒राज्ये॑वाग्निं चि॑नुते य॒ज्ञमु॒खेय॑ज्ञमु॒खे
वै क्रि॒यमा॑णे य॒ज्ञं रक्षा॑सि जिघा॑सन्ति य॒ज्ञमु॒खं
रु॒क्मो यद्रु॑क्मं व्या॑घारयति य॒ज्ञमु॒खादे॒व रक्षा॑स्यप॑ हन्ति
प॒ञ्चभिर्व्या॑घारयति पा॒ङ्क्तो॑ य॒ज्ञो यावा॑नेव य॒ज्ञस्तस्मा॑द्रक्षा॒स्यप॑

हन्त्यक्षण्या व्याघारयति तस्मादक्षण्या पशवोऽङ्गानि प्र हरन्ति
प्रतिष्ठित्यै॥ (४०)

वन्स्पतयो दक्षिणतो धत्त एनन्तस्मादक्षण्या पञ्च च॥ [७]

स्वयमातृणामुप दधातीयं वै स्वयमातृणेमामेवोप
धत्तेऽश्वमुप घ्रापयति प्राणमेवास्यां दधात्यथो प्राजापत्यो
वा अश्वः प्रजापतिनैवाग्निं चिनुते प्रथमेष्टकोपधीयमाना
पशूनां च यजमानस्य च प्राणमपि दधाति स्वयमातृणा
भवति प्राणानामुत्सृष्ट्या अथो सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्या
अग्नावग्निश्चेतव्य इत्याहुरेष वै (४१)

अग्निर्वैश्वानरो यद्वाह्मणस्तस्मै प्रथमामिष्टकां यजुष्कृतां प्र
यच्छेत्ताम्रह्मणश्चोप दध्यातामग्नावेव तदग्निं चिनुत ईश्वरो वा एष
आर्तिमार्तोऽविद्वानिष्टकामुपदधाति त्रीन् वरान्दद्यात्रयो वै प्राणाः
प्राणानां स्पृत्यै द्वावेव देवौ द्वौ हि प्राणावेक एव देव एको हि
प्राणः पशुः (४२)

वा एष यदग्निर्न खलु वै पशव आर्यवसे रमन्ते दूर्वेष्टकामुप
दधाति पशूनां धृत्यै द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्तीत्याह
काण्डेनकाण्डेन ह्येषा प्रतितिष्ठत्येवा नो दूर्वे प्र तनु सहस्रेण शतेन
चेत्याह साहस्रः प्रजापतिः प्रजापतेराप्त्यै देवलक्ष्मं वै त्र्यालिखिता
तामुत्तरलक्ष्माणं देवा उपादधताधरलक्ष्माणमसुरा यम् (४३)

कामयेत् वसीयान्त्स्यादित्युत्तरलक्ष्माणं तस्योप दध्याद्वसीयानेव

भवति यं कामयेत् पापीयान्स्यादित्यधरलक्ष्माणं तस्योप
 दध्यादसुरयोनिमेवैनमनु परां भावयति पापीयान्भवति
 त्र्यालिखिता भवतीमे वै लोकास्त्र्यालिखितैभ्य एव लोकेभ्यो
 भ्रातृव्यमन्तरेत्यङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यतः पुरोडाशः कूर्मो भूत्वानु
 प्रासर्पत् (४४)

यत्कूर्ममुपदधाति यथा क्षेत्रविदञ्जसा नयत्येवमेवैनं कूर्मः
 सुवर्गं लोकमञ्जसा नयति मेधो वा एष पशूनां यत्कूर्मो
 यत्कूर्ममुपदधाति स्वमेव मेधम्पश्यन्तः पशव उप तिष्ठन्ते श्मशानं
 वा एतत्क्रियते यन्मृतानां पशूनां शीर्षाण्युपधीयन्ते यज्जीवन्तं
 कूर्ममुपदधाति तेनाश्मशानचिद्वास्तव्यो वा एष यत् (४५)

कूर्मो मधु वाता ऋतायत इति दध्ना मधुमिश्रेणाभ्यनक्ति
 स्वदयत्येवैनं ग्राम्यं वा एतदन्नं यद्दध्यारण्यम्मधु यद्दध्ना
 मधुमिश्रेणाभ्यनक्त्युभयस्यावरुद्धौ मही द्यौः पृथिवी च न
 इत्याहाभ्यामेवैनमुभयतः परि गृह्णाति प्राश्चमुप दधाति सुवर्गस्य
 लोकस्य समष्ट्यै पुरस्तात्प्रत्यश्चमुप दधाति तस्मात् (४६)

पुरस्तात्प्रत्यश्चः पशवो मेधमुप तिष्ठन्ते यो वा अपनाभिमग्निं
 चिनुते यजमानस्य नाभिमनु प्र विशति स एनमीश्वरो
 हिंसितोरुलूखलमुप दधात्येषा वा अग्नेर्नाभिः सनाभिमेवाग्निं
 चिनुतेऽहिंसाया औदुम्बरं भवत्यूर्वा उदुम्बर ऊर्जमेवाव रुन्धे

मध्य॒त उ॒पं दधा॒ति मध्य॒त ए॒वास्मा॒ ऊर्जं॑ दधा॒ति तस्मा॑न्मध्य॒त
ऊ॒र्जा भु॑ञ्ज॒त इयं॑द्भवति प्र॒जाप॑तिना यज्ञ॒मुखे॑न॒ सम्मि॑त॒मव॑
हन्त्य॒न्नमे॒वाक॑र्वैष्ण॒व्यर्चो॑पं दधा॒ति विष्णु॑र्वै य॒ज्ञो वैष्ण॑वा वन॒स्पत॑यो
य॒ज्ञ ए॒व य॒ज्ञं प्रति॑ष्ठापयति॥ (४७)

एष वै पशुर्यमसर्पदिष यत्तस्मात्तस्मात्सुप्तविंशतिश्च॥ [८]

ए॒षां वा ए॒तल्लो॒कानां॑ ज्योतिः॒ सम्भृ॑तं यदु॒खा यदु॒खामु॑प॒दधा॑त्ये॒भ्य
ए॒व लो॒केभ्यो॑ ज्योति॒रव॑ रुन्धे मध्य॒त उ॒पं दधा॒ति मध्य॒त ए॒वास्मै॑
ज्योति॑र्दधा॒ति तस्मा॑न्मध्य॒तो ज्योति॑रु॒पास्महे॑ सि॒कता॑भिः
पूर॑यत्येतद्वा अ॒ग्नेर्वै॑श्वान॒रस्य॑ रू॒पं रू॒पेणै॒व वै॑श्वान॒रम॑व॒ रुन्धे॒ यं
का॒मये॑त॒ क्षो॒धुकः॑ स्या॒दित्यू॑नां॒ तस्यो॑पं (४८)

द॒ध्या॒त्क्षो॒धुक॑ ए॒व भ॑वति॒ यं का॒मये॑तानु॒पद॑स्य॒दन्न॑मद्या॒दिति॑
पू॒र्णा तस्यो॑पं द॒ध्या॒दनु॑पदस्य॒देवान्न॑म॒त्ति स॒हस्रं॑ वै प्रति॒ पुरु॑षः
प॒शूनां॑ यच्छति स॒हस्रं॑म॒न्ये प॒शवो॑ म॒ध्ये पुरु॑षशी॒र्षमु॑पं दधा॒ति
स॒वीर्य॑त्वायो॒खाया॑म॒पि दधा॒ति प्रति॑ष्ठामे॒वैन॑द्रमयति॒ व्यृद्धं॑ वा
ए॒तत्प्रा॒णैर॑मे॒ध्यं यत्पु॑रुषशी॒र्षम॑मृ॒तं खलु॑ वै प्रा॒णाः (४९)

अ॒मृत॑श्च॒ हिर॑ण्यं प्रा॒णेषु॑ हिर॒ण्यश॑ल्कान्प्रत्य॑स्यति
प्रति॑ष्ठामे॒वैन॑द्रमयित्वा प्रा॒णैः स॒मर्ध॑यति द॒ध्ना म॑धुमि॒श्रेण॑
पूर॑यति मध॒व्योऽसा॑नीति॒ शृता॑त॒ङ्कोन॑ मेध्य॒त्वाय॑ ग्रा॒म्यं वा
ए॒तद॒न्नं यद्द॒ध्या॒र॒ण्यम्मधु॑ यद्द॒ध्ना म॑धुमि॒श्रेण॑ पू॒रय॑त्यु॒भय॑स्याव॒रुद्धौ॑

पशुशीर्षाण्युप दधाति पशवो वै पशुशीर्षाणि पशूनेवाव रुन्धे यं
कामयेतापशुः स्यादिति (५०)

विषूचीनानि तस्योप दध्याद्विषूच एवास्मात्पशून् दधात्यपशुरेव
भवति यं कामयेत पशुमान्स्यादिति समीचीनानि तस्योप
दध्यात्समीच एवास्मै पशून् दधाति पशुमानेव भवति
पुरस्तात्प्रतीचीनमश्वस्योप दधाति पश्चात्प्राचीनमृषभस्यापशवो वा
अन्ये गौअश्वेभ्यः पशवो गोअश्वानेवास्मै समीचो दधात्येतावन्तो
वै पशवः (५१)

द्विपादश्च चतुष्पादश्च तान् वा एतदग्नौ प्र दधाति
यत्पशुशीर्षाण्युप दधात्यमुमारण्यमनु ते दिशामीत्याह ग्राम्येभ्य
एव पशुभ्य आरण्यान्पशूञ्छुचमनूत्सृजति तस्मात्समावत्पशूनां
प्रजायमानानामारण्याः पशवः कनीयांसः शुचा ह्यृताः
सर्पशीर्षमुप दधाति यैव सर्पे त्विषिस्तामेवाव रुन्धे (५२)

यत्समीचीनमपशुशीर्षैरुप दध्याद्ग्राम्यान्पशून् दशुकाः
स्युर्यद्विषूचीनमारण्यान् यजुरेव वदेदव तां त्विषिं रुन्धे
या सर्पे न ग्राम्यान्पशून् हिनस्ति नारण्यानथो खलूपधेयमेव
यदुप दधाति तेन तां त्विषिमव रुन्धे या सर्पे यद्यजुर्वदति तेन
शान्तम्॥ (५३)

पशुर्वा एष यदग्निर्योनिः खलु वा एषा पशोर्वि क्रियते
 यत्प्राचीनमैष्टकाद्यजुः क्रियते रेतोऽपस्या अपस्या उप दधाति
 योनावेव रेतो दधाति पञ्चोप दधाति पाङ्गाः पशवः पशून्वास्मै
 प्र जनयति पञ्च दक्षिणतो वज्रो वा अपस्या वज्रेणैव यज्ञस्य
 दक्षिणतो रक्षाऽस्यप हन्ति पञ्च पश्चात् (५४)

प्राचीरुप दधाति पश्चाद्वै प्राचीन् रेतो धीयते
 पश्चादेवास्मै प्राचीन् रेतो दधाति पञ्च पुरस्तात्प्राचीरुप
 दधाति पञ्च पश्चात्प्राचीस्तस्मात्प्राचीन् रेतो धीयते
 प्राचीः प्रजा जायन्ते पञ्चोत्तरतश्छन्दस्याः पशवो वै
 छन्दस्याः पशून्वा प्रजातान्स्वमायतनमभि पर्यूहत इयं वा
 अग्नेरतिदाहादबिभेत्सैताः (५)

अपस्या अपश्यत्ता उपाधत्त ततो वा इमां नात्यदहद्यदपस्या
 उपदधात्यस्या अनतिदाहायोवाच हेयमददिथ्स ब्रह्मणान्नं यस्यैता
 उपधीयान्ते य उ चैना एवं वेददिति प्राणभृत् उप दधाति रेतस्येव
 प्राणान्दधाति तस्माद्वदन्प्राणन्पश्यञ्छृण्वन्पशुर्जायतेऽयं पुरः (५६)

भुव इति पुरस्तादुप दधाति प्राणमेवैताभिर्दाधारायं दक्षिणा
 विश्वकर्मेति दक्षिणतो मन एवैताभिर्दाधारायम्पश्चाद्विश्वव्यचा इति
 पश्चाच्चक्षुरेवैताभिर्दाधारेदमुत्तरात्सुवरित्युत्तरतः श्रोत्रमेवैताभिर्दाधारेय
 मतिरित्युपरिष्ठाद्वाचमेवैताभिर्दाधार दशदशोप दधाति सवीर्यत्वायाक्ष्ण

उप दधाति तस्मादक्षण्या पशवोऽङ्गानि प्र हरन्ति

प्रतिष्ठित्यै याः प्राचीस्ताभिर्वसिष्ठ आर्ध्रोद्या दक्षिणा ताभिर्भरद्वाजो
 याः प्रतीचीस्ताभिर्विश्वामित्रो या उदीचीस्ताभिर्जमदग्निर्या
 ऊर्ध्वास्ताभिर्विश्वकर्मा य एवमेतासामृद्धिं वेदध्रोत्येव य
 आसामेवम्बन्धुतां वेद बन्धुमान्भवति य आसामेवं क्लृप्तिं वेद
 कल्पते (५८)

अस्मै य आसामेवमायतनं वेदायतनवान्भवति य
 आसामेवम्प्रतिष्ठां वेद प्रत्येव तिष्ठति प्राणभृतं उपधाय संयत
 उप दधाति प्राणानेवास्मिन्धित्वा संयद्धिः सं यच्छति तत्संयतां
 संयत्त्वमथो प्राण एवापानं दधाति तस्मात्प्राणापानौ सं चरतो
 विषूचीरुपं दधाति तस्माद्विष्वश्चौ प्राणापानौ यद्वा अग्नेरसं
 यतम् (५९)

असुवर्ग्यमस्य तत्सुवर्ग्योऽग्निर्यत्सं यत उपदधाति
 समेवैनं यच्छति सुवर्ग्यमेवाकस्यविर्वयः कृतमयानामित्याह
 वयोभिरेवायानव रुन्धेऽयैर्वयांसि सर्वतो वायुमतीर्भवन्ति
 तस्मादयं सर्वतः पवते॥ (६०)

पश्चादेताः पुरोऽक्षण्या कल्पतेऽसं यत पञ्चत्रिंशच्च॥ [१०]

गायत्री त्रिष्टुब्जगत्यनुष्टुप्पङ्क्ता सह। बृहत्युष्णिहा
 ककुथसूचीभिः शिम्यन्तु त्वा। द्विपदा या चतुष्पदा त्रिपदा
 या च षट्पदा। सछन्दा या च विच्छन्दाः सूचीभिः शिम्यन्तु
 त्वा। महानाग्नी रेवतयो विश्वा आशाः प्रसूवरीः। मेघ्या विद्युतो

वाचः सूचीभिः शिम्यन्तु त्वा। रजता हरिणीः सीसा युजो
युज्यन्ते कर्मभिः। अश्वस्य वाजिनस्त्वचि सूचीभिः शिम्यन्तु त्वा।
नारीः (६१)

ते पत्नयो लोम् वि चिन्वन्तु मनीषया। देवानाम्पत्नीर्दिशः
सूचीभिः शिम्यन्तु त्वा। कुविदङ्ग यवमन्तो यव चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं
वियूय। इहेहैषां कृणुत भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न
जग्मुः॥ (६२)

नारोस्त्रिंशच्च॥ _____ [११]

कस्त्वा छाति कस्त्वा वि शास्ति कस्ते गात्राणि शिम्यति। क
उ ते शमिता कविः। ऋतवस्त ऋतुधा परुः शमितारो वि शासतु।
संवत्सरस्य धायसा शिमीभिः शिम्यन्तु त्वा। दैव्या अध्वर्यवस्त्वा
छान्तु वि च शासतु। गात्राणि पर्वशस्ते शिमाः कृण्वन्तु शिम्यन्तः।
अर्धमासाः परूषि ते मासाश्छान्तु शिम्यन्तः। अहोरात्राणि मरुतो
विलिष्टं (६३)

सूदयन्तु ते। पृथिवी तेऽन्तरिक्षेण वायुश्छिद्रम्भिषज्यतु।
द्यौस्ते नक्षत्रैः सह रूपं कृणोतु साधुया। शं ते परेभ्यो गात्रेभ्यः
शमस्त्वरेभ्यः। शमस्थभ्यो मज्जभ्यः शमु ते तनुवै भुवत् (६४)

विलिष्टत्रिंशच्च॥ _____ [१२]

उत्सन्नयज्ञ इन्द्राग्नी देवा वा अक्षणयास्तोमीया अग्नेर्भागोऽस्यग्ने जातात्रिमरिति नाकसद्विश्वन्दांसि

सर्वाभ्यो वृष्टिसनीर्देवासुराः कर्नीयाः सः प्रजापतेरक्षि द्वादश॥ — [१३] उथ्सन्नयज्ञो देवा वै यस्य
मुख्यवतीर्नाकसद्विरेवैताभिरष्टाचत्वारिंशत्॥४८॥ उथ्सन्नयज्ञः सर्वत्वाय॥

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

उथ्सन्नयज्ञो वा एष यदग्निः किं वाहेतस्य क्रियते किं वा न
यद्वै यज्ञस्य क्रियमाणस्यान्तर्यन्ति पूर्यति वा अस्य तदाश्विनीरुपं
दधात्यश्विनौ वै देवानां भिषजौ ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोति पञ्चोपं
दधाति पाङ्क्तौ यज्ञो यावानेव यज्ञस्तस्मै भेषजं करोत्यृतव्या उपं
दधात्यृतूनां क्लृप्त्यै (१)

पञ्चोपं दधाति पञ्च वा ऋतवो यावन्त एवर्तवस्तान्कल्पयति
समानप्रभृतयो भवन्ति समानोदर्कास्तस्मात्समाना ऋतव एकेन
पदेन व्यावर्तन्ते तस्मादृतवो व्यावर्तन्ते प्राणभृत उपं दधात्यृतुष्वेव
प्राणान्दधाति तस्मात्समानाः सन्त ऋतवो न जीर्यन्त्यथो प्र
जनयत्येवैनानेष वै वायुर्यत्प्राणो यदृतव्या उपधाय प्राणभृतः (२)

उपदधाति तस्मात्सर्वानृतून् वायुरा वरीवर्त्ति वृष्टिसनीरुपं
दधाति वृष्टिमेवाव रुन्धे यदेकधोपदध्यादेकमृतुं वर्षेदनुपरिहारः
सादयति तस्मात्सर्वानृतून् वर्षति यत्प्राणभृत उपधाय
वृष्टिसनीरुपदधाति तस्माद्वायुप्रच्युता दिवो वृष्टिरीर्ते पशवो वै

वयस्यां नानामनसः खलु वै पशवो नानाव्रतास्तेऽप एवाभि
समनसः (३)

यं कामयेतापशुः स्यादिति वयस्यांस्तस्योपधायापस्यां
उपं दध्यादसंज्ञानमेवास्मै पशुभिः करोत्यपशुरेव भवति यं
कामयेत पशुमान्स्यादित्यपस्यांस्तस्योपधाय वयस्यां उपं
दध्यात्संज्ञानमेवास्मै पशुभिः करोति पशुमानेव भवति चतस्रः
पुरस्तादुपं दधाति तस्माच्चत्वारि चक्षुषो रूपाणि द्वे शुक्ले द्वे
कृष्णे (४)

मूर्धन्वतीर्भवन्ति तस्मात्पुरस्तान्मूर्धा पञ्च दक्षिणायाः
श्रोण्यामुपं दधाति पञ्चोत्तरस्यां तस्मात्पश्चाद्वर्षीयान् पुरस्तात्प्रवणः
पशुर्बस्तो वय इति दक्षिणेऽस्य उपं दधाति वृष्णिर्वय इत्युत्तरे-
ऽसौवेव प्रति दधाति व्याघ्रो वय इति दक्षिणे पक्ष उपं दधाति
सिंहो वय इत्युत्तरे पक्षयोरेव वीर्यं दधाति पुरुषो वय इति
मध्ये तस्मात्पुरुषः पशूनामधिपतिः॥ (५)

क्वस्यां उपधाय प्राणभृतः समनसः कृष्णे पुरुषो वय इति पञ्च च॥ [१]

इन्द्राग्नी अव्यथमानामिति स्वयमातृणामुपं दधातीन्द्राग्निभ्यां
वा इमौ लोकौ विधृतावनयोर्लोकयोर्विधृत्या अधृतेव वा
एषा यन्मध्यमा चितिरन्तरिक्षमिव वा एषेन्द्राग्नी इत्याहेन्द्राग्नी वै
देवानामोजोभृतावोजसैवैनामन्तरिक्षे चिनुते धृत्यै स्वयमातृणामुपं
दधात्यन्तरिक्षं वै स्वयमातृणान्तरिक्षमेवोपं धृत्तेऽश्वमुपं (६)

घ्रापयति प्राणमेवास्यां दधात्यथो प्राजापत्यो वा अश्वः
 प्रजापतिनैवाग्निं चिनुते स्वयमातृणा भवति प्राणानामुत्सृष्ट्या
 अथो सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै देवानां वै सुवर्गं लोकं यतां
 दिशः समं वीयन्त त एता दिश्या अपश्यन्ता उपादधत् ताभिर्वै
 ते दिशोऽष्टहून्यद्विश्या उपदधाति दिशां विधृत्यै दशं प्राणभृतः
 पुरस्तादुप (७)

दधाति नव वै पुरुषे प्राणा नाभिर्दशमी प्राणानेव पुरस्ताद्धत्ते
 तस्मात्पुरस्तात्प्राणा ज्योतिष्मतीमुत्तमामुप दधाति तस्मात्प्राणानां
 वाग्ज्योतिरुत्तमा दशोप दधाति दशाक्षरा विराड्विराट्छन्दसां
 ज्योतिर्ज्योतिरेव पुरस्ताद्धत्ते तस्मात्पुरस्ताज्योतिरुपास्महे
 छन्दांसि पशुष्वजिमयुस्तान्बृहत्युदजयत्तस्माद्बार्हताः (८)

पशवं उच्यन्ते मा छन्द इति दक्षिणत उप दधाति
 तस्माद्दक्षिणावृतो मासाः पृथिवी छन्द इति पश्चात्प्रतिष्ठित्या
 अग्निर्देवतेत्युत्तरत ओजो वा अग्निरोज एवोत्तरतो धत्ते
 तस्मादुत्तरतोभिप्रयायी जयति षट्त्रिंशत्सम्पद्यन्ते षट्त्रिंशदक्षरा
 बृहती बार्हताः पशवो बृहत्यैवास्मै पशूनव रुन्धे बृहती छन्दसां
 स्वाराज्यं परीयाय यस्यैताः (९)

उपधीयन्ते गच्छति स्वाराज्यं सप्त वालखिल्याः पुरस्तादुप
 दधाति सप्त पश्चात्सप्त वै शीर्षण्याः प्राणा द्वाववाञ्चौ प्राणानां
 सवीर्यत्वाय मूर्धासि राडिति पुरस्तादुप दधाति यन्त्री राडिति

पश्चात्प्राणानेवास्मै समीचो दधाति॥ (१०)

अश्वमुपं पुरस्तादुपं बार्हता एताश्चतुस्त्रिंशच्च॥ [२]

देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा एता
अक्षण्यास्तोमीया अपश्यन्ता अन्यथानूच्यान्यथोपादधत्
तदसुरा नान्ववायन्ततो देवा अभवन्परासुरा यदक्षण्यास्तोमीया
अन्यथानूच्यान्यथोपादधाति भ्रातृव्याभिभूत्यै भवत्यात्मना परास्य
भ्रातृव्यो भवत्याशुस्त्रिवृदिति पुरस्तादुपं दधाति यज्ञमुखं वै
त्रिवृत् (११)

यज्ञमुखमेव पुरस्ताद्वि यातयति व्योम सप्तदश इति
दक्षिणतोऽन्नं वै व्योमान्नं सप्तदशोऽन्नमेव दक्षिणतो धत्ते
तस्मादक्षिणेनान्नमद्यते धरुणं एकविंश इति पश्चात्प्रतिष्ठा वा
एकविंशः प्रतिष्ठित्यै भान्तः पञ्चदश इत्युत्तरत ओजो वै भान्त
ओजः पञ्चदश ओजं एवोत्तरतो धत्ते तस्मादुत्तरतोभिप्रयायी
जयति प्रतूर्तिरष्टादश इति पुरस्तात् (१२)

उपं दधाति द्वौ त्रिवृतावभिपूर्वं यज्ञमुखे वि यातयत्यभिवर्तः
संविंश इति दक्षिणतोऽन्नं वा अभिवर्तोऽन्नं संविंशो-
ऽन्नमेव दक्षिणतो धत्ते तस्मादक्षिणेनान्नमद्यते वर्चो द्वाविंश
इति पश्चाद्यद्विंशतिर्द्वे तेन विराजौ यद्वे प्रतिष्ठा तेन
विराजोरेवाभिपूर्वमन्नाद्ये प्रति तिष्ठति तपो नवदश इत्युत्तरतस्तस्मात्

हस्तयोस्तपस्वितरो योनिश्चतुर्विंश इति पुरस्तादुपं

दधाति चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री गायत्री यज्ञमुखम् यज्ञमुखमेव
 पुरस्ताद्वि यातयति गर्भाः पञ्चविंश इति दक्षिणतोऽन्नं वै गर्भा
 अन्नं पञ्चविंशोऽन्नमेव दक्षिणतो धत्ते तस्माद्वक्षिणेनान्नमद्यत
 ओजस्त्रिणव इति पश्चादिमे वै लोकास्त्रिणव एष्वेव लोकेषु प्रति
 तिष्ठति सम्भरणस्रयोविंश इति (१४)

उत्तरतस्तस्मात्स्रयो हस्तयोः सम्भार्यतरः क्रतुरेकत्रिंश
 इति पुरस्तादुपं दधाति वाग्वै क्रतुर्यज्ञमुखं वाग्यज्ञमुखमेव
 पुरस्ताद्वि यातयति ब्रध्नस्यं विष्टपं चतुस्त्रिंश इति दक्षिणतो-
 ऽसौ वा आदित्यो ब्रध्नस्यं विष्टपम् ब्रह्मवर्चसमेव दक्षिणतो
 धत्ते तस्माद्वक्षिणोऽर्धो ब्रह्मवर्चसितरः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंश इति
 पश्चात्प्रतिष्ठित्यै नाकः षट्त्रिंश इत्युत्तरतः सुवर्गो वै लोको नाकः
 सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै॥ (१५)

वै त्रिवृदिति पुरस्तात्स्रयोविंश इति सुवर्गो वै पञ्च च॥ [३]

अग्नेर्भागोऽसीति पुरस्तादुपं दधाति यज्ञमुखं वा अग्निर्यज्ञमुखं
 दीक्षा यज्ञमुखं ब्रह्म यज्ञमुखं त्रिवृद्यज्ञमुखमेव पुरस्ताद्वि यातयति
 नृचक्षसाम्भागोऽसीति दक्षिणतः शुश्रुवांसो वै नृचक्षसोऽन्नं धाता
 जातायैवास्मा अन्नमपि दधाति तस्माज्जातोऽन्नमत्ति जनित्रं
 स्पृतं सप्तदशः स्तोम इत्याहान्नं वै जनित्रम् (१६)

अन्नं सप्तदशोऽन्नमेव दक्षिणतो धत्ते तस्माद्वक्षिणेनान्नमद्यते

मित्रस्य॑ भा॒गोऽसीति॑ प॒श्चात्प्रा॒णो वै मि॒त्रोऽपानो॑ वरुणः
 प्राणापा॒नावे॒वास्मि॑न्दधाति दि॒वो वृष्टि॑र्वाताः स्पृता॑ ऐ॒कवि॑ःशः
 स्तोम॑ इत्या॒ह प्रति॑ष्ठा वा ऐ॒कवि॑ःशः प्रति॑ष्ठित्या॒ इन्द्र॑स्य
 भा॒गोऽसीत्यु॑त्तर॒त ओजो॑ वा इन्द्र॒ ओजो॑ विष्णु॒रोजः॑ क्ष॒त्रमोजः॑
 पञ्चद॑शः (१७)

ओज॑ ए॒वोत्तर॑तो ध॒त्ते तस्मा॑दुत्तरतोभिप्रयायी ज॑यति
 वसू॑नाम्भा॒गोऽसीति॑ पुरस्ता॒दुप॑ दधाति यज्ञ॒मुखं॑ वै वस॑वो
 य॑ज्ञ॒मुखं॑ रु॒द्रा य॑ज्ञ॒मुखं॑ च॒तुर्वि॑ःशो य॑ज्ञ॒मुखमे॒व पुरस्ता॑द्वि
 या॑तयत्यादित्यानां॑ भा॒गोऽसीति॑ दक्षिण॒तोऽन्नं॑ वा आ॑दित्या
 अन्न॑म्मरुतोऽन्नं॑ गर्भा॑ अन्नं॑ पञ्चवि॑ःशोऽन्नमे॒व दक्षिण॑तो ध॒त्ते
 तस्मा॑द्दक्षिणे॒नान्न॑मद्यतेऽदित्यै॑ भा॒गः (१८)

अ॒सीति॑ प॒श्चात्प्रति॑ष्ठा वा अ॒दितिः॑ प्रति॒ष्ठा पूषा॑ प्र॒तिष्ठा॑ त्रि॒णवः॑
 प्रति॑ष्ठित्यै दे॒वस्य॑ सवि॒तुर्भा॒गोऽसीत्यु॑त्तर॒तो ब्रह्म॑ वै दे॒वः स॒विता॑ ब्रह्म॑
 बृह॑स्पतिर्ब्रह्म॑ चतुष्टो॒मो ब्रह्म॑वर्च॒समे॒वोत्तर॑तो ध॒त्ते तस्मा॑दुत्तरोऽर्धो॑
 ब्रह्म॑वर्च॒सितरः॑ सावि॒त्रव॑ती भवति॒ प्रसू॑त्यै तस्मा॑द्ब्राह्म॒णाना॑मुदी॒ची
 स॒निः प्रसू॑ता ध॒र्त्रश्च॑तुष्टो॒म इति॑ पुरस्ता॒दुप॑ दधाति यज्ञ॒मुखं॑ वै
 ध॒र्त्रः (१९)

य॒ज्ञ॒मुखं॑ च॒तुष्टो॒मो य॑ज्ञ॒मुखमे॒व पुरस्ता॑द्वि या॑तयति
 यावा॑नाम्भा॒गोऽसीति॑ दक्षिण॒तो मा॒सा वै यावा॑ अर्धमा॒सा
 अया॑वास्तस्मा॑द्दक्षिणावृ॒तो मा॒सा अन्नं॑ वै यावा॒ अन्नं॑ प्र॒जा अन्नमे॒व

दक्षिणतो धत्ते तस्मादक्षिणेनान्नमद्यत ऋभूणाम्भागोऽसीति
 पश्चात् प्रतिष्ठित्यै विवर्तोऽष्टाचत्वारिंश इत्युत्तरतोऽनयोर्लोकयोः
 सवीर्यत्वाय तस्मादिमौ लोकौ समावर्दीर्यौ (२०)

यस्य मुख्यवतीः पुरस्तादुपधीयन्ते मुख्य एव भवत्यास्य
 मुख्यो जायते यस्यान्नवतीर्दक्षिणतोऽत्यन्नमास्यान्नादो जायते यस्य
 प्रतिष्ठावतीः पश्चात्प्रत्येव तिष्ठति यस्यौजस्वतीरुत्तरत ओजस्यैव
 भवत्यास्यौजस्वी जायतेऽर्को वा एष यदग्निस्तस्यैतदेव
 स्तोत्रमेतच्छस्त्रं यदेषा विधा (२१)

विधीयतेऽर्क एव तद्वर्कमनु विधीयतेऽत्यन्नमास्यान्नादो
 जायते यस्यैषा विधा विधीयते य उ चैनामेवं वेद सृष्टीरुपं दधाति
 यथासृष्टमेवाव रुन्धे न वा इदं दिवा न नक्तमासीदव्यावृत्तन्ते
 देवा एता व्युष्टीरपश्यन्ता उपादधत् ततो वा इदं व्यौच्छद्यस्यैता
 उपधीयन्ते व्यैवास्मा उच्छृत्यथो तम एवापं हते॥ (२२)

वै जनित्रं पञ्चदशोऽदित्यै भागो वै धृत्रः समावर्दीर्यौ विधा ततो वा इदं चतुर्दश च॥—[४]

अग्ने जातान्म णुदा नः सपन्नानिति पुरस्तादुपं दधाति
 जातानेव भ्रातृव्यान्म णुदते सहसा जातानिति पश्चाज्जनिष्यमाणानेव
 प्रति नुदते चतुश्चत्वारिंशः स्तोम इति दक्षिणतो ब्रह्मवर्चसं वै
 चतुश्चत्वारिंशो ब्रह्मवर्चसमेव दक्षिणतो धत्ते तस्मादक्षिणोऽर्धो
 ब्रह्मवर्चसितरः षोडशः स्तोम इत्युत्तरत ओजो वै षोडश ओजं

एवोत्तरतो धत्ते तस्मात् (२३)

उत्तरतोभिप्रयायी जयति वज्रो वै चतुश्चत्वारिंशो वज्रः
षोडशो यदेते इष्टके उपदधाति जाताश्चैव जनिष्यमाणाश्च
भ्रातृव्यान्प्रणुद्य वज्रमनु प्र हरति स्तृत्यै पुरीषवतीम्मध्य
उप दधाति पुरीषं वै मध्यमात्मनः सात्मानमेवाग्निं चिनुते
सात्मा मुष्मिल्लोके भवति य एवं वेदैता वा असपत्ना नामेष्टका
यस्यैता उपधीयन्ते (२४)

नास्य सपत्नो भवति पशुर्वा एष यदग्निर्विराजं
उत्तमायां चित्यामुप दधाति विराजमेवोत्तमां पशुषु दधाति
तस्मात्पशुमानुत्तमां वाचं वदति दशदशोप दधाति सवीर्य-
त्वायाक्ष्णयोप दधाति तस्मादक्ष्णया पशवोऽङ्गानि प्र हरन्ति
प्रतिष्ठित्यै यानि वै छन्दांसि सुवर्ग्याण्यासन्तैर्देवाः सुवर्गं
लोकमायन्तेनर्षयः (२५)

अश्राम्यन्ते तपोऽतप्यन्त तानि तपसापश्यन्तेभ्य एता इष्टका
निरमिमितेवश्छन्दो वरिवश्छन्द इति ता उपादधत ताभिर्वै ते सुवर्गं
लोकमायन् यदेता इष्टका उपदधाति यान्येव छन्दांसि सुवर्ग्याणि
तैरेव यजमानः सुवर्गं लोकमेति यज्ञेन वै प्रजापतिः प्रजा असृजत
ताः स्तोमभागेरेवासृजत यत् (२६)

स्तोमभागा उपदधाति प्रजा एव तद्यजमानः सृजते

बृहस्पतिर्वा एतद्यज्ञस्य तेजः समभरद्यथस्तोमभागा यथस्तोमभागा
उपदधाति सतेजसमेवाग्निं चिनुते बृहस्पतिर्वा एतां यज्ञस्य
प्रतिष्ठामपश्यद्यथस्तोमभागा यथस्तोमभागा उपदधाति यज्ञस्य
प्रतिष्ठित्यै सप्तसप्तोप दधाति सवीर्यत्वाय तिस्रो मध्ये
प्रतिष्ठित्यै॥ (२७)

उत्तरतो धत्ते तस्मादुपधीयन्त ऋषयोऽसृजत यन्निचत्वारिंशच्च॥ [५]

रश्मिरित्येवाऽऽदित्यमसृजत प्रेतिरिति धर्ममन्वितिरिति
दिवः संधिरित्यन्तरिक्षं प्रतिधिरिति पृथिवीं विष्टम्भ इति
वृष्टिं प्रवेत्यहरनुवेति रात्रिमुशिगिति वसून्प्रकेत इति
रुद्रान्सुदीतिरित्यादित्यानोज इति पितृस्तन्तुरिति प्रजाः
पृतनाषाडिति पशून्नेवदित्योषधीरभिजिदसि युक्तग्रावा (२८)

इन्द्राय त्वेन्द्रं जिन्वेत्येव दक्षिणतो वज्रं पर्यौहदभिजित्यै ताः
प्रजा अपंप्राणा असृजत तास्वधिपतिरसीत्येव प्राणमदधाद्यन्तेत्यपान
सर्प इति चक्षुर्वयोधा इति श्रोत्रन्ताः प्रजाः प्राणतीरपानतीः
पश्यन्तीः शृण्वतीर्न मिथुनी अभवन्तासु त्रिवृदसीत्येव
मिथुनमदधात्ताः प्रजा मिथुनी (२९)

भवन्तीर्न प्राजायन्त ताः सरोहोऽसि नीरोहोऽसीत्येव
प्राजनयत्ताः प्रजाः प्रजाता न प्रत्यतिष्ठन्ता वसुकोऽसि वेषश्रिरसि
वस्यष्टिरसीत्येवैषु लोकेषु प्रत्यस्थापयद्यदाह वसुकोऽसि
वेषश्रिरसि वस्यष्टिरसीति प्रजा एव प्रजाता एषु लोकेषु

प्रतिष्ठापयति सात्मान्तरिक्षं रोहति सप्राणोऽमुष्मिल्लोके प्रति
तिष्ठत्यव्यर्धुकः प्राणापानाभ्यां भवति य एवं वेद॥ (३०)

युक्तग्रावा प्रजा मिथुन्यन्तरिक्षं द्वादश च॥ [६]

नाकसद्विर्वै देवाः सुवर्गं लोकमायन्तन्नाकसदां नाकसत्त्वं
यन्नाकसदं उपदधाति नाकसद्विरेव तद्यजमानः सुवर्गं लोकमेति
सुवर्गो वै लोको नाको यस्यैता उपधीयन्ते नास्मा अकं भवति
यजमानायतनं वै नाकसदो यन्नाकसदं उपदधात्यायतनमेव
तद्यजमानः कुरुते पृष्ठानां वा एतत्तेजः सम्भृतं यन्नाकसदो
यन्नाकसदः (३१)

उपदधाति पृष्ठानामेव तेजोऽवं रुन्धे पञ्चचोडा उपं
दधात्यप्सरसं एवैनमेता भूता अमुष्मिल्लोक उपं शोरेऽथो
तनूपानीरेवैता यजमानस्य यं द्विष्यात्तमुपदधद्वायेदेताभ्यं एवैनं
देवताभ्यं आ वृश्चति ताजगार्तिमार्च्छत्युत्तरा नाकसद्ध्य उपं दधाति
यथा जायामानीयं गृहेषु निषादयति तादृगेव तत् (३२)

पश्चात्प्राचीमुत्तमामुपं दधाति तस्मात्पश्चात्प्राची पत्यन्वास्ते
स्वयमातृणां च विकर्णी चौत्तमे उपं दधाति प्राणो वै
स्वयमातृणायुर्विकर्णी प्राणं चैवायुश्च प्राणानामुत्तमौ धत्ते
तस्मात्प्राणश्चायुश्च प्राणानामुत्तमौ नान्यामुत्तरामिष्टकामुपं
दध्याद्यदन्यामुत्तरामिष्टकामुपदध्यात्पशूनाम् (३३)

च यजमानस्य च प्राणं चायुश्चापि दध्यात्तस्मान्नान्योत्तरेष्टकोपधेय
 स्वयमातृणामुप दधात्यसौ वै स्वयमातृणामूमेवोप धत्तेऽश्वमुप
 घ्रापयति प्राणमेवास्यां दधात्यथो प्राजापत्यो वा अश्वः प्रजा-
 पतिनैवाग्निं चिनुते स्वयमातृणा भवति प्राणानामुत्सृष्ट्या अथो
 सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्या एषा वै देवानां विक्रान्तिर्यद्विकर्णी
 यद्विकर्णीमुपदधाति देवानामेव विक्रान्तिमनु वि क्रमत उत्तरत उप
 दधाति तस्मादुत्तरत उपचारोऽग्निर्वायुमती भवति समिद्धौ॥ (३४)

सम्भृतं यन्नाकसदो यन्नाकसदस्तत्पशूनामेषां वै द्वाविंशतिश्च॥ [७]

छन्दांस्युप दधाति पशवो वै छन्दांसि पशूनेवाव रुन्धे
 छन्दांसि वै देवानां वामम्पशवो वाममेव पशूनव रुन्ध एतां ह
 वै यज्ञसेनश्चैत्रियायणश्चितिं विदां चकार तथा वै स पशूनवारुन्ध
 यदेतामुपदधाति पशूनेवाव रुन्धे गायत्रीः पुरस्तादुप दधाति तेजो
 वै गायत्री तेज एव (३५)

मुखतो धत्ते मूर्धन्वतीर्भवन्ति मूर्धानमेवैनं समानानां करोति
 त्रिष्टुभ उप दधातीन्द्रियं वै त्रिष्टुगिन्द्रियमेव मध्यतो धत्ते जगतीरुप
 दधाति जागता वै पशवः पशूनेवाव रुन्धेऽनुष्टुभ उप दधाति
 प्राणा वा अनुष्टुप्प्राणानामुत्सृष्ट्यै बृहतीरुष्णिहाः पङ्कीरक्षरपङ्कीरिति
 विषुरूपाणि छन्दांस्युप दधाति विषुरूपा वै पशवः पशवः (३६)

छन्दांसि विषुरूपानेव पशूनव रुन्धे विषुरूपमस्य गृहे

दृश्यते यस्यैता उपधीयन्ते य उ चैना एवं वेदातिच्छन्दसमुप
 दधात्यतिच्छन्दा वै सर्वाणि छन्दांसि सर्वेभिरेवैनं छन्दोभिश्चिनुते
 वर्षम् वा एषा छन्दसां यदतिच्छन्दा यदतिच्छन्दसमुपदधाति
 वर्षमेवैनं समानानां करोति द्विपदा उप दधाति द्विपाद्यजमानः
 प्रतिष्ठित्यै॥ (३७)

तेज एव पशवः पशवो यजमान एकञ्च॥ [८]

सर्वाभ्यो वै देवताभ्योऽग्निश्चीयते यथ्सयुजो नोपदध्याद्देवता
 अस्याग्निं वृक्षीरन् यथ्सयुजं उपदधात्यात्मनैवैनं सयुजं चिनुते
 नाग्निना व्यृध्यतेऽथो यथा पुरुषः स्त्रावभिः सन्तत एवमेवैताभिर्ग्निः
 सन्ततोऽग्निना वै देवाः सुवर्गं लोकमायन्ता अमूः कृत्तिका अभवन्
 यस्यैता उपधीयन्ते सुवर्गमेव (३८)

लोकमेति गच्छति प्रकाशं चित्रमेव भवति मण्डलेष्टका उप
 दधातीमे वै लोका मण्डलेष्टका इमे खलु वै लोका देवपुरा
 देवपुरा एव प्र विंशति नार्तिमाच्छत्यग्निं चिक्यानो विश्वज्योतिष
 उप दधातीमानेवैताभिर्लोकां ज्योतिष्मतः कुरुतेऽथो प्राणानेवैता
 यजमानस्य दाधत्येता वै देवताः सुवर्ग्यास्ता एवान्वारभ्य सुवर्गं
 लोकमेति॥ (३९)

सुवर्गमेव ता एव चत्वारि च॥ [९]

वृष्टिसनीरुपं दधाति वृष्टिमेवाव रुन्धे यदेकधोपदध्यादेकमृतुं

वरुषेदनुपरिहारः सादयति तस्मात्सर्वानृतून् वरुषति
 पुरोवातसनिरसीत्याहैतद्वै वृष्ट्यै रूपं रूपेणैव वृष्टिमिव रुन्धे
 संयानीभिर्वै देवा इमाँल्लोकान्धसमेयुस्तत्संयानीनां संयानित्वं
 यत्संयानीरुपदधाति यथाप्सु नवा संयात्येवम् (४०)

एवैताभिर्यजमान इमाँल्लोकान्धसं याति प्लवो वा एषो-
 ऽग्नेर्यत्संयानीर्यत्संयानीरुपदधाति प्लवमेवैतमग्रय उपं दधात्युत
 यस्यैतासूपहितास्वापोऽग्निः हरन्त्यहंत एवास्याग्निरादित्येष्टका
 उपं दधात्यादित्या वा एतं भूत्यै प्रति नुदन्ते योऽलं भूत्यै सन्भूतिं
 न प्राप्नोत्यादित्याः (४१)

एवैनं भूतिं गमयन्त्यसौ वा एतस्यादित्यो रुचमा दत्ते यो-
 ऽग्निं चित्वा न रोचते यदादित्येष्टका उपदधात्यसावेवास्मिन्नादित्यो
 रुचं दधाति यथासौ देवानां रोचत एवमेवैष मनुष्याणां रोचते
 घृतेष्टका उपं दधात्येतद्वा अग्नेः प्रियं धाम यद् घृतम्प्रियेणैवैनं धाम्ना
 समर्धयति (४२)

अथो तेजसानुपरिहारः सादयत्यपरिवर्गमेवास्मिन्तेजो
 दधाति प्रजापतिरग्निमचिनुत स यशसा व्यार्ध्यत स एता यशोदा
 अपश्यत्ता उपाधत्ता ताभिर्वै स यश आत्मन्नधत्त यद्यशोदा
 उपदधाति यश एव ताभिर्यजमान आत्मन्धत्ते पञ्चोपं दधाति
 पाङ्क्तः पुरुषो यावानेव पुरुषस्तस्मिन् यशो दधाति॥ (४३)

दे॒वा॒सुराः संय॑त्ता आस॒न्कनी॑याः सो दे॒वा आस॒न्भूयाः॑ सो-
 ऽसुरा॑स्ते दे॒वा ए॒ता इष्ट॑का अपश्य॒न्ता उपा॑दधत भूय॒स्कृद॑सीत्ये॒व
 भूयाः॑ सो ऽभ॒वन्व॒नस्पति॑भि॒रोष॑धीभिर्वि॒रि॒वस्कृद॑सीती॒माम॑जय॒न्प्राच्य॑स
 प्राचीं दि॒शम॑जय॒न्नूर्ध्वा॑सीत्य॒मूम॑जय॒न्नन्तरि॑क्ष॒सद॑स्य॒न्तरि॑क्षे
 सीदे॒त्यन्तरि॑क्षमजय॒न्ततो॑ दे॒वा अभ॑वन् (४४)

परा॑सुरा॒ यस्यै॑ता उ॒पधी॑यन्ते भूया॑ने॒व भ॑वत्य॒भीमाँल्लो॑काञ्जयति
 भव॑त्या॒त्मना॒ परा॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवत्य॒प्सुष॑द॒सि श्ये॒नस॑दसीत्या॒हैत॑द्वा
 अ॒ग्ने रू॒पः रू॒पेणै॒वाग्नि॑मव॒ रुन्धे॑ पृथि॒व्यास्त्वा॒ द्रवि॑णे
 सा॒दया॒मीत्या॑हे॒माने॒वैताभि॑र्लो॒कान् द्रवि॑णावतः कुरु॒त आ॒युष्या॑
 उप॑ दधा॒त्यायु॑रे॒व (४५)

अ॒स्मिन्धा॒त्यग्ने॑ यत्ते परः॑ ह॒न्नामे॒त्याहै॑तद्वा अ॒ग्नेः प्रि॒यं धाम॑
 प्रि॒यमे॒वास्य॑ धामोपा॑प्नोति॒ तावे॒हि सः र॑भावहा॒ इत्या॑ह॒ व्यै॒वैन॑न॒
 परि॑ धत्ते पाञ्च॑ज॒न्येष्व॒प्येध्य॑न् इत्या॑हैष वा अ॒ग्निः पाञ्च॑जन्यो॒ यः
 पञ्च॑चिती॒कस्त॑स्मादे॒वमा॑हर्त॒व्या उप॑ दधात्येतद्वा ऋ॒तूना॑म्प्रि॒यं धाम॑
 यद॑त॒व्या ऋ॒तूना॑मे॒व प्रि॒यं धामा॑व॒ रुन्धे॑ सुमे॒क इत्या॑ह संव॒त्सरो॑
 वै सुमे॑कः संव॒त्सर॑स्यै॒व प्रि॒यं धामो॑पा॑प्नोति॥ (४६)

अभ॑वन्नायु॑रे॒वर्त॒व्या उप॑ प॒ङ्क्तिः॑ शतिश्च॥ [११]

प्र॒जाप॑तेर॒क्ष्यंश्च॑य॒त्तत्परा॑प॒त॒त्तद॒श्वोऽभ॑वद्यद॒श्वंय॒त्तद॒श्वस्या॑श्च॒त्वन्त॑
 अ॒श्वमे॒धेनै॒व प्र॒त्यद॑धुरेष॒ वै प्र॒जाप॑तिः॒ सर्व॑ करोति॒ योऽश्व॑मे॒धेन॑

यजंते सर्व एव भवति सर्वस्य वा एषा प्रायश्चित्तिः सर्वस्य
भेषजं सर्वं वा एतेन पाप्मानं देवा अंतरन्नपि वा एतेन
ब्रह्महत्यामंतरन्त्सर्वम्पाप्मानम् (४७)

तरति तरति ब्रह्महत्यां योऽश्वमेधेन यजंते य उ चैनमेवं
वेदोत्तरं वै तत्प्रजापतेरक्ष्यश्वयत्तस्मादश्वस्योत्तरतोऽव द्यन्ति
दक्षिणतोऽन्येषां पशूनाम्वैतसः कटो भवत्यप्सु योनिर्वा अश्वो-
ऽप्सुजो वैतसः स्व एवैनं योनौ प्रतिष्ठापयति चतुष्टोमः
स्तोमो भवति सुरङ्गु वा अश्वस्य सक्थ्यावृहत्तद्देवाश्चतुष्टोमेनैव
प्रत्यदधुर्यच्चतुष्टोमः स्तोमो भवत्यश्वस्य सर्वत्वाय॥ (४८)

सर्वं पाप्मानमवृहद्वादश च॥ — [१२]

देवासुराः तेनर्त्तव्यां रुद्रोऽश्मन्वृषदे वडुर्देनं प्राचीमिति वसोर्धारामग्निर्देवेभ्यः सुवर्गाय यत्राकृताय
छन्दश्चितं पवस्व द्वादश॥ — [१३] देवासुरा अजायां वै श्रुमुष्टिः प्रथमो देवयतामेतद्वै छन्दसामृधोत्यष्टौ
पञ्चाशत्॥ 58॥ देवासुराः सर्वं जयति॥

॥ चतुर्थः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

देवासुराः संयत्ता आसन्ते न व्यजयन्त स एता
इन्द्रस्तनूरपश्यत्ता उपाधत्ता ताभिर्वै स तनुवमिन्द्रियं वीर्यमात्मन्नधत्ता
ततो देवा अभवन्परासुरा यदिन्द्रतनूरुपदधाति तनुवमेव

ताभि॑रिन्द्रि॒यं वी॒र्यं यज॑मान आ॒त्मन्ध॒त्तेऽथो॑ सेन्द्र॑मे॒वाग्नि॑ः सत॑नं
चिनु॒ते भव॑त्या॒त्मना॒ परा॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यः (१)

भव॑ति॒ यज्ञो॑ दे॒वेभ्यो॑ऽपा॑क्राम॒त्तम॑व॒रुधं॑ नाश॑क्नुव॒न्त
ए॒ता य॑ज्ञत॒नूर॑पश्य॒न्ता उ॒पा॑दध॒त ताभि॑र्वै ते य॒ज्ञमवा॑रुन्ध॒त
यद्य॑ज्ञत॒नूरु॑प॒दधा॑ति य॒ज्ञमे॒व ताभि॑र्यज॑मानोऽव॒ रुन्धे॑ त्रय॑स्त्रि॑ः शत॑मुप॒
दधा॑ति॒ त्रय॑स्त्रि॑ः श॒द्वे दे॒वता॑ दे॒वता॑ ए॒वाव॑ रुन्धेऽथो॑ सा॒त्मान॑मे॒वाग्नि॑ः
सत॑नं चिनु॒ते सा॒त्मा॒मुष्मि॑ल्लो॒के (२)

भव॑ति॒ य ए॒वं वेद॑ ज्योति॑ष्मतीरुप॒ दधा॑ति॒ ज्योति॑रे॒वास्मि॑न्दधात्ये॒
अ॒ग्निश्चितो॑ ज्व॒लति॒ ताभि॑रे॒वैन॑ः॒ समि॑न्द्र उ॒भयो॑रस्मै
लो॒कयो॑ज्योति॑र्भवति॒ नक्ष॑त्रेष्ट॒का उप॑ दधात्ये॒तानि॒ वै दि॒वो
ज्योती॑ःषि॒ तान्ये॒वाव॑ रुन्धे॒ सुकृ॑तां वा ए॒तानि॒ ज्योती॑ःषि॒
यन्नक्ष॑त्राणि॒ तान्ये॒वाप्रो॑त्यथो॒ अनू॑का॒शमे॒वैतानि॑ (३)

ज्योती॑ःषि॒ कुरु॑ते सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्यानु॑ख्यात्यै यत्स॑ः स्पृष्टा
उप॑द॒ध्याद्वृ॒ष्ट्यै लो॒कमपि॑ द॒ध्यादव॑र॒षुकः॑ प॒र्जन्यः॑ स्याद॒सः स्पृष्टा
उप॑ दधाति॒ वृष्ट्या॑ ए॒व लो॒कं करो॑ति॒ वर॑षुकः प॒र्जन्यो॑ भवति
पु॒रस्ता॑द॒न्याः प्र॒तीची॑रुप॒ दधा॑ति प॒श्चाद॒न्याः प्रा॒चीस्त॑स्मा॒त्प्रा॒चीना॑नि
च प्र॒तीची॑ना॒नि च॒ नक्ष॑त्रा॒ण्या वर्त॑न्ते॥ (४)

भ्रातृ॑व्यो लो॒क ए॒वैतान्ये॑कच॒त्वारि॑ः श॒च्च॥ [१]

ऋ॒त॒व्या उप॑ दधात्य॒तूनां॑ क्लृ॒प्त्यै द्वंद्व॑मुप॒ दधा॑ति॒ तस्मा॑द्वंद्व॒मृत॑वो-
ऽधृ॑ते॒व वा ए॒षा यन्म॑ध्य॒मा चि॒तिर॒न्तरि॑क्षमि॒व वा ए॒षा द्वंद्व॑म॒न्यासु॑

चितीषूपं दधाति चतस्रो मध्ये धृत्या अन्तःश्लेषणं वा एताश्चितीनां
यदंतव्या यदंतव्या उपदधाति चितीनां विधृत्या अवकामनूपं
दधात्येषा वा अग्रेयोनिः सयोनिम् (५)

एवाग्निं चिनुत उवाच ह विश्वामित्रोऽददिथ्स ब्रह्मणान्नं यस्यैता
उपधीयान्तै य उ चैना एवं वेददिति संवत्सरो वा एतम्प्रतिष्ठायै
नुदते योऽग्निं चित्वा न प्रतितिष्ठति पञ्च पूर्वाश्चितयो भवन्त्यथ
षष्ठीं चितिं चिनुते षड्वा ऋतवः संवत्सर ऋतुष्वेव संवत्सरे प्रति
तिष्ठत्येता वै (६)

अधिपत्नीर्नामिष्टका यस्यैता उपधीयन्तेऽधिपतिरेव संमानानां
भवति यं द्विष्यात्तमुपदधद्वायेदेताभ्यं एवैनं देवताभ्यं आ
वृश्चति ताजगार्तिमार्च्छत्यङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यन्तो या यज्ञस्य
निष्कृतिरासीत्तामृषिभ्यः प्रत्यौहन् तद्धिरण्यमभवद्यद्धिरण्यशल्कैः
प्रोक्षति यज्ञस्य निष्कृत्या अथो भेषजमेवास्मै करोति (७)

अथो रूपेणैवैनं समर्धयत्यथो हिरण्यज्योतिषैव सुवर्गं
लोकमेति साहस्रवतां प्रोक्षति साहस्रः प्रजापतिः प्रजापतेरास्यां
इमा मे अग्र इष्टका धेनवः सन्त्वित्याह धेनूरेवैनाः कुरुते ता एनं
कामदुघां अमुत्रामुष्मिल्लोक उप तिष्ठन्ते॥ (८)

सयोनिमेता वै करोत्येकान्नचत्वारिंशच्च॥ [२]

रुद्रो वा एष यदग्निः स एतर्हि जातो यर्हि सर्वश्चितः स यथा

व॒त्सो जा॒तः स्तनं॑ प्रे॒प्सत्ये॑वं वा ए॒ष ए॒तर॑हिं भा॒ग॒धेयं॑ प्रे॒प्सति॑
 तस्मै॑ यदाहु॑तिं न जु॒हुयाद॑ध्व॒र्युं च॒ यज॑मानं च ध्यायेच्छ॒त॒रु॒द्रीयं॑
 जुहोति॑ भा॒ग॒धेये॑नै॒वैनं॑ शमयति॒ नार्ति॑माच्छत्यध्व॒र्युर्न॑ यज॑मानो
 यद्वा॒म्याणां॑ पशूनाम् (९)

पय॑सा जुहुयाद्वा॒म्यान्प॒शूञ्छु॑चार्पये॒द्यदा॑र॒ण्यानां॑मा॒र॒ण्याञ्ज॑र्तिलयव
 वा जुहुयाद्ग॒वीधुक॑यवा॒ग्वा वा॒ न ग्रा॒म्यान्प॒शून् हि॑नस्ति॒ नार॒ण्यान॑थो
 खल्वा॑हुरनाहुतिर्वै ज॒र्तिलां॑श्च ग॒वीधु॑का॒श्चेत्य॑जक्षीरेण जुहोत्याग्नेयी
 वा ए॒षा यद॑जाहु॒त्यैव॑ जुहोति॑ न ग्रा॒म्यान्प॒शून् हि॑नस्ति॒ नार॒ण्यान॑ङ्गिरसः सुव॒र्गं लो॒कं यन्तः॑ (१०)

अ॒जायां॑ घ॒र्म॒म्प्रासि॑श्चन्त्सा शोच॑न्ती पु॒र्णं प॒राजि॑हीत॒ सो ३-
 ऽर्को॑ऽभव॑त्तद॒र्कस्या॑र्कत्वम॒र्कप॑र्णेन जुहोति सयो॒नित्वा॑योदङ्घ्रि॑ष्ठञ्जुहोत्ये
 वै रु॒द्रस्य॑ दि॒ग्स्वाया॑मे॒व दि॒शि रु॒द्रं नि॒रव॑दयते च॒रमा॑या॒मिष्ट॑कायां
 जुहोत्यन्त॒त ए॒व रु॒द्रं नि॒रव॑दयते त्रेधा॒विभ॑क्तं जुहोति॒ त्रयं॑ इ॒मे
 लो॒का इ॒माने॒व लो॒कांश्च॑माव॒द्वीर्या॑न्करो॒तीय॑त्यग्ने जुहोति (११)

अथे॒यत्यथे॑यति॒ त्रयं॑ इ॒मे लो॒का ए॒भ्य ए॒वैनं॑ लो॒केभ्यः॑
 शमयति॒ तिस्र॑ उत्त॒रा आ॑हु॒तीर्जु॑होति॒ षट्त्स॑म्प॒द्यन्ते॑ षड्वा ऋ॒तव॑
 ऋ॒तुभि॑रे॒वैनं॑ शमयति॒ यद॑नुप॒रि॒क्रामं॑ जुहुयादन्तरवचा॒रिणं॑
 रु॒द्रं कु॑र्या॒दथो॒ खल्वा॑हुः कस्यां॒ वाहं॑ दि॒शि रु॒द्रः कस्यां॑

वेत्यनुपरिक्राममेव होतव्यमपरिवर्गमेवैनं शमयति (१२)

एता वै देवताः सुवर्गा या उत्तमास्ता यजमानं वाचयति
ताभिरेवैनं सुवर्गं लोकं गमयति यं द्विष्यात्तस्य सञ्चरे पशूनां
न्यस्येद्यः प्रथमः पशुरभितिष्ठति स आर्तिमाच्छति॥ (१३)

पशूनां यन्तोऽग्नें जुहोत्यपरिवर्गमेवैनं शमयति त्रिंशच्च॥ [३]

अश्मन्नूर्जमिति परि पिश्रति मार्जयत्येवैनमथो तर्पयत्येव स
एनं तृप्तोऽक्षुध्यन्नशोचन्नमुष्मिल्लोक उप तिष्ठते तृप्यति प्रजया
पशुभिर्य एवं वेद तां न इषमूर्जं धत्त मरुतः सः सराणा इत्याहान्नं
वा ऊर्गन्नम्मरुतोऽन्नमेवाव रुन्धेऽश्मंस्ते क्षुदमुं ते शुक् (१४)

ऋच्छतु यं द्विष्म इत्याह यमेव द्वेष्टि तमस्य क्षुधा च शुचा
चार्पयति त्रिः परिपिश्रन्पर्येति त्रिवृद्धा अग्निर्यावानेवाग्निस्तस्य शुचं
शमयति त्रिः पुनः पर्येति षट्थसम्पद्यन्ते षड्वा ऋतवं ऋतुभिरेवास्य
शुचं शमयत्युपां वा एतत्पुष्पं यद्वैतसोऽपाम् (१५)

शरोऽवका वेतसशाखया चावकाभिश्च वि कर्षत्यापो वै
शान्ताः शान्ताभिरेवास्य शुचं शमयति यो वा अग्निं चितम्प्रथमः
पशुरधिक्रामतीश्वरो वै तं शुचा प्रदहो मण्डूकैर्न वि कर्षत्येष
वै पशूनामनुपजीवनीयो न वा एष ग्राम्येषु पशुषु हितो नारण्येषु
तमेव शुचार्पयत्यष्टाभिर्वि कर्षति (१६)

अष्टाक्षरा गायत्री गायत्रौऽग्निर्यावानेवाग्निस्तस्य शुचः
 शमयति पावकवतीभिरन्नं वै पावकोऽन्नैवास्य शुचः
 शमयति मृत्युर्वा एष यदग्निर्ब्रह्मण एतद्रूपं यत्कृष्णाजिनम्
 कार्ष्णीं उपानहावुपं मुञ्चते ब्रह्मणैव मृत्योरन्तर्धत्तेऽन्तर्मृत्योर्धत्ते-
 ऽन्तरन्नाद्यादित्याहुरन्यामुपमुञ्चतेऽन्यां नान्तः (१७)

एव मृत्योर्धत्तेऽवान्नाद्यः रुन्धे नमस्ते हरसे शोचिष इत्याह
 नमस्कृत्य हि वसीयाः समुपचरन्त्यन्यं ते अस्मत्तपन्तु हेतय
 इत्याह यमेव द्वेष्टि तमस्य शुचार्पयति पावको अस्मभ्यः
 शिवो भवेत्याहान्नं वै पावकोऽन्नमेवाव रुन्धे द्वाभ्यामधि क्रामति
 प्रतिष्ठित्या अपस्यवतीभ्याः शान्त्यै॥ (१८)

शुर्वेतसौऽपामष्टाभिर्विकर्षति नान्तरेकात्रपञ्चाशच्च॥ [४]

नृषदे वडिति व्याघारयति पङ्क्याहुत्या यज्ञमुखमा रभतेऽक्षण्या
 व्याघारयति तस्मादक्षण्या पशवोऽङ्गानि प्र हरन्ति प्रतिष्ठित्यै
 यद्वषट्कुर्याद्यातयामास्य वषट्कारः स्याद्यन्न वषट्कुर्याद्रक्षाःसि यज्ञः
 हन्युर्वडित्याह पुरोक्षमेव वषट्करोति नास्य यातयामा वषट्कारो
 भवति न यज्ञः रक्षाःसि घ्नन्ति हुतादो वा अन्ये देवाः (१९)

अहुतादोऽन्ये तानग्निचिदेवोभयान्प्रीणाति ये देवा देवानामिति
 दध्ना मधुमिश्रेणावोक्षति हुतादश्चैव देवानहुतादश्च यजमानः प्रीणाति
 ते यजमानम्प्रीणन्ति दध्नेव हुतादः प्रीणाति मधुषाहुतादो ग्राम्यं वा

एतदन्नं यद्वर्ध्यारण्यम्मधु यद्दध्ना मधुमिश्रेणावोक्षत्युभयस्यावरुद्धौ
ग्रुमुष्टिनावोक्षति प्राजापत्यः (२०)

वै ग्रुमुष्टिः संयोनित्वाय द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्या अनुपरिचारमवोक्षत्यप
वि वा एष प्राणैः प्रजयां पशुभिर्ऋध्यते योऽग्निं चिन्वन्नधिक्रामति
प्राणदा अपानदा इत्याह प्राणानेवात्मन्धत्ते वर्चोदा वरिवोदा
इत्याह प्रजा वै वर्चः पशवो वरिवः प्रजामेव पशूनात्मन्धत्त इन्द्रो
वृत्रमहन्तं वृत्रः (२१)

हुतः षोडशभिर्भोगैरसिनाथ्स एतामग्नयेऽनीकवत्
आहुतिमपश्यत्तामजुहोत्तस्याग्निरनीकवान्थस्वेन भागधेयेन प्रीतः
षोडशधा वृत्रस्य भोगानप्यदहद्वैश्वकर्मणेन पाप्मनो निर्मुच्यत
यदग्नयेऽनीकवत् आहुतिं जुहोत्यग्निरेवास्यानीकवान्थस्वेन
भागधेयेन प्रीतः पाप्मानमपि दहति वैश्वकर्मणेन पाप्मनो
निर्मुच्यते यं कामयेत चिरम्पाप्मनः (२२)

निर्मुच्येतेत्येकैकं तस्य जुहुयाच्चिरमेव पाप्मनो निर्मुच्यते
यं कामयेत ताजक्पाप्मनो निर्मुच्येतेति सर्वाणि तस्यानुद्रुत्य
जुहुयात्ताजगेव पाप्मनो निर्मुच्यतेऽथो खलु नानैव सूक्ताभ्यां
जुहोति नानैव सूक्तयोर्वीर्यं दधात्यथो प्रतिष्ठित्यै॥ (२३)

उदेनमुत्तरां नयेति समिध आ दधाति यथा जनं यतं ऽवसं
करोति तादृगेव तत्तिष्ठ आ दधाति त्रिवृद्धा अग्निर्यावानेवाग्निस्तस्मै
भागधेयं करोत्यौदुम्बरीर्भवन्त्यूर्वा उदुम्बर ऊर्जमेवास्मा अपि
दधात्युदु त्वा विश्वे देवा इत्याह प्राणा वै विश्वे देवाः प्राणैः (२४)

एवैनमुद्यच्छतेऽग्ने भरन्तु चित्तिभिरित्याह यस्मा एवैनं
चित्तायोद्यच्छते तेनैवेन९ समर्थयति पञ्च दिशो दैवीर्यज्ञमवन्तु
देवीरित्याह दिशो ह्येषोऽनु प्रच्यवतेऽपामंति दुर्मतिम्बाधमाना
इत्याह रक्षसामपहत्यै रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजन्तीरित्याह पशवो
वै रायस्पोषः (२५)

पशूनेवाव रुन्धे षड्विहरति षड्वा ऋतव ऋतुभिरेवैन९
हरति द्वे परिगृह्यवती भवतो रक्षसामपहत्यै सूर्यरश्मिरुहरिकेशः
पुरस्तादित्याह प्रसूत्यै ततः पावका आशिषो नो जुषन्तामित्याहान्नं
वै पावकोऽन्नमेवाव रुन्धे देवासुराः संयत्ता आसन्ते देवा
एतदप्रतिरथमपश्यन्तेन वै तैऽप्रति (२६)

असुरानजयन्तदप्रतिरथस्याप्रतिरथत्वं यदप्रतिरथं
द्वितीयो होता न्वाहाप्रत्येव तेन यजमानो भ्रातृव्याञ्जयत्यथो
अनभिजितमेवाभि जयति दशर्चं भवति दशाक्षरा विराड्विराजेमौ
लोकौ विधृतावनयोर्लोकयोर्विधृत्या अथो दशाक्षरा विराडन्नं
विराड्विराज्येवान्नाद्ये प्रति तिष्ठत्यसदिव वा अन्तरिक्षमन्तरिक्षमिवाग्नी

अश्मानं नि दधाति सत्त्वाय द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै विमानं एष
 दिवो मध्यं आस्तु इत्याह व्यैवैतया मिमीते मध्ये दिवो निहितः
 पृश्निरश्मेत्याहान्नं वै पृश्न्यन्नमेवाव रुन्धे चतसृभिरा पुच्छादेति
 चत्वारि छन्दांसि छन्दाभिरेवेन्द्रं विश्वा अवीवृधन्नित्याह
 वृद्धिमेवोपावर्तते वाजानां सत्पतिम्पतिम् (२८)

इत्याहान्नं वै वाजोऽन्नमेवाव रुन्धे सुम्रहूर्यज्ञो देवाः आ
 चं वक्षदित्याह प्रजा वै पशवः सुम्रं प्रजामेव पशूनात्मन्धत्ते
 यक्षदग्निर्देवो देवाः आ चं वक्षदित्याह स्वगाकृत्यै वाजस्य
 मा प्रसवेनोद्गाभेणोदग्रभीदित्याहासौ वा आदित्य उद्यन्तुद्गाभ
 एष निम्रोचन्निग्राभो ब्रह्मणैवात्मानमुद्गृह्णाति ब्रह्मणा भ्रातृव्यं नि
 गृह्णाति॥ (२९)

प्राणैः पोषोऽप्रत्याग्नीध्रे पतिमेष दशं च॥ [६]

प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहि विद्वानित्याह देवलोकमेवैतयोपावर्तते
 क्रमध्वमग्निना नाकमित्याहेमानेवैतया लोकान्क्रमते पृथिव्या
 अहमुदन्तरिक्षमारुहमित्याहेमानेवैतया लोकान्त्समारोहति
 सुवयन्तो नापेक्षन्त इत्याह सुवर्गमेवैतया लोकमेत्यग्रे प्रेहि (३०)

प्रथमो देवयतामित्याहोभयैष्वेवैतया देवमनुष्येषु चक्षुर्दधाति
 पञ्चभिरधिं क्रामति पाङ्क्तो यज्ञो यावानेव यज्ञस्तेन सह
 सुवर्गं लोकमेति नक्तोषासेति पुरोनुवाक्यामन्वाह प्रत्या अग्रे
 सहस्राक्षेत्याह साहस्रः प्रजापतिः प्रजापतेरास्यै तस्मै ते विधेम

वाजाय स्वाहेत्याहानं वै वाजोऽन्नमेवाव (३१)

रुन्धे दध्नः पूर्णामौदुम्बरीं स्वयमातृण्णायां जुहोत्यूर्ग्वै
दध्यूर्गुदुम्बरोऽसौ स्वयमातृण्णामुष्यामेवोर्जं दधाति तस्मादमुतो-
ऽर्वाचीमूर्जमुप जीवामस्ति सृभिः सादयति त्रिवृद्धा अग्निर्यावानेवाग्निस-
गमयति प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो न इत्यौदुम्बरीमा दधात्येषा वै
सूर्मी कर्णकावत्येतया ह स्म (३२)

वै देवा असुराणां शततरुहांस्तृहन्ति यदेतया
समिधमादधाति वज्रमेवैतच्छतघ्नीं यजमानो भ्रातृव्याय प्र हरति
स्तृत्या अछम्बद्वारं विधेम ते परमे जन्मन्नग्न इति वैकङ्कतीमा
दधाति भा एवाव रुन्धे तां सवितुर्वरेण्यस्य चित्रामिति
शमीमयीं शान्त्या अग्निर्वा ह वा अग्निचितं दुहेऽग्निचिद्वाग्निं दुहे
ताम् (३३)

सवितुर्वरेण्यस्य चित्रामित्याहैष वा अग्नेर्दोहस्तमस्य कण्वं एव
श्रायसोऽवेत्तेन ह स्मैनं स दुहे यदेतया समिधमादधात्यग्निचिदेव
तदग्निं दुहे सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इत्याह सप्तैवास्य
साप्तानि प्रीणाति पूर्णया जुहोति पूर्ण इव हि प्रजापतिः
प्रजापतेः (३४)

आप्त्यै न्यूनया जुहोति न्यूनाद्धि प्रजापतिः प्रजा
असृजत प्रजानां सृष्ट्या अग्निर्देवेभ्यो निलायत स दिशोऽनु

प्राविंशञ्जुह्वन्मनसा दिशो॑ ध्यायेद्दिग्भ्य एवैनमव॑ रुन्धे दध्ना
 पुरस्ता॑ञ्जुहोत्याज्येनोपरि॑ष्टात्तेजश्चैवास्मा॑ इन्द्रियं च समीचीं
 दधाति॑ द्वादशकपालो वैश्वानरो भवति॑ द्वादश॑ मासाः संवत्सरः
 संवत्सरो॑ऽग्निर्वैश्वानरः साक्षात् (३५)

एव वैश्वानरमव॑ रुन्धे यत्प्रयाजानूयाजान्कुर्याद्विकस्तिः॑ सा
 यज्ञस्य॑ दर्विहोमं करोति॑ यज्ञस्य॑ प्रतिष्ठित्यै राष्ट्रं वै वैश्वानरो
 विष्मरुतो॑ वैश्वानरः॑ हुत्वा मारुताञ्जुहोति॑ राष्ट्र एव विशमनु॑
 बध्नात्युच्चैर्वैश्वानरस्या॑ श्रावयत्युपा॑शु मारुताञ्जुहोति॑ तस्माद्राष्ट्रं
 विशमति॑ वदति मारुता भवन्ति मरुतो॑ वै देवानां विशो॑
 देवविशेनैवास्मै॑ मनुष्यविशमव॑ रुन्धे सप्त भवन्ति सप्तगणा॑ वै
 मरुतो॑ गणश एव विशमव॑ रुन्धे गुणेन॑ गुणमनुद्रुत्य॑ जुहोति॑
 विशमे॒वास्मा॑ अनुवर्त्मानं करोति॥ (३६)

अग्ने॒ प्रेह्यव॑ स्म दुहे॒ तां प्र॒जाप॑तेः सा॒क्षान्म॑नुष्यविशमेकविंशतिश्च॥ [७]

वसो॒र्धारा॑ जुहोति॑ वसो॑र्मे धारा॑सदिति॑ वा एषा हूयते घृतस्य॑
 वा ए॒नमे॒षा धारा॑मुष्मि॑ल्लोके पिन्व॑मानोप॑ तिष्ठत॒ आज्ये॑न जुहोति॑
 तेजो॑ वा आज्यं॑ तेजो॑ वसो॒र्धारा॑ तेज॑सैवास्मै॒ तेजो॑ऽव॑ रुन्धेऽथो॑
 कामा॑ वै वसो॒र्धारा॑ कामा॑नेवाव॑ रुन्धे यं का॒मये॑त प्रा॒णान॑स्यान्नाद्यं
 वि (३७)

छिन्द्यामिति॑ वि॒ग्राहं॑ तस्य॑ जुहुयात्प्रा॒णाने॒वास्या॑न्नाद्यं

विच्छिनत्ति यं कामयेत प्राणानस्यान्नाद्यं सं तनुयामिति सन्ततां
तस्य जुहुयात्प्राणानेवास्यान्नाद्यं सं तेनोति द्वादश द्वादशानि
जुहोति द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरेणैवास्मा अन्नमव
रुन्धेऽन्नं च मेऽक्षुच्च म इत्याहैतद्वै (३८)

अन्नस्य रूपं रूपेणैवान्नमव रुन्धेऽग्निश्च म आपश्च म
इत्याहैषा वा अन्नस्य योनिः सयोन्येवान्नमव रुन्धेऽर्धेन्द्राणि
जुहोति देवता एवाव रुन्धे यत्सर्वेषामर्धमिन्द्रः प्रति तस्मादिन्द्रो
देवतानां भूयिष्ठभाक्तं म इन्द्रमुत्तरमाहेन्द्रियमेवास्मिन्नुपरिष्ठादधाति
यज्ञायुधानि जुहोति यज्ञः (३९)

वै यज्ञायुधानि यज्ञमेवाव रुन्धेऽथो एतद्वै यज्ञस्य रूपं
रूपेणैव यज्ञमव रुन्धेऽवभृथश्च मे स्वगाकारश्च म इत्याह
स्वगाकृत्या अग्निश्च मे घर्मश्च म इत्याहैतद्वै ब्रह्मवर्चसस्य रूपं
रूपेणैव ब्रह्मवर्चसमव रुन्धे ऋक् मे सामं च म इत्याह (४०)

एतद्वै छन्दसां रूपं रूपेणैव छन्दांस्यव रुन्धे
गर्भाश्च मे वत्साश्च म इत्याहैतद्वै पशूनां रूपं रूपेणैव
पशूनव रुन्धे कल्पाञ्जुहोत्यक्लृप्तस्य क्लृप्त्यै युग्मदयुजे जुहोति
मिथुनत्वायोत्तरावती भवतोऽभिक्रान्त्या एका च मे तिस्रश्च म
इत्याह देवछन्दसं वा एका च तिस्रश्च (४१)

मनुष्यछन्दसं चतस्रश्चाष्टौ च देवछन्दसं चैव मनुष्यछन्दसं

चावँ रुन्ध आ त्रयँस्त्रिंशतो जुहोति त्रयँस्त्रिंशद्वै देवतां देवतां
 एवावँ रुन्ध आष्टाचत्वारिंशतो जुहोत्यष्टाचत्वारिंशदक्षरा
 जगती जागताः पशवो जगत्यैवास्मै पशूनवँ रुन्धे वाजँश्च
 प्रसवश्चेति द्वादशं जुहोति द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सर एव
 प्रति तिष्ठति॥ (४२)

वि वै यज्ञः सामं च मु इत्याह च तिस्रश्चैकान्नपञ्चाशच्च॥ [८]

अग्निर्देवेभ्योऽपाक्रामद्वागधेयमिच्छमानस्तं देवा अब्रुवन्नुप न
 आ वर्तस्व हव्यं नो वहेति सोऽब्रवीद्वरं वृणै मह्यमेव वाजप्रसवीय
 जुहवन्निति तस्मादग्नये वाजप्रसवीय जुहति यद्वाजप्रसवीय
 जुहोत्यग्निमेव तद्वागधेयेन समर्धयत्यथो अभिषेक एवास्य स
 चतुर्दशभिर्जुहोति सप्त ग्राम्या ओषधयः सप्त (४३)

आरण्या उभयीषामवरुद्धा अन्नस्यान्नस्य जुहोत्यन्नस्यान्नस्यावरु
 औदुम्बरेण स्रुवेण जुहोत्यूर्वा उदुम्बर ऊर्गन्नमूर्जैवास्मा
 ऊर्जमन्नमवँ रुन्धेऽग्निर्वै देवानामभिषिक्तोऽग्निचिन्मनुष्याणान्तस्मादग्नि
 न धावेदवरुद्धः ह्यस्यान्नमन्नमिव खलु वै वरुषं यद्धावेदन्नाद्याद्धावेदुपा

उपावर्तते नक्तोषासेति कृष्णायै श्वेतवत्सायै पयसा
 जुहोत्यह्वैवास्मै रात्रिं प्र दापयति रात्रियाहरहोरात्रे एवास्मै प्रत्ते
 काममन्नाद्यं दुहाते राष्ट्रभृतो जुहोति राष्ट्रमेवावँ रुन्धे षड्भिर्जुहोति
 षड्वा ऋतवं ऋतुष्वेव प्रति तिष्ठति भुवनस्य पत् इति रथमुखे

पश्चाहुतीर्जुहोति वज्रो वै रथो वज्रेणैव दिशः (४५)

अभि जयत्यग्निचितं ह वा अमुष्मिल्लोके वातोऽभि पवते
वातनामानि जुहोत्यभ्येवैनममुष्मिल्लोके वातः पवते त्रीणि जुहोति
त्रयं इमे लोका एभ्य एव लोकेभ्यो वातमव रुन्धे समुद्रोऽसि
नभस्वानित्याहेतद्वै वातस्य रूपं रूपेणैव वातमव रुन्धेऽञ्जलिना
जुहोति न ह्येतेषामन्यथाहुतिरवकल्पते॥ (४६)

ओषधयः सप्ताभि दिशोऽन्यथा द्वे च॥ [९]

सुवर्गाय वै लोकाय देवरथो युज्यते यत्राकूताय मनुष्यरथ एष
खलु वै देवरथो यदग्निरग्निं युनज्मि शवंसा घृतेनेत्याह युनक्त्येवैनं
स एनं युक्तः सुवर्गं लोकमभि वहति यत्सर्वाभिः पञ्चभिर्युञ्ज्याद्युक्तो-
ऽस्याग्निः प्रच्युतः स्यादप्रतिष्ठिता आहुतयः स्युरप्रतिष्ठिताः स्तोमा
अप्रतिष्ठितान्युक्थानि तिसृभिः प्रातःसवनैऽभि मृशति त्रिवृत् (४७)

वा अग्निर्यावानेवाग्निस्तं युनक्ति यथानसि युक्त आधीयत
एवमेव तत्प्रत्याहुतयस्तिष्ठन्ति प्रति स्तोमाः प्रत्युक्थानि
यज्ञायज्ञियस्य स्तोत्रे द्वाभ्यामभि मृशत्येतावान् वै यज्ञो
यावानग्निष्टोमो भूमा त्वा अस्यात ऊर्ध्वः क्रियते यावानेव
यज्ञस्तमन्ततोऽन्वारोहति द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्या एकयाप्रस्तुतं
भवत्यथ (४८)

अभि मृशत्युपैनमुत्तरो यज्ञो नमत्यथो सन्तत्यै प्र वा एषो-

ऽस्माल्लोकाच्चवते योऽग्निं चिनुते न वा एतस्यानिष्टक आहुतिरिव
कल्पते यां वा एषोऽनिष्टक आहुतिं जुहोति स्रवति वै सा तां
स्रवन्तीं यज्ञोऽनु परा भवति यज्ञं यजमानो यत्पुनश्चितिं चिनुत
आहुतीनां प्रतिष्ठित्यै प्रत्याहुतयस्तिष्ठन्ति (४९)

न यज्ञः पराभवति न यजमानोऽष्टावुप दधात्यष्टाक्षरा गायत्री
गायत्रेणैवैनं छन्दसा चिनुते यदेकादश त्रैष्टुभेन यद्वादश जागतेन
छन्दोभिरेवैनं चिनुते नपात्को वै नामैषोऽग्निर्यत्पुनश्चितिर्य एवं
विद्वान्पुनश्चितिं चिनुत आ तृतीयात्पुरुषादन्नमत्ति यथा वै पुनराधेय
एवं पुनश्चितिर्योऽग्न्याधेयेन न (५०)

ऋध्नोति स पुनराधेयमा धत्ते योऽग्निं चित्वा नर्ध्नोति स
पुनश्चितिं चिनुते यत्पुनश्चितिं चिनुत ऋद्ध्या अथो खल्वाहुर्न
चेतव्येति रुद्रो वा एष यदग्निर्यथा व्याघ्रः सुप्तम्बोधयति
तादृगेव तदथो खल्वाहुश्चेतव्येति यथा वसीयाः सं भागधेयेन
बोधयति तादृगेव तन्मनुरग्निमचिनुत तेन नार्धोऽस एतां
पुनश्चितिमपश्यत्तामचिनुत तथा वै स आर्धोऽद्यत्पुनश्चितिं चिनुत
ऋद्धौ॥ (५१)

त्रिवृदथ तिष्ठन्त्यग्न्याधेयेन नाचिनुत सप्तदश च॥ [१०]

छन्दश्चितं चिन्वीत पशुकामः पशवो वै छन्दांसि पशुमानेव
भवति श्येनचितं चिन्वीत सुवर्गकामः श्येनो वै वयं साम्पतिष्ठः

श्येन एव भूत्वा सुवर्गं लोकम्पतति कङ्कचितं चिन्वीत यः
 कामयेत शीर्षण्वानमुष्मिल्लोके स्यामिति शीर्षण्वानेवामुष्मिल्लोके
 भवत्यलज्जितं चिन्वीत चतुःसीतं प्रतिष्ठाकामश्चतस्रो दिशो
 दिक्ष्वेव प्रति तिष्ठति प्रउगचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवान् (५२)

एव भ्रातृव्यान्नुदत उभयतःप्रउगं चिन्वीत यः कामयेत प्र
 जातान्भ्रातृव्यान्नुदेय प्रतिजनिष्यमाणानिति प्रैव जातान्भ्रातृव्यान्नुदते
 प्रति जनिष्यमाणान्नथचक्रचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवान् वज्रो वै रथो
 वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्र हरति द्रोणचितं चिन्वीतान्नकामो द्रोणे
 वा अन्नमभ्रियते सयोन्येवान्नमव रुन्धे समूह्यं चिन्वीत पशुकामः
 पशुमानेव भवति (५३)

परिचाय्यं चिन्वीत ग्रामकामो ग्राम्येव भवति श्मशानचितं
 चिन्वीत यः कामयेत पितृलोक ऋध्रुयामिति पितृलोक एवर्ध्नोति
 विश्वामित्रजमदग्नी वसिष्ठेनास्पर्धेतां स एता जमदग्निर्विह्व्या
 अपश्यत्ता उपाधत्ता ताभिर्वै स वसिष्ठस्येन्द्रियं वीर्यमवृद्धं
 यद्विह्व्या उपदधातीन्द्रियमेव ताभिर्वीर्यं यजमानो भ्रातृव्यस्य वृद्धं
 होतुर्धिष्णिय उप दधाति यजमानायतनं वै (५४)

होता स्व एवास्मां आयतन इन्द्रियं वीर्यमव रुन्धे द्वादशोप
 दधाति द्वादशाक्षरा जगती जागताः पशवो जगत्यैवास्मै पशूनव

रुन्धेऽष्टाव॑ष्टावन्येषु धिष्णि॑येषूप॑ दधात्य॒ष्टाश॑फाः प॒शवः॑ प॒शून्नेवा॑व
 रुन्धे षण्मा॑र्जा॒लीये षड्वा ऋ॒तव॑ ऋ॒तवः॑ खलु॒ वै दे॒वाः पि॒तर॑ ऋ॒तून्नेव॑
 दे॒वान्पि॒तृन्प्री॑णाति॥ (५)

प्र भवति यजमानायतनं वा अष्टाच॑त्वारि॒शच्च॑॥ [११]

पव॑स्व वाज॑सातय॒ इत्य॑नुष्टु॒कप्र॑तिप॒द्भव॑ति ति॒स्रोऽनु॑ष्टु॒भश्च॑त॒स्रो
 गाय॑त्रियो॒ यत्ति॒स्रोऽनु॑ष्टु॒भस्तस्मा॑दः श्व॑स्त्रि॒भिस्तिष्ठ॑ स्तिष्ठति
 यच्च॑त॒स्रो गाय॑त्रिय॒स्तस्मा॑त्सर्वा॑श्चतुरः॒ पदः॑ प्र॒तिदध॑त्पला॒यते
 पर॒मा वा ए॒षा छन्द॑सा॒ यद॑नुष्टु॒कपर॑मश्चतुष्टोमः॒ स्तोमा॑नां
 पर॒मस्त्रि॑रात्रो॒ यज्ञा॑नां॒ पर॒मोऽश्वः॑ प॒शूनां॑ पर॒मेणै॒वैनं॑ पर॒मतां॑
 गम॑यत्येकवि॒ंशम॑ह॒र्भव॑ति (५६)

यस्मि॒न्नश्व॑ आल॒भ्यते॒ द्वाद॑श॒ मासाः॑ प॒ञ्चर्त॑वस्त्रय॒ इमे लो॒का
 अ॒सावा॑दित्य॒ एकवि॑ंश॒ एष॑ प्र॒जाप॑तिः प्राजाप॒त्योऽश्व॑स्तमे॒व
 सा॒क्षाद॑धोति॒ शक्न॑रयः पृ॒ष्ठम्भ॑वन्त्य॒न्यद॑न्यच्छ॒न्दोऽन्ये॑न्ये वा ए॒ते
 प॒शव॑ आ ल॒भ्यन्त॑ उ॒तेव॑ ग्रा॒म्या उ॒तेवा॑रण्या॒ यच्छ॑क्न॒रयः॑ पृ॒ष्ठं
 भ॑वन्त्यश्व॑स्य॒ सर्व॑त्वाय॒ पार्थु॑र॒श्मम्ब्र॑ह्मसा॒मं भ॑वति र॒श्मिना॒ वा
 अश्वः॑ (५७)

य॒त ई॑श्व॒रो वा अश्वो॑ऽय॒तोऽप्र॑तिष्ठितः॒ परा॑ परा॒वतं॑
 गन्तो॒र्त्पार्थु॑र॒श्मम्ब्र॑ह्मसा॒मम्भ॑वत्यश्व॑स्य॒ यत्यै॑ धृ॒त्यै सङ्क॑त्यच्छावाकसा॒म
 वा ए॒ष यद॑श्वमे॒धः कस्त॑द्वेदेत्या॒हुर्यदि॑ सर्वा॑ वा क्रि॒यते॑ न वा

सर्वं इति यत्सङ्कृत्यच्छावाकसामम्भवत्यश्वस्य सर्वत्वाय पर्याप्त्या
 अनन्तरायाय सर्वस्तोमोऽतिरात्र उत्तममहर्भवति सर्वस्याप्त्यै
 सर्वस्य जित्यै सर्वमेव तेनाऽऽप्नोति सर्वं जयति॥ (५८)

अहर्भवति वा अश्वोऽहर्भवति दशं च॥—————[१२]

यदेकैः प्रजापतिः प्रेणानु यजुषापो विश्वकर्माग्नि आ याहि सुवर्गाय वज्रो गायत्रेणाग्रं उदधे
 समीचीन्द्राय मयुरपां बलाय पुरुषमृगः सौरि पृषतः शका रुरुरलजः सुपर्ण आग्नेयोऽश्वोऽग्नयेऽनीकवते
 चतुर्विंशतिः॥—————[१३] यदेकैः स पापीयानेतद्वा अग्नेर्धनुस्तद्देवास्त्वेन्द्रज्येष्ठा अपां नग्नेऽश्वस्तूपरो
 द्विपंष्टिः॥६२॥ यदेकैः नैकं शितिपात्येत्वं॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

यदेकैः सऽस्थापयति यज्ञस्य सन्तत्या अविच्छेदायैन्द्राः
 पशवो ये मुष्करा यदैन्द्राः सन्तोऽग्निभ्य आलभ्यन्ते देवताभ्यः समदं
 दधात्याग्नेयीस्त्रिष्टुभौ याज्यानुवाक्याः कुर्याद्यदाग्नेयीस्तेनाग्नेया
 यत्रिष्टुभस्तेनैन्द्राः समृद्धौ न देवताभ्यः समदं दधाति वायवे
 नियुत्वन्ते तूपरमा लभते तेजोऽग्नेर्वायुस्तेजस एष आ लभ्यते
 तस्माद्यद्वियङ्वायुः (१)

वातिं तद्वियङ्गुग्निर्दहति स्वमेव तत्तेजोऽन्वेति यन्न नियुत्वन्ते
 स्यादुन्माद्येद्यजमानो नियुत्वन्ते भवति यजमानस्यानुन्मादाय

वायुमतीं श्वेतवतीं याज्यानुवाक्ये भवतः सतेजस्त्वायं हिरण्यगर्भः
 समवर्तताग्र इत्याधारमा धारयति प्रजापतिर्वै हिरण्यगर्भः
 प्रजापतेरनुरूपत्वाय सर्वाणि वा एष रूपाणि पशूनाम्प्रत्या लभ्यते
 यच्छ्रुणस्तत् (२)

पुरुषाणां रूपं यत्तूपरस्तदश्वानां यदन्यतोदन्तद्भवां
 यदव्या इव शफास्तदवीनां यदजस्तदजानां वायुर्वै पशूनाम्प्रियं
 धाम यद्वायव्यो भवत्येतमेवैनमभि संजानानाः पशव उप
 तिष्ठन्ते वायव्यः कार्या(३)ः प्राजापत्या(३) इत्याहुर्यद्वायव्यं
 कुर्यात्प्रजापतेरियाद्यत्प्राजापत्यं कुर्याद्वायोः (३)

इयाद्यद्वायव्यः पशुर्भवति तेन वायोर्नैति यत्प्राजापत्यः
 पुरोडाशो भवति तेन प्राजापतेर्नैति यद्वादशकपालस्तेन
 वैश्वानरात्रेत्याग्रावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति दीक्षिष्यमाणो-
 ऽग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवताश्चैव यज्ञं चा रभतेऽग्निरवमो
 देवतानां विष्णुः परमो यदाग्रावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति
 देवताः (४)

एवोभयतः परिगृह्य यजमानोऽव रुन्धे पुरोडाशेन वै देवा
 अमुष्मिल्लोक आर्धुवं चरुणास्मिन् यः कामयेतामुष्मिल्लोक
 ऋध्रुयामिति स पुरोडाशं कुर्वीतामुष्मिन्नेव लोकं ऋध्नोति
 यदष्टाकपालस्तेनाग्नेयो यत्रिकपालस्तेन वैष्णवः समृद्धौ

यः कामयेतास्मिँल्लोक ऋध्रुयामिति स चरुं कुर्वीताग्नेर्घृतं
विष्णोस्तण्डुलास्तस्मात् (५)

चरुः कार्योऽस्मिन्नेव लोक ऋध्रोत्यादित्यो भवतीयं वा
अदितिरस्यामेव प्रति तिष्ठत्यथो अस्यामेवार्धि यज्ञं तनुते यो वै
संवत्सरमुख्यमभृत्वाग्निं चिनुते यथा सामि गर्भोऽवपद्यते तादृगेव
तदार्तिमाच्छेद्वैश्वानरं द्वादशकपालं पुरस्तान्निर्वपेत्संवत्सरो वा
अग्निर्वैश्वानरो यथा संवत्सरमात्वा (६)

काल आगते विजायत एवमेव संवत्सरमात्वा काल
आगतेऽग्निं चिनुते नार्तिमाच्छेद्येषा वा अग्नेः प्रिया तनूर्यद्वैश्वानरः
प्रियामेवास्य तनुवमव रुन्धे त्रीण्येतानि हवींषि भवन्ति त्रय
इमे लोका एषां लोकानां रोहाय॥ (७)

यद्रियङ्गायुर्यच्छ्रुणुस्तद्वायोर्निर्वपति देवतास्तस्मादात्वाष्टात्रिंशच्च॥ [१]

प्रजापतिः प्रजाः सृष्ट्वा प्रेणानु प्राविशन्ताभ्यः पुनः सम्भवितुं
नाशक्रोत्सोऽब्रवीदृध्रवदिथ्स यो मेतः पुनः सञ्चिनवदिति तं
देवाः समचिन्वन्ततो वै त आर्ध्रुवन् यत्समचिन्वन्तच्चित्यस्य
चित्यत्वम् य एवं विद्वानग्निं चिनुत ऋध्रोत्येव कस्मै कमग्निश्चीयत
इत्याहुरग्निवान् (८)

असानीति वा अग्निश्चीयतेऽग्निवानेव भवति कस्मै
कमग्निश्चीयत इत्याहुर्देवा मा वेदन्निति वा अग्निश्चीयते विदुरेनं

देवाः कस्मै कमग्निश्चीयत इत्याहुर्गृह्यसानीति वा अग्निश्चीयते
 गृह्येव भवति कस्मै कमग्निश्चीयत इत्याहुः पशुमानसानीति वा
 अग्निः (९)

चीयते पशुमानेव भवति कस्मै कमग्निश्चीयत इत्याहुः सप्त
 मा पुरुषा उप जीवानिति वा अग्निश्चीयते त्रयः प्राञ्चस्त्रयः प्रत्यं
 च आत्मा सप्तम एतावन्त एवैनमुष्मिल्लोक उप जीवन्ति प्रजा-
 पतिरग्निमचिकीषत तं पृथिव्यब्रवीन्न मय्यग्निं चैष्यसेति मा धक्ष्यति
 सा त्वातिदह्यमाना वि धविष्ये (१०)

स पापीयान्भविष्यसीति सौऽब्रवीत्तथा वा अहं करिष्यामि
 यथा त्वा नातिधक्ष्यतीति स इमामभ्यमृशत् प्रजापतिस्त्वा
 सादयतु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीदेतीमामेवेष्टकां
 कृत्वोपाधत्तानतिदाहाय यत्प्रत्यग्निं चिन्वीत तदभि मृशेत्प्रजा-
 पतिस्त्वा सादयतु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीद (११)

इतीमामेवेष्टकां कृत्वोप धत्तेऽनतिदाहाय प्रजापतिरकामयत्
 प्र जायेयेति स एतमुख्यमपश्यत्तः संवत्सरमभिभुस्ततो वै स
 प्राजायत तस्मात्संवत्सरम्भार्यः प्रैव जायते तं वसवोऽब्रुवन्प्र
 त्वमजनिष्ठा वयं प्र जायामहा इति तं वसुभ्यः प्रायच्छुतं
 त्रीण्यहान्यबिभरुस्तेन (१२)

त्रीणि च शतान्यसृजन्त त्रयस्त्रिंशतं च तस्मात्त्र्यहम्भार्यः प्रैव

जायते तान्ब्रुवा अंब्रुवन्प्र यूयमजनिद्वं वयं प्र जायामहा इति तं रुद्रेभ्यः प्रायच्छन्तं षडहान्यबिभरुस्तेन त्रीणि च शतान्यसृजन्त त्रयस्त्रिंशतं च तस्मात्षडहम्भार्यः प्रैव जायते तानादित्या अंब्रुवन्प्र यूयमजनिद्वं वयं (१३)

प्र जायामहा इति तमादित्येभ्यः प्रायच्छन्तं द्वादशाहान्यबिभरुस्ते त्रीणि च शतान्यसृजन्त त्रयस्त्रिंशतं च तस्माद्द्वादशाहम्भार्यः प्रैव जायते तेनैव ते सहस्रमसृजन्तोखां सहस्रतमीं य एवमुख्यं साहस्रं वेद प्र सहस्रं पशूनांप्रोति॥ (१४)

अग्निवान्यशुमानं सानीति वा अग्निर्धविष्ये मृशेत्प्रजापतिस्त्वा सादयतु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीद

तेन तानादित्या अंब्रुवन्प्र यूयमजनिद्वं वयश्चत्वारिंशच्च॥ [२]

यजुषा वा एषा क्रियते यजुषा पच्यते यजुषा वि मुच्यते यदुखा सा वा एषैतर्हि यातयाम्नी सा न पुनः प्रयुज्येत्याहुरग्रे युक्ष्वा हि ये तव युक्ष्वा हि देवहूतमां इत्युखायां जुहोति तेनैवैनां पुनः प्र युङ्क्ते तेनायातयाम्नी यो वा अग्निं योग आगते युनक्ति युङ्क्ते युञ्जानेष्वग्रे (१५)

युक्ष्वा हि ये तव युक्ष्वा हि देवहूतमां इत्याहैष वा अग्रेर्योगस्तेनैवैनं युनक्ति युङ्क्ते युञ्जानेषु ब्रह्मवादिनो वदन्ति न्यङ्कुग्निश्चेतव्या (३) उत्ताना (३) इति वयंसां वा एष प्रतिमया चीयते यदग्निर्यन्यंश्च चिनुयात्पृष्टित एनमाहुतय ऋच्छेयुर्यदुत्तानं

न पतितुं शक्यादसुवर्ग्योऽस्य स्यात्प्राचीनमुत्तानम् (१६)

पुरुषशीर्षमुप दधाति मुखत एवैनमाहुतय ऋच्छन्ति नोत्तानं
चिनुते सुवर्ग्योऽस्य भवति सौर्या जुहोति चक्षुरेवास्मिन्प्रति दधाति
द्विर्जुहोति द्वे हि चक्षुषी समान्या जुहोति समानं हि चक्षुः
समृद्धौ देवासुराः संयत्ता आसन्ते वामं वसु सं न्यदधत् तद्देवा
वामभृतावृज्जत् तद्वामभृतौ वामभृत्त्वं यद्वामभृतमुपदधाति वाममेव
तथा वसु यजमानो भ्रातृव्यस्य वृद्धे हिरण्यमूर्ध्नी भवति ज्योतिर्वै
हिरण्यं ज्योतिर्वामं ज्योतिषैवास्य ज्योतिर्वामं वृद्धे द्वियजुर्भवति
प्रतिष्ठित्यै॥ (१७)

युञ्जानेष्वग्नें प्राचीनमुत्तानं वामभृतश्चतुर्विंशतिश्च॥ [३]

आपो वरुणस्य पत्न्य आसन्ता अग्निरभ्यध्यायत्ताः
समभवत्तस्य रेतः परापतत्तदियमभवद्यद्वितीयम्परापतत्तदसा-
वभवदियं वै विराडसौ स्वराड्यद्विराजावुपदधातीमे एवोप धत्ते
यद्वा असौ रेतः सिञ्चति तदस्यां प्रति तिष्ठति तत्प्र जायते ता
ओषधयः (१८)

वीरुधौ भवन्ति ता अग्निरन्ति य एवं वेद प्रैव जायते-
ऽन्नादो भवति यो रेतस्वी स्यात्प्रथमायां तस्य चित्यामुभे
उप दध्यादिमे एवास्मै समीची रेतः सिञ्चतो यः सिक्तरैताः
स्यात्प्रथमायां तस्य चित्यामन्यामुप दध्यादुत्तमायामन्यां रेत

एवास्यं सिक्तमाभ्यामुभयतः परिं गृह्णाति संवत्सरं न कम् (१९)

चन प्रत्यवरोहेत्र हीमे कं चन प्रत्यवरोहतस्तदेनयोर्व्रतं
यो वा अपशीर्षाणमग्निं चिनुतेऽपशीर्षामुष्मिल्लोके भवति यः
सशीर्षाणं चिनुते सशीर्षामुष्मिल्लोके भवति चित्तिं जुहोमि
मनसा घृतेन यथा देवा इहागमन्वीतिहोत्रा ऋतावृधः समुद्रस्य
वयुनस्य पत्नञ्जुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहामर्त्यं हविरिति
स्वयमातृणामुपधाय जुहोति (२०)

एतद्वा अग्नेः शिरः सशीर्षाणमेवाग्निं चिनुते सशीर्षामुष्मिल्लोके
भवति य एवं वेदं सुवर्गाय वा एष लोकाय चीयते यदग्निस्तस्य
यदयथापूर्वं क्रियतेऽसुवर्ग्यमस्य तत्सुवर्ग्योऽग्निश्चितिमुपधायाभि
मृशेच्चित्तिमचित्तिं चिनवद्वि विद्वान्मृष्टेवं वीता वृजिना च
मर्तात्राये च नः स्वपत्याय देव दितिं च रास्वादितिमुरुष्येति
यथापूर्वमेवैनमुप धत्ते प्राञ्चमेनं चिनुते सुवर्ग्योऽस्य भवति॥ (२१)

ओषधयः कञ्जुहोति स्वपत्यायाष्टादश च॥ [४]

विश्वकर्मा दिशाम्पतिः स नः पशून्पातु सौऽस्मान्पातु तस्मै
नमः प्रजापती रुद्रो वरुणोऽग्निर्दिशाम्पतिः स नः पशून्पातु सौ-
ऽस्मान्पातु तस्मै नम एता वै देवता एतेषां पशूनामधिपतयस्ताभ्यो
वा एष आ वृश्च्यते यः पशुशीर्षाण्युपदधाति हिरण्येष्टका उप

दधात्येताभ्य एव देवताभ्यो नमस्करोति ब्रह्मवादिनः (२२)

वदन्त्यग्नौ ग्राम्यान्पशून् दधाति शुचारण्यानर्पयति किं तत्
उच्छिषतीति यद्विरण्येष्टका उपदधात्यमृतं वै हिरण्यममृतं नैव
ग्राम्येभ्यः पशुभ्यो भेषजं करोति नैनान् हिनस्ति प्राणो वै
प्रथमा स्वयमातृणा व्यानो द्वितीयापानस्तृतीयानु प्राण्यात्प्रथमा
स्वयमातृणामुपधाय प्राणेनैव प्राणं समर्धयति व्यन्यात् (२३)

द्वितीयामुपधाय व्यानेनैव व्यानं समर्धयत्यपान्यात्तृतीयामुपधा
समर्धयत्यथौ प्राणैरेवैनं समिन्द्रे भूर्भुवः सुवरिति स्वयमातृणा
उप दधातीमे वै लोकाः स्वयमातृणा एताभिः खलु वै
व्याहृतीभिः प्रजापतिः प्राजायत यदेताभिर्व्याहृतीभिः स्वयमातृणा
उपदधातीमानेव लोकानुपधायैषु (२४)

लोकेष्वधि प्र जायते प्राणाय व्यानायापानाय वाचे त्वा
चक्षुषे त्वा तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीदाग्निना वै देवाः
सुवर्गं लोकमजिगांसन्तेन पतितुं नाशंकुवन्त एताश्चतस्रः
स्वयमातृणा अपश्यन्ता दिक्षूपदधत तेन सर्वतश्चक्षुषा सुवर्गं
लोकमायन्यच्चतस्रः स्वयमातृणा दिक्षूपदधाति सर्वतश्चक्षुषैव
तदग्निना यजमानः सुवर्गं लोकमेति॥ (२५)

ब्रह्मवादिनो व्यन्यादेषु यजमानस्त्रीणि च॥ [५]

अग्न आ याहि वीतय इत्याहाहृतैवैनमग्निं दूतं वृणीमह

इत्याह हूत्वैवैनं वृणीतेऽग्निनाग्निः समिध्यत इत्याह समिद्ध
 एवैनमग्निर्वृत्राणि जङ्घनदित्याह समिद्ध एवास्मिन्निन्द्रियं दधात्यग्नेः
 स्तोमम्मनामह इत्याह मनुत एवैनमेतानि वा अहाः रूपाणि (२६)

अन्वहमेवैनं चिनुतेऽवाहाः रूपाणि रुन्धे ब्रह्मवादिनो
 वदन्ति कस्मात्सत्याद्यातयाम्नीरन्या इष्टंका अयातयाम्नी लोकं
 पृणेत्यैन्द्राग्नी हि बारहस्पत्येति ब्रूयादिन्द्राग्नी च हि देवानां
 बृहस्पतिश्चायातयामानोऽनुचरवती भवत्यजामित्वायानुष्टुभानु
 चरत्यात्मा वै लोकं पृणा प्राणोऽनुष्टुप्तस्मात्प्राणः सर्वाण्यङ्गान्यनु
 चरति ता अस्य सूददोहसः (२७)

इत्याह तस्मात्पुरुषिपुरुषि रसः सोमः श्रीणन्ति पृश्नय
 इत्याहान्नं वै पृश्नयन्नमेवाव रुन्धेऽर्को वा अग्निरर्कोऽन्नमन्नमेवाव
 रुन्धे जन्म देवानां विशस्त्रिष्वा रोचने दिव इत्याहेमानेवास्मै लोकां
 ज्योतिष्मतः करोति यो वा इष्टकानां प्रतिष्ठां वेद प्रत्येव तिष्ठति
 तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीदेत्याहैषा वा इष्टकानां प्रतिष्ठा य एवं
 वेद प्रत्येव तिष्ठति॥ (२८)

रूपाणि सूददोहसस्तया षोडश च॥ [६]

सुवर्गाय वा एष लोकाय चीयते यदग्निर्वज्रं एकादशिनी
 यदग्नावैकादशिनीमिनुयाद्वज्रेणैव सुवर्गाल्लोकादन्तर्दध्याद्यन्न
 मिनुयात्स्वरुभिः पशून्व्यर्धयेदेकयूपमिमिनोति नैनं वज्रेण

सुवर्गाल्लोकादन्तर्दधाति न स्वरुभिः पशून्व्यर्धयति वि वा एष
इन्द्रियेण वीर्येणर्ध्यते योऽग्निं चिन्वन्नधिक्रामत्यैन्द्रिया (२९)

ऋचाक्रमणं प्रतीष्टकामुपं दध्यान्नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृध्यते
रुद्रो वा एष यदग्निस्तस्य तिस्रः शरव्याः प्रतीची तिरश्च्यनूची
ताभ्यो वा एष आ वृश्च्यते योऽग्निं चिनुतेऽग्निं चित्वा
तिसृधन्वमयाचितम्ब्राह्मणाय दद्यात्ताभ्य एव नमस्करोत्यथो ताभ्य
एवात्मानं निष्क्रीणीते यत्ते रुद्र पुरः (३०)

धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्र संवत्सरेण नमस्करोमि
यत्ते रुद्र दक्षिणा धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्र परिवत्सरेण
नमस्करोमि यत्ते रुद्र पश्चाद्धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते
रुद्रेदावत्सरेण नमस्करोमि यत्ते रुद्रोत्तराद्धनुस्तत् (३१)

वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्रेदुवत्सरेण नमस्करोमि यत्ते
रुद्रोपरि धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्र वत्सरेण नमस्करोमि
रुद्रो वा एष यदग्निः स यथा व्याघ्रः क्रुद्धस्तिष्ठत्येवं वा एष एतर्हि
सञ्चितमेतैरुपं तिष्ठते नमस्कारैरेवैनं शमयति येऽग्नयः (३२)

पुरीष्याः प्रविष्टाः पृथिवीमनु। तेषां त्वमस्युत्तमः प्र णो
जीवातवे सुवा। आपं त्वाऽग्ने मनसापं त्वाऽग्ने तपसापं त्वाग्ने
दीक्षयापं त्वाग्ने उपसद्भिरापं त्वाग्ने सुत्ययापं त्वाऽग्ने दक्षिणाभिरापं
त्वाग्नेऽवभृथेनापं त्वाग्ने वशयापं त्वाग्ने स्वगाकारेणेत्याहैषा वा

अग्नेराप्तिस्तयैवैनमाप्नोति॥ (३३)

ऐन्द्रिया पुर उत्तराद्धनुस्तदग्नयं आहाष्टौ च॥ [७]

गा॒य॒त्रेण॑ पु॒रस्ता॒दुप॑ तिष्ठते प्रा॒णमे॒वास्मि॑न्दधाति बृह॒द्रथन्त॒रा-
भ्या॑ प॒क्षावो॑ज ए॒वास्मि॑न्दधात्यु॒त्थाय॑ज्ञाय॒ज्ञिये॑न पु॒च्छंमृ॑तुष्वे॒व
प्रति॑ तिष्ठति पृ॒ष्ठैरुप॑ तिष्ठते तेजो॒ वै पृ॒ष्ठानि॒ तेजं॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति
प्र॒जाप॑तिर॒ग्निम॑सृजत॒ सौऽस्मा॑त्सृष्टः परा॑डै॒त्तं वा॑रव॒न्तीये॑नावारयत॒
तद्वा॑रव॒न्तीय॑स्य वारवन्तीय॒त्वञ् श्ये॑तेन॒ श्ये॑ती अ॒कुरु॑त॒ तच्छै॒तस्य॑
श्यै॒तत्व॑म् (३४)

यद्वा॑रव॒न्तीये॑नोप॒तिष्ठ॑ते वा॒रय॑त ए॒वैन॑ञ् श्ये॑तेन॒ श्ये॑ती कु॒रुते
प्र॒जाप॑तेरु॒हृद॑येनापिप॒क्षम्प्र॑त्युप॑ तिष्ठते प्रे॒माण॑मे॒वास्य॑ गच्छति
प्रा॒च्या त्वा दि॒शा सा॑दयामि गा॒य॒त्रेण॑ छ॒न्दसा॑ग्निना॒ देव॑तया॒ग्नेः
शी॒र्ष्णाग्नेः॑ शिर॒ उप॑ दधामि दक्षि॑णया॒ त्वा दि॒शा सा॑दयामि त्रैष्टु॑भेन॒
छ॒न्दसे॑न्द्रेण॒ देव॑तया॒ग्नेः प॒क्षेणा॑ग्नेः प॒क्षमुप॑ दधामि प्र॒तीच्या॑ त्वा
दि॒शा सा॑दयामि (३५)

जा॒गते॑न॒ छ॒न्दसा॑ सवि॒त्रा दे॒वत॑या॒ग्नेः पु॒च्छेना॑ग्नेः पु॒च्छमुप॑
दधा॒म्युर्दी॑च्या॒ त्वा दि॒शा सा॑दया॒म्यानु॑ष्टुभेन॒ छ॒न्दसा॑ मि॒त्रावरु॑णाभ्यां
दे॒वत॑या॒ग्नेः प॒क्षेणा॑ग्नेः प॒क्षमुप॑ दधा॒म्यूर्ध्व॑या॒ त्वा दि॒शा सा॑दयामि
पा॒ङ्केन॑ छ॒न्दसा॑ बृह॒स्पति॑ना॒ देव॑तया॒ग्नेः पृ॒ष्ठेना॑ग्नेः पृ॒ष्ठमुप॑ दधामि
यो वा अ॒पा॑त्मानम॒ग्निं चि॑नुतेऽपा॑त्मा॒मुष्मि॑ल्लो॒के भ॑वति॒ यः सा॑त्मा॒नं

चिनुते सात्मा॒मुष्मि॑ल्लोके भवत्यात्मेष्ट॒का उप॑ दधात्येष वा अ॒ग्रेरा॒त्मा
सात्मा॑नमेवाग्निं चिनुते सात्मा॒मुष्मि॑ल्लोके भवति॒ य एवं वेद॑॥ (३६)

श्येत॒त्वं प्र॒तीच्यां॑ त्वा दि॒शा सा॑दयामि॒ यः सात्मा॑नश्चिनुते॒ द्वाविं॑शतिश्च॥—————[८]

अ॒ग्रं उद॑धे॒ या त॒ इषु॑र्यु॒वा नाम॒ तया॑ नो मृ॒ड॒ तस्या॑स्ते
नम॒स्तस्या॑स्त॒ उप॒ जीव॑न्तो भूया॒स्माग्ने॑ दु॒ध्र ग॒ह्य कि॑शिल वन्य
या त॒ इषु॑र्यु॒वा नाम॒ तया॑ नो मृ॒ड॒ तस्या॑स्ते नम॒स्तस्या॑स्त॒ उप॒
जीव॑न्तो भूयास्म॒ पञ्च॒ वा ए॒तेऽग्न॑यो यच्चि॒तय॑ उद॒धिरे॒व नाम॑ प्रथ॒मो
दु॒ध्रः (३७)

द्वि॒तीयो॒ ग॒ह्यस्तृ॑तीयः कि॑शिलश्चतु॒र्थो वन्यः॑ पञ्चमस्तेभ्यो
यदाहु॑तीर्न जुहु॒याद॑ध्व॒र्युं च॒ यज॑मानं च॒ प्र द॑हेयुर्यदे॒ता
आहु॑तीर्जुहोति॒ भाग॑धेये॒नैवैना॑ञ्छमयति॒ नार्ति॑माच्छत्यध्व॒र्युर्न
यज॑मानो॒ वाङ्म॑ आ॒सन्न॑सोः प्रा॒णोऽक्ष्यो॑श्चक्षुः॒ कर्ण॑योः
श्रोत्रं॑म्बाहु॒वोर्बल॑मू॒रुवो॑रोजोऽरि॑ष्टा॒ विश्वा॑न्यङ्गा॒नि त॒नूः (३८)

त॒नुवा॑ मे स॒ह नम॑स्ते अस्तु॒ मा मा॑ हि॒सीर॑प॒ वा
ए॒तस्मा॑त्प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति॒ योऽग्निं॑ चिन्वन्न॒धिक्रा॑मन्ति॒ वाङ्म॑
आ॒सन्न॑सोः प्रा॒ण इत्या॑ह प्रा॒णाने॑वात्मन्ध॒त्ते यो रु॒द्रो अ॒ग्नौ यो
अ॒प्सु य ओष॑धीषु॒ यो रु॒द्रो वि॒श्वा भुव॑नाविवेश॒ तस्मै॑ रु॒द्राय॑
नमो॑ अ॒स्त्वाहु॑तिभागा॒ वा अ॒न्ये रु॒द्रा ह॒विर्भा॑गाः (३९)

अन्ये शतरुद्रीयः हुत्वा गावीधुकं चरुमेतेन यजुषा
 चरमायामिष्टकायां नि दध्याद्वाग्धेयेनैवैनः शमयति तस्य त्वै
 शतरुद्रीयः हुतमित्याहुर्यस्यैतदग्नौ क्रियत इति वसंवस्त्वा
 रुद्रैः पुरस्तात्पान्तु पितरस्त्वा यमराजानः पितृभिर्दक्षिणतः
 पान्त्वादित्यास्त्वा विश्वैर्देवैः पश्चात्पान्तु द्युतानस्त्वा मारुतो
 मरुद्विरुत्तरतः पातु (४०)

देवास्त्वेन्द्रज्येष्ठा वरुणराजानोऽधस्ताच्चोपरिष्ठाच्च पान्तु न वा
 एतेन पूतो न मेध्यो न प्रोक्षितो यदेनमतः प्राचीनं प्रोक्षति
 यथ्सञ्चितमाज्येन प्रोक्षति तेन पूतस्तेन मेध्यस्तेन प्रोक्षितः॥ (४१)

दुधस्तनूरहविर्भागाः पातु द्वात्रिंशच्च॥ [९]

समीची नामासि प्राची दिक्तस्यास्तेऽग्निरधिपतिरसितो रक्षिता
 यश्चाधिपतिर्यश्च गोप्ता ताभ्यां नमस्तौ नो मृडयतान्ते यं द्विष्मो यश्च
 नो द्वेष्टि तं वां जम्भे दधाम्योजस्विनी नामासि दक्षिणा दिक्तस्यास्त
 इन्द्रोऽधिपतिः पृदाकुः प्राची नामासि प्रतीची दिक्तस्यास्ते (४२)

सोमोऽधिपतिः स्वजोऽवस्थावा नामास्युदीची दिक्तस्यास्ते
 वरुणोऽधिपतिस्तिरश्चराजिरधिपत्नी नामासि बृहती दिक्तस्यास्ते
 बृहस्पतिरधिपतिः श्वित्रो वशिनी नामासीयं दिक्तस्यास्ते यमो-
 ऽधिपतिः कल्माषग्रीवो रक्षिता यश्चाधिपतिर्यश्च गोप्ता ताभ्यां
 नमस्तौ नो मृडयतान्ते यं द्विष्मो यश्च (४३)

नो द्वेष्टि तं वां जम्भे दधाम्येता वै देवता अग्निं चित् रक्षन्ति
 ताभ्यो यदाहुतीर्न जुहुयादध्वर्युं च यजमानं च ध्यायेयुर्यदेता
 आहुतीर्जुहोति भागधेयेनैवैनाञ्छमयति नार्तिमाच्छत्यध्वर्युर्न
 यजमानो हेतयो नाम स्थ तेषां वः पुरो गृहा अग्निर्व इषवः
 सलिलो निलिम्पा नाम (४४)

स्थ तेषां वो दक्षिणा गृहाः पितरो व इषवः सगरो वज्रिणो
 नाम स्थ तेषां वः पश्चाद्गृहाः स्वप्नो व इषवो गह्वरोऽवस्थावानो
 नाम स्थ तेषां व उत्तराद्गृहा आपो व इषवः समुद्रोऽधिपतयो नाम
 स्थ तेषां व उपरि गृहा वरुणं व इषवोऽवस्वान्क्रव्या नाम स्थ
 पार्थिवास्तेषां व इह गृहाः (४५)

अन्नं व इषवो निमिषो वातनामन्तेभ्यो वो नमस्ते नो मृडयत
 ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि हुतादो वा अन्ये
 देवा अहुतादोऽन्ये तानग्निचिदेवोभयान्प्रीणाति दध्ना मधुमिश्रेणैता
 आहुतीर्जुहोति भागधेयेनैवैनान्प्रीणात्यथो खल्वाहुरिष्टका वै देवा
 अहुताद इति (४६)

अनुपरिक्रामं जुहोत्यपरिवर्गमेवैनान्प्रीणातीम् स्तनमूर्जस्वन्तं
 धयापाम्प्रप्यातमग्ने सरिरस्य मध्ये। उथ्सं जुषस्व मधुमन्तमूर्वं
 समुद्रियं सदनमा विशस्व। यो वा अग्निम्प्रयुज्य न विमुञ्चति

यथाश्चो॑ यु॒क्तोऽवि॑मुच्यमानः॒ क्षु॒ध्यन्परा॑भवंत्येवम॑स्याग्निः॒ परा॑
भवति॒ तं परा॑भवंतं॒ यज॑मानोऽनु॒ परा॑ भवति॒ सोऽग्निं॑ चित्वा
लू॒क्षः (४७)

भ॒व॒ती॒म॒ऽस्त॒न॒मूर्ज॑स्वन्तं॒ धया॑पामित्याज्य॑स्य पूर्णा॑ऽसुचं॑
जुहोत्येष॑ वा अ॒ग्नेर्वि॑मो॒को वि॑मुच्यैवास्मा॒ अन्न॑मपि॒ दधाति॑
तस्मा॑दाहु॒र्यश्चै॒वं वेद॑ यश्च॒ न सु॑धाय॑ ह॒ वै वा॒जी सु॑हितो
दधा॒तीत्य॒ग्निर्वा॒व वा॒जी तमे॒व तत्प्री॑णाति॒ स ए॑नम्प्रीतः॒ प्री॑णाति॒
वसी॑यान्भवति॥ (४८)

प्रतीची दिक्तस्यास्ते द्विप्पो यश्च निलिम्पा नामेह गृहा इति लूक्षो वसीयान्भवति॥—[१०]

इन्द्रा॑य॒ राज्ञे॑ सू॒करो॑ वरु॒णाय॑ राज्ञे॒ कृष्णो॑ य॒माय॑ राज्ञ॒ ऋश्ये॑
ऋष॑भाय॒ राज्ञे॑ गव॒यः शा॑र्दूलाय॒ राज्ञे॑ गौ॒रः पु॑रुषरा॒जाय॑ म॒र्कटः॑
क्षिप्र॑श्येनस्य॒ वर्ति॑का॒ नील॑गोः॒ क्रिमिः॑ सोम॑स्य॒ राज्ञः॑ कुलु॒ङ्गः
सिन्धोः॑ शि॒शुमारो॑ हि॒मव॑तो ह॒स्ती॥ (४९)

इन्द्रायाष्टाविंशतिः॥—[११]

म॒युः प्रा॑जाप॒त्य ऊ॒लो ह॒ली॑क्ष्णो वृष॑द॒ऽशस्ते॑ धा॒तुः सर॑स्वत्यै
शा॒रिः श्ये॒ता पु॑रुष॒वाख्स॑र॒स्वते॑ शु॒कः श्ये॒तः पु॑रुष॒वागा॑र॒ण्योऽजो॑
न॒कुलः॑ शका॒ ते पौ॑ष्णा वा॒चे क्रौ॑ञ्चः॥ (५०)

मयुस्त्रयोविंशतिः॥—[१२]

अ॒पां न॒त्रै ज॒षो ना॒क्रो म॒करः कु॒ली॒क॒य॒स्तेऽकू॒पा॒र॒स्य वा॒चे
 पैङ्ग॒रा॒जो भ॒गा॒य कु॒षी॒त॒क आ॒ती वा॒ह॒सो द॒र्वि॒दा ते वा॒य॒व्या
 दि॒ग्भ्यश्च॑क्र॒वा॒कः॥ (५१)

अ॒पा॒मे॒का॒न्न॒वि॒श॒तिः॥ [१३]

ब॒ला॒या॒ज॒ग॒र आ॒खुः सृ॒ज॒या श॒य॒ण्ड॑क॒स्ते मै॒त्रा मृ॒त्य॒वेऽसि॒तो
 म॒न्य॒वे॒ स्व॒जः कु॒म्भी॒न॒सः पु॒ष्क॒र॒सा॒दो लो॒हि॒ता॒हि॒स्ते त्वा॒ष्ट्राः
 प्र॒ति॒श्रु॒त्का॒यै वा॒ह॒सः॥ (५२)

[१४]

पु॒रु॒ष॒मृ॒गश्च॑न्द्र॒म॒से गो॒धा का॒ल॒का दा॒र्वा॒घा॒ट॒स्ते वन॑स्प॒ती॒नामे॒ण्य॒ह्ने
 कृ॒ष्णो रा॒त्रि॒यै पि॒कः क्षि॒वङ्का नी॒ल॒शी॒र्ष्णी ते॒ऽर्य॒म्णे धा॒तुः
 क॑त्क॒टः॥ (५३)

[१५]

सौ॒री ब॒ला॒क॒श्यो म॒यूरः श्ये॒न॒स्ते ग॒न्ध॒र्वा॒णां व॒सू॒नां क॒पि॒ञ्ज॒लो
 रु॒द्रा॒णां ति॒त्ति॒री रो॒हि॒त्कु॒ण्ड॒णा॒ची गो॒ल॒त्ति॒का ता अ॒प्स॒र॒सा॒म॒र॒ण्या॒य
 सृ॒म॒रः॥ (५४)

[१६]

पृ॒ष॒तो वै॒श्व॒दे॒वः पि॒त्वो न्य॒ङ्कुः क॒श॒स्तेऽनु॑म॒त्या अ॒न्य॒वा॒पो-
 ऽर्ध॒मा॒साना॑म्मा॒सां क॒श्य॒पः क॒रि॒यः कु॒ट॒रु॒र्दा॒त्यो॒ह॒स्ते सि॒नी॒वा॒ल्यै

बृहस्पतये शित्पुटः॥ (५)

[१७]

शकां भौमी पात्रः कशो मान्थीलवस्ते पितृणामृतूनां जहंका
संवत्सराय लोपां कपोत उलूकः शशस्ते नैर्ऋताः कृकवाकुः
सावित्रः॥ (५६)

बलाय पुरुषमृगः सौरी पृषतः शकाष्टादशाष्टादशः॥ [१८]

रुरु रौद्रः कृकलासः शकुनिः पिप्पका ते शर्व्यायै
हरिणो मारुतो ब्रह्मणे शार्गस्तरक्षुः कृष्णः श्वा चतुरक्षो गर्दभस्त
इतरजनानामग्नये धूङ्गा॥ (५७)

रुरुर्विशतिः॥ [१९]

अलज आन्तरिक्ष उद्रो मद्गुः प्लवस्तेऽपामदित्यै
हंससाचिरिन्द्राण्यै कीर्शा गृध्रः शितिकक्षी वार्ध्राणस्ते
दिव्या द्यावापृथिव्यां श्वावित्॥ (५८)

[२०]

सुपर्णः पार्जन्यो हंसो वृको वृषदशस्त ऐन्द्रा अपामुद्रो-
ऽर्यम्णे लोपाशः सिंहो नकुलो व्याघ्रस्ते महेन्द्राय कामाय
परस्वान्॥ (५९)

अलजः सुपर्णोऽष्टादशाष्टादशः॥ [२१]

आग्नेयः कृष्णग्रीवः सारस्वती मेषी बभ्रुः सौम्यः पौष्णः श्यामः

शितिपृष्ठो बार्हस्पत्यः शिल्पो वैश्वदेव ऐन्द्रोऽरुणो मारुतः कल्माष
ऐन्द्राग्रः संहितोऽधोरांमः सावित्रो वारुणः पेतृः॥ (६०)

अग्नेयो द्वाविंशतिः॥ [२२]

अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्या आग्नेयौ कृष्णग्रीवौ त्वाष्ट्रौ
लोमशसक्थौ शितिपृष्ठौ बार्हस्पत्यौ धात्रे पृषोदरः सौर्यो बलक्षः
पेतृः॥ (६१)

अश्वः षोडश॥ [२३]

अग्नयेऽनीकवते रोहिताञ्जिरन्द्वानधोरांमौ सावित्रौ पौष्णौ
रजतनाभी वैश्वदेवौ पिशङ्गौ तूपरौ मारुतः कल्माष आग्नेयः
कृष्णोऽजः सारस्वती मेषी वारुणः कृष्ण एकशितिपात्पेतृः (६२)

अग्नयेऽनीकवते द्वाविंशतिः॥ [२४]

हिरण्यवर्णा अपां ग्रहान्भूतेष्टकाः सृजुः संवत्सरं प्रजापतिः स क्षुरपविरग्नेर्वै दीक्षयां सुवर्गाय तं
यत्र सूर्यं प्रजापतिरुत्तुभी रोहितः पृश्निः शितिबाहुरुन्नतः कर्णाः शुण्ठा इन्द्रायादित्ये सौम्या वारुणाः
सोमायैकादश पिशङ्गास्त्रयोविंशतिः॥ [२५] हिरण्यवर्णा भूतेष्टकाश्छन्दो
यत्कनीयाः सन्निवृद्धाग्निवारुणाश्चतुःपञ्चाशत्॥ 54॥ हिरण्यवर्णा निर्वक्षसः॥

॥ षष्ठमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः ॥

हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यासु जातः कश्यपो यास्विन्द्रः।
 अग्निं या गर्भं दधिरे विरूपास्ता न आपः शः स्योना भवन्तु।
 यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यञ्जनानाम्।
 मधुश्रुतः शुचयो याः पावकास्ता न आपः शः स्योना भवन्तु।
 यासां देवा दिवि कृण्वन्ति भुक्षं या अन्तरिक्षे बहुधा भवन्ति। याः
 पृथिवीम्पयसोन्दन्ति (१)

शुक्रास्ता न आपः शः स्योना भवन्तु। शिवेन मा चक्षुषा
 पश्यतापः शिवया तनुवोप स्पृशत त्वचम्मे। सर्वा अग्नीं
 रप्सुषदो हुवे वो मयि वर्चो बलमोजो नि धत्ता। यददः
 सम्प्रयतीरहावनदता हृते। तस्मादा नद्यो नाम स्थ ता वो नामानि
 सिन्धवः। यत्प्रेषिता वरुणेन ताः शीभं समवल्गता। (२)

तदाप्रोदिन्द्रो वो यतीस्तस्मादापो अनु स्थन। अपकामं
 स्यन्दमाना अवीवरत वो हिकम्। इन्द्रो वः शक्तिभिर्देवीस्तस्माद्वार्णाम्
 वो हितम्। एको देवो अप्यतिष्ठस्यन्दमाना यथावशम्।
 उदानिषुर्महीरिति तस्मादुदकमुच्यते। आपो भद्रा घृतमिदापं
 आसुरग्नीषोमौ बिभ्रत्याप इत्ताः। तीव्रो रसो मधुपृचाम् (३)

अरुंगम आ मां प्राणेन सह वर्चसा गन्। आदित्यश्याम्युत वा

शृणोम्या मा घोषो गच्छति वाङ् आसाम्। मन्ये भेजानो अमृतस्य
 तर्हि हिरण्यवर्णा अतृपं यदा वः। आपो हिष्ठा मयोभुवस्ता न
 ऊर्जे दधातन। महे रणाय चक्षसे। यो वः शिवतमो रसस्तस्य
 भाजयतेह नः। उशतीरिव मातरः। तस्मा अरं गमाम वो यस्य
 क्षयाय जिन्वथ। आपो जनयथा च नः। दिवि श्रयस्वान्तरिक्षे
 यतस्व पृथिव्या सम्भव ब्रह्मवर्चसमसि ब्रह्मवर्चसाय त्वा॥ (४)

उन्दन्ति समवल्गात मधुपृचांम्यातरो द्वाविंशतिश्च॥ [१]

अपां ग्रहान्गृह्णात्येतद्वाव राजसूयं यदेते ग्रहाः सवो-
 ऽग्निर्वरुणसवो राजसूयमग्निसवश्चित्यस्ताभ्यामेव सूयतेऽथो
 उभावेव लोकावभि जयति यश्च राजसूयेनेजानस्य यश्चाग्निचित
 आपो भवन्त्यापो वा अग्नेर्भ्रातृव्या यदपोऽग्नेरधस्तादुपदधाति
 भ्रातृव्याभिभूत्यै भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवत्यमृतम् (५)

वा आपस्तस्मादद्विरवतान्तमभि पिंश्चन्ति नार्तिमार्च्छति
 सर्वमायुरेति यस्यैता उपधीयन्ते य उ चैना एवं वेदान्नं वा आपः
 पशव आपोऽन्नम्पशवोऽन्नादः पशुमान्भवति यस्यैता उपधीयन्ते
 य उ चैना एवं वेद द्वादश भवन्ति द्वादश मासाः संवत्सरः
 संवत्सरेणैवास्मै (६)

अन्नमव रुन्धे पात्राणि भवन्ति पात्रे वा अन्नमद्यते
 सयोन्येवान्नमव रुन्ध आ द्वादशात्पुरुषादन्नमत्यथो पात्रान्न छिद्यते
 यस्यैता उपधीयन्ते य उ चैना एवं वेद कुम्भाश्च कुम्भीश्च मिथुनानि

भवन्ति मिथुनस्य प्रजात्यै प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते यस्यैता
उपधीयन्ते य उं (७)

चैना एवं वेद शुक्वा अग्निः सौध्वर्युं यजमानं
प्रजाः शुचार्पयति यदप उपदधाति शुचमेवास्य शमयति
नार्तिमार्च्छत्यध्वर्युर्न यजमानः शाम्यन्ति प्रजा यत्रैता उपधीयन्ते-
ऽपां वा एतानि हृदयानि यदेता आपो यदेता अप उपदधाति
दिव्याभिरेवैनाः स९ सृजति वर्षुकः पर्जन्यः (८)

भवति यो वा एतासामायतनं क्लृप्तिं वेदायतनवान्भवति
कल्पतेऽस्मा अनुसीतमुप दधात्येतद्वा आसामायतनमेषा क्लृप्तिर्य
एवं वेदायतनवान्भवति कल्पतेऽस्मै द्वन्द्वमन्या उप दधाति चतस्रो
मध्ये धृत्या अन्नं वा इष्टंका एतत्खलु वै साक्षादन्नं यदेष चरुर्यदेतं
चरुमुपदधाति साक्षात् (९)

एवास्मा अन्नमव रुन्धे मध्यत उप दधाति मध्यत एवास्मा अन्नं
दधाति तस्मान्मध्यतोऽन्नमद्यते बारहस्पत्यो भवति ब्रह्म वै देवानां
बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मा अन्नमव रुन्धे ब्रह्मवर्चसमसि ब्रह्मवर्चसाय
त्वेत्याह तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति यस्यैष उपधीयते य उं चैनमेवं
वेद॥ (१०)

अमृतमस्मै जायते यस्यैता उपधीयन्ते य उं पर्जन्यं उपदधाति साक्षात्सप्तचत्वारिंशच्च॥—[२]

भूतेष्टका उप दधात्यत्रात्र वै मृत्युर्जायते यत्रयत्रैव मृत्युर्जायते

तत॑ ए॒वैन॒मव॑ यज॒ते तस्मा॑द॒ग्नि॒चि॒त्सर्व॑मायु॒रेति॑ सर्वे ह्य॑स्य मृ॒त्यवो॒-
 ऽवै॑ष्टा॒स्तस्मा॑द॒ग्नि॒चि॒न्नाभि॑चरि॒तवै॑ प्र॒त्यगे॑नमभि॒चारः॑ स्तृ॒णुते॑ सू॒यते॒
 वा ए॒ष यो॑ऽग्निं चि॒नुते॑ दे॒वसु॑वामे॒तानि॑ ह॒वी॒ऽपि॑ भवन्त्ये॒ताव॑न्तो॒ वै
 दे॒वाना॑ः स॒वास्त ए॒व (११)

अ॒स्मै स॒वान्प्र य॑च्छन्ति॒ त ए॑न॒ः सु॒वन्ते स॒वो॑ऽग्निर्व॒रुण॑स॒वो
 रा॒ज॒सूय॑ ब्रह्म॒सव॑श्चित्यो॒ दे॒वस्य॑ त्वा स॒वितुः॑ प्र॒सव॑ इत्या॒ह
 स॒वितृ॑प्र॒सूत ए॒वैनं॑ ब्रह्म॒णा दे॒वता॑भि॒रभि॑ पि॒श्वत्य॑न्न॒स्यान्न॑स्या॒भि
 पि॒श्वत्य॑न्न॒स्यान्न॑स्याव॒रुद्धौ॑ पु॒रस्ता॑त्प्र॒त्यश्च॑म॒भि पि॑श्वति पु॒रस्ता॑द्धि
 प्र॒ती॒चीन॑म॒न्नम॑द्यते॒ शी॒र्षतो॑ऽभि पि॑श्वति शी॒र्षतो॑ ह्य॒न्नम॑द्यत॒ आ
 मु॒खाद॑न्वव॒स्माव॑यति (१२)

मु॒ख॒त ए॒वास्मा॑ अ॒न्नाद्यं॑ दधात्य॒ग्नेस्त्वा॑ सा॒म्रा॑ज्येना॒भि
 पि॑श्वा॒मीत्या॑हैष वा अ॒ग्नेः स॒वस्ते॒नैवैन॑म॒भि पि॑श्वति बृह॒स्पते॑स्त्वा
 सा॒म्रा॑ज्येना॒भि पि॑श्वा॒मीत्या॑ह ब्रह्म॒ वै दे॒वानां॑ बृह॒स्पति॑र्ब्रह्म॒णैवैन॑म॒भि
 पि॑श्व॒तीन्द्र॑स्य त्वा॒ सा॒म्रा॑ज्येना॒भि पि॑श्वा॒मीत्या॑हेन्द्रि॒यमे॒वास्मि॑न्नुप॒रि॑ष्टाद्

वै रा॒ज॒सूय॑स्य रू॒पं य ए॒वं वि॒द्वान॒ग्निं चि॑नुत उ॒भावे॒व
 लो॒काव॑भि ज॑यति॒ यश्च॑ रा॒ज॒सूये॑ने॒जान॑स्य॒ यश्चा॑ग्नि॒चित् इन्द्र॑स्य
 सुषु॒वाण॑स्य॒ दश॑धेन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ प॒राप॑तत्तद्दे॒वाः सौ॑त्राम॒ण्या
 स॒मभ॑रन्त्सू॒यते॒ वा ए॒ष यो॑ऽग्निं चि॒नुते॑ऽग्निं चि॒त्वा सौ॑त्राम॒ण्या
 य॑जेतेन्द्रि॒यमे॒व वी॒र्यं॑ सम्भृ॒त्यात्म॑न्य॒त्ते॥ (१४)

त एवान्ववन्सावयत्येतदष्टाचत्वारिंशच्च॥ [३]

सजूरब्दोऽयावभिः सजूरूषा अरुणीभिः सजूः सूर्य एतंशेन
सजोषावश्विना द२सोभिः सजूरग्निर्वैश्वानर इडाभिर्घृतेन स्वाहा
संवत्सरो वा अब्दो मासा अयावा उषा अरुणी सूर्य एतंश
इमे अश्विना संवत्सरोऽग्निर्वैश्वानरः पशव इडा पशवो घृतं
संवत्सरम्पशवोऽनु प्र जायन्ते संवत्सरेणैवास्मै पशून्प्र जनयति
दर्भस्तम्बे जुहोति यत् (१५)

वा अस्या अमृतं यद्वीर्यं तद्दर्भास्तस्मिञ्जुहोति प्रैव जायते-
ऽन्नादो भवति यस्यैवं जुह्वत्येता वै देवता अग्नेः पुरस्ताद्वागास्ता
एव प्रीणात्यथो चक्षुरेवाग्नेः पुरस्तात्प्रति दधात्यनन्धो भवति य
एवं वेदापो वा इदमग्ने सलिलमासीत्स प्रजापतिः पुष्करपर्णे
वातो भूतोऽलेलायत्सः (१६)

प्रतिष्ठां नाविन्दत स एतदपां कुलायमपश्यत्तस्मिन्नग्निमचिनुत्
तदियमभवत्ततो वै स प्रत्यतिष्ठद्यां पुरस्तादुपादधात्तच्छिरोऽभवत्सा
प्राची दिग्यां दक्षिणत उपादधात्स दक्षिणः पक्षोऽभवत्सा दक्षिणा
दिग्याम्पश्चादुपादधात्तत्पुच्छमभवत्सा प्रतीची दिग्यामुत्तरत
उपादधात् (१७)

स उत्तरः पक्षोऽभवत्सोदीची दिग्यामुपरिष्ठादुपादधात्तत्पृष्ठमभवत्
दिगियं वा अग्निः पश्चैष्टकस्तस्माद्यदस्यां खनन्त्यभीष्टकां

तृन्दन्त्यभि शर्करा५ सर्वा वा इयं वयोभ्यो नक्तं दृशे दीप्यते
तस्मादिमां वयांसि नक्तं नाध्यासते य एवं विद्वानग्निं चिनुते
प्रत्येव (१८)

तिष्ठत्यभि दिशो जयत्याग्नेयो वै ब्राह्मणस्तस्माद्ब्राह्मणाय
सर्वासु दिक्ष्वर्धुकः स्वामेव तदिशमन्वेत्युपां वा अग्निः
कुलायन्तस्मादापोऽग्निः हारुकाः स्वामेव तद्योनिं प्र
विशन्ति॥ (१९)

यदलेलायुधस उत्तरत उपादधादेव द्वात्रिंशच्च॥ [४]

संवत्सरमुख्यम्भृत्वा द्वितीये संवत्सर आग्नेयमष्टाकपालं
निर्वपेदेन्द्रमेकादशकपालं वैश्वदेवं द्वादशकपालम् बारहस्पत्यं चरुं
वैष्णवं त्रिकपालं तृतीये संवत्सरेऽभिजिता यजेत यदष्टाकपालो
भवत्यष्टाक्षरा गायत्र्याग्नेयं गायत्रम्प्रातःसवनं प्रातःसवनमेव
तेन दाधार गायत्रं छन्दो यदेकादशकपालो भवत्येकादशाक्षरा
त्रिष्टुगैन्द्रं त्रैष्टुभम्माध्यंदिनः सवनम्माध्यंदिनमेव सवनं तेन
दाधार त्रिष्टुभम् (२०)

छन्दो यद्द्वादशकपालो भवति द्वादशाक्षरा जगती वैश्वदेवं
जागतीं तृतीयसवनन्तृतीयसवनमेव तेन दाधार जगतीं छन्दो
यद्बारहस्पत्यश्चरुर्भवति ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मैव तेन
दाधार यद्वैष्णवस्त्रिकपालो भवति यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञमेव
तेन दाधार यत्तृतीये संवत्सरेऽभिजिता यजतेऽभिजित्यै

यत्संवत्सरमुख्यम्बिभर्तीममेव (२१)

तेन लोकः स्पृणोति यद्वितीयं संवत्सरेऽग्निं चिनुते-
 ऽन्तरिक्षमेव तेन स्पृणोति यत्तृतीयं संवत्सरे यजतेऽमुमेव तेन
 लोकः स्पृणोत्येतं वै परं आद्धारः कक्षीवाँ औशिजो वीतहव्यः
 श्रायसस्त्रसदस्युः पौरुकुथस्यः प्रजाकामा अचिन्वत् ततो वै ते
 सहस्रँ सहस्रं पुत्रानविन्दन्त प्रथते प्रजयां पशुभिस्ताम्रात्रामाप्रोति
 यां तेऽगच्छन् य एवं विद्वानेतमग्निं चिनुते॥ (२२)

दाधारं त्रिष्टुभमिममेवैवं चत्वारि च॥ [५]

प्रजापतिरग्निमचिनुत् स क्षुरपविर्भूत्वातिष्ठत्तं देवा बिभ्यतो
 नोपायन्ते छन्दोभिरात्मानं छादयित्वोपायन्तच्छन्दसां छन्दस्त्वं
 ब्रह्म वै छन्दाँसि ब्रह्मण एतद्रूपं यत्कृष्णाजिनङ्कार्णी उपानहावुप
 मुञ्चते छन्दोभिरेवात्मानं छादयित्वाग्निमुप चरत्यात्मनोऽहिँसायै
 देवनिधिर्वा एष नि धीयते यदग्निः (२३)

अन्ये वा वै निधिमगुप्तं विन्दन्ति न वा प्रति प्र जानात्युखामा
 क्रामत्यात्मानमेवाधिपां कुरुते गुप्त्या अथो खल्वाहुर्नाक्रम्येति
 नैर्ऋत्युखा यदाक्रमेन्नैर्ऋत्या आत्मानमपि दध्यात्तस्मान्नाक्रम्यां
 पुरुषशीर्षमुप दधाति गुप्त्या अथो यथा ब्रूयादेतन्मे गोपायेति
 तादृगेव तत् (२४)

प्रजापतिर्वा अथर्वाग्निरेव दध्यङ्ङाथर्वणस्तस्येष्टका

अस्थान्येत९ ह वाव तदृषिरभ्यनूवाचेन्द्रो दधीचो अस्थभिरिति
 यदिष्टकाभिरग्निं चिनोति सात्मानमेवाग्निं चिनुते सात्मा मुष्मिल्लोके
 भवति य एवं वेद शरीरं वा एतदग्रेर्यच्चित्य आत्मा वैश्वानरो
 यच्चिते वैश्वानरं जुहोति शरीरमेव स३स्कृत्य (२५)

अभ्यारोहति शरीरं वा एतद्यजमानः स३स्फुरुते यदग्निं चिनुते
 यच्चिते वैश्वानरं जुहोति शरीरमेव स३स्कृत्यात्मनाभ्यारोहति
 तस्मात्तस्य नाव द्यन्ति जीवन्नेव देवानप्येति वैश्वानर्यर्चा पुरीषमुप
 दधातीयं वा अग्निवैश्वानरस्तस्यैषा चितिर्यत्पुरीषमग्निमेव वैश्वानरं
 चिनुत एषा वा अग्नेः प्रिया तनूर्यद्वैश्वानरः प्रियामेवास्य तनुवमव
 रुन्धे॥ (२६)

अग्निस्तथ्स३स्कृत्याग्नेर्दश च॥ [६]

अग्नेर्वै दीक्षया देवा विराजमाप्नुवन्तिस्त्रो रात्रीर्दीक्षितः
 स्यात्त्रिपदा विराड्विराजमाप्नोति षड्रात्रीर्दीक्षितः स्यात् षड्वा
 ऋतवः संवत्सरः संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति दश रात्रीर्दीक्षितः
 स्याद्दशाक्षरा विराड्विराजमाप्नोति द्वादश रात्रीर्दीक्षितः स्याद्द्वादश
 मासाः संवत्सरः संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति त्रयोदश
 रात्रीर्दीक्षितः स्यात्त्रयोदश (२७)

मासाः संवत्सरः संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति पञ्चदश
 रात्रीर्दीक्षितः स्यात्पञ्चदश वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमासशः

संवत्सर आ॑प्यते संवत्स॒रो वि॒राड्विराज॑माप्रोति सप्तद॑श
 रात्री॑र्दीक्षितः स्याद्द्वाद॑श मा॒साः पञ्च॑तवः स संवत्स॒रः
 संवत्स॒रो वि॒राड्विराज॑माप्रोति चतु॑र्विंशति॒ः रात्री॑र्दीक्षितः
 स्याच्चतु॑र्विंशतिर॒र्धमा॒साः संवत्स॒रः संवत्स॒रो वि॒राड्विराज॑माप्रोति
 त्रि॒ंशत॒ः रात्री॑र्दीक्षितः स्यात् (२८)

त्रि॒ंशद॑क्षरा वि॒राड्विराज॑माप्रोति मासं दीक्षितः स्याद्यो मासः
 स संवत्स॒रः संवत्स॒रो वि॒राड्विराज॑माप्रोति चतुरो॑ मा॒सो दी॑क्षितः
 स्याच्चतुरो॑ वा ए॒तस्मा॒सो वस॑वोऽबिभरु॒स्ते पृथि॑वीमाजयन्गाय॒त्रीं
 छन्दो॑ऽष्टौ रु॒द्रास्तै॑ऽन्तरिक्षमाजयन्निष्टु॒भं छन्दो॑ द्वाद॑शादित्यास्ते
 दिव॒माज॑य॒ञ्जग॑तीं छन्दस्ततो॒ वै ते व्या॑वृ॒तम॑गच्छ॒ञ्छ्रेष्ठ्य॑ दे॒वाना॑म्
 तस्मा॑द्द्वाद॑श मा॒सो भृ॒त्वाग्निं चि॑न्वीत॒ द्वाद॑श मा॒साः संवत्स॒रः
 संवत्स॒रोऽग्नि॑श्चित्य॒स्तस्या॑होरा॒त्राणी॑ष्ट॒का आ॑प्तेष्ट॒कमे॑नं चिनु॒तेऽथो॑
 व्या॑वृ॒तमे॒व ग॑च्छति॒ श्रेष्ठ्य॑ः समा॒नाना॑म्॥ (२९)

स्यात्रयोदश त्रि॒ंशत॒ः रात्री॑र्दीक्षितः स्याद्वै तै॑ऽष्टाविंशतिश्च॥ [७]

सुव॒र्गाय॒ वा ए॒ष लो॒काय॑ चीयते यद॒ग्निस्तं॑ यन्ना॒न्वारो॑है॒त्सुव॒र्गालो॑
 हीयेत॑ पृथि॒वीमा॑क्र॒मिषं॑ प्रा॒णो मा॒ मा हा॑सीदन्तरिक्षमाक्र॒मिषं॑
 प्र॒जा मा॒ मा हा॑सीद्वि॒माक्र॑मिष॒ः सुव॑रग॒न्मेत्या॑हैष वा
 अ॒ग्नेर॑न्वारो॒हस्तेनै॒वैन॑मन्वारो॒हति॑ सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ सम॑ष्ट्यै
 यत्प॒क्षस॑मि॒तामि॑नुयात् (३०)

कनी॑या॒सं यज्ञ॑क्र॒तुमुपे॑या॒त्पापी॑यस्यस्या॒त्मनः॑ प्र॒जा
 स्या॒द्वेदि॑स॒मिता॒म्मिनो॑ति॒ ज्याया॑समे॒व य॑ज्ञक्र॒तुमुपे॑ति॒
 नास्या॒त्मनः॑ पा॒पीयसी॑ प्र॒जा भ॑वति सा॒हस्रं॑ चि॒न्वीत॑ प्रथ॒मं
 चि॒न्वानः॑ स॒हस्रं॑स॒मिती॑ वा अ॒यं लो॒क इ॒ममे॒व लो॒कम॒भि
 ज॑यति॒ द्विषा॑हस्रं चि॒न्वीत॑ द्वितीयं॑ चि॒न्वानो॑ द्विषा॑हस्रं वा
 अ॒न्तरि॑क्षम॒न्तरि॑क्षमे॒वाभि॑ ज॑यति॒ त्रिषा॑हस्रं चि॒न्वीत॑ तृतीयं॑
 चि॒न्वानः॑ (३१)

त्रिषा॑हस्रो वा अ॒सौ लो॒कोऽमु॑मे॒व लो॒कम॒भि ज॑यति जानुद॒घ्नं
 चि॒न्वीत॑ प्रथ॒मं चि॒न्वानो॑ गा॒यत्रि॒यैवे॒म लो॒कम॒भ्यारो॑हति नाभिद॒घ्नं
 चि॒न्वीत॑ द्वितीयं॑ चि॒न्वानस्त्रि॑ष्टुभै॒वान्तरि॑क्षम॒भ्यारो॑हति ग्रीवद॒घ्नं
 चि॒न्वीत॑ तृतीयं॑ चि॒न्वानो॑ जग॑त्ये॒वामुं लो॒कम॒भ्यारो॑हति नाग्निं
 चि॒त्वा रा॒मामुपे॑यादयो॒नौ रे॒तो धा॑स्यामीति॒ न द्वितीयं॑ चि॒त्वान्यस्य॑
 स्त्रिय॑म् (३२)

उपे॑यान्न तृतीयं॑ चि॒त्वा कां च॑नोपे॒याद्रेतो॑ वा ए॒तन्नि ध॑त्ते
 यद॒ग्निं चि॑नुते यदुपे॒याद्रेत॑सा व्य॒ध्येता॑थो खल्वा॑हुरप्रज॒स्यं
 तद्यन्नोपे॑यादिति॒ यद्रेतः॑सिचा॒वुप॑दधाति॒ ते ए॒व यज॑मानस्य॒ रेतो॑
 बिभृ॑तस्तस्मादुपे॒याद्रेत॑सोऽस्क॑न्दाय॒ त्रीणि॑ वाव रेता॑सि पि॒ता
 पु॒त्रः पौ॒त्रः (३३)

यद्वे रे॒तःसिचा॑वुप॑दध्याद्रेतो॑ऽस्य॒ विच्छि॑न्द्यात्ति॒स्र उप॑
 दधाति॒ रेत॑सः सन्त॑त्या इ॒यं वाव॑ प्रथ॒मा रे॒तःसि॒ग्वाग्वा इ॒यं

तस्मात्पश्यन्तीमाम्पश्यन्ति वाचं वदन्तीमन्तरिक्षं द्वितीयां प्राणो
वा अन्तरिक्षं तस्मान्नान्तरिक्षम्पश्यन्ति न प्राणमसौ तृतीया चक्षुर्वा
असौ तस्मात्पश्यन्त्यमूम्पश्यन्ति चक्षुर्यजुषेमां च (३४)

अमूं चोपं दधाति मनसा मध्यमामेषां लोकानां क्लृप्त्या
अथो प्राणानामिष्टो यज्ञो भृगुभिराशीर्दा वसुभिस्तस्य त इष्टस्य
वीतस्य द्रविणेह भक्षीयेत्याह स्तुतशस्त्रे एवैतेन दुहे पिता
मातरिश्वाच्छिद्रा पदा धा अच्छिद्रा उशिजः पदानु तक्षुः सोमो
विश्ववित्रेता नैषद्बृहस्पतिरुक्थामदानि शःसिषदित्याहेतद्वा
अग्रेरुक्थन्तेनैवैनमनु शःसति॥ (३५)

मिनुयात्तृतीयं चिन्वानस्त्रियं पौत्रंश्च वै सप्तदश च॥ [८]

सूयते वा एषोऽग्नीनां य उखायां भ्रियते यदधः सादयेद्गर्भाः
प्रपादुकाः स्युरथो यथा सवात्प्रत्यवरोहति तादृगेव तदासन्दी
सादयति गर्भाणां धृत्या अप्रपादायाथो सवमेवैनं करोति गर्भो
वा एष यदुख्यो योनिः शिक्यं यच्छिक्यादुखां निरूहेद्योनेर्गर्भं
निरहण्याथ्षडुद्यामः शिक्यं भवति षोढाविहितो वै (३६)

पुरुष आत्मा च शिरश्च चत्वार्यङ्गान्यात्मन्नेवैनम्बिभर्ति प्रजा-
पतिर्वा एष यदग्निस्तस्योखा चोलूखलं च स्तनौ तावस्य प्रजा
उप जीवन्ति यदुखां चोलूखलं चोपदधाति ताभ्यामेव यजमानो-
ऽमुष्मिल्लोकेऽग्निं दुहे संवत्सरो वा एष यदग्निस्तस्य त्रेधाविहिता

इष्टकाः प्राजापत्या वैष्णवीः (३७)

वैश्वकर्मणीरहोरात्राण्येवास्य प्राजापत्या यदुख्यम्बिभर्ति
प्राजापत्या एव तदुप धत्ते यत्समिधं आदधाति वैष्णवा वै
वनस्पतयो वैष्णवीरेव तदुप धत्ते यदिष्टकाभिरग्निं चिनोतीयं
वै विश्वकर्मा वैश्वकर्मणीरेव तदुप धत्ते तस्मादाहुस्त्रिवृदग्निरिति
तं वा एतं यजमान एव चिन्वीत यदस्यान्यश्चिनुयाद्यत्तं
दक्षिणाभिर्न राधयेदग्निमस्य वृञ्जीत योऽस्याग्निं चिनुयात्तं
दक्षिणाभी राधयेदग्निमेव तथस्पृणोति॥ (३८)

पोढाविहितो वै वैष्णवीरन्यो वि॑शतिश्च॥ [९]

प्रजापतिरग्निमचिनुतर्तुभिः संवत्सरं वसन्तेनैवास्य
पूर्वार्धमचिनुत ग्रीष्मेण दक्षिणम्पक्षं वरुषाभिः पुच्छ१
शरदोत्तरम्पक्ष१ हेमन्तेन मध्यं ब्रह्मणा वा अस्य तत्पूर्वार्धमचिनुत
क्षत्रेण दक्षिणम्पक्षं पशुभिः पुच्छं विशोत्तरम्पक्षमाशया मध्यं य एवं
विद्वानग्निं चिनुत ऋतुभिरेवैनं चिनुतेऽथो एतदेव सर्वमव (३९)

रुन्धे शृण्वन्त्येनमग्निं चिक्यान्मत्यन्न१ रोचत इयं वाव
प्रथमा चित्तिरोषधयो वनस्पतयः पुरीषमन्तरिक्षं द्वितीया वया१सि
पुरीषमसौ तृतीया नक्षत्राणि पुरीषं यज्ञश्चतुर्थी दक्षिणा पुरीषं
यजमानः पञ्चमी प्रजा पुरीषं यत्रिचितीकं चिन्वीत यज्ञं
दक्षिणामात्मानं प्रजामन्तरियात्तस्मात्पञ्चचितीकश्चेतव्य एतदेव

सर्वं स्पृणोति यत्तिस्त्रिंशतयः (४०)

त्रिवृद्धाग्निर्यद्वे द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै पञ्च चितयो भवन्ति
पाङ्कः पुरुष आत्मानमेव स्पृणोति पञ्च चितयो भवन्ति पञ्चभिः
पुरीषैरभ्यूहति दश सम्पद्यन्ते दशाक्षरो वै पुरुषो यावानेव
पुरुषस्तः स्पृणोत्यथो दशाक्षरा विराडन्न विराड्विराज्येवान्नाद्ये
प्रति तिष्ठति संवत्सरो वै षष्ठी चित्तिरुद्धतवः पुरीषः षड्वितयो
भवन्ति षट्परीषाणि द्वादश सम्पद्यन्ते द्वादश मासाः संवत्सरः
संवत्सर एव प्रति तिष्ठति॥ (४१)

अव चितयः पुरीषं पञ्चदश च॥ [१०]

रोहितो धूम्रोहितः कर्कन्धुरोहितस्ते प्राजापत्या बभ्रुररुणबभ्रुः
शुकबभ्रुस्ते रौद्राः श्येतः श्येताक्षः श्येतग्रीवस्ते पितृदेवत्यास्तिस्रः
कृष्णा वशा वारुण्यस्तिस्रः श्वेता वशाः सौर्यो मैत्राबारहस्पत्या
धूम्रललामास्तूपराः॥ (४२)

[११]

पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निरूर्ध्वपृश्निस्ते मारुताः फल्गूलोहितोर्णी
बलक्षी ताः सारस्वत्यः पृषती स्थूलपृषती क्षुद्रपृषती ता
वैश्वदेव्यस्तिस्रः श्यामा वशाः पौष्णियस्तिस्रो रोहिणीर्वशा मैत्रियं
ऐन्द्राबारहस्पत्या अरुणललामास्तूपराः॥ (४३)

रोहितः पृश्निः षड्विंशतिः षड्विंशतिः॥ [१२]

शि॒ति॒बा॒हुर॒न्यतः॑ शि॒ति॒बा॒हुः सम॒न्तशि॑ति॒बा॒हुस्त ऐ॑न्द्रवा॒य॒वाः
 शि॒ति॒र॒न्ध्रोऽन्य॑तः शि॒ति॒र॒न्ध्रः सम॒न्तशि॑ति॒र॒न्ध्रस्ते मै॑त्रावरु॒णाः
 शु॒द्धवा॑लः स॒र्वशु॑द्धवा॒लो म॒णिवा॑ल॒स्त आ॑श्विनास्ति॒स्रः
 शि॒ल्पा व॒शा वै॑श्वदे॒व्यस्ति॒स्रः श्ये॒नीः पर॑मे॒ष्ठिने॑ सोमापौ॒ष्णाः
 श्याम॑ल॒लामा॑स्तूप॒राः ॥ (४४)

[१३]

उ॒न्नत॑ ऋष॒भो वा॑म॒नस्त ऐ॑न्द्रावरु॒णाः शि॒ति॒ककु॑च्छि॒तिपृ॑ष्ठः
 शि॒ति॒भस॑त्त ऐ॑न्द्राबार॒हस्प॑त्याः शि॒ति॒पाच्छि॑त्योष्ठः शि॒ति॒भ्रुस्त
 ऐ॑न्द्रावैष्ण॒वास्ति॒स्रः सि॒ध्मा व॒शा वै॑श्वक॒र्मण्य॑स्ति॒स्रो धा॒त्रे पृ॑षो॒द्रा
 ऐ॑न्द्रापौ॒ष्णाः श्ये॒तल॑लामा॑स्तूप॒राः ॥ (४५)

शि॒ति॒बा॒हुरु॑न्नतः पञ्च॑वि॒ंशतिः पञ्च॑वि॒ंशतिः ॥ [१४]

क॒र्णा॒स्त्रयो॑ या॒माः सौ॒म्या॒स्त्रयः॑ श्वि॒ति॒ङ्गा अ॒ग्नये॑ यवि॒ष्ठाय॑ त्रयो॑
 नकु॒लास्ति॒स्रो रोहि॑णी॒स्यव्य॑स्ता वसू॒नान्ति॒स्रोऽरु॑णा दि॒त्यौह्य॑स्ता
 रु॒द्राणां॑ सोमै॒न्द्रा ब॒भ्रुल॑लामा॑स्तूप॒राः ॥ (४६)

क॒र्णा॒स्त्रयो॑वि॒ंशतिः ॥ [१५]

शु॒ण्ठा॒स्त्रयो॑ वैष्ण॒वा अ॑धी॒लोध॑कर्णा॒स्त्रयो॑ विष्ण॑व उरु॒क्रमा॑य
 लप्सु॑दिन॒स्त्रयो॑ विष्ण॑व उरु॒गाया॑य पञ्चा॑वीस्ति॒स्र आ॑दि॒त्याना॑न्नि॒व॒त्सा
 ऽङ्गि॑र॒सामै॒न्द्रावैष्ण॑वा गौ॒रल॑लामा॑स्तूप॒राः ॥ (४७)

शु॒ण्ठा वि॒ंशतिः ॥ [१६]

इन्द्राय॑ राज्ञे॒ त्रयः॑ शिति॑पृष्ठा इन्द्रा॑याधि॒राजाय॑ त्रयः॑
 शिति॑ककु॒द इन्द्रा॑य स्व॒राज्ञे॒ त्रयः॑ शिति॑भसदस्ति॒स्रस्तुयौ॑ह्यः
 सा॒ध्याना॑न्ति॒स्रः प॑ष्ठौह्यो॑ वि॒श्वेषां॑ दे॒वाना॑माग्ने॒न्द्राः कृ॑ष्णल॑लामास्तू॒पराः॑

इन्द्राय॑ राज्ञे॒ द्वाविंशतिः॑॥ [१७]

अदि॑त्यै त्रयो॑ रोहि॒तैता॑ इन्द्रा॑ण्यै त्रयः॑ कृष्णै॒ताः कु॒ह्वै
 त्रयो॑ऽरुणै॒तास्ति॒स्रो धे॒नवो॑ रा॒कायै॑ त्रयो॑ऽन॒ड्वाहः॑ सिनीवा॒ल्या
 आ॑ग्नावैष्ण॒वा रोहि॑तललामास्तू॒पराः॑॥ (४९)

अदि॑त्या अ॒ष्टाद॑श॥ [१८]

सौ॒म्यास्त्रयः॑ पि॒शङ्गाः॒ सोमा॑य॒ राज्ञे॒ त्रयः॑ सा॒रङ्गाः॒ पार्ज॑न्या
 नभो॑रूपास्ति॒स्रोऽजा॑ म॒ल्हा इन्द्रा॑ण्यै ति॒स्रो मे॒ष्य आदि॑त्या
 द्या॒वापृ॑थि॒व्या म॒लङ्गास्तू॒पराः॑॥ (५०)

सौ॒म्या एका॑त्रविंशतिः॑॥ [१९]

वा॒रुणा॑स्त्रयः॑ कृष्णल॑लामा वरु॑णाय॒ राज्ञे॒ त्रयो॑ रोहि॑तोललामा
 वरु॑णाय रि॒शाद॑से त्रयो॑ऽरुणल॑लामाः शिल्पा॑स्त्रयो॑ वैश्वदे॒वास्त्रयः॑
 पृ॒श्नयः॑ सर्वदे॒वत्या॑ ऐन्द्रा॑सूराः श्ये॒तल॑लामास्तू॒पराः॑॥ (५१)

वा॒रुणा॑ विंशतिः॑॥ [२०]

सोमा॑य स्व॒राज्ञे॑ऽनोवा॒हाव॑न॒ड्वाहा॑विन्द्रा॒ग्निभ्या॑मो॒जोदा॑भ्यामु॒ष्टा॒राभि॑
 भ्या॑ बल॒दाभ्या॑ सीरवा॒हाव॑वी द्वे धे॒नू भौ॒मी दिग्भ्यो॑ वड॑बे द्वे धे॒नू
 भौ॒मी वैरा॒जी पु॑रु॒षी द्वे धे॒नू भौ॒मी वा॒यव॑ आरोहणवा॒हाव॑न॒ड्वाहा॑

वारुणी कृष्णे वशे अराड्यौ दिव्यावृषभौ परिमरौ॥ (५२)

सोमाय स्वराज्ञे चतुस्त्रिंशत्॥ [२१]

एकादश प्रातर्गव्याः पशव आ लभ्यन्ते छगुलः कल्माषः
किकिदीविर्विदीगयस्ते त्वाष्ट्राः सौरीर्नव श्वेता वशा अनूबन्ध्या
भवन्त्याग्नेय ऐन्द्राग्र आश्विनस्ते विशालयूप आ लभ्यन्ते॥ (५३)

एकादश पञ्चविंशतिः॥ [२२]

पिशङ्गास्त्रयो वासन्ताः सारङ्गास्त्रयो ग्रेष्माः पृषन्तस्त्रयो
वार्षिकाः पृश्नयस्त्रयः शारदाः पृश्जिसक्थास्त्रयो हैमन्तिका
अवलिप्तास्त्रयः शैशिराः संवत्सराय निवक्षसः (५४)

पिशङ्गा विंशतिः॥ [२३]

यो वा अयथादेवतन्त्वामग्र इन्द्रस्य चित्तिं यथा वै वयो वै यदाकूताद्यास्तं अग्ने मयि गृह्णामि प्रजापतिः
सोऽस्मात्थेगान् वाजं कूर्मान् योक्त्रं मित्रावरुणाविन्द्रस्य पूषण ओजं आनन्दमहर्ग्रेर्वायोः पन्थाङ्कमैद्यौस्तेऽग्निः
पशुरासीत्पञ्चविंशतिः॥ [२४] यो वा एवाहुतिमभवन्पृथिभिर्वरुध्यानन्दमष्टौपञ्चाशत्॥५४॥ यो वा
अयथादेवतं यद्यवजिघ्रंसि॥

॥ सप्तमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे सप्तमः प्रश्नः ॥

यो वा अयथादेवतमग्निं चिनुत आ देवताभ्यो वृश्च्यते
पापीयान्भवति यो यथादेवतं न देवताभ्य आ वृश्च्यते

वर्सीयान्भवत्याग्नेय्या गायत्रिया प्रथमां चितिम्भि मृशेत्रिष्टुभां
द्वितीयां जगत्या तृतीयामनुष्टुभां चतुर्थाम्पङ्क्या पञ्चमीं
यथादेवतमेवाग्निं चिनुते न देवताभ्य आ वृश्च्यते वर्सीयान्भवतीडांयै
वा एषा विभक्तिः पशव इडां पशुभिरेनम् (१)

चिनुते यो वै प्रजापतये प्रतिप्रोच्याग्निं चिनोति
नार्तिमार्च्छत्यश्वावभितस्तिष्ठेतां कृष्ण उत्तरतः श्वेतो दक्षिण-
स्तावालभ्येष्टका उप दध्यादेतद्वै प्रजापते रूपम्प्राजापत्योऽश्वः
साक्षादेव प्रजापतये प्रतिप्रोच्याग्निं चिनोति नार्तिमार्च्छत्येतद्वा
अहो रूपं यच्छ्वेतोऽश्वो रात्रियै कृष्ण एतदहः (२)

रूपं यदिष्टका रात्रियै पुरीषमिष्टका उपधास्यञ्छ्वेतमश्वम्भि
मृशेत्पुरीषमुपधास्यन्कृष्णमहोरात्राभ्यामेवैनं चिनुते हिरण्यपात्रम्मधोः
पूर्णं ददाति मध्व्योऽसानीति सौर्या चित्रवत्यावैक्षते चित्रमेव
भवति मध्यन्दिनेऽश्वमव घ्रापयत्यसौ वा आदित्य इन्द्र एष
प्रजापतिः प्राजापत्योऽश्वस्तमेव साक्षाद्वधोति॥ (३)

एनमेतदहोऽष्टाचत्वारिंशच्च॥ [१]

त्वामग्रे वृषभं चेकितानं पुनर्युवानञ्जनयन्नुपागाम्। अस्थूरि णो
गार्हपत्यानि सन्तु तिग्मेन नो ब्रह्मणा सः शिंशाधि। पशवो वा
एते यदिष्टकाश्चित्याचित्यामृषभमुप दधाति मिथुनमेवास्य तद्यज्ञे
करोति प्रजननाय तस्माद्यथेयूथ ऋषभः। संवत्सरस्य प्रतिमां

यां त्वां रात्र्युपासते। प्रजा९ सुवीरां कृत्वा विश्वमायुर्व्यश्नवत्।
प्राजापत्याम् (४)

एतामुप दधातीयं वावैषैकाष्टका यदेवैकाष्टकायामन्नं क्रियते
तदेवैतयाव रुन्ध एषा वै प्रजापतेः कामदुघा तयैव यजमानो-
ऽमुष्मिल्लोकेऽग्निं दुहे येन देवा ज्योतिषोर्ध्वा उदायन् येनादित्या
वसवो येन रुद्राः। येनाङ्गिरसो महिमानमानशुस्तेनैतु यजमानः
स्वस्ति। सुवर्गाय वा एष लोकाय (५)

चीयते यदग्निर्येन देवा ज्योतिषोर्ध्वा उदायन्नित्युख्य९
समिन्द्र इष्टका एवैता उप धत्ते वानस्पत्याः सुवर्गस्य लोकस्य
समष्ट्यै शतायुधाय शतवीर्याय शतोतयेऽभिमातिषाहे। शतं
यो नः शरदो अजीतानिन्द्रो नेषदति दुरितानि विश्वा। ये
चत्वारः पृथर्यो देवयाना अन्तरा द्यावापृथिवी वियन्ति। तेषां यो
अज्यानिमजीतिमा वहत्तस्मै नो देवाः (६)

परि दत्तेह सर्वे। ग्रीष्मो हेमन्त उत नो वसन्तः शरद्वर्षाः
सुवितं नो अस्तु। तेषामृतूना९ शतशारदानां निवात एषामभये
स्याम। इदुवत्सराय परिवत्सराय संवत्सराय कृणुता बृहन्नमः।
तेषां वय९ सुमतौ यज्ञियानां ज्योगजीता अहताः स्याम। भद्रान्नः
श्रेयः समनैष्ट देवास्त्वयावसेन् समशीमहि त्वा। स नो मयोभूः
पितो (७)

आ विंशस्व शं तोकाय तनुवै स्योनः। अज्यानीरेता उप
 दधात्येता वै देवता अपराजितास्ता एव प्र विंशति नैव जीयते
 ब्रह्मवादिनो वदन्ति यदर्धमासा मासा ऋतवः संवत्सर ओषधीः
 पचन्त्यथ कस्मादन्याभ्यो देवताभ्य आग्रयणं निरूप्यत इत्येता हि
 तद्देवता उदजयन् यदृतुभ्यो निर्वपेद्देवताभ्यः समदं दध्यादाग्रयणं
 निरूप्येता आहुतीर्जुहोत्यर्धमासानेव मासानृतून्संवत्स्रमर्मीणाति
 न देवताभ्यः समदं दधाति भद्रान्नः श्रेयः समनैष्ट देवा इत्याह
 हुताद्याय यजमानस्यापराभावाय॥ (८)

प्राजापत्यां लोकाय देवाः पितो दध्यादाग्रयणं पञ्चविंशतिश्च॥ [२]

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्तनूपा नः प्रतिस्पशः। यो
 नः पुरस्तादक्षिणतः पश्चादुत्तरतोऽघायुरभिदासत्येतं सो-
 ऽश्मानमृच्छतु। देवासुराः संयत्ता आसन्तेऽसुरा दिग्भ्य आबाधन्त
 तां देवा इष्वा च वज्रेण चापानुदन्त यद्वज्रिणीरुपदधातीष्वा चैव
 तद्वज्रेण च यजमानो भ्रातृव्यानप नुदते दिक्षूपं (९)

दधाति देवपुरा एवैतास्तनूपानीः पर्यूहतेऽग्नाविष्णू सजोषसेमा
 वर्धन्तु वां गिरः। द्युमैर्वाजैभिरा गतम्। ब्रह्मवादिनो वदन्ति
 यन्न देवतायै जुहृत्यथ किन्देवत्यां वसोर्धरित्यग्निर्वसुस्तस्यैषा
 धारा विष्णुर्वसुस्तस्यैषा धाराग्नावैष्णव्यर्चा वसोर्धारा जुहोति
 भागधेयेनैवैनौ समर्धयत्यथो एताम् (१०)

ए॒वाहु॑तिमा॒यत॑नवतीं करोति॒ यत्काम॑ ए॒नां जु॑होति॒ तदे॒वाव॑
 रु॒न्धे रु॒द्रो वा ए॒ष यद॑ग्निस्तस्यै॒ते त॒नुवौ॑ घो॒रान्या॑ शि॒वान्या॑
 यच्छ॑तरु॒द्रीयं॑ जु॒होति॒ यैवा॑स्य॒ घो॒रा त॒नूस्तां॑ तेन॑ शमयति॒
 यद्वसो॑र्धारां॑ जु॒होति॒ यैवा॑स्य॒ शि॒वा त॒नूस्तां॑ तेन॑ प्रीणाति॒ यो वै
 वसो॑र्धारा॑यै (११)

प्रति॒ष्ठां वेद॑ प्रत्ये॒व ति॑ष्ठति॒ यदाज्यं॑मुच्छि॒ष्येत॑ तस्मि॑न्ब्रह्मो॒दन॑म्य॒चे
 प्रा॒श्नीयु॑रे॒ष वा अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रो यद्वा॑ह्म॒ण ए॒षा खलु॑ वा अ॒ग्नेः
 प्रि॒या त॒नूर्यद्वै॑श्वान॒रः प्रि॒याया॑मे॒वैनां॑ त॒नुवां॑ प्रति॒ष्ठाप॑यति॒ चत॑स्रो
 धे॒नूर्दद्या॑त्ताभि॒रेव॑ यज॑मानोऽमुष्मि॑ल्लो॒केऽग्निं॑ दु॒हे॥ (१२)

उपै॒तान्धारा॑यै॒ षट्त्वारि॑० श॒च्चा॥

[३]

चित्ति॑ञ्जुहोमि॒ मन॑सा घृ॒तेने॒त्याहा॑दा॒भ्या वै नामै॑षाहु॑तिर्वैश्व॒कर्म॑णी
 नैनं॑ चि॒क्या॒नम्प्रा॑तृ॒व्यो द॒भ्रोत्य॑थो॒ देव॑ता॒ एवा॑व॒ रुन्धे॑ऽग्ने॒ तम॑द्येति॒
 प॒ङ्क्या जु॑होति॒ प॒ङ्क्याहु॑त्या॒ यज्ञ॑मु॒खमा॑र॒भते॑ स॒प्त ते॑ अ॒ग्ने
 स॒मिधः॑ स॒प्त जि॒ह्वा इत्या॑ह॒ होत्रा॑ ए॒वाव॑ रु॒न्धेऽग्नि॑र्दे॒वेभ्यो॑
 ऽपा॑क्राम॒द्वाग॑धेयम् (१३)

इच्छ॑मान॒स्तस्मा॑ ए॒तद्वा॑ग॒धेयं॑ प्राय॑च्छ॒न्नेत॑द्वा अ॒ग्नेर॑ग्नि॒होत्र॑मे॒तर॑हि
 खलु॑ वा ए॒ष जा॒तो यर्हि॑ सर्वा॑श्चितो॒ जा॒तायै॑वास्मा॒ अन्न॑मपि॒
 दधा॑ति॒ स ए॑न॒मप्री॑तः प्री॒णाति॒ वसी॑यान्भवति॒ ब्रह्म॑वा॒दिनो॑ वदन्ति॒
 यदेष॑ गा॒र्हप॑त्यश्ची॒यते॑ऽथ॒ क्वा॑स्याहव॒नीय॑ इत्य॒सावा॑दित्य॒ इति॑

ब्रूयादेतस्मिन् हि सर्वाभ्यो देवताभ्यो जुह्वति (१४)

य एवं विद्वानग्निं चिनुते साक्षादेव देवता ऋध्नोत्यग्रे यशस्विन्
यशसेममर्पयेन्द्रावतीमर्पचितीमिहा वह। अयम्मूर्धा परमेष्ठी
सुवर्चाः समानानामुत्तमश्लोको अस्तु। भद्रम्पश्यन्त उप सेदुरग्रे
तपो दीक्षामृषयः सुवर्विदः। ततः क्षत्रम्बलमोजश्च जातं तदस्मै
देवा अभि सं नमन्तु। धाता विधाता परमा (१५)

उत सन्दृक्प्रजापतिः परमेष्ठी विराजो। स्तोमाश्छन्दांसि
निविदो म आहुरेतस्मै राष्ट्रमभि सं नमाम। अभ्यावर्तध्वमुप
मेत साकमयः शास्ताधिपतिर्वो अस्तु। अस्य विज्ञानमनु सः
रभध्वमिमम्पश्चादनु जीवाथ सर्वे। राष्ट्रभृत एता उप दधात्येषा
वा अग्रेश्चिती राष्ट्रभृत्यैवास्मिन्नाष्ट्रं दधाति राष्ट्रमेव भवति
नास्माद्राष्ट्रम्भ्रशते॥ (१६)

भागधेयजुह्वति परमा राष्ट्रं दधाति सप्त च॥ [४]

यथा वै पुत्रो जातो म्रियत एवं वा एष म्रियते यस्याग्निरुख्यं
उद्धारयति यन्निर्मन्थ्यं कुर्याद्विच्छिन्द्याद्भ्रातृव्यमस्मै जनयेत्स एव पुनः
परीध्यः स्वादेवैनं योनेर्जनयति नास्मै भ्रातृव्यं जनयति तमो वा
एतं गृह्णाति यस्याग्निरुख्यं उद्धारयति मृत्युस्तमः कृष्णं वासः कृष्णा
धेनुर्दक्षिणा तमसा (१७)

एव तमो मृत्युमप हते हिरण्यं ददाति ज्योतिर्वै हिरण्यं

ज्योतिषैव तमोऽपि हृतेऽथो तेजो वै हिरण्यन्तेजं एवात्मन्धत्ते सुवर्न
घर्मः स्वाहा सुवर्नार्कः स्वाहा सुवर्न शुक्रः स्वाहा सुवर्न ज्योतिः
स्वाहा सुवर्न सूर्यः स्वाहार्को वा एष यदग्निरसावादित्यः (१८)

अश्वमेधो यदेता आहुतीर्जुहोत्यर्काश्वमेधयोरेव ज्योतींषि सं
दधात्येष ह त्वा अर्काश्वमेधी यस्यैतदग्नौ क्रियत आपो वा इदमग्ने
सलिलमासीत्स एतां प्रजापतिः प्रथमां चित्तिमपश्यत्तामुपाधत्त
तदियमभवत्तं विश्वकर्माब्रवीदुप त्वायानीति नेह लोको-
ऽस्तीति (१९)

अब्रवीत्स एतां द्वितीयां चित्तिमपश्यत्तामुपाधत्त तदन्तरिक्षमभवत्
यज्ञः प्रजापतिमब्रवीदुप त्वायानीति नेह लोकोऽस्तीत्यब्रवीत्स
विश्वकर्माणमब्रवीदुप त्वायानीति केन मोपैष्यसीति दिश्याभिरित्यब्रवी-
उपाधत्त ता दिशः (२०)

अभवन्त्स परमेष्ठी प्रजापतिमब्रवीदुप त्वायानीति नेह लोको-
ऽस्तीत्यब्रवीत्स विश्वकर्माणं च यज्ञं चाब्रवीदुप वामायानीति
नेह लोकोऽस्तीत्यब्रूताः स एतां तृतीयां चित्तिमपश्यत्तामुपाधत्त
तदसावभवत्स आदित्यः प्रजापतिमब्रवीदुप त्वा (२१)

आयानीति नेह लोकोऽस्तीत्यब्रवीत्स विश्वकर्माणं च
यज्ञं चाब्रवीदुप वामायानीति नेह लोकोऽस्तीत्यब्रूताः स
परमेष्ठिनमब्रवीदुप त्वायानीति केन मोपैष्यसीति लोकं
पृणयेत्यब्रवीत्तं लोकं पृणयोपैत्तस्मादयातयाम्नी लोकं पृणा-

उयांतयामा ह्यसौ (२२)

आदित्यस्तानृषयोऽब्रुवन्नृपं व आयामेति केन न उपैष्यथेति
भूमेत्यब्रुवन्तां द्वाभ्यां चित्तीभ्यामुपायन्त्स पञ्चचितीकः समपद्यत
य एवं विद्वानग्निं चिनुते भूयानेव भवत्यभीमाँल्लोकाञ्जयति विदुरेन
देवा अथो एतासामेव देवतानां सायुज्यं गच्छति॥ (२३)

तमसाऽऽदित्योऽस्तीति दिशं आदित्यः प्रजापतिमब्रवीदुपं त्वाऽसौ पञ्चचत्वारिंशच्च॥—[५]

वयो वा अग्निर्यदग्निर्यचित्पक्षिणोऽश्नीयात्तमेवाग्निमद्यादार्तिमाच्छं
व्रतं चरेत्संवत्सरं हि व्रतं नाति पशुर्वा एष यदग्निरहिनस्ति खलु
वै तं पशुर्य एनं पुरस्तात्प्रत्यश्चमुपचरति तस्मात्पश्चात्प्राडुपचर्य
आत्मनोऽहिंसायै तेजोऽसि तेजो मे यच्छ पृथिवीं यच्छ (२४)

पृथिव्यै मा पाहि ज्योतिरसि ज्योतिर्मे यच्छान्तरिक्षं
यच्छान्तरिक्षान्मा पाहि सुवरसि सुवर्मे यच्छ दिवं यच्छ दिवो
मा पाहीत्याहैताभिर्वा इमे लोका विधृता यदेता उपदधात्येषां
लोकानां विधृत्यै स्वयमातृणा उपधाय हिरण्येष्टका उप
दधातीमे वै लोकाः स्वयमातृणा ज्योतिरहिरण्यं यथस्वयमातृणा
उपधाय (२५)

हिरण्येष्टका उपदधातीमानेवैताभिर्लोकां ज्योतिष्मतः कुरुते-
ऽथो एताभिरेवास्मा इमे लोकाः प्र भान्ति यास्तै अग्ने सूर्ये
रुचं उद्यतो दिवमातृन्वन्ति रश्मिभिः। ताभिः सर्वाभी रुचे जनाय

नस्कृधि। या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः। इन्द्राग्नी
ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते। रुचं नो धेहि (२६)

ब्राह्मणेषु रुचं राजंसु नस्कृधि। रुचं विश्वेषु शूद्रेषु मयि धेहि
रुचा रुचम्। द्वेधा वा अग्निं चिक्यान्स्य यशं इन्द्रियं गच्छत्यग्निं
वा चितमीजानं वा यदेता आहुतीर्जुहोत्यात्मन्नेव यशं इन्द्रियं धत्त
ईश्वरो वा एष आर्तिमार्तोऽग्निं चिन्वन्नधिक्रामति तत्त्वां यामि
ब्रह्मणा वन्दमान इति वारुण्यर्चा (२७)

जुहुयाच्छान्तिरेवैषाग्नेर्गुप्तिरात्मनो हविष्कृतो वा एष योऽग्निं
चिनुते यथा वै हविः स्कन्दत्येवं वा एष स्कन्दति योऽग्निं चित्वा
स्त्रियमुपैति मैत्रावरुण्यामिक्षया यजेत मैत्रावरुणतामेवोपैत्यात्मनो-
ऽस्कन्दाय यो वा अग्निमृतुस्थां वेदतुर्ऋतुरस्मै कल्पमान एति
प्रत्येव तिष्ठति संवत्सरो वा अग्निः (२८)

ऋतुस्थास्तस्य वसन्तः शिरो ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षो
वर्षाः पुच्छं शरदुत्तरः पक्षो हेमन्तो मध्यम्पूर्वपक्षाश्चितयो-
ऽपरपक्षाः पुरीषमहोरात्राणीष्टका एष वा अग्निर्ऋतुस्था य एवं
वेदतुर्ऋतुरस्मै कल्पमान एति प्रत्येव तिष्ठति प्रजापतिर्वा एतं
ज्यैष्ठ्यकामो न्यधत्त ततो वै स ज्यैष्ठ्यमगच्छद्य एवं विद्वानग्निं
चिनुते ज्यैष्ठ्यमेव गच्छति॥ (२९)

यदाकूतात्समसुस्रोद्धृदो वा मनसो वा सम्भृतं चक्षुषो वा।
तमनु प्रेहि सुकृतस्य लोकं यत्रर्षयः प्रथमजा ये पुराणाः। एतं
संधस्थं परि ते ददामि यमावहाच्छेवधिं जातवेदाः। अन्वागन्ता
यज्ञपतिर्वो अत्र तं स्म जानीत परमे व्योमन्। जानीतादेनं परमे
व्योमन्देवाः संधस्था विद रूपमस्य। यदागच्छात् (३०)

पृथिभिर्देवयानैरिष्टापूर्ते कृणुतादविरस्मै। सम्प्र च्यवध्वमनु
सम्प्र याताग्ने पथो देवयानान्कृणुध्वम्। अस्मिन्संधस्थे
अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत। प्रस्तरेण परिधिना
स्रुचा वेद्यां च बर्हिषा। ऋचेमं यज्ञं नो वह सुवर्देवेषु गन्तवे।
यदिष्टं यत्परादानं यद्वत्तं या च दक्षिणा। तत् (३१)

अग्निर्वैश्वकर्मणः सुवर्देवेषु नो दधत्। येना सहस्रं वहसि
येनाग्ने सर्ववेदसम्। तेनेमं यज्ञं नो वह सुवर्देवेषु गन्तवे। येनाग्ने
दक्षिणा युक्ता यज्ञं वहन्त्यृत्विजः। तेनेमं यज्ञं नो वह सुवर्देवेषु
गन्तवे। येनाग्ने सुकृतः पथा मधोर्धारा व्यानशुः। तेनेमं यज्ञं नो
वह सुवर्देवेषु गन्तवे। यत्र धारा अनपेता मधोर्धृतस्य च याः।
तदग्निर्वैश्वकर्मणः सुवर्देवेषु नो दधत्॥ (३२)

आगच्छात्तद्व्यानशुस्तेनेमं यज्ञं नो वह सुवर्देवेषु गन्तवे चतुर्दश च॥ [७]

यास्ते अग्ने समिधो यानि धाम या जिह्वा जातवेदो यो
अर्चिः। ये ते अग्ने मेडयो य इन्द्रवस्तेभिरात्मानं चिनुहि प्रजानन्।

उ॒त्स॒न्न॒य॒ज्ञो वा ए॒ष यद॒ग्निः किं वा॒ हैत॒स्य॑ क्रि॒यते॒ किं वा॒ न यद्वा
अ॒ध्व॒र्युर॒ग्नेश्चि॒न्वन्न॑न्त॒रेत्या॒त्मनो॒ वै तद॒न्तरै॑ति॒ यास्ते॑ अ॒ग्ने स॒मिधो॒
यानि॑ (३३)

धामेत्या॑हैषा वा अ॒ग्नेः स्व॑यश्चि॒तिर॒ग्निरे॒व तद॒ग्निं चि॑नोति॒
नाध्व॑र्युरा॒त्मनो॒ऽन्तरै॑ति॒ चत॑स्र॒ आशाः॒ प्र च॑रन्त्व॒ग्नय॑ इ॒मं
नो॒ य॒ज्ञं न॑यतु प्रजा॒नन्। घृ॒तम्पि॒न्वन्न॑जर॑ सु॒वीरं॒ ब्रह्म॑
स॒मिद्ध॑वत्याहु॒तीनाम्। सु॒व॒र्गाय॑ वा ए॒ष लो॒कायोप॑ धीयते॒
यत्कूर्म॑श्चत॑स्र॒ आशाः॒ प्र च॑रन्त्व॒ग्नय॑ इत्या॑ह (३४)

दिशं ए॒वैतेन॒ प्र जा॑नाती॒मं नो॒ य॒ज्ञं न॑यतु प्रजा॒नन्नि॒त्याह॑
सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्या॒भनी॑त्यै ब्रह्म॑ स॒मिद्ध॑वत्याहु॒तीना॒मित्या॑ह॒
ब्रह्म॑णा॒ वै दे॒वाः सु॒व॒र्गं लो॒कमा॑यन् यद्वह्म॑ण्वत्योप॒दधा॑ति ब्रह्म॑णै॒व
तद्य॑ज॒मानः॒ सु॒व॒र्गं लो॒कमे॑ति प्रजा॒पति॑र्वा ए॒ष यद॒ग्निस्त॑स्य॒ प्रजाः
प॒शव॑श्छन्दा॑सि रू॒पं स॒र्वान् वर्णा॑निष्ट॒कानां॑ कुर्याद्रू॒पेणै॒व प्र॒जां
प॒शूञ्छन्दा॑स्य॒व रु॒न्धेऽथो॑ प्रजा॒भ्य ए॒वैनं॑ प॒शुभ्य॑श्छन्दा॑भ्योऽव॒रुद्धं॑
चिनु॑ते॥ (३५)

यान्य॒ग्नय॑ इत्या॒हेष्ट॑कानां॑ षोड॑श च॥ [८]

मयि॑ गृह्णाम्य॒ग्ने अ॒ग्निं रा॒यस्पोषा॑य सुप्रजा॒स्त्वाय॑ सु॒वीर्या॑य।
मयि॑ प्र॒जाम्मयि॒ वर्चो॑ दधा॒म्यरि॑ष्टाः स्याम त॒नुवा॑ सु॒वीराः॑।
यो नो॑ अ॒ग्निः पि॑तरो हृ॒त्स्वन्तर॑म॒र्त्यो म॒र्त्यां आवि॑वेश।

तमात्मन्यरिं गृह्णीमहे वयं मा सो अस्मा९ अवाहाय परां
गात्। यदध्वर्युरात्मन्नग्निमगृहीत्वाग्निं चिनुयाद्योऽस्य स्वो-
ऽग्निस्तमपि (३६)

यजमानाय चिनुयादग्निं खलु वै पशवोऽनूपं तिष्ठन्ते-
ऽपक्रामुंका अस्मात्पशवः स्युर्मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निमित्याहात्मन्नेव
स्वमग्निं दाधार नास्मात्पशवोऽपं क्रामन्ति ब्रह्मवादिनो वदन्ति
यन्मृच्चापश्चाग्रेरनाद्यमथ कस्मान्मृदा चाद्विश्वग्निश्चीयत इति
यदद्विः संयौति (३७)

आपो वै सर्वा देवता देवताभिरेवेन९ स९ सृजति यन्मृदा
चिनोतीयं वा अग्निर्वैश्वानरोऽग्निनैव तदग्निं चिनोति ब्रह्मवादिनो
वदन्ति यन्मृदा चाद्विश्वग्निश्चीयतेऽथ कस्मादग्निरुच्यत इति
यच्छन्दोभिश्चिनोत्यग्रयो वै छन्दा९सि तस्मादग्निरुच्यतेऽथो इयं
वा अग्निर्वैश्वानरो यत् (३८)

मृदा चिनोति तस्मादग्निरुच्यते हिरण्येष्टका उप दधाति
ज्योतिर्वै हिरण्यं ज्योतिरेवास्मिन्दधात्यथो तेजो वै हिरण्यं
तेजं एवात्मन्धत्ते यो वा अग्नि९ सर्वतोमुखं चिनुते सर्वासु
प्रजास्वन्नमत्ति सर्वा दिशोऽभि जयति गायत्रीं पुरस्तादुप दधाति
त्रिष्टुभं दक्षिणतो जगतीम्पश्चादनुष्टुभमुत्तरतः पङ्क्तिम्मध्यं एष वा
अग्निः सर्वतोमुखस्तं य एवं विद्वा९श्चिनुते सर्वासु प्रजास्वन्नमत्ति

सर्वा दिशोऽभि जयत्यथो दिश्येव दिशं प्र वयति तस्माद्दिशि दिक्प्रोता॥ (३९)

अपि सं योतिं वैश्वानरो यदेष वै पञ्चविंशतिश्च॥ [९]

प्रजापतिरग्निमसृजत सौऽस्मात्सृष्टः प्राङ्वाद्रवत्तस्मा अश्वं प्रत्यास्यत्स दक्षिणावर्तत तस्मै वृष्णिम्प्रत्यास्यत्स प्रत्यङ्गावर्तत तस्मा ऋषभम्प्रत्यास्यत्स उदङ्गावर्तत तस्मै बस्तम्प्रत्यास्यत्स ऊर्ध्वोऽद्रवत्तस्मै पुरुषं प्रत्यास्यत् यत्पशुशीर्षाण्युपदधाति सर्वत एवैनम् (४०)

अवरुध्य चिनुत एता वै प्राणभृतश्चक्षुष्मतीरिष्टका यत्पशुशीर्षाणि यत्पशुशीर्षाण्युपदधाति ताभिरेव यजमानोऽमुष्मिल्लोके प्राणित्यथो ताभिरेवास्मा इमे लोकाः प्र भान्ति मृदाभिलिप्योप दधाति मेध्यत्वाय पशुर्वा एष यदग्निरन्नम्पशवं एष खलु वा अग्निर्यत्पशुशीर्षाणि यं कामयेत कनीयोऽस्यान्नम् (४१)

स्यादिति सन्तरां तस्य पशुशीर्षाण्युप दध्यात्कनीय एवास्यान्नम्भवति यं कामयेत समावदस्यान्नं स्यादिति मध्यतस्तस्योप दध्यात्समावदेवास्यान्नम्भवति यं कामयेत भूयोऽस्यान्नं स्यादित्यन्तेषु तस्य व्युदूह्योप दध्यादन्तत एवास्मा अन्नमव रुन्धे भूयोऽस्यान्नम्भवति॥ (४२)

एनम्स्यान्नम्भूयोस्यान्नम्भवति॥ [१०]

स्तेगान्दः॑ ष्टाभ्याम्मुण्डूकाञ्जम्भ्यैभिरादंकां खादेनोर्जः॑
 सः॑ सूदेनारण्यं जाम्बीलेन मृदम्बस्वैभिः शर्कराभिरवंकामवंकभिः
 शर्करामुत्सादेन जिह्वामवक्रन्देन तालुः॑ सरस्वतीं जिह्वग्रेण॥ (४३)

स्तेगान्द्वाविंशतिः॥ _____ [११]

वाजः॑ हनूभ्यामप आस्येनादित्याञ्जश्रुभिरुपयाममधरेणोष्ठेन
 सदुत्तरेणान्तरेणानूकाशम्प्रकाशेन बाह्यः॑ स्तनयितुं निर्बाधेन
 सूर्याग्नी चक्षुभ्यां विद्युतौ कनानंकाभ्यामशनिम्मस्तिष्केण
 बलम्मज्जभिः॥ (४४)

वाजं पञ्चविंशतिः॥ _____ [१२]

कूर्माञ्छुफैरच्छलाभिः कपिञ्जलान्त्साम कुष्ठिकाभिर्जवं
 जङ्घाभिरगदं जानुभ्यां वीर्यं कुहाभ्यां भयम्प्रचालाभ्याम्
 गुहोपपक्षाभ्यामश्विनावः॑ साभ्यामदितिः॑ शीर्ष्णा निर्ऋतिं
 निर्जाल्मकेन शीर्ष्णा॥ (४५)

कूर्मान्नयोविंशतिः॥ _____ [१३]

योक्रं गृध्राभिर्युगमानंतेन चित्तम्मन्याभिः सङ्क्रोशान्प्राणैः
 प्रकाशेन त्वचं पराकाशेनान्तराम्मशकान्केशैरिन्द्रः॑ स्वपंसा वह्नेन
 बृहस्पतिः॑ शकुनिसादेन रथमुष्णिहाभिः॥ (४६)

योक्रमेकंविंशतिः॥ _____ [१४]

मित्रावरुणौ श्रोणीभ्यामिन्द्राग्नी शिखण्डाभ्यामिन्द्राबृहस्पती
 ऊरुभ्यामिन्द्राविष्णू अष्टीवज्राः सवितारं पुच्छेन गन्धर्वाञ्छेपेनाप्सस
 मुष्काभ्याम्पवमानम्पायुना पवित्रम्पोत्राभ्यामाक्रमणं स्थूराभ्यां
 प्रतिक्रमणं कुष्ठाभ्याम्॥ (४७)

[१५]

इन्द्रस्य क्रोडोऽदित्यै पाजस्यन्दिशां जत्रवो जीमूतान्हृदयोपशाम
 पुरितता नभ उदर्येणेन्द्राणीम्लीहा वल्मीकाङ्गोम्रा गिरीन्प्लाशिभिः
 समुद्रमुदरेण वैश्वानरम्भस्मना॥ (४८)

मित्रावरुणाविन्द्रस्य द्वाविंशतिर्द्वाविंशतिः॥ [१६]

पूष्णो वनिष्ठुरन्धाहेः स्थूरगुदा सर्पान्गुदाभिर्ऋतून्पृष्ठीभिर्दिवं
 पृष्ठेन वसूनाम्प्रथमा कीकसा रुद्राणां द्वितीयादित्यानां
 तृतीयाङ्गिरसां चतुर्थी साध्यानां पञ्चमी विश्वेषां देवानां
 षष्ठी॥ (४९)

पूष्णश्चतुर्विंशतिः॥ [१७]

ओजो ग्रीवाभिर्निर्ऋतिमस्थभिरिन्द्रः स्वपसा वह्नेन रुद्रस्य
 विचलः स्कन्धोऽहोरात्रयोर्द्वितीयोऽर्धमासानां तृतीयो मासां चतुर्थ
 ऋतूनाम्पञ्चमः संवत्सरस्य षष्ठः॥ (५०)

ओजो विंशतिः॥ [१८]

आनन्दं नन्दथुना कामं प्रत्यासाभ्यां भुयः शितीमभ्यां
प्रशिषं प्रशासाभ्याः सूर्याचन्द्रमसौ वृक्षाभ्याः श्यामशबलौ
मतस्त्राभ्याव्युष्टिः रूपेण निम्नुक्तिमरूपेण॥ (५१)

आनन्दः षोडशः॥ [१९]

अहर्माः सेन रात्रिम्पीवसापो यूषेण घृतः रसेन श्यां वसया
दूषीकाभिरहादुनिमश्रुभिः पृष्वान्दिवः रूपेण नक्षत्राणि प्रतिरूपेण
पृथिवीं चर्मणा छवीं छव्योपाकृताय स्वाहालब्धाय स्वाहा हुताय
स्वाहा॥ (५२)

अहर्ष्टाविंशतिः॥ [२०]

अग्नेः पक्षतिः सरस्वत्यै निपक्षतिः सोमस्य तृतीयापां
चतुर्थ्योषधीनां पञ्चमी संवत्सरस्य षष्ठी मरुताः सप्तमी
बृहस्पतेरष्टमी मित्रस्य नवमी वरुणस्य दशमीन्द्रस्यैकादशी
विश्वेषां देवानां द्वादशी द्यावापृथिव्योः पार्श्वं यमस्य पाटूरः॥ (५३)

अग्नेरेकात्रिंशत्॥ [२१]

वायोः पक्षतिः सरस्वतो निपक्षतिश्चन्द्रमसस्तृतीया नक्षत्राणां
चतुर्थी संवितुः पञ्चमी रुद्रस्य षष्ठी सर्पाणां सप्तम्यर्यम्णोऽष्टमी
त्वष्टर्नवमी धातुर्दशमीन्द्राण्या एकादश्यदित्यै द्वादशी द्यावापृथिव्योः
पार्श्वं यम्यै पाटूरः॥ (५४)

वायोरष्टाविंशतिः॥ _____[२२]

पन्था॑मनू॒वृग्भ्या॒ꣳ सन्त॑तिꣳ स्ना॒व॒न्या॑भ्या॒ꣳ शुका॑न्पित्तेन
हरि॑माणं य॒क्रा ह॒ली॑क्ष्णान्पापवा॒तेन॑ कू॒श्माञ्छ॑क॒भिः शव॑र्तानू॒व॒ध्येन॒
शुनो॑ वि॒शस॑नेन स॒र्पाल्लो॑हितग॒न्धेन॒ वया॑ꣳसि प॒क्कग॒न्धेन॑
पिपी॑लिकाः प्र॒शादे॑न॥ (५)

पन्था॑न्द्वाविंशतिः॥ _____[२३]

क्रमै॑रत्य॒क्रमी॑द्वा॒जी विश्वै॑र्द्वैर्य॒ज्ञियैः॑ संवि॒दानः॑। स नो॑ नय
सुकृ॑तस्य॒ लोकं॑ तस्य॒ ते व॒यꣳ स्व॒धया॑ मदेम॥ (५६)

क्रमै॑रष्टादश॥ _____[२४]

द्यौस्ते॑ पृ॒ष्ठं पृ॑थि॒वी स॒धस्थ॑मा॒त्मान्तरि॑क्षꣳ समु॒द्रो
योनिः॒ सूर्य॑स्ते॒ चक्षु॑र्वा॒तः प्रा॒णश्च॒न्द्रमाः॒ श्रोत्र॑म्मा॒साश्चार्ध॑मा॒साश्च
पर्व॑ण्यु॒तवो॒ङ्गानि॑ संव॒त्स॒रो म॑हिमा॥ (५७)

द्यौः पञ्च॑विंशतिः॥ _____[२५]

अ॒ग्निः प॒शुरा॑सी॒त्तेना॑यजन्त॒ स ए॒तं लो॒कम॑जयद्यस्मि॒न्नाग्निः॑ स
ते॒ लो॒कस्तं॑ जै॒ष्यस्य॑थाव॒ जिघ्र॑ वा॒युः प॒शुरा॑सी॒त्तेना॑यजन्त॒ स ए॒तं
लो॒कम॑जयद्यस्मि॒न्वायुः॑ स ते॒ लो॒कस्तस्मा॑त्त्वान्तरै॒ष्यामि॑
यदि॒ नाव॑जिघ्र॑स्यादित्यः प॒शुरा॑सी॒त्तेना॑यजन्त॒ स ए॒तं
लो॒कम॑जयद्यस्मि॒न्नादित्यः॑ स ते॒ लो॒कस्तं॑ जै॒ष्यसि॑ यद्य॒वजिघ्र॑सि॥ (५८)

यस्मि॑न्नुष्टौ च॥ _____[२६]

प्राचीनव॑शं याव॑न्त ऋ॒ख्सा॒मे वा॒ग्वै दे॒वेभ्यो॑ दे॒वा वै दे॒व्यज॑नङ्क॒द्रश्च॒ तद्धि॑र॒ण्य॒ प॒द॒दानि॑ ब्र॒ह्मवा॑दि॒नो
वि॒चित्यो॑ यत्क॒लया॑ ते वा॒रु॒णो वै क्री॑तः सोम॒ एका॑दश॥_____ [२७]

॥ काण्डम् ६ ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

प्राचीनव॑शं करोति देवमनु॒ष्या दि॒शो व्य॑भजन्त॒ प्राचीं॑ दे॒वा
दक्षि॑णा पि॒तरः प्र॒तीचीं॑मनु॒ष्या उदी॑ची॑ रु॒द्रा यत्प्रा॒चीनव॑शं
करोति॑ दे॒वलोक॑मे॒व तद्य॑जमान॒ उपाव॑र्तते॒ परि॑ श्रयत्यन्त॒र्हितो॑
हि दे॒वलोक॑ो म॒नुष्यलो॒कान्नास्माल्लो॒काथ्स्वे॒तव्यमि॒वेत्याहुः॑ को हि
तद्वेद॒ यद्यमु॒ष्मिल्लो॒केऽस्ति॑ वा न वेति॑ दि॒क्ष्वती॑का॒शान्क॑रोति (१)

उ॒भयो॑र्लो॒कयो॒रभिजि॑त्यै केशश्म॒श्रु व॑पते न॒खानि॒ नि
कृ॑न्तते मृ॒ता वा ए॒षा त्वग॑मे॒ध्या यत्केश॑श्म॒श्रु मृ॒तामे॒व
त्वच॑ममे॒ध्याम॑प॒हत्य॑ य॒ज्ञियो॑ भू॒त्वा मेध॑मु॒पैत्यङ्गि॑रसः सुव॒र्गं लो॒कं
यन्तो॑ऽप्सु दी॒क्षात॑पसी॒ प्रावे॑शयन्न॒प्सु स्ना॑ति सा॒क्षादे॒व दी॒क्षात॑पसी॒
अव॑ रुन्धे ती॒र्थे स्ना॑ति ती॒र्थे हि ते ताम्प्रावे॑शयन्ती॒र्थे स्ना॑ति (२)

ती॒र्थमे॒व संमा॑नानां॑ भवत्य॒पोऽश्वा॑त्यन्तर॒त ए॒व मे॒ध्या
भव॑ति वास॑सा दीक्षयति सौम्यं वै क्षौमं॑ दे॒वता॑या सोम॑मेष
दे॒वता॑मु॒पैति॒ यो दीक्ष॑ते सोम॑स्य त॒नूर॑सि त॒नुवं मे पा॑हीत्याहुः
स्वा॒मे॒व दे॒वता॑मु॒पैत्यथो॑ आ॒शिष॑मे॒वैता॒मा शा॑स्तेऽग्नेस्तू॒षाधा॑नं
वा॒योर्वा॑त॒पान॑मपि॒तृणान्नी॒विरोष॑धीनाम॒घ्रातः॑ (३)

आदित्यानां प्राचीनतानो विश्वेषां देवानामोतुर्नक्षत्राणामतीकाशा

एतत्सर्वदेवत्यं यद्वासो यद्वाससा दीक्षयति सर्वाभिरेवैनं
देवताभिर्दीक्षयति बहिःप्राणो वै मनुष्यस्तस्याशनं प्राणोऽश्नाति
सप्राण एव दीक्षतु आशितो भवति यावानेवास्य प्राणस्तेन सह
मेधमुपैति घृतं देवानाम्मस्तु पितृणान्निष्पक्रम्मनुष्याणान्तद्वै (४)

एतत्सर्वदेवत्यं यन्नवनीतं यन्नवनीतेनाभ्यङ्के सर्वा एव देवताः
प्रीणाति प्रच्युतो वा एषोऽस्माल्लोकादगतो देवलोकं यो दीक्षितो-
ऽन्तरेव नवनीतन्तस्मान्नवनीतेनाभ्यङ्केऽनुलोमं यजुषा व्यावृत्त्या
इन्द्रो वृत्रमहन्तस्य कनीनिका परापतत्तदाञ्जनमभवद्यदाङ्के चक्षुरेव
भ्रातृव्यस्य वृङ्के दक्षिणम्पूर्वमाङ्के (५)

सुव्य९ हि पूर्वम्मनुष्या आञ्जते न नि धावते नीव हि मनुष्या
धावन्ते पञ्च कृत्व आङ्के पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तौ यज्ञो यज्ञमेवाव
रुन्धे परिमितमाङ्केऽपरिमित९ हि मनुष्या आञ्जते सतूलयाङ्के-
ऽपतूलया हि मनुष्या आञ्जते व्यावृत्त्यै यदपतूलयाञ्जीत वज्रं इव
स्यात्सतूलयाङ्के मित्रत्वाय (६)

इन्द्रो वृत्रमहन्त्सोऽ३ पोऽ३ भ्यग्मियत् तासां यन्मेध्यं
यज्ञिय९ सदेवमासीत्तदपोदक्रामत्ते दर्भा अभवन् यद्दर्भपुञ्जीलैः
पवयति या एव मेध्या यज्ञियाः सदेवा आपस्ताभिरेवैनम्पवयति
द्वाभ्यां पवयत्यहोरात्राभ्यामेवैनम्पवयति त्रिभिः पवयति त्रयं इमे

लो॒का ए॒भिरे॒वैनं॑ लो॒कैः प॑वयति प॒ञ्चभिः॑ (७)

प॒वय॑ति प॒ञ्चाक्ष॑रा प॒ङ्क्तिः पाङ्क्तो॑ य॒ज्ञो य॒ज्ञायै॑वैनं॒म्पव॑यति
ष॒ङ्क्तिः प॑वयति ष॒ड्वा ऋ॒तव॑ ऋ॒तुभिरे॒वैनं॒म्पव॑यति स॒प्तभिः॑ पवयति
स॒प्त छ॒न्दांसि॑ छ॒न्दोभिरे॒वैनं॒म्पव॑यति न॒वभिः॑ पवयति न॒व
वै पुरु॑षे प्रा॒णाः स॒प्राण॑मे॒वैनं॒म्पव॑यत्येक॒विंश॑त्या पवयति
द॒श ह॒स्त्या अ॒ङ्गुल॑यो द॒श प॒द्या आ॒त्मैक॑विं॒शो यावा॑ने॒व
पुरु॑ष॒स्तम॑परिवर्गम् (८)

प॒वय॑ति चि॒त्पति॑स्त्वा पु॒नात्वि॒त्याह॑ मनो॒ वै चि॒त्पति॑र्मनं॒सैवैनं॒म्पव॑यति
वा॒क्पति॑स्त्वा पु॒नात्वि॒त्याह॑ वा॒चैवैनं॒म्पव॑यति दे॒वस्त्वा स॒विता
पु॒नात्वि॒त्याह॑ स॒वितृ॑प्र॒सूत ए॒वैनं॒म्पव॑यति तस्य॑ ते पवि॒त्रप॑ते
प॒वित्रे॑ण॒ यस्मै॑ कं पु॒ने तच्छ॑के॒यमित्या॑हाऽऽशिषं॒मेवैता॑मा
शा॒स्ते॥ (९)

अ॒तीका॑शा॒न्करो॒त्यव॑शयन्ती॒र्थे स्ना॑ति प्र॒घातो॑ म॒नुष्या॑णा॒न्तद्वा आङ्गै॑ मि॒त्रत्वाय॑ प॒ञ्चभि॑र॒परि॒वर्ग॑म॒ष्टाच॑त्वारिं॒शच॑॥

याव॑न्तो॒ वै दे॒वा य॒ज्ञाया॑पु॒नत॑ त ए॒वाभ॑वन् य ए॒वं वि॒द्वान्
य॒ज्ञाय॑ पु॒नीते॑ भव॒त्येव॑ ब॒हिः प॑वयित्वान्तः प्र पा॑दयति म॒नुष्य॑लो॒क
ए॒वैनं॒म्पव॑यित्वा पू॒तदै॒वल॑ोकम्प्र॒णय॑त्यदी॒क्षित॑ एक॒याहु॑त्येत्या॒हुः
स्रु॒वेण॑ चत॑स्रो जुहोति दी॒क्षित॑त्वायं स्रु॒चा प॑ञ्चमीं प॒ञ्चाक्ष॑रा प॒ङ्क्तिः
पाङ्क्तो॑ य॒ज्ञो य॒ज्ञमे॒वाव॑ रुन्ध॒ आकू॑त्यै प्र॒युजे॒ऽग्नये॑ (१०)

स्वाहे॒त्याहाकू॑त्या हि पुरु॑षो य॒ज्ञम॑भि प्र॒युङ्क्ते॑ य॒ज्ञेये॑ति मे॒धायै॑
मन॑से॒ऽग्नये॑ स्वाहे॒त्याह॑ मे॒धया॑ हि मन॑सा पुरु॑षो य॒ज्ञम॑भिगच्छ॒ति

सरस्वत्यै पूष्णेऽग्नये स्वाहेत्याहु वाग्वै सरस्वती पृथिवी पूषा वाचैव
पृथिव्या यज्ञम्प युङ्क्त आपो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुव इत्याहु या वै
वर्ष्यास्ताः (११)

आपो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुवो यदेतद्यजुर्न ब्रूयाद्विव्या
आपोऽशान्ता इमं लोकमा गच्छेयुरापो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुव
इत्याहास्मा एवैनां लोकाय शमयति तस्माच्छान्ता इमं
लोकमा गच्छन्ति द्यावापृथिवी इत्याहु द्यावापृथिव्योर्हि
यज्ञ उर्वन्तरिक्षमित्याहान्तरिक्षे हि यज्ञो बृहस्पतिर्नो हविषां
वृधातु (१२)

इत्याहु ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मै यज्ञमव
रुन्धे यद्व्याद्विधेरिति यज्ञस्थाणुमृच्छेद्वधात्वित्याहु यज्ञस्थाणुमेव
परि वृणक्ति प्रजापतिर्यज्ञमसृजत सौऽस्मात्सृष्टः पराङ्मस प्र
यजुरह्नीनात्प्र साम तमृगुदयच्छद्यदगुदयच्छत्तदौद्ग्रहणस्यौद्ग्रहणत्वमृच

जुहोति यज्ञस्योद्यत्या अनुष्टुप्छन्दसा मुदयच्छदित्याहुस्तस्मादनुष्टुप्
जुहोति यज्ञस्योद्यत्यै द्वादश वात्सबन्धान्युदयच्छन्नित्याहुस्तस्माद्द्वादश
दीक्षयन्ति सा वा एषर्गनुष्टुग्वागनुष्टुग्यदेतयर्चा दीक्षयति वाचैवैनं
सर्वया दीक्षयति विश्वे देवस्य नेतुरित्याहु सावित्र्येतेन मर्तो
वृणीत सुख्यम् (१४)

इत्याहु पितृदेवत्यैतेन विश्वे राय इषुध्यसीत्याहु

वैश्वदेव्यैतेन द्युम्नं वृणीत पुष्यस इत्याह पौष्ण्यैतेन सा वा
 एषर्क्सर्वदेव्या यदेतयर्चा दीक्षयति सर्वाभिरेवैनं देवताभिर्दीक्षयति
 सप्ताक्षरम्प्रथमम्पदमष्टाक्षराणि त्रीणि यानि त्रीणि तान्यष्टावुप
 यन्ति यानि चत्वारि तान्यष्टौ यदष्टाक्षरा तेन (१५)

गायत्री यदेकादशाक्षरा तेन त्रिष्टुग्यद्वादशाक्षरा तेन जगती
 सा वा एषर्क्सर्वाणि छन्दांसि यदेतयर्चा दीक्षयति सर्वेभिरेवैनं
 छन्दाभिर्दीक्षयति सप्ताक्षरम्प्रथमम्पदं सप्तपदा शक्करी पशवः
 शक्करी पशूनेवाव रुन्ध एकस्मादक्षरादनासम्प्रथमम्पदन्तस्माद्यद्वाचो-
 ऽनासन्तन्मनुष्या उप जीवन्ति पूर्णया जुहोति पूर्ण इव हि
 प्रजापतिः प्रजापतेराप्त्यै न्यूनया जुहोति न्यूनाद्धि प्रजापतिः प्रजा
 असृजत प्रजानां सृष्ट्यै॥ (१६)

अग्रे ता वृधात्वृचा सख्यन्तेन जुहोति पञ्चदश च॥ [२]

ऋग्वेदामे वै देवेभ्यो यज्ञायातिष्ठमाने कृष्णो रूपं
 कृत्वापक्रम्यातिष्ठतान्तैऽमन्यन्त यं वा इमे उपावथ्स्यतः स इदं
 भविष्यतीति ते उपांमन्नयन्त ते अहोरात्रयोर्महिमानमपनिधाय
 देवानुपावर्ततामेष वा ऋचो वर्णो यच्छुक्लं कृष्णाजिनस्येष
 साम्नो यत्कृष्णमृग्वेदामयोः शिल्पे स्थ इत्याहर्ग्वेदामे एवाव रुन्ध
 एषः (१७)

वा अहो वर्णो यच्छुक्लं कृष्णाजिनस्येष रात्रिया यत्कृष्णं
 यदेवैनयोस्तत्र न्यक्तं तदेवाव रुन्धे कृष्णाजिनेन दीक्षयति

ब्रह्मणो वा एतद्रूपं यत्कृष्णाजिनं ब्रह्मणैवैनं दीक्षयतीमान्धियं
 शिक्षमाणस्य देवेत्याह यथायजुरेवैतद्गर्भो वा एष यद्वीक्षित उल्बं
 वासः प्रोर्णुते तस्मात् (१८)

गर्भाः प्रावृता जायन्ते न पुरा सोमस्य क्रयादपोर्णीत यत्पुरा
 सोमस्य क्रयादपोर्णीत गर्भाः प्रजानां परापातुंकाः स्युः क्रीते सोमे-
 ऽपोर्णुते जायन्त एव तदथो यथा वसीयांसम्प्रत्यपोर्णुते तादृगेव
 तदङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यन्त ऊर्जं व्यभजन्त ततो यदत्यशिष्यत
 ते शरा अभवन्नूग्वै शरा यच्छरमयी (१९)

मेखला भवत्यूर्जमेवाव रुन्धे मध्यतः सन्नह्यति मध्यत एवास्मा
 ऊर्जं दधाति तस्मान्मध्यत ऊर्जा भुञ्जत ऊर्ध्वं वै पुरुषस्य नाभ्यै
 मेध्यमवाचीनममेध्यं यन्मध्यतः संनह्यति मेध्यं चैवास्यामेध्यं च
 व्यावर्तयतीन्द्रो वृत्राय वज्रं प्राहरत्स त्रेधा व्यभवत्स्फ्यस्तृतीयं
 रथस्तृतीयं यूपस्तृतीयम् (२०)

येऽन्तःशरा अशीर्यन्त ते शरा अभवन्तच्छराणां शरत्वं
 वज्रो वै शराः क्षुत्खलु वै मनुष्यस्य भ्रातृव्यो यच्छरमयी मेखला
 भवन्ति वज्रेणैव साक्षात्क्षुध्मभ्रातृव्यम्मध्यतोऽपि हते त्रिवृद्धवति
 त्रिवृद्धे प्राणस्त्रिवृतमेव प्राणम्मध्यतो यजमाने दधाति पृथ्वी
 भवति रज्जुनाव्यावृत्यै मेखलया यजमानन्दीक्षयति योक्त्रेण
 पत्नीम्मिथुनत्वाय (२१)

यज्ञो दक्षिणामभ्यध्यायत्ता९ समभवत्तदिन्द्रोऽचायुत्सोऽमन्यत
 यो वा इतो जनिष्यते स इदं भविष्यतीति ताम्प्राविशत्तस्या
 इन्द्र एवाजायत सौऽमन्यत यो वै मदितोऽपरो जनिष्यते
 स इदं भविष्यतीति तस्या अनुमृश्य योनिमाच्छिन्नत्सा
 सूतवंशाभवत्तत्सूतवंशायै जन्म (२२)

ता९ हस्ते न्यवेष्टयत् ताम्मृगेषु न्यदधात्सा कृष्णविषाणाभवदिन्द्रो
 योनिरसि मा मां हि९ सीरिति कृष्णविषाणाम्प्र यच्छति सयोनिमेव
 यज्ञं करोति सयोनिन्दक्षिणा९ सयोनिमिन्द्र९ सयोनित्वाय कृष्यै
 त्वा सुसस्याया इत्याह तस्मादकृष्टपच्या ओषधयः पच्यन्ते
 सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्य इत्याह तस्मादोषधयः फलं गृह्णन्ति
 यद्धस्तेन (२३)

कण्डूयेत पामनं भावुकाः प्रजाः स्युर्यथस्मयेत नग्नं भावुकाः
 कृष्णविषाणया कण्डूयतेऽपिगृह्यं स्मयते प्रजानां गोपीथाय न
 पुरा दक्षिणाभ्यो नेतोः कृष्णविषाणामव चृतेद्यत्पुरा दक्षिणाभ्यो
 नेतोः कृष्णविषाणामवचृतेद्योनिः प्रजानां परापातुका स्यान्नीतासु
 दक्षिणासु चात्वाले कृष्णविषाणाम्प्रास्यति योनिर्वै यज्ञस्य
 चात्वालं योनिः कृष्णविषाणा योनावेव योनिन्दधाति यज्ञस्य
 सयोनित्वाय॥ (२४)

वाग्वै देवेभ्योऽपाक्रामद्यज्ञायातिष्ठमाना सा वनस्पतीन्प्राविशत्सै
 वाग्वनस्पतिषु वदति या दुन्दुभौ या तूणवे या वीणायां
 यदीक्षितदण्डम्प्रयच्छति वाचमेवाव रुन्ध औदुम्बरो भवत्यूर्वा
 उदुम्बर ऊर्जमेवाव रुन्धे मुखेन सम्मितो भवति मुखत एवास्मा
 ऊर्ज दधाति तस्मान्मुखत ऊर्जा भुञ्जते (२५)

क्रीते सोमे मैत्रावरुणाय दण्डम्प्र यच्छति मैत्रावरुणो
 हि पुरस्तादृत्विभ्यो वाचं विभजति तामृत्विजो यजमाने
 प्रतिष्ठापयन्ति स्वाहा यज्ञम्मनसेत्याह मनसा हि पुरुषो
 यज्ञमभिगच्छति स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यामित्याह द्यावापृथिव्योर्हि
 यज्ञः स्वाहोरोरन्तरिक्षादित्याहान्तरिक्षे हि यज्ञः स्वाहा यज्ञं
 वातादारभ इत्याहायम् (२६)

वाव यः पवते स यज्ञस्तमेव साक्षादा रभते मुष्टी करोति वाचं
 यच्छति यज्ञस्य धृत्या अदीक्षिष्टायम्ब्राह्मण इति त्रिरुपाश्वाह
 देवेभ्य एवैनं प्राहु त्रिरुच्चैरुभयेभ्य एवैनं देवमनुष्येभ्यः प्राहु न
 पुरा नक्षत्रेभ्यो वाचं वि सृजेद्यत्पुरा नक्षत्रेभ्यो वाचं विसृजेद्यज्ञं
 विच्छिन्द्यात् (२७)

उदितेषु नक्षत्रेषु व्रतं कृणुतेति वाचं वि सृजति यज्ञव्रतो वै
 दीक्षितो यज्ञमेवाभि वाचं वि सृजति यदि विसृजेद्वैष्णवीमृचमनु
 ब्रूयाद्यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञेनैव यज्ञं सं तनोति दैवीन्धियम्मनामह

इत्याह यज्ञमेव तन्मन्दयति सुपारा नो असद्वश इत्याह व्युष्टिमेवाव
रुन्धे (२८)

ब्रह्मवादिनो वदन्ति होतव्यं दीक्षितस्य गृहा(३)इ न
होतव्या(३)मिति हविर्वै दीक्षितो यज्ञहुयाद्यजमानस्यावदाय
जुहुयाद्यन्न जुहुयाद्यज्ञपरुरन्तरियाद्ये देवा मनोजाता मनोयुज
इत्याह प्राणा वै देवा मनोजाता मनोयुजस्तेष्वेव परोक्ष
जुहोति तन्नेव हुतं नेवाहुतं स्वपन्तं वै दीक्षितं रक्षांसि
जिघांसन्त्यग्निः (२९)

खलु वै रक्षोहाग्रे त्वं सु जांगृहि वयं सु
मन्दिषीमहीत्याहाग्निमेवाधिपां कृत्वा स्वपिति रक्षसामपहत्या
अब्रत्यमिव वा एष करोति यो दीक्षितः स्वपिति त्वमग्रे व्रतपा
असीत्याहाग्निर्यै देवानां व्रतपतिः स एवैनं व्रतमालम्भयति देव
आ मर्त्येष्वेत्याह देवः (३०)

ह्येष सन्मर्त्येषु त्वं यज्ञेष्वीड्य इत्याहेतं हि यज्ञेष्वीड्यतेऽप
वै दीक्षिताथ्सुषुपुषं इन्द्रियं देवताः कामन्ति विश्वे देवा अभि
मामाववृत्रन्नित्याहेन्द्रियेणैवैनं देवताभिः सं नयति यदेतद्यजुर्न
ब्रूयाद्यावन्त एव पशून्भि दीक्षेत तावन्तोऽस्य पशवः स्यु
रास्वेयत् (३१)

सोमा भूयो भरेत्याहापरिमितानेव पशून्व रुन्धे चन्द्रमसि मम

भोगाय भवेत्याह यथादेवतमेवैनाः प्रति गृह्णाति वायवे त्वा वरुणाय
 त्वेति यदेवमेता नानुदिशेदयथादेवतं दक्षिणा गमयेदा देवताभ्यो
 वृश्चेत यदेवमेता अनुदिशति यथादेवतमेव दक्षिणा गमयति न
 देवताभ्य आ (३२)

वृश्च्यते देवीरापो अपां नपादित्याह यद्वो मेध्यं यज्ञियं
 सदेवं तद्वो माव क्रमिषमिति वावैतदाहाच्छित्रं तन्तुं पृथिव्या अनु
 गेषमित्याह सेतुमेव कृत्वात्येति॥ (३३)

भुञ्जतेऽयञ्चिन्त्यादुन्धेऽग्निराह देव इयं देवताभ्य आ त्रयञ्चिः शच॥ [४]

देवा वै देवयजनमध्यवसाय दिशो न प्राजानन्तेऽ
 न्योन्यमुपाधावन्त्वया प्र जानाम त्वयेति तेऽदित्याः समध्रियन्त
 त्वया प्र जानामेति साब्रवीद्वरं वृणै मत्प्रायणा एव वो यज्ञा
 मदुदयना असन्निति तस्मादादित्यः प्रायणीयो यज्ञानामादित्य
 उदयनीयः पञ्च देवता यजति पञ्च दिशो दिशाम्प्रज्ञात्यै (३४)

अथो पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तो यज्ञो यज्ञमेवाव रुन्धे पथ्याः
 स्वस्तिमयजन्प्राचीमेव तथा दिशं प्राजानन्नग्निना दक्षिणा सोमेन
 प्रतीचीः सवित्रोदीचीमदित्योर्ध्वाम्पथ्याः स्वस्तिं यजति प्राचीमेव
 तथा दिशं प्र जानाति पथ्याः स्वस्तिमिष्ट्वाग्नीषोमौ यजति चक्षुषी
 वा एते यज्ञस्य यदग्नीषोमौ ताभ्यामेवानु पश्यति (३५)

अग्नीषोमाविष्ट्वा सवितारं यजति सवितृप्रसूत एवानु
 पश्यति सवितारमिष्ट्वादिति यजतीयं वा अदितिरस्यामेव

प्रतिष्ठायानुं पश्यत्यदितिमिष्ट्वा मारुतीमृचमन्वाह मरुतो वै
 देवानां विशो देवविशं खलु वै कल्पमानम्मनुष्यविशमनुं
 कल्पते यन्मारुतीमृचमन्वाह विशां क्लृप्त्यै ब्रह्मवादिनो वदन्ति
 प्रयाजवदननूयाजम्प्रायणीयं कार्यमनूयाजवत् (३६)

अप्रयाजमुदयनीयमितीमे वै प्रयाजा अमी अनूयाजाः सैव
 सा यज्ञस्य सन्ततिस्तत्तथा न कार्यमात्मा वै प्रयाजाः प्रजाऽनूयाजा
 यत्प्रयाजानन्तरियादात्मानमन्तरियाद्यदनूयाजानन्तरियात्प्रजामन्तरि
 खलु वै यज्ञस्य विततस्य न क्रियते तदनु यज्ञः परा भवति यज्ञं
 पराभवन्तं यजमानोऽनु (३७)

परा भवति प्रयाजवदेवानूयाजवत्प्रायणीयं कार्यं
 प्रयाजवदनूयाजवदुदयनीयं नात्मानमन्तरेति न प्रजां न
 यज्ञः पराभवति न यजमानः प्रायणीयस्य निष्कास उदयनीयमभि
 निर्वपति सैव सा यज्ञस्य सन्ततिर्याः प्रायणीयस्य याज्या यत्ता
 उदयनीयस्य याज्याः कुर्यात्पराङ्मुं लोकमा रोहेत्प्रमायुकः
 स्याद्याः प्रायणीयस्य पुरोनुवाक्यास्ता उदयनीयस्य याज्याः
 करोत्यस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठति॥ (३८)

प्रज्ञात्यै पश्यत्यनूयाजवद्यजमानोऽनु पुरोनुवाक्यास्ता अष्टौ च॥ [५]

कद्रूश्च वै सुपर्णी चात्मरूपयोरस्पर्धेता५ सा कद्रूः
 सुपर्णीमजयत्साब्रवीत्तृतीयस्यामितो दिवि सोमस्तमा हर

तेनाऽऽत्मानं निष्क्रीणीष्वेतीयं वै कद्रूसौ सुपर्णी छन्दांसि
सौपर्ण्याः साब्रवीदस्मै वै पितरौ पुत्रान्बिभृतस्तृतीयस्यामितो
दिवि सोमस्तमा हर तेनाऽऽत्मानं निष्क्रीणीष्व (३९)

इति मा कद्रूवोचदिति जगत्युदपतच्चतुर्दशाक्षरा सती
साप्राप्य न्यवर्तत तस्यै द्वे अक्षरे अमीयेताः सा पशुभिश्च दीक्षया
चागच्छत्तस्माज्जगती छन्दसाम्पशव्यतमा तस्मात्पशुमन्तं दीक्षोप
नमति त्रिष्टुगुदपतत्रयोदशाक्षरा सती साप्राप्य न्यवर्तत तस्यै द्वे
अक्षरे अमीयेताः सा दक्षिणाभिश्च (४०)

तपसा चागच्छत्तस्मात्त्रिष्टुभौ लोके माध्यदिने सवने
दक्षिणा नीयन्त एतत्खलु वाव तप इत्याहुयः स्वं ददातीति
गायत्र्युदपतच्चतुरक्षरा सत्यजया ज्योतिषा तमस्या अजाभ्यरुन्ध
तदजाया अजत्वः सा सोमं चाहरच्चत्वारि चाक्षराणि साष्टाक्षरा
समपद्यत ब्रह्मवादिनो वदन्ति (४१)

कस्मात्सत्याद्गायत्री कनिष्ठा छन्दसाः सती यज्ञमुखं
परीयायेति यदेवादः सोममाहरत्तस्माद्यज्ञमुखं पर्येत् तस्मात्तेजस्विनी
पृच्यां द्वे सवने समगृह्णन्मुखेनैकं यन्मुखेन समगृह्णात्तदधयत्तस्माद्वे
सवने शुक्रवती प्रातःसवनं च माध्यदिनं च तस्मात्तृतीयसवन
ऋजीषमभि पुण्वन्ति धीतमिव हि मन्यन्ते (४२)

आशिरमव नयति सशुक्रत्वायाथो सम्भरत्येवैनत्तः

सोममाह्रियमाणं गन्धर्वो विश्वावसुः पर्यमुष्णात्स तिस्रो रात्रीः
परिमुषितोऽवसत्तस्मात्तिस्रो रात्रीः क्रीतः सोमो वसति ते देवा
अब्रुवन्स्त्रीकामा वै गन्धर्वाः स्त्रिया निष्क्रीणामेति ते वाचः
स्त्रियमेकहायनीं कृत्वा तया निरक्रीणन्त्सा रोहिद्रूपं कृत्वा
गन्धर्वेभ्यः (४३)

अपक्रम्यातिष्ठत्तद्रोहितो जन्म ते देवा अब्रुवन्नप
युष्मदक्रमीन्नास्मानुपावर्तते वि ह्वयामहा इति ब्रह्म गन्धर्वा
अवदन्नगायं देवाः सा देवान्गायत उपावर्तत तस्माद्गायन्तः स्त्रियः
कामयन्ते कामुका एनः स्त्रियो भवन्ति य एवं वेदाथो य एवं
विद्वानपि जन्येषु भवन्ति तेभ्य एव ददत्युत यद्वहुतयाः (४४)

भवन्त्येकहायन्या क्रीणाति वाचैवैनः सर्वया क्रीणाति
तस्मादेकहायना मनुष्या वाचं वदन्त्यकूटयाऽकर्णयाऽकाणया-
ऽश्लोण्याऽसप्तशफया क्रीणाति सर्वयैवैनं क्रीणाति यच्छ्वेतया
क्रीणीयाद्दुश्कर्मा यजमानः स्याद्यत्कृष्णयानुस्तरणी स्यात्प्रमायुको
यजमानः स्याद्यद्विरूपया वात्रघ्नी स्यात्स वान्यं जिनीयात्तं वान्यो
जिनीयादरुणया पिङ्गाक्ष्या क्रीणात्येतद्वै सोमस्य रूपः स्वयैवैनं
देवतया क्रीणाति॥ (४५)

निष्क्रीणीष्व दक्षिणाभिश्च वदन्ति मन्यन्ते गन्धर्वेभ्यो बहुतयाः पिङ्गाक्ष्या दशं च॥——[६]

तद्धिरण्यमभवत्तस्माद्ब्रह्मो हिरण्यं पुनन्ति ब्रह्मवादिनो

वदन्ति॒ कस्मा॑त्स॒त्याद॑न॒स्थिके॑न प्र॒जाः प्र॒वीय॑न्तेऽस्थ॒न्वती॑र्जायन्त॒
इति॒ यद्धि॑र॒ण्यं घृ॑ते॒ऽव॒धाय॑ जु॒होति॒ तस्मा॑दन॒स्थिके॑न प्र॒जाः
प्र॒ वी॑यन्तेऽस्थ॒न्वती॑र्जायन्त ए॒तद्वा अ॒ग्नेः प्रि॑यं धाम॒ यद् घृ॑तं
तेजो॒ हिर॑ण्यमि॒यं ते॑ शुक्र॒ तनू॑रि॒दं वर्च॑ इत्या॒ह स॑तै॒जसमे॑वैन॒ः
स॑त॒नुम् (४६)

क॒रोत्य॒थो सम्भ॑रत्ये॒वैनं॒ यद॑ब॒द्धम॑वद॒ध्याद्गर्भाः॑ प्र॒जानां॑
परा॒पातु॑काः स्युर्ब॒द्धम॑व॒ दधा॑ति॒ गर्भा॑णां धृ॒त्यै नि॒ष्टर्क्य॑म्ब॒ध्राति॑
प्र॒जानां॑ प्र॒जन॑नाय॒ वाग्वा ए॒षा यथ्सो॑म॒क्रय॑णी॒ जूर॑सीत्या॒ह यद्धि॑
मन॑सा॒ जव॑ते॒ तद्वा॒चा वद॑ति धृ॒ता मन॑सेत्या॒ह मन॑सा॒ हि वाग्धृ॑ता
जुष्टा॒ विष्णा॑व॒ इत्या॑ह (४७)

य॒ज्ञो वै विष्णु॑र्य॒ज्ञायै॑वैनां॒ जुष्टां॑ करोति॒ तस्यां॑स्ते स॒त्यस॑वसः
प्रस॑व॒ इत्या॑ह स॒वितृ॑प्र॒सूता॑मेव॒ वाच॑म॒व॒ रुन्धे॒ काण्डे॑काण्डे
वै क्रि॒यमा॑णे य॒ज्ञः रक्षा॑सि जिघा॑सन्त्ये॒ष खलु॒ वा
अ॑र॒क्षोह॑तः पन्था॒ योऽग्ने॑श्च॒ सूर्य॑स्य च॒ सूर्य॑स्य चक्षु॒रारु॑हम॒ग्नेर॑क्षः
क॒नीनि॑का॒मित्या॑ह॒ य ए॒वार॑क्षोह॒तः पन्था॒स्तः समा॑रौहति (४८)

वाग्वा ए॒षा यथ्सो॑म॒क्रय॑णी॒ चिद॑सि म॒नासी॑त्या॒ह
शा॒स्त्ये॒वैना॑मे॒तत्तस्मा॑च्छि॒ष्टाः प्र॒जा जा॑यन्ते॒ चिद॑सीत्या॒ह यद्धि॑
मन॑सा॒ चे॒तय॑ते॒ तद्वा॒चा वद॑ति म॒नासी॑त्या॒ह यद्धि॑ मन॑साभि॒गच्छ॑ति॒
तत्क॒रोति॒ धीर॑सीत्या॒ह यद्धि॑ मन॑सा॒ ध्याय॑ति॒ तद्वा॒चा (४९)

वदति दक्षिणासीत्याह दक्षिणा ह्येषा यज्ञियासीत्याह
 यज्ञियामेवैनं करोति क्षत्रियासीत्याह क्षत्रिया ह्येषादितिरस्युभयतः शी
 यदेवाऽऽदित्यः प्रायणीयो यज्ञानामादित्य उदयनीयस्तस्मादेवमाह
 यदबद्धा स्यादयता स्याद्यत्पदिबद्धानुस्तरणी स्यात्प्रमायुको
 यजमानः स्यात् (५०)

यत्कर्णगृहीता वार्त्रघ्नी स्यात्स वान्यं जिनीयात्तं वान्यो
 जिनीयान्मित्रस्त्वां पदि बध्नात्वित्याह मित्रो वै शिवो
 देवानान्तेनैवैनं पदि बध्नाति पूषाध्वनः पात्वित्याहेयं वै
 पूषेमामेवास्या अधिपामकः समष्ट्या इन्द्रायाध्यक्षायेत्याहेन्द्रमेवास्या
 अध्यक्षं करोति (५१)

अनु त्वा माता मन्यतामनु पितेत्याहानुमतयैवैनया क्रीणाति
 सा देवि देवमच्छेहीत्याह देवी ह्येषा देवः सोम इन्द्राय
 सोममित्याहेन्द्राय हि सोमं आह्रियते यदेतद्यजुर्न ब्रूयात्पराच्येव
 सोमक्रयणीयाद्ब्रुद्रस्त्वा वर्तयत्वित्याह रुद्रो वै क्रूरः (५२)

देवानान्तमेवास्यै परस्ताद्वधात्यावृत्त्यै क्रूरमिव वा एतत्करोति
 यद्ब्रुद्रस्य कीर्तयति मित्रस्य पथेत्याह शान्त्यै वाचा वा एष वि
 क्रीणीते यः सोमक्रयण्या स्वस्ति सोमसखा पुनरेहि सह रय्येत्याह
 वाचैव विक्रीय पुनरात्मन्वाचं धत्तेऽनुपदासुकास्य वाग्भवति य एवं
 वेद॥ (५३)

सतनुं विष्णुं इत्याह समारोहति ध्यायति तद्वाचा यजमानः स्यात्करोति कुरो वेद॥—[७]

षट्पदान्यनु नि क्रामति षडहं वाङ्मातिं वदत्युत संवत्सरस्यायने
यावत्येव वाक्तामव रुन्धे सप्तमे पदे जुहोति सप्तपदा शक्करी
पशवः शक्करी पशूनेवाव रुन्धे सप्त ग्राम्याः पशवः सप्तारण्याः
सप्त छन्दाः स्युभयस्यावरुद्धौ वस्व्यसि रुद्रासीत्याह रूपमेवास्या
एतन्महिमानम् (५४)

व्याचष्टे बृहस्पतिस्त्वा सुम्ने रण्वत्वित्याह ब्रह्म वै
देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मै पशूनव रुन्धे रुद्रो वसुभिरा
चिकेतित्याहावृत्त्यै पृथिव्यास्त्वा मूर्धन्ना जिघर्मि देवयजन इत्याह
पृथिव्या ह्येष मूर्धा यद्देवयजनमिडायाः पद इत्याहेडाये ह्येतत्पदं
यत्सोमक्रयण्यै घृतवति स्वाहा (५)

इत्याह यदेवास्यै पदाद् घृतमपीड्यत तस्मादेवमाह
यदध्वर्युरनग्नावाहुतिं जुहुयादन्धोऽध्वर्युः स्याद्रक्षांसि यज्ञं
हन्युरहिरण्यमुपास्य जुहोत्यग्निवत्येव जुहोति नान्धोऽध्वर्युर्भवति
न यज्ञं रक्षांसि घ्नन्ति काण्डेकाण्डे वै क्रियमाणे यज्ञं
रक्षांसि जिघांसन्ति परिलिखितं रक्षः परिलिखिता अरातय
इत्याह रक्षसामपहत्यै (५६)

इदमहं रक्षसो ग्रीवा अपि कृन्तामि योऽस्मान्द्वेष्टि यं
च वयं द्विष्म इत्याह द्वौ वाव पुरुषौ यं चैव द्वेष्टि यश्चैनं

द्वेष्टि तयोरेवानन्तरायं ग्रीवाः कृन्तति पशवो वै सोमक्रयण्यै
पदं यावत्सूतः सं वपति पशून्नेवाव रुन्धेऽस्मे राय इति सं
वपत्यात्मानमेवाध्वर्युः (५७)

पशुभ्यो नान्तरेति त्वे राय इति यजमानाय प्र यच्छति
यजमान एव रयिं दधाति तोते राय इति पत्न्या अर्धो वा
एष आत्मनो यत्पत्नी यथा गृहेषु निधत्ते तादृगेव तत्त्वष्टीमती
ते सपेयेत्याह त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानां रूपकद्रूपमेव पशुषु
दधात्यस्मै वै लोकाय गार्हपत्य आ धीयतेऽमुष्मा आहवनीयो
यद्गार्हपत्य उपवपेदस्मिल्लोके पशुमान्थस्याद्यदाहवनीये-
ऽमुष्मिल्लोके पशुमान्थस्यादुभयोरुप वपत्युभयोरेवैनं लोकयोः
पशुमन्तं करोति॥ (५८)

मुहिमानः स्वाहापंहत्या अध्वर्युधीयते चतुर्विंशतिश्च॥ [८]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति विचित्यः सोमा (३) न विचित्या (३)
इति सोमो वा ओषधीनां राजा तस्मिन् यदापन्नं ग्रसितमेवास्य
तद्यद्विचिनुयाद्यथास्याद्वसितं निष्विदति तादृगेव तद्यन्न
विचिनुयाद्यथाक्षत्रापन्नं विधावति तादृगेव तत्क्षोधुंकोऽध्वर्युः
स्यात्क्षोधुंको यजमानः सोमविक्रयिन्सोमं शोधयेत्येव
ब्रूयाद्यदीतरम् (५९)

यदीतरमुभयेनैव सोमविक्रयिणमर्पयति तस्मात्सोमविक्रयी

क्षोर्धुकोऽरुणो ह स्माहौपवेशिः सोमक्रयण एवाहं तृतीयसवनमव
 रुन्ध इति पशूनां चर्मन्मिमीते पशूनेवाव रुन्धे पशवो हि
 तृतीयं सवनं यङ्कामयेतापशुः स्यादित्यृक्षतस्तस्य मिमीतर्क्षं वा
 अपशव्यमपशुरेव भवति यं कामयेत पशुमान्थस्यात् (६०)

इति लोमतस्तस्य मिमीतैतद्वै पशूनां रूपं रूपेणैवास्मै
 पशूनव रुन्धे पशुमानेव भवत्यपामन्ते क्रीणाति सरंसमेवैनं
 क्रीणात्यमात्योऽसीत्याहामैवैनं कुरुते शुक्रस्ते ग्रह इत्याह शुक्रो
 ह्यस्य ग्रहोऽनसाच्छ याति महिमानमेवास्याच्छ यात्यनसा (६१)

अच्छ याति तस्मादनोवाह्यं समे जीवनं यत्र खलु वा
 एतं शीर्ष्णा हरन्ति तस्माच्छीर्षहार्यं गिरौ जीवनमभि त्यं
 देवं संवितारमित्यतिच्छन्दसर्चा मिमीतेऽतिच्छन्दा वै सर्वाणि
 छन्दांसि सर्वेभिरेवैनं छन्दोभिर्मिमीते वर्ष्म वा एषा छन्दसां
 यदतिच्छन्दा यदतिच्छन्दसर्चा मिमीते वर्ष्मैवैनं समानानां
 करोत्येकैकयोऽसर्गम् (६२)

मिमीतेऽयांतयान्नियायातयान्नियैवैनंमिमीते तस्मान्नानावीर्या
 अङ्गुलयः सर्वास्वङ्गुष्ठमुप नि गृह्णाति तस्मात्समावद्वीर्यो-
 ऽन्याभिरङ्गुलिभिस्तस्मात्सर्वा अनु सं चरति यत्सह सर्वाभिर्मिमीत
 सञ्श्लिष्टा अङ्गुलयो जायेरन्नेकैकयोऽसर्गमिमीते तस्माद्विभक्ता

जायन्ते पञ्च कृत्वो यजुषा मिमीते पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तो यज्ञो
यज्ञमेवाव रुन्धे पञ्च कृत्वस्तूष्णीम् (६३)

दश सम्पद्यन्ते दशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराजैवान्नाद्यमव रुन्धे
यद्यजुषा मिमीते भूतमेवाव रुन्धे यत्तूष्णीम् विष्यद्यद्वै तावानेव
सोमः स्याद्यावन्तम्मिमीते यजमानस्यैव स्यान्नापि सदस्यानां
प्रजाभ्यस्त्वेत्युप समूहति सदस्यानेवान्वाभजति वाससोप नह्यति
सर्वदेवत्यं वै (६४)

वासः सर्वाभिरैवैनं देवताभिः समर्धयति पशवो वै सोमः
प्राणाय त्वेत्युप नह्यति प्राणमेव पशुषु दधाति व्यानाय त्वेत्यनु
शृन्थति व्यानमेव पशुषु दधाति तस्मात्स्वपन्तं प्राणा न
जहति॥ (६५)

इतरम्पशुमान्ध्याद्यत्यनसोऽसर्गन्तूष्णीं सर्वदेवत्यं वै त्रयस्त्रिंशच्च॥ [९]

यत्कलयां ते शफेनं ते क्रीणानीति पणेतगोअर्घं सोमं
कुर्यादगोअर्घं यजमानमगोअर्घमध्वर्युङ्गोस्तु महिमानं नाव तिरद्ववा
ते क्रीणानीत्येव ब्रूयाद्गोअर्घमेव सोमं करोति गोअर्घं यजमानं
गोअर्घमध्वर्युन्न गोर्महिमानमव तिरत्यजयां क्रीणाति सतपसमेवैनं
क्रीणाति हिरण्येन क्रीणाति सशुक्रमेव (६६)

एनं क्रीणाति धेन्वा क्रीणाति साशिरमेवैनं क्रीणात्यृषभेण
क्रीणाति सेन्द्रमेवैनं क्रीणात्यनुडुहां क्रीणाति वह्निर्वा अनुड्वान्

वहि॑नै॒व वहि॑ य॒ज्ञस्य॑ क्रीणाति मिथु॑नाभ्या॑ क्रीणाति
 मिथु॑नस्याव॑रुद्धौ वास॑सा क्रीणाति सर्व॑दे॒वत्य॑ वै वासः
 सर्वा॑भ्य ए॒वैनं॑ दे॒वता॑भ्यः क्रीणाति द॒श सम्प॑द्यन्ते द॒शाक्ष॑रा
 वि॒राडन्न॑ वि॒राड्विराजै॑वान्नाद्य॒मव॑ रुन्धे (६७)

तप॑सस्त॒नूर॑सि प्र॒जाप॑तेर्वर्ण॒ इत्या॑ह प॒शुभ्य॑ ए॒व तद॑ध्व॒र्युर्नि
 हु॑त आ॒त्मनो॑ऽना॒व्रस्का॑य गच्छ॑ति श्रियं प्र प॒शूना॑प्नोति य ए॒वं वेद॑
 शु॒क्रं ते शु॒क्रेण॑ क्रीणा॒मीत्या॑ह यथा॒यजु॑रे॒वैतद्दे॒वा वै येन॑ हि॒रण्येन॑
 सोम॑म॒क्रीण॑न्तद॒भीष॑हा पुन॒राद॑दत् को हि तेज॑सा वि॒क्रेष्य॑त् इति॒
 येन॑ हि॒रण्येन॑ (६८)

सोमं॑ क्रीणी॒यात्तद॑भीषहा पुन॒रा द॑दीत् तेज॑ ए॒वात्म॑न्धत्तेऽस्मे
 ज्योतिः॑ सोम॒विक्र॑यिणि तम् इत्या॑ह ज्योति॑रे॒व यज॑माने दधाति
 तम॑सा सोम॒विक्र॑यिणम॒र्पय॑ति यदनु॑पग्रथ्य ह॒न्याद॑न्द्शूका॒स्ताः
 समा॑ः सर्पाः स्यु॒रिद॑म॒हः सर्पा॑णां द॒न्द्शूका॑नां ग्री॒वा उप॑
 ग्र॒थ्नामी॑त्या॒हाद॑न्द्शूका॒स्ताः समा॑ः सर्पा भ॑वन्ति तम॑सा
 सोम॒विक्र॑यिणं वि॒ध्यति॑ स्वानं (६९)

भ्राजे॑त्या॒हैते वा अ॒मुष्मि॑ल्लोके सोम॑म॒रक्ष॑न्तेभ्यो-
 ऽधि॒ सोम॑मा॒हर॑न् यदे॒तेभ्यः॑ सोम॒क्रय॑णान्ना॒नुदि॑शेद॒क्रीतो॑-
 ऽस्य॒ सोमः॑ स्यान्ना॒स्यैते॑ऽमुष्मि॑ल्लोके सोमः॑ र॒क्षेयु॑र्यदे॒तेभ्यः॑

सोमक्रयणाननुदिशति क्रीतोऽस्य सोमो भवत्येतेऽस्यामुष्मिल्लोके
सोमं रक्षन्ति॥ (७०)

सशृक्रमेव रुन्ध इति येन हिरण्येन स्वान् चतुश्चत्वारिंशच्च॥ [१०]

वारुणो वै क्रीतः सोम उपनद्धो मित्रो न एहि सुमित्रधा
इत्याह शान्त्या इन्द्रस्योरुमा विश दक्षिणमित्याह देवा वै
यं सोममक्रीणन्तमिन्द्रस्योरौ दक्षिण आसादयन्नेष खलु वा
एतर्हीन्द्रो यो यजते तस्मादेवमाहोदायुषा स्वायुषेत्याह देवता
एवान्वारभ्योत् (७१)

तिष्ठत्युर्वन्तरिक्षमन्विहीत्याहान्तरिक्षदेवत्यो ३ ह्येतर्हि सोमो-
ऽदित्याः सदोऽस्यदित्याः सद आ सीदेत्याह यथायजुरेवैतद्वि वा
एनमेतदर्धयति यद्वारुणं सन्तम्मैत्रं करोति वारुण्यर्चा सादयति
स्वयैवैनं देवतया समर्धयति वासंसा पर्यानहति सर्वदेवत्यं वै
वासः सर्वाभिरेव (७२)

एनं देवताभिः समर्धयत्यथो रक्षंसामपहत्यै वनेषु व्यन्तरिक्षं
ततानेत्याह वनेषु हि व्यन्तरिक्षं ततान् वाजमर्वथ्स्वित्याह वाजं
ह्यर्वथ्सु पयो अघ्नियास्वित्याह पयो ह्यघ्नियासु हृथ्सु क्रतुमित्याह
हृथ्सु हि क्रतुं वरुणो विक्ष्वग्निमित्याह वरुणो हि विक्ष्वग्निन्दिवि
सूर्यम् (७३)

इत्याह दिवि हि सूर्यं सोममद्रावित्याह ग्रावाणो वा

अद्रयस्तेषु वा एष सोमं दधाति यो यजते तस्मादेवमाहोदु त्वं
जातवेदसमिति सौर्यर्चा कृष्णाजिनमप्रत्यानहति रक्षसामपहत्या
उस्रावेतं धूर्षाहवित्याह यथायजुरेवैतत्प्र च्यवस्व भुवस्पत
इत्याह भूतानां हि (७४)

एष पतिर्विश्वान्यभि धामानीत्याह विश्वानि ह्ये ३ षो-
ऽभि धामानि प्रच्यवते मा त्वा परिपरी विददित्याह यदेवादः
सोममाहियमाणं गन्धर्वो विश्वावसुः पर्यमुष्णात्तस्मादेवमाहापरिमोषाय
यजमानस्य स्वस्त्ययन्यसीत्याह यजमानस्यैवैष यज्ञस्यान्वारम्भो-
ऽनवच्छित्यै वरुणो वा एष यजमानमभ्यैति यत् (७५)

क्रीतः सोम उपनद्धो नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षस
इत्याह शान्त्या आ सोमं वहन्त्यग्निना प्रति तिष्ठते तौ सम्भवन्तौ
यजमानमभि सम्भवतः पुरा खलु वावैष मेधायात्मानमारभ्य चरति
यो दीक्षितो यदग्नीषोमीयं पशुमालभत आत्मनिष्क्रयण एवास्य स
तस्मात्तस्य नाशयं पुरुषनिष्क्रयण इव ह्यथो खल्वाहुरग्नीषोमाभ्यां
वा इन्द्रो वृत्रमहन्निति यदग्नीषोमीयं पशुमालभते वार्त्रघ्न एवास्य
स तस्माद्वाशयं वारुण्यर्चा परि चरति स्वयैवेन देवतया परि
चरति॥ (७६)

अन्वारभ्योऽभ्यर्चयित्व सूर्यं भूतानां ह्येति यदाहुः सप्तविंशतिश्च॥ [११]

यदुभौ देवासुरा मिथस्तेषां सुवर्गं यद्वा अनीशानः पुरोहविषि तेभ्यः सोत्तरवेदिर्वद्धं देवस्याग्निं

शिरो वा एकादश॥—————[१२] यदुभावित्याह देवानां यज्ञो देवेभ्यो न रथाय यजमानाय
प्रस्तादर्वाचीन्नवपञ्चाशत्॥59॥ यदुभौ दुह एवैनौम्॥

॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

यदुभौ विमुच्यातिथ्यं गृह्णीयाद्यज्ञं विच्छिन्द्याद्यदुभावविमुच्य
यथानागतायातिथ्यं क्रियते तादृगेव तद्विमुक्तोऽन्योऽनुद्धान्भवत्यविमुक्त
ऽन्योऽथातिथ्यं गृह्णाति यज्ञस्य सन्तत्यै पत्यन्वारभते पत्नी हि
पारीणह्यस्येशे पत्नियैवानुमतं निर्वपति यद्वै पत्नी यज्ञस्य करोति
मिथुनं तदथो पत्निया एव (१)

एष यज्ञस्यान्वारम्भोऽनवच्छित्यै यावद्विर्वै राजानुचरैरागच्छति
सर्वेभ्यो वै तेभ्य आतिथ्यं क्रियते छन्दांसि खलु वै सोमस्य
राज्ञोऽनुचराण्यग्रेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वेत्याह गायत्रिया एवैतेन
करोति सोमस्यातिथ्यमसि विष्णवे त्वेत्याह त्रिष्टुभं एवैतेन
करोत्यतिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वेत्याह जगत्यै (२)

एवैतेन करोत्यग्नये त्वा रायस्पोषदात्रे विष्णवे त्वेत्याहानुष्टुभं
एवैतेन करोति श्येनाय त्वा सोमभृते विष्णवे त्वेत्याह गायत्रिया
एवैतेन करोति पञ्च कृत्वो गृह्णाति पञ्चाक्षरा पुङ्क्तिः पाङ्क्तौ यज्ञो
यज्ञमेवाव रुन्धे ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्मात्सत्याद्वायत्रिया उभयत

आतिथ्यस्य क्रियत इति यदेवादः सोममा (३)

अहरत्तस्माद्वायत्रिया उभयत आतिथ्यस्य क्रियते
पुरस्ताच्चोपरिष्ठाच्च शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदातिथ्यं नवकपालः
पुरोडाशो भवति तस्मान्नवधा शिरो विष्यूतन्नवकपालः पुरोडाशो
भवति ते त्रयस्त्रिकपालास्त्रिवृता स्तोमेन सम्मितास्तेजस्त्रिवृतेज
एव यज्ञस्य शीर्षं दधाति नवकपालः पुरोडाशो भवति ते
त्रयस्त्रिकपालास्त्रिवृता प्राणेन सम्मितास्त्रिवृद्वै (४)

प्राणस्त्रिवृतमेव प्राणमभिपूर्वं यज्ञस्य शीर्षं दधाति
प्रजापतेर्वा एतानि पक्ष्माणि यदश्ववाला ऐक्ष्वी तिरश्ची
यदाश्ववालः प्रस्तुरो भवत्यैक्ष्वी तिरश्ची प्रजापतेरेव तच्चक्षुः
सम्भरति देवा वै या आहुतीरजुहवुस्ता असुरा निष्कावमादन्ते
देवाः कार्ष्ण्यमपश्यन्कर्मण्यो वै कर्मनेन कुर्वीतेति ते
कार्ष्ण्यमयान्परिधीन् (५)

अकुर्वत तैर्वै ते रक्षाऽस्यपाघ्नत यत्कार्ष्ण्यमयाः परिधयो
भवन्ति रक्षसामपहत्यै सऽस्पर्शयति रक्षसामनन्ववचाराय
न पुरस्तात्परि दधात्यादित्यो ह्यवोद्यन्पुरस्ताद्रक्षाऽस्यपहन्त्यूर्ध्वं
समिधावा दधात्युपरिष्ठादेव रक्षाऽस्यपहन्ति यजुषान्यां तूष्णीमन्यां
मिथुनत्वाय द्वे आ दधाति द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै ब्रह्मवादिनो
वदन्ति (६)

अग्निश्च वा एतौ सोमश्च कथा सोमायातिथ्यं क्रियते नाग्नय

इति यद्ग्रावग्निम्माथित्वा प्रहरति तेनैवाग्नयं आतिथ्यं क्रियते-
ऽथो खल्वाहुरग्निः सर्वा देवता इति यद्धविरासाद्याग्निम्मन्थति
हव्यायैवासन्नाय सर्वा देवता जनयति॥ (७)

परित्रया एव जगत्या आ त्रिवृद्वै परिधीन् वन्दन्त्येकचत्वारिंशच्च॥ [१]

देवासुराः संयत्ता आसन्ते देवा मिथो विप्रिया आसन्तेऽ
३ न्योन्यस्मै ज्यैष्ठ्यायातिष्ठमानाः पञ्चधा व्यक्रामन्नग्निर्वसुभिः
सोमो रुद्रैरिन्द्रो मरुद्भिर्वरुण आदित्यैर्बृहस्पतिर्विश्वैर्देवैस्ते-
ऽमन्यन्तासुरेभ्यो वा इदं भ्रातृव्येभ्यो रध्यामो यन्मिथो विप्रियाः
स्मो या न इमाः प्रियास्तनुवस्ताः समवद्यामहे ताभ्यः स
निर्ऋच्छाद्यः (८)

नः प्रथमोऽ ३ न्योन्यस्मै द्रुह्यादिति तस्माद्यः सतानूनत्रिणाम्प्रथमं
द्रुह्यति स आर्तिमाच्छति यत्तानूनत्रं समवद्यति भ्रातृव्याभिभूत्यै
भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति पञ्च कृत्वोऽव द्यति पञ्चधा
हि ते तत्समवाद्यन्ताथो पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तो यज्ञो यज्ञमेवाव
रुन्ध आपतये त्वा गृह्णामीत्याह प्राणो वै (९)

आपतिः प्राणमेव प्रीणाति परिपतय इत्याह मनो
वै परिपतिर्मन एव प्रीणाति तनूनत्र इत्याह तनुवो हि
ते ताः समवाद्यन्त शाकुरायेत्याह शक्त्यै हि ते ताः
समवाद्यन्त शक्नुन्नोजिष्ठयेत्याहौजिष्ठं हि ते तदात्मनः
समवाद्यन्तानाधृष्टमस्यनाधृष्यमित्याहानाधृष्टं ह्येतदनाधृष्यं

देवानामोजः (१०)

इत्याह देवानां ह्येतदोजोऽभिशस्तिपा अनभिशस्तेन्यमित्याहा
ह्येतदनभिशस्तेन्यमनु मे दीक्षां दीक्षापतिर्मन्यतामित्याह
यथायजुरेवैतद् घृतं वै देवा वज्रं कृत्वा सोममघ्नन्नन्तिकमिव खलु
वा अस्यैतच्चरन्ति यत्तानूनप्रेण प्रचरन्त्यंशुरंशुस्ते देव सोमा
प्यायतामित्याह यत् (११)

एवास्यापुवायते यन्मीयते तदेवास्यैतेना प्याययत्या
तुभ्यमिन्द्रः प्यायतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्वेत्याहोभावेवेन्द्रं च सोमं
चा प्याययत्या प्यायय सखीन्थ्सन्या मेधयेत्याहर्त्विजो वा अस्य
सखायस्तानेवा प्याययति स्वस्ति ते देव सोम सुत्यामंशीय (१२)

इत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते प्र वा एतैऽस्माल्लोकाच्च्यवन्ते
ये सोममाप्याययन्त्यन्तरिक्षदेवत्यो हि सोम आप्यायित एष्टा
रायः प्रेषे भगायेत्याह द्यावापृथिवीभ्यामेव नमस्कृत्यास्मिँल्लोके
प्रति तिष्ठन्ति देवासुराः संयन्ता आसन्ते देवा बिभ्यतो-
ऽग्निम्प्राविशन्तस्मादाहुरग्निः सर्वा देवता इति ते (१३)

अग्निमेव वरूथं कृत्वासुरानभ्यभवन्नग्निमिव खलु वा एष प्र
विंशति योऽवान्तरदीक्षामुपैति भ्रातृव्याभिभूत्यै भवत्यात्मना परास्य
भ्रातृव्यो भवत्यात्मानमेव दीक्षया पाति प्रजामवान्तरदीक्षया
सन्तराम्मेखलां समायच्छते प्रजा ह्यात्मनोऽन्तरतरा तप्तव्रतो

भवति॒ मद॑न्तीभिर्मा॒र्जय॑ते नि॒र्ह्यग्निः॑ शी॒तेन॒ वाय॑ति॒ समि॑द्धौ या
तै॒ अग्ने॑ रु॒द्रिया॑ त॒नूरि॑त्याह॒ स्वयै॑वैन॒द्देव॑तया॒ व्रत॑यति॒ सयो॑नि॒त्वाय॑
शान्त्यै॑॥ (१४)

यो वा ओजं आह॒ यद॑शीयेति॒ तैऽग्न॑ एका॒दश॑ च॥ ————— [२]

तेषा॒मसु॑राणा॒न्तिस्रः॑ पु॒रं आ॑सन्नय॒स्मय्य॑व॒माऽथ॑ रज॒ताऽथ॑
हरि॑णी॒ ता दे॒वा जे॑तु॒न्नाश॑कृ॒वन्ता॑ उ॒पस॑दै॒वाजि॑गी॒षन्त॑स्मा॒दाहु॑र्यश्चै॒वं
वेद॑ यश्च॒ नो॒पस॑दा॒ वै म॑हापु॒रं ज॑य॒न्तीति॑ त॒ इषु॑
सम॑स्कु॒र्वता॒ग्निम॑नी॒कः॑ सोम॑ श॒ल्यं वि॑ष्णु॒न्तेज॑न॒न्तैऽब्रु॑व॒न्क
इ॒माम॑सिष्य॒तीति॑ (१५)

रु॒द्र इत्य॑ब्रुवन्नु॒द्रो वै क्रू॑रः सो॑ऽस्य॒त्विति॑ सो॑ऽब्रवी॒द्वरं॑ वृ॒णा
अ॒हमे॒व प॑शूनामधि॒पति॑रसा॒नीति॑ तस्मा॑द्बु॒द्रः प॑शूनामधि॒पति॑स्ता॑
रु॒द्रोऽवा॑सृज॒त्स तिस्रः॑ पु॒रो भि॒त्त्वैभ्यो॑ लो॒केभ्यो॑ऽसु॒रान्प्राणु॑दत्
यदु॑प॒सद॑ उ॒पस॑द्यन्ते॒ भ्रातृ॑व्यपराणु॒त्यै नान्या॑माहु॒तिं पु॑रस्ता॑ञ्जु॒हुया॑द्यद॒न्
पु॑रस्ता॑ञ्जु॒हुयात्॑ (१६)

अ॒न्यन्मुखं॑ कुर्या॒त्स्रुवे॑णा॒धार॑मा॒ धार॑यति॒ यज्ञ॑स्य॒ प्रज्ञा॑त्यै
परा॑ड॒ति॒क्रम्य॑ जुहोति॒ परा॑च॒ एवै॑भ्यो लो॒केभ्यो॑ यज॑मानो
भ्रातृ॑व्या॒न्प्रा णु॑दते॒ पुन॑रत्या॒क्रम्यो॑प॒सद॑ जुहोति॒ प्र॒णुद्यै॑वैभ्यो
लो॒केभ्यो॑ भ्रातृ॑व्या॒ञ्जित्वा॑ भ्रातृ॑व्यलो॒कम॑भ्यारो॒हति॑ दे॒वा वै याः
प्रा॒तरु॑प॒सद॑ उ॒पासी॑दन्नह्स्ताभि॒रसु॑रा॒न्प्राणु॑दन्त॒ याः सा॒यः रात्रि॑यै

ताभिर्यत्सायम्प्रातरुपसदः (१७)

उपसद्यन्तेऽहोरात्राभ्यामेव तद्यजमानो भ्रातृव्याम्न णुदते याः
प्रातर्याज्याः स्युस्ताः सायं पुरोनुवाक्याः कुर्यादयातयामत्वाय
तिस्र उपसद् उपैति त्रय इमे लोका इमानेव लोकान्प्रीणाति
षट्थसम्पद्यन्ते षड्वा ऋतवं ऋतूनेव प्रीणाति द्वादशाहीने सोम
उपैति द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरेव प्रीणाति चतुर्विंशतिः
सम् (१८)

पद्यन्ते चतुर्विंशतिरर्धमासा अर्धमासानेव प्रीणात्याराग्रामवान्त
कामयेतास्मिन्मे लोकेऽर्धुकं स्यादित्येकमग्रेऽथे द्वावथ त्रीनथ
चतुर एषा वा आराग्रावान्तरदीक्षास्मिन्नेवासमै लोकेऽर्धुकम्भवति
पुरोवरीयसीमवान्तरदीक्षामुपेयाद्यः कामयेतामुष्मिन्मे लोके-
ऽर्धुकं स्यादिति चतुरोऽग्रेऽथ त्रीनथ द्वावथैकमेषा वै
पुरोवरीयस्यवान्तरदीक्षामुष्मिन्नेवासमै लोकेऽर्धुकम्भवति॥ (१९)

असिष्यतीति जुहुयात्सायम्प्रातरुपसदश्चतुर्विंशतिः सञ्चतुरोऽग्रे षोडश च॥ [३]

सुवर्गं वा एते लोकं यन्ति य उपसद् उपयन्ति तेषां य उन्नयते
हीयत एव स नोदनेषीति सूत्रीयमिव यो वै स्वार्थेतां यताः श्रान्तो
हीयत उत स निष्ठाय सह वसति तस्मात्सकृदुन्नीय नापरमुन्नयेत
दधोन्नयेतैतद्वै पशूनां रूपं रूपेणैव पशूनं रुन्धे (२०)

यज्ञो देवेभ्यो निलायत विष्णू रूपं कृत्वा स पृथिवीम्प्राविशत्तं

दे॒वा ह॒स्ता॑न्त्स॒र॒भ्यै॑च्छ॒न्तमिन्द्र॑ उ॒पर्यु॑पर्य॒त्यक्राम॑त्सो॒ऽब्रवी॑त्को
मा॒यमु॑पर्यु॒पर्यत्य॑क्रमी॒दित्य॑हं दु॒र्गे ह॑न्तेत्यथ॒ कस्त्वमि॑त्य॒हं
दु॒र्गादा॑ह॒र्तेति॑ सो॒ऽब्रवी॑द्दु॒र्गे वै ह॑न्ता॒वोच॑था वरा॒होऽयं॑
वा॒ममो॑षः (२१)

स॒प्तानां॑ गि॒रीणा॑म्प॒रस्ता॑द्वि॒त्तं वेद्य॑मसुराणा॒म्विभ॑र्ति॒ तं ज॑हि
यदि॑ दु॒र्गे ह॑न्तासीति॒ स दर्भ॑पु॒ञ्जील॑मु॒द्वह्य॑ स॒प्त गि॒रीन्भित्त्वा॑
तम॑ह॒न्त्सो॑ऽब्रवी॒द्दुर्गा॑द्वा आह॑र्ता॒वोच॑था ए॒तमा॑ ह॒रेति॑ तमे॒भ्यो
य॒ज्ञ ए॒व य॒ज्ञमा॑ह॒रद्य॑त्तद्वि॒त्तं वेद्य॑मसुराणा॒मवि॑न्दन्त॒ तदेकं॑ वेद्यै॑
वेदि॒त्वमसुरा॑णाम् (२२)

वा इ॒यमग्र॑ आसी॒द्याव॑दासीनः॒ परा॑पश्य॒ति ताव॑द्दे॒वानान्ते॑ दे॒वा
अ॑ब्रुवन्न॒स्त्वेव॑ नोऽस्यामपीति॒ किय॑द्दो दास्याम् इति॒ याव॑दि॒यः
स॑लावृ॒की त्रिः प॑रि॒क्राम॑ति॒ ताव॑न्नो द॒त्तेति॑ स इन्द्रः॑ सलावृ॒की
रूपं॑ कृ॒त्वेमां॑ त्रिः स॒र्वतः॑ पर्य॒क्राम॑त्तदि॒मामवि॑न्दन्त॒ यदि॑मामवि॒न्दन्त॑
तद्वेद्यै॑ वेदि॒त्वम् (२३)

सा वा इ॒यः स॒र्वैव॑ वेदि॒रिय॑ति॒ शक्ष्या॑मीति॒ त्वा अ॑व॒माय॑
यज॑न्ते त्रि॒श॒त्प॒दानि॑ प॒श्चात्ति॑र॒श्री भ॑वति॒ षट्त्रि॑श॒त्प्राची॑
चतु॑र्वि॒शतिः॑ पु॒रस्ता॑त्ति॒रश्री॑ दश॑दश॒ सम्प॑द्यन्ते॒ दशा॑क्षरा
वि॒राडन्न॑ वि॒राड्वि॒राजै॑वान्नाद्य॒मव॑ रुन्ध॒ उद्ध॑न्ति॒ यदे॒वास्या॑ अमे॒ध्यं
तदप॑ ह॒न्त्युद्ध॑न्ति॒ तस्मा॑दोष॒धयः॑ परा॑ भवन्ति॒ ब॒र्हिः स्तृ॑णाति॒

तस्मादोषधयः पुनरा भवन्त्युत्तरं बर्हिष उत्तरबर्हिः स्तृणाति
 प्रजा वै बर्हिर्यजमान उत्तरबर्हिर्यजमानमेवायंजमानादुत्तरं
 करोति तस्माद्यजमानोऽयंजमानादुत्तरः॥ (२४)

रुन्धे वाममोषो वेदित्वमसुराणां वेदित्वं भवन्ति पञ्चविंशतिश्च॥ [४]

यद्वा अनीशानो भारमादत्ते वि वै स लिंशते यद्वादश
 साहस्योपसदः स्युस्तिस्त्रोऽहीनस्य यज्ञस्य विलोम क्रियेत तिस्र
 एव साहस्योपसदो द्वादशाहीनस्य यज्ञस्य सवीर्यत्वायाथो सलोम
 क्रियते वथ्सस्यैकः स्तनो भागी हि सोऽथैकः स्तनं व्रतमुपैत्यथ
 द्वावथ त्रीनथ चतुरं एतद्वै (२५)

क्षुरपंवि नाम व्रतं येन प्र जातान्भ्रातृव्यान्नुदते
 प्रति जनिष्यमाणानथो कनीयसैव भूय उपैति चतुरोऽग्रे
 स्तनान्ब्रतमुपैत्यथ त्रीनथ द्वावथैकमेतद्वै सुजघनं नाम व्रतं
 तपस्यः सुवर्ग्यमथो प्रैव जायते प्रजयां पशुभिर्यवागू राजन्यस्य
 व्रतं क्रूरेव वै यवागूः क्रूर इव (२६)

राजन्यो वज्रस्य रूपः समृद्ध्या आमिक्षा वैश्यस्य पाकयज्ञस्य
 रूपं पुष्ट्यै पयो ब्राह्मणस्य तेजो वै ब्राह्मणस्तेजः पयस्तेजसैव तेजः
 पय आत्मन्धत्तेऽथो पयसा वै गर्भा वर्धन्ते गर्भ इव खलु वा एष
 यद्दीक्षितो यदस्य पयो व्रतम्भवत्यात्मानमेव तद्वर्धयति त्रिव्रतो वै
 मनुरासीद्विव्रता असुरा एकव्रताः (२७)

देवाः प्रा॒तर्म॑ध्यन्दि॒ने सा॒यं तन्मनो॑र्ब्र॒तमा॑सीत्पा॒कय॑ज्ञस्य
 रू॒पं पु॒ष्ट्यै प्रा॒तश्च॑ सा॒यं चासु॑राणां निर्म॒ध्यं क्षु॒धो रू॒पं
 तत॑स्ते परा॑भवन्म॒ध्यन्दि॒ने मध्य॑रा॒त्रे दे॒वानां॑ तत॑स्तेऽभ॒वन्सु॑व॒र्गं
 लो॒कमा॑यन् यद॑स्य म॒ध्यन्दि॒ने मध्य॑रा॒त्रे ब्र॒तम्भ॑वति मध्य॒तो
 वा अ॒न्नैर्न भु॑ञ्जते मध्य॒त ए॒व तदूर्जं॑ धत्ते भ्रातृ॑व्याभिभूत्यै
 भव॑त्या॒त्मना॑ (२८)

परा॑ऽस्य भ्रातृ॑व्यो भवति गर्भो वा ए॒ष यद्दी॑क्षितो
 योनि॑र्दीक्षितवि॒मितं यद्दी॑क्षितो दी॒क्षितवि॒मितात्प्र॑वसेद्यथा योनेर्गर्भः
 स्कन्द्॑ति ता॒दृगे॒व तन्न॑ प्र॒वस्त॑व्यमा॒त्मनो॑ गोपी॒थायै॑ष वै
 व्याघ्रः कु॑लगोपो यद॒ग्निस्त॑स्माद्यद्दी॒क्षितः प्र॑वसेत्स ए॒नमी॑श्व॒रो-
 ऽनु॑त्थाय हन्तो॒र्न प्र॑वस्त॒व्यमा॒त्मनो॑ गु॒प्त्यै दक्षि॑णतः शय ए॒तद्वै
 यज॑मानस्या॒यत॑न॒ः स्व ए॒वाय॑त॒ने शये॑ऽग्निम॑भ्यावृ॒त्य शये॑ दे॒वता॑
 ए॒व य॒ज्ञम॑भ्यावृ॒त्य शये॑॥ (२९)

एतद्वै कूर इवैकव्रता आत्मना यजमानस्य त्रयोदश च॥ [५]

पु॒रोह॑विषि दे॒वय॑जने याजये॒द्यं का॒मये॑तोपै॒नमु॑त्तरो
 य॒ज्ञो न॑मेद॒भि सु॑व॒र्गं लो॒कं ज॑येदित्येतद्वै पु॒रोह॑विदे॒वय॑ज॒नं
 यस्य॑ होता॑ प्रा॒तरनु॑वा॒कम॑नुब्रुवन्न॒ग्निम॑प आ॒दित्य॑म॒भि
 वि॒पश्य॑त्युपै॒नमु॑त्तरो य॒ज्ञो न॑मत्य॒भि सु॑व॒र्गं लो॒कं ज॑यत्या॒प्ते
 दे॒वय॑जने याजये॒द्भातृ॑व्यवन्त॒म्पन्था॑ वाधि॒स्पर्श॑येत्कर्त॑ वा
 याव॑न्नान॑से यात॒वै (३०)

न रथायैतद्वा आप्तं देवयजनमाप्नोत्येव भ्रातृव्यं
 नैनम्भ्रातृव्यं आप्नोत्येकोऽन्नते देवयजने याजयेत्पशुकाममेकोऽन्नताद्वै
 देवयजनादङ्गिरसः पशून्सृजन्तान्तरा सदोहविर्धाने उन्नतः
 स्यादेतद्वा एकोऽन्नतं देवयजनम्पशुमानेव भवति त्र्युन्नते
 देवयजने याजयेत्सुवर्गकामं त्र्युन्नताद्वै देवयजनादङ्गिरसः सुवर्गं
 लोकमायन्नन्तराहवनीयं च हविर्धानं च (३१)

उन्नतः स्यादन्तरा हविर्धानं च सदश्चान्तरा सदश्च
 गार्हपत्यं चैतद्वै त्र्युन्नतं देवयजनं सुवर्गमेव लोकमेति
 प्रतिष्ठिते देवयजने याजयेत्प्रतिष्ठाकाममेतद्वै प्रतिष्ठितं देवयजनं
 यत्सर्वतः समम्प्रत्येव तिष्ठति यत्रान्याअन्या ओषधयो व्यतिषक्ताः
 स्युस्तद्याजयेत्पशुकाममेतद्वै पशूनां रूपं रूपेणैवास्मै
 पशून् (३२)

अव रुन्धे पशुमानेव भवति निर्ऋतिगृहीते देवयजने
 याजयेद्यं कामयेत् निर्ऋत्यास्य यज्ञं ग्राहयेयमित्येतद्वै
 निर्ऋतिगृहीतं देवयजनं यत्सदृश्यै सत्या ऋक्षन्निर्ऋत्यैवास्य
 यज्ञं ग्राहयति व्यावृत्ते देवयजने याजयेद्वावृत्कामं यम्पात्रे वा
 तल्पे वा मीमांसेरन्प्राचीनमाहवनीयात्प्रवणः स्यात्प्राचीनं
 गार्हपत्यादेतद्वै व्यावृत्तं देवयजनं वि पाप्मना भ्रातृव्येणा वर्तते
 नैनम्पात्रे न तल्पे मीमांसन्ते कार्यं देवयजने याजयेद्भूतिकामं
 कार्यो वै पुरुषो भवत्येव॥ (३३)

यातुवै हविर्धानंश्च पशून्पाप्मनाऽष्टादश च॥ [६]

तेभ्य उत्तरवेदिः सि॒॒ही रूपं कृत्वोभयानन्तरापक्रम्यातिष्ठत्ते
देवा अमन्यन्त यतरान् वा इयमुपावथ्स्यति त इदं भविष्यन्तीति
तामुपांमन्नयन्त साब्रवीद्वरं वृणै सर्वा॑न्मया॒ कामा॑न्व्यश्जवथ पूर्वा
तु माऽग्नेराहुतिरश्जवता इति तस्मादुत्तरवेदिम्पूर्वामग्नेर्व्याधारयन्ति
वारैवृत॑ः ह्यस्यै शम्य॑या परि मिमीते (३४)

मात्रैवास्यै साऽथो युक्तेनैव युक्तमव रुन्धे वित्तायनी
मेऽसीत्याह वित्ता ह्येनानावत्तित्तायनी मेऽसीत्याह तित्तान्
ह्येनानावदवतान्मा नाथितमित्याह नाथितान् ह्येनानावदवतान्मा
व्यथितमित्याह व्यथितान् ह्येनानावद्विदेरग्निर्नभो नाम (३५)

अग्ने अङ्गिर इति त्रिर्हरति य एवैषु लोकेष्वग्नयस्तानेवाव
रुन्धे तूष्णीं चतुर्थं हरत्यनिरुक्तमेवाव रुन्धे सि॒॒हीरसि
महिषीरसीत्याह सि॒॒हीरह्येषा रूपं कृत्वोभयानन्तरापक्रम्यातिष्ठदुरु
प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथतामित्याह यजमानमेव प्रजया पशुभिः
प्रथयति ध्रुवा (३६)

असीति स॒ हन्ति धृत्यै देवेभ्यः शुन्धस्व देवेभ्यः
शुम्भस्वेत्यव चोक्षति प्र च किरति शुद्धा इन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः
पुरस्तात्पात्वित्याह दिग्भ्य एवेनां प्रोक्षति देवाश्चेदुत्तरवेदिरुपाववर्तीति
वि जयामहा इत्यसुरा वज्रमुद्यत्य देवानभ्यायन्त तानिन्द्रघोषो

अ॒का॒म॒य॒न्त॒ प॒शून् वि॒न्दे॒म॒ही॒ति॒ तेऽजु॒ह॒वुः सि॒ः॒ही॒र॒सि॒
रा॒य॒स्पोष॒व॒निः स्वा॒हे॒ति॒ ते प॒शून् वि॒न्द॒न्त॒ ते प॒शून् वि॒त्त्वाऽ
का॒म॒य॒न्त॒ प्र॒ति॒ष्ठां वि॒न्दे॒म॒ही॒ति॒ तेऽजु॒ह॒वुः सि॒ः॒ही॒र॒स्यादि॒त्य॒व॒निः
स्वा॒हे॒ति॒ त इ॒मा॒म॒प्र॒ति॒ष्ठा॒म॒वि॒न्द॒न्त॒ त इ॒मा॒म॒प्र॒ति॒ष्ठां वि॒त्त्वाका॒म॒य॒न्त॒
दे॒व॒ता आ॒शिष॒ उपे॒या॒मे॒ति॒ तेऽजु॒ह॒वुः सि॒ः॒ही॒र॒स्या व॒ह
दे॒वा॒न्दे॒व॒य॒ते (४०)

यजमानाय स्वाहेति ते देवता आशिष उपायन्पञ्च कृत्वो
व्याघारयति पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तौ यज्ञो यज्ञमेवाव रुन्धेऽक्षण्या
व्याघारयति तस्मादक्षण्या पशवोऽङ्गानि प्र हरन्ति प्रतिष्ठित्यै
भूतेभ्यस्त्वेति सुचमुद्रुह्णाति य एव देवा भूतास्तेषान्तद्वाङ्गधेयन्तानेव
तेन प्रीणाति पौतुद्रवान्परिधीन्परि दधात्येषाम् (४१)

लोकानां विधृत्या अग्नेस्त्रयो ज्यायांसो भ्रातर आसन्ते
देवेभ्यो हव्यं वहन्तः प्रामीयन्त सौऽग्निरविभेदित्थं वाव स्य
आर्तिमारिष्यतीति स निलायत स यां वनस्पतिष्ववसन्ताम्पूतुद्रौ
यामोषधीषु तां सुगन्धितेजने यां पशुषु ताम्पेत्वस्यान्तरा शृङ्गे
तं देवताः प्रैषमैच्छन्तमन्वविन्दन्तमब्रुवन् (४२)

उप न आ वर्तस्व हव्यं नो वहेति सौऽब्रवीद्वरं वृणै यदेव
गृहीतस्याहुतस्य बहिःपरिधि स्कन्दात्तन्मे भ्रातृणां भाङ्गधेयमसदिति
तस्माद्यद् गृहीतस्याहुतस्य बहिःपरिधि स्कन्दति तेषान्तद्वाङ्गधेयं
तानेव तेन प्रीणाति सौऽमन्यतास्थन्वन्तो मे पूर्वे भ्रातरः
प्रामैषतास्थानि शातया इति स यानि (४३)

अस्थान्यशातयत तत्पूतुद्रभवद्यन्मांसमुपमृतं तद्गुल्गुलु
यदेतान्त्सम्भारान्त्सम्भरत्यग्निमेव तत्सम्भरत्यग्नेः पुरीषमसीत्याहाग्नेर
यत्सम्भारा अथो खल्वाहुरेते वावैनं ते भ्रातरः परि शेरे यत्पौतुद्रवाः
परिधय इति॥ (४४)

बद्धमव॑ स्यति वरुणपा॒शादे॒वैन॑ मुञ्चति॒ प्र णे॑नेक्ति॒ मेध्ये॑ ए॒वैन॑
करोति॒ सावि॒त्रिय॒र्चा हु॒त्वा ह॑वि॒र्धाने॒ प्र वर्त॑यति॒ सवि॒तृप्र॑सूत
ए॒वैन॑ प्र वर्तयति॒ वरु॑णो॒ वा ए॒ष दु॒र्वागु॑भयतो॒ बद्धो॑ यदक्षः॒ स
यदु॒त्सर्ज॑ेद्यज॑मानस्य गृ॒हान॒भ्युत्स॑र्ज॑त्सुवाग्दे॒व दुर्या॑ꣳ आ वदे॒त्याह॑
गृ॒हा वै दुर्याः॑ शान्त्यै॒ पत्नी॑ (४५)

उपा॑नक्ति॒ पत्नी॒ हि सर्व॑स्य मि॒त्रमि॑त्र॒त्वाय॒ यद्वै पत्नी॑
य॒ज्ञस्य॑ क॒रोति॑ मिथु॒नं तदथो॒ पत्न्या॑ ए॒वैष य॒ज्ञस्या॑न्वार॒म्भो-
ऽन॑वच्छि॒त्यै वर्त्मना॑ वा अ॒न्वित्य॑ य॒ज्ञꣳ रक्षा॑ꣳसि जिघा॑ꣳसन्ति
वैष्ण॒वीभ्या॑मृ॒ग्भ्यां वर्त्मनो॑र्जुहोति॒ यज्ञो॑ वै विष्णु॑र्य॒ज्ञादे॒व रक्षा॑ꣳस्यपं
हन्ति॒ यदध्व॑र्युर॒नग्ना॑वाहु॒तिञ्जु॒ह्याद॒न्योऽध्व॑र्युः स्या॒द्रक्षा॑ꣳसि य॒ज्ञꣳ
ह॑न्युः (४६)

हि॒र॑ण्यमुपा॒स्य जु॒होत्य॑ग्नि॒वत्ये॒व जु॒होति॒ नान्यो॑ऽध्व॒र्युर्भव॑ति॒
न य॒ज्ञꣳ रक्षा॑ꣳसि घ्नन्ति॒ प्राची॒ प्रेत॑मध्व॒रं क॒ल्पय॑न्ती॒ इत्या॑ह
सुव॒र्गमे॒वैन॑ लो॒कं ग॑मयत्यत्र॒ रमे॑थां॒ वर्ष्म॑न्पृथि॒व्या इत्या॑ह॒ वर्ष्म॑
ह्येतत्पृ॑थि॒व्या यद्वै॒वय॑जन॒ꣳ शिरो॑ वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॒ यद्वि॒धानं॑ न्दिवो
वा॑ विष्णवु॒त वा॑ पृथि॒व्याः (४७)

इत्या॒शीर्ष॑दय॒र्चा दक्षि॑णस्य॒ हवि॑र्धानस्य॒ मेथी॑ नि ह॑न्ति
शी॒र्षत॑ ए॒व य॒ज्ञस्य॒ यज॑मान आ॒शिषो॑ऽव॒ रुन्धे॑ द॒ण्डो वा
औ॒पर॑स्तृ॒तीयस्य॒ हवि॑र्धानस्य॒ वष॑ट्कारेणाक्ष॑मच्छि॒नद्य॑त्तृ॒तीयं॑

छुदिरहविर्धानयोरुदाह्रियते तृतीयस्य हविर्धानस्यावरुद्धौ शिरो वा
 एतद्यज्ञस्य यद्धविर्धानं विष्णो रराटमसि विष्णोः पृष्ठमसीत्याह
 तस्मादेतावद्धा शिरो विष्यूतं विष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवमसीत्याह
 वैष्णवः हि देवतया हविर्धानं यम्प्रथमं ग्रन्थिं ग्रन्थीयाद्यत्तं न
 विस्रः सयेदमेहेनाध्वर्युः प्र मीयेत् तस्मात्स विस्रस्यः॥ (४८)

पत्नीं हन्युर्वा पृथिव्या विष्यूतं विष्णोः पट्विंशतिश्च॥ [९]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्यग्निमा दत्ते प्रसूत्या
 अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याहाश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्तां पूष्णो
 हस्ताभ्यामित्याह यत्यै वज्रं इव वा एषा यदग्निरग्निरसि
 नारिरसीत्याह शान्त्यै काण्डेकाण्डे वै क्रियमाणे यज्ञः रक्षांसि
 जिघांसन्ति परिलिखितः रक्षः परिलिखिता अरातय इत्याह
 रक्षसामपहत्यै (४९)

इदमहः रक्षसो ग्रीवा अपि कृन्तामि योऽस्मान्द्वेष्टि यं
 च वयं द्विष्म इत्याह द्वौ वाव पुरुषौ यं चैव द्वेष्टि यश्चैनं
 द्वेष्टि तयोरेवानन्तरायं ग्रीवाः कृन्तति दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा
 पृथिव्यै त्वेत्याहैभ्य एवैनाल्लोकेभ्यः प्रोक्षति परस्ताद्वर्चां प्रोक्षति
 तस्मात् (५०)

परस्ताद्वर्चांमनुष्या ऊर्जमुप जीवन्ति क्रूरमिव वा
 एतत्करोति यत्खनन्त्यपोऽव नयति शान्त्यै यवमतीरवं नयत्यूर्ग्वै

यव ऊर्गुदुम्बर ऊर्जैवोर्जः समर्धयति यजमानेन सम्मितौदुम्बरी
भवति यावानेव यजमानस्तावतीमेवास्मिन्नूर्जं दधाति पितृणां
सदनमसीति बरुहिरव स्तृणाति पितृदेवत्यम् (५१)

ह्येतद्यन्निखातं यद्वरुहिरनवस्तीर्य मिनुयात्पितृदेवत्यां
निखाता स्याद्वरुहिरवस्तीर्य मिनोत्यस्यामेवैनोमिनोत्यथो
स्वारुहमेवैनोङ्करोत्युदिवः स्तभानान्तरिक्षं पृणेत्याहैषां लोकानां
विधृत्यै द्युतानस्त्वा मारुतो मिनोत्वित्याह द्युतानो ह स्म वै
मारुतो देवानामौदुम्बरीमिनोति तेनैव (५२)

एनामिनोति ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिमित्याह यथायजुरेवैतद्
घृतेन द्यावापृथिवी आ पृणेत्यामित्यौदुम्बर्या जुहोति द्यावापृथिवी
एव रसेनानक्त्यान्तमन्ववस्त्रावयत्यान्तमेव यजमानं तेजसा-
ऽनक्त्यैन्द्रमसीति छदिरधि नि दधात्यैन्द्रः हि देवतया सदा
विश्वजनस्य छायेत्याह विश्वजनस्य ह्येषा छाया यथ्सदो
नवच्छदि (५३)

तेजस्कामस्य मिनुयात्रिवृता स्तोमेन सम्मितन्तेजस्त्रिवृत्तेजस्व्येव
भवत्येकादशछदीन्द्रियकामस्यैकादशाक्षरा त्रिष्टुगिन्द्रियं
त्रिष्टुगिन्द्रियाव्येव भवति पञ्चदशछदि भ्रातृव्यवतः पञ्चदशो
वज्रो भ्रातृव्याभिभूत्यै सप्तदशछदि प्रजाकामस्य सप्तदशः प्रजा-
पतिः प्रजापतेरात्या एकविंशतिछदि प्रतिष्ठाकामस्यैकविंशः

स्तोमानां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्या उदरं वै सद ऊर्गुदुम्बरो मध्यत
औदुम्बरीम्मिनोति मध्यत एव प्रजानामूर्जं दधाति तस्मात् (५४)

मध्यत ऊर्जा भुञ्जते यजमानलोके वै दक्षिणानि
छुदीःषि भ्रातृव्यलोक उत्तराणि दक्षिणान्युत्तराणि करोति
यजमानमेवायंजमानादुत्तरं करोति तस्माद्यजमानोऽयंजमानादुत्तरो-
ऽन्तर्वर्तान्करोति व्यावृत्त्यै तस्मादरण्यं प्रजा उप जीवन्ति परि
त्वा गिर्वणो गिर इत्याह यथायजुरेवैतदिन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य
ध्रुवमसीत्याहैन्द्रः हि देवतया सदो यम्प्रथमं ग्रन्थिं ग्रन्थीयाद्यत्तं
न विस्रः सयेदमेहेनाध्वर्युः प्र मीयेत तस्मात्स विस्रस्यः॥ (५)

अपंहत्यै तस्मात्पितृदेवत्यन्तेनैव नवच्छदि तस्मात्सदः पञ्चदश च॥ [१०]

शिरो वा एतद्यज्ञस्य यद्धविर्धानं प्राणा उपरवा हविर्धानं
खायन्ते तस्माच्छीर्षन्प्राणा अधस्तात्खायन्ते तस्मादधस्ताच्छीर्षः
प्राणा रक्षोहणो वलगुहणो वैष्णवान्खनामीत्याह वैष्णवा
हि देवतयोपरवा असुरा वै निर्यन्तो देवानां प्राणेषु
वलगात्र्यंखनन्तान्बाहुमात्रेऽन्विन्दन्तस्माद्बाहुमात्राः खायन्त
इदमहं तं वलगमुद्वपामि (५६)

यं नः समानो यमसमानो निचखानेत्याह द्वौ वाव
पुरुषौ यश्चैव समानो यश्चासमानो यमेवास्मै तौ वलगं
निखनन्तस्तमेवोद्वपति सं तृणति तस्मात्सन्तृण्णा अन्तरतः प्राणा
न सम्भिनति तस्मादसम्भिन्नाः प्राणा अपोऽव नयति तस्मादार्द्रा

अन्तरतः प्राणा यवमतीरव नयति (५७)

ऊर्ग्वै यवः प्राणा उपरवाः प्राणेष्वेवोर्जं दधाति ब्रह्मरिव
स्तृणाति तस्माँल्लोमशा अन्तरतः प्राणा आज्येन व्याघारयति तेजो
वा आज्यं प्राणा उपरवाः प्राणेष्वेव तेजो दधाति हनू वा एते
यज्ञस्य यदधिषवणे न सं तृणत्यसन्तृण्णे हि हनू अथो खलु
दीर्घसोमे सन्तृद्ये धृत्यै शिरो वा एतद्यज्ञस्य यद्धविर्धानम् (५८)

प्राणा उपरवा हनू अधिषवणे जिह्वा चर्म ग्रावाणो दन्ता
मुखमाहवनीयो नासिकोत्तरवेदिरुदरः सदा यदा खलु वै जिह्वया
दध्वधि खादत्यथ मुखं गच्छति यदा मुखं गच्छत्यथोदरं गच्छति
तस्माँद्धविर्धाने चर्मन्नाधि ग्रावभिरभिषुत्याहवनीये हुत्वा प्रत्यञ्चः
परेत्य सदासि भक्षयन्ति यो वै विराजो यज्ञमुखे दोहं वेदं दुह
एवैनामियं वै विराट्स्यै त्वक्कर्मोधोऽधिषवणे स्तना उपरवा ग्रावाणो
वत्सा ऋत्विजो दुहन्ति सोमः पयो य एवं वेदं दुह एवैनाम् (५९)

वृषामि यवमतीरव नयति हविर्धानमेव त्रयोविंशतिश्च॥ [११]

चात्वालाध्मुवर्गाय यद्वैसर्जनानि वैष्णव्यर्चा पृथिव्यै साध्या इषे त्वेत्यग्निना पर्यग्नि पशोः पशुमालभ्य
मेदसा सुचावेकादश॥ [१२] चात्वालाद्देवानुपैति मुञ्चति प्रह्वियमाणाय पर्यग्नि पशुमालभ्य चतुष्पादो
द्विपष्टिः॥६२॥ चात्वालात्पशुं दधाति॥

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

चात्वा॑ला॒द्धि॒ष्णि॒या॒नु॒पं॑ व॒पति॑ यो॒निर्वै॑ य॒ज्ञस्य॑ चात्वा॑लं य॒ज्ञस्य॑
स॒यो॒नि॒त्वा॒यं दे॒वा वै॑ य॒ज्ञं प॒रा॒ज॒यन्त॑ तमा॒ग्नी॑ध्रा॒त्पुन॑रपा॒ज॒यन्ने॒तद्वै॑
य॒ज्ञस्या॑प॒राजि॑तं यदा॒ग्नी॑ध्रं यदा॒ग्नी॑ध्रा॒द्धि॒ष्णि॒या॒न् वि॒हर॑ति यदे॒व
य॒ज्ञस्या॑प॒राजि॑तं तत॑ ए॒वैनं॑ पुन॑स्तनुते प॒रा॒जि॒त्ये॒व खलु॑ वा ए॒ते
य॑न्ति॒ ये ब॑हि॒ष्प॒वमा॑न॒ः सर्प॑न्ति बहि॒ष्प॒वमा॑ने स्तुते (१)

आ॒हा॒ग्नी॑द॒ग्नीन् वि॑ ह॒र ब॒र्हिः स्तृ॑णाहि पुरो॒डाशा॑ः अ॒लं
कुर्वि॑ति य॒ज्ञमे॒वाप॑जित्य पुन॑स्तन्वा॒ना य॒न्त्यङ्गा॑रैर्द्वे स॒वने॑ वि
ह॑रति श॒लाका॑भिस्तृतीयः सशु॒क्र॒त्वा॒याथो॑ सम्भ॑रत्ये॒वैन॑द्धि॒ष्णि॒या
वा अ॒मुष्मि॑ल्लो॒के सोम॑म॒रक्ष॑न्तेभ्योऽधि॒ सोम॑मा॒ह॒रन्तम॑न्व॒वाय॑न्तं
पर्य॑विशन् य ए॒वं वेद॑ वि॒न्दते॑ (२)

परि॒वे॒ष्टार॑न्ते सोम॑पी॒थेन॑ व्यार्थ्यन्त॒ ते दे॒वेषु॑ सोम॑पी॒थमै॑च्छन्त॒
तां दे॒वा अ॒ब्रुव॑न्द्वा॒नाम॑नी कुरु॒ध्वमथ॑ प्र वा॒प्स्यथ॑ न
वेत्य॒ग्नयो॑ वा अथ॒ धि॒ष्णि॒यास्तस्मा॑द्दि॒नामा॑ ब्राह्म॒णोऽर्धु॑कस्तेषां ये
नेदि॑ष्ठम्पर्य॒विश॑न्ते सोम॑पी॒थं प्राप्नु॑वन्नाह॒वनी॑यं आ॒ग्नी॒धीयो॑ हो॒त्रीयो॑
मा॒र्जा॒लीय॑स्तस्मा॒त्तेषु॑ जुह्वत्यति॒हाय॑ वर्ष॑द्गरोति॒ वि हि॑ (३)

ए॒ते सोम॑पी॒थेना॑र्ध्यन्त दे॒वा वै याः प्राची॑राहु॒तीर॑जुहव॒र्ये

पुरस्तादसुरा आसन्ताऽस्ताभिः प्राणुदन्त याः प्रतीचीर्ये
 पश्चादसुरा आसन्ताऽस्ताभिरपानुदन्त प्राचीरन्या आहुतयो हूयन्ते
 प्रत्यङ्मुखासीनो धिष्णिष्यान्व्याघारयति पश्चाच्चैव पुरस्ताच्च यजमानो
 भ्रातृव्याम्न्र णुदते तस्मात्परांचीः प्रजाः प्र वीयन्ते प्रतीचीः (४)

जायन्ते प्राणा वा एते यद्धिष्णिष्या यदध्वर्युः प्रत्यङ्मिष्णिष्यानतिसर्पे
 कर्षेत्प्रमायुकः स्यान्नाभिर्वा एषा यज्ञस्य यद्धोतोर्ध्वः खलु वै
 नाभ्यै प्राणोऽवाङ्मनो यदध्वर्युः प्रत्यङ्मोतारमतिसर्पेदपाने
 प्राणं दध्यात् प्रमायुकः स्यान्नाध्वर्युरुप गायेद्वाग्वीर्यो वा
 अध्वर्युर्यदध्वर्युरुपगायैदुद्गात्रे (५)

वाचः सम्प्र यच्छेदुपदासुकास्य वाखस्याद्ब्रह्मवादिनो वदन्ति
 नासऽस्थिते सोमोऽध्वर्युः प्रत्यङ्खसदोऽतीयादथ कथा दाक्षिणानि
 होतुमेति यामो हि स तेषां कस्मा अहं देवा यामं वायामं वानु
 ज्ञास्यन्तीत्युत्तरेणाग्नीध्रं परीत्य जुहोति दाक्षिणानि न प्राणान्त्सं
 कर्षति न्यन्ये धिष्णिष्या उप्यन्ते नान्ये यान्निवपति तेन तान्प्रीणाति
 यान्न निवपति यदनुदिशति तेन तान्॥ (६)

स्तुते विन्दते हि वीयन्ते प्रतीचीरुद्गात्र उप्यन्ते चतुर्दश च॥ [१]

सुवर्गाय वा एतानि लोकाय हूयन्ते यद्वैसर्जनानि
 द्वाभ्यां गार्हपत्ये जुहोति द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्या
 आग्नीध्रे जुहोत्यन्तरिक्ष एवा क्रमत आहवनीये जुहोति

सुवर्गमेवैनं लोकं गमयति देवान् वै सुवर्गं लोकं यतो
रक्षाऽस्यजिघांसन्ते सोमेन राज्ञा रक्षाऽस्यपहत्यासुमात्मानं
कृत्वा सुवर्गं लोकमायत्रक्षंसामनुपलाभायात्तः सोमो भवत्यर्थः (७)

वैसर्जनानि जुहोति रक्षंसामपहत्यै त्वं सोम तनूकृद्ध्य
इत्याह तनूकृद्ध्येष द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्य इत्याहान्यकृतानि हि
रक्षाऽस्युरु यन्तासि वरूथमित्याहोरु णस्कृधीति वावैतदाह
जुषाणो अमुराज्यस्य वेत्वित्याहासुमेव यजमानं कृत्वा सुवर्गं
लोकं गमयति रक्षंसामनुपलाभाया सोमं ददते (८)

आ ग्राव्ण आ वायव्यान्या द्रोणकलशमुत्पत्नीमा
नयन्त्यन्वनांसि प्र वर्तयन्ति यावदेवास्यास्ति तेन सह सुवर्गं
लोकमेति नयंवत्यर्चाग्रीध्रे जुहोति सुवर्गस्य लोकस्याभिनीत्यै
ग्राव्णो वायव्यानि द्रोणकलशमाग्रीध्र उप वासयति वि ह्येनं
तैर्गृह्णते यथ्सहोपवासयेदपुवायेत सौम्यर्चा प्र पादयति स्वयां (९)

एवैनं देवतया प्र पादयत्यदित्याः सदोऽस्यदित्याः सद आ
सीदेत्याह यथायजुरेवैतद्यजमानो वा एतस्य पुरा गोप्ता भवत्येष
वो देव सवितुः सोम इत्याह सवितृप्रसूत एवैनं देवताभ्यः सम्प्र
यच्छत्येतत्त्वं सोम देवो देवानुपांगा इत्याह देवो ह्येष सन् (१०)

देवानुपैतीदमहम्मनुष्यो मनुष्यानित्याह मनुष्यो ३ ह्येष
सम्मनुष्यानुपैति यदेतद्यजुर्न ब्रूयादप्रजा अपशुर्यजमानः स्याथ्सह

प्रजया सह रायस्पोषेणेत्याह प्रजयैव पशुभिः सहेमं लोकमुपावर्तते
नमो देवेभ्य इत्याह नमस्कारो हि देवानां स्वधा पितृभ्य इत्याह
स्वधाकारो हि (११)

पितृणामिदमहं निर्वरुणस्य पाशादित्याह वरुणपाशादेव
निर्मुच्यतेऽग्रे व्रतपत आत्मनः पूर्वा तनूरादेयेत्याहुः को हि तद्वेद
यद्वसीयान्ध्रस्वे वशे भूते पुनर्वा ददाति न वेति ग्रावाणो वै सोमस्य
राज्ञो मलिमुसेना य एवं विद्वान्ग्राव्ण आग्नीध्र उपवासयति
नैनम्मलिमुसेना विन्दति॥ (१२)

अथ ददते स्वया सन्ध्वधाकारो हि विन्दति॥ [२]

वैष्णव्यर्चा हुत्वा यूपमच्छेति वैष्णवो वै देवतया यूपः
स्वयैवैनं देवतयाच्छेत्यन्यानगां नान्यानुपांगमित्याहाति
ह्यन्यानेति नान्यानुपैत्यर्वाक्त्वा परैरविदम्परोऽवरैरित्याहार्वाग्येनं
परैर्विन्दति परोवरैस्तं त्वा जुषे (१३)

वैष्णवं देवयज्याया इत्याह देवयज्यायै ह्येनं जुषते देवस्त्वा
सविता मध्वान्क्तित्याह तेजसैवैनमनत्तयोषधे त्रायस्वैनं स्वधिते
मैनं हिंसीरित्याह वज्रो वै स्वधितिः शान्त्यै स्वधितेर्वृक्षस्य
बिभ्यतः प्रथमेन शकलेन सह तेजः परा पतति यः प्रथमः शकलः
परापतेत्तमप्या हरैश्चसतेजसम् (१४)

एवैनमा हरतीमे वै लोका यूपोत्प्रयतो बिभ्यति दिवमग्रेण

मा लेखीरन्तरिक्षमध्यै न मा हिंसीरित्याहैभ्य एवैनं लोकेभ्यः
 शमयति वनस्पते शतबल्शो वि रोहेत्याब्रश्चने जुहोति
 तस्मादाब्रश्चनाद्दृक्षाणां भूयांस उत्तिष्ठन्ति सहस्रबल्शा वि वयं
 रुहेमेत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्तेऽनक्षसङ्गम् (१५)

वृश्चेद्यदक्षसङ्गं वृश्चेदधर्षं यजमानस्य प्रमायुकं
 स्याद्यं कामयेताप्रतिष्ठितः स्यादित्यारोहं तस्मै वृश्चेदेष वै
 वनस्पतीनामप्रतिष्ठितोऽप्रतिष्ठित एव भवति यं कामयेतापशुः
 स्यादित्यपूर्णं तस्मै शुष्काग्रं वृश्चेदेष वै वनस्पतीनामपशव्यो-
 ऽपशुरेव भवति यं कामयेत पशुमान्स्यादिति बहुपूर्णं तस्मै
 बहुशाखं वृश्चेदेष वै (१६)

वनस्पतीनामपशव्यः पशुमानेव भवति प्रतिष्ठितं वृश्चेत्प्रतिष्ठाकाम
 वै वनस्पतीनां प्रतिष्ठितो यः स मे भूम्यै स्वाद्योने रूढः प्रत्येव
 तिष्ठति यः प्रत्यङ्मुपनतस्तं वृश्चेत्स हि मेधमभ्युपनतः पञ्चारलिं
 तस्मै वृश्चेद्यं कामयेतोपै नमुत्तरो यज्ञो नमेदिति पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः
 पाङ्क्तौ यज्ञ उपै नमुत्तरो यज्ञः (१७)

नमति षडरलिं प्रतिष्ठाकामस्य षड्वा ऋतवं ऋतुष्वेव प्रति
 तिष्ठति सप्तारलिं पशुकामस्य सप्तपदा शक्करी पशवः शक्करी
 पशूनेवाव रुन्धे नवारलिं तेजस्कामस्य त्रिवृता स्तोमेन सम्मितं
 तेजस्त्रिवृत्तेजस्यैव भवत्येकादशारलिमिन्द्रियकामस्यैकादशाक्षरा
 त्रिष्टुगिन्द्रियं त्रिष्टुगिन्द्रियाव्यैव भवति पञ्चदशारलिम्भ्रातृव्यवतः

पञ्चदशो वज्रो भ्रातृव्याभिभूत्यै सप्तदशारत्निं प्रजाकामस्य सप्तदशः
 प्रजापतिः प्रजापतेरास्या एकविंशत्यरत्निं प्रतिष्ठाकामस्यैक-
 विंशः स्तोमानां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्या अष्टाश्रिर्भवत्यष्टाक्षरा गायत्री
 तेजो गायत्री गायत्री यज्ञमुखं तेजसैव गायत्रिया यज्ञमुखेन
 सम्मितः॥ (१८)

जुषे सतेजसमनक्षसङ्गं बहुशाखं वृक्षेदेप वै यज्ञ उपैनमुत्तरो यज्ञ आस्या एकान्नविंशतिश्च॥ [३]

पृथिव्यै त्वान्तरिक्षाय त्वा दिवे त्वेत्याहैभ्य एवैनं लोकेभ्यः
 प्रोक्षति परांश्च प्रोक्षति पराडिव हि सुवर्गो लोकः क्रूरमिव वा
 एतत्करोति यत्खनन्त्यपोव नयति शान्त्यै यवमतीरव नयत्यूर्ग्वै यवो
 यजमानेन यूपः सम्मितो यावानेव यजमानस्तावतीमेवास्मिन्नूर्जं
 दधाति (१९)

पितृणां सदनमसीति बर्हिरव स्तृणाति पितृदेवत्य १५
 ह्येतद्यन्निखातं यद्वर्हिरनवस्तीर्य मिनुयात्पितृदेवत्यो निखातः
 स्याद्वर्हिरवस्तीर्य मिनोत्यस्यामेवैनंमिनोति यूपशकुलमवांस्यति
 सतेजसमेवैनंमिनोति देवस्त्वा सविता मध्वान्कित्याह
 तेजसैवैनमनक्ति सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्य इति चषालं प्रति (२०)

मुञ्चति तस्माच्छीर्षत ओषधयः फलं गृह्णन्त्यनक्ति
 तेजो वा आज्यं यजमानेनाग्निष्ठाश्रिः सम्मिता यदग्निष्ठा-
 मश्रिमनक्ति यजमानमेव तेजसान्त्यान्तमनक्त्यान्तमेव यजमानं

तेज॑सान॒क्ति॒ सर्व॑तः॒ परि॑ मृ॒श॒त्यप॑रि॒वर्ग॑मे॒वास्मि॑न्तेजो॑ दधा॒त्युद्वि॑वः
स्त॒भाना॑न्तरि॒क्षं पृ॑णेत्या॒हैषां॑ लो॒कानां॑ वि॒धृत्यै॑ वैष्ण॒व्यर्चा॑ (२१)

क॒ल्पय॑ति॒ वैष्ण॒वो वै दे॒वत॑या॒ यूपः॑ स्वयै॒वैनं॑ दे॒वत॑या कल्पयति॒
द्वाभ्यां॑ कल्पयति॒ द्वि॒पाद्यज॑मानः॒ प्रति॑ष्ठित्यै॒ यं का॒मये॑त॒ तेज॑सैनं
दे॒वता॑भिरिन्द्रि॒येण॒ व्य॑र्धये॒यमित्य॑ग्नि॒ष्ठां तस्या॑श्रि॒माह॑व॒नीया॑दित्थं
वेत्थं॑ वाति॒ नाव॑ये॒त्तेज॑सै॒वैनं॑ दे॒वता॑भिरिन्द्रि॒येण॒ व्य॑र्धयति॒ यं
का॒मये॑त॒ तेज॑सैनं दे॒वता॑भिरिन्द्रि॒येण॒ सम॑र्धये॒यमिति॑ (२२)

अ॒ग्नि॒ष्ठां तस्या॑श्रि॒माह॑व॒नीये॑न॒ सम्मि॑नुया॒त्तेज॑सै॒वैनं॑
दे॒वता॑भिरिन्द्रि॒येण॒ सम॑र्धयति॒ ब्रह्म॑वनिं॒ त्वा क्षत्र॑वनि॒मित्या॑ह
यथा॒यजु॑रे॒वैतत्प॑रि॒ व्य॑यत्यू॒र्ग्वै र॑श॒ना यज॑मानेन॒ यूपः॑ सम्मि॑तो
यज॑मानमे॒वोर्जा॑ सम॑र्धयति॒ नाभि॑द॒घ्ने परि॑ व्य॑यति॒ नाभि॑द॒घ्न
ए॒वास्मा॑ ऊ॒र्जं दधा॑ति॒ तस्मा॑न्नाभि॑द॒घ्न ऊ॒र्जा भु॑ञ्जते॒ यं
का॒मये॑तो॒र्जेन॑म् (२३)

व्य॑र्धये॒यमित्यू॒र्ध्वा वा॒ तस्या॑वा॒चीं वा॒वोहे॑दूर्जे॒वैनं॑ व्य॑र्धयति॒ यदि॑
का॒मये॑त॒ वर॑ष्पुकः॒ पु॒र्जन्यः॑ स्या॒दित्य॑वा॒चीम॑वोहे॒द्वृष्टि॑मे॒व नि य॑च्छति॒
यदि॑ का॒मये॑ता॒वर॑ष्पुकः॒ स्या॒दित्यू॒र्ध्वा मु॒दूहे॑द्वृष्टि॑मे॒वोद्य॑च्छति॒ पितॄ॑णां
नि॒खा॑त॒म्मनु॑ष्या॒णामूर्ध्वं॑ नि॒खा॑ता॒दा र॑श॒नाया॑ ओष॑धीना॒ रश॑ना
वि॒श्वेषा॑म् (२४)

दे॒वाना॑मूर्ध्वं॒ र॑श॒नाया॑ आ च॒षाला॑दिन्द्र॒स्य च॒षाल॑ः

साध्यानामतिरिक्तः५ स वा एष सर्वदेवत्यो यद्वूपो यद्वूपम्मिनोति
 सर्वा एव देवताः प्रीणाति यज्ञेन वै देवाः सुवर्गं लोकमायन्ते-
 ऽमन्यन्त मनुष्या नोऽन्वाभविष्यन्तीति ते यूपेन योपयित्वा सुवर्गं
 लोकमायन्तमृषयो यूपेनैवानु प्राजानन्तद्वूपस्य यूपत्वम् (२५)

यद्वूपम्मिनोति सुवर्गस्य लोकस्य प्रज्ञात्यै पुरस्तान्मिनोति
 पुरस्ताद्धि यज्ञस्य प्रज्ञायतेऽप्रज्ञातः५ हि तद्यदतिपन्न आहुरिदं
 कार्यमासीदिति साध्या वै देवा यज्ञमत्यमन्यन्त तान् यज्ञो
 नास्पृशत्तान् यद्यज्ञस्यातिरिक्तमासीत्तदस्पृशदतिरिक्तं वा
 एतद्यज्ञस्य यदग्नावग्निम्मथित्वा प्रहरत्यतिरिक्तमेतत् (२६)

यूपस्य यदूर्ध्वं चषालात्तेषां तद्भागधेयं तानेव तेन प्रीणाति
 देवा वै सः स्थिते सोमे प्र सुचोहरन्प्र यूपं तेऽमन्यन्त यज्ञवेशसं
 वा इदं कुर्म इति ते प्रस्तरः५ सुचान्निष्क्रयणमपश्यन्स्वरुं
 यूपस्य सः स्थिते सोमे प्र प्रस्तरः५ हरति जुहोति
 स्वरुमयज्ञवेशसाय॥ (२७)

द्धाति प्रत्युचा समर्धयेयमित्यूजैर्न विश्वेषां यूपत्वमतिरिक्तमेतद्विचत्वारिः५ शब्दः॥ [४]

साध्या वै देवा अस्मिँल्लोक आसन्नान्यत्किञ्चन मिषतै-
 ऽग्निमेवाग्रये मेधायालभन्त न ह्यन्यदालभ्यमविन्दन्ततो वा इमाः
 प्रजाः प्राजायन्त यदग्नावग्निम्मथित्वा प्रहरति प्रजानां प्रजननाय
 रुद्रो वा एष यदग्निर्यजमानः पशुर्यत्पशुमालभ्याग्निम्मथेद्रुद्राय

यजमानम् (२८)

अपि दध्यात्प्रमायुकः स्यादथो खल्वाहुरग्निः सर्वा देवता
हविरेतद्यत्पशुरिति यत्पशुमालभ्याग्निम्मन्थति हव्यायैवासन्नाय
सर्वा देवता जनयत्युपाकृत्यैव मन्थ्यस्तन्नेवालब्धं नेवानालब्धमग्नेर्जनि
वृषणौ स्थ इत्याह वृषणौ (२९)

ह्येतावुर्वश्यस्यायुरसीत्याह मिथुनत्वाय घृतेनाक्ते वृषणं
दधाथामित्याह वृषणं ह्येते दधाते ये अग्निङ्गायत्रं छन्दोऽनु
प्र जायस्वेत्याह छन्दोभिरेवैनं प्र जनयत्यग्नये मन्थ्यमानायानु
ब्रूहीत्याह सावित्रीमृचमन्वाह सवितृप्रसूत एवैनंम्मन्थति जातायानु
ब्रूहि (३०)

प्रह्रियमाणायानु ब्रूहीत्याह काण्डेकाण्ड एवैनं क्रियमाणे
समर्धयति गायत्रीः सर्वा अन्वाह गायत्रछन्दा वा अग्निः स्वेनैवैनं
छन्दसा समर्धयत्यग्निः पुरा भवत्यग्निम्मथित्वा प्र हरति तौ
सम्भवन्तौ यजमानमभि सम्भवतो भवतं नः समनसावित्याह
शान्त्यै प्रहृत्य जुहोति जातायैवास्मा अन्नमपि दधात्याज्येन
जुहोत्येतद्वा अग्नेः प्रियं धाम यदाज्यं प्रियेणैवैनं धाम्ना समर्धयत्यथो
तेजसा॥ (३१)

यजमानमाह वृषणौ जातायानुब्रूह्यप्यष्टादश च॥ [५]

इषे त्वेति बरहिरा दत्त इच्छत इव ह्येष यो यजत

उपवीरसीत्याहोप ह्येनानाकरोत्युपो देवान्दैवीर्विशः प्रागुरित्याह
दैवीरुह्येता विशः सतीर्देवानुपयन्ति वहीरुशिज इत्याहर्त्विजो वै
वह्य उशिजस्तस्मादेवमाह बृहस्पते धारया वसूनीति (३२)

आह ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मै पशूनव रुन्धे हव्या
ते स्वदन्तामित्याह स्वदयत्येवैनान्देवं त्वष्टर्वसु रण्वेत्याह त्वष्टा वै
पशूनां मिथुनानां रूपकृद्रूपमेव पशुषु दधाति रेवती रमध्वमित्याह
पशवो वै रेवतीः पशूनेवास्मै रमयति देवस्य त्वा सवितुः प्रसव
इति (३३)

रशनामा दत्ते प्रसूत्या अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याहाश्विनौ हि
देवानामध्वर्यू आस्तां पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्या ऋतस्य त्वा
देवहविः पाशेना रभ इत्याह सत्यं वा ऋतः सत्येनैवैनमृतेना
रभतेऽक्षण्या परि हरति वध्यः हि प्रत्यश्च प्रतिमुञ्चन्ति व्यावृत्त्यै
धर्षा मानुषानिति नि युनक्ति धृत्या अद्ध्यः (३४)

त्वौषधीभ्यः प्रोक्षामीत्याहाद्ध्यो ह्येष ओषधीभ्यः सम्भवति
यत्पशुरपाम्पेरुरसीत्याहैष ह्यपाम्पाता यो मेधायारभ्यते स्वात्तं
चिथ्सदेवः हव्यमापो देवीः स्वदतैनमित्याह स्वदयत्येवैनमुपरिष्ठात्रो
करोति पाययत्यन्तरत एवैनम्मेध्यं करोत्यधस्तादुपोक्षति सर्वत
एवैनम्मेध्यं करोति॥ (३५)

अग्निना वै होत्रा देवा असुरानभ्यंभवन्नग्रये समिध्यमानायानु
 ब्रूहीत्याहु भ्रातृव्याभिभूत्यै सप्तदश सामिधेनीरन्वाहु सप्तदशः
 प्रजापतिः प्रजापतेरात्यै सप्तदशान्वाहु द्वादश मासाः पञ्चर्तवः स
 संवत्सरः संवत्सरं प्रजा अनु प्र जायन्ते प्रजानां प्रजननाय देवा वै
 सामिधेनीरनूच्य यज्ञं नान्वपश्यन्त्स प्रजापतिस्तूष्णीमाधारम् (३६)

आधारयत्ततो वै देवा यज्ञमन्वपश्यन् यत्तूष्णीमाधारमाधारयति
 यज्ञस्यानुख्यात्या असुरेषु वै यज्ञ आसीत्त देवास्तूष्णीं होमेनावृज्जत
 यत्तूष्णीमाधारमाधारयति भ्रातृव्यस्यैव तद्यज्ञं वृद्धे परिधीन्त्सम्मांष्टि
 पुनात्येवैनात्रिस्त्रिः सम्मांष्टि त्र्यावृद्धि यज्ञोऽथो रक्षंसामपहत्यै
 द्वादश सम्पद्यन्ते द्वादश (३७)

मासाः संवत्सरः संवत्सरमेव प्रीणात्यथो संवत्सरमेवास्मा
 उप दधाति सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै शिरो वा एतद्यज्ञस्य
 यदाधारोऽग्निः सर्वा देवता यदाधारमाधारयति शीर्षत एव यज्ञस्य
 यजमानः सर्वा देवता अव रुन्धे शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदाधार
 आत्मा पशुराधारमाधार्य पशुं समनक्त्यात्मन्नेव यज्ञस्य (३८)

शिरः प्रति दधाति सं ते प्राणो वायुना गच्छतामित्याहु
 वायुदेवत्यो वै प्राणो वायावेवास्य प्राणं जुहोति सं यजत्रैरङ्गानि
 सं यज्ञपतिराशिषेत्याहु यज्ञपतिमेवास्याशिषं गमयति विश्वरूपो
 वै त्वाष्ट्र उपरिष्ठात्पशुमभ्यवमीत्तस्मादुपरिष्ठात्पशोर्नाव द्यन्ति

यदुपरिष्ठात्पशुः समनक्ति मेध्यमेव (३९)

ए॒नं क॒रोत्यृ॒त्विजो॑ वृणीते छन्दा॑स्येव वृणीते स॒प्त वृणीते
स॒प्त ग्रा॒म्याः प॒शवः॑ स॒प्तार॒ण्याः स॒प्त छन्दा॑स्युभयस्यावरुद्ध्या
एका॑दश प्रया॒जान् य॑जति दश॒ वै प॒शोः प्रा॒णा आ॒त्मैका॑दशो
यावा॑नेव प॒शुस्त॒म्प्र य॑जति व॒पामेकः॑ परि॑ शय आ॒त्मैवात्मा॑नं
परि॑ शये वज्रो॒ वै स्व॒धिति॑र्वज्रो॒ यूप॒शक॒लो घृ॒तं खलु॑ वै दे॒वा
वज्रं॑ कृत्वा सोम॑मघ्नन्धृतेना॒क्तौ प॒शं त्रा॑येथा॒मित्या॑ह वज्रे॑णै॒वैनं॑ वशं
कृत्वा ल॑भते॥ (४०)

आधारम्पद्यन्ते द्वादशात्मन्नेव यज्ञस्य मेध्यमेव खलु वा अष्टादश च॥ [७]

पर्य॑ग्नि करोति सर्व॑हुतमे॒वैनं॑ करोत्यस्क॑न्दायास्क॑न्नः॒ हि
तद्य॑द्धुतस्य॒ स्कन्द॑ति॒ त्रिः पर्य॑ग्नि करोति त्र्या॑वृद्धि य॒ज्ञो-
ऽथो॑ रक्ष॑साम॒पंह॒त्यै ब्र॒ह्मवा॑दिनो॑ वदन्त्यन्वा॒रभ्यः॑ प॒शू (३)
नान्वा॒रभ्या॑ (३) इति॑ मृत्यवे॒ वा ए॒ष नी॑यते यत्प॒शुस्तं॑ यदन्वा॒रभेत॑
प्र॒मायु॑को यज॑मानः स्या॒दथो॑ खल्वा॒हुः सुव॑र्गाय॒ वा ए॒ष लो॒काय॑
नीयते॒ यत् (४१)

प॒शुरि॒ति य॒न्नान्वा॒रभेत॑ सुव॑र्गाल्लो॒काद्य॑ज॑मानो हीयेत
वपा॒श्रप॑णीभ्यामन्वा॒रभते॑ तन्नेवा॒न्वा॒रभ्यं॑ नेवान॑न्वा॒रभ्य॑मुप॒ प्रेष्य॑
होत॑रह॒व्या दे॒वेभ्य॑ इत्या॑हेषि॒तः हि कर्म॑ क्रियते रेव॑तीर्य॒ज्ञप॑तिं
प्रि॒यधा॑ वि॒शते॑त्या॒ह यथा॑य॒जुरे॒वैतद॑ग्निना॑ पु॒रस्ता॑देति॒ रक्ष॑साम॒पंह॒त्यै

पृथिव्याः सम्पृचः पाहीति बरुहिः (४२)

उपास्यत्यस्कन्दायास्कन्त्रः हि तद्यद्वरुहिषि स्कन्दत्यथो
बरुहिषदमेवैनं करोति पराडा वर्ततेऽध्वर्युः पशोः संज्ञप्यमानात्पशुभ्य
एव तन्नि हुत आत्मनो नोत्रस्काय गच्छति श्रियं प्र पशूनां प्रोति
य एवं वेद पश्चाल्लोका वा एषा प्राच्युदानीयते यत्पत्नी नमस्त
आतानेत्याहादित्यस्य वै रश्मयः (४३)

आतानास्तेभ्य एव नमस्करोत्यनुर्वा प्रेहीत्याह भ्रातृव्यो
वा अर्वा भ्रातृव्यापनुत्त्यै घृतस्य कुल्यामनु सह प्रजया सह
रायस्पोषेणेत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्त आपो देवीः शुद्धायुव
इत्याह यथायजुरेवैतत्॥ (४४)

लोकाय नीयते यद्वरुही रश्मयः सप्तत्रिंशच्च॥ [८]

पशोर्वा आलब्धस्य प्राणाञ्छुगृच्छति वाक्त आ प्यायतां
प्राणस्त आ प्यायतामित्याह प्राणेभ्य एवास्य शुचः शमयति
सा प्राणेभ्योऽधि पृथिवीः शुक्ल विंशति शमहोभ्यामिति नि
नयत्यहोरात्राभ्यामेव पृथिव्यै शुचः शमयत्योषधे त्रायस्वेनः
स्वधिते मेनः हिः सीरित्याह वज्रो वै स्वधितिः (४५)

शान्त्यै पार्श्वत आच्छति मध्यतो हि मनुष्या आच्छन्ति
तिरश्चीनमा च्छत्यनूचीनः हि मनुष्या आच्छन्ति व्यावृत्त्यै
रक्षसाम्भागोऽसीति स्थविमतो बरुहिरक्तापास्यत्यस्त्रैव रक्षाः सि

निरवदयत इदमहं रक्षोऽधमं तमो नयामि योऽस्मान्द्वेष्टि यं च
वयं द्विष्म इत्याह द्वौ वाव पुरुषौ यं चैव (४६)

द्वेष्टि यश्चैनं द्वेष्टि तावुभावधमं तमो नयतीषे त्वेति
वपामुत्खिदतीच्छत इव ह्येष यो यजते यदुपतृन्धाद्रुद्रोऽस्य
पशून्धातुकः स्याद्यन्नोपतृन्धादयता स्यादन्ययोपतृणत्यन्यया न
धृत्यै घृतेन द्यावापृथिवी प्रोर्ण्वाथामित्याह द्यावापृथिवी एव
रसेनानुक्त्यर्छिन्नः (४७)

रायः सुवीर इत्याह यथायजुरेवैतत्कूरमिव वा एतत्करोति
यद्वपामुत्खिदत्युर्वन्तरिक्षमन्विहीत्याह शान्त्यै प्र वा एषो-
ऽस्माल्लोकाच्चवते यः पशुम्मृत्यवै नीयमानमन्वारभते वपाश्रपणी
पुनरन्वारभतेऽस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठत्यग्निना पुरस्तादेति
रक्षसामपहत्या अथो देवता एव हव्येन (४८)

अन्वेति नान्तममङ्गारमतिं हरेद्यदन्तममङ्गारमतिहरेद्देवता
अतिं मन्येत वायो वीहिं स्तोकानामित्याह तस्माद्विभक्ताः स्तोका
अवं पद्यन्तेऽग्रं वा एतत्पशूनां यद्वपाग्रमोषधीनां बरुहिरग्रेणैवाग्रं
समर्धयत्यथो ओषधीष्वेव पशून्प्रतिष्ठापयति स्वाहाकृतीभ्यः
प्रेष्येत्याह (४९)

यज्ञस्य समिष्ट्यै प्राणापानौ वा एतौ पशूनां यत्पृषदाज्यमात्मा
वपा पृषदाज्यमभिघार्य वपामभि घारयत्यात्मन्नेव पशूनाम्प्राणापानौ

दधाति स्वाहोर्ध्वनभसम्मरुतं गच्छतमित्याहोर्ध्वनभा ह स्म वै
मारुतो देवानां वपाश्रपणी प्रहरति तेनैवैने प्र हरति विषूची प्र
हरति तस्माद्विष्वञ्चौ प्राणापानौ॥ (५०)

स्वधितिश्चेवाच्छिन्नो हव्येनेप्येत्याहु पद्वत्वारिंशच्च॥ [९]

पशुमालभ्य पुरोडाशं निर्वपति समेधमेवैनमा लभते वपयां
प्रचर्य पुरोडाशेन प्र चरत्यूर्ग्वै पुरोडाश ऊर्जमेव पशूनाम्मध्यतो
दधात्यथो पशोरेव छिद्रमपि दधाति पृषदाज्यस्योपहत्य त्रिः
पृच्छति शृतं हवीः (३) शमितुरिति त्रिषत्या हि देवा योऽशृतं
शृतमाहु स एनसा प्राणापानौ वा एतौ पशूनाम् (५१)

यत्पृषदाज्यम्पशोः खलु वा आलब्धस्य हृदयमात्माभि
समेति यत्पृषदाज्येन हृदयमभिघारयत्यात्मन्नेव पशूनाम्प्राणापानौ
दधाति पशुना वै देवाः सुवर्गं लोकमायन्तेऽमन्यन्त मनुष्या
नोऽन्वाभविष्यन्तीति तस्य शिरश्छित्त्वा मेधं प्राक्षारयन्त्स
प्रक्षौऽभवत्तत्प्रक्षस्यं प्रक्षत्वं यत्प्रक्षशाखोत्तरबर्हिर्भवति
समेधस्यैव (५२)

पशोरवं द्यति पशुं वै ह्रियमाणं रक्षांस्यनु सचन्तेऽन्तरा
यूपं चाहवनीयं च हरति रक्षसामपहत्यै पशोर्वा आलब्धस्य मनोऽप
क्रामति मनोतायै हविषोऽवदीयमानस्यानु ब्रूहीत्याहु मन एवास्याव
रुन्ध एकादशावदानान्यव द्यति दश वै पशोः प्राणा आत्मैकादशो

यावानेव पशुस्तस्याव (५३)

द्यति हृदयस्याग्रेऽव द्यत्यथ जिह्वाया अथ वक्षसो यद्वै हृदयेनाभिगच्छति तज्जिह्वाया वदति यज्जिह्वाया वदति तदुरसोऽधि निर्वदत्येतद्वै पशोर्यथापूर्वं यस्यैवमवदाय यथाकाममुत्तरेषामवद्यति यथापूर्वमेवास्य पशोरवत्तम्भवति मध्यतो गुदस्याव द्यति मध्यतो हि प्राण उत्तमस्याव द्यति (५४)

उत्तमो हि प्राणो यदीतरं यदीतरमुभयमेवाजामि जायमानो वै ब्राह्मणस्त्रिभिर्ऋणवा जायते ब्रह्मचर्येण र्षिभ्यो यज्ञेन देवेभ्यः प्रजया पितृभ्य एष वा अनृणो यः पुत्री यज्वा ब्रह्मचारिवासी तदवदानैरेवाव दयते तदवदानानामवदानत्वन्देवासुराः संयत्ता आसन्ते देवा अग्निमब्रुवन्त्वया वीरेणासुरानभि भवामेति (५)

सोऽब्रवीद्वरं वृणै पशोरुद्धारमुद्धरा इति स एतमुद्धारमुदहरत् दोः पूर्वार्धस्य गुदममध्यतः श्रोणि जघनार्धस्य ततो देवा अभवन्परासुरा यत्र्यङ्गाणाः समवद्यति भ्रातृव्याभिभूत्यै भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवत्यक्षण्याव द्यति तस्मादक्षण्या पशवोऽङ्गानि प्र हरन्ति प्रतिष्ठित्यै॥ (५६)

एतौ पशूनाः समेधस्यैव तस्यावोत्तमस्याव द्यतीति पञ्चचत्वारिंशच्च॥ [१०]

मेदसा स्रुचौ प्रोर्णोति मेदोरूपा वै पशवो रूपमेव पशुषु दधाति यूषन्नवधाय प्रोर्णोति रसो वा एष पशूनां यद्य रसमेव पशुषु दधाति

पा॒र्श्वेन॑ वसा॒होम॑म्प्र यौति॒ मध्यं॑ वा ए॒तत्प॑शूनां यत्पा॒र्श्वः रसं॑ ए॒ष
प॑शूनां यद्वसा॒ यत्पा॒र्श्वेन॑ वसा॒होम॑म्प्रयौति॒ मध्य॑त ए॒व प॑शूनां रसं॑
दधाति॒ घ्नन्ति॑ (५७)

वा ए॒तत्प॑शुं यत्सं॑ज्ञ॒पय॑न्त्यैन्द्रः खलु॒ वै दे॒वत॑या प्रा॒ण ऐन्द्रो॑-
ऽपान॑ ऐन्द्रः प्रा॒णो अङ्गे॑अङ्गे नि दै॒ध्यदि॒त्याह॑ प्राणापा॒नावे॒व प॒शुषु॑
दधाति॒ देवं त्वष्ट॑र्भूरि॑ ते स॒ रस॑मे॒त्वित्या॑ह त्वाष्ट्रा हि दे॒वत॑या प॒शवो॑
विषु॑रूपा यत्सल॑क्ष्माणो भव॒थेत्या॑ह विषु॑रूपा ह्येते सन्तः सल॑क्ष्माण
ए॒तर्हि॒ भव॑न्ति दे॒वत्रा॑ यन्तम् (५८)

अव॑से सखा॒योऽनु॑ त्वा मा॒ता पि॒तरो॑ मद॒न्त्वित्या॑हानु॒मतमे॒वैन॑म्मा
पि॒त्रा सु॑व॒र्गं लो॒कं ग॑मयत्यर्ध॒र्चं व॑सा॒होमं जु॑होत्यसौ वा अ॒र्ध॒र्च
इ॒यम॑र्ध॒र्च इ॒मे ए॒व र॑से॒नान॑क्ति दि॒शो जु॑होति दि॒श ए॒व
र॑से॒नान॑क्त्यथो दि॒ग्भ्य ए॒वोर्ज॑ र॒सम॑व॒ रुन्धे॑ प्राणापा॒नौ वा ए॒तौ
प॑शूनां यत्पृ॒षदा॒ज्यं वा॑नस्प॒त्याः खलु॑ (५९)

वै दे॒वत॑या प॒शवो॑ यत्पृ॒षदा॒ज्यस्यो॑प॒हत्या॑ह वन॒स्पत॑येऽनु॒
ब्रू॒हि वन॒स्पत॑ये प्रे॒ष्येति॑ प्राणापा॒नावे॒व प॒शुषु॑ दधात्य॒न्यस्या॑न्यस्य
सम॑व॒त्त र॑सम॒वद्य॑ति तस्मा॒न्नाना॑रूपाः प॒शवो॑ यू॒ष्णोप॑ सिञ्चति
र॒सो वा ए॒ष प॑शूनां यद्यू॒ रस॑मे॒व प॒शुषु॑ दधा॒तीडा॒मुप॑ ह्वयते प॒शवो॑
वा इडा॑ प॒शूने॒वोप॑ ह्वयते च॒तुर॑प॒ ह्वयते॑ (६०)

चतु॑ष्पादो हि प॒शवो॑ यं का॒मये॑ताप॒शुः स्या॒दित्य॑मे॒दस्कं॑ तस्मा॒

आ दध्यान्मेदोरूपा वै पशवो रूपेणैवैनं पशुभ्यो निर्भजत्यपशुरेव
 भवति यं कामयेत पशुमान्स्यादिति मेदस्वत्तस्मा आ
 दध्यान्मेदोरूपा वै पशवो रूपेणैवास्मै पशूनं रुन्धे पशुमानेव
 भवति प्रजापतिर्यज्ञमसृजत स आज्यम् (६१)

पुरस्तादसृजत पशुम्मध्यतः पृषदाज्यम्पश्चात्तस्मादाज्येन
 प्रयाजा इज्यन्ते पशुना मध्यतः पृषदाज्येनानूयाजास्तस्मादेतन्मिश्रमि
 पश्चात्सृष्टः ह्येकादशानूयाजान् यजति दश वै पशोः
 प्राणा आत्मैकादशो यावानेव पशुस्तमनु यजति घ्नन्ति वा
 एतत्पशुं यत्संज्ञयन्ति प्राणापानौ खलु वा एतौ पशूनां
 यत्पृषदाज्यं यत्पृषदाज्येनानूयाजान् यजति प्राणापानावेव पशुषु
 दधाति॥ (६२)

घ्नन्ति यन्तं खलु चतुरूपं ह्वयत आज्यं यत्पृषदाज्येन षट्॥ [११]

यज्ञेन ता उपयद्धिर्देवा वै यज्ञमाग्नीध्रे ब्रह्मवादिनः सत्वे देवस्य गावाणं प्राण उपोऽश्वग्रा देवा वा
 उपोऽशौ वाग्वै मित्रं यज्ञस्य बृहस्पतिर्देवा वा आग्रयणाग्रानेकादश॥ [१२] यज्ञेन लोके
 पशुमान्स्यात्सर्वान्मार्थ्यन्दिनं वाग्वा अरिक्तानि तत्प्रजा अभ्येकपश्चाशत्॥५१॥ यज्ञेन गौरभि निर्वर्तते॥

॥ चतुर्थः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

य॒ज्ञेन॑ वै प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत् ता उ॑पय॒ङ्गिरे॒वासृ॑जत्
यदु॑पय॒ज उ॑पय॒जति॑ प्र॒जा ए॒व तद्व॑ज॒मानः॑ सृजते जघ॑नार्धाद॒व
द्यति॑ जघ॑नार्धाद्धि प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते स्थवि॒मतो॒ऽव॑ द्यति॑ स्थवि॒मतो
हि प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्तेऽस॒म्भिन्द॑न्न॒व॑ द्यति॑ प्रा॒णाना॑मस॒म्भेदा॑य न
प॒र्याव॑र्तयति॒ यत्प॑र्याव॒र्तये॑दुदाव॒र्तः प्र॒जा ग्राह॑कः स्यात्समु॒द्रं ग॑च्छ
स्वाहे॒त्याह॑ रेतः (१)

ए॒व तद्व॑धात्य॒न्तरि॑क्षं गच्छ॒ स्वाहे॒त्याहान्तरि॑क्षे॒णैवास्मै॑ प्र॒जाः
प्र ज॑नयत्य॒न्तरि॑क्ष॒ऽह्यनु॑ प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते दे॒वः स॑वि॒तारं॑ गच्छ
स्वाहे॒त्याह॑ सवि॒तृप्र॑सूत ए॒वास्मै॑ प्र॒जाः प्र ज॑नयत्य॒होरा॒त्रे ग॑च्छ
स्वाहे॒त्याहा॑होरा॒त्राभ्या॑मे॒वास्मै॑ प्र॒जाः प्र ज॑नयत्य॒होरा॒त्रे ह्यनु॑ प्र॒जाः
प्र॒जाय॑न्ते मि॒त्रावरु॑णौ गच्छ॒ स्वाहा॑ (२)

इ॒त्याह॑ प्र॒जास्वे॒व प्रजा॑तासु प्रा॒णापा॑नौ द॑धाति॒ सोमं॑ गच्छ
स्वाहे॒त्याह॑ सौ॒म्या हि दे॒वता॑या प्र॒जा य॒ज्ञं ग॑च्छ॒ स्वाहे॒त्याह॑ प्र॒जा ए॒व
य॒ज्ञियाः॑ करोति॒ छन्दा॑सि गच्छ॒ स्वाहे॒त्याह॑ प॒शवो॑ वै छन्दा॑सि
प॒शून्वे॒वाव॑ रुन्धे द्यावा॑पृथि॒वी ग॑च्छ॒ स्वाहे॒त्याह॑ प्र॒जा ए॒व प्रजा॑ता
द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॑मुभ॒यतः॑ परि॑ गृह्णाति नभः (३)

दि॒व्यं ग॑च्छ॒ स्वाहे॒त्याह॑ प्र॒जाभ्य॑ ए॒व प्रजा॑ताभ्यो वृष्टिं॒ नि

यच्छत्यग्निं वैश्वानरं गच्छ स्वाहेत्याह प्रजा एव प्रजाता अस्यां
प्रतिष्ठापयति प्राणानां वा एषोऽव द्यति योऽव द्यति गुदस्य मनो मे
हार्दि यच्छेत्याह प्राणानेव यथास्थानमुप ह्वयते पशोर्वा आलब्धस्य
हृदयः शुगच्छति सा हृदयशूलम् (४)

अभि समेति यत्पृथिव्याः हृदयशूलमुद्वासयेत्पृथिवीः
शुचार्पयेद्यदप्स्वपः शुचार्पयेच्छुष्कस्य चार्द्रस्य च सन्धावुद्वासयत्युभयं
शान्त्यै यं द्विष्यात्तं ध्यायेच्छुचैवैनमर्पयति॥ (५)

रेतो मित्रावरुणौ गच्छ स्वाहा नभो हृदयशूलं द्वात्रिंशच्च॥ [१]

देवा वै यज्ञमाग्नीध्रे व्यभजन्त ततो यदत्यशिष्यत तदब्रुवन्वसंतु
नु न इदमिति तद्वसतीवरीणां वसतीवरित्वम् तस्मिन्प्रातर्न
समंशक्नुवन्तदप्सु प्रावेशयन्ता वसतीवरीरभवन्वसतीवरीर्गृह्णाति
यज्ञो वै वसतीवरीर्यज्ञमेवारभ्य गृहीत्वोप वसति यस्यागृहीता
अभि निम्रोचेदनारब्धोऽस्य यज्ञः स्यात् (६)

यज्ञं वि च्छिन्द्याज्योतिष्या वा गृहीयाद्धिरण्यं वावधाय
सशुक्राणामेव गृह्णाति यो वा ब्राह्मणो बहुयाजी तस्य
कुम्भ्यानां गृहीयात्स हि गृहीतवसतीवरीको वसतीवरीर्गृह्णाति
पशवो वै वसतीवरीः पशूनेवारभ्य गृहीत्वोप वसति यदन्वीपं
तिष्ठन्गृहीयान्निर्मागुका अस्मात्पशवः स्युः प्रतीपं तिष्ठन्गृह्णाति
प्रतिरुध्यैवास्मै पशून्गृह्णातीन्द्रः (७)

वृत्रमहन्त्सो ३ऽपो ३ऽभ्यग्मियत् तासां यन्मेध्यं यज्ञियं
 सदेवमासीत्तदत्यमुच्यत् ता वहन्तीरभवन्वहन्तीनां गृह्णाति या
 एव मेध्या यज्ञियाः सदेवा आपस्तासामेव गृह्णाति नान्तमा
 वहन्तीरतीयाद्यदन्तमा वहन्तीरतीयाद्यज्ञमतिं मन्येत न स्थावराणां
 गृह्णीयाद्वरुणगृहीता वै स्थावरा यथ्स्थावराणां गृह्णीयात् (८)

वरुणेनास्य यज्ञं ग्राहयेद्यद्वै दिवा भवत्यपो रात्रिः प्र
 विंशति तस्मात्ताम्रा आपो दिवा ददृश्रे यन्नक्तम्भवत्यपोऽहुः प्र
 विंशति तस्माच्चन्द्रा आपो नक्तं ददृश्रे छायायै चातपतश्च संधौ
 गृह्णात्यहोरात्रयोरेवास्मै वर्णं गृह्णाति हविष्मतीरिमा आप इत्याह
 हविष्कृतानामेव गृह्णाति हविष्माः अस्तु (९)

सूर्य इत्याह सशुक्राणामेव गृह्णात्यनुष्टुभां गृह्णाति वाग्वा
 अनुष्टुग्वाचैवैनाः सर्वया गृह्णाति चतुष्पदयर्चा गृह्णाति त्रिः सादयति
 सप्त सम्पद्यन्ते सप्तपदा शक्करी पशवः शक्करी पशूनेवाव रुन्धेऽस्मै
 वै लोकाय गार्हपत्य आ धीयतेऽमुष्मा आहवनीयो यद्गार्हपत्य
 उपसादयेदस्मिँल्लोके पशुमान्थस्याद्यदाहवनीयेऽमुष्मिन् (१०)

लोके पशुमान्थस्यादुभयोरुप सादयत्युभयोरेवैनं लोकयोः
 पशुमन्तं करोति सर्वतः परि हरति रक्षसामपहत्या
 इन्द्राग्नियोर्भागधेयीः स्थेत्याह यथायजुरेवैतदाग्नीध्र उप
 वासयत्येतद्वै यज्ञस्यापराजितं यदाग्नीध्रं यदेव यज्ञस्यापराजितं

तदेवैन॑ उ॒प॑ वासयति॒ यतः॑ खलु॒ वै य॒ज्ञस्य॑ वि॒त॑तस्य॒ न
क्रिय॑ते॒ तदनु॑ य॒ज्ञः रक्षा॑स्य॒व चर॑न्ति॒ यद्वह॑न्तीनां गृ॒ह्णाति॑
क्रिय॑माणमे॒व तद्य॒ज्ञस्य॑ शये॒ रक्ष॑साम॒नन्व॑वचाराय॒ न ह्ये॑ता
ई॒लय॑न्त्या॒ तृती॑यस॒वना॑त्परि॒ शरे॑ य॒ज्ञस्य॑ सन्त॑त्यै॥ (११)

स्यादिन्द्रो गृह्णीयादस्त्वमुष्मिन्क्रियते षड्विंशतिश्च॥ [२]

ब्र॒ह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति॒ स त्वा अ॑ध्व॒र्युः स्या॒द्यः सोम॑मुपाव॒हर॒न्सर्वा॑
दे॒वता॑भ्य॒ उपा॑व॒हरे॒दिति॑ हृ॒दे त्वे॒त्याह॑ म॒नुष्ये॑भ्य॒ ए॒वैतेन॑ करोति॒
मन॑से॒ त्वे॒त्याह॑ पि॒तृभ्य॑ ए॒वैतेन॑ करोति॒ दि॒वे त्वा॒ सूर्या॑य॒ त्वे॒त्याह॑
दे॒वेभ्य॑ ए॒वैतेन॑ करोत्ये॒ताव॑ती॒र्वे दे॒वता॑स्ताभ्य॒ ए॒वैन॑ र॒ सर्वा॑भ्य॒
उपा॑व॒हरति॑ पु॒रा वा॒चः (१२)

प्र॒व॒दि॒तोः प्रा॒तर॑नुवा॒कमु॑पाकरोति॒ याव॑त्ये॒व वा॒क्ताम॑व॒
रु॒न्ध्रेऽपोऽग्ने॑ऽभि॒व्याह॑रति॒ य॒ज्ञो वा॒ आपो॑ य॒ज्ञमे॒वाभि॑ वाचं॒ वि
सृ॑जति॒ सर्वा॑णि॒ छन्दा॑स्यन्वा॒ह प॒शवो॑ वै छन्दा॑सि॒ प॒शून्वा॑व॒
रु॒न्ध्रे गा॑यत्रि॒या तेज॑स्का॒मस्य॑ परि॒ दध्या॑त्रि॒ष्टुभे॑न्द्रि॒यका॑मस्य॒
जग॑त्या॒ प॒शुका॑मस्यानु॒ष्टुभा॑ प्रति॒ष्ठाका॑मस्य॒ प॒ङ्क्त्या॑ य॒ज्ञका॑मस्य॒
वि॒राजा॑न्न॒काम॑स्य॒ शृ॒णोत्व॑ग्निः स॒मिधा॑ ह॒वम् (१३)

म॒ इत्या॑ह सवि॒तृप्र॑सूत॒ ए॒व दे॒वता॑भ्यो नि॒वेद्या॑पोऽच्छै॒त्यप॑ इ॒ष्य
हो॒त॒रित्या॑हेषि॒तः हि क॑र्म॒ क्रिय॑ते॒ मैत्रा॑वरुणस्य॒ चम॑साध्व॒र्यवा॑
द्वे॒त्याह॑ मि॒त्रावरु॑णौ वा अ॒पां ने॒तारौ॑ ताभ्यामे॒वैन॑ा अ॒च्छेति॑

देवीरापो अपां नपादित्याहाहुत्यैवैनां निष्क्रीयं गृह्णात्यथो
हविष्कृतानामेवाभिघृतानां गृह्णाति (१४)

कार्षिर्सीत्याहु शमलमेवासामपं प्लावयति समुद्रस्य
वोक्षित्या उन्नय इत्याहु तस्मादद्यमानाः पीयमाना आपो न
क्षीयन्ते योनिर्वै यज्ञस्य चात्वालं यज्ञो वसतीवरीर्होतृचमसं
च मैत्रावरुणचमसं च सः स्पर्श्य वसतीवरीर्व्यानयति यज्ञस्य
सयोनित्वायाथो स्वादेवैना योनेः प्र जनयत्यध्वर्योऽवेरपा (३)
इत्याहोतेमनन्नमुरुतेमाः पश्येति वावैतदाहु यद्यग्निष्टोमो जुहोति
यद्युक्थ्यः परिधौ नि मार्षिं यद्यतिरात्रो यजुर्वदन्प्र पद्यते यज्ञक्रतूनां
व्यावृत्त्यै॥ (१५)

वाचो हवमभिघृतानां गृह्णात्युत पञ्चविंशतिश्च॥ ————— [३]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति ग्रावाणमा दत्ते प्रसूत्या
अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याहाश्विनौ हि देवानामध्वर्यु आस्तां पूष्णो
हस्ताभ्यामित्याहु यत्यै पशवो वै सोमो व्यान उपांशुसवनो
यदुपांशुसवनमभि मिमीते व्यानमेव पशुषु दधातीन्द्राय त्वेन्द्राय
त्वेति मिमीत इन्द्राय हि सोमं आह्रियते पञ्च कृत्वो यजुषा
मिमीते (१६)

पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तौ यज्ञो यज्ञमेवाव रुन्धे पञ्च
कृत्वस्तूष्णीन्दश सम्पद्यन्ते दशाक्षरा विराडन्न विराड्विराजैवान्नाद्यमव

रुन्धे श्वात्राः स्थं वृत्रतुर इत्याहैष वा अ॒पा॒ः सोमपी॒थो य
ए॒वं वेद॒ नाप्स्वार्ति॒माच्छति॒ यत्ते॑ सोम दि॒वि ज्योति॒रित्याहै॒भ्य
ए॒वैनम् (१७)

लो॒केभ्यः॒ सम्भ॑रति सोमो वै राजा दि॒शोऽभ्य॑ध्याय॒त्स दि॒शो-
ऽनु॒ प्रावि॑शत्प्रा॒गपा॒गुद॑ग॒धरा॒गित्या॑ह दि॒ग्भ्य ए॒वैन॒ः सम्भ॑रत्यथो
दि॒श ए॒वास्मा॒ अव॑ रुन्धेऽम्ब॒ नि ष्व॑रेत्याह॒ कामु॑का ए॒नः॒ स्त्रियो॑
भव॒न्ति य ए॒वं वेद॒ यत्ते॑ सो॒मादा॑भ्यं॒ नाम॒ जागृ॑वीति (१८)

आ॒हैष वै सोम॑स्य सोमपी॒थो य ए॒वं वेद॒ न
सौ॒म्यामा॑र्ति॒माच्छति॒ घ्नन्ति॒ वा ए॒तत्सो॑मं॒ यद॑भिषु॒ण्वन्त्य॒ः शून॑पं
गृह्णा॑ति॒ त्राय॑त ए॒वैनं॑ प्रा॒णा वा अ॒ः शवः॑ प॒शवः॑ सोमोऽ॒ः शून्मु॑न॒रपि॑
सृज॑ति प्रा॒णाने॒व प॒शुषु॑ दधाति॒ द्वौद्वा॑वपि॒ सृज॑ति॒ तस्मा॑द्द्वौद्वा॑
प्रा॒णाः॥ (१९)

यजु॑षा मिमीत ए॒नं जागृ॑वीति॒ चतु॑श्चत्वारि॒ः शच्च॥ [४]

प्रा॒णो वा ए॒ष यदु॑पा॒ः शु॒र्यदु॑पा॒ः श्व॑ग्रा॒ ग्रहा॑ गृह्यन्ते॑
प्रा॒णमे॒वानु॒ प्र य॑न्त्यरु॒णो ह॑ स्मा॒हौप॑वेशिः प्रा॒तःस॑व॒न ए॒वाहं॑
य॒ज्ञः स॑ऽस्था॒पयामि॑ तेन॒ ततः॑ स॑ऽस्थि॒तेन॑ च॒रामी॑त्यष्टौ
कृ॒त्वोऽग्ने॑ऽभि॒ षु॒णोत्य॑ष्टाक्षरा॒ गाय॑त्री॒ गाय॑त्र॒म्प्रा॑तःस॒व॒नं
प्रा॑तःस॒व॒नमे॒व तेना॑ऽऽप्रो॒त्येका॑दश॒ कृ॒त्वौ द्वि॑तीय॒मेका॑दशाक्षरा
त्रि॒ष्टुत्रै॑ष्टु॒भ॒म्मा॒र्ध्यदि॑नम् (२०)

सर्वन्माम्माध्यदिनमेव सर्वन् तेनाऽऽप्नोति द्वादश कृत्वंस्तृतीयं
 द्वादशाक्षरा जगती जागतं तृतीयसर्वन्नन्तृतीयसर्वन्नमेव
 तेनाऽऽप्नोत्येतां ह वाव स यज्ञस्य सऽस्थितिमुवाचास्कन्दायास्कन्त्र
 हि तद्यद्यज्ञस्य सऽस्थितस्य स्कन्दत्यथो खल्व्वाहुर्गायत्री वाव
 प्रातःसर्वने नातिवाद इत्यनतिवादुक एनम्भ्रातृव्यो भवति य एवं
 वेद तस्मादष्टावष्टौ (२१)

कृत्वोऽभिषुत्य ब्रह्मवादिनो वदन्ति पवित्रवन्तोऽन्ये ग्रहा
 गृह्यन्ते किम्पवित्र उपांशुरिति वाक्पवित्र इति ब्रूयात् वाचस्पतये
 पवस्व वाजिन्नित्याह वाचैवैनम्पवयति वृष्णो अंशुभ्यामित्याह
 वृष्णो ह्येतावंशू यौ सोमस्य गर्भस्तिपूत इत्याह गर्भस्तिना
 ह्येनम्पवयति देवो देवानां पवित्रमसीत्याह देवो ह्येषः (२२)

सं देवानां पवित्रं येषां भागोऽसि तेभ्यस्त्वेत्याह येषां
 ह्येष भागस्तेभ्य एनं गृह्णाति स्वां कृतोऽसीत्याह प्राणमेव
 स्वमकृत मधुमतीर्न इषस्कृधीत्याह सर्वमेवास्मा इदं स्वदयति
 विश्वेभ्यस्त्वेन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्य इत्याहोभयेष्वेव
 देवमनुष्येषु प्राणान्दधाति मनस्त्वा (२३)

अद्वित्याह मन एवाश्नुत उर्वन्तरिक्षमन्विहीत्याहान्तरिक्षदेवत्यो
 हि प्राणः स्वाहा त्वा सुभवः सूर्यायेत्याह प्राणा वै स्वभवसो
 देवास्तेष्वेव परोक्षं जुहोति देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्य इत्याहादित्यस्य

वै रश्मयो देवा मरीचिपास्तेषां तद्भागधेयन्तानेव तेन प्रीणाति
यदि कामयेत वरषुकः पर्जन्यः (२४)

स्यादिति नीचा हस्तेन नि मृज्याद्वृष्टिमेव नि यच्छति
यदि कामयेतावरषुकः स्यादित्युत्तानेन नि मृज्याद्वृष्टिमेवोद्यच्छति
यद्यभिचरेदमुं जह्यथ त्वा होष्यामीति ब्रूयादाहुतिमेवेन प्रेप्सन्
हन्ति यदि दूरे स्यादा तमितोस्तिष्ठेत्प्राणमेवास्यानुगत्य हन्ति
यद्यभिचरेदमुष्य (२५)

त्वा प्राणे सादयामीति सादयेदसन्नो वै प्राणः प्राणमेवास्य
सादयति षड्भिरशुभिः पवयति षड्वा ऋतव ऋतुभिरेवेनम्पवयति
त्रिः पवयति त्रय इमे लोका एभिरेवेन लोकैः पवयति ब्रह्मवादिनो
वदन्ति कस्मात्सत्यात्रयः पशूनां हस्तादाना इति यत्रिरुपांशु
हस्तेन विगृह्णाति तस्मात्रयः पशूनां हस्तादानाः पुरुषो हस्ती
मर्कटः॥ (२६)

मार्थ्यन्दिनमष्टावष्टावेष मनस्त्वा पर्जन्योऽमुष्य पुरुषो द्वे च॥ [५]

देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा उपांशौ
यज्ञं सः स्थाप्यमपश्यन्तमुपांशौ समस्थापयन्तेऽसुरा
वज्रमुद्यत्य देवानभ्यायन्त ते देवा बिभ्यन्त इन्द्रमुपाधावन्तानिन्द्रो-
ऽन्तर्यामेणान्तरधत्त तदन्तर्यामस्यान्तर्यामत्वम् यदन्तर्यामो गृह्यते
भ्रातृव्यानेव तद्यजमानोऽन्तर्धत्तेऽन्तस्ते (२७)

दधामि द्यावापृथिवी अन्तरुर्वन्तरिक्षमित्याहैभिरेव
 लोकैर्यजमानो भ्रातृव्यानन्तर्धत्ते ते देवा अमन्यन्तेन्द्रो वा
 इदमभूद्यद्वयं स्म इति तैऽब्रुवन्मघवन्ननु न आ भजेति सजोषां
 देवैरवरैः परैश्चेत्यब्रवीद्ये चैव देवाः परे ये चावरे तानुभयान् (२८)

अन्वाभजत्सजोषां देवैरवरैः परैश्चेत्याह ये चैव देवाः
 परे य चावरे तानुभयानन्वाभजत्यन्तर्यामे मघवन्मादयस्वेत्याह
 यज्ञादेव यजमानं नान्तरैत्युपयामगृहीतोऽसीत्याहापानस्य
 धृत्यै यदुभावपवित्रौ गृह्येयांतां प्राणमपानोऽनु नृच्छेत्प्रमायुकः
 स्यात्पवित्रवानन्तर्यामो गृह्यते (२९)

प्राणापानयोर्विधृत्यै प्राणापानौ वा एतौ यदुपाश्चन्तर्यामौ
 व्यान उपाश्शुसवनो यं कामयेत प्रमायुकः स्यादित्यसंस्पृष्टौ
 तस्य सादयेद्व्यानेनैवास्यं प्राणापानौ वि च्छिनत्ति ताजकप्रमीयते
 यं कामयेत सर्वमायुरियादिति संस्पृष्टौ तस्य सादयेद्व्यानेनैवास्यं
 प्राणापानौ सं तेनोति सर्वमायुरेति॥ (३०)

त उभयान्गृह्यते चतुश्चत्वारिंशच्च॥ [६]

वाग्वा एषा यदैन्द्रवायवो यदैन्द्रवायवाग्रा ग्रहा गृह्यन्ते
 वाचमेवानु प्र यन्ति वायुं देवा अब्रुवन्सोमं राजानं
 हनामेति सौऽब्रवीद्वरं वृणो मदग्रा एव वो ग्रहा गृह्यान्ता इति
 तस्मादैन्द्रवायवाग्रा ग्रहा गृह्यन्ते तमघ्नन्सोऽपूयत् तं देवा

नोपाधृष्णुवन्ते वायुमब्रुवन्निमं नः स्वदय (३१)

इति सौऽब्रवीद्वरं वृणै मदेवत्यान्येव वः पात्राण्युच्यान्ता
इति तस्मान्नानादेवत्यानि सन्ति वायव्यान्युच्यन्ते तमेभ्यो
वायुरेवास्वदयत्तस्माद्यत्पूरयति तत्प्रवाते वि षजन्ति वायुरहि तस्य
पवयिता स्वदयिता तस्य विग्रहणं नाविन्दन्त्साऽदितिरब्रवीद्वरं
वृणा अथ मया वि गृहीध्वम्मदेवत्या एव वः सोमाः (३२)

सुत्रा अंसन्नित्युपयामगृहीतोऽसीत्याहादितिदेवत्यास्तेन
यानि हि दारुमयाणि पात्राण्यस्यै तानि योनेः सम्भूतानि यानि
मृन्मयाणि साक्षात्तान्यस्यै तस्मादेवमाह वाग्वै पराच्यव्याकृतावदत्ते
देवा इन्द्रमब्रुवन्निमां नो वाचं व्याकुर्विति सौऽब्रवीद्वरं वृणै मह्यं
चैवैष वायवे च सह गृह्याता इति तस्मादैन्द्रवायवः सह
गृह्यते तामिन्द्रो मध्यतोऽवक्रम्य व्याकरोत्तस्मादियं व्याकृता
वागुद्यते तस्मात्सकृदिन्द्राय मध्यतो गृह्यते द्विर्वायवे द्वौ हि स
वराववृणीत॥ (३३)

स्वदय सोमाः सुहाष्टाविंशतिश्च॥ [७]

मित्रं देवा अब्रुवन्त्सोमं राजानं हनामेति सौऽब्रवीन्नाहं
सर्वस्य वा अहम्मित्रमस्मीति तमब्रुवन् हनामैवेति सौऽब्रवीद्वरं वृणै
पयसैव मे सोमं श्रीणन्निति तस्मान्मैत्रावरुणम्पयसा श्रीणन्ति
तस्मात्पशवोऽपाक्रामन् मित्रः सन्क्रूरमकरिति क्रूरमिव खलु वा
एषः (३४)

करोति यः सोमेन यजते तस्मात्पशवोऽपं क्रामन्ति
 यन्मैत्रावरुणम्पयसा श्रीणाति पशुभिरेव तन्मित्रं संमर्धयति
 पशुभिर्यजमानं पुरा खलु वावैवमित्रोऽवेदप मत्कूरं चक्रुषः पशवः
 क्रमिष्यन्तीति तस्मादेवमवृणीत वरुणं देवा अब्रुवन्त्वयाऽशभुवा
 सोमं राजानं हनामेति सोऽब्रवीद्वरं वृणे मह्यं च (३५)

एवैष मित्राय च सह गृह्याता इति तस्मान्मैत्रावरुणः
 सह गृह्यते तस्माद्राज्ञा राजानमशभुवा घ्नन्ति वैश्येन वैश्यं
 शूद्रेण शूद्रं वा इदं दिवा न नक्तमासीदव्यावृत्तन्ते देवा
 मित्रावरुणावब्रुवन्निदं नो वि वांसयतमिति तावंब्रूतां वरं वृणावहा
 एकं एवावत्पूर्वो ग्रहो ग्रहो गृह्याता इति तस्मादैन्द्रवायवः पूर्वो
 मैत्रावरुणाद्गृह्यते प्राणापानौ ह्येतौ यदुपाश्वन्तर्यामौ मित्रो-
 ऽहरजनयद्वरुणो रात्रिं ततो वा इदं व्यौच्छद्यन्मैत्रावरुणो गृह्यते
 व्युष्टौ॥ (३६)

एष चैन्द्रवायवो द्वाविंशतिश्च॥ [८]

यज्ञस्य शिरोऽच्छिद्यत ते देवा अश्विनावब्रुवन्मिषजौ वै स्थं
 इदं यज्ञस्य शिरः प्रति धत्तमिति तावंब्रूतां वरं वृणावहै ग्रह एव
 नावत्रापि गृह्यतामिति ताभ्यामेतमाश्विनमगृह्णन्ततो वै तौ यज्ञस्य
 शिरः प्रत्यधत्ताम् यदाश्विनो गृह्यते यज्ञस्य निष्कृत्यै तौ देवा
 अब्रुवन्नपूतौ वा इमौ मनुष्यचरौ (३७)

भिषजाविति तस्माद्ब्राह्मणेन भेषजं न कार्यमपूतो
 ह्ये ३ षोऽमेध्यो यो भिषक्तौ बहिष्पवमानेन पवयित्वा
 ताभ्यामेतमाश्विनमगृह्णन्तस्माद्बहिष्पवमाने स्तुत आश्विनो गृह्यते
 तस्मादेवं विदुषा बहिष्पवमान उपसद्यः पवित्रं वै बहिष्पवमान
 आत्मानमेव पवयते तयोस्त्रेधा भेषज्यं वि न्यदधुरग्नौ तृतीयमप्सु
 तृतीयम्ब्राह्मणे तृतीयन्तस्मादुदपात्रम् (३८)

उपनिधाय ब्राह्मणं दक्षिणतो निषाद्य भेषजं कुर्याद्यावदेव
 भेषजं तेन करोति समर्धुकमस्य कृतं भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति
 कस्मात्सत्यादेकपात्रा द्विदेवत्या गृह्यन्ते द्विपात्रा हूयन्त इति
 यदेकपात्रा गृह्यन्ते तस्मादेकोऽन्तरतः प्राणो द्विपात्रा हूयन्ते
 तस्माद्द्वौ द्वौ बहिष्ठाप्राणाः प्राणा वा एते यद्विदेवत्याः पशव इडा
 यदिडाम्पूर्वा द्विदेवत्येभ्य उपह्वयेत (३९)

पशुभिः प्राणानन्तर्दधीत प्रमायुकः स्याद्विदेवत्यान्भक्षयित्वेडामुप
 ह्वयते प्राणानेवात्मन्धित्वा पशूनुप ह्वयते वाग्वा ऐन्द्रवायवश्चक्षुर्मैत्रावरु
 श्रोत्रमाश्विनः पुरस्तादैन्द्रवायवम्भक्षयति तस्मात्पुरस्ताद्वाचा
 वदति पुरस्तान्मैत्रावरुणं तस्मात्पुरस्ताच्चक्षुषा पश्यति सर्वतः
 परिहारमाश्विनं तस्मात्सर्वतः श्रोत्रेण शृणोति प्राणा वा एते
 यद्विदेवत्याः (४०)

अरिक्तानि पात्राणि सादयति तस्मादरिक्ता अन्तरतः प्राणा

यत् खलु वै यज्ञस्य विततस्य न क्रियते तदनु यज्ञं रक्षास्यैव
 चरन्ति यदरिक्तानि पात्राणि सादयति क्रियमाणमेव तद्यज्ञस्य
 शये रक्षासामनन्ववचाराय दक्षिणस्य हविर्धानस्योत्तरस्यां वर्तन्यां
 सादयति वाच्यैव वाचं दधात्या तृतीयसवनात्परि शरे यज्ञस्य
 सन्तत्यै॥ (४१)

मनुष्यचरावुदपात्रमुपह्वयेत द्विदेवत्याः षट्त्वारिंशच्च॥ [९]

बृहस्पतिर्देवानां पुरोहित आसीच्छण्डामर्कावसुराणां
 ब्रह्मण्वन्तो देवा आसन्ब्रह्मण्वन्तोऽसुरास्ते ऽऽन्योन्यं नाशकृवन्नभिभवि-
 देवाः शण्डामर्कावुपामन्नयन्त तावंब्रूतां वरं वृणावहै ग्रहाविव
 नावत्रापि गृह्येतामिति ताभ्यामेतौ शुक्रामन्थिनावगृह्णन्ततौ देवा
 अभवन्परासुरा यस्यैवं विदुषः शुक्रामन्थिनौ गृह्येते भवत्यात्मना
 परां (४२)

अस्य भ्रातृव्यो भवति तौ देवा अपनुद्यात्मन इन्द्रायाजुहवुरपनुतौ
 शण्डामर्कौ सहामुनेति ब्रूयाद्यं द्विष्याद्यमेव द्वेष्टि तेनैनौ सहाप-
 नुदते स प्रथमः सङ्कृतिर्विश्वकर्मेत्येवैनावात्मन इन्द्रायाजुहवुरिन्द्रो
 ह्येतानि रूपाणि करिंक्रदचरदसौ वा आदित्यः शुक्रश्चन्द्रमा
 मन्थ्यपिगृह्य प्राञ्चौ निः (४३)

क्रामतस्तस्मात्प्राञ्चौ यन्तौ न पश्यन्ति प्रत्यश्चावावृत्य
 जुहुतस्तस्मात्प्रत्यश्चौ यन्तौ पश्यन्ति चक्षुषी वा एते

यज्ञस्य यच्छुक्रामन्थिनौ नासिकोत्तरवेदिरभितः परिक्रम्य
जुहुतस्तस्मादभितो नासिकां चक्षुषी तस्मान्नासिकया चक्षुषी
विधृते सर्वतः परि क्रामतो रक्षसामपहत्यै देवा वै याः
प्राचीराहुतीरजुहवुर्ये पुरस्तादसुरा आसन्ताः स्ताभिः प्र (४४)

अनुदन्त याः प्रतीचीर्ये पश्चादसुरा आसन्ताः स्ताभिरपानुदन्त
प्राचीरन्या आहुतयो हूयन्ते प्रत्यश्रौ शुक्रामन्थिनौ पश्चाच्चैव पुरस्ताच्च
यजमानो भ्रातृव्याम्प्र णुदते तस्मात्पराचीः प्रजाः प्र वीयन्ते
प्रतीचीर्जायन्ते शुक्रामन्थिनौ वा अनु प्रजाः प्र जायन्तेऽत्रीश्चाद्याश्च
सुवीराः प्रजाः प्रजनयन्परीहि शुक्रः शुक्रशोचिषा (४५)

सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन्परीहि मन्थी मन्थिशोचिषेत्याहेता
वै सुवीरा या अत्रीरेताः सुप्रजा या आद्या य एवं वेदात्र्यस्य
प्रजा जायते नाद्या प्रजापतेरक्ष्यश्वयत्तत्परापतत्तद्विकङ्कतं
प्राविशत्तद्विकङ्कते नारमत तद्यवं प्राविशत् तद्यवेऽरमत
तद्यवस्य (४६)

यवत्वं यद्वैकङ्कतम्मन्थिपात्रम्भवति सक्तुभिः श्रीणातिं
प्रजापतेरेव तच्चक्षुः सम्भरति ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्मात्सत्यान्मन्थिप
सदो नाश्नुत इत्यार्तपात्रं हीति ब्रूयाद्यदश्नुवीतान्धोऽध्वर्युः
स्यादार्तिमार्च्छेत्तस्मान्नाश्नुते ॥ (४७)

दे॒वा वै यद्य॒ज्ञेऽकु॑र्वत॒ तदसु॑रा अकुर्वत॒ ते दे॒वा
 आ॒ग्रय॑णा॒ग्रान् ग्र॑हान॒पश्य॑न्तान॒गृह्ण॑त॒ ततो॒ वै तेऽग्रं॑ पर्यायिन्
 यस्यै॒वं वि॒दुष॑ आ॒ग्रय॑णा॒ग्रा ग्र॑हा॒ गृह्य॑न्तेऽग्रमे॒व संमा॑नानां पर्येति
 रु॒ग्णव॑त्य॒र्चा भ्रातृ॑व्यवतो गृही॒याद्भ्रातृ॑व्यस्यै॒व रु॒क्ताग्र॑ संमा॒नानां॑
 पर्ये॑ति॒ ये दे॒वा दि॒व्येका॑दश॒ स्थेत्या॑ह (४८)

ए॒ताव॑ती॒र्वै दे॒वता॑स्ताभ्य॑ ए॒वैन॑ सर्वा॒भ्यो गृ॑हात्येष॒ ते
 योनि॑र्विश्वे॒भ्यस्त्वा दे॒वेभ्य॑ इत्या॒ह वैश्व॑दे॒वो ह्येष॑ दे॒वता॑या॒ वाग्वै
 दे॒वेभ्योऽपा॑क्रामद्य॒ज्ञायाति॑ष्ठमा॒ना ते दे॒वा वा॒च्यप॑क्रान्तायां
 तूष्णीं॑ ग्र॒हान॑गृह्णत॒ साऽम॑न्यत॒ वाग॑न्तर्यन्ति॒ वै मेति॑
 सा॒ग्रय॑णम्प्रत्यागच्छु॒त्तदा॑ग्रय॒णस्या॑ग्रय॒णत्वम्॑ (४९)

तस्मा॑दाग्रय॒णे वा॒ग्वि सृ॑ज्यते॒ यत्तूष्णी॑म्पूर्वे॒ ग्रहा॑ गृह्यन्ते॒ यथा॑
 थ्सा॒रीय॑ति म॒ आख॑ इय॑ति॒ नाप॑ रा॒थस्या॑मीत्यु॒पाव॑सृजत्ये॒वमे॒व
 तद॑ध्व॒र्युरा॑ग्रय॒णं गृ॑हीत्वा॒ यज्ञ॑मा॒रभ्य॑ वाचं॒ वि सृ॑जते॒ त्रिर्हि॑
 क॑रोत्युद्गा॒तृने॒व तद्वृ॑णीते॒ प्र॒जाप॑ति॒र्वा ए॒ष यदा॑ग्रय॒णो यदा॑ग्रय॒णं
 गृ॑हीत्वा॒ हि॑क॒रोति॑ प्र॒जाप॑तिरे॒व (५०)

तत्प्र॒जा अ॒भि जि॑घ्रति॒ तस्मा॑द्व॒थ्सं जा॒तं गौ॒रभि॑ जि॒घ्रत्या॒त्मा
 वा ए॒ष य॒ज्ञस्य॑ यदा॑ग्रय॒णः स॒वने॑स॒वने॒ऽभि गृ॑हात्या॒त्मन्ने॒व य॒ज्ञः
 सं त॑नोत्यु॒परि॑ष्ठा॒दा न॑यति॒ रेत॑ ए॒व तद्व॑धात्य॒धस्ता॑दु॒पं गृ॑हाति॒
 प्र ज॑नयत्ये॒व तद्व॑ह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति॒ कस्मा॑त्स॒त्याद्वा॑य॒त्री कनि॑ष्ठा॒

छन्दसा॑ स॒ती सर्वा॑णि॒ सर्व॑नानि वह॒तीत्ये॑ष वै गा॒यत्रि॑यै
व॒त्सो यदा॑ग्र॒यण॑स्तमे॒व तद॑भिनिवर्त॒ः सर्वा॑णि॒ सर्व॑नानि वहति
तस्मा॑द्व॒त्सम॒पाकृ॑तं गौर॒भि नि वर्त॑ते॥ (५१)

आ॒हाग्र॒यण॑त्वं प्र॒जाप॑तिरेवेति॒ वि॒श॒तिश्च॑॥ [११]

इन्द्रो॑ वृ॒त्राय॑युर्वै य॒ज्ञेन॑ सुव॒र्गायेन्द्रो॑ म॒रुद्भि॑रदि॒तिरन्तर्या॑मपा॒त्रेण॑ प्रा॒ण उ॑पा॒शुपा॑त्रेणेन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑हन्तस्य
ग्र॒हान् वै प्रा॒न्या॒न्येका॑दश॥ [१२] इन्द्रो॑ वृ॒त्राय॑ पुन॑र॒क्तुना॑ह मिथु॒नम्प॑शवो॒ नेष्टः॑
प॒र्वोमु॑पा॒श्वन्तर्या॑मयोद्विच॑त्वारि॒शत्॥४२॥ इन्द्रो॑ वृ॒त्राय॑ पा॒ङ्क्त॒वम्॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

इन्द्रो॑ वृ॒त्राय॑ वज्र॒मुद॑यच्छ॒त्स वृ॒त्रो वज्रा॑दुद्य॒ताद॑बिभे॒त्सोऽब्र॑वी॒न्मा मे॒ प्र हा॑रस्ति॒ वा इ॒दम्म॑यि॒ वी॒र्यं॑ तत्ते॒ प्र दा॑स्या॒मीति॑
तस्मा॑ उ॒क्थ्यं॑ प्राय॑च्छ॒त्तस्मै॑ द्वितीय॒मुद॑यच्छ॒त्सोऽब्र॑वी॒न्मा मे॒ प्र
हा॑रस्ति॒ वा इ॒दं म॑यि॒ वी॒र्यं॑ तत्ते॒ प्र दा॑स्या॒मीति॑ (१)

तस्मा॑ उ॒क्थ्यमे॒व प्राय॑च्छ॒त्तस्मै॑ तृतीय॒मुद॑यच्छ॒त्तं
विष्णु॑रन्व॒तिष्ठ॑त ज॒हीति॑ सोऽब्र॑वी॒न्मा मे॒ प्र हा॑रस्ति॒ वा
इ॒दम्म॑यि॒ वी॒र्यं॑ तत्ते॒ प्र दा॑स्या॒मीति॑ तस्मा॑ उ॒क्थ्यमे॒व प्राय॑च्छ॒त्तं
निर्मा॑यं भू॒तम॑हन् य॒ज्ञो हि॒ तस्य॑ मा॒यासी॒द्यदु॒क्थ्यो गृ॒ह्यत॑

इन्द्रियमेव (२)

तद्वीर्यं यजमानो भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते इन्द्राय त्वा बृहद्वते वयस्वत
इत्याहेन्द्राय हि स तम्प्रायच्छुत्तस्मै त्वा विष्णावे त्वेत्याह यदेव
विष्णुरन्वतिष्ठत जहीति तस्माद्विष्णुमन्वाभजति त्रिर्निर्गृह्णाति
त्रिर्हि स तं तस्मै प्रायच्छदेष ते योनिः पुनरहविरसीत्याह
पुनःपुनः (३)

ह्यस्मान्निर्गृह्णाति चक्षुर्वा एतद्यज्ञस्य यदुक्थ्यस्तस्मादुक्थ्यं
हुतं सोमा अन्वायन्ति तस्मादात्मा चक्षुरन्वेति तस्मादेकं
यन्तम्बहवोऽनु यन्ति तस्मादेको बहूनाम्भद्रो भवति
तस्मादेको बह्वीर्जाया विन्दते यदि कामयेताध्वर्युरात्मानं
यज्ञयशसेनार्पयेयमित्यन्तराहवनीयं च हविर्धानं च तिष्ठन्नव
नयेत् (४)

आत्मानमेव यज्ञयशसेनार्पयति यदि कामयेत् यजमानं
यज्ञयशसेनार्पयेयमित्यन्तरा सदोहविर्धाने तिष्ठन्नव नयेद्यजमानमेव
यज्ञयशसेनार्पयति यदि कामयेत सदस्यान् यज्ञयशसेनार्पयेयमिति
सदं आलभ्याव नयेत्सदस्यानेव यज्ञयशसेनार्पयति॥ (५)

इतीन्द्रियमेव पुनःपुनर्यज्ञयस्त्रिंशच्च॥ [१]

आयुर्वा एतद्यज्ञस्य यद्ध्रुव उत्तमो ग्रहाणां गृह्यते तस्मादायुः
प्राणानामुत्तममूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या इत्याह मूर्धानमेवैनं

समा॒नानां॑ करोति वै॒श्वान॒रमृ॒ताय॑ जा॒तम॒ग्निमि॒त्याह॑ वै॒श्वान॒रः
हि दे॒वत॒यायु॑रु॒भय॑तो॒वैश्वान॑रो गृह्यते तस्मा॑दु॒भय॑तः प्रा॒णा
अ॒धस्ता॑च्चो॒परि॑ष्टाच्चार्धि॒नोऽन्ये॑ ग्रहा॑ गृह्यन्तेऽर्धी॑ ध्रु॒वस्तस्मा॑त् (६)

अ॒र्ध्यवा॑ङ्गा॒णोऽन्ये॑षां प्रा॒णाना॑मु॒पोऽन्ये॑ ग्रहाः॑ सा॒द्यन्ते॑ऽनु॒पोसे॑
ध्रु॒वस्तस्मा॑द॒स्त्रान्याः॑ प्र॒जाः प्र॑ति॒तिष्ठ॑न्ति मा॒ः सेना॑न्या अ॒सुरा॑ वा
उ॒त्तर॑तः पृ॒थिवी॑म्प॒र्याचि॑कीर॒षन्तां॑ दे॒वा ध्रु॒वेणा॑द॒ः ह॒न्तद्ध्रु॒वस्य॑ ध्रु॒वत्वं
यद्ध्रु॒व उ॒त्तर॑तः सा॒द्यते॑ धृ॒त्या आ॒युर्वा ए॒तद्य॑ज्ञस्य॒ यद्ध्रु॒व आ॒त्मा होता॑
यद्धो॑तृचम॒से ध्रु॒वम॑व॒नय॑त्या॒त्मन्ने॒व य॑ज्ञस्य॑ (७)

आयु॑र्दधाति पु॒रस्ता॑दु॒क्थस्या॑व॒नीय॑ इत्या॑हुः पु॒रस्ता॑द्ध्यायु॑षो
भु॒ङ्क्ते म॑ध्य॒तोऽव॒नीय॑ इत्या॑हुर्म॒ध्यमे॒न ह्यायु॑षो भु॒ङ्क्ते उ॒त्तरा॑र्धेऽव॒नीय॑
इत्या॑हुरु॒त्तमे॒न ह्यायु॑षो भु॒ङ्क्ते वै॑श्वदे॒व्यामृ॒चि श॑स्यमा॒नाया॑मव॒नय॑ति
वैश्वदे॒व्यो वै प्र॒जाः प्र॒जास्वे॒वायु॑र्दधाति॥ (८)

ध्रु॒वस्तस्मा॑दे॒व य॑ज्ञस्यैका॒न्नच॑त्वारि॒ः श॒च॥ [२]

य॒ज्ञेन॑ वै दे॒वाः सु॑व॒र्गं लो॒कमा॑य॒न्तेऽम॑न्यन्त मनु॒ष्या
नोऽन्वा॑भविष्य॒न्तीति॑ ते सं॒वत्स॒रेण॑ योपयित्वा सु॑व॒र्गं
लो॒कमा॑य॒न्तमृ॑षय ऋ॒तुग्र॑हैरे॒वानु॑ प्राजा॑न॒न्यद॑तुग्रहा गृह्यन्ते
सु॒वर्ग॑स्य लो॒कस्य॑ प्र॒ज्ञा॒त्यै द्वा॑द॒श गृह्य॑न्ते द्वा॒द॒श मा॑साः सं॒वत्स॒रः
सं॒वत्स॒रस्य॑ प्र॒ज्ञा॒त्यै स॒ह प्र॑थ॒मौ गृ॑ह्येते स॒होत्त॑मौ तस्मा॒द्वौ द्वा॑वृ॒तू
उ॒भय॑तो॒मुख॑मृ॒तुपा॒त्रं भ॑वति॒ कः (९)

हि तद्वेदं यत् ऋतूनाम्मुखं मृतुना प्रेष्येति षट्कृत्वं आह षड्वा
 ऋतवं ऋतूनेव प्रीणात्यृतुभिरिति चतुश्चतुष्पद एव पशून्प्रीणाति द्विः
 पुनर्ऋतूनाह द्विपदं एव प्रीणात्यृतुना प्रेष्येति षट्कृत्वं आहर्तुभिरिति
 चतुस्तस्माच्चतुष्पादः पशवं ऋतूनुपं जीवन्ति द्विः (१०)

पुनर्ऋतूनाह तस्माद्विपादश्चतुष्पदः पशूनुपं जीवन्त्यृतुना
 प्रेष्येति षट्कृत्वं आहर्तुभिरिति चतुर्द्विः पुनर्ऋतूनाहाक्रमणमेव
 तथ्येतुं यजमानः कुरुते सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै नान्योन्यमनु
 प्र पद्येत यदन्योन्यमनु प्रपद्येतर्तुर्ऋतुमनु प्र पद्येतर्तवो मोहुकाः
 स्युः (११)

प्रसिद्धमेवाध्वर्युर्दक्षिणेन प्र पद्यते प्रसिद्धं प्रतिप्रस्थातोत्तरेण
 तस्मादादित्यः षण्मासो दक्षिणेनैति षडुत्तरेणोपयामगृहीतो-
 ऽसि सप्तर्षोऽस्य हस्पत्याय त्वेत्याहास्ति त्रयोदशो मास
 इत्याहुस्तमेव तत्प्रीणाति॥ (१२)

को जीवन्ति द्विः स्युश्चतुस्त्रिंशच्च॥ [३]

सुवर्गाय वा एते लोकाय गृह्यन्ते यदृतुग्रहा ज्योतिरिन्द्राग्नी
 यदैन्द्राग्रमृतुपात्रेण गृह्णाति ज्योतिरेवास्मा उपरिष्ठादधाति
 सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्या ओजोभृतौ वा एतौ देवानां
 यदिन्द्राग्नी यदैन्द्राग्नौ गृह्यत ओज एवाव रुन्धे वैश्वदेव
 शुक्रपात्रेण गृह्णाति वैश्वदेव्यो वै प्रजा असावादित्यः शुक्रो
 यद्वैश्वदेव शुक्रपात्रेण गृह्णाति तस्मादसावादित्यः (१३)

सर्वाः प्रजाः प्रत्यङ्मुदति तस्मात्सर्व एव मन्यते
 माम्प्रत्युदगादिति वैश्वदेवः शुक्रपात्रेण गृह्णाति वैश्वदेव्यो
 वै प्रजास्तेजः शुक्रो यद्वैश्वदेवः शुक्रपात्रेण गृह्णाति प्रजास्वेव
 तेजो दधाति॥ (१४)

तस्मादसावादित्यस्त्रिः शब्दः॥ [४]

इन्द्रो मरुद्भिः साविद्येन माध्यन्दिने सवने वृत्रमहन्त्यन्माध्यन्दिने
 सवने मरुत्वतीया गृह्यन्ते वार्वर्घ्या एव ते यजमानस्य गृह्यन्ते तस्य
 वृत्रं जघ्नुष ऋतवोऽमुह्यन्त्स ऋतुपात्रेण मरुत्वतीयानगृह्णात्ततो वै
 स ऋतून्प्राजानाद्यद्वत्तुपात्रेण मरुत्वतीया गृह्यन्त ऋतूनाम्प्रज्ञात्यै
 वज्रं वा एतं यजमानो भ्रातृव्याय प्र हरति यन्मरुत्वतीया उदेव
 प्रथमेन (१५)

यच्छति प्र हरति द्वितीयेन स्तृणुते तृतीयेनायुधं
 वा एतद्यजमानः सः स्फुरते यन्मरुत्वतीया धनुरेव
 प्रथमो ज्या द्वितीय इषुस्तृतीयः प्रत्येव प्रथमेन धत्ते वि
 सृजति द्वितीयेन विध्यति तृतीयेनेन्द्रो वृत्रं हत्वा परां
 परावतमगच्छदपाराधमिति मन्यमानः स हरितोऽभवत्स
 एतान्मरुत्वतीयानात्मस्पर्णानपश्यत्तानगृह्णीत (१६)

प्राणमेव प्रथमेनास्तृणुतापानं द्वितीयेनाऽऽत्मानं तृतीयेनात्मस्पर्णं
 वा एते यजमानस्य गृह्यन्ते यन्मरुत्वतीयाः प्राणमेव प्रथमेन

स्पृणुतेऽपानं द्वितीयेनाऽऽत्मानं तृतीयेनेन्द्रो वृत्रमहन्तं देवा
 अब्रुवन्महान् वा अयमभूद्यो वृत्रमवधीदिति तन्महेन्द्रस्य
 महेन्द्रत्वः स एतन्माहेन्द्रमुद्धारमुदहरत वृत्रं हत्वान्यासु
 देवतास्वधि यन्माहेन्द्रो गृह्यत उद्धारमेव तं यजमान उद्धरते-
 ऽन्यासु प्रजास्वधि शुक्रपात्रेण गृह्णाति यजमानदेवत्यो वै
 माहेन्द्रस्तेजः शुक्रो यन्माहेन्द्रः शुक्रपात्रेण गृह्णाति यजमान एव
 तेजो दधाति॥ (१७)

प्रथमेनागृहीत देवतास्वष्टाविंशतिश्च॥ [५]

अदितिः पुत्रकामा साध्येभ्यो देवेभ्यो ब्रह्मौदनमपचत्तस्यां
 उच्छेषणमददुस्तत्प्राश्नात्सा रेतोऽधत्त तस्यै चत्वारं आदित्या
 अजायन्त सा द्वितीयमपचत्सामन्यतोच्छेषणान्म इमेऽज्ञत यदग्रे
 प्राशिष्यामीतो मे वसीयाः सो जनिष्यन्त इति साग्रे प्राश्नात्सा
 रेतोऽधत्त तस्यै व्यृद्धमाण्डमजायत सादित्येभ्य एव (१८)

तृतीयमपचद्भोगाय म इदं श्रान्तमस्त्विति तेऽब्रुवन्वरं
 वृणामहे योऽतो जायाता अस्माकं स एकोऽसद्योऽस्य
 प्रजायामृध्याता अस्माकम्भोगाय भवादिति ततो विवस्वानादित्यो-
 ऽजायत तस्य वा इयं प्रजा यन्मनुष्यास्तास्वेक एवर्द्धो यो यजते
 स देवानाम्भोगाय भवति देवा वै यज्ञात् (१९)

रुद्रमन्तरायन्त्स आदित्यानन्वाक्रमत ते द्विदेवत्यान्प्रापद्यन्त
 तान्न प्रति प्रायच्छन्तस्मादपि वध्यं प्रपन्नं न प्रति प्र यच्छन्ति

तस्माद्विदेवत्येभ्य आदित्यो निर्गृह्यते यदुच्छेषणादजायन्त
 तस्मादुच्छेषणाद्गृह्यते तिसृभिर्ऋग्भिर्गृह्णाति माता पिता पुत्रस्तदेव
 तन्मिथुनमुल्बं गर्भो जरायु तदेव तत् (२०)

मिथुनम्पशवो वा एते यदादित्य ऊर्गर्धधि दध्ना मध्यतः
 श्रीणात्यूर्जमेव पशूनाम्मध्यतो दधाति श्रुतातुङ्क्षेन मेध्यत्वाय
 तस्मादामा पक्वं दुहे पशवो वा एते यदादित्यः परिश्रित्य गृह्णाति
 प्रतिरुध्यैवास्मै पशून्गृह्णाति पशवो वा एते यदादित्य एष रुद्रो
 यदग्निः परिश्रित्य गृह्णाति रुद्रादेव पशून्तर्दधाति (२१)

एष वै विवस्वानादित्यो यदुपांशुसर्वनः स एतमेव सोमपीथं
 परि शय आ तृतीयसर्वनाद्विवस्व आदित्यैष तै सोमपीथ इत्याहु
 विवस्वन्तमेवाऽऽदित्यं सोमपीथेन समर्धयति या दिव्या
 वृष्टिस्तया त्वा श्रीणामीति वृष्टिकामस्य श्रीणीयाद्वृष्टिमेवाव रुन्धे
 यदि ताजक्प्रस्कन्देद्वर्षुकः पर्जन्यः स्याद्यदि चिरमवर्षुको न
 सादयत्यसन्नाद्धि प्रजाः प्रजायन्ते नानु वर्षेद्गरोति यदनुवषट्कुर्याद्रुद्रं
 प्रजा अन्ववंसृजेन्न हुत्वान्वीक्षेत यदन्वीक्षेत चक्षुरस्य प्रमायुकं
 स्यात्तस्मान्नान्वीक्ष्यः ॥ (२२)

एव यज्ञाञ्जरायु तदेव तदन्तर्दधाति न सप्तविंशतिश्च ॥ [६]

अन्तर्यामपात्रेण सावित्रमाग्रयणाद्गृह्णाति प्रजापतिर्वा एष

यदा॑ग्रय॒णः प्र॒जानां॑ प्र॒जन॑नाय॒ न सा॑दयत्यसन्नाद्धि प्र॒जाः
 प्र॒जाय॑न्ते नानु॒ वष॑ट्करोति॒ यद॑नुवषट्कुर्याद्भु॒द्रं प्र॒जा अ॒न्वव॑सृजे॒देष
 वै गा॑य॒त्रो दे॒वानां॑ यथ्स॑वितैष गा॑यत्रियै॒ लोके॑ गृह्यते॒ यदा॑ग्रय॒णो
 यद॑न्तर्यामपा॒त्रेण॑ सावि॒त्रमा॑ग्रय॒णाद्गृ॑ह्णाति॒ स्वादे॒वैनं॑ योने॒र्निगृ॑ह्णाति॒
 विश्वे॑ (२३)

दे॒वास्तृ॒तीय॒ꣳ स॒वनं॑ नोदयच्छ॒न्ते स॑वि॒तारं॑ प्रातःस॒वनभा॑ग॒ꣳ
 सन्तं॑ तृतीयस॒वनम॒भि पर्य॑णय॒न्ततो॒ वै ते तृ॒तीय॒ꣳ स॒वनमु॑दयच्छ॒न्त्यत्तु॑
 सा॒वि॒त्रो गृ॑ह्यते॒ तृती॑यस्य॒ स॒वन॑स्योद्य॒त्यै स॑वितृपा॒त्रेण॑ वैश्वदे॒वं
 क॒लशा॑द्गृह्णाति॒ वैश्वदे॒व्यो वै प्र॒जा वैश्वदे॒वः क॒लशः॑ स॒विता
 प्र॑स॒वाना॑मीशे॒ यथ्स॑वितृपा॒त्रेण॑ वैश्वदे॒वं क॒लशा॑द्गृह्णाति॒ स॒वितृ॑प्र॒सूत
 ए॒वास्मै॑ प्र॒जाः प्र (२४)

ज॒नय॑ति॒ सोमे॒ सोम॑म॒भि गृ॑ह्णाति॒ रेतं॑ ए॒व तद्व॑धाति॒ सु॒शर्मा॑सि
 सुप्रतिष्ठान॒ इत्या॑ह॒ सोमे॒ हि सोम॑म॒भिगृ॑ह्णाति॒ प्रति॑ष्ठित्या ए॒तस्मि॒न्वा
 अपि॑ ग्रहं॒ मनु॑ष्यै॒भ्यो दे॒वेभ्यः॑ पि॒तृभ्यः॑ क्रियते॒ सु॒शर्मा॑सि सुप्रतिष्ठान
 इत्या॑ह॒ मनु॑ष्यै॒भ्य ए॒वैतेन॑ करोति॒ बृह॑दित्या॑ह॒ दे॒वेभ्य॑ ए॒वैतेन॑ करोति॒
 नम॑ इत्या॑ह॒ पि॒तृभ्य॑ ए॒वैतेन॑ करोत्ये॒ताव॑न्ती॒र्वै दे॒वता॑स्ताभ्य॑ ए॒वैन॑ꣳ
 सर्वा॑भ्यो गृह्णात्येष॒ ते योनि॑र्विश्वे॒भ्यस्त्वा दे॒वेभ्य॑ इत्या॑ह॒ वैश्वदे॒वो
 ह्येषः॑॥ (२५)

प्रा॒णो वा ए॒ष यदु॑पा॒शु॒र्यदु॑पा॒शुपा॒त्रेण॑ प्रथ॒मश्चो॑त्त॒मश्च
 ग्र॒हौ गृ॒ह्येते॑ प्रा॒णमे॒वानु॑ प्र॒यन्ति॑ प्रा॒णम॒नूद्य॑न्ति प्र॒जाप॑ति॒र्वा
 ए॒ष यदा॑ग्र॒यणः॑ प्रा॒ण उ॑पा॒शुः प॒त्नीः प्र॒जाः प्र ज॑नयन्ति
 यदु॑पा॒शुपा॒त्रेण॑ पा॒त्नीव॑तमा॒ग्रय॑णाद्ब्र॒ह्माति॑ प्र॒जानां॑ प्र॒जन॑नाय
 तस्मा॑त्प्रा॒णं प्र॒जा अनु॑ प्र जा॑यन्ते दे॒वा वा इ॒तइ॑तः प॒त्नीः
 सुव॑र्गम् (२६)

लो॒कम॑जिगा॒सन्ते सु॑व॒र्गं लो॒कं न प्रा॑जा॒नन्त॑ ए॒तम्पा॑त्नीव॒तम॑प॒श
 ततो॒ वै ते सु॑व॒र्गं लो॒कम्प्रा॑जा॒नन् यत्पा॑त्नीव॒तो गृ॒ह्येते॑ सुव॒र्गस्य॑
 लो॒कस्य॑ प्र॒ज्ञा॑त्यै स सोमो॒ नाति॑ष्ठत स्त्री॒भ्यो गृ॒ह्यमा॑ण॒स्तं घृ॑तं
 वज्रं॑ कृ॒त्वाघ्न॑न्तं निरि॑न्द्रि॒यं भू॑तम॒गृह्ण॑न्तस्मा॒च्छ्रियो॑ निरि॑न्द्रि॒या
 अदा॑यादी॒रपि॑ पा॒पात्पु॒स उप॑स्ति॒तर॑म् (२७)

व॒दन्ति॑ यद् घृ॒तेन॑ पा॒त्नीव॑तः॒ श्री॑णाति॒ वज्रे॑णै॒वैनं॑ व॒शे कृ॑त्वा
 गृ॒ह्णात्यु॑पया॒मगृ॑हीतोऽसीत्या॒हेयं॑ वा उ॒पया॑मस्तस्मा॒दिमां॑ प्र॒जा
 अनु॑ प्र जा॑यन्ते बृह॒स्पति॑सु॒तस्य॑ त इत्या॒ह ब्र॒ह्म वै दे॒वानां॑
 बृह॒स्पति॑र्ब्रह्म॒णैवास्मै॑ प्र॒जाः प्र ज॑नयती॒न्दो इत्या॑ह रे॒तो वा इ॒न्द्र
 रे॒ते ए॒व तद्द॑धातीन्द्रि॒याव॑ इति॑ (२८)

आ॒ह प्र॒जा वा इ॑न्द्रि॒यं प्र॒जा ए॒वास्मै॑ प्र ज॑नयत्य॒ग्रा(३)
 इत्या॑ह॒ग्निर्वै रे॒तोधाः॑ प॒त्नीव॑ इत्या॒ह मि॑थुन॒त्वाय॑ स॒जूर्दे॒वेन॑ त्वष्टा
 सोमं॑ पि॒बेत्या॑ह त्वष्टा॒ वै प॑शूनां मि॒थुना॒नां रू॒पकृ॑द्रूपमे॒व प॑शुषु

दधाति देवा वै त्वष्टारमजिघांसन्त्स पत्नीः प्रापद्यत् तं न प्रति
प्रायच्छन्तस्मादपि (२९)

वध्यं प्रपन्नं न प्रति प्र यच्छन्ति तस्मात्पात्नीवते त्वष्ट्रेऽपि
गृह्यते न सादयत्यसन्नाद्धि प्रजाः प्रजायन्ते नानु वषट्करोति
यदनुवषट्कुर्याद्रुद्रं प्रजा अन्ववसृजेद्यन्नानुवषट्कुर्यादशान्तमग्नीत्सोमम्भक्ष
वषट्करोति न रुद्रं प्रजा अन्ववसृजति शान्तमग्नीत्सोमम्भक्षयत्यग्नीन्नेष्टु
सीद (३०)

नेष्टुः पत्नीमुदानयेत्याहाग्नीदेव नेष्टरि रेतो दधाति नेष्टा
पत्नियामुद्रात्रा सं ख्यापयति प्रजापतिर्वा एष यदुद्राता प्रजानां
प्रजननायाप उप प्र वर्तयति रेत एव तत्सिञ्चत्यूरुणोप प्र
वर्तयत्यूरुणा हि रेतः सिच्यते नग्नंकृत्योरुमुप प्र वर्तयति यदा
हि नग्न ऊरुर्भवत्यथ मिथुनी भवतोऽथ रेतः सिच्यतेऽथ प्रजाः
प्र जायन्ते॥ (३१)

पत्नीः सुवर्गमुपस्तितरमिन्द्रियाव इत्यपि सीद मिथुन्यष्टौ च॥ [८]

इन्द्रो वृत्रमहन्तस्य शीर्षकपालमुदौञ्जत्स द्रोणकलशो-
ऽभवत्तस्मात्सोमः समस्रवत्स हारियोजनोऽभवत्तं व्यचिकित्सञ्जुह्वान-
मा हौषा(३) मिति सोऽमन्यत् यद्धोष्याम्यामः हौष्यामि यन्न
होष्यामि यज्ञवेशसं करिष्यामीति तमधियत् होतुः सोऽग्निरब्रवीन्न
मय्यामः हौष्यसीति तं धानाभिरश्रीणात् (३२)

त२ श्रुतं भूतमजुहोद्यद्धानाभिर्हारियोजन३ श्रीणाति
 श्रुतत्वाय श्रुतमेवैनं भूतं जुहोति ब्रह्मीभिः श्रीणात्येतावती-
 रेवास्यामुष्मिल्लोके कामदुघा भवन्त्यथो खल्वाहुरेता वा
 इन्द्रस्य पृश्नयः कामदुघा यद्धारियोजनीरिति तस्माद्ब्रह्मीभिः
 श्रीणीयादृक्सामे वा इन्द्रस्य हरी सोमपानौ तयोः परिधय आधानं
 यदप्रहृत्य परिधीञ्जुह्यादन्तराधानाभ्याम् (३३)

घासम्प्र यच्छेत्प्रहृत्य परिधीञ्जुहोति निराधानाभ्यामेव
 घासम्प्र यच्छत्युन्नेता जुहोति यातयामेव ह्येतरह्यध्वर्युः
 स्वगाकृतो यदध्वर्युर्जुह्याद्यथा विमुक्तं पुनर्युनक्ति तादृगेव
 तच्छीर्षन्नधिनिधाय जुहोति शीर्षतो हि स समभवद्विक्रम्य
 जुहोति विक्रम्य हीन्द्रो वृत्रमहन्समृद्धौ पशवो वै हारियोजनीर्यथ्सम्भि-

एनम्पशवो भुञ्जन्त उपं तिष्ठेरन्यत्र संम्भिन्द्याद्बृहवं
 एनम्पशवोऽभुञ्जन्त उपं तिष्ठेरन्मनसा सम्बाधत उभयं करोति
 बृहवं एवैनम्पशवो भुञ्जन्त उपं तिष्ठन्त उन्नेतर्युपहवमिच्छन्ते य
 एव तत्र सोमपीथस्तमेवाव रुन्धत उत्तरवेद्यां नि वपति पशवो वा
 उत्तरवेदिः पशवो हारियोजनीः पशुष्वेव पशून्प्रतिष्ठापयन्ति॥ (३५)

अश्रीणादन्तराधानाभ्यामल्पाः स्थापयन्ति॥ [९]

ग्रहान् वा अनु प्रजाः पशवः प्र जायन्त उपा२ श्वन्तर्यामावजावयः
 शुक्रामन्थिनौ पुरुषा ऋतुग्रहानेकशफा आदित्यग्रहं गावं

आदित्यग्रहो भूयिष्ठाभिर्ऋग्भिर्गृह्यते तस्माद्भावः पशूनां भूयिष्ठा
यत्रिरुपांशुं हस्तेन विगृह्णाति तस्माद्धौ त्रीन्जा जनयत्यथावयो
भूयसीः पिता वा एष यदाग्रयणः पुत्रः कलशो यदाग्रयण
उपदस्येत्कलशाद्गृहीयाद्यथा पिता (३६)

पुत्रं क्षित उपधावति तादृगेव तद्यत्कलशं उपदस्येदाग्रयणाद्गृहीय
पुत्रः पितरं क्षित उपधावति तादृगेव तदात्मा वा एष यज्ञस्य
यदाग्रयणो यद्ग्रहो वा कलशो वोपदस्येदाग्रयणाद्गृहीयादात्मन
एवाधि यज्ञं निष्करोत्यविज्ञातो वा एष गृह्यते यदाग्रयणः स्थाल्या
गृह्णाति वायव्येन जुहोति तस्मात् (३७)

गर्भेणाविज्ञातेन ब्रह्महावभृथमव यन्ति परां स्थालीरस्यन्त्युद्वायव्य
हरन्ति तस्मात्त्रिंशं जातां परास्यन्त्युत्पुमांसं हरन्ति
यत्पुरोरुचमाह यथा वस्यंस आहरति तादृगेव तद्यद्ग्रहं गृह्णाति
यथा वस्यंस आहृत्य प्राहं तादृगेव तद्यत्सादयति यथा वस्यंस
उपनिधायोपक्रामति तादृगेव तद्यद्वै यज्ञस्य साम्ना यजुषा
क्रियते शिथिलं तद्यदृचा तद्दृढं पुरस्तादुपयामा यजुषा गृह्यन्त
उपरिष्ठादुपयामा ऋचा यज्ञस्य धृत्यै॥ (३८)

यथा पिता तस्मादपक्रामति तादृगेव तद्यदृष्टादंशं च॥ [१०]

प्रान्यानि पात्राणि युज्यन्ते नान्यानि यानि पराचीनानि
प्रयुज्यन्तेऽमुमेव तैर्लोकमभि जयति पराडिव ह्यसौ लोको यानि

पुनः प्रयुज्यन्ते इममेव तैर्लोकमभि जयति पुनः पुनरिव ह्ययं
लोकः प्रान्यानि पात्राणि युज्यन्ते नान्यानि यानि पराचीनानि
प्रयुज्यन्ते तान्यन्वोषधयः परा भवन्ति यानि पुनः (३९)

प्रयुज्यन्ते तान्यन्वोषधयः पुनरा भवन्ति प्रान्यानि
पात्राणि युज्यन्ते नान्यानि यानि पराचीनानि प्रयुज्यन्ते
तान्यन्वारण्याः पशवोऽरण्यमपं यन्ति यानि पुनः प्रयुज्यन्ते
तान्यनु ग्राम्याः पशवो ग्राममुपावयन्ति यो वै ग्रहाणां निदानं
वेदं निदानवान्भवत्याज्यमित्युक्तं तद्वै ग्रहाणां निदानं यदुपांशु
शंसति तत् (४०)

उपांश्वन्तर्यामयोर्यदुच्चैस्तदितरेषां ग्रहाणामेतद्वै ग्रहाणां
निदानं य एवं वेदं निदानवान्भवति यो वै ग्रहाणां मिथुनं वेदं प्र
प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते स्थालीभिर्न्ये ग्रहा गृह्यन्ते वायव्यैरन्य
एतद्वै ग्रहाणां मिथुनं य एवं वेदं प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायत
इन्द्रस्त्वष्टुः सोममभीषहापिबुध्स विष्वङ् (४१)

व्याच्छ्वस आत्मन्नारमणं नाविन्द्वस एताननुसवनं
पुरोडाशानपश्यत्तां निरवपत्तैर्वै स आत्मन्नारमणमकुरुत
तस्मादनुसवनं पुरोडाशा निरुप्यन्ते तस्मादनुसवनं पुरोडाशानां
प्राश्नीयादात्मन्नेवारमणं कुरुते नैनुं सोमोऽति पवते ब्रह्मवादिनो
वदन्ति नर्चा न यजुषा पङ्क्तिराप्यतेऽथ किं यज्ञस्य पाङ्क्तुत्वमिति

धा॒नाः के॒र॒म्भः परि॒वा॒पः पु॒रो॒डाशः पय॒स्या तेन॑ प॒ङ्क्तिरा॑प्यते
तद्य॒ज्ञस्य॑ पाङ्क॒त्वम्॥ (४२)

भव॑न्ति॒ यानि॒ पुनः॑ श॒संति॒ तद्विष्व॑ङ्किञ्चतु॑र्दश॒ च॥ [११]

सुव॑र्गाय॒ यद्वा॑क्षिणानि॒ समिष्ट॑यजू॒प्यव॑भृथयजू॒पि स्फ्ये॑न॒ प्रजा॑पतिरेकाद॒शिनी॑मिन्द्रः पत्न्या॒ घ्नन्ति॑

दे॒वा वा इन्द्रि॑यं दे॒वा वा अदा॑भ्ये दे॒वा वै प्र॒बाहु॑कप्रजापतिर्दे॒वेभ्यः॑ स रि॒रिचानः॑ षोड॒शधेका॑दश॥ [१२]

सुव॑र्गाय॒ यजति॑ प्रजाः सौम्ये॑न॒ गृही॑यात्प्रत्य॒ञ्चं गृही॑यात्प्रजां प॒शून्निच॑त्वारि॒शत्॥ 43॥ सुव॑र्गाय॒ वज्र॑स्य

रू॒पं स॑मृ॒द्धौ॥

॥ षष्ठमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठमकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः ॥

सुव॑र्गाय॒ वा ए॒तानि॑ लो॒काय॑ हूयन्ते॒ यद्वा॑क्षिणानि॒
द्वाभ्यां॑ गा॒रु॒ह॑पत्ये जुहोति॒ द्वि॒पाद्य॑ज॒मानः॑ प्र॒ति॑ष्ठित्या॒ आ॒ग्नी॑ध्रे
जुहोत्य॒न्तरि॑क्ष ए॒वा क्र॑मते॒ सदो॑ऽभ्यैति॑ सुव॒र्गमे॒वैनं॑ लो॒कं ग॑मयति
सौ॒रीभ्या॑मृ॒ग्भ्यां गा॒रु॒ह॑पत्ये जुहोत्य॒मुमे॒वैनं॑ लो॒कं स॒मारो॑हयति॒
नय॑वत्य॒र्चाग्नी॑ध्रे जुहोति॒ सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्या॒भिनी॑त्यै दि॒वं गच्छ॑
सुवः॑ प॒तेति॒ हिर॑ण्यम् (१)

हु॒त्वोद्गृ॑ह्णाति॒ सुव॒र्गमे॒वैनं॑ लो॒कं ग॑मयति॒ रू॒पेण॑ वो
रू॒पम॒भ्यैमी॑त्या॒ह रू॒पेण॑ ह्या॒सां रू॒पम॒भ्यैति॒ यद्वि॑र॒ण्येन॑
तुथो॑ वो वि॒श्ववे॑दा वि भ॑ज॒त्वित्या॑ह तुथो॑ हं स्म॒ वै वि॒श्ववे॑दा

देवानां दक्षिणा वि भजति तेनैवैना वि भजत्येतत् अग्रे राधः (२)

एति सोमच्युतमित्याह सोमच्युतः ह्यस्य राध एति तन्मित्रस्य
पथा नयेत्याह शान्त्या ऋतस्य पथा प्रेतं चन्द्रदक्षिणा इत्याह सत्यं
वा ऋतः सत्येनैवैना ऋतेन वि भजति यज्ञस्य पथा सुविता
नयन्तीरित्याह यज्ञस्य ह्येताः पथा यन्ति यदक्षिणा ब्राह्मणमद्य
राध्यासम् (३)

ऋषिमार्षेयमित्याहैष वै ब्राह्मण ऋषिरार्षेयो यः
शुश्रुवान्तस्मादेवमाह वि सुवः पश्य व्यन्तरिक्षमित्याह सुवर्गमेवैनं
लोकं गमयति यतस्व सदस्यैरित्याह मित्रत्वायास्मद्वात्रा देवत्रा
गच्छत मधुमतीः प्र दातारमा विशतेत्याह वयमिह प्रदातारः
स्मोऽस्मानमुत्र मधुमतीरा विशतेति (४)

वावैतदाह हिरण्यं ददाति ज्योतिर्वै हिरण्यं ज्योतिरेव
पुरस्ताद्धत्ते सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्या अग्नीधे ददात्यग्निमुखानेवर्तून
ब्रह्मणे ददाति प्रसूत्यै होत्रे ददात्यात्मा वा एष यज्ञस्य
यद्धोतात्मानमेव यज्ञस्य दक्षिणाभिः समर्धयति॥ (५)

हिरण्यः राधो राध्यासममुत्र मधुमतीरा विशतेत्यष्टात्रिंशच्च॥ [१]

समिष्टयजूषि जुहोति यज्ञस्य समिष्ट्यै यद्वै यज्ञस्य क्रूरं
यद्विलिष्टं यदत्येति यन्नात्येति यदतिकरोति यन्नापि करोति तदेव
तैः प्रीणाति नव जुहोति नव वै पुरुषे प्राणाः पुरुषेण यज्ञः समितो
यावानेव यज्ञस्तम्प्रीणाति षड्गमियाणि जुहोति षड्वा ऋतवं ऋतूनेव

प्रीणाति त्रीणि यजूंषि (६)

त्रयं इमे लोका इमानेव लोकान्प्रीणाति यज्ञं यज्ञं गच्छ
यज्ञपतिं गच्छेत्याह यज्ञपतिमेवैनं गमयति स्वां योनिं गच्छेत्याह
स्वामेवैनं योनिं गमयत्येष ते यज्ञो यज्ञपते सहसूक्तवाकः सुवीर
इत्याह यजमान एव वीर्यं दधाति वासिष्ठो हं सात्यहव्यो
दैवभागम्प्रच्छ यत्सृञ्जयान्वहुयाजिनोऽर्यायजो यज्ञे (७)

यज्ञमप्रत्यतिष्ठिपा(३)यज्ञपता(३)विति स होवाच
यज्ञपताविति सत्याद्वै सृञ्जयाः परां बभूवुरिति होवाच यज्ञे
वाव यज्ञः प्रतिष्ठाप्य आसीद्यजमानस्यापराभावायेति देवा
गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुमितेत्याह यज्ञ एव यज्ञं प्रतिष्ठापयति
यजमानस्यापराभावाय॥ (८)

यजूंषि यज्ञ एकचत्वारिंशच्च॥ [२]

अवभृथयजूंषि जुहोति यदेवार्वाचीनमेकहायनादेनः
करोति तदेव तैरवं यजतेऽपोऽवभृथमवैत्यप्सु वै वरुणः
साक्षादेव वरुणमवं यजते वर्त्मना वा अन्वित्यं यज्ञं रक्षांसि
जिघांसन्ति साम्नां प्रस्तोतान्ववैति साम् वै रक्षोहा रक्षंसामपंहत्यै
त्रिनिधनमुपैति त्रयं इमे लोका एभ्य एव लोकेभ्यो रक्षांसि (९)

अपं हन्ति पुरुषःपुरुषो निधनमुपैति पुरुषःपुरुषो हि रक्षस्वी
रक्षंसामपंहत्या उरुं हि राजा वरुणश्चकारेत्याह प्रतिष्ठित्यै शतं ते

राजन्भिषजः सहस्रमित्याह भेषजमेवास्मै करोत्यभिष्ठितो वरुणस्य
पाश इत्याह वरुणपाशमेवाभि तिष्ठति बर्हिर्भि जुहोत्याहुतीनां
प्रतिष्ठित्या अथो अग्निवत्येव जुहोत्यपंबर्हिषः प्रयाजान् (१०)

यजति प्रजा वै बर्हिः प्रजा एव वरुणपाशान्मुञ्चत्याज्यभागौ
यजति यज्ञस्यैव चक्षुषी नान्तरेति वरुणं यजति वरुणपाशादेवैनम्मुञ्चति
यजति साक्षादेवैनं वरुणपाशान्मुञ्चत्यपंबर्हिषावनूयाजौ यजति
प्रजा वै बर्हिः प्रजा एव वरुणपाशान्मुञ्चति चतुरः प्रयाजान्
यजति द्वावनूयाजौ षट्थसम्पद्यन्ते षड्वा ऋतवः (११)

ऋतुष्वेव प्रति तिष्ठत्यवभृथ निचङ्कुणेत्याह यथोदितमेव
वरुणमव यजते समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तरित्याह समुद्रे ह्यन्तर्वरुणः
सं त्वा विशन्त्वोषधीरुताप इत्याहाद्विरेवैनमोषधीभिः सम्यञ्च
दधाति देवीराप एष वो गर्भ इत्याह यथायजुरेवैतत्पशवो वै (१२)

सोमो यद्विन्दूनाम्भक्षयेत्पशुमान्स्याद्वरुणस्त्वैनं गृहीयाद्यन्न
भक्षयेदपशुः स्यान्नैनं वरुणो गृहीयादुपस्पृश्यमेव पशुमान्भवति
नैनं वरुणो गृह्णाति प्रतियुतो वरुणस्य पाश इत्याह
वरुणपाशादेव निर्मुच्यतेऽप्रतीक्षमा यन्ति वरुणस्यान्तर्हित्या
एधोऽस्येधिषीमहीत्याह समिधैवाग्निं नमस्यन्त उपायन्ति तेजोऽसि
तेजो मयि धेहीत्याह तेज एवात्मन्यत्ते॥ (१३)

स्फ्येन वेदिमुद्धन्ति रथाक्षेण वि मिमीते यूपंमिनोति
 त्रिवृतमेव वज्रं सम्भृत्य भ्रातृव्याय प्र हरति स्तृत्यै यदन्तर्वेदि
 मिनुयाद्देवलोकमभि जयेद्यद्वहिर्वेदि मनुष्यलोकं वैद्यन्तस्य संधौ
 मिनोत्युभयोर्लोकयोरभिजित्या उपरसमितामिनुयात्पितृलोककामस्य
 रशनसमिताममनुष्यलोककामस्य चषालसमितामिन्द्रियकामस्य
 सर्वान्धसमान्प्रतिष्ठाकामस्य ये त्रयो मध्यमास्तान्धसमान्पशुकामस्यैता
 वै (१४)

अनु पशव उपं तिष्ठन्ते पशुमानेव भवति व्यतिषजेदितरान्प्रजयैवै
 पशुभिर्व्यतिषजति यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति गर्तमितं
 तस्य मिनुयादुत्तरार्ध्यं वर्षिष्ठमथ हसीयाऽसमेषा वै
 गर्तमिद्यस्यैवमिनोति ताजकप्र मीयते दक्षिणार्ध्यं वर्षिष्ठमिनुयात्सुव
 हसीयाऽसमाक्रमणमेव तथ्येतुं यजमानः कुरुते सुवर्गस्य लोकस्य
 समंष्ट्रौ (१५)

यदेकस्मिन् यूपे द्वे रशने परिव्ययति तस्मादेको द्वे जाये
 विन्दते यन्नैका रशनां द्वयोर्यूपयोः परिव्ययति तस्मान्नैका
 द्वौ पती विन्दते यं कामयेत स्यस्य जायेतेत्युपान्ते तस्य
 व्यतिषजेत्स्यैवास्य जायते यं कामयेत पुमानस्य जायेतेत्यान्तं
 तस्य प्र वैष्टयेत्पुमानेवास्य (१६)

जायतेऽसुरा वै देवान्दक्षिणत उपानयन्तां देवा
 उपशयेनैवापानुदन्त तदुपशयस्योपशयत्वं यदक्षिणत उपशय

उपशये भ्रातृव्यापनुत्त्यै सर्वे वा अन्ये यूपः पशुमन्तोऽथोपशय
 एवापशुस्तस्य यजमानः पशुर्यन्न निर्दिशेदार्तिमार्च्छेद्यजमानोऽसौ
 ते पशुरिति निर्दिशेद्यं द्विष्याद्यमेव (१७)

द्वेष्टि तमस्मै पशुं निर्दिशति यदि न द्विष्यादाखुस्ते
 पशुरिति ब्रूयान्न ग्राम्यान्पशून् हिनस्ति नारण्यान्प्रजापतिः प्रजा
 असृजत सोऽन्नाद्येन व्याध्यत स एतामेकादशिनीमपश्यत्तया
 वै सोऽन्नाद्यमवारुन्ध यद्वश यूपा भवन्ति दशाक्षरा विराडन्न
 विराड्विराजैवान्नाद्यमव रुन्धे (१८)

य एकादशः स्तनं एवास्यै स दुह एवैनां तेन वज्रो
 वा एषा सम्मीयते यदेकादशिनी सेश्वरा पुरस्तात्प्रत्यञ्च यज्ञः
 सम्मर्दितोर्यत्पात्नीवतम्मिनोति यज्ञस्य प्रत्युत्तब्धै सयत्वाय॥ (१९)

वै समंछौ पुमानेवास्य यमेव रुन्धे त्रिंशच्च॥ [४]

प्रजापतिः प्रजा असृजत स रिरिचानोऽमन्यत स
 एतामेकादशिनीमपश्यत्तया वै स आयुरिन्द्रियं वीर्यमात्मन्नधत्त
 प्रजा इव खलु वा एष सृजते यो यजते स एतर्हि रिरिचान इव
 यदेषैकादशिनी भवत्यायुरेव तयैन्द्रियं वीर्यं यजमान आत्मन्धत्ते
 प्रैवाऽऽग्नेयेन वापयति मिथुनः सारस्वत्या करोति रेतः (२०)

सौम्येन दधाति प्र जनयति पौष्णेन बार्हस्पत्यो भवति ब्रह्म
 वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मै प्रजाः प्र जनयति वैश्वदेवो भवति

वैश्वदेव्यो वै प्रजाः प्रजा एवास्मै प्र जनयतीन्द्रियमेवैन्द्रेणावरुन्धे
 विशम्मारुतेनौजो बलमैन्द्राग्नेन प्रसवाय सावित्रो निर्वरुणत्वाय
 वारुणो मध्यत ऐन्द्रमा लभते मध्यत एवेन्द्रियं यजमाने
 दधाति (२१)

पुरस्तादैन्द्रस्य वैश्वदेवमालभते वैश्वदेवं वा अन्नमन्नमेव
 पुरस्ताद्धते तस्मात्पुरस्तादन्नमद्यत ऐन्द्रमालभ्य मारुतमा लभते
 विद्धे मरुतो विशमेवास्मा अनु बध्नाति यदि कामयेत योऽवंगतः
 सोऽप रुध्यतां योऽपरुद्धः सोऽव गच्छत्वित्यैन्द्रस्य लोके वारुणमा
 लभेत वारुणस्य लोक ऐन्द्रम् (२२)

य एवावंगतः सोऽप रुध्यते योऽपरुद्धः सोऽव गच्छति यदि
 कामयेत प्रजा मुह्येयुरिति पशून्यतिषजेत्प्रजा एव मोहयति
 यदभिवाहृतोऽपां वारुणमालभेत प्रजा वरुणो गृहीयादक्षिणत
 उदश्चमा लभतेऽपवाहृतोऽपां प्रजानामवरुणग्राहाय॥ (२३)

रेतो यजमाने दधाति लोक ऐन्द्रं सप्तत्रिंशच्च॥ ————— [५]

इन्द्रः पत्निया मनुमयाजयत्तां पर्याग्निकृतामुदसृजत्तया
 मनुराध्नोद्यत्पर्याग्निकृतम्पालीवतमुत्सृजति यामेव मनुर्ऋद्धि-
 मार्धोत्तामेव यजमान ऋध्नोति यज्ञस्य वा अप्रतिष्ठिताद्यज्ञः परा
 भवति यज्ञं पराभवन्तं यजमानोऽनु परा भवति यदाज्येन
 पालीवतं सःस्थापयति यज्ञस्य प्रतिष्ठित्यै यज्ञम्प्रतितिष्ठन्तं
 यजमानोऽनु प्रति तिष्ठतीष्टं वृष्या (२४)

भवत्यनिष्टं वशयाथं पालीवतेन प्र चरति तीर्थ एव प्र चरत्यथो
एतर्ह्येवास्य यामस्त्वाष्ट्रो भवति त्वष्टा वै रेतंसः सिक्तस्य रूपाणि
वि करोति तमेव वृषाणम्पलीष्वपि सृजति सौऽस्मै रूपाणि वि
करोति॥ (२५)

वपया पद्विंशच्च॥ [६]

घ्नन्ति वा एतत्सोमं यदभिषुण्वन्ति यत्सौम्यो भवति
यथा मृतायानुस्तरणीं घ्नन्ति तादृगेव तद्यदुत्तरार्धे वा मध्ये वा
जुहुयाद्देवताभ्यः समदं दध्यादक्षिणार्धे जुहोत्येषा वै पितॄणां
दिग्स्वायामेव दिशि पितृन्निखंदयत उद्गातृभ्यो हरन्ति सामदेवत्यो
वै सौम्यो यदेव साम्रश्छम्बद्गुर्वन्ति तस्यैव स शान्तिरव (२६)

ईक्षन्ते पवित्रं वै सौम्य आत्मानमेव पवयन्ते य आत्मानं
न परिपश्येदितासुः स्यादभिददिं कृत्वावेक्षेत तस्मिन् ह्यात्मानं
परिपश्यत्यथो आत्मानमेव पवयते यो गुतमनाः स्यात्सोऽवेक्षेत
यन्मे मनः परागतं यद्वा मे अपरागतम्। राज्ञा सोमेन तद्वयमस्मासु
धारयामसीति मन एवात्मन्दाधार (२७)

न गुतमना भवत्यप वै तृतीयसवने यज्ञः क्रामतीजानादनीजानम्
घृतस्य यजत्यग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवताश्चैव यज्ञं च
दाधारोपांशु यजति मिथुनत्वाय ब्रह्मवादिनो वदन्ति मित्रो
यज्ञस्य स्विष्टं युवते वरुणो दुरिष्टं कं तर्हि यज्ञः कं यजमानो

भवतीति यन्मैत्रावरुणीं वशामालभते मित्रेणैव (२८)

यज्ञस्य स्विष्टं शमयति वरुणेन दुरिष्टं नार्तिमाच्छति
यजमानो यथा वै लाङ्गलेनोर्वरां प्रभिन्दन्त्येवमृक्सामे यज्ञम्प्र भिन्तो
यन्मैत्रावरुणीं वशामालभते यज्ञायैव प्रभिन्नाय मृत्यमन्ववांस्यति
शान्त्यै यातयामानि वा एतस्य छन्दांसि य ईजानश्छन्दसामेष
रसो यद्वशा यन्मैत्रावरुणीं वशामालभते छन्दांस्येव पुनरा
प्रीणात्ययातयामत्वायाथो छन्दःस्वेव रसं दधाति॥ (२९)

अवं दाधर मित्रेणैव प्रीणाति षट्॥ [७]

देवा वा इन्द्रियं वीर्यं १ व्यभजन्त ततो यदत्यशिष्यत्
तदतिग्राह्या अभवन्तदतिग्राह्याणामतिग्राह्यत्वं यदतिग्राह्या
गृह्यन्त इन्द्रियमेव तद्वीर्यं यजमान आत्मन्धत्ते तेजं
आग्नेयेनैन्द्रियमैन्द्रेण ब्रह्मवर्चसं सौर्येणोपस्तम्भनं वा एतद्यज्ञस्य
यदतिग्राह्याश्चक्रे पृष्ठानि यत्पृष्ठे न गृहीयात्प्राञ्चं यज्ञं पृष्ठानि स
शृणीयुर्यदुक्थ्ये (३०)

गृहीयात्प्रत्यञ्चं यज्ञमतिग्राह्याः सः शृणीयुर्विश्वजिति सर्वपृष्ठे
ग्रहीतव्या यज्ञस्य सवीर्यत्वाय प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान्व्यादिंश्च
प्रियास्तनूरप न्यधत्त तदतिग्राह्या अभवन्वितनुस्तस्य यज्ञ
इत्याहुर्यस्यातिग्राह्या न गृह्यन्त इत्यप्यग्निष्टोमे ग्रहीतव्या यज्ञस्य
सतनुत्वाय देवता वै सर्वाः सदृशीरासन्ता न व्यावृतमगच्छन्ते

देवाः (३१)

ए॒त ए॒तान्ग्रहा॑नपश्यन्तान॑गृह्णा॒ताग्ने॒यम॒ग्निरे॒न्द्रमिन्द्रः॑ सौर्य॑
सूर्य॑स्ततो॒ वै ते॑ऽन्याभिर्दे॒वता॑भिर्व्या॒वृते॑मगच्छन् यस्यै॒वं वि॒दुष॑
ए॒ते ग्रहा॑ गृह्यन्ते॑ व्या॒वृते॑मे॒व पा॒प्मना॒ भ्रातृ॑व्येण गच्छती॒मे
लो॒का ज्योति॑ष्मन्तः स॒माव॑द्दी॒र्याः का॒र्या इत्या॑हुराग्ने॒येना॒स्मिँल्लो॒के
ज्योति॑र्धत्त ऐ॒न्द्रेणा॒न्तरि॑क्ष इन्द्र॑वा॒यू हि स॒युजौ॑ सौर्ये॒णामुष्मिँल्लो॒के (३२)

ज्योति॑र्धत्ते ज्योति॑ष्मन्तोऽस्मा इ॒मे लो॒का भ॑वन्ति
स॒माव॑द्दी॒र्यानि॑नान्कुरुत ए॒तान् वै ग्रहा॑न्ब॒म्बावि॑श्वव॒यसा॑ववित्ता॒म्
ताभ्या॑मि॒मे लो॒काः परा॑श्चश्चा॒र्वाश्च॑ प्राभुर्यस्यै॒वं वि॒दुष॑ ए॒ते ग्रहा॑
गृह्यन्ते॑ प्रा॒स्मा इ॒मे लो॒काः परा॑श्चश्चा॒र्वाश्च॑ भान्ति॥ (३३)

उ॒क्त्यै दे॒वा अ॒मुष्मिँल्लो॒क ए॒कान्न॑च॒त्वारि॑श॒च्च॥ [८]

दे॒वा वै यद्य॑ज्ञेऽकु॑र्वत॒ तदसु॑रा अकुर्वत॒ ते दे॒वा अदा॑भ्ये
छन्दा॑सि॒ सव॑नानि॒ सम॑स्थापयन्ततो॒ दे॒वा अभ॑वन्परा॒सुरा॒ यस्यै॒वं
वि॒दुषो॑ऽदा॒भ्यो गृह्य॑ते भव॑त्यात्मना॒ परा॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवति॒ यद्वै दे॒वा
अ॒सुरा॒नदा॑भ्येनाद॑भ्रुवन्तददा॑भ्यस्यादा॒भ्यत्वं य ए॒वं वेद॑ द॒भ्रोत्ये॒व
भ्रातृ॑व्यं नै॒नम्भ्रातृ॑व्यो द॒भ्रोति॑ (३४)

ए॒षा वै प्र॒जाप॑तेरतिमो॒क्षिणी॑ नाम॒ तनू॑र्यददा॑भ्य॒ उप॑नद्धस्य
गृह्णा॒त्यति॑मु॒क्त्या अति॑ पा॒प्मान॒म्भ्रातृ॑व्यम्मुच्यते॒ य ए॒वं वेद॑ घ्नन्ति॒
वा ए॒तत्सो॑मं॒ यद॑भिषुण्वन्ति॒ सोमे॑ ह॒न्यमा॑ने॒ यज्ञो॑ ह॒न्यते॑ य॒ज्ञे

यजमानो ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं तद्यज्ञे यजमानः कुरुते येन
जीवन्त्सुवर्गं लोकमेतीति जीवग्रहो वा एष यददाभ्योऽनभिषुतस्य
गृह्णाति जीवन्तमेवैनं सुवर्गं लोकं गमयति वि वा एतद्यज्ञं
छिन्दन्ति यददाभ्ये सः स्थापयन्त्यं शूनपि सृजति यज्ञस्य
सन्तत्यै॥ (३५)

दध्नोत्यनभिषुतस्य गृह्णात्येकान्नविंशतिश्च॥ [९]

देवा वै प्रबाहुग्रहानगृह्णतु स एतं प्रजापतिरं शुमपश्यत्तमगृह्णीत
तेन वै स आध्नोद्यस्यैवं विदुषोऽं शुर्गृह्यतं ऋध्नोत्येव
सकृदभिषुतस्य गृह्णाति सकृद्धि स तेनाध्नोन्मनसा गृह्णाति
मन इव हि प्रजापतिः प्रजापतेरास्या औदुम्बरेण गृह्णात्यूर्वा
उदुम्बर ऊर्जमेवाव रुन्धे चतुःस्रक्ति भवति दिक्षु (३६)

एव प्रति तिष्ठति यो वा अं शोरायतनं वेदायतनवान्भवति
वामदेव्यमिति साम तद्वा अस्यायतनम्मनसा गायमानो
गृह्णात्यायतनवानेव भवति यदध्वर्युरं शुं गृह्णन्नार्धयेदुभाभ्यां
नर्धयेताध्वर्यवे च यजमानाय च यदध्वर्येदुभाभ्यामृध्येतानवानं
गृह्णाति सैवास्यर्द्धिर्हिरण्यमभि व्यनित्यमृतं वै हिरण्यमायुः
प्राण आयुषैवामृतमभि धिनोति शतमानम्भवति शतायुः पुरुषः
शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठति॥ (३७)

दिक्ष्वनिति विंशतिश्च॥ [१०]

प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान्व्यादिशथ्स रिरिचानोऽमन्यत
 स यज्ञानां षोडशधेन्द्रियं वीर्यमात्मानमभि समक्खिदत्
 तथ्योऽश्वभवन वै षोडशी नाम यज्ञोऽस्ति यद्वाव षोडशं
 स्तोत्रं षोडशं शस्त्रं तेन षोडशी तथ्योऽशिनः षोडशित्वं
 यथ्योऽशी गृह्यत इन्द्रियमेव तद्वीर्यं यजमान आत्मन्धत्ते देवेभ्यो
 वै सुवर्गो लोकः (३८)

न प्राभवत्त एतं षोडशिनमपश्यन्तमगृह्णत ततो वै तेभ्यः
 सुवर्गो लोकः प्राभवद्यथ्योऽशी गृह्यते सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्या
 इन्द्रो वै देवानामानुजावर आसीथ्स प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एतं
 षोडशिनं प्रायच्छत्तमगृह्णीत ततो वै सोऽग्रं देवतानां पर्येद्यस्यैव
 विदुषः षोडशी गृह्यते (३९)

अग्रमेव संमानानां पर्येति प्रातःसवने गृह्णाति वज्रो वै
 षोडशी वज्रः प्रातःसवनं स्वादेवैनं योनेर्निगृह्णाति सवनेसवने-
 ऽभि गृह्णाति सवनाथ्सवनादेवैनं प्र जनयति तृतीयसवने
 पशुकामस्य गृह्णीयाद्वज्रो वै षोडशी पशवंस्तृतीयसवनं वज्रैणैवास्मै
 तृतीयसवनात्पशूनं रुन्धे नोक्थ्ये गृह्णीयात्प्रजा वै पशवं उक्थानि
 यदुक्थ्ये (४०)

गृह्णीयात्प्रजां पशूनस्य निर्दहेदतिरात्रे पशुकामस्य गृह्णीयाद्वज्रो
 वै षोडशी वज्रैणैवास्मै पशूनं वरुध्य रात्रियोपरिष्ठाच्छमयत्यप्यग्निष्टोमे

राज॒न्य॑स्य गृ॒ह्णी॒याद्वा॒वृ॒त्का॑मो॒ हि रा॑ज॒न्यो॑ यज॑ते सा॒ह ए॒वास्मै॑
वज्रं॑ गृ॒ह्णाति॑ स ए॒नं वज्रो॑ भू॒त्या इ॒न्द्रे नि॒र्वा द॑हत्येकविं॒शं
स्तो॒त्रं भ॑वति॒ प्रति॑ष्ठित्यै॒ हरि॑वच्छस्यत् इन्द्र॑स्य प्रि॒यं धाम॑ (४१)

उपा॑प्रोति॒ कनी॑या॒सि वै दे॒वेषु॑ छन्दा॒स्यस॒ञ्चाया॑स्यसुरे॒षु
ते दे॒वाः कनी॑यसा॒ छन्द॑सा॒ ज्याय॑श्छन्दोऽभि व्य॑श॒सन्ततो॑ वै
तेऽसुरा॑णां लो॒कम॑वृ॒ञ्जत॑ यत्कनी॑यसा॒ छन्द॑सा॒ ज्याय॑श्छन्दोऽभि
वि॒श॒संति॑ भ्रातृ॒व्यस्यै॒व तल्लो॒कं वृ॒ङ्क्ते षड॑क्षरा॒ण्यति॑ रेचयन्ति॒ षड्वा
ऋ॒तवं ऋ॒तूने॒व प्री॑णाति च॒त्वारि॒ पूर्वा॑ण्य॒व क॑ल्पयन्ति (४२)

चतु॑ष्पद ए॒व प॒शून॑वं रुन्धे॒ द्वे उत्त॑रे द्वि॒पदं॑ ए॒वावं रुन्धे॒-
ऽनु॒ष्टुभ॑म॒भि सम्पा॑दयन्ति॒ वाग्वा अ॑नु॒ष्टुप्त॑स्मा॒त्प्रा॒णानां॑ वागु॒त्तमा॑
स॒मया॑विषि॒ते सूर्ये॑ षोड॒शिनः॑ स्तो॒त्रमु॒पाक॑रोत्येतस्मि॒न्वै लो॒क
इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑हन्त्सा॒क्षादे॒व वज्र॑म्भ्रातृ॒व्याय॑ प्र ह॒रत्य॑रुणपि॒शंगो॑ऽश्वो
दक्षि॑णै॒तद्वै वज्र॑स्य रू॒पं स॑मृ॒द्धौ (४३)

लोको विदुषः षोडशी गृह्यते यदुक्थ्यं धाम कल्पयन्ति सप्तचत्वारिंशच्च॥ [११]

॥ काण्डम् ७ ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

प्र॒जन॑नं॒ ज्योति॑र॒ग्निर्दे॒वता॑नां॒ ज्योति॑र्वि॒राट्कु॑न्द॒सां ज्योति॑र्वि॒राट्वा॒चो॑
 ऽग्नौ॑ सं तिष्ठते वि॒राज॑म॒भि सम्प॑द्यते॒ तस्मा॑त्तज्ज्योति॑रुच्यते॒ द्वौ
 स्तोमौ॑ प्रातःस॒वनं॑ व॒हतो॑ यथा॑ प्रा॒णश्चा॑पा॒नश्च॒ द्वौ मा॒ध्य॑दि॒नः
 स॒वनं॑ यथा॒ चक्षु॑श्च॒ श्रोत्रं॑ च॒ द्वौ तृ॑तीयस॒वनं॑ यथा॒ वाक्क्र॑ प्रतिष्ठा च॒
 पु॒रुष॑सम्मि॒तो वा ए॒ष य॒ज्ञोऽस्थू॑रिः (१)

यं का॒मं का॒मय॑ते॒ तमे॒तेना॒भ्यश्नु॑ते॒ सर्व॑ः ह्य॒स्थू॑रिणाभ्यश्नुते॒
 ऽग्नि॑ष्टोमे॒न वै प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत॒ ता अ॑ग्निष्टोमे॒नैव
 पर्य॑गृह्णा॒त्तासां॑ परि॑गृही॒ताना॑मश्व॒तरो॑ऽत्य॑प्रवत॒ तस्या॑नु॒हाय॒ रेत॑
 आद॑त्त॒ तद्ग॑र्दभे॒ न्यमा॑र्द॒स्माद्ग॑र्दभो॒ द्विरे॑ता॒ अथो॑ आहु॒र्वड॑बायां॒
 न्यमा॑र्दिति॒ तस्मा॑द्ग॒डबा॑ द्विरे॒ता अथो॑ आहुरोष॑धीषु (२)

न्यमा॑र्दिति॒ तस्मा॑दोष॑धयोऽन॒भ्यक्ता॑ रेभ॒न्त्यथो॑ आहुः प्र॒जासु॑
 न्यमा॑र्दिति॒ तस्मा॑द्य॒मौ जा॑येते॒ तस्मा॑दश्व॒तरो न प्र जा॑यत॒ आत्त॑रे॒ता
 हि तस्मा॑द्द्वर्हि॒ष्यन॑वक्लृप्तः॒ सर्व॑वेद॒से वा स॒हस्रे॑ वाव॑क्लृप्तोऽति॒
 ह्यप्र॑वत॒ य ए॒वं वि॒द्वान॑ग्निष्टोमे॒न यज॑ते॒ प्राजा॑ताः प्र॒जा ज॒नय॑ति॒
 परि॑ प्रजा॑ता गृह्णाति॒ तस्मा॑दाहु॒र्ज्येष्ठ॑य॒ज्ञ इति॑ (३)

प्रजापतिर्वाव ज्येष्ठः स ह्येतेनाग्रेऽयं जत प्रजापतिरकामयत्
 प्र जायेयेति स मुखतस्त्रिवृतं निरमिमीत् तमग्निर्देवतान्वंसृज्यत
 गायत्री छन्दो रथन्तरं सामं ब्राह्मणो मनुष्याणामजः
 पशूनान्तस्मात्ते मुख्यां मुखतो ह्यसृज्यन्तोरसो बाहुभ्यां पञ्चदशं
 निरमिमीत् तमिन्द्रो देवतान्वंसृज्यत त्रिष्टुप्छन्दो बृहत् (४)

सामं राजन्यो मनुष्याणामविः पशूनान्तस्मात्ते वीर्यावन्तो
 वीर्याद्ध्यसृज्यन्त मध्यतः सप्तदशं निरमिमीत् तं विश्वे देवा देवता
 अन्वंसृज्यन्त जगती छन्दो वैरूपं सामं वैश्यो मनुष्याणां गार्वः
 पशूनान्तस्मात्त आद्या अन्नधानाद्ध्यसृज्यन्त तस्माद्भूयांसोऽन्येभ्यो
 भूयिष्ठा हि देवता अन्वंसृज्यन्त पत्त एकविंशं निरमिमीत्
 तमनुष्टुप्छन्दः [5]

अन्वंसृज्यत वैराजं सामं शूद्रो मनुष्याणामश्वः
 पशूनान्तस्मात्तौ भूतसङ्गमिणावश्वश्च शूद्रश्च तस्माच्छूद्रो
 यज्ञेऽनवकृतो न हि देवता अन्वंसृज्यत तस्मात्पादावुपं जीवतः
 पत्तो ह्यसृज्येतां प्राणा वै त्रिवृदर्धमासाः पञ्चदशः प्रजापतिः
 सप्तदशस्त्रयं इमे लोका असावादित्य एकविंश एतस्मिन्वा एते
 श्रिता एतस्मिन्प्रतिष्ठिता य एवं वेदैतस्मिन्नेव श्रयत एतस्मिन्प्रति
 तिष्ठति॥ (६)

प्रा॒तःस॒वने॑ वै गा॒य॒त्रेण॑ छ॒न्द॑सा त्रि॒वृ॒ते स्तोमा॑य॒ ज्योति॑र्दध॒देति॑
 त्रि॒वृ॒ता ब्र॒ह्मव॑र्च॒सेन॑ प॒ञ्चद॑शाय॒ ज्योति॑र्दध॒देति॑ प॒ञ्चद॑शेनौज॒सा
 वी॒र्येण॑ सप्त॒दशाय॑ ज्योति॑र्दध॒देति॑ सप्त॒दशेन॑ प्राजाप॒त्येन॑
 प्र॒ज॒न॒नेनै॑कवि॒ंशाय॑ ज्योति॑र्दध॒देति॑ स्तोमं॑ ए॒व तथ्स्तोमा॑य॒
 ज्योति॑र्दध॒देत्यथो॑ स्तोमं॑ ए॒व स्तोमं॑म॒भि प्र ण॑यति याव॒न्तो वै
 स्तोमा॑स्ताव॒न्तः कामा॑स्ताव॒न्तो लो॒कास्ताव॑न्ति ज्योती॑ऽप्येताव॒न्त
 ए॒व स्तोमा॑नेताव॒न्तः कामा॑नेताव॒न्तो लो॒काने॑ताव॒न्ति ज्योती॑ऽप्यव॑
 रुन्धे॥ (७)

ताव॒न्तो लो॒कास्त्रयो॑दश च॥ ————— [२]

ब्र॒ह्मवा॑दिनो॒ वद॑न्ति॒ स त्वै य॑जेत॒ योऽग्नि॑ष्टोमेन॒ यज॑मानोऽथ॒
 सर्व॑स्तोमेन॒ यजे॑तेति॒ यस्य॑ त्रि॒वृ॒तम॑न्तर्य॒न्ति प्रा॑णाऽस्तस्यान्तर्य॒न्ति
 प्रा॒णेषु॑ मेऽप्य॑स॒दिति॑ खलु॒ वै य॒ज्ञेन॑ यज॑मानो यजते॒ यस्य॑
 प॒ञ्चद॑शम॑न्तर्य॒न्ति वी॒र्यं॑ तस्यान्तर्य॒न्ति वी॒र्यं॑ मेऽप्य॑स॒दिति॑ खलु॒ वै
 य॒ज्ञेन॑ यज॑मानो यजते॒ यस्य॑ सप्त॒दशम॑न्तर्य॒न्ति (८)

प्र॒जां तस्या॑न्तर्य॒न्ति प्र॒जाया॑म्मेऽप्य॑स॒दिति॑ खलु॒ वै य॒ज्ञेन॑
 यज॑मानो यजते॒ यस्यै॑कवि॒ंशम॑न्तर्य॒न्ति प्रति॑ष्ठां तस्यान्तर्य॒न्ति
 प्रति॑ष्ठाया॑म्मेऽप्य॑स॒दिति॑ खलु॒ वै य॒ज्ञेन॑ यज॑मानो यजते॒ यस्य॑
 त्रि॒ण॒वम॑न्तर्य॒न्त्यृतू॑ऽश्च॒ तस्य॑ नक्ष॒त्रिया॑ च वि॒राज॑म॒न्तर्य॑न्त्यृतुषु॒ मे-
 ऽप्य॑सन्नक्ष॒त्रिया॑यां च वि॒राजी॑ति (९)

खलु वै यज्ञेन यजमानो यजते यस्य त्रयस्त्रिंशमन्तर्यन्ति
 देवतास्तस्यान्तर्यन्ति देवतासु मेऽप्यसदिति खलु वै यज्ञेन
 यजमानो यजते यो वै स्तोमानामवमं परमतां गच्छन्तं वेदं
 परमतामेव गच्छति त्रिवृद्धे स्तोमानामवमस्त्रिवृत्परमो य एवं वेदं
 परमतामेव गच्छति॥ (१०)

सप्तदशमन्तर्यन्ति विराजीति चतुश्चत्वारिंशच्च॥ [३]

अङ्गिरसो वै सत्रमासत ते सुवर्गं लोकमायन्तेषां
 हविष्मांश्च हविष्कृच्छाहीयेतान्तावकामयेतां सुवर्गं लोकमियावेति
 तावेतं द्विरात्रमपश्यतां तमाहरतां तेनायजेतां ततो वै तौ सुवर्गं
 लोकमैतां य एवं विद्वान्द्विरात्रेण यजते सुवर्गमेव लोकमेति
 तावैतां पूर्वेणाऽह्नाऽगच्छतामुत्तरेण (११)

अभिप्लवः पूर्वमहर्भवति गतिरुत्तरं ज्योतिष्टोमोऽग्निष्टोमः
 पूर्वमहर्भवति तेजस्तेनाव रुन्धे सर्वस्तोमोऽतिरात्र उत्तरं
 सर्वस्याप्त्यै सर्वस्यावरुद्धौ गायत्रम्पूर्वेहन्त्सामं भवति तेजो वै
 गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्चसं तेज एव ब्रह्मवर्चसमात्मन्धत्ते त्रैष्टुभमुत्तरं
 ओजो वै वीर्यं त्रिष्टुगोजं एव वीर्यमात्मन्धत्ते रथन्तरम्पूर्वं (१२)

अहन्त्सामं भवतीयं वै रथन्तरमस्यामेव प्रति तिष्ठति
 बृहदुत्तरेऽसौ वै बृहदमुष्यामेव प्रति तिष्ठति तदाहुः कं
 जगती चानुष्टुप्चेति वैखानसम्पूर्वेऽहन्त्सामं भवति तेन

जगत्स्यै नैति षोडशयुत्तरे तेनानुष्टुभोऽथाहुर्यत्समानेऽर्धमासे
 स्यातामन्यतरस्याहो वीर्यमनु पद्येतेत्यमावास्यायाम्पूर्वमहर्भवत्युत्तररि
 नानावीर्ये भवतो हविष्मन्निधनम्पूर्वमहर्भवति हविष्कृन्निधनमुत्तरं
 प्रतिष्ठित्यै॥ (१३)

उत्तरेण रथन्तरम्पूर्वेऽन्वेकविंशतिश्च॥ [४]

आपो वा इदमग्रे सलिलमासीत्तस्मिन्प्रजापतिर्वायुर्भूत्वाचरत्स
 इमामपश्यत्तां वराहो भूत्वाहरत्तां विश्वकर्मा भूत्वा व्यमादत्सर्पप्रथत
 सा पृथिव्यभवत्तत्पृथिव्यै पृथिवित्वन्तस्यामश्राम्यत्प्रजापतिः स
 देवानसृजत् वसून्नुद्रानादित्यान्ते देवाः प्रजापतिमब्रुवन्प्र जायामहा
 इति सोऽब्रवीत् (१४)

यथाहं युष्मांस्तपसासृक्ष्येवं तपसि प्रजननमिच्छध्वमिति
 तेभ्योऽग्निमायतनं प्रायच्छदेतेनायतनेन श्राम्यतेति तै-
 ऽग्निनायतनेनाश्राम्यन्ते संवत्सर एकां गामसृजन्त तां वसुभ्यो
 रुद्रेभ्य आदित्येभ्यः प्रायच्छन्नेतां रक्षध्वमिति तां वसवो रुद्रा
 आदित्या अरक्षन्त सा वसुभ्यो रुद्रेभ्य आदित्येभ्यः प्राजायत
 त्रीणि च (१५)

शतानि त्रयस्त्रिंशत् चाथ सैव सहस्रतम्यभवत्ते देवाः प्रजा-
 पतिमब्रुवन्सहस्रेण नो याजयेति सोऽग्निष्टोमेन वसूनयाजयत्त
 इमं लोकमजयन्तच्चाददुः स उक्थ्येन रुद्रानयाजयत्तै-

ऽन्तरिक्षमजयन्तच्चाददुः सोऽतिरात्रेणादित्यानयाजयन्तेऽमुं
लोममजयन्तच्चाददुस्तदन्तरिक्षम् (१६)

व्यवैर्यत तस्माद्बुद्धा घातुका अनायतना हि तस्मादाहुः शिथिलं
वै मध्यममहस्त्रिरात्रस्य वि हि तद्वैर्यतेति त्रैष्टुभम्मध्यमस्याह
आज्यम्भवति संयानानि सूक्तानि शंसति षोडशिनं शंसत्यहो
धृत्या अशिथिलम्भावाय तस्मात्रिरात्रस्याग्निष्टोम एव प्रथममहः
स्यादथोक्थ्योऽथातिरात्र एषां लोकानां विधृत्यै त्रीणित्रीणि
शतान्यनूचीनाहमव्यवच्छिन्नानि ददाति (१७)

एषां लोकानामनु सन्तत्यै दशतं न विच्छिन्द्याद्विराजं
नेद्विच्छिनदानीत्यथ या सहस्रतम्यासीत्तस्यामिन्द्रश्च विष्णुश्च
व्यायच्छेतां स इन्द्रोऽमन्यतानया वा इदं विष्णुः सहस्रं
वक्ष्यत इति तस्यामकल्पेतां द्विभागं इन्द्रस्तृतीये विष्णुस्तद्वा
एषाभ्यनूच्यत उभा जिग्यथुरिति तां वा एतामच्छावाकः (१८)

एव शंसत्यथ या सहस्रतमी सा होत्रे देयेति होतारं
वा अभ्यतिरिच्यते यदतिरिच्यते होतानामस्यापयिता-
थाहुरुन्नेत्रे देयेत्यतिरिक्ता वा एषा सहस्रस्यातिरिक्त
उन्नेतत्विजामथाहुः सर्वेभ्यः सदस्येभ्यो देयेत्यथाहुरुदाकृत्या
सा वशं चरेदित्यथाहर्ब्रह्मणे चाग्नीधे च देयेति (१९)

द्विभागम्ब्रह्मणे तृतीयमग्नीधं ऐन्द्रो वै ब्रह्मा वैष्णवो-

ऽग्नीद्यथैव तावकल्पेतामित्यथाहुर्या कल्याणी बहुरूपा सा
 देयेत्यथाहुर्या द्विरूपोभयतएनी सा देयेति सहस्रस्य परिगृहीत्यै
 तद्वा एतत्सहस्रस्यायनं सहस्रं स्तोत्रीयाः सहस्रं दक्षिणाः
 सहस्रसम्मितः सुवर्गो लोकः सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै॥ (२०)

अब्रवीच्च तदन्तरिक्षन्ददात्यच्छावाकश्च देयेति सप्तचत्वारिंशच्च॥ [५]

सोमो वै सहस्रमविन्दत्तमिन्द्रोऽन्विन्दत्तौ यमो
 न्यागच्छत्तावब्रवीदस्तु मेऽत्रापीत्यस्तु ही (३) इत्यब्रूतां स यम
 एकस्यां वीर्यं पर्यपश्यदियं वा अस्य सहस्रस्य वीर्यम्बिभर्तीति
 तावब्रवीदियम्ममास्त्वेतद्युवयोरिति तावब्रूतां सर्वे वा एतदेतस्यां
 वीर्यम् (२१)

परि पश्यामोऽश्मा हरामहा इति तस्यामश्माहरन्त
 तामप्सु प्रावेशयन्त्सोमायोदेहीति सा रोहिणी पिङ्गलैकहायनी
 रूपं कृत्वा त्रयस्त्रिंशता च त्रिभिश्च शतैः सहोदैत्तस्माद्रोहिण्या
 पिङ्गलैकहायन्या सोमं क्रीणीयाद्य एवं विद्वान्रोहिण्या
 पिङ्गलैकहायन्या सोमं क्रीणाति त्रयस्त्रिंशता चैवास्य
 त्रिभिश्च (२२)

शतैः सोमः क्रीतो भवति सुक्रीतेन यजते तामप्सु
 प्रावेशयन्निन्द्रायोदेहीति सा रोहिणी लक्ष्मणा पंष्टौही वार्त्रघ्नी
 रूपं कृत्वा त्रयस्त्रिंशता च त्रिभिश्च शतैः सहोदैत्तस्माद्रोहिणीं

लक्ष्मणाम्पष्ठौहीं वार्त्रघ्नीं दद्याद्य एवं विद्वान्नोहिणीं लक्ष्मणाम्पष्ठौहीं
वार्त्रघ्नीं ददाति त्रयस्त्रिंशच्चैवास्य त्रीणि च शतानि सा दत्ता (२३)

भवति तामप्सु प्रावेशयन् यमायोदेहीति सा जरती
मूर्खा तज्जघन्या रूपं कृत्वा त्रयस्त्रिंशता च त्रिभिश्च शतैः
सहोदैत्तस्माञ्जरतीम्मूर्खा तज्जघन्यामनुस्तरणीं कुर्वीत य एवं
विद्वान्जरतीम्मूर्खा तज्जघन्यामनुस्तरणीं कुरुते त्रयस्त्रिंशच्चैवास्य
त्रीणि च शतानि सामुष्मिल्लोके भवति वागेव सहस्रतमी
तस्मात् (२४)

वरो देयः सा हि वरः सहस्रमस्य सा दत्ता भवति
तस्माद्वरो न प्रतिगृह्यः सा हि वरः सहस्रमस्य प्रतिगृहीत-
म्भवतीयं वर इति ब्रूयादथान्याम्ब्रूयादियम्ममेति तथास्य
तत्सहस्रमप्रतिगृहीतम्भवत्युभयतएनी स्यात्तदाहुरन्यतएनी
स्यात्सहस्रम्परस्तादेतमिति यैव वरः (२५)

कल्याणी रूपसंमृद्धा सा स्यात्सा हि वरः समृद्ध्यै
तामुत्तरेणाग्नीध्रं पर्याणीयाहवनीयस्यान्तैर्द्रोणकलशमव घ्रापयेदा
जिघ्र कलशम्मह्युरुधारा पर्यस्वत्या त्वा विशन्तिवन्दवः समुद्रमिव
सिन्धवः सा मा सहस्र आ भज प्रजया पशुभिः सह पुनर्मा
विंशताद्रयिरिति प्रजयैवैनं पशुभी रय्या सम् (२६)

अर्धयति प्रजावाँन्पशुमान्रयिमान्भवति य एवं वेद तया

स॒हाग्री॑ध्रम्प॒रेत्य॑ पुरस्ता॒त्प्रती॑च्यां तिष्ठ॒न्त्यां जुहु॑यादुभा जि॒ग्यथु॑र्न
परा॑ जयेथे न परा॑ जिग्ये कत॒रश्च॑नैनोः॑। इन्द्र॑श्च विष्णो॒
यदप॑स्पृधेथां त्रेधा स॒हस्रं॑ वि तदै॒रयेथा॑मिति॑ त्रेधाविभु॒क्तं वै त्रि॑रात्रे
स॒हस्रं॑ साह॒स्रीमे॒वैना॑ करोति स॒हस्रं॑स्यै॒वैना॑म्मात्रा॑म् (२७)

क॒रोति॑ रूपाणि जुहोति रू॒पैरे॒वैना॑ सम॑र्धयति तस्या॑
उपो॒त्थाय॑ कर्ण॒मा ज॑पेदिडे रन्तेऽदि॒ते सर॑स्वति प्रिये प्रेय॑सि महि॒
विश्रु॑त्येतानि॑ ते अ॒घ्निये॑ नामा॒नि सु॒कृतं॑ मा दे॒वेषु॑ ब्रूता॒दिति॑ दे॒वेभ्य॑
ए॒वैन॑मा वेद॒यत्यन्वे॑न दे॒वा बु॑ध्यन्ते॥ (२८)

एतदेतस्या॑ वी॒र्यम॑स्य त्रि॒भिश्च॑ द॒त्ता सं॒हस्र॑तमी तस्मा॑देव वरः स॒म्मात्रा॑मेका॒न्नच॑त्वारि॒शच्च॑॥-[६]

स॒हस्र॑त॒म्या वै यज॑मानः सुव॒र्गं लो॒कमे॑ति सैनं॑ सुव॒र्गं
लो॒कं ग॑मयति सा मा॑ सुव॒र्गं लो॒कं ग॑मयेत्या॒ह सुव॑र्गमे॒वैनं॑ लो॒कं
ग॑मयति सा मा॒ ज्योति॑ष्मन्तं लो॒कं ग॑मयेत्या॒ह ज्योति॑ष्मन्तमे॒वैनं॑
लो॒कं ग॑मयति सा मा॒ सर्वा॑न्पुण्याँल्लो॒काना॑मयेत्या॒ह सर्वा॑ने॒वैनं॑
पुण्याँल्लो॒काना॑मयति सा (२९)

मा प्र॒तिष्ठां॑ ग॑मय प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑ स॒ह पुन॑र्मा वि॒शता॑द्रयिरिति॑
प्र॒जयै॒वैनं॑ प॒शुभि॑ र॒य्यां प्र॒तिष्ठा॑पयति प्र॒जावा॑न्पशुमात्र॑यि॒मान्भव॑ति
य ए॒वं वेद॑ ताम॒ग्रीधे॑ वा ब्र॒ह्मणे॑ वा होत्रे॑ वो॒द्गात्रे॑ वा॒ध्वर्य॑वे वा
दद्या॑त्स॒हस्र॑मस्य सा द॒त्ता भ॑वति स॒हस्र॑मस्य प्र॒तिगृ॑हीतम्भवति॑
यस्ताम॑वि॒द्वान् (३०)

प्रतिगृह्णाति तां प्रति गृह्णीयादेकांसि न सहस्रमेकां त्वा भूतां
 प्रति गृह्णामि न सहस्रमेकां मा भूता विश मा सहस्रमित्येकामेवैनं
 भूतां प्रति गृह्णाति न सहस्रं य एवं वेद स्योनासि सुषदा सुशेवा
 स्योना मा विश सुषदा मा विश सुशेवा मा विश (३१)

इत्याह स्योनैवैनं सुषदा सुशेवा भूता विशति नैनं
 हिनस्ति ब्रह्मवादिनो वदन्ति सहस्रं सहस्रतम्यन्वेती (३)
 सहस्रतमीं सहस्रा (३) मिति यत्प्रार्चीमुत्सृजेत्सहस्रं
 सहस्रतम्यन्वियात्तत्सहस्रमप्रज्ञात्रं सुवर्गं लोकं न प्र
 जानीयात्प्रतीचीमुत्सृजति तां सहस्रमनु पर्यावर्तते सा
 प्रजानती सुवर्गं लोकमेति यजमानमभ्युत्सृजति क्षिप्रे सहस्रं प्र
 जायत उत्तमा नीयते प्रथमा देवान्गच्छति॥ (३२)

लोकानामयति सार्विद्वान्सुशेवा माविश यजमानं द्वादश च॥ [७]

अत्रिरददादौर्वाय प्रजां पुत्रकामाय स रिरिचानो-
 ऽमन्यत् निर्वीर्यः शिथिलो यातयामा स एतं चतूरात्रमपश्यत्
 तमाहरत्तेनायजत् ततो वै तस्य चत्वारो वीरा आजायन्त सुहोता
 सूद्राता स्वध्वर्युः सुसंभेयो य एवं विद्वांश्चतूरात्रेण यजत् आस्य
 चत्वारो वीरा जायन्ते सुहोता सूद्राता स्वध्वर्युः सुसंभेयो ये
 चतुर्विंशाः पवमाना ब्रह्मवर्चसं तत् (३३)

य उद्यन्तः स्तोमाः श्रीः सात्रिंश्च श्रद्धादेवं यजमानं

चत्वारि वीर्याणि नोपांनमन्तेजं इन्द्रियम्ब्रह्मवर्चसमन्नाद्यं स
 एतांश्चतुरश्वतुष्टोमान्त्सोमानपश्यत्तानाहरत्तैर्यजत तेज एव
 प्रथमेनावारुन्धेन्द्रियं द्वितीयेन ब्रह्मवर्चसं तृतीयेनान्नाद्यं चतुर्थेन
 य एवं विद्वांश्चतुरश्वतुष्टोमान्त्सोमानाहरति तैर्यजते तेज एव
 प्रथमेनावं रुन्ध इन्द्रियं द्वितीयेन ब्रह्मवर्चसं तृतीयेनान्नाद्यं चतुर्थेन
 यामेवात्रिरुद्धिमाध्नोत्तामेव यजमान ऋध्नोति॥ (३४)

तत्तेजं एवाष्टादश च॥ [८]

जमदग्निः पुष्टिकामश्चतूरात्रेणायजत स एतान्पोषां
 अपुष्यत्तस्मात्पलितौ जामदग्नियौ न सं जानाते एतानेव
 पोषान्पुष्यति य एवं विद्वांश्चतूरात्रेण यजते पुरोडाशिन्यं उपसदौ
 भवन्ति पशवो वै पुरोडाशः पशूनेवाव रुन्धेऽन्नं वै पुरोडाशो-
 ऽन्नमेवाव रुन्धेऽन्नादः पशुमान्भवति य एवं विद्वांश्चतूरात्रेण
 यजते॥ (३५)

जमदग्निरष्टाचत्वारिंशत्॥ [९]

संवत्सरो वा इदमेकं आसीत्सोऽकामयतर्तून्त्सृजेयेति स
 एतम्पश्चरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै स ऋतूनसृजत
 य एवं विद्वान्पश्चरात्रेण यजते प्रैव जायते त ऋतवः सृष्टा न
 व्यावर्तन्त त एतम्पश्चरात्रमपश्यन् तमाहरन्तेनायजन्त ततो वै ते
 व्यावर्तन्त (३६)

य एवं विद्वान्पश्चरात्रेण यजते वि पाप्मना भ्रातृव्येणा

वर्तते सार्वसेनिः शौचेयोऽकामयत पशुमान्थस्यामिति स
 एतम्पञ्चरात्रमाहरत्तेनायजत ततो वै स सहस्रं पशून्प्राप्नोद्य
 एवं विद्वान्पञ्चरात्रेण यजते प्र सहस्रं पशून्प्राप्नोति बबरः
 प्रावाहणिरकामयत वाचः प्रवदिता स्यामिति स एतम्पञ्चरात्रमा (३७)

अहरत्तेनायजत ततो वै स वाचः प्रवदिता भवद्य एवं
 विद्वान्पञ्चरात्रेण यजते प्रवदितैव वाचो भवत्यथो एनं
 वाचस्पतिरित्याहुरनातश्चतूरात्रोऽतिरिक्तः षड्रात्रोऽथ वा एष
 स प्रति यज्ञो यत्पञ्चरात्रो य एवं विद्वान्पञ्चरात्रेण यजते सम्प्रत्येव
 यज्ञेन यजते पञ्चरात्रो भवति पञ्च वा ऋतवः संवत्सरः (३८)

ऋतुष्वेव संवत्सरे प्रति तिष्ठत्यथो पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तौ
 यज्ञो यज्ञमेवाव रुन्धे त्रिवृदग्निष्टोमो भवति तेज एवाव रुन्धे
 पञ्चदशो भवतीन्द्रियमेवाव रुन्धे सप्तदशो भवत्यन्नाद्यस्यावरुद्धा
 अथो प्रैव तेन जायते पञ्चविंशोऽग्निष्टोमो भवति प्रजापतेरास्यै
 महाव्रतवानन्नाद्यस्यावरुद्धौ विश्वजिह्वसर्वपृष्ठोऽतिरात्रो भवति
 सर्वस्याभिजित्यै॥ (३९)

ते व्यावर्तन्त प्रवदिता स्यामिति स एतम्पञ्चरात्रमा संवत्सरोऽभिजित्यै॥ [१०]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामा
 दंद इमामंगृभ्णन्नशनामृतस्य पूर्वं आयुषि विदथेषु कव्या। तया
 देवाः सुतमा बभूवुर्ऋतस्य सामन्त्सरमारपन्ती। अभिधा असि

भुव॑नमसि॒ यन्ता॑सि॒ धर्ता॑सि॒ सोऽग्निं॑ वै॒श्वान॒रः॑ सप्र॑थसं गच्छ॒
 स्वाहा॑कृतः पृथि॒व्यां य॑न्ता राड्य॒न्तासि॒ यम॑नो धर्ता॑सि॒ धरु॑णः
 कृष्यै॑ त्वा॒ क्षेमा॑य त्वा र॒य्यै त्वा॒ पोषा॑य त्वा पृथि॒व्यै त्वा॒न्तरि॑क्षाय
 त्वा दि॒वे त्वा॑ स॒ते त्वा॑स॒ते त्वा॒द्भ्यस्त्वौष॑धीभ्यस्त्वा॒ विश्वे॑भ्यस्त्वा
 भूते॑भ्यः॥ (४०)

धरुणः पञ्चविंशतिश्च॥ [११]

वि॒भूर्मा॒त्रा प्र॒भूः पि॒त्राश्चो॑ऽसि॒ हयो॑ऽस्यत्यो॑ऽसि॒ नरो॑-
 ऽस्यर्वा॑सि॒ सप्ति॑रसि॒ वा॒ज्यं॑सि॒ वृषा॑सि॒ नृम॑णा॒ असि॑
 ययु॑र्नामा॒स्यादि॑त्याना॒म्पत्वा॑न्वि॒ह्यग्नये॑ स्वाहा स्वाहेन्द्रा॒ग्निभ्या॑ः
 स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये स्वाहा विश्वे॑भ्यो दे॒वेभ्यः॑ स्वाहा सर्वा॑भ्यो
 दे॒वेता॑भ्य इ॒ह धृ॑तिः स्वाहे॒ह वि॑धृतिः स्वाहे॒ह रन्तिः॑ स्वाहे॒ह
 रम॑तिः स्वाहा भू॒रसि॑ भुवे त्वा॒ भव्या॑य त्वा भविष्य॒ते त्वा॑
 विश्वे॑भ्यस्त्वा भू॒तेभ्यो॑ दे॒वा आ॑शापाला ए॒तं दे॒वेभ्यो॑ऽश्व॒म्मेधा॑य
 प्रोक्षि॑तं गोपायत॥ (४१)

रन्तिः स्वाहा द्वाविंशतिश्च॥ [१२]

आय॑नाय॒ स्वाहा॒ प्राय॑णाय॒ स्वाहो॑द्वा॒वाय॒ स्वाहो॑द्भु॒ताय॒ स्वाहा॑
 शूका॑राय॒ स्वाहा॒ शूकृ॑ताय॒ स्वाहा॒ पला॑यिताय॒ स्वाहा॑ऽऽपला॑यिताय॒
 स्वाहा॑ऽऽवल्गा॑ते स्वाहा॑ परा॒वल्गा॑ते स्वाहा॑ऽऽय॒ते स्वाहा॑ प्रय॒ते
 स्वाहा॑ सर्व॑स्मै स्वाहा॑॥ (४२)

आयनायोत्तरमापलायिताय षड्विंशतिः॥ [१३]

अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ सोमा॑य॒ स्वाहा॑ वा॒यवे॒ स्वाहा॑पाम्मोदा॑य॒ स्वाहा॑
सवि॑त्रे॒ स्वाहा॒ सर॑स्वत्यै॒ स्वाहेन्द्रा॑य॒ स्वाहा॒ बृह॑स्पतये॒ स्वाहा॑
मित्रा॑य॒ स्वाहा॒ वरु॑णाय॒ स्वाहा॒ सर्व॑स्मै॒ स्वाहा॑॥ (४३)

[१४]

पृ॒थि॒व्यै स्वाहा॑ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहा॑ दि॒वे स्वाहा॑ सू॒र्याय॑ स्वाहा॑
च॒न्द्रम॑से॒ स्वाहा॑ नक्ष॑त्रेभ्यः॒ स्वाहा॑ प्रा॒च्यै दि॒शे स्वाहा॑ दक्षि॑णायै दि॒शे
स्वाहा॑ प्र॒तीच्यै॑ दि॒शे स्वाहा॑दी॒र्चायै॑ दि॒शे स्वाहा॑र्ध्वायै॑ दि॒शे स्वाहा॑
दि॒ग्भ्यः॑ स्वाहा॑ऽवान्तर॑दिशाभ्यः॒ स्वाहा॑ समा॑भ्यः॒ स्वाहा॑ श॒रद्भ्यः॑
स्वाहा॑ऽहोरा॑त्रेभ्यः॒ स्वाहा॑ऽर्धमा॑सेभ्यः॒ स्वाहा॑ मा॒सेभ्यः॑ स्वाहा॑र्तु॒भ्यः
स्वाहा॑ संव॑त्स॒राय॑ स्वाहा॒ सर्व॑स्मै॒ स्वाहा॑॥ (४४)

[१५]

अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ सोमा॑य॒ स्वाहा॑ सवि॑त्रे॒ स्वाहा॒ सर॑स्वत्यै॒ स्वाहा॑
पृ॒ष्णे स्वाहा॑ बृह॑स्पतये॒ स्वाहा॑ऽपाम्मोदा॑य॒ स्वाहा॑ वा॒यवे॒ स्वाहा॑
मित्रा॑य॒ स्वाहा॒ वरु॑णाय॒ स्वाहा॒ सर्व॑स्मै॒ स्वाहा॑॥ (४५)

[१६]

पृ॒थि॒व्यै स्वाहा॑ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहा॑ दि॒वे स्वाहा॑ऽग्नये॒ स्वाहा॑
सोमा॑य॒ स्वाहा॑ सू॒र्याय॑ स्वाहा॑ च॒न्द्रम॑से॒ स्वाहा॑ऽह्ने स्वाहा॑ रात्रि॑यै

स्वाह॑र्जवे॒ स्वाहा॑ सा॒धवे॒ स्वाहा॑ सु॒क्षित्यै॑ स्वाहा॑ क्षु॒धे स्वाहा॑ऽ-
 ऽशिति॑न्ने स्वाहा॑ रो॒गाय॑ स्वाहा॑ हि॒माय॑ स्वाहा॑ शी॒ताय॑ स्वाहा॑ऽ-
 ऽत॒पाय॑ स्वाहा॑ऽर॒ण्याय॑ स्वाहा॑ सुव॒र्गाय॑ स्वाहा॑ लो॒काय॑ स्वाहा॑
 सर्व॑स्मै स्वाहा॑॥ (४६)

[१७]

भुवो॑ दे॒वानां॑ क॒र्मणा॑प॒स॒र्तस्य॑ प॒थ्या॑सि वसु॑भिर्दे॒वेभिर्दे॒वत॑या
 गाय॑त्रेण॑ त्वा॒ छन्द॑सा युनज्मि वस॒न्तेन॑ त्व॒र्तुना॑ ह॒विषा॑
 दीक्ष॑यामि रु॒द्रेभिर्दे॒वेभिर्दे॒वत॑या त्रैष्टु॑भेन त्वा॒ छन्द॑सा युनज्मि
 ग्री॒ष्मेण॑ त्व॒र्तुना॑ ह॒विषा॑ दीक्ष॑याम्यादित्येभिर्दे॒वेभिर्दे॒वत॑या जा॒ग॒तेन॑
 त्वा॒ छन्द॑सा युनज्मि व॒र्षाभि॑स्त्व॒र्तुना॑ ह॒विषा॑ दीक्ष॑यामि
 विश्वे॑भिर्दे॒वेभिर्दे॒वत॑यानुष्टु॒भेन॑ त्वा॒ छन्द॑सा युनज्मि (४७)

श॒रदा॑ त्व॒र्तुना॑ ह॒विषा॑ दीक्ष॑याम्यङ्गि॒रोभिर्दे॒वेभिर्दे॒वत॑या
 पाङ्के॑न त्वा॒ छन्द॑सा युनज्मि हेम॑न्तशि॒शिरा॑भ्यां त्व॒र्तुना॑ ह॒विषा॑
 दीक्ष॑याम्याहं दी॒क्षाम॑रुहमृ॒तस्य॑ प॒त्नीं गाय॑त्रेण॑ छन्द॑सा ब्रह्म॑णा
 च॒र्त॑ः स॒त्येऽधा॑ स॒त्यमृ॑तैऽधाम्। म॒हीमू॑ षु सु॒त्रामा॑णमिह धृ॒तिः
 स्वाहे॑ह विधृ॒तिः स्वाहे॑ह रन्तिः स्वाहे॑ह रम॑न्तिः स्वाहा॑॥ (४८)

[१८]

ई॒ङ्गा॒राय॑ स्वाहे॑ कृ॒ताय॑ स्वाहा॑ क्रन्द॑ते स्वाहा॑ऽव॒क्रन्द॑ते स्वाहा॑
 प्रोथ॑ते स्वाहा॑ प्र॒प्रोथ॑ते स्वाहा॑ ग॒न्धाय॑ स्वाहा॑ घ्रा॒ताय॑ स्वाहा॑

प्रा॒णाय॒ स्वाहा॑ व्या॒नाय॒ स्वाहा॑ऽपा॒नाय॒ स्वाहा॑ सन्दी॒यमा॑नाय॒
 स्वाहा॑ सन्दि॒ताय॒ स्वाहा॑ विचृ॒त्यमा॑नाय॒ स्वाहा॑ विचृ॒त्ताय॒
 स्वाहा॑ पलायि॒ष्यमा॑णाय॒ स्वाहा॑ पला॒यिताय॒ स्वाहा॑पर॒ऽस्य॑ते
 स्वाहा॑पर॒ताय॒ स्वाहा॑ निवेक्ष्य॑ते स्वाहा॑ निवि॒शमा॑नाय॒ स्वाहा॑
 निवि॒ष्टाय॒ स्वाहा॑ निष॒थस्य॑ते स्वाहा॑ नि॒षीद॑ते स्वाहा॑ निष॑ण्णाय॒
 स्वाहा॑ (४९)

आ॒सि॒ष्य॑ते स्वाहा॑ऽऽसी॑नाय॒ स्वाहा॑ऽऽसि॒ताय॒ स्वाहा॑
 निप॒थस्य॑ते स्वाहा॑ नि॒पद्य॑मानाय॒ स्वाहा॑ निप॑न्नाय॒ स्वाहा॑ शयि॒ष्य॑ते
 स्वाहा॑ शया॑नाय॒ स्वाहा॑ शयि॒ताय॒ स्वाहा॑ सम्मी॒लिष्य॑ते स्वाहा॑
 स॒म्मील॑ते स्वाहा॑ सम्मी॒लिताय॒ स्वाहा॑ स्वप्स्य॑ते स्वाहा॑ स्वप॑ते
 स्वाहा॑ सु॒प्ताय॒ स्वाहा॑ प्रभो॒थस्य॑ते स्वाहा॑ प्र॒बुध्य॑मानाय॒ स्वाहा॑
 प्रबु॑द्धाय॒ स्वाहा॑ जागरि॒ष्य॑ते स्वाहा॑ जाग्र॑ते स्वाहा॑ जागरि॒ताय॒
 स्वाहा॑ शुश्रू॑षमाणाय॒ स्वाहा॑ शृण्व॑ते स्वाहा॑ श्रु॒ताय॒ स्वाहा॑
 वीक्षि॒ष्य॑ते स्वाहा॑ (५०)

वीक्ष॑माणाय॒ स्वाहा॑ वीक्षि॑ताय॒ स्वाहा॑ स॒हास्य॑ते स्वाहा॑
 स॒ज्जिहा॑नाय॒ स्वाहा॑ज्जिहा॑नाय॒ स्वाहा॑ विव॒थस्य॑ते स्वाहा॑ विव॒र्तमा॑नाय॒
 स्वाहा॑ विवृ॒त्ताय॒ स्वाहा॑त्थास्य॑ते स्वाहा॑त्तिष्ठ॑ते स्वाहा॑त्थि॒ताय॒ स्वाहा॑
 विध॑विष्य॑ते स्वाहा॑ विधू॒न्वाना॑य॒ स्वाहा॑ विधू॒ताय॒ स्वाहा॑त्क्र॒ऽस्य॑ते
 स्वाहा॑त्क्रा॒मते॒ स्वाहा॑त्क्रा॒न्ताय॒ स्वाहा॑ चङ्ग॑मिष्य॑ते स्वाहा॑
 चङ्ग॑म्यमाणाय॒ स्वाहा॑ चङ्ग॑मि॒ताय॒ स्वाहा॑ कण्डू॑यिष्य॑ते स्वाहा॑

कण्डूयमा॑नाय॒ स्वाहा॑ कण्डूयि॒ताय॒ स्वाहा॑ निकषि॒ष्यते॒ स्वाहा॑
 नि॒कष॑मा॒णाय॒ स्वाहा॑ नि॒कषि॑ताय॒ स्वाहा॑ यद॑त्ति॒ तस्मै॒ स्वाहा॑
 यत्पि॑ब॑ति॒ तस्मै॒ स्वाहा॑ यन्मे॑ह॒ति॒ तस्मै॒ स्वाहा॑ यच्छ॑कृ॒त्करो॑ति॒
 तस्मै॒ स्वाहा॑ रे॒त॑से॒ स्वाहा॑ प्र॒जाभ्यः॒ स्वाहा॑ प्र॒जन॑नाय॒ स्वाहा॑
 सर्व॑स्मै॒ स्वाहा॑॥ (५१)

[१९]

अ॒ग्नये॒ स्वाहा॑ वा॒यवे॒ स्वाहा॑ सू॒र्याय॒ स्वाह॑र्त॒मस्य॑त॒स्यर्त॑म॒सि
 स॒त्यम॑सि॒ स॒त्यस्य॑ स॒त्यम॑स्य॒तस्य॑ प॒न्था॑ अ॒सि दे॒वाना॑ छा॒यामृ॑तस्य॒
 नाम॒ तथ॑स॒त्यं यत्त्वं॑ प्र॒जाप॑ति॒रस्य॑धि॒ यद॑स्मिन्वा॒जिनी॑व॒ शुभः॑
 स्पर्ध॑न्ते दि॒वः सूर्ये॑ण॒ विशो॑ऽपो वृ॒णानः॑ प॒वते॑ क॒व्यन्प॒शुं न गो॑पा
 इर्यः॒ परि॑ज्मा (५२)

[२०]

॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

सा॒ध्या वै दे॒वाः सु॑व॒र्गका॑मा ए॒त॒ षड्रा॑त्रम॒पश्य॑न्तमा॒ह॑रन्तेना॒यज॑न्
 ततो॒ वै ते सु॑व॒र्गं लो॒कमा॑यन् य ए॒वं वि॒द्वा॒सः षड्रा॑त्रमा॒संते
 सु॒वर्गमे॒व लो॒कं य॑न्ति दे॒वस॒त्रं वै षड्रा॑त्रः प्र॒त्यक्ष॑ः ह्ये॒तानि॑ पृ॒ष्ठानि॒
 य ए॒वं वि॒द्वा॒सः षड्रा॑त्रमा॒संते सा॒क्षादे॒व दे॒वता॑ अ॒भ्यारो॑हन्ति

षड्रात्रो भवति षड्वा ऋतवः षट्षष्ठानि (१)

पृष्ठैरेवर्तूनन्वारोहन्त्युत्तुभिः संवत्सरन्ते संवत्सर एव प्रति
तिष्ठन्ति बृहद्रथन्तराभ्यां यन्तीयं वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव
यन्त्यथो अनयोरेव प्रति तिष्ठन्त्येते वै यज्ञस्याञ्जसायनी स्मृती
ताभ्यामेव सुवर्गं लोकं यन्ति त्रिवृदग्निष्टोमो भवति तेज एवाव
रुन्धते पञ्चदशो भवतीन्द्रियमेवाव रुन्धते सप्तदशः (२)

भवत्यन्नाद्यस्यावरुद्धा अथो प्रैव तेन जायन्त एकविंशो
भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मन्दधते त्रिणवो भवति विजित्यै
त्रयस्त्रिंशो भवति प्रतिष्ठित्यै सदोहविर्धानिन एतेन षड्रात्रेण
यजेरन्नाश्वत्थी हविर्धानं चाग्नीध्रं च भवतस्तद्धि सुवर्ग्यं चक्रीवती
भवतः सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्या उलूखलबुध्नो यूपो भवति
प्रतिष्ठित्यै प्राश्नो यान्ति प्राडिव हि सुवर्गः (३)

लोकः सरस्वत्या यान्त्येष वै देवयानः पन्थास्तमेवान्वारोहन्त्या
यान्त्यवर्तिमेवान्यस्मिन्प्रतिषज्य प्रतिष्ठां गच्छन्ति यदा दशं शतं
कुर्वन्त्यथैकमुत्थानं शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति
तिष्ठन्ति यदा शतं सहस्रं कुर्वन्त्यथैकमुत्थानं सहस्रं सम्मितो
वा असौ लोकोऽमुमेव लोकमभि जयन्ति यदैषां प्रमीयेत यदा
वा जीयेरन्नथैकमुत्थानन्तद्धि तीर्थम्॥ (४)

कुसुरुबिन्द औद्दालकिरकामयत पशुमान्थस्यामिति स
 एत९ सप्तरात्रमाहरत्तेनायजत तेन वै स यावन्तो ग्राम्याः
 पशवस्तानवारुन्ध य एवं विद्वान्सप्तरात्रेण यजते यावन्त एव
 ग्राम्याः पशवस्तानेवाव रुन्धे सप्तरात्रो भवति सप्त ग्राम्याः पशवः
 सप्तारण्याः सप्त छन्दाःस्युभयस्यावरुद्धौ त्रिवृदग्निष्टोमो भवति
 तेजः (५)

एवाव रुन्धे पञ्चदशो भवतीन्द्रियमेवाव रुन्धे सप्तदशो
 भवत्यन्नाद्यस्यावरुद्धा अथो प्रैव तेन जायत एकविंशो
 भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मन्धत्ते त्रिणवो भवति विजित्यै
 पञ्चविंशोऽग्निष्टोमो भवति प्रजापतेरास्यै महाव्रतवानन्नाद्यस्यावरुद्धौ
 विश्वजिथ्सर्वपृष्ठोऽतिरात्रो भवति सर्वस्याभिजित्यै यत्प्रत्यक्षम्पूर्वेष्वहः
 पृष्ठान्युपेयुः प्रत्यक्षम् (६)

विश्वजिति यथा दुग्धामुपसीदत्येवमुत्तममहः स्यान्नैकरात्रश्चन
 स्याद्बृहद्रथन्तरे पूर्वेष्वहःसूपं यन्तीयं वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव
 न यन्त्यथो अनयोरेव प्रति तिष्ठन्ति यत्प्रत्यक्षं विश्वजिति
 पृष्ठान्युपयन्ति यथा प्रत्तां दुहे तादृगेव तत्॥ (७)

तेज उपेयुः प्रत्यक्षं द्विचत्वारिंशच्च॥ [२]

बृहस्पतिरकामयत ब्रह्मवर्चसी स्यामिति स एतमष्टरात्रमपश्यत्तम
 ततो वै स ब्रह्मवर्चस्यभवद्य एवं विद्वानष्टरात्रेण यजते ब्रह्मवर्चस्यैव
 भवत्यष्टरात्रो भवत्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्चसम्गायत्रियैव

ब्रह्मवर्चसमव रुन्धेऽष्टरात्रो भवति चतस्रो वै दिशश्चतस्रो-
ऽवान्तरदिशा दिग्भ्य एव ब्रह्मवर्चसमव रुन्धे (८)

त्रिवृदग्निष्टोमो भवति तेज एवाव रुन्धे पञ्चदशो
भवतीन्द्रियमेवाव रुन्धे सप्तदशो भवत्यन्नाद्यस्यावरुद्धा अथो प्रैव
तेन जायत एकविंशो भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मन्धत्ते
त्रिणवो भवति विजित्यै त्रयस्त्रिंशो भवति प्रतिष्ठित्यै पञ्चविंशो-
ऽग्निष्टोमो भवति प्रजापतेराप्त्यै महाव्रतवानन्नाद्यस्यावरुद्ध्यै
विश्वजिथ्सर्वपृष्ठोऽतिरात्रो भवति सर्वस्याभिजित्यै॥ (९)

दिग्भ्य एव ब्रह्मवर्चसमवरुन्धेऽभिजित्यै॥ [३]

प्रजापतिः प्रजा असृजत ताः सृष्टाः क्षुधं न्यायन्त्स एतं
नवरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै प्रजाभ्योऽ कल्पत यर्हि
प्रजाः क्षुधं निगच्छेयुस्तरहि नवरात्रेण यजेतेमे हि वा एतासां लोका
अक्लृप्ता अथैताः क्षुधं नि गच्छन्तीमानेवाभ्यो लोकान्कल्पयति
तान्कल्पमानान्प्रजाभ्योऽनु कल्पते कल्पन्ते (१०)

अस्मा इमे लोका ऊर्जं प्रजासु दधाति त्रिरात्रेणैवेमं
लोकं कल्पयति त्रिरात्रेणान्तरिक्षं त्रिरात्रेणामुं लोकं यथा
गुणे गुणमन्वस्यत्येवमेव तल्लोके लोकमन्वस्यति धृत्या
अशिथिलम्भावाय ज्योतिर्गौरायुरिति ज्ञाताः स्तोमा भवन्तीयं
वाव ज्योतिरन्तरिक्षं गौरसावायुरेर्ष्वैव लोकेषु प्रति तिष्ठन्ति ज्ञात्रं

प्रजानाम् (११)

गच्छति नवरात्रो भवत्यभिपूर्वमेवास्मिन्तेजो दधाति यो
 ज्योगामयावी स्यात्स नवरात्रेण यजेत प्राणा हि वा एतस्याधृता
 अथैतस्य ज्योगामयति प्राणानेवास्मिन्दाधारोत यदीतासुर्भवति
 जीवत्येव॥ (१२)

कल्पन्ते प्रजानाञ्चर्यस्त्रिंशच्च॥ [४]

प्रजापतिरकामयत् प्र जायेयेति स एतं दशहोतारमपश्यत्तमं जुहो
 दशरात्रमसृजत् तेन दशरात्रेण प्राजायत दशरात्राय दीक्षिष्यमाणो
 दशहोतारं जुहुयाद्दशहोत्रैव दशरात्रं सृजते तेन दशरात्रेण प्र
 जायते वैराजो वा एष यज्ञो यद्दशरात्रो य एवं विद्वान्दशरात्रेण
 यजते विराजमेव गच्छति प्राजापत्यो वा एष यज्ञो यद्दशरात्रः (१३)

य एवं विद्वान्दशरात्रेण यजते प्रैव जायत इन्द्रो वै
 सदृङ्देवताभिरासीत्स न व्यावृतमगच्छत्स प्रजापतिमुपाधावत्
 तस्मा एतं दशरात्रम्प्रायच्छत्तमाहरत्तेनायजत् ततो वै सौ-
 ऽन्याभिर्देवताभिर्यावृतमगच्छद्य एवं विद्वान्दशरात्रेण यजते
 व्यावृतमेव पाप्मना भ्रातृव्येण गच्छति त्रिकुद्वै (१४)

एष यज्ञो यद्दशरात्रः ककुत्पञ्चदशः ककुदेकविंशः
 ककुत्रयस्त्रिंशो य एवं विद्वान्दशरात्रेण यजते त्रिकुदेव
 समानानां भवति यजमानः पञ्चदशो यजमान एकविंशो
 यजमानस्त्रयस्त्रिंशः पुर इतरा अभिचर्यमाणो दशरात्रेण

यजेत देवपुरा एव पर्यूहते तस्य न कुतश्चनोपाव्याधो भवति
नैनमभिचरन्थस्तृणुते देवासुराः संयत्ता आसन्ते देवा एताः (१५)

देवपुरा अपश्यन् यदशरात्रस्ताः पर्यूहन्त तेषां
न कुतश्चनोपाव्याधोऽभवत्ततो देवा अभवन्परासुरा यो
भ्रातृव्यवान्स्यात्स दशरात्रेण यजेत देवपुरा एव पर्यूहते
तस्य न कुतश्चनोपाव्याधो भवति भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो
भवति स्तोमः स्तोमस्योपस्तिर्भवति भ्रातृव्यमेवोपस्तिं कुरुते
जामि वै (१६)

एतत्कुर्वन्ति यज्यायांसः स्तोममुपेत्य कनीयांसमुपयन्ति
यदग्निष्टोमसामान्यवस्ताच्च परस्ताच्च भवन्त्यजामित्वाय
त्रिवृदग्निष्टोमोऽग्निष्टुदाग्नेयीषु भवति तेज एवाव रुन्धे पञ्चदश उक्थ्य
ऐन्द्रीष्विन्द्रियमेवाव रुन्धे त्रिवृदग्निष्टोमो वैश्वदेवीषु पुष्टिमेवाव
रुन्धे सप्तदशोऽग्निष्टोमः प्राजापत्यासु तीव्रसोमोऽन्नाद्यस्यावरुद्धा
अथो प्रैव तेन जायते (१७)

एकविंश उक्थ्यः सौरीषु प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मन्धत्ते
सप्तदशोऽग्निष्टोमः प्राजापत्यासूपहव्य उपहवमेव गच्छति
त्रिणवावग्निष्टोमावभित ऐन्द्रीषु विजित्यै त्रयस्त्रिंश उक्थ्यो
वैश्वदेवीषु प्रतिष्ठित्यै विश्वजिथ्सर्वपृष्ठोऽतिरात्रो भवति
सर्वस्याभिजित्यै॥ (१८)

प्रजापत्यो वा एष यज्ञो यद्वंशरात्रिर्लोककुट्टा एता वै जायन्त एकत्रिंशच्च॥—————[५]

ऋतवो वै प्रजाकामाः प्रजां नाविन्दन्त तैऽकामयन्त
प्रजां सृजेमहि प्रजामव रुन्धीमहि प्रजां विन्देमहि प्रजावन्तः
स्यामेति त एतमेकादशरात्रमपश्यन्तमाहरन्तेनायजन्त ततो वै ते
प्रजामसृजन्त प्रजामवारुन्धत प्रजामविन्दन्त प्रजावन्तोऽभवन्त
ऋतवोऽभवन्तदार्तवानामार्तवत्वमृतूनां वा एते पुत्रास्तस्मात् (१९)

आर्तवा उच्यन्ते य एवं विद्वांस एकादशरात्रमासंते
प्रजामेव सृजन्ते प्रजामव रुन्धते प्रजां विन्दन्ते प्रजावन्तो
भवन्ति ज्योतिरतिरात्रो भवति ज्योतिरेव पुरस्ताद्वधते सुवर्गस्य
लोकस्यानुख्यात्यै पृष्ठ्यः षडहो भवति षड्वा ऋतवः षट्दृष्टानि
पृष्ठैरेवतूनन्वारोहन्त्यृतुभिः संवत्सरन्ते संवत्सर एव प्रति तिष्ठन्ति
चतुर्विंशो भवति चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री (२०)

गायत्रिर्ब्रह्मवर्चसङ्गायत्रियामेव ब्रह्मवर्चसे प्रति तिष्ठन्ति
चतुश्चत्वारिंशो भवति चतुश्चत्वारिंशदक्षरा त्रिष्टुगिन्द्रियं
त्रिष्टुत्रिष्टुभ्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठन्त्यष्टाचत्वारिंशो भवत्यष्टाचत्वारिंशदक्षरा
जगती जागताः पशवो जगत्यामेव पशुषु प्रति तिष्ठन्त्येकादशरात्रो
भवति पञ्च वा ऋतव आर्तवाः पञ्चतुष्वेवार्तवेषु संवत्सरे प्रतिष्ठाय
प्रजामव रुन्धतेऽतिरात्रावभितो भवतः प्रजायै परिगृहीत्यै॥ (२१)

तस्माद्गायत्र्येकान्नपञ्चाशच्च॥—————[६]

ऐन्द्रवायवाग्राङ्गृहीत्याद्यः कामयेत यथापूर्वं प्रजाः कल्पेरन्निति

यज्ञस्य वै कृत्तिमनु प्रजाः कल्पन्ते यज्ञस्याकृत्तिमनु न
 कल्पन्ते यथापूर्वमेव प्रजाः कल्पयति न ज्यायाँसं
 कनीयानतिं कामत्यैन्द्रवायवाग्रान्गृहीयादामयाविनः प्राणेन
 वा एष व्यृध्यते यस्यामयति प्राण ऐन्द्रवायवः प्राणेनैवैनं
 समर्धयति मैत्रावरुणाग्रान्गृहीरन् येषां दीक्षितानां प्रमीयेत (२२)

प्राणापानाभ्यां वा एते व्यृध्यन्ते येषां दीक्षितानां प्रमीयेते
 प्राणापानौ मित्रावरुणौ प्राणापानावेव मुखतः परि हरन्त
 आश्विनाग्रान्गृहीतानुजावरौऽश्विनौ वै देवानामानुजावरौ पश्चेवाग्रं
 पर्येतामश्विनावेतस्य देवता य आनुजावरस्तावेवैनमग्रं परि णयतः
 शुक्राग्रान्गृहीत गुतश्रीः प्रतिष्ठाकामोऽसौ वा आदित्यः शुक्र
 एषोऽन्तोऽन्तम्मनुष्यः (२३)

श्रियै गुत्वा नि वर्ततेऽन्तादेवान्तमा रभते न ततः
 पापीयान्भवति मन्थ्यग्रान्गृहीताभिचरन्नार्तपात्रं वा एतद्यन्मन्थिपात्रम्
 ग्राहयति ताजगार्तिमाच्छ्रत्याग्रयणाग्रान्गृहीत यस्य पिता पितामहः
 पुण्यः स्यादथ तन्न प्राप्नुयाद्वाचा वा एष इन्द्रियेण व्यृध्यते यस्य
 पिता पितामहः पुण्यः (२४)

भवत्यथ तन्न प्राप्नोत्युर इवैतद्यज्ञस्य वागिव यदाग्रयणो
 वाचैवैनमिन्द्रियेण समर्धयति न ततः पापीयान्भवत्युक्थ्याग्रान्गृहीताभि
 सर्वेषां वा एतत्पात्राणामिन्द्रियं यदुक्थ्यपात्रं सर्वेणैवैनमिन्द्रियेणाति

प्र युङ्क्ते सरस्वत्यभि नो नेषि वस्य इति पुरोरुचं कुर्याद्वाग्वै (२५)

सरस्वती वाचैवैनमति प्र युङ्क्ते मा त्वत्क्षेत्राण्यरणानि
गन्मेत्याह मृत्योर्वै क्षेत्राण्यरणानि तेनैव मृत्योः क्षेत्राणि न
गच्छति पूर्णान्ग्रहान्गृहीयादामयाविनः प्राणान् वा एतस्य
शुगच्छति यस्यामयति प्राणा ग्रहाः प्राणानेवास्य शुचो मुञ्चत्युत
यदीतासुर्भवति जीवत्येव पूर्णान्ग्रहान्गृहीयाद्यर्हि पर्जन्यो न
वर्षेत्प्राणान् वा एतर्हि प्रजानां शुगच्छति यर्हि पर्जन्यो न
वर्षति प्राणा ग्रहाः प्राणानेव प्रजानां शुचो मुञ्चति ताजक्प्र
वर्षति॥ (२६)

प्रमीयेत मनुष्यं ऋधयेत यस्य पिता पितामहः पुण्यो वाग्वा एव पूर्णान्ग्रहान्यञ्चविंशतिश्च॥ [७]

गायत्रो वा ऐन्द्रवायवो गायत्रमप्रायणीयमहस्तस्मात्प्रायणीये-
ऽहन्नैन्द्रवायवो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णाति त्रैष्टुभो वै शुक्रस्त्रैष्टुभं
द्वितीयमहस्तस्माद्वितीयेऽहञ्छुक्रो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णाति
जागतो वा आग्रयणो जागतं तृतीयमहस्तस्मात्तृतीयेऽहन्नाग्रयणो
गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णात्येतद्वै (२७)

यज्ञमापद्यच्छन्दाः स्याप्रोति यदाग्रयणः श्वो गृह्यते यत्रैव
यज्ञमदृशन्तत एवैनं पुनः प्र युङ्क्ते जगन्मुखो वै द्वितीयस्त्रिरात्रो
जागत आग्रयणो यच्चतुर्थेऽहन्नाग्रयणो गृह्यते स्व एवैनमायतने
गृह्णात्यथो स्वमेव छन्दोऽनु पर्यावर्तन्ते राथन्तरो वा ऐन्द्रवायवो

राथन्तरं पञ्चममहस्तस्मात्पञ्चमेऽहन् (२८)

ऐन्द्रवायवो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णाति बार्हतो वै शुक्रो
बार्हतः षष्ठमहस्तस्मात्षष्ठेऽहञ्छुक्रो गृह्यते स्व एवैनमायतने
गृह्णात्येतद्वै द्वितीयं यज्ञमापद्यच्छन्दाऽस्याप्रोति यच्छुक्रः श्वो
गृह्यते यत्रैव यज्ञमदृशन्तत एवैनं पुनः प्र युङ्क्ते त्रिष्टुङ्मुखो वै
तृतीयस्त्रिरात्रस्त्रैष्टुभः (२९)

शुक्रो यत्सप्तमेऽहञ्छुक्रो गृह्यते स्व एवैनमायतने
गृह्णात्यथो स्वमेव छन्दोऽनु पर्यावर्तन्ते वाग्वा आग्रयणो
वागष्टममहस्तस्मादष्टमेऽहन्नाग्रयणो गृह्यते स्व एवैनमायतने
गृह्णाति प्राणो वा ऐन्द्रवायवः प्राणो नवममहस्तस्मान्नवमे-
ऽहन्नैन्द्रवायवो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णात्येतत् (३०)

वै तृतीयं यज्ञमापद्यच्छन्दाऽस्याप्रोति यदैन्द्रवायवः
श्वो गृह्यते यत्रैव यज्ञमदृशन्तत एवैनं पुनः प्र युङ्क्तेऽथो
स्वमेव छन्दोऽनु पर्यावर्तन्ते पथो वा एतेऽध्यपथेन यन्ति
यैऽन्येनैन्द्रवायवात्प्रतिपद्यन्तेऽन्तः खलु वा एष यज्ञस्य
यदृशममहर्दशमेऽहन्नैन्द्रवायवो गृह्यते यज्ञस्य (३१)

एवान्तं गत्वापथात्पन्थामपि यन्त्यथो यथा वहीयसा प्रतिसारं
वहन्ति तादृगेव तच्छन्दाऽस्यन्योन्यस्य लोकमभ्यध्यायन्तान्येतेनैव
देवा व्यवाहयन्नैन्द्रवायवस्य वा एतदायतनं यच्चतुर्थमहस्तस्मिन्नाग्रयणे

गृह्यते तस्मादाग्रयणस्यायतने नवमेऽहन्नैन्द्रवायवो गृह्यते शुक्रस्य
वा एतदायतनं यत्पञ्चमम् (३२)

अहस्तस्मिन्नैन्द्रवायवो गृह्यते तस्मादनैन्द्रवायवस्यायतने
सप्तमेऽहच्छुक्रो गृह्यत आग्रयणस्य वा एतदायतनं यत्षष्ठमहस्तस्मिन्
गृह्यते तस्माच्छुक्रस्यायतनेऽष्टमेऽहन्नाग्रयणो गृह्यते छन्दांस्येव
तद्वि वाहयति प्र वस्यसो विवाहमाप्नोति य एवं वेदार्थो देवताभ्य
एव यज्ञे संविदं दधाति तस्मादिदमन्योन्यस्मै ददाति॥ (३३)

एतद्वै पञ्चमेऽहन्नैष्ठ्यं एतद्गृह्यते यज्ञस्य पञ्चममन्यस्मा एकञ्च॥ [८]

प्रजापतिरकामयत् प्र जायेयेति स एतं द्वादशरात्रमपश्यत्तमाहरत्
ततो वै स प्राजायत् यः कामयेत् प्र जायेयेति स द्वादशरात्रेण
यजेत प्रैव जायते ब्रह्मवादिनो वदन्त्यग्निष्टोमप्रायणा यज्ञा अथ
कस्मादतिरात्रः पूर्वः प्र युज्यत इति चक्षुषी वा एते यज्ञस्य
यदतिरात्रौ कनीनिके अग्निष्टोमौ यत् (३४)

अग्निष्टोमं पूर्वं प्रयुञ्जीरन्बहिर्धा कनीनिके दध्युस्तस्मादतिरात्रः
पूर्वः प्र युज्यते चक्षुषी एव यज्ञे धित्वा मध्यतः कनीनिके प्रति दधति
यो वै गायत्रीं ज्योतिःपक्षां वेद ज्योतिषा भासा सुवर्गं लोकमेति
यावग्निष्टोमौ तौ पक्षौ येऽन्तरेऽष्टावुक्थ्याः स आत्मैषा वै गायत्री
ज्योतिःपक्षा य एवं वेद ज्योतिषा भासा सुवर्गं लोकम् (३५)

एति प्रजापतिर्वा एष द्वादशधा विहितो यद्द्वादशरात्रो
यावतिरात्रौ तौ पक्षौ येऽन्तरेऽष्टावुक्थ्याः स आत्मा प्रजा-

पतिर्वावैष सन्त्सद्ध वै सत्रेण स्पृणोति प्राणा वै सत्प्राणानेव
 स्पृणोति सर्वासां वा एते प्रजानां प्राणैरासते ये सत्रमासते
 तस्मात्पृच्छन्ति किमेते सत्रिण इति प्रियः प्रजानामुत्थितो भवति
 य एवं वेद॥ (३६)

अग्निष्टोमो यत्सुवर्गल्लोकं प्रियः प्रजानां पञ्च च॥ ————— [९]

न वा एषोऽन्यतोवैश्वानरः सुवर्गाय लोकाय प्राभवदूर्ध्वो ह वा
 एष आतंत आसीत्ते देवा एतं वैश्वानरं पर्योहन्त्सुवर्गस्य लोकस्य
 प्रभूत्या ऋतवो वा एतेन प्रजापतिमयाजयन्तेष्वार्धोदधि तदृध्नोति
 ह वा ऋत्विक्षु य एवं विद्वान्द्वादशाहेन यजते तैऽस्मिन्नैच्छन्त स
 रसमहं वसन्ताय प्रायच्छत् (३७)

यवं ग्रीष्मायौषधीर्वरुषाभ्यो ब्रीहीञ्छुरदे माषतिलौ
 हेमन्तशिशिराभ्यान्तेनेन्द्र प्रजापतिरयाजयत्ततो वा इन्द्र
 इन्द्रोऽभवत्तस्मादाहुरानुजावरस्य यज्ञ इति स ह्येतेनाग्रेऽयजतैष
 ह वै कुणपमत्ति यः सत्रे प्रतिगृह्णाति पुरुषकुणपमंश्चकुणपज्ञौर्वा
 अन्नं येन पात्रेणान्त्रिभ्रति यत्तन्न निर्णेनिजति ततोऽधि (३८)

मलं जायत एक एव यजेतैको हि प्रजापतिरार्धोद्वादश
 रात्रीर्दीक्षितः स्याद्द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरः प्रजापतिः
 प्रजापतिर्वावैष एष ह त्वै जायते यस्तपसोऽधि जायते चतुर्धा वा
 एतास्तिस्त्रस्तिस्त्रो रात्रयो यद्द्वादशोपसदो याः प्रथमा यज्ञं ताभिः

सम्भरति या द्वितीयां यज्ञं ताभिरा रभते (३९)

यास्तृतीयाः पात्राणि ताभिर्निर्णनित्ते याश्चतुर्थीरपि ताभिरात्मानमन्तरतः शुन्धते यो वा अस्य पशुमत्ति मांसं सौंत्ति यः पुरोडाशमस्तिष्कं स यः परिवापं पुरीषं स य आज्यमम्भानं स यः सोमं स्वेदं सोऽपि ह वा अस्य शीर्षण्या निष्पदः प्रति गृह्णाति यो द्वादशाहे प्रतिगृह्णाति तस्माद्द्वादशाहेन न याज्यम्पाप्मनो व्यावृत्त्यै॥ (४०)

अयच्छुद्धिं रभते द्वादशाहेन चत्वारि च॥ [१०]

एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां स्वाहा त्रिभ्यः स्वाहा चतुर्भ्यः स्वाहा पञ्चभ्यः स्वाहा षड्भ्यः स्वाहा सप्तभ्यः स्वाहा ऽष्टाभ्यः स्वाहा नवभ्यः स्वाहा दशभ्यः स्वाहैकादशभ्यः स्वाहा द्वादशभ्यः स्वाहा त्रयोदशभ्यः स्वाहा चतुर्दशभ्यः स्वाहा पञ्चदशभ्यः स्वाहा षोडशभ्यः स्वाहा सप्तदशभ्यः स्वाहा ऽष्टादशभ्यः स्वाहैकान्न विंशत्यै स्वाहा नवविंशत्यै स्वाहैकान्न चत्वारिंशते स्वाहा नवचत्वारिंशते स्वाहैकान्न षष्ठ्यै स्वाहा नवषष्ठ्यै स्वाहैकान्नाशीत्यै स्वाहा नवाशीत्यै स्वाहैकान्न शताय स्वाहा शताय स्वाहा द्वाभ्यां शताभ्यां स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (४१)

नवचत्वारिंशते स्वाहैकान्नैकविंशतिश्च॥ [११]

एकस्मै स्वाहा त्रिभ्यः स्वाहा पञ्चभ्यः स्वाहा सप्तभ्यः स्वाहा नवभ्यः स्वाहैकादशभ्यः स्वाहा त्रयोदशभ्यः स्वाहा पञ्चदशभ्यः

स्वाहा सप्तदशभ्यः स्वाहैकान्न विंशत्यै स्वाहा नवविंशत्यै
 स्वाहैकान्न चत्वारिंशते स्वाहा नवचत्वारिंशते स्वाहैकान्न षष्ठ्यै
 स्वाहा नवषष्ठ्यै स्वाहैकान्नाशीत्यै स्वाहा नवाशीत्यै स्वाहैकान्न
 शताय स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (४२)

एकस्मै त्रिभ्यः पञ्चाशत्॥ [१२]

द्वाभ्यां स्वाहा चतुर्भ्यः स्वाहा षड्भ्यः स्वाहाऽष्टाभ्यः स्वाहा
 दशभ्यः स्वाहा द्वादशभ्यः स्वाहा चतुर्दशभ्यः स्वाहा षोडशभ्यः
 स्वाहाऽष्टादशभ्यः स्वाहा विंशत्यै स्वाहाऽष्टानवत्यै स्वाहा शताय
 स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (४३)

द्वाभ्यामष्टानवत्यै पङ्क्तिंशतिः॥ [१३]

त्रिभ्यः स्वाहा पञ्चभ्यः स्वाहा सप्तभ्यः स्वाहा नवभ्यः
 स्वाहैकादशभ्यः स्वाहा त्रयोदशभ्यः स्वाहा पञ्चदशभ्यः स्वाहा
 सप्तदशभ्यः स्वाहैकान्न विंशत्यै स्वाहा नवविंशत्यै स्वाहैकान्न
 चत्वारिंशते स्वाहा नवचत्वारिंशते स्वाहैकान्न षष्ठ्यै स्वाहा
 नवषष्ठ्यै स्वाहैकान्नाशीत्यै स्वाहा नवाशीत्यै स्वाहैकान्न शताय
 स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (४४)

त्रिभ्योऽष्टाचत्वारिंशत्॥ [१४]

चतुर्भ्यः स्वाहाऽष्टाभ्यः स्वाहा द्वादशभ्यः स्वाहा षोडशभ्यः
 स्वाहा विंशत्यै स्वाहा षण्णवत्यै स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै

स्वाहा॥ (४५)

चतुर्भ्यः षण्णवत्यै षोडश॥ [१५]

पञ्चभ्यः स्वाहा दशभ्यः स्वाहा पञ्चदशभ्यः स्वाहा विंशत्यै
स्वाहा पञ्चनवत्यै स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (४६)

पञ्चभ्यः पञ्चनवत्यै चतुर्दश॥ [१६]

दशभ्यः स्वाहा विंशत्यै स्वाहा त्रिंशते स्वाहा चत्वारिंशते
स्वाहा पञ्चाशते स्वाहा षष्ठ्यै स्वाहा सप्तत्यै स्वाहा ऽशीत्यै स्वाहा
नवत्यै स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (४७)

दशभ्यो द्वाविंशतिः॥ [१७]

विंशत्यै स्वाहा चत्वारिंशते स्वाहा षष्ठ्यै स्वाहा ऽशीत्यै
स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (४८)

विंशत्यै द्वादश॥ [१८]

पञ्चाशते स्वाहा शताय स्वाहा द्वाभ्यां शताभ्यां स्वाहा
त्रिभ्यः शतेभ्यः स्वाहा चतुर्भ्यः शतेभ्यः स्वाहा पञ्चभ्यः शतेभ्यः
स्वाहा षड्भ्यः शतेभ्यः स्वाहा सप्तभ्यः शतेभ्यः स्वाहा ऽष्टाभ्यः
शतेभ्यः स्वाहा नवभ्यः शतेभ्यः स्वाहा सहस्राय स्वाहा सर्वस्मै
स्वाहा॥ (४९)

पञ्चाशते द्वात्रिंशत्॥ [१९]

श॒ताय॒ स्वाहा॑ स॒हस्रा॑य॒ स्वाहा॑ऽयुता॑य॒ स्वाहा॑ नि॒युता॑य॒
 स्वाहा॑ प्र॒युता॑य॒ स्वाहा॑ऽर्बुदा॑य॒ स्वाहा॑ न्य॒र्बुदा॑य॒ स्वाहा॑ स॒मुद्रा॑य॒
 स्वाहा॑ म॒ध्या॑य॒ स्वाहा॑ऽन्ता॑य॒ स्वाहा॑ प॒रार्धा॑य॒ स्वाहोष॑से॒ स्वाहा॑
 व्यु॒ष्ट्यै स्वाहो॑दे॒ष्यते स्वाहो॑द्यते स्वाहोदि॑ताय॒ स्वाहा॑ सुव॒र्गाय॒
 स्वाहा॑ लो॒काय॒ स्वाहा॑ सर्व॑स्मै स्वाहा॑॥ (५०)

श॒ताया॒ष्टात्रिं॑शत्॥ [२०]

प्र॒जवं ब्र॒ह्मवा॑दिनः कि॒मेष॑ वा आ॒प्त आ॑दित्या उ॒भयोः॑ प्र॒जाप॑तिरन्वा॒यन्निन्द्रो॑ वै स॒दङ्घ्रि॑न्द्रो वै शि॒थिलः॑
 प्र॒जाप॑तिरकामयतान्नादः सा वि॒राड॒सावा॑दित्यो॒र्वाङ्म॑तमा मेऽग्नि॒ना स्वाहा॑धि॒न्दश्चो॑ऽऽयेतायं कृ॒ष्णायो॑प॒धीभ्यो॑
 वन॒स्पति॑भ्यो वि॒श्रुतिः॑॥ [२१]

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

प्र॒जवं वा ए॒तेन॑ यन्ति॒ यद॑श्ममहः॑ पा॒पाव॑हीयं॒ वा ए॒तेन॑ भवन्ति॒
 यद॑श्ममह॒र्यो वै प्र॒जवं य॒ताम॑प॒थेन॑ प्र॒तिप॑द्यते॒ यः स्था॑णुः॒ हन्ति॒
 यो भ्रेषं॑ न्येति॒ स ही॑यते॒ स यो वै द॑श्मेऽह॒न्नवि॑वाक्य॒ उप॑ह॒न्यते॒
 स ही॑यते॒ तस्मै॑ य उप॑ह॒ताय॒ व्याह॑ तमे॒वान्वा॒रभ्य॑ सम॑श्नुतेऽथ॒
 यो व्याह॑ सः (१)

ही॒यते॒ तस्मा॑द॒श्मेऽह॑न्नवि॒वाक्य॒ उप॑ह॒ताय॒ न व्यु॑च्य॒मथो॒
 ख॒ल्वा॒हुर्य॒ज्ञस्य॒ वै समृ॑द्धेन दे॒वाः सु॑व॒र्गं लो॒कमा॑यन् य॒ज्ञस्य॒

वृद्धेनासुरान्पराभावयन्निति यत्खलु वै यज्ञस्य समृद्धं
तद्यजमानस्य यद्वृद्धं तद्भातृव्यस्य स यो वै दशमेऽहन्नविवाक्य
उपहन्यते स एवाति रेचयति ते ये बाह्या दृशीकवः (२)

स्युस्ते वि ब्रूयुर्यदि तत्र न विन्देयुरन्तःसदसाद्बुच्यं यदि
तत्र न विन्देयुर्गृहपतिना व्युच्यन्तद्बुच्यमेवाथ वा एतत्सर्पराज्ञिया
ऋग्भिः स्तुवन्तीयं वै सर्पतो राज्ञी यद्वा अस्यां किं चार्चन्ति
यदानृचुस्तेनेयः सर्पराज्ञी ते यदेव किं च वाचानृचुर्यदतो-
ऽध्यर्चितारः (३)

तदुभयमात्स्वावरुध्योत्तिष्ठामेति ताभिर्मनसा स्तुवते न वा
इमामंश्वरथो नाश्वतरीरथः सद्यः पर्याप्तुमर्हति मनो वा इमाः
सद्यः पर्याप्तुमर्हति मनः परिभवितुमथ ब्रह्म वदन्ति परिमिता
वा ऋचः परिमितानि सामानि परिमितानि यजूंष्यथैतस्यैवान्तो
नास्ति यद्ब्रह्म तत्प्रतिगृणत आ चक्षीत स प्रतिगरः ॥ (४)

व्याह स दृशीकवोऽर्चितारः स एकश्च॥ [१]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं द्वादशाहस्य प्रथमेनाहृत्विजां
यजमानो वृद्ध इति तेज इन्द्रियमिति किं द्वितीयेनेति
प्राणानन्नाद्यमिति किं तृतीयेनेति त्रीनिमाल्लोणकानिति किं
चतुर्थेनेति चतुष्पदः पशूनि किम्पञ्चमेनेति पञ्चाक्षराम्पङ्क्तिमिति
किं षष्ठेनेति षडृतूनि किं सप्तमेनेति सप्तपदाः

शक्रोमिति (५)

किमष्टमेनेत्यष्टाक्षरां गायत्रीमिति किं नवमेनेति
 त्रिवृतं स्तोममिति किं दशमेनेति दशाक्षरां विराजमिति
 किमेकादशेनेत्येकादशाक्षरां त्रिष्टुभमिति किं द्वादशेनेति
 द्वादशाक्षरां जगतीमित्येतावद्वा अस्ति यावदेतद्यावदेवास्ति तदैषां
 वृद्धे ॥ (६)

शक्रोमित्येकचत्वारिंशच्च ॥ [२]

एष वा आप्तो द्वादशाहो यत्रयोदशरात्रः संमानं
 ह्येतदह्यत्प्रायणीयंश्चोदयनीयंश्च त्र्यतिरात्रो भवति त्रयं इमे
 लोका एषां लोकानामात्यै प्राणो वै प्रथमोऽतिरात्रो व्यानो
 द्वितीयोऽपानस्तृतीयः प्राणापानोदानेष्वेवान्नाद्ये प्रति तिष्ठन्ति
 सर्वमायुर्यन्ति य एवं विद्वांसस्त्रयोदशरात्रमासते तदाहुर्वाग्वा
 एषा वितता (७)

यद्द्वादशाहस्तां विच्छिन्द्युर्यन्मध्येऽतिरात्रं कुर्युरुपदासुका
 गृहपतेर्वाख्यादुपरिष्ठाच्छन्दोमानाम्महाव्रतं कुर्वन्ति सन्ततामेव
 वाचमव रुन्धतेऽनुपदासुका गृहपतेर्वाग्भवति पशवो वै छन्दोमा
 अन्नम्महाव्रतं यदुपरिष्ठाच्छन्दोमानाम्महाव्रतं कुर्वन्ति पशुषु
 चैवान्नाद्ये च प्रति तिष्ठन्ति ॥ (८)

वितता त्रिचत्वारिंशच्च ॥ [३]

आदित्या अकामयन्तोभयोर्लोकयोर्ऋध्रुयामेति त
 एतं चतुर्दशरात्रमपश्यन्तमाहरन्तेनायजन्त ततो वै त
 उभयोर्लोकयोरार्ध्वन्नस्मिंश्चामुष्मिंश्च य एवं विद्वांसश्चतुर्दशरात्रम
 उभयोरेव लोकयोर्ऋध्रुवन्त्यस्मिंश्चामुष्मिंश्च चतुर्दशरात्रो भवति
 सप्त ग्राम्या ओषधयः सप्तरण्या उभयोषामवरुद्ध्यै यत्पराचीनानि
 पृष्ठानि (९)

भवन्त्यमुमेव तैर्लोकमभि जयन्ति यत्प्रतीचीनानि पृष्ठानि
 भवन्तीममेव तैर्लोकमभि जयन्ति त्रयस्त्रिंशौ मध्यतः स्तोमौ
 भवतः साम्राज्यमेव गच्छन्त्यधिराजौ भवतोऽधिराजा एव
 समानानां भवन्त्यतिरात्रावभितो भवतः परिगृहीत्यै॥ (१०)

पृष्ठानि चतुस्त्रिंशच्च॥

[४]

प्रजापतिः सुवर्गं लोकमैतत् देवा अन्वायन्तानादित्याश्च
 पशवश्चान्वायन्ते देवा अब्रुवन् यान्पशूनुपाजीविष्म त इमे-
 ऽन्वाग्मन्निति तेभ्य एतं चतुर्दशरात्रमप्रत्यौहन्त आदित्याः पृष्ठैः
 सुवर्गं लोकमारोहन्त्यहाभ्यामस्मिँल्लोके पशून्प्रत्यौहन्पृष्ठैरादित्या
 अमुष्मिँल्लोक आर्ध्वन्न्यहाभ्यामस्मिन् (११)

लोके पशवो य एवं विद्वांसश्चतुर्दशरात्रमासत उभयोरेव
 लोकयोर्ऋध्रुवन्त्यस्मिंश्चामुष्मिंश्च पृष्ठैरेवामुष्मिँल्लोक ऋध्रुवन्ति
 त्र्यहाभ्यामस्मिँल्लोके ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहो भवतीयं वाव

ज्योतिरन्तरिक्षं गौरसावायुरिमानेव लोकानभ्यारोहन्ति
यदन्यतः पृष्ठानि स्युर्विविधः स्यान्मध्ये पृष्ठानि भवन्ति
सविवधत्वाय (१२)

ओजो वै वीर्यं पृष्ठान्योजं एव वीर्यम्मध्यतो दधते
बृहद्रथन्तराभ्यां यन्तीयं वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव यन्त्यथो
अनयोरेव प्रति तिष्ठन्त्येते वै यज्ञस्याञ्जसायनी सुती ताभ्यामेव
सुवर्गं लोकं यन्ति पराञ्चो वा एते सुवर्गं लोकमभ्यारोहन्ति
ये पराचीनानि पृष्ठान्युपयन्ति प्रत्यङ्महो भवति प्रत्यवरूढ्या
अथो प्रतिष्ठित्या उभयोर्लोकयोर्ऋद्धोत्तिष्ठन्ति चतुर्दशैतास्तासां
या दश दशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराजैवान्नाद्यमव रुन्धते
याश्चतस्रश्चतस्रो दिशो दिक्ष्वेव प्रति तिष्ठन्त्यतिरात्रावभितो भवतः
परिगृहीत्यै॥ (१३)

आर्ध्ववज्रहाभ्यामस्मिन्सविवधत्वाय प्रतिष्ठित्या एकत्रिंशच्च॥ [५]

इन्द्रो वै सदृङ्मवताभिरासीत्स न व्यावृतमगच्छत्स प्रजा-
पतिमुपाधावत्तस्मा एतम्पञ्चदशरात्रम्प्रायच्छत्तमाहरत् तेनायजत्
ततो वै सोऽन्याभिर्देवताभिर्यावृतमगच्छद्य एवं विद्वांसः
पञ्चदशरात्रमासते व्यावृतमेव पाप्मना भ्रातृव्येण गच्छन्ति
ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहो भवतीयं वाव ज्योतिरन्तरिक्षम् (१४)

गौरसावायुरेष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठन्त्यसत्रं वा एतद्यदछन्दोमं

यच्छन्दोमा भवन्ति तेन सत्रं देवता एव पृष्ठैरव रुन्धते
 पशूच्छन्दोमैरोजो वा वीर्यं पृष्ठानि पशवश्छन्दोमा ओजस्येव
 वीर्यं पशुषु प्रति तिष्ठन्ति पञ्चदशरात्रो भवति पञ्चदशो वज्रो
 वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्र हरन्त्यतिरात्रावभितो भवत इन्द्रियस्य
 परिगृहीत्यै॥ (१५)

अन्तरिक्षमिन्द्रियस्यैकं॥ [६]

इन्द्रो वै शिथिल इवाप्रतिष्ठित आसीत्सोऽसुरेभ्यो-
 ऽबिभेत्स प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एतम्पञ्चदशरात्रं वज्रं प्रायच्छत्
 तेनासुरान्पराभाव्य विजित्य श्रियमगच्छदग्निष्टुता पाप्मानं
 निरदहत पञ्चदशरात्रेणौजो बलमिन्द्रियं वीर्यमात्मन्नधत् य एवं
 विद्वांसः पञ्चदशरात्रमासते भ्रातृव्यानेव पराभाव्य विजित्य श्रियं
 गच्छन्त्यग्निष्टुता पाप्मानं निः (१६)

दहन्ते पञ्चदशरात्रेणौजो बलमिन्द्रियं वीर्यमात्मन्दधत् एता
 एव पशव्याः पञ्चदश वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमासशः संवत्सर
 आप्यते संवत्सरम्पशवोऽनु प्र जायन्ते तस्मात्पशव्या एता एव
 सुवर्ग्याः पञ्चदश वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमासशः संवत्सर
 आप्यते संवत्सरः सुवर्गो लोकस्तस्मात्सुवर्ग्या ज्योतिर्गौरायुरिति
 त्र्यहो भवतीयं वाव ज्योतिरन्तरिक्षम् (१७)

गौरसावायुरिमानेव लोकानभ्यारोहन्ति यदन्यतः पृष्ठानि

स्युर्विविधः स्यान्मध्ये पृष्ठानि भवन्ति सविवधत्वायौजो वै वीर्यं
 पृष्ठान्योज एव वीर्यमध्यतो दधते बृहद्रथन्तराभ्यां यन्तीयं वाव
 रन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव यन्त्यथो अनयोरेव प्रति तिष्ठन्त्येते वै
 यज्ञस्याञ्जसार्यनी स्मृती ताभ्यामेव सुवर्गं लोकम् (१८)

यन्ति पराञ्चो वा एते सुवर्गं लोकमभ्यारोहन्ति ये पराचीनानि
 पृष्ठान्युपयन्ति प्रत्यङ्महो भवति प्रत्यवरूढ्या अथो प्रतिष्ठित्या
 उभयोर्लोकयोर्ऋद्धोत्तिष्ठन्ति पञ्चदशैतास्तासां या दश दशाक्षरा
 विराडन्न विराड्विराजैवान्नाद्यमव रुन्धते याः पञ्च पञ्च दिशो दिक्ष्वेव
 प्रति तिष्ठन्त्यतिरात्रावभितो भवत इन्द्रियस्य वीर्यस्य प्रजायै पशूनां
 परिगृहीत्यै॥ (१९)

गच्छन्त्यग्निष्ठतां पाप्मानन्निरन्तरिक्षं लोकं प्रजायै द्वे च॥ [७]

प्रजापतिरकामयतान्नादः स्यामिति स एतः सप्तदशरात्रमपश्यत्
 ततो वै सोऽन्नादोऽभवद्य एवं विद्वांसः सप्तदशरात्रमासतेऽन्नादा
 एव भवन्ति पञ्चाहो भवति पञ्च वा ऋतवः संवत्सर ऋतुष्वेव
 संवत्सरे प्रति तिष्ठन्त्यथो पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तौ यज्ञो यज्ञमेवाव
 रुन्धतेऽसत्रं वा एतत् (२०)

यदच्छन्दोमं यच्छन्दोमा भवन्ति तेन सत्रं देवता एव पृष्ठैरव
 रुन्धते पशूञ्छन्दोमैरोजो वै वीर्यं पृष्ठानि पशवश्छन्दोमा ओजस्येव
 वीर्यं पशुषु प्रति तिष्ठन्ति सप्तदशरात्रो भवति सप्तदशः प्रजापतिः

प्रजापतेरास्यां अतिरात्रावभितो भवतोऽन्नाद्यस्य परिगृहीत्यै॥ (२१)

एतत्सप्तत्रिंशच्च॥ [८]

सा विराड्विक्रम्यातिष्ठद्ब्रह्मणा देवेष्वन्नेनासुरेषु ते देवा अकामयन्तोभयं सं वृञ्जीमहि ब्रह्म चान्नं चेति त एता विशतिं रात्रीरपश्यन्ततो वै त उभयं समवृञ्जत ब्रह्म चान्नं च ब्रह्मवर्चसिनोऽन्नादा अभवन् य एवं विद्वांस एता आसंत उभयमेव सं वृञ्जते ब्रह्म चान्नं च (२२)

ब्रह्मवर्चसिनोऽन्नादा भवन्ति द्वे वा एते विराजौ तयोरेव नाना प्रति तिष्ठन्ति विशो वै पुरुषो दश हस्त्या अङ्गुलयो दश पद्या यावानेव पुरुषस्तमात्स्वोत्तिष्ठन्ति ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहा भवन्तीयं वाव ज्योतिरन्तरिक्षं गौरसावायुरिमानेव लोकानभ्यारोहन्त्यभिपूर्वं त्र्यहा भवन्त्यभिपूर्वमेव सुवर्गम् (२३)

लोकमभ्यारोहन्ति यदन्यतः पृष्ठानि स्युर्विविधः स्यान्मध्यं पृष्ठानि भवन्ति सविवधत्वायौजो वै वीर्यं पृष्ठान्योज एव वीर्यमध्यतो दधते बृहद्रथन्तराभ्यां यन्तीयं वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव यन्त्यथो अनयोरेव प्रति तिष्ठन्त्येते वै यज्ञस्याञ्जसायनी सुती ताभ्यामेव सुवर्गं लोकं यन्ति पराश्चो वा एते सुवर्गं लोकमभ्यारोहन्ति ये पराचीनानि पृष्ठान्युपयन्ति प्रत्यङ्महो भवति प्रत्यवरूढ्या अथो प्रतिष्ठित्या उभयोर्लोकयोर्

ऋद्धोत्तिष्ठन्त्यतिरात्रावभितो भवतो ब्रह्मवर्चसस्यान्नाद्यस्य
परिगृहीत्यै॥ (२४)

वृञ्जते ब्रह्म चान्नञ्च सुवर्गमेते सुवर्गत्रयोविंशतिश्च॥ [९]

असावादित्योऽस्मिँल्लोक आसीत्तं देवाः पृष्ठैः परिगृह्य
सुवर्गं लोकमंगमयन्परैरवस्तात्पर्यगृह्णन्दिवाकीर्त्येन सुवर्गे
लोके प्रत्यस्थापयन्परैः परस्तात्पर्यगृह्णन्पृष्ठैरुपावारोहन्त्स वा
असावादित्योऽमुष्मिँल्लोके परैरुभयतः परिगृहीतो यत्पृष्ठानि
भवन्ति सुवर्गमेव तैर्लोकं यजमाना यन्ति परैरवस्तात्परिं गृह्णन्ति
दिवाकीर्त्येन (२५)

सुवर्गे लोके प्रति तिष्ठन्ति परैः परस्तात्परिं गृह्णन्ति
पृष्ठैरुपावारोहन्ति यत्परं परस्तान्न स्युः पराञ्च सुवर्गाल्लोकान्निष्पद्येरन्
यदवस्तान्न स्युः प्रजा निर्दहेयुरभितो दिवाकीर्त्यं परःसामानो
भवन्ति सुवर्ग एवैनां लोक उभयतः परि गृह्णन्ति यजमाना
वै दिवाकीर्त्यं संवत्सरः परःसामानोऽभितो दिवाकीर्त्यं परः
सामानो भवन्ति संवत्सर एवोभयतः (२६)

प्रति तिष्ठन्ति पृष्ठं वै दिवाकीर्त्यम्पार्श्वं परःसामानोऽभितो
दिवाकीर्त्यं परःसामानो भवन्ति तस्मादभितः पृष्ठम्पार्श्वं भूयिष्ठा
ग्रहा गृह्यन्ते भूयिष्ठं शस्यते यज्ञस्यैव तन्मध्यतो ग्रन्थं

ग्रंथन्त्यविस्त्रंसाय सप्त गृह्यन्ते सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः
प्राणानेव यजमानेषु दधति यत्पराचीनानि पृष्ठानि भवन्त्यमुमेव
तैर्लोकमभ्यारोहन्ति यदिमं लोकं न (२७)

प्रत्यवरोहैयुरुद्धा माद्यैयुर्यजमानाः प्र वा मीयेरन्
यत्प्रतीचीनानि पृष्ठानि भवन्तीममेव तैर्लोकमप्रत्यवरोहन्त्यथो
अस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठन्त्यनुन्मादायेन्द्रो वा अप्रतिष्ठित
आसीत्स प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एतमेकविंशतिरात्रमप्रायच्छुत्तमाह
ततो वै स प्रत्यतिष्ठद्ये बहुयाजिनोऽप्रतिष्ठिताः (२८)

स्युस्त एकविंशतिरात्रमासीरन्द्वादश मासाः पञ्चतवस्त्रय
इमे लोका असावादित्य एकविंश एतावन्तो वै देवलोकास्तेष्वेव
यथापूर्वं प्रति तिष्ठन्त्यसावादित्यो न व्यरोचत स प्रजा-
पतिमुपाधावत्तस्मा एतमेकविंशतिरात्रमप्रायच्छुत्तमाहर्त्तेनायजत
ततो वै सोऽरोचत य एवं विद्वांस एकविंशतिरात्रमासंते
रोचन्त एवैकविंशतिरात्रो भवति रुग्वा एकविंशो रुचमेव
गच्छन्त्यथो प्रतिष्ठामेव प्रतिष्ठा ह्येकविंशोऽतिरात्रावभितो
भवतो ब्रह्मवर्चसस्य परिगृहीत्यै॥ (२९)

गृह्णन्ति दिवाकीर्त्यैर्नोभयतो नाप्रतिष्ठिता आसन्त एकविंशतिश्च॥ [१०]

अर्वाङ्घ्रिजः सं क्रामत्वमुष्मादधि मामभि। ऋषीणां यः
पुरोहितः। निर्देवं निर्वीरं कृत्वा विष्कन्धं तस्मिन् हीयतां यो-
ऽस्मान्द्वेष्टि। शरीरं यज्ञशमलं कुसीदं तस्मिन्सीदतु योऽस्मान्द्वेष्टि।

यज्ञं यज्ञस्य यत्तेजस्तेन सं क्रामं मामभि। ब्राह्मणानृत्विजो देवान्
यज्ञस्य तपसा ते सवाहमा हुवे। इष्टेन पक्वमुप (३०)

ते हुवे सवाहम्। सन्तो वृञ्जे सुकृतं सं प्रजां पशून्।
प्रेषान्त्सामिधेनीराधारावाज्यभागावाश्रुतम्प्रत्याश्रुतमा शृणामि ते।
प्रयाजानूयाजान्त्स्विष्टकृतमिडामाशिष आ वृञ्जे सुवः। अग्निनेद्रेण
सोमेन सरस्वत्या विष्णुना देवताभिः। याज्यानुवाक्याभ्यामुप
ते हुवे स्वाहं यज्ञमा ददे ते वर्षद्वृतम्। स्तुतं शस्त्रम्प्रतिगरं
ग्रहमिडामाशिषः (३१)

आ वृञ्जे सुवः। पत्नीसंयाजानुप ते हुवे सवाहं समिष्टयजुरा
ददे तव। पशून्त्सुतं पुरोडाशान्त्सर्वनान्योत यज्ञम्। देवान्त्सेन्द्रानुप
ते हुवे सवाहमग्निमुखान्त्सोमवतो ये च विश्वे॥ (३२)

उप ग्रहमिडामाशिषो द्वात्रिंशच्च॥ [११]

भूतम्भव्यम्भविष्यद्वषट्स्वाहा नम ऋक्साम यजुर्वषट्स्वाहा
नमो गायत्री त्रिष्टुजगती वषट्स्वाहा नमः पृथिव्यन्तरिक्षं द्यौर्वषट्-
स्वाहा नमोऽग्निर्वायुः सूर्यो वषट्स्वाहा नमः प्राणो व्यानोऽपानो
वषट्स्वाहा नमोऽन्नं कृषिर्वृष्टिर्वषट्स्वाहा नमः पिता पुत्रः पौत्रो
वषट्स्वाहा नमो भूर्भुवःसुवर्वषट्स्वाहा नमः॥ (३३)

भुवश्चत्वारि च॥ [१२]

आ मे गृहा भवं त्वा प्रजा म आ मां यज्ञो विशतु वीर्यावान्।

आपो देवीर्यज्ञिया मा विशन्तु सहस्रस्य मा भूमा मा प्र हांसीत्। आ
मे ग्रहो भवत्वा पुरोरुखस्तुतशस्त्रे मा विशताः समीची। आदित्या
रुद्रा वसवो मे सदस्याः सहस्रस्य मा भूमा मा प्र हांसीत्। आ
मग्निष्टोमो विशतूक्यश्चातिरात्रो मा विशत्वापिशर्वरः। तिरोअंहिया
मा सुहुता आ विशन्तु सहस्रस्य मा भूमा मा प्र हांसीत्॥ (३४)

अग्निष्टोमो विशत्वष्टादश च॥ ————— [१३]

अग्निना तपोऽन्वभवद्वाचा ब्रह्म मणिना रूपाणीन्द्रेण देवान्
वातेन प्राणान्सूर्येण द्याश्चन्द्रमसा नक्षत्राणि यमेन पितृनाज्ञां
मनुष्यान्फलेन नादेयानजगरेण सर्पान्व्याघ्रेणारण्यान्पशूञ्छेनेन
पतत्रिणो वृष्णाश्वानृषभेण गा वस्तेनाजा वृष्णिनावीर्व्रीहिणान्नानि
यवेनौषधीर्न्यग्रोधेन वनस्पतीनुदुम्बरेणोर्जं गायत्रिया छन्दांसि
त्रिवृता स्तोमान्ब्राह्मणेन वाचम्॥ (३५)

ब्राह्मणेनैकं च॥ ————— [१४]

स्वाहाधिमाधीताय स्वाहा स्वाहाधीतम्मनसे स्वाहा स्वाहा
मनः प्रजापतये स्वाहा काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै
स्वाहादित्यै स्वाहादित्यै मह्यै स्वाहादित्यै सुमृडीकायै स्वाहा
सरस्वत्यै स्वाहा सरस्वत्यै बृहत्यै स्वाहा सरस्वत्यै पावकायै
स्वाहा पूष्णे स्वाहा पूष्णे प्रपथ्याय स्वाहा पूष्णे नरन्धिषाय
स्वाहा त्वष्ट्रे स्वाहा त्वष्ट्रे तुरीपाय स्वाहा त्वष्ट्रे पुरुरूपाय स्वाहा

विष्णवे स्वाहा विष्णवे निखुर्यपाय स्वाहा विष्णवे निभूयपाय
स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (३६)

पुरुषपाय स्वाहा दशं च॥ [१५]

दद्ध्यः स्वाहा हनूभ्याः स्वाहोष्ठाभ्याः स्वाहा मुखाय स्वाहा
नासिकाभ्याः स्वाहाक्षीभ्याः स्वाहा कर्णाभ्याः स्वाहा पार
इक्षवोऽवार्येभ्यः पक्ष्मभ्यः स्वाहावार इक्षवः पार्येभ्यः पक्ष्मभ्यः
स्वाहा शीरुष्णे स्वाहा भ्रूभ्याः स्वाहा ललाटाय स्वाहा मूर्ध्ने
स्वाहा मस्तिष्काय स्वाहा केशेभ्यः स्वाहा वहाय स्वाहा ग्रीवाभ्यः
स्वाहा स्कन्धेभ्यः स्वाहा कीकसाभ्यः स्वाहा पृष्ठीभ्यः स्वाहा
पाजस्याय स्वाहा पार्श्वभ्याः स्वाहा (३७)

अंसभ्याः स्वाहा दोषभ्याः स्वाहा बाहुभ्याः स्वाहा
जङ्घाभ्याः स्वाहा श्रोणीभ्याः स्वाहोरुभ्याः स्वाहाष्ठीवद्ध्याः
स्वाहा जङ्घाभ्याः स्वाहा भुसदे स्वाहा शिखण्डेभ्यः स्वाहा
वालधानाय स्वाहाण्डाभ्याः स्वाहा शेपाय स्वाहा रेतसे स्वाहा
प्रजाभ्यः स्वाहा प्रजननाय स्वाहा पद्भ्यः स्वाहा शफेभ्यः स्वाहा
लोमभ्यः स्वाहा त्वचे स्वाहा लोहिताय स्वाहा मांसाय स्वाहा
स्नावभ्यः स्वाहास्थभ्यः स्वाहा मङ्गभ्यः स्वाहाङ्गेभ्यः स्वाहात्मने
स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (३८)

पार्श्वभ्याः स्वाहा मङ्गभ्यः स्वाहा पद्भ्यः॥ [१६]

अञ्जेताय स्वाहा[॥]ञ्जिसक्थाय स्वाहा शितिपदे स्वाहा
 शितिककुदे स्वाहा शितिरन्ध्राय स्वाहा शितिपृष्ठाय स्वाहा
 शित्यंसाय स्वाहा पुष्पकर्णाय स्वाहा शित्योष्ठाय स्वाहा
 शितिभ्रवे स्वाहा शितिभसदे स्वाहा श्वेतानूकाशाय स्वाहाञ्जये
 स्वाहा ललामाय स्वाहासितज्ञवे स्वाहा कृष्णैताय स्वाहा
 रोहितैताय स्वाहारुणैताय स्वाहेदृशाय स्वाहा कीदृशाय स्वाहा
 तादृशाय स्वाहा सदृशाय स्वाहा विसदृशाय स्वाहा सुसदृशाय
 स्वाहा रूपाय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (३९)

रूपाय स्वाहा द्वे च॥ _____ [१७]

कृष्णाय स्वाहा[॥] श्वेताय स्वाहा पिशङ्गाय स्वाहा सारङ्गाय
 स्वाहारुणाय स्वाहा गौराय स्वाहा बभ्रवे स्वाहा नकुलाय स्वाहा
 रोहिताय स्वाहा शोणाय स्वाहा श्यावाय स्वाहा श्यामाय स्वाहा
 पाकुलाय स्वाहा सुरूपाय स्वाहानुरूपाय स्वाहा विरूपाय स्वाहा
 सरूपाय स्वाहा प्रतिरूपाय स्वाहा शबलाय स्वाहा कमलाय
 स्वाहा पृश्नये स्वाहा पृश्जिसक्थाय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (४०)

कृष्णाय षट्त्वारिंशत्॥ _____ [१८]

ओषधीभ्यः स्वाहा मूलैभ्यः स्वाहा तूलैभ्यः स्वाहा काण्डैभ्यः
 स्वाहा वल्शैभ्यः स्वाहा पुष्पैभ्यः स्वाहा फलेभ्यः स्वाहा गृहीतेभ्यः
 स्वाहागृहीतेभ्यः स्वाहावपन्नेभ्यः स्वाहा शयानेभ्यः स्वाहा सर्वस्मै

स्वाहा॥ (४१)

ओषधीभ्यश्चतुर्विंशतिः॥ [१९]

वनस्पतिभ्यः स्वाहा मूलैभ्यः स्वाहा तूलैभ्यः स्वाहा
स्कन्धैभ्यः स्वाहा शाखाभ्यः स्वाहा पर्णेभ्यः स्वाहा पुष्पैभ्यः
स्वाहा फलैभ्यः स्वाहा गृहीतेभ्यः स्वाहागृहीतेभ्यः स्वाहावपन्नेभ्यः
स्वाहा शयानेभ्यः स्वाहा शिष्टाय स्वाहातिशिष्टाय स्वाहा
परिशिष्टाय स्वाहा स०शिष्टाय स्वाहोच्छिष्टाय स्वाहा रिक्ताय
स्वाहारिक्ताय स्वाहा प्ररिक्ताय स्वाहा स०रिक्ताय स्वाहोद्रिक्ताय
स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (४२)

वनस्पतिभ्यः स्कन्धैभ्यः शिष्टाय रिक्ताय षट्त्वारिंशत्॥ [२०]

[प्रजवं प्रजापतिर्यदंछन्दोमन्ते हुवे सवाहमोषधीभ्यो द्विचत्वारिंशत्॥४२॥ प्रजव० सर्वस्मै स्वाहा॥]

॥ चतुर्थः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

बृहस्पतिरकामयत् श्रन्मे देवा दधीरन्गच्छेयं पुरोधामिति स
एतं चतुर्विंशतिरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत् ततो वै तस्मै श्रद्धेवा
अदधतागच्छत्पुरोधां य एवं विद्वांसश्चतुर्विंशतिरात्रमासंते
श्रद्दैभ्यो मनुष्या दधते गच्छन्ति पुरोधां ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहा
भवन्तीयं वाव ज्योतिरन्तरिक्षं गौरसावायुः (१)

इ॒माने॒व लो॒कान॒भ्यारो॑हन्त्यभिपूर्वं त्र्य॒हा भ॑वन्त्यभिपूर्वमे॒व
सु॒वर्गं लो॒कम॒भ्यारो॑हन्त्यस॒त्रं वा ए॒तद्यद॑च्छन्दो॒मं यच्छ॑न्दो॒मा
भ॑वन्ति॒ तेन॑ स॒त्रं दे॒वता॑ ए॒व पृ॒ष्ठैर॑व॒ रुन्ध॑ते प॒शूञ्छ॑न्दो॒मैरोजो॑ वै
वी॒र्यं पृ॒ष्ठानि॑ प॒शव॑श्छन्दो॒मा ओज॑स्ये॒व वी॒र्यं प॒शुषु॑ प्रति॑ तिष्ठन्ति
बृ॒हद्रथ॑न्तरा॒भ्यां य॑न्ती॒यं वाव र॑थन्त॒रम॒सौ बृ॒हदा॒भ्यामे॒व (२)

य॒न्त्यथो॑ अ॒नयो॑रे॒व प्रति॑ तिष्ठन्त्ये॒ते वै य॒ज्ञस्या॑ञ्ज॒साय॑नी
स्रु॒ती ता॒भ्यामे॒व सु॒वर्गं लो॒कं य॑न्ति चतुर्विं॑शतिरा॒त्रो भ॑वति॒
चतुर्विं॑शतिर॒धमा॒साः सं॒वत्स॒रः सं॒वत्स॒रः सु॒वर्गो लो॒कः सं॒वत्स॒र
ए॒व सु॒वर्गे लो॒के प्रति॑ तिष्ठन्त्यथो॑ चतुर्विं॑शत्यक्षरा॒ गाय॑त्री
गा॒य॒त्री ब्र॑ह्मवर्च॒सङ्गा॑यत्रियै॒व ब्र॑ह्मवर्च॒सम॑व॒ रुन्ध॑तेऽतिरा॒त्राव॑भि॒तो
भ॑वतो ब्रह्मवर्च॒सस्य॑ परि॒गृही॑त्यै॥ (३)

अ॒सावायु॑रा॒भ्यामे॒व पञ्च॑चत्वारिं॑शच्च॥ [१]

यथा॒ वै म॑नु॒ष्या ए॒वं दे॒वा अग्रं॑ आस॒न्तेऽका॑मय॒न्ताव॑र्ति॒म्पाप्मानं॑
दैवी॑ स॒ स॒दं गच्छे॑मेति॒ त ए॒तं च॑तुर्विं॑शतिरा॒त्रम॑पश्यन्तमा॒हर॑न्तेना॒
ततो॑ वै तेऽव॑र्ति॒म्पाप्मानं॑मृ॒त्युम॑प॒हत्य॑ दैवी॑ स॒ स॒दंम॑गच्छन्
य ए॒वं वि॒द्वा स॑श्चतुर्विं॑शतिरा॒त्रमा॑स॒तेऽव॑र्ति॒मेव पा॑प्मानंम॒पहत्य॑
श्रियं॑ गच्छन्ति॒ श्रीर्हि॑ म॑नु॒ष्यस्य॑ (४)

दैवी॑ स॒ स॒ज्योति॑रतिरा॒त्रो भ॑वति सु॒वर्गस्य॑ लो॒कस्यानु॑ख्यात्यै
पृ॒ष्ठ्यः षड॒हो भ॑वति॒ षड्वा ऋ॒तवः॑ सं॒वत्स॒रस्त॑म्मासा॒

अर्धमा॒सा ऋ॒तवः॑ प्र॒विश्य॑ दैवी॑ स॒सद॑मगच्छन् य एवं
 वि॒द्वाँ स॒श्वतुर्विँ॑ शतिरा॒त्रमा॑सते संवत्सरमे॒व प्र॒विश्य॑ वस्य॑सीँ
 स॒सद॑ गच्छन्ति त्रय॑स्त्रयस्त्रिँ॒शा अ॒वस्ताँ॑द्भवन्ति त्रय॑स्त्रयस्त्रिँ॒शाः
 प॒रस्ताँ॑त्रयस्त्रिँ॒शैरे॒वोभ॑यतोऽव॒र्तिम्पा॒प्मान॑मप॒हत्य॑ दैवीँ
 स॒सद॑म्मध्यतः (५)

गच्छन्ति पृ॒ष्ठानि॒ हि दैवी॑ स॒सज्जामि॑ वा ए॒तत्कुर्व॑न्ति
 यत्रय॑स्त्रयस्त्रिँ॒शा अ॒न्वश्चो॒ मध्येऽनि॑रुक्तो भवति तेनाजा॑म्यूर्ध्वानि
 पृ॒ष्ठानि॒ भव॑न्त्यूर्ध्वाश्छ॑न्दो॒मा उ॒भाभ्याँ॑ रू॒पाभ्याँ॑ सुव॒र्गं लो॒कं
 य॒न्त्यस॑त्रं वा ए॒तद्य॑द॒छन्दो॑मं यच्छ॑न्दो॒मा भव॑न्ति तेन॑ स॒त्रं दे॒वता॑
 ए॒व पृ॒ष्ठैर॑व॒ रुन्ध॑ते प॒शूञ्छ॑न्दो॒मैरोजो॑ वै वी॒र्यं॑ पृ॒ष्ठानि॑ प॒शवः॑ (६)

छ॑न्दो॒मा ओज॑स्ये॒व वी॒र्यं॑ प॒शुषु॑ प्रति॑ तिष्ठन्ति त्रय॑स्त्रयस्त्रिँ॒शा
 अ॒वस्ताँ॑द्भवन्ति त्रय॑स्त्रयस्त्रिँ॒शाः प॒रस्ता॑न्मध्ये॒ पृ॒ष्ठान्युरो॑ वै
 त्रय॑स्त्रिँ॒शा आ॒त्मा पृ॒ष्ठान्या॒त्मन॑ ए॒व तद्य॑ज॒मानाः॑ शर्म॑ नह्यन्ते-
 ऽना॑त्यै बृह॒द्रथ॑न्तराभ्या॑ यन्ती॒यं वाव॑ र॒थन्त॑रम॒सौ बृह॑दाभ्यामे॒व
 य॒न्त्यथो॑ अ॒नयो॑रे॒व प्रति॑ तिष्ठन्त्ये॒ते वै य॒ज्ञस्या॑ञ्ज॒साय॑नी॒ सुती॑
 ताभ्या॑मे॒व (७)

सुव॒र्गं लो॒कं य॑न्ति प॒राँश्चो॑ वा ए॒ते सु॑व॒र्गं लो॒कम॑भ्यारोहन्ति
 ये प॒रा॒चीना॑नि पृ॒ष्ठान्यु॑पयन्ति प्र॒त्यङ्ङो॒डो भ॑वति प्र॒त्यव॑रूढ्या॒ अथो॑
 प्रति॑ष्ठित्या॒ उ॒भयो॑र्लो॒कयोर्ऋ॒द्धोत्ति॑ष्ठन्ति त्रि॒वृतो॑ऽधि॒ त्रि॒वृत॑मुप॒

यन्ति स्तोमां॑ना॒ः सम्प॑त्यै प्र॒भाय॑ ज्योति॑रग्नि॒ष्टोमो भ॑वत्य॒यं
वाव स क्षयो॑ऽस्मादे॒व तेन॑ क्षया॒न्न य॑न्ति चतुर्वि॑ंशतिरा॒त्रो भ॑वति
चतुर्वि॑ंशतिर॒र्धमा॑साः संव॑त्सरः संव॑त्सरः सु॒वर्गो लो॒कः संव॑त्सर
एव सु॒वर्गे लो॒के प्र॑ति तिष्ठन्त्यथो चतुर्वि॑ंशत्यक्षरा गाय॒त्री
गाय॒त्री ब्र॑ह्मवर्च॑स॒ङ्गाय॑त्रियैव ब्र॑ह्मवर्च॑सम॒व रु॑न्धतेऽतिरा॒त्राव॑भितो
भवतो ब्र॑ह्मवर्च॑सस्य॒ परि॑गृहीत्यै॥ (८)

मनुष्यस्य मध्यतः पशवस्ताभ्यामेव संवत्सरश्चतुर्विंशतिश्च॥ [२]

ऋक्षा वा इ॒यम॑लो॒मका॑सी॒त्साका॑मय॒तौष॑धीभिर्व॒नस्प॑तिभिः प्र
जा॑येयेति सैतास्त्रि॑ंश॒त॑ रा॒त्रीर॑पश्य॒त्ततो॒ वा इ॒यमो॑ष॒धीभि॑र्व॒नस्प॑तिभिः
प्राजा॑यत॒ ये प्र॒जाका॑माः प॒शुका॑माः स्युस्त ए॒ता आ॑सीर॒न्मैव
जा॑यन्ते प्र॒जया॑ प॒शुभि॑रियं वा अ॒क्षुध्य॑त्सैतां वि॒राज॑मपश्य॒त्तामा॑त्मन्धि॒

व॒नस्प॑तीन्प्र॒जां प॒शून्ते॑ना॒वर्ध॑त सा जे॒मान॑म्महि॒मान॑मगच्छ॒द्य
ए॒वं वि॒द्वांस॑ ए॒ता आ॑स॒ते वि॒राज॑मे॒वात्म॑न्धित्वाऽन्नाद्य॒मव॑ रुन्धते
वर्ध॑न्ते प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र्जे॒मान॑म्महि॒मान॑ गच्छ॒न्ति ज्योति॑रतिरा॒त्रो
भ॑वति सु॒वर्ग॑स्य लो॒कस्या॑नु॒ख्यात्यै॑ पृ॒ष्ठ्यः षड॑हो भ॑वति षड्वा ऋ॒तवः
षट्पृ॑ष्ठानि पृ॒ष्ठैरे॒वतू॑न॒न्वारो॑हन्त्यृ॒तुभिः॑ संव॑त्सरन्ते संव॑त्सर ए॒व (१०)

प्र॑ति तिष्ठन्ति त्रयस्त्रि॑ंश॒त्रय॑स्त्रि॑ंशमु॒प य॑न्ति य॒ज्ञस्य॑
सन्त॑त्या अथो॑ प्र॒जाप॑तिर्वै त्रयस्त्रि॑ंशः प्र॒जाप॑तिमे॒वा र॑भन्ते
प्र॑तिष्ठित्यै त्रिण॒वो भ॑वति विजि॑त्या ए॒कवि॑ंशो भ॑वति प्र॑तिष्ठित्या
अथो॑ रुच॑मे॒वात्म॑न्दधते त्रि॒वृद॑ग्नि॒ष्टुद्व॑वति पा॒प्मान॑मे॒व तेन॑

निर्दहन्तेऽथो तेजो वै त्रिवृतेजं एवात्मन्दधते पञ्चदश इन्द्रस्तोमो
भवतीन्द्रियमेवाव (११)

रुन्धते सप्तदशो भवत्यन्नाद्यस्यावरुद्धा अथो प्रैव तेन जायन्त
एकविंशो भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मन्दधते चतुर्विंशो
भवति चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवत्सरः संवत्सरः सुवर्गो लोकः
संवत्सर एव सुवर्गे लोके प्रति तिष्ठन्त्यथो एष वै विषूवान् विषूवन्तो
भवन्ति य एवं विद्वांस एता आसते चतुर्विंशत्पृष्ठान्युप यन्ति
संवत्सर एव प्रतिष्ठाय (१२)

देवता अभ्यारोहन्ति त्रयस्त्रिंशत्त्रयस्त्रिंशमुप यन्ति
त्रयस्त्रिंशद्वै देवता देवतास्वेव प्रति तिष्ठन्ति त्रिणवो भवतीमे वै
लोकास्त्रिणव एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठन्ति द्वावेकविंशौ भवतः
प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मन्दधते बहवः षोडशिनो भवन्ति
तस्माद्बहवः प्रजासु वृषाणो यदेते स्तोमा व्यतिषक्ता भवन्ति
तस्मादियमोषधीभिर्वनस्पतिभिर्व्यतिषक्ता (१३)

व्यतिषज्यन्ते प्रजया पशुभिर्य एवं विद्वांस एता आसते-
ऽक्लृप्ता वा एते सुवर्गं लोकं यन्त्युच्चावचान् हि स्तोमानुपयन्ति
यदेत ऊर्ध्वाः क्लृप्ताः स्तोमा भवन्ति क्लृप्ता एव सुवर्गं लोकं
यन्त्युभयोरभ्यो लोकयोः कल्पते त्रिंशदेतास्त्रिंशदक्षरा विराडन्न
विराड्विराजैवान्नाद्यमव रुन्धतेऽतिरात्रावभितो भवतोऽन्नाद्यस्य
परिगृहीत्यै॥ (१४)

आपंधीः संवत्सर एवाव प्रतिष्ठाय व्यतिपत्तैकान्नपञ्चाशच्च॥ [३]

प्रजापतिः सुवर्गं लोकमैतं देवा येनयेन छन्दसानु
प्रायुञ्जत् तेन नाप्नुवन्त एता द्वात्रिंशत् रात्रीरपश्यन्
द्वात्रिंशदक्षरानुष्टुगानुष्टुभः प्रजापतिः स्वेनैव छन्दसा प्रजा-
पतिमात्स्वाभ्यारुह्य सुवर्गं लोकमायन् य एवं विद्वांस एता
आसन्ते द्वात्रिंशदेता द्वात्रिंशदक्षरानुष्टुगानुष्टुभः प्रजापतिः
स्वेनैव छन्दसा प्रजापतिमात्स्वा श्रियं गच्छन्ति (१५)

श्रीरहि मनुष्यस्य सुवर्गो लोको द्वात्रिंशदेता द्वात्रिंशदक्षरानुष्टु
वाचमाप्नुवन्ति सर्वे वाचो वदितारो भवन्ति सर्वे हि
श्रियं गच्छन्ति ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहा भवन्तीयं वाव
ज्योतिरन्तरिक्षं गौरसावायुरिमानेव लोकानभ्यारोहन्त्यभिपूर्वं
त्र्यहा भवन्त्यभिपूर्वमेव सुवर्गं लोकमभ्यारोहन्ति बृहद्रथन्तराभ्यां
यन्ति (१६)

इयं वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव यन्त्यथो अनयोरेव
प्रति तिष्ठन्त्येते वै यज्ञस्याञ्जसायनी सुती ताभ्यामेव सुवर्गं
लोकं यन्ति पराञ्चो वा एते सुवर्गं लोकमभ्यारोहन्ति ये
पराचस्यहानुपयन्ति प्रत्यङ्महो भवति प्रत्यवरूढ्या अथो
प्रतिष्ठित्या उभयोर्लोकयोर्ऋद्धोत्तिष्ठन्ति द्वात्रिंशदेतास्तासां
यास्त्रिंशत्त्रिंशदक्षरा विराडन्नं विराड्विराजैवान्नाद्यमव रुन्धते

ये द्वे अहोरात्रे एव ते उभाभ्यां रूपाभ्यां सुवर्गं लोकं
यन्त्यतिरात्रावभितौ भवतुः परिगृहीत्यै॥ (१७)

गच्छन्ति यन्ति त्रिंशदक्षरा द्वाविंशतिश्च॥ [४]

द्वे वाव दैवसूत्रे द्वादशाहश्चैव त्रयस्त्रिंशदहश्च य एवं
विद्वांसंस्त्रयस्त्रिंशदहमासंते साक्षादेव देवता अभ्यारोहन्ति
यथा खलु वै श्रेयानभ्यारूढः कामयते तथा करोति
यद्यवविध्यति पापीयान्भवति यदि नावविध्यति सदृङ्घ्य
एवं विद्वांसंस्त्रयस्त्रिंशदहमासंते वि पाप्मना भ्रातृव्येणा
वर्तन्तेऽहर्भाजो वा एता देवा अग्र आहरन् (१८)

अहरेकोऽभजताहरेकस्ताभिर्वै ते प्रबाहुगार्ध्वन् य एवं
विद्वांसंस्त्रयस्त्रिंशदहमासंते सर्व एव प्रबाहुगृध्वन्ति सर्वे
ग्रामणीयं प्राप्नुवन्ति पश्चाहा भवन्ति पञ्च वा ऋतवः संवत्सर
ऋतुष्वेव संवत्सरे प्रति तिष्ठन्त्यथो पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तौ
यज्ञ यज्ञमेवाव रुन्धते त्रीण्यांश्चिनानि भवन्ति त्रय इमे लोका
एषु (१९)

एव लोकेषु प्रति तिष्ठन्त्यथो त्रीणि वै यज्ञस्येन्द्रियाणि
तान्येवाव रुन्धते विश्वजिद्धवत्यन्नाद्यस्यावरुद्धौ सर्वपृष्ठो भवति
सर्वस्याभिजित्यै वाग्वै द्वादशाहो यत्पुरस्ताद्वादशाहमुपेयुरनांतां
वाचमुपेयुरुपदासुकैषां वाक्स्यादुपरिष्ठाद्वादशाहमुप यन्त्याप्तामेव

वाचमुप यन्ति तस्मादुपरिष्ठाद्वाचा वदामोऽवान्तरम् (२०)

वै दशरात्रेण प्रजापतिः प्रजा असृजत् यदशरात्रो
भवति प्रजा एव तद्यजमानाः सृजन्त एतां ह वा
उदङ्कः शौल्बायनः सत्रस्यर्द्धिमुवाच यदशरात्रो यदशरात्रो
भवति सत्रस्यर्द्धा अथो यदेव पूर्वेष्वहःसु विलोम क्रियते
तस्यैवैषा शान्तिर्द्विनीका वा एता रात्रयो यजमाना
विश्वजिह्वसहातिरात्रेण पूर्वाः षोडश सहातिरात्रेणोत्तराः षोडश
य एवं विद्वांसस्त्रयस्त्रिंशदहमासत ऐषां द्विनीका प्रजा
जायतेऽतिरात्रावभितौ भवतः परिगृहीत्यै॥ (२१)

अहरत्रेष्वावन्तरं षोडश सह सप्तदश च॥ ————— [५]

आदित्या अकामयन्त सुवर्गं लोकमियामेति ते
सुवर्गं लोकं न प्राजानन् प्राजानन् सुवर्गं लोकमायन्त एतं
षट्त्रिंशद्रात्रमपश्यन्तमाहरन्तेनायजन्त ततो वै ते सुवर्गं
लोकम्प्राजानन् सुवर्गं लोकमायन् य एवं विद्वांसः
षट्त्रिंशद्रात्रमासते सुवर्गमेव लोकम्प्राजानन्ति सुवर्गं लोकं यन्ति
ज्योतिरतिरात्रः (२२)

भवति ज्योतिरेव पुरस्ताद्वधते सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै
षडहा भवन्ति षड्वा ऋतव ऋतुष्वेव प्रति तिष्ठन्ति चत्वारो
भवन्ति चतस्रो दिशो दिक्ष्वेव प्रति तिष्ठन्त्यसत्रं वा एतद्यदच्छन्दोमं
यच्छन्दोमा भवन्ति तेन सत्रं देवता एव पृष्ठैरव रुन्धते

प॒शू॒च्छ॒न्दो॒मैरो॒जो वै वी॒र्यं पृ॒ष्ठानि प॒शव॑श्छ॒न्दो॒मा ओज॑स्येव (२३)

वी॒र्ये प॒शुषु॑ प्रति॑ तिष्ठन्ति ष॒द्वि॒ंश॒द्रा॒त्रो भ॑वति ष॒द्वि॒ंश॒दक्ष॑रा
बृ॒हती॑ बा॒र॒ह॒ताः प॒शवो॑ बृ॒हत्यै॑व प॒शून॑व॒ रुन्ध॑ते बृ॒हती॑
छ॒न्द॑सा॒ऽस्वरा॑ज्यमाश्नुताश्नुवते॒ स्वरा॑ज्यं॒ य ए॒वं वि॒द्वा॒ंसः
ष॒द्वि॒ंश॒द्रा॒त्रमा॑संते सुव॒र्गमे॒व लो॒कं य॑न्त्यतिरा॒त्राव॑भितो॒ भवतः॑
सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ परि॑गृहीत्यै॥ (२४)

अ॒तिरा॒त्र ओज॑स्येव ष॒द्वि॒ंशच्च॑॥ [६]

वसि॑ष्ठो हु॒तपु॑त्रोऽका॒मय॑त वि॒न्देय॑ प्र॒जाम॑भि सौ॒दा॒सान्भ॑वेयमिति॒
स ए॒तमे॑कस्मान्नपश्चा॒शम॑पश्य॒त्तमा॑ह॒रत्तेना॑यजत् ततो॒ वै सोऽवि॑न्दत
प्र॒जाम॑भि सौ॒दा॒सान्भ॑वद्य ए॒वं वि॒द्वा॒ंस ए॒कस्मान्नपश्चा॒शमा॑संते
वि॒न्दन्ते॑ प्र॒जाम॑भि भ्रातृ॒व्यान्भव॑न्ति त्रय॑स्त्रिवृ॒तोऽग्नि॑ष्टो॒मा भ॑वन्ति
वज्र॑स्यैव मुख॒ं स॒ं श्य॑न्ति द॒श प॑ञ्चद॒शा भ॑वन्ति पञ्चद॒शो
वज्रः॑ (२५)

वज्र॑मे॒व भ्रातृ॒व्येभ्यः॑ प्र ह॑रन्ति षोड॒शि॒मद॑शममह॑र्भवति
वज्र॑ ए॒व वी॒र्यं द॑धति द्वाद॑श सप्तद॒शा भ॑वन्त्य॒त्राद्य॑स्याव॒रुद्धा॑
अथो॒ प्रैव॑ तैर्जा॒यन्ते॒ पृ॒ष्ठ्यः षड॒हो भ॑वति षड्वा ऋ॒तवः॑ षट्पृ॒ष्ठानि॑
पृ॒ष्ठैरे॒वतू॒न्वा॒रोह॑न्त्य॒तुभिः॑ संव॒त्सर॑न्ते संव॒त्सर॑ ए॒व प्रति॑ तिष्ठन्ति
द्वाद॑शैकवि॒ंशा भ॑वन्ति प्रति॑ष्ठित्या अथो रुच॑मे॒वात्म॑न् (२६)

द॒ध॒ते ब॒हवः॑ षोड॒शि॒नो भ॑वन्ति विजि॑त्यै षड॑ा॒श्वि॒नानि॑ भवन्ति

षड्वा ऋतवँ ऋतुष्वेव प्रति तिष्ठन्त्यूनातिरिक्ता वा एता रात्रय
 ऊनास्तद्यदेकस्यै न पञ्चाशदतिरिक्तास्तद्यद्भूयसीरष्टाचत्वारिंशत
 ऊनाच्च खलु वा अतिरिक्ताच्च प्रजापतिः प्राजायत ये
 प्रजाकामाः पशुकामाः स्युस्त एता आसीरन्मैव जायन्ते
 प्रजया पशुभिर्वैराजो वा एष यज्ञो यदेकस्मान्नपञ्चाशो य
 एवं विद्वांस एकास्मान्नपञ्चाशमासते विराजमेव गच्छन्त्यन्नादा
 भवन्त्यतिरात्रावभितो भवतोऽन्नाद्यस्य परिगृहीत्यै॥ (२७)

वज्रं आत्मन्प्रजया द्वाविंशतिश्च॥ [७]

संवत्सराय दीक्षिष्यमाणा एकाष्टकायां दीक्षेरन्नेषा वै
 संवत्सरस्य पत्नी यदेकाष्टकैतस्यां वा एष एताः रात्रिं वसति
 साक्षादेव संवत्सरमारभ्य दीक्षन्त आर्तं वा एते संवत्सरस्याभि
 दीक्षन्ते य एकाष्टकायां दीक्षन्तेऽन्तनामानावृतू भवतो व्यस्तं वा
 एते संवत्सरस्याभि दीक्षन्ते य एकाष्टकायां दीक्षन्तेऽन्तनामानावृतू
 भवतः फल्गुनीपूर्णमासे दीक्षेरन्मुखं वा एतत् (२८)

संवत्सरस्य यत्फल्गुनीपूर्णमासो मुखत एव संवत्सरमारभ्य
 दीक्षन्ते तस्यैकैव निर्या यथ्साम्मेध्ये विषूवान्धसम्पद्यते
 चित्रापूर्णमासे दीक्षेरन्मुखं वा एतत्संवत्सरस्य यच्चित्रापूर्णमासो
 मुखत एव संवत्सरमारभ्य दीक्षन्ते तस्य न का चन निर्या भवति
 चतुरहे पुरस्तात्पूर्णमास्यै दीक्षेरन्तेषामेकाष्टकायां क्रयः सम्पद्यते

तेनैकाष्टकां न छुम्बद्गुर्वन्ति तेषाम् (२९)

पूर्वपक्षे सुत्या सम्पद्यते पूर्वपक्षम्मासां अभि सम्पद्यन्ते ते
पूर्वपक्ष उत्तिष्ठन्ति तानुत्तिष्ठत ओषधयो वनस्पतयोऽनूत्तिष्ठन्ति
तान्कल्याणी कीर्तिरनूत्तिष्ठत्यरात्सुरिमे यजमाना इति तदनु सर्वे
राधुवन्ति॥ (३०)

एतच्छुम्बद्गुर्वन्ति तेषाञ्चतुस्त्रिंशच्च॥ [८]

सुवर्गं वा एते लोकं यन्ति ये सत्रमुपयन्त्यभीन्धत
एव दीक्षाभिरात्मानं श्रपयन्त उपसद्भिर्द्वाभ्यां लोमाव
द्यन्ति द्वाभ्यान्त्वचं द्वाभ्यामसृद्वाभ्याम्मांसं द्वाभ्यामस्थि
द्वाभ्याम्मज्जानमात्मदक्षिणं वै सत्रमात्मानमेव दक्षिणां नीत्वा सुवर्गं
लोकं यन्ति शिखामनु प्र वपन्त ऋद्ध्या अथो रघीयांसः सुवर्गं
लोकमयामेति॥ (३१)

सुवर्गम्पञ्चाशत्॥ [९]

ब्रह्मवादिनो वदन्त्यतिरात्रः परमो यज्ञक्रतूनां कस्मात्तमप्रथममुप
यन्तीत्येतद्वा अग्निष्टोममप्रथममुप यन्त्यथोक्थ्यमथ षोडशिनमथातिरात्र
तानालभ्य परिगृह्य सोममेवैतत्पिबन्त आसते ज्योतिष्टोममप्रथममुप
यन्ति ज्योतिष्टोमो वै स्तोमानाम्मुखंमुखत एव स्तोमान्प्र युञ्जते
ते (३२)

संस्तुता विराजंमभि सम्पद्यन्ते द्वे चर्चावति रिच्येते एकया

गौरतिरिक्त एकयायुरूनः सुवर्गो वै लोको ज्योतिरूर्ग्विराड्वुवर्गमेव
तेन लोकं यन्ति रथन्तरं दिवा भवति रथन्तरं नक्तमित्याहुर्ब्रह्मवादिनः
केन तदजामीति सौभरं तृतीयसवने ब्रह्मसामम्बृहत्तन्मध्यतो
दधति विधृत्यै तेनाजामि॥ (३३)

त एकान्नपञ्चाशच्च॥ [१०]

ज्योतिष्टोममप्रथममुप यन्त्यस्मिन्नेव तेन लोके प्रति तिष्ठन्ति
गोष्टोमं द्वितीयमुप यन्त्यन्तरिक्ष एव तेन प्रति तिष्ठन्त्यायुष्टोमं
तृतीयमुप यन्त्यमुष्मिन्नेव तेन लोके प्रति तिष्ठन्तीयं वाव
ज्योतिरन्तरिक्षं गौरसावायुर्यदेतान्थस्तोमानुपयन्त्येष्वेव तल्लोकेषु
सत्रिणः प्रतितिष्ठन्तो यन्ति ते सः स्तुता विराजम् (३४)

अभि सम्पद्यन्ते द्वे चर्चावति रिच्येते एकया गौरतिरिक्त
एकयायुरूनः सुवर्गो वै लोको ज्योतिरूर्ग्विराडूर्जमेवाव रुन्धते ते
न क्षुधार्तिमार्च्छन्त्यक्षौधुका भवन्ति क्षुत्सम्बाधा इव हि सत्रिणो-
ऽग्निष्टोमावभितः प्रधी तावुक्थ्या मध्ये नभ्यं तत्तदेतत्परियद्वैवचक्रं
यदेतेन (३५)

षडहेन यन्ति देवचक्रमेव समारोहन्त्यरिष्ट्यै ते स्वस्ति
समंश्नुवते षडहेन यन्ति षड्वा ऋतव ऋतुष्वेव प्रति
तिष्ठन्त्युभयतो ज्योतिषा यन्त्युभयत एव सुवर्गे लोके प्रतितिष्ठन्तो
यन्ति द्वौ षडहौ भवतस्तानि द्वादशाहानि सम्पद्यन्ते द्वादशो वै
पुरुषो द्वे सक्थ्यौ द्वौ बाहू आत्मा च शिरश्च चत्वार्यङ्गानि स्तनौ

द्वादशौ (३६)

तत्पुरुषमनु पर्यावर्तन्ते त्रयः षडहा भवन्ति तान्यष्टादशाहानि
 सम्पद्यन्ते नवान्यानि नवान्यानि नव वै पुरुषे प्राणास्तत्प्राणाननु
 पर्यावर्तन्ते चत्वारः षडहा भवन्ति तानि चतुर्विंशतिरहानि
 सम्पद्यन्ते चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवत्सरस्तथ्संवत्सरमनु
 पर्यावर्तन्तेऽप्रतिष्ठितः संवत्सर इति खलु वा आहुर्वर्षीयान्प्रतिष्ठाया
 इत्येतावद्वै संवत्सरस्य ब्राह्मणं यावन्मासो मासिमास्येव
 प्रतितिष्ठन्तो यन्ति॥ (३७)

विराजमेतेन द्वादशावेतावद्वा अष्टौ च॥ [११]

मेषस्त्वा पचतैरवतु लोहितग्रीवश्छागैः शल्मलिर्वृद्ध्या
 पर्णो ब्रह्मणा प्लक्षो मेधेन न्यग्रोधश्चमसैरुदुम्बर ऊर्जा गायत्री
 छन्दोभिस्त्रिवृत्स्तोमैरवन्तीः स्थावन्तीस्त्वावन्तु प्रियं त्वा प्रियाणां
 वर्षिष्ठमाप्यानां निधीनां त्वा निधिपतिः हवामहे वसो
 मम॥ (३८)

मेषः षट्त्रिंशत्॥ [१२]

कूप्याभ्यः स्वाहा कूल्याभ्यः स्वाहा विकुर्याभ्यः स्वाहा-
 ऽवृत्त्याभ्यः स्वाहा खन्याभ्यः स्वाहा हृद्याभ्यः स्वाहा सूद्याभ्यः
 स्वाहा सरस्याभ्यः स्वाहा वैशन्तीभ्यः स्वाहा पल्वल्याभ्यः स्वाहा
 वर्ष्याभ्यः स्वाहाऽवर्ष्याभ्यः स्वाहा ह्रादुनीभ्यः स्वाहा पृष्वाभ्यः

स्वाहा स्यन्दमानाभ्यः स्वाहा स्थावराभ्यः स्वाहा नादेयीभ्यः स्वाहा
सैन्धवीभ्यः स्वाहा समुद्रियाभ्यः स्वाहा सर्वाभ्यः स्वाहा॥ (३९)

कूप्याभ्यश्चत्वारिंशत्॥ [१३]

अद्भ्यः स्वाहा वहन्तीभ्यः स्वाहा परिवहन्तीभ्यः स्वाहा समन्तं
वहन्तीभ्यः स्वाहा शीघ्रं वहन्तीभ्यः स्वाहा शीभं वहन्तीभ्यः स्वाहोग्रं
वहन्तीभ्यः स्वाहा भीमं वहन्तीभ्यः स्वाहाऽम्भोभ्यः स्वाहा नभोभ्यः
स्वाहा महोभ्यः स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (४०)

अद्भ्य एकात्रिंशत्॥ [१४]

यो अर्वन्तं जिघांसति तमभ्यमीति वरुणः। पुरो मर्तः पुरः
श्वा। अहं च त्वं च वृत्रहन्सम्बभूव सनिभ्य आ। अरातीवा
चिदद्रिवोऽनु नौ शूर मंसतै भद्रा इन्द्रस्य रातयः। अभि क्रत्वेन्द्र
भूरधु जमन्न ते विव्यङ्गहिमान् रजांसि। स्वेना हि वृत्रं शवसा
जघन्थ न शत्रुरन्तं विविदद्युधा ते॥ (४१)

विविदद्वे च॥ [१५]

नमो राज्ञे नमो वरुणाय नमोऽश्वाय नमः प्रजापतये
नमोऽधिपतयेऽधिपतिरस्यधिपतिं मा कुर्वधिपतिरहं प्रजानां
भूयासम्मां धेहि मयि धेह्युपाकृताय स्वाहाऽऽलब्धाय स्वाहा
हुताय स्वाहा॥ (४२)

नमः एकात्रिंशत्॥ [१६]

मयो॒भूर्वातो॑ अ॒भि वा॑तू॒स्रा ऊ॒र्जस्व॑ती॒रोष॑धी॒रा रि॑शन्ताम्।
पी॒वस्व॑ती॒र्जीव॑ध॒न्याः पि॑बन्त्वव॒साय॑ प॒द्वते॑ रु॒द्र मृ॑डा। याः
स॒रूपा॒ वि॒रूपा॒ एक॑रूपा॒ यासा॑म॒ग्निरि॑ष्ट्या॒ नामा॑नि॒ वेद॑। या
अ॒ङ्गिर॑स॒स्तप॑से॒ह च॒क्रुस्ता॑भ्यः॒ पर्जन्य॑ म॒हि श॑र्म॒ यच्छ॑। या
दे॒वेषु॑ त॒नुव॑मैर॒यन्त॑ यासा॒ः सोमो॑ वि॒श्वा रू॒पाणि॑ वेद॑। ता
अ॒स्मभ्य॑म्पय॑सा॒ पि॒न्वमा॑नाः प्र॒जाव॑तीरिन्द्र (४३)

गो॒ष्ठे रि॑रीहि। प्र॒जाप॑ति॒र्मह्य॑मे॒ता ररा॑णो॒ विश्वै॑र्दे॒वैः पि॒तृभिः॑
संवि॑दानः। शि॒वाः स॒तीरु॑पं नो गो॒ष्ठमा॑क॒स्तासां॑ व॒यं प्र॑जया॒ सः
संदे॑म। इ॒ह धृ॑तिः॒ स्वाहे॑ह वि॒धृतिः॒ स्वाहे॑ह रन्तिः॒ स्वाहे॑ह र॒मतिः॑
स्वाहा॑ म॒हीमू॒ षु सु॒त्रामा॑णम्॥ (४४)

इन्द्राष्टात्रिंशच्च॥ [१७]

कि॒ः स्वि॑दासीत्पूर्व॒चित्तिः॑ कि॒ः स्वि॑दासीद्बृ॒हद्वयः॑।
कि॒ः स्वि॑दासीत्पि॒शङ्गि॑ला कि॒ः स्वि॑दासीत्पि॒लिप्पि॑ला।
द्यौरा॑सीत्पूर्व॒चित्ति॑रश्व॒ आसी॑द्बृ॒हद्वयः॑। रात्रि॑रासीत्पि॒शङ्गि॑लावि॒रासी॑त्पि॒
कः स्वि॑देका॒की च॑रति॒ क उ॑ स्वि॒ज्जाय॑ते पुनः॑। कि॒ः स्वि॑द्धि॒मस्य॑
भे॒षजं॑ कि॒ः स्वि॑दाव॒पन॑म्म॒हत्। सूर्य॑ एका॒की च॑रति (४५)

च॒न्द्रमा॑ जायते पुनः॑। अ॒ग्निर्हि॒मस्य॑ भे॒षजं॑ भूमि॒राव॑पन॒म्मह॑त्।
पृ॒च्छामि॑ त्वा॒ पर॑म॒न्तं पृ॒थि॒व्याः पृ॒च्छामि॑ त्वा॒ भुव॑नस्य॒ नाभि॑म्।

पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं
व्योम। वेदिमाहुः परमन्तं पृथिव्या यज्ञमाहुर्भुवनस्य नाभिम्।
सोममाहुर्वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मैव वाचः परमं व्योम॥ (४६)

सूर्य एकाकी चरति षट्त्वारिंशच्च॥ [१८]

अम्बे अम्बाल्यम्बिके न मां नयति कश्चन। ससस्त्यश्वकः।
सुभङ्गे काम्पीलवासिनि सुवर्गे लोके सं प्रोर्ण्वाथाम्। आहमजानि
गर्भधमा त्वमजसि गर्भधम्। तौ सह चतुरः पदः सम्प्र सारयावहै।
वृषा वा९ रेतोधा रेतो दधातूथ्सक्थ्योर्गृदं धैह्यञ्जिमुदञ्जिमन्वज। यः
स्त्रीणां जीवभोजनो य आसाम् (४७)

बिलधावनः। प्रियः स्त्रीणामपीच्यः। य आसां कृष्णे लक्ष्मणि
सर्दिगृदिम्परावधीत्। अम्बे अम्बाल्यम्बिके न मां यमति कश्चन।
ससस्त्यश्वकः। ऊर्ध्वामेनामुच्छ्रयताद्वेणुभारं गिराविवा। अथास्या
मध्यमेधता९ शीते वार्ते पुनन्निवा। अम्बे अम्बाल्यम्बिके न मां
यमति कश्चन। ससस्त्यश्वकः। यद्धरिणी यवमत्ति न (४८)

पुष्टं पशु मन्यते। शूद्रा यदर्यजारा न पोषाय धनायति।
अम्बे अम्बाल्यम्बिके न मां यमति कश्चन। ससस्त्यश्वकः।
इयं युका शकुन्तिकाहलमिति सर्पति। आहतं गुभे पसो नि
जल्लुलीति धाणिका। अम्बे अम्बाल्यम्बिके न मां यमति कश्चन।
ससस्त्यश्वकः। माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य रोहतः। (४९)

प्र सुलामीति ते पिता गुभे मुष्टिमंतसयत्। दधिक्राव्णो
 अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः। सुरभि नो मुखां करत्प्र ण
 आयूषि तारिषत्। आपो हिष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन।
 महे रणाय चक्षसे। यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः।
 उशतीरिव मातरः। तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ।
 आपो जनयथा च नः॥ (५०)

आसामति न रोहते जिन्वथ चत्वारि च॥ [११]

भूर्भुवः सुवर्वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसा रुद्रास्त्वाञ्जन्तु
 त्रैष्टुभेन छन्दसादित्यास्त्वाञ्जन्तु जागतेन छन्दसा यद्वातो अपो
 अगमदिन्द्रस्य तनुवं प्रियाम्। एतः स्तोतरेतेन पथा पुनरश्वमा
 वर्तयासि नः। लाजी (३) ज्वाची (३) न यशो ममा (४)म्। यव्यायै
 गव्याया एतद्देवा अन्नमत्तैतदन्नमद्धि प्रजापते। युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं
 चरन्तं परि तस्थुषः। रोचन्ते रोचना दिवि। युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी
 विपक्षसा रथे। शोणा धृष्णू नृवाहसा। केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या
 अपेशसे। समुषद्विरजायथाः॥ (५१)

ब्रध्नं पञ्चविंशतिश्च॥ [२०]

प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहाऽपानाय स्वाहा स्नावभ्यः स्वाहा
 सन्तानेभ्यः स्वाहा परिसन्तानेभ्यः स्वाहा पर्वभ्यः स्वाहा सन्धानेभ्यः
 स्वाहा शरीरेभ्यः स्वाहा यज्ञाय स्वाहा दक्षिणाभ्यः स्वाहा सुवर्गाय

स्वाहा॑ लो॒काय॒ स्वाहा॒ सर्व॑स्मै॒ स्वाहा॑॥ (५२)

प्रा॒णाय॒ष्टविंश॑तिः॥ _____ [२१]

सि॒ताय॒ स्वाहा॑ऽसि॒ताय॒ स्वाहा॑ऽभिहि॑ताय॒ स्वाहा॑ऽन॑भिहि॒ताय॒
स्वाहा॑ यु॒क्ताय॒ स्वाहा॑ऽयु॒क्ताय॒ स्वाहा॑ सु॒यु॒क्ताय॒ स्वाहा॑द्यु॒क्ताय॒
स्वाहा॑ विमु॒क्ताय॒ स्वाहा॑ प्रमु॒क्ताय॒ स्वाहा॑ व॒श्वते॒ स्वाहा॑ परि॒व॒श्वते॒
स्वाहा॑ सं॒व॒श्वते॒ स्वाहा॑ऽनु॒व॒श्वते॒ स्वाहा॑द्व॒श्वते॒ स्वाहा॑ य॒ते स्वाहा॑
धा॒व॒ते स्वाहा॑ तिष्ठ॑ते॒ स्वाहा॑ सर्व॑स्मै॒ स्वाहा॑॥ (५३)

सि॒ताया॒ष्टात्रिं॑शत्॥ _____ [२२]

बृ॒हस्प॑तिः श्र॒द्यथा॒ वा ऋ॒क्षा वै प्र॒जाप॑तिर्येनयेन् द्वे वाव दै॒वस॒त्रे आ॑दि॒त्या अ॑कामयन्त सु॒वर्गं
वसि॑ष्ठः सं॒वथ्स॒राय॑ सु॒वर्गं ये स॒त्रम्ब्र॑ह्मवादिनोऽति॒रात्रो ज्योति॑ष्ठोमं मे॒षः कू॒प्याभ्यो॑ऽद्ध्यो यो नमो॑ मयो॒भूः
किं॑ स्वि॒दम्बे॒ भूः प्रा॒णाय॑ सि॒ताय॒ द्वाविं॑शतिः॥ _____ [२३]

[बृ॒हस्प॑तिः प्र॒ति॒तिष्ठ॑न्ति॒ वै द॑शरा॒त्रेण॑ सु॒वर्गं यो अ॑र्वन्तं भू॒स्त्रि॒प्र॒श्चाश॑त्॥ 53॥ बृ॒हस्प॑तिः सर्व॑स्मै
स्वाहा॑॥]

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

गा॒वो वा ए॒तथ्स॒त्रमा॑सताशृ॒ङ्गाः सु॒तीः शृ॒ङ्गाणि॑ नो
जाय॑न्ता इति॒ कामे॑न॒ तासां॑ द॒श मा॒सा नि॑षण्णा॒ आस॑न्नथ
शृ॒ङ्गाण्य॑जायन्त॒ ता उ॑द॒तिष्ठ॑न्नरा॒थस्मेत्य॑थ॒ यासां॑ नाजा॑यन्त॒ ताः
सं॒वथ्स॒रमा॑त्वोद॒तिष्ठ॑न्नरा॒थस्मेति॑ यासां॑ चाजा॑यन्त॒ यासां॑ च॒ न ता

उभयीरुदतिष्ठन्नराध्वमेति गोसत्रं वै (१)

संवत्सरो य एवं विद्वांसः संवत्सरमुपयन्त्यध्रुवन्त्येव
तस्मात्तूपरा वार्षिकौ मासौ पत्वा चरति सत्राभिजितुः ह्यस्यै
तस्मात्संवत्सरसदो यत्किं च गृहे क्रियते तदात्मवरुद्धमभिजितं
क्रियते समुद्रं वा एते प्र प्लवन्ते ये संवत्सरमुपयन्ति यो वै
समुद्रस्य पारं न पश्यति न वै स तत् उदेति संवत्सरः (२)

वै समुद्रस्तस्यैतत्पारं यदतिरात्रौ य एवं विद्वांसः
संवत्सरमुपयन्त्यनार्ता एवोदचं गच्छन्तीयं वै पूर्वोऽतिरात्रोऽ-
सावुत्तरो मनः पूर्वो वागुत्तरः प्राणः पूर्वोऽपान उत्तरः प्ररोधनम्पूर्वं
उदयनमुत्तरो ज्योतिष्ठोमो वैश्वानरोऽतिरात्रो भवति ज्योतिरेव
पुरस्ताद्वधते सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै चतुर्विंशः प्रायणीयो
भवति चतुर्विंशतिरर्धमासाः (३)

संवत्सरः प्रयन्त एव संवत्सरे प्रति तिष्ठन्ति तस्य त्रीणि
च शतानि षष्टिश्च स्तोत्रीयास्तावतीः संवत्सरस्य रात्रय उभे
एव संवत्सरस्य रूपे आप्नुवन्ति ते सङ्स्थित्या अरिष्ट्या
उत्तरेरहोभिश्चरन्ति षडहा भवन्ति षड्वा ऋतवः संवत्सर ऋतुष्वेव
संवत्सरे प्रति तिष्ठन्ति गौश्चायुश्च मध्यतः स्तोमौ भवतः
संवत्सरस्यैव तन्मिथुनम्मध्यतः (४)

दधति प्रजननाय ज्योतिरभितौ भवति विमोचनमेव

तच्छन्दाँस्येव तद्विमोक्तं यन्त्यथो उभयतोऽज्योतिषैव षडहेन
 सुवर्गं लोकं यन्ति ब्रह्मवादिनो वदन्त्यासते केन यन्तीति
 देवयानेन पथेति ब्रूयाच्छन्दाँसि वै देवयानः पन्था गायत्री
 त्रिष्टुब्जगती ज्योतिर्वै गायत्री गौस्त्रिष्टुगायुर्जगती यदेते स्तोमा
 भवन्ति देवयानेनैव (५)

तत्पथा यन्ति समानः सामं भवति देवलोको वै सामं
 देवलोकादेव न यन्त्यन्याअन्या ऋचो भवन्ति मनुष्यलोको वा
 ऋचो मनुष्यलोकादेवान्यमन्यं देवलोकमभ्यारोहन्तो यन्त्यभिवर्तो
 ब्रह्मसामं भवति सुवर्गस्य लोकस्याभिवृत्त्या अभिजिद्धवति
 सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै विश्वजिद्धवति विश्वस्य जित्यै
 मासिमांसि पृष्ठान्युप यन्ति मासिमांस्यतिग्राह्या गृह्यन्ते
 मासिमांस्येव वीर्यं दधति मासां प्रतिष्ठित्या उपरिष्ठान्मासां
 पृष्ठान्युप यन्ति तस्मादुपरिष्ठादोषधयः फलं गृह्णन्ति॥ (६)

गोसत्रं वा एति संवत्सरौऽर्धमासा मिथुनम्मथ्यतो देवयानेनैव वीर्यत्रयोदश च॥———[१]

गावो वा एतत्सत्रमांसताशृङ्गाः सतीः शृङ्गाणि सिषांसन्तीस्तासां
 दश मासा निषण्णा आसन्नथ शृङ्गाण्यजायन्त ता अब्रुवन्नराथस्मोत्तिष्ठा
 तं काममरुथ्महि येन कामेन न्यषदामेति तासामु त्वा
 अब्रुवन्नर्धा वा यावतीर्वासामहा एवेमौ द्वादशौ मासौ संवत्सरः
 सम्पाद्योत्तिष्ठामेति तासाम् (७)

द्वादशे मासि शृङ्गाणि प्रावर्तन्त श्रद्धया वाश्रद्धया वा ता

इ॒मा या॒स्तूप॒रा उ॒भय्यो॒ वाव॒ ता आ॑र्ध्व॒वन् याश्च॑ शृ॒ङ्गा॒ण्यस॑न्वन्
 याश्चो॒र्जम॒वारु॑न्धत॒र्ध्नोति॑ द॒शसु॑ मा॒सू॒तिष्ठ॑न्नु॒ध्नोति॑ द्वा॒दश॑सु॒ य ए॒वं
 वेद॑ प॒देन॒ खलु॒ वा ए॒ते य॑न्ति वि॒न्दति॒ खलु॒ वै प॒देन॒ यन्त॑द्वा
 ए॒तदृ॒द्धम॑य॒नन्त॑स्मा॒देत॑द्गो॒सनि॑॥ (८)

तिष्ठामेति तासान्तस्माद्धे च॥ [२]

प्र॒थ॒मे मा॒सि पृ॒ष्ठान्यु॑प॒ यन्ति॑ म॒ध्य॒म उ॑प॒ यन्त्यु॑त्त॒म उ॑प॒
 यन्ति॒ तदा॑हुर्या॒ वै त्रि॑रेक॒स्याहं॑ उ॒पसी॑दन्ति द॒हं वै सा॑प॒राभ्यां॑
 दोहा॑भ्यां दु॒हेऽथ॒ कुतः॑ सा धो॑क्ष्यते॒ यां द्वा॑द॒श कृ॒त्वं उ॒पसी॑द॒न्तीति॑
 सं॒वत्सर॑ꣳ स॒म्पाद्यो॑त्त॒मे मा॒सि स॒कृत्पृ॒ष्ठान्यु॑पै॒युस्तद्य॑ज॒माना॑ य॒ज्ञं
 प॒शून॑व॒ रुन्ध॑ते॒ समु॑द्रं॒ वै (९)

ए॒तेऽन॑वा॒रम॑पा॒रम्प्र॑ प्ल॒वन्ते॒ ये सं॒वत्सर॑मु॒पय॑न्ति॒ यद्व॑ह॒द्रथ॑न्त॒रे
 अ॒न्वर्ज॑युर्यथा॒ मध्ये॑ स॒मु॒द्रस्य॑ प्ल॒वम॒न्वर्ज॑युस्ता॒दृक्त॑दनु॒त्सर्ग॑म्बृह॒द्रथ॑न्त॒र
 प्र॑ति॒ष्ठां ग॑च्छन्ति॒ सर्वे॑भ्यो॒ वै का॒मेभ्यः॑ स॒न्धिर्दु॑हे॒ तद्य॑ज॒मानाः॑
 सर्वा॑न्का॒मान॑व॒ रुन्ध॑ते॥ (१०)

समुद्रं वै चतुस्त्रिंशच्च॥ [३]

स॒मा॒न्यं ऋ॒चो भ॑वन्ति म॒नुष्य॑लो॒को वा ऋ॒चो म॑नुष्यलो॒कादे॒व
 न य॑न्त्य॒न्यद॑न्य॒त्साम॑ भ॒वति॑ दे॒वलो॒को वै सा॑म॒ दे॒वलो॒कादे॒वान्य॑म॒न्यम॑
 यन्ति॒ जग॑ती॒मग्र॑ उ॒प॒ यन्ति॑ जग॑तीं॒ वै छ॒न्दांसि॑
 प्र॒त्यव॑रोह॒न्त्याग्र॑य॒णं ग्र॑हा॒ बृ॒हत्पृ॒ष्ठानि॑ त्रयस्त्रिं॒शꣳ स्तो॒मास्त॑स्मा॒ज्याय॑

कनीयान्प्रत्यवरोहति वैश्वकर्मणो गृह्यते विश्वान्येव तेन कर्माणि
यजमाना अव रुन्धत आदित्यः (११)

गृह्यत इयं वा अदिति रस्यामेव प्रति तिष्ठन्त्यन्योन्यो गृह्यते
मिथुनत्वाय प्रजात्या अवान्तरं वै दशरात्रेण प्रजापतिः प्रजा
असृजत यदशरात्रो भवति प्रजा एव तद्यजमानाः सृजन्त एताः
ह वा उदङ्कः शौल्बायनः सत्रस्यर्द्धिमुवाच यदशरात्रो यदशरात्रो
भवति सत्रस्यर्द्धा अथो यदेव पूर्वेष्वहःसु विलोम क्रियते तस्यैवैषा
शान्तिः॥ (१२)

आदित्यस्तस्यैव द्वे च॥ [४]

यदि सोमो सः सुतो स्याताम्महति रात्रियै प्रातरनुवाकमुपाकुंया
वाचम्पूर्वो देवताः पूर्वश्छन्दांसि वृद्धे वृषण्वतीं प्रतिपदं
कुर्यात्प्रातःसवनादेवैषामिन्द्रं वृद्धेऽथो खल्वाहुः सवनमुखेसवनमुखे
कार्येति सवनमुखात्सवनमुखादेवैषामिन्द्रं वृद्धे संवेशायोपवेशाय
गायत्रियास्त्रिष्टुभो जगत्या अनुष्टुभः पङ्क्त्या अभिभूत्यै स्वाहा
छन्दांसि वै संवेश उपवेशश्छन्दोभिरेवैषाम् (१३)

छन्दांसि वृद्धे सजनीयः शस्यं विहव्यः शस्यमगस्त्यस्य
कयाशुभीयः शस्यमेतावद्वा अस्ति यावदेतद्यावदेवास्ति तदेषां
वृद्धे यदि प्रातःसवने कलशो दीर्येत वैष्णवीषु शिपिविष्टवतीषु
स्तुवीरन् यद्वै यज्ञस्यातिरिच्यते विष्णुं तच्छिपिविष्टमभ्यति

रिच्यते तद्विष्णुः शिविपिष्टोऽतिरिक्त एवातिरिक्तं दधात्यथो
 अतिरिक्तेनैवातिरिक्तमाप्त्वाव रुन्धते यदि मध्यन्दिने दीर्यत
 वषट्कारनिधनं सामं कुर्युर्वषट्कारो वै यज्ञस्य प्रतिष्ठा
 प्रतिष्ठामेवैनद्रमयन्ति यदि तृतीयसवन एतदेव॥ (१४)

छन्दोभिरेवैषामवैकान्नविंशतिश्च॥ [५]

षडहैर्मासांश्चसम्पाद्याहुरुत्सृजन्ति षडहैर्हि मासांश्चसम्पश्यन्त्य
 मासांश्चसम्पश्यन्त्यमावास्यया मासांश्चसम्पाद्याहुरुत्सृजन्त्यमावास्यया
 हि मासांश्चसम्पश्यन्ति पौर्णमास्या मासांश्चसम्पाद्याहुरुत्सृजन्ति
 पौर्णमास्या हि मासांश्चसम्पश्यन्ति यो वै पूर्ण आसिञ्चति परा स
 सिञ्चति यः पूर्णादुदचति (१५)

प्राणमस्मिन्स दधाति यत्पौर्णमास्या मासांश्चसम्पाद्याहुरुत्सृजन्ति
 संवत्सरायैव तत्प्राणं दधति तदनु सत्रिणः प्राणन्ति
 यदहर्नोत्सृजेयुर्यथा दृतिरुपेन्द्रो विपतत्येव संवत्सरो वि
 पतेदार्तिमार्च्छयुर्यत्पौर्णमास्या मासांश्चसम्पाद्याहुरुत्सृजन्ति
 संवत्सरायैव तदुदानं दधति तदनु सत्रिण उत (१६)

अनन्ति नार्तिमार्च्छन्ति पूर्णमासे वै देवानां सुतो
 यत्पौर्णमास्या मासांश्चसम्पाद्याहुरुत्सृजन्ति देवानामेव तद्यज्ञेन
 यज्ञमप्रत्यवरोहन्ति वि वा एतद्यज्ञं छिन्दन्ति यत्षडहसन्ततं
 सन्तमथाहुरुत्सृजन्ति प्राजापत्यं पशुमालभन्ते प्रजापतिः

सर्वा देवता देवताभिरेव यज्ञं सं तन्वन्ति यन्ति वा एते
सर्वनाद्येऽहः (१७)

उत्सृजन्ति तुरीयं खलु वा एतत्सर्वं यत्सान्नाय्यं
यत्सान्नाय्यम्भवति तेनैव सर्वान्न यन्ति समुपहूय भक्षयन्त्येतत्सोमं
ह्येतर्हि यथायतनं वा एतेषां सवनभाजो देवता गच्छन्ति
येऽहरुत्सृजन्त्यनुसवनं पुरोडाशान्निर्वपन्ति यथायतनादेव
सवनभाजो देवता अव रुन्धतेऽष्टाकपालान्प्रातःसवन एका-
दशकपालान्माध्यन्दिने सवने द्वादशकपालांस्तृतीयसवने
छन्दांस्येवात्वाव रुन्धते वैश्वदेवं चरुं तृतीयसवने निर्वपन्ति
वैश्वदेवं वै तृतीयसवनन्तेनैव तृतीयसवनान्न यन्ति॥ (१८)

उदचत्युद्येऽहरात्वा पञ्चदश च॥ [६]

उत्सृज्या (३) न्नोत्सृज्या (३) मिति मीमांसन्ते
ब्रह्मवादिनस्तद्वाहुरुत्सृज्यमेवेत्यमावास्यायां च पौर्णमास्यां
चोत्सृज्यमित्याहुरेते हि यज्ञं वहतु इति ते त्वाव नोत्सृज्ये
इत्याहुर्ये अवान्तरं यज्ञम्भेजाते इति या प्रथमा व्यष्टका
तस्यामुत्सृज्यमित्याहुरेष वै मासो विशर इति नादिष्टम् (१९)

उत्सृजेयुर्यदादिष्टमुत्सृजेयुर्यादृशे पुनः पर्याप्तावे मध्ये
षडहस्यं सम्पद्येत षडहैर्मासान्त्सम्पाद्य यत्सप्तममह-
स्तस्मिन्नुत्सृज्येयुस्तदग्नये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालं

निर्वपेयुरैन्द्रं दधीन्द्राय मरुत्वते पुरोडाशमेकादशकपालं
वैश्वदेवं द्वादशकपालमग्नेर्वै वसुमतः प्रातःसवनं यदग्नये वसुमते
पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपन्ति देवतामेव तद्वाग्निनीं कुर्वन्ति (२०)

सवनमष्टाभिरुपं यन्ति यदैन्द्रं दधि भवतीन्द्रमेव तद्वाग्धेयान्न
च्यावयन्तीन्द्रस्य वै मरुत्वतो माध्यदिनं सवनं यदिन्द्राय मरुत्वते
पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपन्ति देवतामेव तद्वाग्निनीं कुर्वन्ति
सवनमेकादशभिरुपं यन्ति विश्वेषां वै देवानामृभुमतां तृतीयसवनं
यद्वैश्वदेवं द्वादशकपालं निर्वपन्ति देवता एव तद्वाग्निनीः कुर्वन्ति
सवनं द्वादशभिः (२१)

उपं यन्ति प्राजापत्यं पशुमा लभन्ते यज्ञो वै प्रजा-
पतिर्यज्ञस्याननुसर्गायाभिवर्त इतः षण्मासो ब्रह्मसामं भवति
ब्रह्म वा अभिवर्तो ब्रह्मणैव तत्सुवर्गं लोकमभिवर्तयन्तो यन्ति
प्रतिकूलमिव हीतः सुवर्गो लोक इन्द्रं क्रतुं न आ भंर
पिता पुत्रेभ्यो यथा। शिक्षां नो अस्मिन्पुरुहूतं यामनि जीवा
ज्योतिरशीमहीत्यमुत आयतां षण्मासो ब्रह्मसामम्भवत्ययं वै
लोको ज्योतिः प्रजा ज्योतिरिममेव तल्लोकम्पश्यन्तोऽभिवदन्त
आ यन्ति॥ (२२)

नादिष्टकुर्वन्ति द्वादशभिरिति वि० श्रुतिश्च॥ [७]

देवानां वा अन्तं जग्मुषामिन्द्रियं वीर्यमपाक्रामत्तत्क्रोशेनावं

रुन्धत॒ तत्क्रो॒शस्य॑ क्रो॒शत्वं॑ यत्क्रो॒शेन॑ चात्वा॒ल॒स्यान्ते॑ स्तु॒वन्ति॑
 य॒ज्ञस्यै॒वान्तं॑ ग॒त्वेन्द्रि॑यं वी॒र्य॑मव॒ रुन्धते॑ स॒त्रस्य॑र्द्धा॒हव॒नीय॑स्यान्ते॑
 स्तु॒वन्त्य॒ग्निमे॒वोप॑द्र॒ष्टारं॑ कृ॒त्वर्द्धि॑मुप॒ यन्ति॑ प्र॒जाप॑तेर॒हृद॑येन
 हवि॒र्धाने॑ऽन्तः स्तु॒वन्ति॑ प्रे॒माण॑मे॒वास्य॑ गच्छ॒न्ति श्लो॒केन॑
 पु॒रस्ता॒थ्सद॑सः (२३)

स्तु॒वन्त्यनु॑श्लोकेन प॒श्चाद्य॒ज्ञस्यै॒वान्तं॑ ग॒त्वा श्लो॑क॒भाजो॑
 भव॑न्ति न॒वभि॑रध्व॒र्युरु॒द्राय॑ति न॒व वै पु॑रुषे प्रा॒णाः प्रा॒णाने॒व
 यज॑मानेषु दधाति॒ सर्वा ऐ॒न्द्रियो॑ भव॑न्ति प्रा॒णेष्वे॒वेन्द्रि॑यं
 द॒धत्य॑प्रति॒हृताभि॑रु॒द्राय॑ति तस्मा॒त्पुरु॑षः सर्वा॑ण्य॒न्यानि॑ शी॒र्ष्णो-
 ऽङ्गानि॑ प्रत्य॑चति॒ शिर॑ ए॒व न प॑ञ्चद॒श र॑थन्त॒रम्भ॑वतीन्द्रि॒यमे॒वाव॑
 रुन्धते॑ सप्तद॒शम् (२४)

बृ॒हद॒न्नाद्य॑स्याव॒रुद्धा॒ अथो॑ प्रै॒व तेन॑ जायन्त एकवि॒ंशम्भ॑द्रं
 द्वि॒पदा॑सु प्र॒तिष्ठि॑त्यै प॒त्न्य॒ उप॑ गायन्ति मिथु॒नत्वाय॑ प्रजा॑त्यै
 प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत॒ सौऽका॑मयता॒साम॑ह॒ राज्यं॑ परी॒यामि॑ति
 तासा॑ र॒ राज॑नेनै॒व रा॒ज्यं पर्ये॑त्तद्रा॒जनस्य॑ राज॒नत्वं॑ यद्रा॒जन॑म्भ॒वति॑
 प्र॒जाना॑मे॒व तद्य॑ज॒माना रा॒ज्यं परि॑ यन्ति पञ्चवि॒ंशं भ॑वति
 प्र॒जाप॑तेः (२५)

आ॒प्त्यै प॒ञ्चभि॑स्तिष्ठ॑न्तः स्तु॒वन्ति॑ दे॒वलो॒कमे॒वाभि॑ ज॒यन्ति॑
 प॒ञ्चभि॑रासी॒ना म॑नुष्यलो॒कमे॒वाभि॑ ज॒यन्ति॑ द॒श स॑म्प॒द्यन्ते॑ द॒शाक्ष॑रा

विराडन्न॑ विराजै॑वान्नाद्य॒मव॑ रुन्धते पञ्च॒धा वि॑निषद्य॑ स्तुवन्ति॒ पञ्च॒
दिशो॑ दिक्ष्वे॒व प्रति॑ तिष्ठन्त्येकै॒कया॑स्तु॒तया॑ सु॒माय॑न्ति दिग्भ्य
ए॒वान्नाद्य॑ ५ सम्भ॑रन्ति॒ ताभि॑रुद्गातोद्गा॒यति॑ दिग्भ्य ए॒वान्नाद्य॑म् (२६)

स॒म्भृत्य॑ तेज॑ आ॒त्मन्द॑धते॒ तस्मा॑देकः प्रा॒णः सर्वा॑ण्यङ्गान्यव॒त्यथो॑
यथा॑ सु॒पूर्णं उ॑त्पतिष्यज्झि॒र उत्त॑मं कुरु॒त ए॒वमे॒व तद्य॑ज॒मानाः
प्र॒जाना॑मुत्त॒मा भ॑वन्त्यास॒न्दीमु॑द्गा॒ता रो॑हति॒ साम्रा॑ज्यमे॒व ग॑च्छन्ति
प्ले॒ङ्ग ५ होता॑ नाक॑स्यै॒व पृ॒ष्ठ ५ रो॑हन्ति कूर्चाव॑ध्वर्युर्ब्र॒ध्नस्यै॒व वि॒ष्टपं॑
गच्छ॑न्त्ये॒ताव॑न्तो॒ वै दे॒वलो॒कास्तेष्वे॒व यथा॑पूर्व॒ प्रति॑ तिष्ठन्त्यथो॑
आ॒क्रम॑णमे॒व तथ्सेतुं॑ यज॑मानाः कुर्वते सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑
सम॑ष्ट्यै॥ (२७)

सदंसः सप्तदशं प्रजापतेर्गायति दिग्भ्य एवान्नाद्यं प्रत्येकादश च॥ [८]

अ॒र्क्येण॒ वै स॑हस्र॒शः प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत् ताभ्य॒
इला॑न्दे॒नेरा॑ लूता॒मवा॑रुन्ध॒ यद॑र्क्य॒म्भव॑ति प्र॒जा ए॒व तद्य॑ज॒मानाः
सृज॑न्त॒ इला॑न्द॒म्भव॑ति प्र॒जाभ्य॑ ए॒व सृ॒ष्टाभ्य॑ इरा॑ लूता॒मव॑ रुन्धते
तस्मा॑द्या ५ समा ५ स॒त्र ५ समृ॑द्धं क्षो॒धुका॒स्ता ५ समा॑ प्र॒जा
इष॑ ५ ह्या॒सा॒मूर्ज॑मा॒दद॑ते॒ या ५ समा॑ व्यृ॒द्धम॑क्षो॒धुका॒स्ता ५ समा॑
प्र॒जाः (२८)

न ह्या॒सा॒मिष॑मूर्ज॑मा॒दद॑त उत्क्रो॒दं कु॑र्वते॒ यथा॑ ब॒न्धान्मु॑मुचा॒ना
उ॒त्क्रो॒दं कु॑र्वत॒ ए॒वमे॒व तद्य॑ज॒माना॑ दे॒वब॒न्धान्मु॑मुचा॒ना

उत्क्रोदं कुर्वत इषमूर्जमात्मन्दधाना वाणः शततन्तुर्भवति
 शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठन्त्याजिं
 धावन्त्यनभिजितस्याभिजित्यै दुन्दुभीन्समाघ्नन्ति परमा वा एषा
 वाग्या दुन्दुभौ परमामेव (२९)

वाचमव रुन्धते भूमिदुन्दुभिमा घ्नन्ति यैवेमां वाक्प्रविष्टा
 तामेवाव रुन्धतेऽथो इमामेव जयन्ति सर्वा वाचो वदन्ति सर्वासां
 वाचामवरुद्धा आर्द्रे चर्मन्व्यायच्छेते इन्द्रियस्यावरुद्धा आन्यः
 क्रोशति प्रान्यः शंसति य आक्रोशति पुनात्येवैनान्थस स यः
 प्रशंसति पूतेष्वेवान्नाद्यं दधात्यृषिकृतं च (३०)

वा एते देवकृतं च पूर्वैर्मासैरव रुन्धते यद्वृतेच्छदां
 सामानि भवन्त्युभयस्यावरुद्धौ यन्ति वा एते मिथुनाद्ये
 संवत्सरमुपयन्त्यन्तर्वेदि मिथुनौ सम्भवतस्तेनैव मिथुनान्न
 यन्ति॥ (३१)

वृद्धमक्षौधुकास्तां समा प्रजाः परमामेव च त्रिशच्च॥ [९]

चर्माव भिन्दन्ति पाप्मानमेवैषामव भिन्दन्ति मापं राथ्सीर्मातिं
 व्याथ्सीरित्याह सम्प्रत्येवैषां पाप्मानमव भिन्दन्त्युदकुम्भानधिनिधाय
 दास्यो मार्जालीयं परि नृत्यन्ति पदो निघ्नतीरिदम्मधुं गायन्त्यो
 मधु वै देवानां परममन्नाद्यं परममेवान्नाद्यमव रुन्धते पदो नि
 घ्नन्ति महीयामेवैषु दधति॥ (३२)

चर्मैकान्नपञ्चाशत्॥ [१०]

पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा सम्प्लोष्यते स्वाहा
सम्प्लवमानाय स्वाहा सम्प्लुताय स्वाहा मेघायिष्यते स्वाहा मेघायते
स्वाहा मेघिताय स्वाहा मेघाय स्वाहा नीहाराय स्वाहा निहाकायै
स्वाहा प्रासचाय स्वाहा प्रचलाकायै स्वाहा विद्योतिष्यते स्वाहा
विद्योतमानाय स्वाहा संविद्योतमानाय स्वाहा स्तनयिष्यते स्वाहा
स्तनयते स्वाहोग्रः स्तनयते स्वाहा वर्षिष्यते स्वाहा वर्षते
स्वाहाभिवर्षते स्वाहा परिवर्षते स्वाहा संवर्षते (३३)

स्वाहानुवर्षते स्वाहा शीकायिष्यते स्वाहा शीकायते
स्वाहा शीकिताय स्वाहा प्रोषिष्यते स्वाहा प्रुष्णते स्वाहा
परिप्रुष्णते स्वाहोद्ग्रीहीष्यते स्वाहोद्ग्रीह्यते स्वाहोद्ग्रीहीताय स्वाहा
विप्रोष्यते स्वाहा विप्लवमानाय स्वाहा विप्लुताय स्वाहातप्स्यते
स्वाहातपते स्वाहोग्रमातपते स्वाहर्भ्यः स्वाहा यजुर्भ्यः स्वाहा
सामर्भ्यः स्वाहाङ्गिरोभ्यः स्वाहा वेदैर्भ्यः स्वाहा गाथार्भ्यः स्वाहा
नाराशः सीर्भ्यः स्वाहा रैर्भीर्भ्यः स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (३४)

सं वर्षते रैर्भीर्भ्यः स्वाहा द्वे च॥ [११]

दत्वते स्वाहाऽदन्तकाय स्वाहा प्राणिने स्वाहाऽप्राणाय
स्वाहा मुखवते स्वाहाऽमुखाय स्वाहा नासिकवते स्वाहा-
ऽनासिकाय स्वाहाऽक्षण्वते स्वाहाऽनक्षिकाय स्वाहा कर्णिने
स्वाहाऽकर्णकाय स्वाहा शीर्षण्वते स्वाहाऽशीर्षकाय स्वाहा

प॒द्वते॒ स्वाहा॑ऽपा॒दका॑य॒ स्वाहा॑ प्रा॒णते॒ स्वाहा॑ऽप्रा॒णते॒ स्वाहा॑
व॒दते॒ स्वाहा॑ऽव॒दते॒ स्वाहा॑ प॒श्यते॒ स्वाहा॑ऽप॒श्यते॒ स्वाहा॑ शृ॒ण्वते॒
स्वाहा॑ऽशृ॒ण्वते॒ स्वाहा॑ म॒न॒स्विने॒ स्वाहा॑ (३५)

अ॒म॒न॒से॒ स्वाहा॑ रे॒त॒स्विने॒ स्वाहा॑ऽरे॒त॒स्का॑य॒ स्वाहा॑ प्र॒जाभ्यः॑
स्वाहा॑ प्र॒जने॑नाय॒ स्वाहा॑ लो॒मे॒वते॒ स्वाहा॑ऽलो॒मे॒का॑य॒ स्वाहा॑ त्व॒चे
स्वाहा॑ऽत्व॒क्का॑य॒ स्वाहा॑ च॒र्म॒ण्वते॒ स्वाहा॑ऽच॒र्म॒का॑य॒ स्वाहा॑ लो॒हि॒त॒वते॒
स्वाहा॑ऽलो॒हि॒ता॑य॒ स्वाहा॑ मा॒ऽस॒न्वते॒ स्वाहा॑ऽमा॒ऽस॒का॑य॒ स्वाहा॑
स्ना॒व॒भ्यः॒ स्वाहा॑ऽस्ना॒व॒का॑य॒ स्वाहा॑ऽस्थ॒न्वते॒ स्वाहा॑ऽन॒स्थि॒का॑य॒
स्वाहा॑ म॒ञ्ज॒न्वते॒ स्वाहा॑ऽम॒ञ्ज॒का॑य॒ स्वाहा॑ऽङ्गि॒ने॒ स्वाहा॑ऽन॒ङ्गा॑य॒
स्वाहा॑ऽऽत्मे॒ने॒ स्वाहा॑ऽना॑त्मने॒ स्वाहा॑ स॒र्व॒स्मै॒ स्वाहा॑॥ (३६)

म॒न॒स्विने॒ स्वाहा॑ऽना॑त्मने॒ स्वाहा॑ द्वे च॥ _____ [१२]

क॒स्त्वा॑ यु॒नक्ति॒ स त्वा॑ यु॒नक्तु॑ विष्णु॑स्त्वा यु॒नक्त॑स्य य॒ज्ञस्य॑र्द्धे
म॒ह्य॒ऽस॒न्न॒त्या अ॒मुष्मै॒ कामा॑यायु॒षे त्वा॑ प्रा॒णाय॑ त्वाऽपा॒नाय॑ त्वा
व्या॒नाय॑ त्वा व्यु॒ष्ट्यै॒ त्वा र॒य्यै॒ त्वा रा॒ध॒से॒ त्वा घो॑षाय॒ त्वा पो॑षाय॒
त्वा॒राद् घो॑षाय॒ त्वा प्र॒च्यु॑त्यै॒ त्वा॥ (३७)

क॒स्त्वाऽष्टा॑त्रिंशत्॥ _____ [१३]

अ॒ग्र॒ये॒ गाय॑त्राय॒ त्रि॒वृते॒ राथ॑न्तराय॒ वास॑न्ताया॒ष्टा॒क॒पाल॑
इन्द्रा॑य॒ त्रैष्टु॑भाय॒ पञ्च॑दशाय॒ बार॑ह॒ताय॒ ग्रैष्मा॑यैका॒दश॑कपालो
वि॒श्वेभ्यो॑ दे॒वेभ्यो॑ जा॒ग॒तेभ्यः॑ स॒प्त॑द॒शेभ्यो॑ वै॒रू॒पेभ्यो॑ वा॒र्षि॒केभ्यो॑
द्वा॒द॒श॑कपालो मि॒त्राव॑रु॒णाभ्या॑मा॒नु॒ष्टु॒भाभ्या॑मे॒कवि॑ं॒शाभ्या॑

वैराजाभ्यां शारदाभ्यां पयस्यां बृहस्पतये पाङ्क्त्याय त्रिणवाय
 शाक्वराय हैमन्तिकाय चरुः सवित्र आतिच्छन्दसाय त्रयस्त्रिंशाय
 रैवताय शैशिराय द्वादशकपालोऽदित्यै विष्णुपत्न्यै चरुरग्नये
 वैश्वानराय द्वादशकपालोऽनुमत्यै चरुः काय एककपालः॥ (३८)

अग्नयेऽदित्या अनुमत्यै सप्तचत्वारिंशत्॥ [१४]

यो वा अग्नावग्निः प्रहियते यश्च सोमो राजा तयोरेष आतिथ्यं
 यदग्नीषोमीयोऽथैष रुद्रो यश्चीयते यत्सञ्चितेऽग्नावेतानि हवींषि न
 निर्वपेदेष एव रुद्रोऽशान्त उपोत्थाय प्रजां पशून् यजमानस्याभि
 मन्येत यत्सञ्चितेऽग्नावेतानि हवींषि निर्वपति भागधेयेनैवैनं
 शमयति नास्य रुद्रोऽशान्तः (३९)

उपोत्थाय प्रजां पशून्भि मन्यते दशं हवींषि भवन्ति नव
 वै पुरुषे प्राणा नाभिर्दशमी प्राणानेव यजमाने दधात्यथो दशाक्षरा
 विराडन्नं विराज्येवान्नाद्ये प्रति तिष्ठत्यृतुभिर्वा एष छन्दोभिः स्तोमैः
 पृष्ठैश्चेतव्यं इत्याहुयदेतानि हवींषि निर्वपत्यृतुभिरेवैनं छन्दोभिः
 स्तोमैः पृष्ठैश्चिनुते दिशः सुषुवाणेन (४०)

अभिजित्या इत्याहुयदेतानि हवींषि निर्वपति दिशामभिजित्या
 एतया वा इन्द्रं देवा अयाजयन्तस्मादिन्द्रसव एतया
 मनुमनुष्यास्तस्मान्मनुसवो यथेन्द्रो देवानां यथा मनुर्मनुष्याणामेवं
 भवति य एवं विद्वानेतयेष्ट्या यजते दिग्वतीः पुरोनुवाक्या भवन्ति

सर्वासां दिशामभिजित्यै॥ (४१)

अशान्तः सुपुवाणेनैकचत्वारिंशत्॥ [१५]

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव। य ईशे
अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम। उपयामगृहीतो-
ऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णामि तस्य ते द्यौर्महिमा नक्षत्राणि
रूपमादित्यस्ते तेजस्तस्मै त्वा महिम्ने प्रजापतये स्वाहा॥ (४२)

यः प्राणतो द्यौरादित्योऽष्टात्रिंशत्॥ [१६]

य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य
देवाः। यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम।
उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णामि तस्य ते पृथिवी
महिमौषधयो वनस्पतयो रूपमग्निस्ते तेजस्तस्मै त्वा महिम्ने
प्रजापतये स्वाहा॥ (४३)

य आत्मदाः पृथिव्याग्निरेकान्नचत्वारिंशत्॥ [१७]

आ ब्रह्मन्ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामाऽस्मिन्नाष्ट्रे राजन्यं
इषव्यः शूरो महारथो जायतान्दोग्ध्रीं धेनुर्वोढाऽनुद्वानाशुः सप्तिः
पुरंधिर्योषां जिष्णू रथेष्ठाः सभेयो युवाऽस्य यजमानस्य वीरो
जायतान्निकामेनिकामे नः पर्जन्यो वर्षतु फलिन्यो न ओषधयः
पच्यन्तां योगक्षेमो नः कल्पताम्॥ (४४)

आ ब्रह्मन्नेकचत्वारिंशत्॥ [१८]

आक्रान् वाजी पृथिवीमग्निं युजमकृत वाज्यर्वाक्रान्

वा॒ज्यन्तरि॑क्षं वा॒युं यु॒जम॑कृत वा॒ज्यर्वा॑ द्यां वा॒ज्याऽऽक्र॑स्त् सूर्यं
 यु॒जम॑कृत वा॒ज्यर्वा॑ग्निस्तै वाजि॒न् यु॒ङ्क्षुः त्वा र॑भे स्व॒स्ति मा॒
 सम्पा॑रय वा॒युस्तै वाजि॒न् यु॒ङ्क्षुः त्वा र॑भे स्व॒स्ति मा॒ सम् (४५)

पा॒र॒यादि॒त्यस्तै वाजि॒न् यु॒ङ्क्षुः त्वा र॑भे स्व॒स्ति मा॒
 सम्पा॑रय प्राण॒धृग॑सि प्रा॒णं मे॑ द॒ह व्या॒न॒धृग॑सि व्या॒नं मे॑
 द॒ह हा॒पान॒धृग॑स्यपा॒नं मे॑ द॒ह चक्षु॑रसि चक्षु॒र्मयि॑ धेहि श्रोत्र॑मसि
 श्रोत्र॑म्मयि॑ धे॒ह्यायु॑र॒स्यायु॑र्मयि॑ धेहि॥ (४६)

वा॒युस्तै वाजि॒न् यु॒ङ्क्षुः त्वा र॑भे स्व॒स्ति मा॒ सन्नि॑च॒त्वारि॑शच्च॥ [१९]

ज॒ज्ञि बी॒जं वर्॑ष्टा प॒र्जन्यः॑ प॒क्ता स॒स्य॑ सु॒पिप्प॒ला
 ओष॑धयः स्व॒धिच॑रणेय॑ सू॒पस॑दनोऽग्निः स्व॒ध्यक्ष॑मन्तरि॑क्ष॑
 सुपा॒वः पव॑मानः सू॒पस्था॒ना द्यौः शि॒वम॒सौ तप॑न् यथापूर्व॑म॒होरा॒त्रे
 प॑श्चद॒शिनो॑ऽर्धमा॒सास्त्रि॑शिनो॒ मासाः॑ क्लृ॒प्ता ऋ॒तवः॑ शान्तः
 सं॒वत्स॑रः॥ (४७)

ज॒ज्ञि बी॒जमेक॑त्रि॑शत्॥ [२०]

आ॒ग्नेयो॑ऽष्टाक॑पालः सौ॒म्यश्च॑रुः सा॒वित्रो॑ऽष्टाक॑पालः
 पौ॒ष्णश्च॑रु रौ॒द्रश्च॑रु र॒ग्रये॑ वैश्वान॒राय॑ द्वा॒दश॑कपालो मृ॒गाख॑रे
 यदि॒ नाग॑च्छेद॒ग्रये॑ऽहोमु॒चेऽष्टाक॑पालः सौ॒र्यम्पयो॑ वा॒यव्यं॑
 आ॒ज्य॑भागः॥ (४८)

आ॒ग्नेयश्च॑तुर्वि॑शतिः॥ [२१]

अ॒ग्रये॑ऽहोमु॒चेऽष्टाक॑पाल॒ इन्द्रा॑या॒होमु॒च॒ एका॑दश-

कपालो मित्रावरुणाभ्यामागोमुग्भ्यां पयस्यां वायोसावित्र
 आगोमुग्भ्यां चरुरश्विभ्यामागोमुग्भ्यां धाना मरुद्भ्य एनोमुग्भ्यः
 सप्तकपालो विश्वेभ्यो देवेभ्य एनोमुग्भ्यो द्वादशकपालोऽनुमत्यै
 चरुरग्रये वैश्वानराय द्वादशकपालो द्यावापृथिवीभ्याम९होमुग्भ्यां
 द्विकपालः ॥ (४९)

अग्रयेऽ९होमुचै त्रि९शत् ॥ [२२]

अग्रये समनमत्पृथिव्यै समनमद्यथाग्निः पृथिव्या
 समनमदेवम्मह्यम्भद्राः सन्नतयः सं नमन्तु वायवे समनमदन्तरिक्षाय
 समनमद्यथा वायुरन्तरिक्षेण सूर्याय समनमद्विवे समनमद्यथा
 सूर्यो दिवा चन्द्रमसे समनमन्नक्षत्रेभ्यः समनमद्यथा चन्द्रमा
 नक्षत्रैर्वरुणाय समनमदद्भ्यः समनमद्यथा (५०)

वरुणोऽद्भिः साम्ने समनमदृचे समनमद्यथा सामर्चा ब्रह्मणे
 समनमत्क्षत्राय समनमद्यथा ब्रह्म क्षत्रेण राज्ञे समनमद्विशे
 समनमद्यथा राजा विशा रथाय समनमदश्वेभ्यः समनमद्यथा
 रथोऽश्वैः प्रजापतये समनमद्भूतेभ्यः समनमद्यथा प्रजापतिर्भूतैः
 समनमदेवम्मह्यम्भद्राः सन्नतयः सं नमन्तु ॥ (५१)

अद्भ्यः समनमद्यथा मह्यं चत्वारि च ॥ [२३]

ये ते पन्थानः सवितः पूर्यासोऽरेणवो वितता अन्तरिक्षे।
 तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षां च नो अधि च देव ब्रूहि। नमो-
 ऽग्रये पृथिविक्षिते लोकस्पृते लोकमस्मै यजमानाय देहि नमो

वायवे॑ऽन्तरिक्ष॒क्षिते॑ लोक॒स्पृते॑ लोक॒म॒स्मै यज॑मानाय देहि नमः
सूर्या॑य दिवि॒क्षिते॑ लोक॒स्पृते॑ लोक॒म॒स्मै यज॑मानाय देहि॥ (५२)

ये ते चतु॑श्चत्वारि॑शत्॥ [२४]

यो वा अश्व॑स्य मे॒ध्यस्य॑ शिरो॒ वेद॑ शी॒र्षण्वान्मे॒ध्यो भव॑त्युषा
वा अश्व॑स्य मे॒ध्यस्य॑ शिरः॒ सूर्यश्चक्षु॑र्वातः प्रा॒णश्चन्द्र॑माः श्रोत्र॒न्दिशः॑
पादा॑ अ॒वान्तर॑दिशाः प॒र्शवोऽहो॑रात्रे नि॒मेषो॑ऽर्धमा॒साः प॒र्वाणि॑
मासाः॑ स॒न्धाना॑न्यृतवोऽङ्गा॑नि संवत्स॒र आ॒त्मा र॒श्मयः॑ केशा॒
नक्ष॑त्राणि रू॒पन्तार॑का अ॒स्थानि॑ नभो॒ मा॒सान्योष॑धयो॒ लोमानि॑
वन॒स्पत॑यो॒ वाला॑ अ॒ग्निर्मुखं॑ वैश्वान॒रो व्या॑त्तम् (५३)

स॒मु॒द्र उ॒दर॑म॒न्तरि॑क्षम्पायु॒र्द्यावा॑पृथि॒वी आ॒ण्डौ ग्रा॒वा शे॒पः
सोमो॑ रेतो॒ यज्ज॑ञ्ज॒भ्यते॑ तद्वि द्यो॑तते॒ यद्वि॑धूनुते॒ तथ्स्त॑नयति॒
यन्मे॑हति॒ तद्व॑र्षति॒ वागे॒वास्य॑ वाग॒हर्वा अश्व॑स्य जाय॑मानस्य
महि॑मा पु॒रस्ता॑ञ्जायते॒ रात्रि॑रे॒नम्महि॑मा प॒श्चादनु॑ जायत ए॒तौ
वै म॑हि॒माना॑वश्व॒मभितः॑ सम्ब॑भूवतु॒रु॒हयो॑ दे॒वानव॑ह॒दर्वा॑सुरान्
वा॒जी ग॑न्ध॒र्वानश्वो॑ मनु॒ष्या॑न्त्समु॒द्रो वा अश्व॑स्य योनिः॒ समु॒द्रो
बन्धुः॑॥ (५४)

व्या॒त्तम॑वह॒द्वा॒दश॑ च॥ [२५]

गावो गावः॑ सि॒पांसन्तीः॑ प्रथ॒मे मा॒सि सं॒मान्यो॑ यदि सोमौ षड॒हेरु॑श्मु॒ज्या (३) दे॒वाना॑म॒र्क्येण॑ च॒र्माव॑
पृथि॒व्यै द॒त्तते॑ क॒स्त्वाग्नये॑ यो वै यः प्रा॒णतो॑ य आ॒त्मदा॑ आ ब्रह्म॒त्राका॑ञ्जि बी॒जमा॑ग्रेयो॑ऽष्टाक॒पालोऽग्नये॑
ऽहो॑मुचे॒ऽष्टाक॑पालोऽग्नये॒ सम॑न॒म॒द्ये ते प॒न्या॒नो यो वा अश्व॑स्य मे॒ध्यस्य॑ शिरः॒ प्रश्न॑वि॑शतिः॥ [२६]

[गावः समान्यः सर्वनमष्टाभिर्वा एते देवकृतश्चाभिजित्या इत्याहुर्वरुणोऽद्विः साम्ने चतुःपञ्चाशत्॥54॥
गावो योनिः समुद्रो बन्धुः॥]